สัญญาเลขที่ RDG51S0036

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการ
กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งศูนย์ยุติธรรมชุมชน
ตำบลสุโสะ อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง

โดย

นายวิศาล สาราบรรณ์ และคณะ

กรกฎาคม 2554

สัญญาเลขที่ RDG51S0036

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ
กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลสุโสะ อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง

โดย

นายวิศาล สาราบรรณ์ หัวหน้าโครงการ

นายสุรพงศ์ หยงสตาร์
นายประสิทธิ์ โสะหาบ
นายสุรเดช รองเดช
นายเฟิน ชูอ่อน
นายประยงค์ รอดเข็ม
นายวิรัตน์ ขาวดี
นายสุชีพ ทุ่ยอ้น
นายมณี ตู้ดำ

นายถนอม รอดเสน
นายวิโรจน์ เสียมไหม
นายกฤษฎา สิทธิสถิตย์
นายวิเชียร ใจสมุทร
นายยะสิ้น รอดเสน
นายก่อเดช สังข์แก้ว
นายเจิม ชำนาญเหนาะ
นายบุญสร้าง เลี้ยววัฒนาสกุล

สนับสนุนโดย
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

คำนำ

รายงานฉบับสมบูรณ์เล่มนี้จัดทำขึ้นเพื่อประกอบการรายงานผลการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ภายใต้โครงการ “กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลสุโสะ อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง” ตามสัญญาเลขที่ RDG51S0036 โดยการสนับสนุนงบประมาณของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

แม้โครงการนี้ทีมวิจัยจะเป็นเพียงชาวบ้าน และไม่ได้ลึกซึ้งเรื่องการทำวิจัยมากนัก แต่เราก็ทำตามกำลังความสามารถที่มี การลงมือทำคือทางหนึ่งที่ทำให้เราได้ค้นพบบทเรียนและเกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับบุคคล และชุมชนได้ เพราะการลงมือทำกิจกรรมที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ทำให้เราได้ฝึกคิดใคร่ครวญ เกิดการทบทวนสิ่งที่ทำแล้วและที่จะทำต่อไปมากขึ้น และแม้ว่ารายงานการวิจัยที่เขียนในฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์และสวยงามอย่างงานวิชาการนัก แต่เราก็ภูมิใจกับที่สิ่งที่เราทำมา ซึ่งก่อเกิดการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน

ทางเครือข่ายยุติธรรมชุมชน และชาวชุมชนตำบลสุโสะ ขอขอบพระคุณสำหรับทุนอุดหนุนการวิจัยในครั้งนี้ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดไปในทางที่ดีขึ้น แม้การทำงานจะมีอุปสรรคและปัญหามากมายแต่ทุกอย่างก็ผ่านพ้นไปตามความเหมาะสม สิ่งที่ขาดเสียไม่ได้คือผู้ที่มาหนุนเสริมการทำงานของเราทั้งเจ้าหน้าที่ของ สกว.ตรัง เจ้าหน้าที่ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น อธิบดีฯและผู้เชี่ยวชาญฯ และเจ้าหน้าที่จากกรมคุ้มครองสิทธิ เจ้าหน้าที่จากกรมคุมประพฤติ รวมถึงอาจารย์ไพสิฐ อาจารย์สมเจตนา อาจารย์ชัยวัฒน์ และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ ทั้งจากส่วนกลาง จังหวัดตรัง และในชุมชน เพราะทุกคนคือกำลังใจของเรา

ทีมวิจัยศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลสุโสะ

กรกฎาคม 2554

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 รายละเอียดโครงการ “กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็ง ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลสุโสะ อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง	1
บทที่ 2 บริบทชุมชนตำบลสุโสะ	
- ประวัติความเป็นมาของชื่อตำบล	5
- สภาพทางภูมิศาสตร์	5
- ประชากร	5
- การปกครอง	5
- สภาพทางสังคม	5
- สภาพทางเศรษฐกิจ	6
- ศักยภาพชุมชน	6
- สภาพปัญหาในชุมชน	8
- ประวัติการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายยุติธรรมชุมชนจังหวัดตรัง	10
บทที่ 3 ขั้นตอนและผลการดำเนินงานวิจัย	
ขอบเขตการวิจัย	11
ขั้นตอนและผลการดำเนินงานวิจัย	12
- กิจกรรมเตรียมความพร้อมทีมวิจัย	13
- กิจกรรมเวทีชี้แจงชาวบ้าน	16
- กิจกรรมวางแผนการเก็บข้อมูลการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชน	19
- การเก็บข้อมูลการจัดการปัญหาความขัดแย้งจากผู้ที่เกี่ยวข้อง	26
- รวบรวมข้อมูล/วิเคราะห์ข้อมูลระหว่างทาง	28
- เรียบเรียง/เติมเต็มข้อมูล	36
- ร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่ายยุติธรรมชุมชน จ.ตรัง ครั้งที่ 1, 2 และ 3	40
- ประชุมประจำเดือนร่วมกับเครือข่ายยุติธรรมชุมชนระดับจังหวัดตรัง	75
- ร่วมกิจกรรมของหน่วยงาน	76
- ประชุมประจำเดือน	81
- ร่วมเวทีประชาคมเพื่อประชาสัมพันธ์การทำงานของคณะกรรมการศูนย์	93
- จัดเวทีสร้างการเรียนรู้ (เวทีระดับหมู่บ้าน)	95

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

- สรุปบทเรียนเพื่อเตรียมนำเสนอเวทีระดับจังหวัด 128
- ร่วมเวทีนำเสนอระดับจังหวัด 132
- ถอดบทเรียนระดับจังหวัดและตำบล 134

วิธีการเก็บข้อมูล 136

การวิเคราะห์ข้อมูล 139

บทที่ 4 สรุปผล

- ศึกษาการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และศึกษาเปรียบเทียบคดีในพื้นที่ที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม 141
- สร้างการเรียนรู้ให้กับชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานของรัฐ 200
- เพื่อให้เกิดกลไกการบริหารจัดการศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่เหมาะสมและยั่งยืน 207

บทที่ 5 บทสรุป/ข้อสังเกต/ข้อเสนอแนะ

- บทสรุป 211
- ข้อสังเกต/ข้อเสนอแนะ 212
- ปัญหา/อุปสรรค 212
- สิ่งที่ควรดำเนินการต่อ 213

ภาคผนวก

- ประมวลภาพการทำกิจกรรมของทีมวิจัยตำบลสุโสะ 215
- ประวัติทีมวิจัย 223
- รายงานเวทีประชุมประจำเดือนเครือข่ายยุติธรรมชุมชนจังหวัดตรัง 227
- รายงานเวทีถอดบทเรียนระดับจังหวัด 259

บทที่ 1
รายละเอียดโครงการ

โครงการ

กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลสุโสะ อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง

ความเป็นมา

ตำบลสุโสะ เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง มี 11 หมู่บ้าน ทิศเหนือจดตำบลบ้านนา ตำบลแหลมสอม ทิศใต้จดตำบลท่าข้าม ทิศตะวันออกจดตำบลทุ่งยาว และทิศตะวันตกจดตำบลตะเสะและทะเลอันดามัน มีประชากรทั้งหมด 6,434 คน ชาวบ้านมีอาชีพเกษตรกรรมทำสวนยางพารา สวนปาล์ม ประมงชายฝั่ง และรับจ้างทำการเกษตร ตำบลสุโสะถือว่าเป็นพื้นที่สำคัญในการผลิตกล้ายางเพื่อจำหน่ายทั่วประเทศมาเป็นเวลานาน ส่วนใหญ่ประชาชนนับถือศาสนาอิสลามประมาณ 70% ที่เหลือนับถือศาสนาพุทธ ในอดีตที่ผ่านมาชาวบ้านจะอยู่กันแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย แบ่งปันช่วยเหลือกันแบบเครือญาติ เมื่อมีปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้นก็จะหาทางยุติกันเองภายในชุมชน โดยมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โต๊ะอีหม่าม หรือผู้ที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย ต่อมาเมื่อความเจริญทางเศรษฐกิจเข้ามา คนมีการศึกษามากขึ้น ทำให้คนในชุมชนมุ่งที่จะทำงานหาเงินเพื่อสร้างฐานะ รวมทั้งส่งลูกส่งหลานเรียนหนังสือ ทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เคยพึ่งพาอาศัยกันกลับกลายมาเป็นการแข่งขัน แก่งแย่งชิงดีชิงเด่น ตัวใครตัวมัน เมื่อมีปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้นโดยเฉพาะครอบครัวที่มีฐานะ ลูกหลานที่เรียนหนังสือสูง ๆ ก็จะนำเรื่องฟ้องร้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม มุ่งหวังเอาแพ้ชนะ ทำให้เสียเวลา เสียเงินเสียทอง ที่สุดเกิดความหมาดหมางเกิดความขัดแย้งขยายสู่ญาติพี่น้องและผู้ที่เกี่ยวข้องในวงกว้างอันนำไปสู่ปัญหาใหม่เกิดขึ้นตามมา นอกจากนั้นในช่วงที่ผ่านมาได้มีการเลือกผู้นำท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. และนายก อบต. กระจายลงตามหมู่บ้านและตำบลต่าง ๆ เมื่อมีการเลือกตั้งครั้งหนึ่งก็มีการแบ่งฝักแบ่งฝ่าย มีการแข่งขันเอาแพ้เอาชนะ เกิดความบาดหมาง อันเป็นเหตุให้มีความขัดแย้งเกิดขึ้นตามมา

ในปี 2548 ทางตำบลสุโสะได้เข้าร่วมโครงการเสริมสร้างและพัฒนาเครือข่ายยุติธรรมชุมชนของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพที่ผ่านมาทางศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดตรัง โดยผู้นำท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. ตัวแทนกลุ่มต่างๆในชุมชนเป็นตัวแทนเข้าร่วมอบรม เชิญวิทยากรจัดเวทีให้ความรู้กับชาวบ้านในพื้นที่ เวทีแลกเปลี่ยน

ระหว่างเครือข่าย ทำสื่อประชาสัมพันธ์ และได้ทำต่อเนื่องในปี 2549 และ 2550 และภายหลังที่ได้ทำมาอย่างต่อเนื่องดังกล่าวแล้วได้ประชุมสรุปร่วมกันว่าน่าจะเปิดเป็นศูนย์ประสานงานเครือข่ายยุติธรรมชุมชนในระดับตำบลขึ้น โดยมีตัวแทนของแต่ละหมู่บ้านเข้ามาร่วมเป็นกรรมการ เพื่อทำหน้าที่ประสานงานแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาหรือประสานผู้ที่เกี่ยวข้องมาให้คำปรึกษาแก่ประชาชนในพื้นที่เมื่อมีปัญหา รวมทั้งปกป้องสิทธิอันชอบธรรมตามกฎหมายของชาวบ้านเมื่อถูกละเมิดสิทธิและไม่ได้รับความเป็นธรรม ฯลฯ เมื่อเห็นว่ามีความพร้อมจึงได้เชิญอธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพมาเป็นประธานในการเปิดศูนย์ฯ หลังจากนั้นคิดว่าจะทำอย่างไรไม่ให้ศูนย์มีแต่ป้ายและรูปของคณะกรรมการติดอยู่ที่อาคารเหมือนที่ ผ่าน ๆ มา จึงได้ประชุมและสรุปบทเรียนร่วมกันว่าถ้าจะให้ศูนย์เป็นที่พึ่งของชาวบ้านในชุมชนได้จะต้องทำให้ศูนย์มีความเข้มแข็งและทำงานอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่เป็นอยู่พบว่าชาวบ้านยังไม่มั่นใจ ไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของศูนย์ฯ ยังให้ความเชื่อถือกับผู้นำและเจ้าหน้าที่มากกว่า ปัญหาตัวกรรมการเองที่ยังไม่มีความมั่นใจและมีความเข้าใจมากพอ ขาดการกระตือรือร้น ยังเคยชินกับการทำงานแบบเดิม ๆ คือต้องมีคนนอกหรือพี่เลี้ยงเข้ามาถึงจะทำ ยังมองว่าเป็นภารกิจของราชการ ในขณะเดียวกันมีหลายหน่วยงานได้ทำกิจกรรมในเรื่องเดียวกันนี้ เช่น สำนักงานคุมประพฤติ สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด รวมทั้งหน่วยงานอื่น ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเน้นการอบรมให้ความรู้ ทำให้งานซ้ำซ้อน ทำกิจกรรมให้เสร็จตามภารกิจที่งบประมาณสนับสนุนในแต่ละปีซึ่งพบว่าไม่สามารถที่จะทำให้คณะกรรมการศูนย์ฯและผู้เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวสามารถที่จะเป็นที่ยอมรับและมีความรู้ในการทำงานได้จริง ฉะนั้นถ้าจะให้ศูนย์ประสานงานเครือข่ายยุติธรรมชุมชนทำงานเป็นที่พึ่งของชาวบ้านได้กรรมการจะต้องมีความเข้มแข็งและทำงานด้วยตนเองได้ โดยหน่วยงานเป็นผู้สนับสนุน เติมเต็ม และที่สำคัญจะต้องทำอย่างต่อเนื่องโดยคนในชุมชนยอมรับและให้ความสำคัญน่าจะนำความรู้จากประสบการณ์การจัดการปัญหาความขัดแย้งทั้งที่สำเร็จและไม่สำเร็จในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเปรียบเทียบกับคดีที่เข้าสู่กระบวนการศาล นอกจากนี้ก็ทำการศึกษาเรียนรู้เรื่องราวที่เกิดขึ้นระหว่างทางในชุมชนแล้วมาสร้างการเรียนรู้ประสานกับความรู้จากภายนอกช่วยเติมเต็มในการทำงานเพื่อให้เกิดกลไกการทำงานที่เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

โจทย์วิจัย

แนวทางสร้างการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลสุโสะควรจะเป็นอย่างไร

-ปัญหาความขัดแย้งของชุมชนตำบลสุโสะเป็นอย่างไร มีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร ใครเกี่ยวข้องบ้าง

-แนวทางการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนควรจะเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและศึกษาเปรียบเทียบคดีในพื้นที่ที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม
2. เพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานของรัฐ
3. เพื่อให้เกิดกลไกการบริหารจัดการศูนย์ยุติธรรม และชุมชนที่เหมาะสมและยั่งยืน

พื้นที่เป้าหมาย

11 หมู่บ้าน ตำบลสุโสะ อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง

ระยะเวลาดำเนินการ

12 เดือน ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2551 – 30 มิถุนายน 2552

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. คนในชุมชนได้เรียนรู้ร่วมกันระหว่างการจัดการกรณีพิพาทที่ไกล่เกลี่ยสำเร็จในชุมชน และกรณีที่ส่งเรื่องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามขั้นตอน (คนในชุมชนเห็นความสำคัญของการจัดการกรณีพิพาทโดยชุมชนเอง เรียนรู้และเห็นผลดีผลเสียระหว่างการส่งเรื่องสู่ศาลและการไกล่เกลี่ยโดยคนในชุมชน)
2. ยกระดับการจัดการกรณีพิพาทที่จัดการ(ไกล่เกลี่ย)โดยคนในชุมชน สังเคราะห์เป็นชุดความรู้
3. เกิดความสัมพันธ์ที่ดีภายในชุมชน
4. เกิดเครือข่ายศูนย์เรียนรู้ยุติธรรมชุมชนที่เข้มแข็ง
5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเห็นแนวทางการหนุนเสริมที่เหมาะสมต่อไป

แผนการดำเนินงาน

ระยะที่ 1 เดือนกรกฎาคม – ธันวาคม 2551

1. เวทีเตรียมความพร้อมทีมวิจัย
2. เวทีชาวบ้าน
3. ลงพื้นที่เก็บข้อมูลการจัดการปัญหาความขัดแย้งจากผู้ที่เกี่ยวข้อง
4. เวทีเรียบเรียงข้อมูลครั้งที่ 1
5. เวทีสรุปบทเรียนระหว่างทางครั้งที่ 1
6. เวทีประชุมประจำเดือนกรกฎาคม-ธันวาคม 2551

ระยะที่ 2 เดือนมกราคม-มิถุนายน 2552

1. เวทีนำเสนอระดับหมู่บ้าน 3 หมู่บ้าน/ครั้ง
2. เวทีเรียบเรียงและสรุปข้อมูลครั้งที่ 2
3. เวทีนำเสนอระดับตำบล
4. เวทีสรุปบทเรียนของตำบลเพื่อเตรียมนำเสนอระดับจังหวัด
5. เวทีสรุปบทเรียนระหว่างทางครั้งที่ 2
6. เวทีนำเสนอระดับจังหวัด 400 คน
7. สรุปบทเรียนระหว่างทาง ครั้งที่ 3
8. เวทีประชุมประจำเดือนมกราคม-เมษายน 2552
9. ศึกษาดูงาน
10. อบรมเพิ่มทักษะความรู้
11. จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์และเผยแพร่

บทที่ 2

บริบทและข้อมูลชุมชนตำบลสุโสะ

ประวัติความเป็นมาของชื่อตำบล

เล่ากันว่าในอดีตบริเวณนี้เป็นป่าทึบ พื้นที่อุดมสมบูรณ์ มีชาวมาเลเซียมาอยู่ครอบครัวหนึ่ง หัวหน้าครอบครัวชื่อว่า นายโสะ อพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณริมคลอง ซึ่งปัจจุบันอยู่ที่หมู่ที่ 1 ตำบล สุโสะ ต่อมามีผู้คนเข้ามาอยู่อาศัยกันมากขึ้น เมื่อชาวบ้านไปมาหาสู่กันก็จะใช้บ้านของนายโสะเป็นศูนย์กลางในการพบหา และมักพูดกันว่าไปบ้านสูโสะ (คำว่า สู เป็นภาษายาวี แปลว่า น้า) เมื่อนานวันเข้า คำว่า สู ได้ถูกกร่อนลง เป็นคำว่า สุ จึงเป็นคำเรียกติดปากว่า “สุโสะ” ต่อมาเมื่อทางราชการมีการจัดตั้งตำบลขึ้น จึงได้จัดตั้งพื้นที่เป็นตำบลเรียกว่า “ตำบลสุโสะ” มาจนถึงปัจจุบัน

สภาพทางภูมิศาสตร์

ตำบลสุโสะ เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 101.00 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 63,125 ไร่ ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบ และลาดเอียงทางตอนใต้

ประชากร

มีจำนวนประชากรประมาณ 6,434 คน จำนวนครัวเรือนประมาณ 1,576 ครัวเรือน

การปกครอง

มีจำนวนหมู่บ้าน 11 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านสุโสะ หมู่ที่ 2 บ้านวังยาว หมู่ที่ 3 บ้านต้นไทร หมู่ที่ 4 บ้านท่าคลอง หมู่ที่ 5 บ้านหนองผักฉีด หมู่ที่ 6 บ้านลุ่มโต๊ะแป้น หมู่ที่ 7 บ้านสุโสะ หมู่ที่ 8 บ้านห้วยน้ำตก หมู่ที่ 9 บ้านท่าเทศ หมู่ที่ 10 บ้านหนองขี้ไต้ และหมู่ที่ 11 บ้านในทอน

สภาพทางสังคม

ศาสนา:ชาวบ้านนับถือศาสนาอิสลาม 85% ที่เหลือนับถือศาสนาพุทธและอื่นๆ 15%, **การศึกษา:**ในชุมชนมีโรงเรียนประถมศึกษา 5 แห่ง ตั้งอยู่หมู่ที่ 1,2,4,5 และ 6 มีโรงเรียนมัธยมศึกษา 1 แห่ง คือโรงเรียนปะเหลียนผดุงศิษย์ ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 และมีโรงเรียนสอนศาสนา 1 แห่งตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 1 มีศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ประจำมัสยิด 2 แห่ง ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 และ 11 มีศูนย์

พัฒนาเด็กเล็ก 3 แห่ง ตั้งอยู่หมู่ที่ 2, 4 และ 6 **ศูนย์สาธารณสุข:** 2 แห่ง ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 8, **ที่พักสายตรวจ:** 1 แห่งตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 1

สภาพทางเศรษฐกิจ

อาชีพ ส่วนใหญ่ชาวบ้านประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ทำสวนยางพารา สวนปาล์ม การผลิตยางตาเขียวและยางชำถุง การทำประมง นอกจากนี้ยังประกอบอาชีพรับจ้างทั้งในภาคเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม ทำการค้าขาย ข้าราชการ ธุรกิจส่วนตัว และอื่นๆ

สำหรับเรื่องอาชีพก็เป็นไปตามกระแสสังคมเสียส่วนใหญ่ คือประชาชนต้องทำมาหากิน ต้องสร้างเนื้อสร้างตัว สร้างฐานะ ในพื้นที่ของตำบลสุโสะมีการทำสวนยางพาราเป็นจำนวนมาก และมีหลายแปลงที่เป็นของเฒ่าแก่ ที่เป็นพ่อค้าในเมือง ดังนั้นคนในชุมชนเองก็ไม่ได้มีฐานะดีนัก ชาวบ้านธรรมดาก็เพียงหากินให้ได้เงินมาเลี้ยงชีวิต

ศักยภาพของชุมชน

มีระบบผู้นำชุมชน

ผู้นำชุมชนฝ่ายปกครองท้องถิ่น และฝ่ายบริหาร (อบต.) ในยุคปัจจุบันมาจากการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นระบบการลงคะแนนเสียงจากคนในชุมชน เมื่อได้เป็นผู้นำทุกคนก็มีหน้าที่คอยดูแลให้ความช่วยเหลือลูกบ้านที่เกิดปัญหา ทั้งนี้ฝ่ายปกครองท้องถิ่น คือกำนันผู้ใหญ่บ้านเน้นการทำงานด้านการปกครอง ดูแลจัดการปัญหาข้อขัดแย้ง ช่วยเหลือประสานงานให้ลูกบ้านได้รับความเป็นธรรม โดยตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีมาก่อน ส่วนฝ่ายบริหาร ทั้งตำแหน่งนายก อบต. และ ส.อบต. นั้นเพิ่งมีมาทีหลัง เน้นงานภารกิจด้านการพัฒนาและบริหาร มีงบประมาณจำนวนมากในการทำงาน

สำหรับภาระหน้าที่ของผู้นำฝ่ายท้องถิ่นคือติดตามประสานให้ความช่วยเหลือคนในหมู่บ้านหรือในชุมชนตลอดจนจบเรื่อง ทั้งดำเนินการให้จบในชุมชน และหากจัดการในชุมชนไม่ได้ก็จะประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อการจัดการปัญหาให้เสร็จ ผู้นำมีความรู้ในเรื่องกฎหมายและการประสานงานกับภายนอกจากประสบการณ์โดยตรงในการปฏิบัติหน้าที่ ชาวบ้านในชุมชนจึงยังต้องพึ่งพิงผู้นำในการแก้ไขปัญหา เพราะชาวบ้านยังขาดความรู้ในเรื่องที่พัฒนาไปตามยุคสมัยของสังคม และไม่สามารถประสานงานกับภาครัฐด้วยยังไม่กล้าจะพูดคุยเจรจาด้วยตนเอง

อดีตนั้นระบบการเป็นผู้นำเป็นกันโดยตามธรรมชาติ โดยมาจากคนที่ทุกคนให้การยอมรับนับถือ หรือบางคนก็มาจากคนที่เป็นโจรเพราะมีอำนาจบารมี ใจนักเลง และรู้จักคนมาก แต่เมื่อได้เป็นผู้นำก็กลับตัวเป็นคนดี ผู้นำจึงดูแลปกครองลูกบ้านได้

ศาสนา/ประเพณี/วัฒนธรรม/จารีต/ความเชื่อ

ตำบลสุโสะเป็นชุมชนมุสลิม จึงมีวัฒนธรรมและหลักการปฏิบัติตนที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตเพื่ออยู่ในคำสอน เช่น **การเข้าสุนัต:**หรือการทำพิธีขลิบปลายอวัยวะเพศชายเพื่อให้การนับถือศาสนาอิสลามสมบูรณ์ ไม่กำหนดอายุ แต่ส่วนใหญ่จะทำในวัยเด็กเพราะรักษาแผลง่าย และเด็กยังไม่อาย จะจัดปีละ1 ครั้ง ส่วนมากจะทำพร้อมกันในช่วงปิดเทอมใหญ่ของเด็ก, **อายีรายอ:** หลังจากถือศีลอด มีการทำขนมไปให้เพื่อนบ้านและญาติผู้ใหญ่ ไปทำละหมาดที่สุเหร่าเสร็จแล้วก็ไปเยี่ยมญาติ นำขนมไปฝาก เป็นการแสดงเคารพ ระลึกถึง และความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติ ถือโอกาสแนะนำสมาชิกในครอบครัว, **นิกะ:** (แต่งงาน) เมื่อชายหญิงชอบพอกัน ฝ่ายชายจะส่งพ่อแม่มาทาบทาม จากนั้นก็มาขอ โดยการเอาของไปหมั้น นัดวันแต่ง การแต่งงานเป็นการรับปากต่อโต๊ะอิหม่าม จากนั้นก็จะมีการทำดุหรี คือ การทำอาหารเลี้ยงแขกที่มาในงาน เป็นการประกาศให้สังคมรู้, **งานศพ:** ตามหลักศาสนาอิสลาม เมื่อเสียชีวิตต้องฝังภายใน 24 ชั่วโมง ก่อนฝังก็จะมีพิธีอาบน้ำศพ พาไปสุเหร่าเพื่อทำละหมาดให้กับผู้เสียชีวิต จากนั้นก็พาไปฝังที่กุโบร์(ป่าช้า) ซึ่งอยู่ภายในชุมชน ฝังเสร็จก็จะมีการอ่านอัลกุรอ่าน, **การทำดุหรี:** หรือการทำบุญเลี้ยงอาหารแก่เพื่อนบ้าน ส่วนมากจะนิยมแกงแพะ, **การละหมาด:** จะทำทุกวัน วันละ 5 เวลา แต่สามารถยืดหุ่นได้, **การถือศีลอด:** (เดือนรอนมะฎอน)จะมีการถือศีลตลอดในเวลากลางวันที่มีแสงสว่าง ใน1ปีจะมีการถือศีลอดเป็นเวลา 1 เดือน ถือว่าเป็นเดือนที่สำคัญที่สุดเดือนหนึ่ง มุสลิมจะต้องอดอาหารเพื่อที่จะได้มีความรู้สึกถึงคนที่ไม่ได้รับการดูแลจากสังคม เช่น คนยากจนเป็นต้น

ทรัพยากรป่าชายเลน/ที่ดิน

พื้นที่ในตำบลสุโสะ ยังมีทรัพยากรที่สำคัญคือป่าชายเลนบริเวณพื้นที่หมู่ที่ 1,3,4,6,7,11 ลักษณะเป็นคลองที่ติดต่อกับทะเล จึงมีป่าไม้ชายเลนและสัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์ ทำให้มีแหล่งทำมาหากินและประกอบอาชีพเสริมได้ ที่บริเวณหมู่ที่ 11 มีพิพิธภัณฑ์เตาถ่าน และจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ทำให้คนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจกับทรัพยากรที่มีอยู่ นอกจากนี้สภาพพื้นที่ที่เหมาะกับการทำเกษตรปลูกยางพารา เพาะพันธ์ยาง และสวนปาล์ม ทำให้ชาวบ้านมีพื้นที่ทำกิน สร้างรายได้แก่ครอบครัวได้

สภาพปัญหาในชุมชน

ปัญหาความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม

ในอดีตประชากรในชุมชนยังไม่มาก ความเปลี่ยนแปลงของสังคมยังน้อย ยังอยู่กันแบบระบบพึ่งพา ไม่ได้มีการพัฒนาเศรษฐกิจแบบระบบปัจจุบัน (ซึ่งก็ไม่รู้ว่าเรียกว่าระบบอะไรกันแน่)ปัญหาต่าง ๆ มีน้อย จึงมีความเป็นพี่เป็นน้องกัน ทำให้การดูแลทำได้ง่าย ในอดีตจึงมีการใช้จารีตอย่างเช่น ต้องเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ การกตัญญูรู้คุณ การตอบแทนบุญคุณ และปลูกฝังความเชื่อทั้งเรื่องความดีความชั่ว การเกรงกลัวต่อบาป การเชื่อในพระเจ้า อยู่ในคำสอนของพระฮัลเลาะ เรื่องพระเจ้าจะคุ้มครองผู้ปฏิบัติในธรรม และมีรูปแบบแบบแผนชีวิต ที่อยู่ในศีลธรรมอันดี เป็นรูปแบบที่สามารถใช้ได้ดีกับสังคมยุคเก่าที่คนไม่ได้มีความคิดหัวก้าวหน้า ยังใช้ชีวิตกับระบบธรรมชาติ ทั้งนี้ศาสนา/ประเพณี/วัฒนธรรม/จารีต/ความเชื่อ เป็นสิ่งที่ทำให้คนในชุมชนอยู่กันอย่างเป็นระเบียบ สร้างความสามัคคี อยู่ในศีลธรรมอันดี

ขณะเมื่อโลกเริ่มพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์ มีการเผยแพร่ลัทธิ เผยแพร่ระบบการศึกษา ความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นไปอย่างรวดเร็ว การสร้างอำนาจของประเทศมหาอำนาจจึงเป็นการเผยแพร่เรื่องการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ การศึกษา ทำให้ความเชื่อและแบบแผนการดำเนินชีวิต รากเหง้าแบบเดิมเปลี่ยนไปและค่อยๆ ลดน้อยลงเนื่องจากความเจริญด้านเศรษฐกิจและสังคม การสร้างวัตถุ ระบบทุนนิยม “ยุคใหม่คนเกิดการแข่งขัน ริษยากัน มีความระแวงสงสัย เนื่องจากการพัฒนาทางด้านวัตถุและเศรษฐกิจ ทุกคนแร่งร้อน วุ่นวาย ทุกอย่างมีการนำเสนอแต่ในเรื่อง เงิน ทั้งนั้น ถ้าผู้คนรับหลักการนี้มาตลอดก็จะทำให้ความเข้าใจเป็นเช่นนั้น ทำให้เข้าใจว่า เงิน สำคัญ จึงเกิดการฉ้อฉล ทุจริตก็เพราะเหตุผลนี้ เมื่อโลกเปลี่ยนไปแล้ว เราใช้ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์มากขึ้นแต่ก็เป็นไปเพื่อการพัฒนาวัตถุทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นอีกด้านที่จะช่วยให้สังคมโลกดีขึ้นได้ก็คือ ด้านจิตใจ ไม่จำเป็นที่เราจะต้องมีประเพณี วัฒนธรรมหรือความเชื่อเหมือนเดิม เพราะโลกเปลี่ยนไปแล้วทุกสิ่งจึงต้องปรับตาม แต่สิ่งที่ต้องทำให้มีอยู่ไม่เปลี่ยนแปลงคือ มีคุณค่าของความเป็นคน” ดังนั้นคงต้องทำให้คนรู้ว่าเกิดมาเพื่ออะไร มีหลักคิดที่เหมาะสมตั้งแต่เด็ก เพื่อจะได้มีพฤติกรรมที่เหมาะสม ต้องสามารถคิดวิเคราะห์เป็นตั้งแต่เด็ก หรือไม่ก็เปลี่ยนระบบการศึกษาเสียใหม่ให้เป็นการสอนคนให้เป็นคนมีความสามารถ ไม่ใช่สอนคนให้เป็นเด็กเก่งที่ท่องจำเม่น หรือเป็นไปเพื่อเป็นนักวิชาการ ดอกเตอร์ คุณหญิง คุณนาย-เจ้านาย- ผู้จัดการ หัวหน้า-ลูกน้อง หรือเป็นคนมีอำนาจ ตำแหน่ง เงินทอง ชื่อเสียง (อย่างที่ระบบการเมืองตอนนี้กำลังปลูกฝังให้คนเป็น) เพราะการปลูกฝังหลักคิดเช่นนี้จะทำให้เกิดสังคมที่เสื่อมลงไปได้

การจะให้รูปแบบเดิม ๆ การดำเนินการคงอยู่ได้นั้นจึงยากขึ้น เพราะวิธีการนั้นก็ต้องเปลี่ยนแปลงไปตามความเปลี่ยนแปลงของโลก แต่จะทำอย่างไรให้หลักการและแก่นแท้นั้นคงอยู่ได้นั่นหมายถึงการทำให้คนเข้าใจคุณค่าที่แท้จริง และรู้ว่าชีวิตอยู่เพื่ออะไร สิ่งไหนให้ความสุขแท้ สิ่งไหนไม่ใช่ความสุขจริง เพื่อให้หลักคำสอน หลักปฏิบัติของศาสนา หรือประเพณีดี ๆ ที่มีหลักการที่มีคุณค่าได้คงอยู่ หรือไม่ก็รื้อฟื้นเพื่อปรับประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมได้

ปัญหาการเมืองท้องถิ่น

การเลือกตั้งในชุมชน มีการลงสมัครหลายคนทำให้ประชาชนและผู้มีอำนาจมีการแบ่งพรรคแบ่งพวก การเลือกตั้งแต่ละครั้งทำให้เกิดความขัดแย้งของผู้ลงสมัครและญาติพี่น้องขึ้นในตำบลและหมู่บ้าน และเริ่มก่อตัวมากขึ้นๆ เรื่อยๆ

ปัญหาเรื่องการดำเนินงานของกลุ่มต่างๆ ในชุมชน

โครงการของภาครัฐที่ลงมาในชุมชนมีมาก แต่กรรมการของกลุ่มต่างๆ ไม่สามารถบริหารจัดการให้เกิดคุณภาพได้ โครงการที่ดำเนินการต้องล่ม และไม่ได้เกิดการบริหารจัดการเพื่อชุมชนอย่างแท้จริงเนื่องจากไม่ได้มาจากความต้องการจริงของประชาชน ลักษณะกิจกรรมที่รัฐส่งเสริมก็ไม่ได้จริงจังจริงใจ เพียงทำตามที่มีงบประมาณลงมา และบางโครงการก็รับนโยบายจากรัฐบาลที่เขากล่าวกันว่า “รัฐประชานิยม” คือใช้ช่องทางที่คนมีความต้องการเงินสิ่งของ เอามาหาฐานเสียงให้ตนเอง

ปัญหาของชาวบ้านกับหน่วยงานภาครัฐ

บางครั้งหน่วยงานภาครัฐที่ชาวบ้านต้องติดต่อด้วยไม่ให้ความเป็นธรรมกับประชาชนทั่วไป อย่างเช่น ในชั้นโรงพักก็จะโดนร้อยเวรเรียกเงินที่ไม่ใช่ค่าธรรมเนียมที่ถูกต้องหรือถ้าถูกต้องก็ยังสงสัยว่าเราต้องจ่ายเงินให้ภาครัฐทุกขั้นตอนทำไม ในเมื่อรัฐมีเงินงบประมาณแผ่นดินอยู่แล้ว หรือไม่ฝ่ายที่ไม่มีเงินไม่มีเส้นสายก็จะถูกอีกฝ่ายเอาเปรียบเพราะเจ้าหน้าที่ในระบบบางคนอย่างเช่น ตำรวจ/อัยการ/ศาลรับสินบน หรือกรณีเจ้าหน้าที่ที่ดินมีการเรียกเก็บเงินใต้โต๊ะหากผู้ใดต้องการให้จัดการออกเอกสารให้เสร็จก่อน หรือนายทุนท่านใดมีเงินให้เป็นแสนเป็นล้านแม้ที่จะทับที่ดินป่าสงวน ที่ลาดชัน ที่ชายหาด ท่านเจ้าหน้าที่ก็ออกโฉนดให้ได้ในขณะที่ที่ดินแบบเดียวกันของชาวบ้านที่ทำกินอยู่มาช้านาน เจ้าหน้าที่บอกว่าออกให้ไม่ได้ผิดกฎหมายแถมยังขับไล่กันด้วย บางรายจ่ายเงินใต้โต๊ะเจ้าหน้าที่ก็ออกให้อย่างลำเอียง โดยที่คนในชุมชนนั้นรู้จักกันรู้เรื่องกันอยู่ เจ้าหน้าที่ก็ยังกระทำได้ เจ้าหน้าที่อื่นๆ อีกมากมายที่ต้องการหาเงินเพื่อสร้างฐานะ (เนื่องจากโลกยุคใหม่ให้คุณค่าต่อเงิน) ก็จะใช้ช่องทางเรียกไถชาวบ้านที่ต้องการได้ก็ยอมจ่ายเช่นกัน เมืองไทยจึงเป็นเมืองแห่งการคอร์รัปชั่น

ยิ่งโดยเฉพาะปัญหาความขัดแย้งระหว่างประชาชนในชุมชนกับภาครัฐต้องอาศัยทางจังหวัดเข้าช่วย และมักไม่ได้รับความเป็นธรรม เพราะเจ้าหน้าที่เป็นผู้ถือกฎหมาย รู้กฎหมายหรือไม่บางครั้งก็ไม่ยอมยืดหยุ่นในข้อกฎหมายให้กับชาวบ้านเลย

ปัญหาชาวบ้านขาดความรู้ในเรื่องสิทธิ/กฎหมาย/กระบวนการยุติธรรม

ชาวบ้านยังขาดความรู้ทั้งเรื่องกฎหมาย เรื่องสิทธิต่างๆ ทำให้ไม่สามารถใช้สิทธิที่มีได้ จึงถูกละเมิดสิทธิ ไม่ได้รับความเป็นธรรม และยังใช้กระบวนการยุติธรรมโดยไม่ได้เข้าใจมันเลย

ประวัติการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายยุติธรรมชุมชนจังหวัดตรัง

ตำบลสุโสะ ได้เข้าร่วมเป็นเครือข่ายยุติธรรมชุมชนจังหวัดตรังเมื่อปี 2548 โดยได้รับการประสานงานจาก สกว.ตรัง และกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ให้เข้าร่วมอบรมเป็นอาสาสมัครคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ การอบรมเน้นให้ความรู้เรื่องสิทธิและเสรีภาพ กฎหมายเบื้องต้นแล้วให้อาสาสมัครนำไปเผยแพร่ให้ชุมชนได้รับทราบ จากนั้นก็มีการดำเนินงานต่อเนื่องเรื่อยมาโดยจัดเป็นกิจกรรมทั้งประชุมอบรม เจ้าหน้าที่ภาครัฐลงจัดเวทีให้ความรู้ในชุมชน จนกระทั่งในปี 2550 ทาง สกว.ตรัง ก็มีการจัดประชุมในระดับตำบลเพื่อเรียนรู้เรื่องการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชน และก็ได้จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อทำงานยุติธรรมชุมชนโดยใช้ชื่อว่า คณะกรรมการเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตำบลสุโสะ โดยกรรมการมาจากตัวแทนผู้นำจากทุกหมู่บ้าน อันมีกำนันเป็นประธาน และผู้ใหญ่บ้าน ส.อบต. เป็นกรรมการ เมื่อปี 2551 ทางเครือข่ายก็ได้เปิดศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลสุโสะขึ้น ในวันที่ 21 มีนาคม 2551 โดยมีอธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพมาเป็นประธาน ในวันนั้นทำให้คนในชุมชนรู้สึกภูมิใจและดีใจที่ระดับอธิบดีลงมาในพื้นที่ และมีหลายคนคาดไม่ถึงว่าอธิบดีฯ จะลงมาในชุมชนสุโสะได้ หลังจากเปิดศูนย์เป็นผลให้กรรมการศูนย์เกิดความมั่นใจในการทำงานยุติธรรมชุมชนกับกรมคุ้มครองสิทธิฯ มากขึ้น จึงทำงานอย่างต่อเนื่อง และจัดทำโครงการวิจัยความร่วมมือระหว่างสกว.ตรัง กับกรมคุ้มครองสิทธิฯ เพื่อศึกษาการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนตำบลสุโสะขึ้นมาในชุมชน ซึ่งการที่เราร่วมกันมาทำโครงการนี้นั้นเพราะต้องการให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนของเราคือศูนย์แห่งการสร้างความเป็นธรรมให้กับชาวบ้าน หรือไม่ก็สามารถเปลี่ยนความไม่เป็นธรรมที่เป็นอยู่ให้ดีกว่านี้ เรารู้ว่างานนี้ดีต่อชุมชน แม้ไม่รู้ว่าเดินต่ออย่างไร มองทางไม่เห็น แต่เราก็พร้อมจะเดินเพื่อเจอกับแสงสว่าง

บทที่ 3
ขั้นตอนและผลการดำเนินงานวิจัย

1. ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตประชากร

เป็นการวิจัยโดยมีทีมวิจัยหลักซึ่งเป็นกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลสุโสะ อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรังที่มาจากการอบรมเป็นอาสาสมัครจนกระทั่งได้เปิดศูนย์ยุติธรรมชุมชนโดยภารกิจของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และพัฒนาชุมชน มีการขยายทีมวิจัยเพิ่มขึ้นระหว่างทำโครงการโดยเน้นในกลุ่มผู้นำฝ่ายปกครองท้องถิ่น ชาวบ้านในตำบลเป็นเจ้าของข้อมูล ผู้ให้ข้อมูล และร่วมเรียนรู้เรื่องยุติธรรมชุมชน เจ้าหน้าที่หน่วยงานเป็นผู้หนุนเสริมการทำกิจกรรมของทีมวิจัยและร่วมเรียนรู้ยุติธรรมชุมชน

ขอบเขตพื้นที่

เป็นการศึกษาวิจัยในตำบลสุโสะ จำนวน 11 หมู่บ้าน อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง

ขอบเขตเนื้อหา

การวิจัยเป็นการเก็บบันทึกข้อมูลเรื่องราวการจัดการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในอดีตจนถึงปัจจุบัน ในชุมชนตำบลสุโสะ อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง ข้อมูลนำมาเติมเต็มและวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง การจัดการ ผลของการจัดการ ความรู้ที่ยังต้องเติม บทเรียนที่ได้รับ จากนั้นก็นำความรู้ที่ได้จากการทำงานไปนำเสนอต่อผู้เกี่ยวข้องเพื่อสร้างการเรียนรู้

ขอบเขตระยะเวลา

ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2551 – 30 มิถุนายน 2553 โดยแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2551-เมษายน 2552 และระยะที่ 2 ตั้งแต่ พฤษภาคม 2552-มิถุนายน 2553

2. ขั้นตอนและผลการดำเนินงานวิจัย

การดำเนินงานวิจัยเริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2551 – 30 มิถุนายน 2553 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 2 ปี (24 เดือน) ในตอนแรกวางแผนไว้ว่าทำกิจกรรมเป็นเวลา 1 ปี แต่หลังจากครบหนึ่งปีแล้วก็ได้ขยายระยะเวลาเพิ่มอีก 1 ปี เนื่องจากงานวิจัยเป็นงานที่แตกต่างจากโครงการอื่นๆ ที่ทำมา ต้องมีการทำกิจกรรมเป็นลำดับ และหลายกิจกรรมก็ต้องพึ่งพิ่เลี้ยง ทางชุมชนเองยังไม่สามารถทำเองได้ ช่วงระยะเวลาหรือกิจกรรมก็ต้องเหมาะสมกับบริบทชุมชนด้วย ภายใต้โครงการวิจัยนี้มีกิจกรรมที่ดำเนินการดังนี้

1) เตรียมความพร้อมทีมวิจัย
2) จัดเวทีชี้แจงชาวบ้าน
3) วางแผนการเก็บข้อมูลการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชน
4) เก็บข้อมูลการจัดการปัญหาความขัดแย้งจากผู้ที่เกี่ยวข้อง
5) รวบรวมข้อมูล/วิเคราะห์ข้อมูลระหว่างทาง
6) เรียบเรียง/เติมเต็มข้อมูล
7) ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายยุติธรรมชุมชนจังหวัดตรัง
8) ประชุมประจำเดือนร่วมกับเครือข่ายยุติธรรมชุมชนระดับจังหวัดตรัง
9) ร่วมกิจกรรมของหน่วยงาน
10) ประชุมประจำเดือน
11) ร่วมเวทีประชาคมเพื่อประชาสัมพันธ์การทำงานของคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลสุโสะ
12) วิเคราะห์ข้อมูลและแบ่งประเด็นปัญหาจากข้อมูล
13) จัดเวทีสร้างการเรียนรู้ (เวทีระดับหมู่บ้าน)
14) สรุปบทเรียนเพื่อเตรียมนำเสนอเวทีระดับจังหวัด
15) ร่วมเวทีนำเสนอระดับจังหวัด
16) ถอดบทเรียนระดับจังหวัดและระดับตำบล

2.1) กิจกรรมเตรียมความพร้อมทีมวิจัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ทีมวิจัยทำความเข้าใจโครงการ วัตถุประสงค์ กิจกรรม และการบริหารการเงิน
2. กำหนดบทบาทหน้าที่ของทีมวิจัย
3. วางแผนการดำเนินกิจกรรมต่อ กำหนดวัน เวลา และสถานที่

กลุ่มเป้าหมาย

ทีมวิจัย	8	คน
ผู้ประสานงาน สกว.ตรัง	1	คน
พี่เลี้ยง	3	คน

วันเวลาและสถานที่

วันที่ 4 สิงหาคม 2551 เวลา 13.00-17.00 น. ณ ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลสุโสะ อำเภอปะเหลียน

ขั้นตอนวิธีการ

ในวันนี้ทีมพี่เลี้ยงได้นำโครงการของตำบลสุโสะมาแจกให้กับทีมวิจัยทุกคน จากนั้นพี่เลี้ยงได้เล่าที่มาของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนว่าเริ่มเมื่อกระทรวงยุติธรรมได้มีการปฏิรูปการทำงาน จึงได้แยกงานของศาลกับกระทรวงยุติธรรมออกมา เกิดกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขึ้น แล้วกรมคุ้มครองสิทธิฯก็ได้ดำเนินงานเพื่อสร้างเครือข่ายใน 13 จังหวัดนำร่องในประเทศไทยขึ้น และจังหวัดตรังก็เริ่มเมื่อปี 2547 ที่ตำบลปากแจ่ม ส่วนตำบลสุโสะเริ่มเกิดอาสาสมัครเครือข่ายเมื่อปี 2548 ผู้ใหญ่สุรพงศ์เสริมว่าที่ตำบล สุโสะนั้นเริ่มปีแรกมีการส่งตัวแทนแกนนำในชุมชนไปอบรมที่จังหวัด 5 คน มีผู้ใหญ่ฉนอม ผู้ใหญ่สุรพงศ์ ผู้ใหญ่วิโรจน์ นางชลธิชา และอีกคนจำไม่ได้

จากนั้นพี่เลี้ยงก็เล่าที่มาต่อเนื่องจนถึงปี 2551 เปิดศูนย์ยุติธรรมชุมชนระดับตำบลขึ้น และเมื่อได้มีการถอดบทเรียนจากเครือข่ายที่เปิดศูนย์ทำให้ได้ทราบปัญหา สาเหตุ และแนวทางที่จะทำให้ศูนย์ที่เปิดมีความเข้มแข็ง จนเกิดโครงการที่ชุมชนร่วมกันทำในชื่อโครงการกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลสุโสะ อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง มีรายละเอียดดังนี้

โจทย์วิจัย

แนวทางสร้างการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลสุโสะ ควรจะเป็นอย่างไร

- ปัญหาความขัดแย้งของชุมชนตำบลสุโสะเป็นอย่างไร มีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร ใครเกี่ยวข้องบ้าง

- แนวทางการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนควรจะเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและศึกษาเปรียบเทียบคดีในพื้นที่ที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม
2. เพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานของรัฐ
3. เพื่อให้เกิดกลไกการบริหารจัดการศูนย์ยุติธรรม และชุมชนที่เหมาะสมและยั่งยืน

แผนการดำเนินงาน

ระยะที่ 1 เดือนกรกฎาคม – ธันวาคม 2551

1. เวทีเตรียมความพร้อมทีมวิจัย
2. เวทีชาวบ้าน
3. ลงพื้นที่เก็บข้อมูลการจัดการปัญหาความขัดแย้งจากผู้ที่เกี่ยวข้อง
4. เวทีเรียบเรียงข้อมูลครั้งที่ 1
5. เวทีสรุปบทเรียนระหว่างทางครั้งที่ 1
6. เวทีประชุมประจำเดือนกรกฎาคม-ธันวาคม 2551

ระยะที่ 2 เดือนมกราคม-มิถุนายน 2552

1. เวทีนำเสนอระดับหมู่บ้าน 3 หมู่บ้าน/ครั้ง
2. เวทีเรียบเรียงและสรุปข้อมูลครั้งที่ 2
3. เวทีนำเสนอระดับตำบล
4. เวทีสรุปบทเรียนของตำบลเพื่อเตรียมนำเสนอระดับจังหวัด
5. เวทีสรุปบทเรียนระหว่างทางครั้งที่ 2
6. เวทีนำเสนอระดับจังหวัด 400 คน
7. สรุปบทเรียนระหว่างทาง ครั้งที่ 3
8. เวทีประชุมประจำเดือนมกราคม-เมษายน 2552
9. ศึกษาดูงาน
10. อบรมเพิ่มทักษะความรู้

จากนั้นพี่เลี้ยงก็ชี้แจงถึงการบริหารจัดการโครงการและการเงิน โดยมีชาร์ตให้เห็นกิจกรรมกับวิธีการใช้งบประมาณ และการจัดทำเอกสารทางการเงินที่ถูกต้อง การเขียนบันทึกกิจกรรมตลอดการทำวิจัย

ผู้ใหญ่สุรพงศ์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 และผู้ใหญ่ถนอม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 11 ได้ซักถามถึงหน้าที่ของคณะกรรมการในฐานะทีมวิจัยว่าต้องทำอะไรต่อไปบ้าง แล้วจะทำอย่างไร

ขั้นตอนต่อไปเราต้องจัดเวทีชี้แจงชาวบ้าน โดยเชิญกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับกรณีพิพาท จากนั้นจึงไปสัมภาษณ์เก็บและบันทึกเรื่องราวจากคนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายคือคนที่เคยถูกคดี ถูกจับ คนที่เคยขึ้นศาล ชาวบ้านที่เคยมีเรื่องพิพาท หรือคนที่เคยไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาก่อน เมื่อมีการเก็บข้อมูลแล้ว ก็มีการประชุมประจำเดือน ถ้ามีโอกาสก็พบปะกันเป็นกลุ่มย่อย ตำบลสุโสะมี 11 หมู่บ้าน เราอาจจะแบ่งเป็น 3 กลุ่มย่อยในการพบปะกันก็ได้

หลังจากนั้นผู้ใหญ่สุรพงศ์ ได้เล่าประสบการณ์ครั้งเมื่อไปถอดบทเรียนที่เกาะสุกรวันที่ 7-8 มิถุนายน 2551 ให้สมาชิกในทีมฟังว่าปัญหาของศูนย์ฯทุกๆ ศูนย์ฯ คือ กรรมการศูนย์ยังไม่รู้บทบาทของตนเอง ไม่มีความมั่นใจ ชาวบ้านยังไม่รู้จักศูนย์ หน่วยงานก็ยังไม่รู้จักศูนย์ และได้เสนอว่าให้มีการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านได้รับรู้ สำหรับหมู่ไหนที่มีหอกระจายข่าวก็สามารถประชาสัมพันธ์ผ่านทางนั้นได้ ผู้ใหญ่บอกว่าโดยส่วนมากแล้วเวลามีเรื่องหนักๆ ชาวบ้านจะไปพบเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นขั้นตอนแรก ไม่ค่อยเชื่อมั่นกรรมการ แต่ถ้ามีเรื่องเล็กๆ ก็หาผู้ใหญ่ให้ไกล่เกลี่ย

จากนั้นได้แบ่งบทบาทหน้าที่ของทีมวิจัยดังนี้

1. ผู้ประสานงาน ผู้ใหญ่สุรพงศ์ ผู้ใหญ่ถนอม ผู้ใหญ่กฤษฎา
2. คนทำเอกสารการเงิน ผู้ช่วยวิรัตน์
3. คนจดบันทึก ผู้ช่วยมณี

วางแผนจัดเวทีชี้แจงชาวบ้านในวันที่ 20 สิงหาคม 51 เวลา 13.00 ที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชน

ปัญหาและบทเรียนในการทำกิจกรรม

1. เวลานัดหมายทีมวิจัยมาไม่ค่อยจะตรงเวลา ทำให้การประชุมเริ่มช้า
2. ทีมวิจัยหลาย ๆคนยังสับสนและงงเพราะยังไม่เข้าใจว่าจะทำกิจกรรมแบบไหน เพราะไม่เคยทำงานวิจัยมาก่อน
3. ผู้ใหญ่ถนอมเสนอว่าให้นัดประชุมบ่อย ๆ

2.2) กิจกรรมเวทีชี้แจงชาวบ้าน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อชี้แจงให้ชาวบ้านได้รับทราบการดำเนินงานของทีมวิจัย
2. เพื่อวางแผนการทำงานต่อ

กลุ่มเป้าหมาย

ทีมวิจัย	10	คน
ชาวบ้าน	9	คน
พี่เลี้ยง	3	คน
ผู้ประสานงาน สกว.ตรัง	1	คน
รวมทั้งหมด	**23**	**คน**

วันเวลาและสถานที่

วันที่ 20 สิงหาคม 2551 เวลา 13.30-18.00 น. ณ ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลสุโสะ อำเภอปะเหลียน

ขั้นตอนวิธีการ

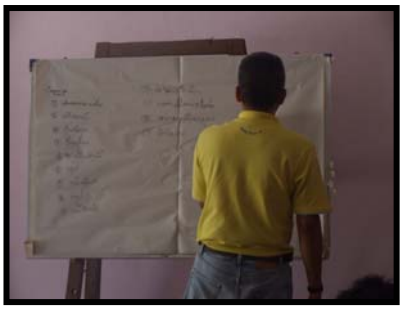

วันนี้ตามที่นัดหมายกันไว้คือจัดเวทีชาวบ้าน แต่เมื่อดูคนที่มาร่วมแล้วน้อยมาก ทางพี่มานพจึงได้ชี้แจงเรื่องการทำโครงการเพียงสรุปสั้นๆ เน้นให้เห็นถึงกิจกรรมที่ทำว่ามีกิจกรรมอะไรบ้าง แล้วจึงพูดคุยเรื่องการเก็บข้อมูลกันว่าเราต้องเก็บข้อมูลการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชน

พี่มานพเป็นคนพูดคุยให้ความรู้โดยได้พูดคุยเรื่องราวเกี่ยวกับคดีที่จะเก็บมาเรียนรู้ ให้แนวทางการลงไปเก็บข้อมูลกับชาวบ้านว่าควรทำอย่างไร ลักษณะไหนที่จะไม่กระทบกับผู้ให้ข้อมูลที่เป็นเจ้าของคดี มีทีมวิจัยซักถามว่ากลุ่มเป้าหมายเป็นใครบ้าง พี่มานพบอกว่าต้องไปเก็บกับคนที่เคยมีข้อพิพาทกัน คนที่เคยถูกจับ ถูกคดี คนที่เคยขึ้นศาล หรือคนที่เคยไกล่เกลี่ย

ในวันนี้ให้ลองเล่าเรื่องมาก่อนและจะทำการวิเคราะห์ให้เห็นรายละเอียดว่าเรื่องราวต้องบันทึกอะไรและให้ประโยชน์อย่างไร

จากนั้นก็ได้ให้ทีมวิจัยได้เล่าเรื่องการจัดการความขัดแย้งเป็นตัวอย่างเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ให้รู้ว่าเรื่องที่บันทึกควรเขียนให้ละเอียดอย่างไรและเรื่องที่บันทึกให้ประโยชน์อะไร

เรื่องแรก ผู้ใหญ่สุรพงศ์ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 ได้เล่าเรื่องที่ดิน ที่ต้องฟ้องร้องกันไปถึงศาล ซึ่งพี่มานพได้วิเคราะห์เป็นตัวอย่างให้ทีมรู้ว่าเรื่องนี้ให้การเรียนรู้กระบวนการยุติธรรมกระแส

หลัก การเชื่อมโยงของเรื่องราว ระยะเวลา เพราะว่าเรื่องนี้ถึงศาล ทำให้เสียทรัพย์ เสียเวลา แล้วเราได้อะไรจากเรื่องราวเหล่านี้บ้าง เรื่องราวเหล่านี้ถ้าเราไปเล่าให้ชาวบ้านฟัง ชาวบ้านจะได้ประโยชน์ ถ้าไกล่เกลี่ยจบ เรื่องก็ไม่ต้องถึงโรงถึงศาล และไม่ต้องเสียเวลา เสียเงินเสียทอง การเรียนรู้ต้องไปเรียนที่เจ้าของเดิมที่เป็นข้อมูลจริง คือ ไปเรียนรู้จากเจ้าของเรื่องเลย

หลังจากนั้นนายวิเชียร ใจสมุทร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ได้เล่าเรื่องที่ 2 ว่านาย ก ปลูกยางล้ำเข้ามาในที่ถนนสาธารณะ นาย ข ที่เป็นคนที่ใช้ถนนสาธารณะเส้นนี้เดือดร้อนเพราะสวนอยู่ด้านในจึงแจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านทราบ เมื่อผู้ใหญ่ทราบเรื่องนี้จึงเข้าไปขอร้องนาย ก แล้วบอกให้นาย ก ถอนยางออก นาย ก ก็ไม่ยอมนาย ก ปิดทาง บังเอิญว่าวันนั้น นาย ข เข้าไปสวน จึงเกิดความเดือดร้อน และโกรธมากเลยไปแจ้งความเกิดเป็นคดีฟ้องร้องกัน

พี่มานพถามว่าใช้เวลากี่ปีในการเป็นความกันอยู่ ผู้ใหญ่ตอบว่าร่วม 2 ปี กว่าเรื่องจะจบ เพราะมีการฟ้องร้อง ขึ้นศาลประมาณ 2-3 ครั้ง เมื่อขึ้นศาลแล้ว ศาลตัดสินว่าให้นาย ก ฟันยางออก นาย ก ก็ไม่ยอมฟันออก นาย ข ก็ฟ้องร้องต่อ จนเรื่องมาอยู่ที่กองบังคับคดี สั่งให้นาย ก ฟันยางออก นาย ข ให้ที่ดินมาวัดความกว้างของถนน ปรากฏว่าติดต้นยางของนาย ก ไปประมาณ 30 ต้นที่ต้องฟันทิ้ง นาย ก มาหาผู้ใหญ่ มาขอร้องว่าอย่าฟันทิ้งได้ไหม ผู้ใหญ่บอกว่าไม่ได้แล้ว เพราะศาลตัดสินแล้ว ทีแรกนาย ก ไม่ยอมตัดออก ผู้ใหญ่ได้นัดนาย ก ไปดึงแนวเขต สรุปว่ามีพยาน คือ ผู้ช่วยมณี เจ้าหน้าที่ อบต. เจ้าของดึงแนวเขตเอง พอดึงเสร็จติดต้นยางไปประมาณ 30 ต้น สุดท้าย คือให้ฟันต้นยางทิ้ง ประมาณ 23 ต้น เหลืออีก 4-5 ต้น นาย ก ขอร้องว่าจะเอาต้นยางไว้ จนนาย ข รู้เรื่อง นาย ข ไม่ยอมผู้ใหญ่จึงให้ฟันหมด สุดท้ายก็ฟันออกหมด

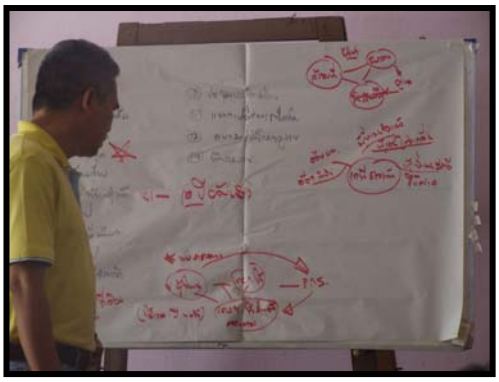

พี่มานพวิเคราะห์ว่า เรื่องราวเหล่านี้ใช้เวลานานขนาดไหน ทั้งๆ ที่เจ้าของสวนรู้อยู่แล้วว่าตัวเองผิด คือไม่สามารถเอาที่ดินสาธารณะไปใช้ประโยชน์ส่วนตัวได้ สุดท้ายคือ

เจ้าของสวนเสียเงินเปล่าๆ หกเจ็ดหมื่น ในการจ้างทนาย ทนายเอาเปล่า เสียเวลาร่วม 2 ปี ถ้าเราเอาเรื่องราวเหล่านี้ไปเขียนแบบง่าย ๆ ให้เขียนให้มีถ้อยคำมากที่สุด ให้ละเอียดที่สุดแล้วเราจะได้เรียนรู้จากเรื่องราวเหล่านี้

ปัญหาและบทเรียนในการทำกิจกรรม

1. ชาวบ้านที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่เชิญมาร่วมน้อย เนื่องจากชาวบ้านไม่กล้ามาเพราะกลัวจะมีผลกระทบ ไม่กล้าเปิดเผยเรื่อง
2. คนที่เชิญมาในวันนี้ไม่ได้พุดคุยแลกเปลี่ยน เนื่องจากไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย

2.3) กิจกรรมวางแผนการเก็บข้อมูลการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อร่วมกันออกแบบ วางแผนวิธีการลงเก็บข้อมูล

กลุ่มเป้าหมาย

ทีมวิจัย

พี่เลี้ยง ผู้ประสานงาน สกว.ตรัง

เวลาและสถานที่

ตั้งแต่เดือนสิงหาคม-กันยายน 2551 ณ ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลสุโสะ

อำเภอปะเหลียน

ขั้นตอนวิธีการ

ทีมวิจัย พร้อมกับพี่เลี้ยง ปรึกษาหารือหาวิธีการว่าจะเก็บข้อมูลการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่มีอยู่ในตัวเอง หรือผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชน ในฐานะผู้ไกล่เกลี่ย เป็นคู่พิพาท หรือผู้ประสานงานในการไกล่เกลี่ยได้อย่างไร มีการคุยกันหลายรอบมาก แต่ก็ไม่สามารถเก็บบันทึกข้อมูลได้เลยในช่วงแรก จากนั้นพี่เลี้ยงก็มาชวนให้เล่าเรื่องวิเคราะห์ ฝึกเขียนกันในเวทีที่มีการวิเคราะห์ และหาวิธีการเพื่อการเก็บข้อมูล โดยวางแผนกันตั้งแต่

- จะทำการบันทึกอย่างไร
- รูปแบบการเขียนหรือหัวข้อที่ต้องบันทึกมีอะไรบ้าง
- อุปกรณ์ในการบันทึก
- วิธีการเก็บข้อมูล
- เก็บข้อมูลจากใคร
- เข้าไปเก็บข้อมูลอย่างไร

การวางแผนการเก็บบันทึกข้อมูลนั้นทำกันอยู่หลายครั้ง ระบุว่าเป็นข้อมูลเมื่อ 10 ปีที่ผ่านมา โดยมีพี่เลี้ยงคอยช่วยกันถามและชี้แนะวิธีการ เนื่องจากทีมวิจัยเขียนบันทึกไม่ได้ บางคนก็ไม่ยอมเริ่มต้น บางคนกลัวเขียนผิดเขียนไม่ดี ดังนั้นในระหว่างการเก็บข้อมูลช่วงแรกต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบให้มีความเหมาะสมอยู่เรื่อย ๆ เวทีนี้ได้จัดขึ้นระหว่างการทำงานวิจัยในช่วงเดือนตุลาคม 51- กุมภาพันธ์ 52 อยู่ตลอด และต้องใช้เวลานานมาก ต้องหาวิธีการเก็บข้อมูลที่เหมาะสมกับทีมวิจัยแต่ละคนให้ได้ หรือให้เหมาะสมกับชุมชน เพื่อให้สามารถเก็บข้อมูลได้ โดยทุกคนมีสมุดประจำตัว ให้ทำการบันทึกข้อมูลการจัดการความขัดแย้งลงในสมุดบันทึกของแต่ละคน บางคนจึงเก็บข้อมูลที่ตนเองเป็นผู้ไกล่เกลี่ย บางคนให้เพื่อนเขียนบันทึกให้ตนเองเป็นคนเล่า บางคนเล่าให้ลูกเขียนให้ บางคนให้เจ้าหน้าที่อนามัยช่วยเขียนบันทึก สำหรับ

การบันทึกนั้นให้ละเอียดที่สุดตามเหตุการณ์ที่เกิด สาเหตุเป็นมาอย่างไร ใครเกี่ยวข้องบ้าง ใช้วิธีการจัดการปัญหาความขัดแย้งอย่างไร ผลเป็นอย่างไร เรื่องที่ถึงศาลมีใครเกี่ยวข้องบ้าง จัดการอย่างไร ผลเป็นอย่างไร ใส่บทวิเคราะห์หรือแง่คิดของตนเองได้ โดยใช้ภาษาง่ายๆ ที่ถนัด จนกระทั่งทำให้แต่ละคนได้ถ่ายทอดข้อมูลเรื่องราวการจัดการปัญหาความขัดแย้งออกมาได้ มากบ้างน้อยบ้างแล้วแต่ๆ ละคนเห็นเหมาะสม

อย่างเช่นในวันที่ 20 สิงหาคม 2551 หลังจากจัดเวทีชาวบ้านแล้วก็ได้มีการชี้แนะแนวทางการบันทึก ว่าเราจะต้องบันทึกอย่างไร

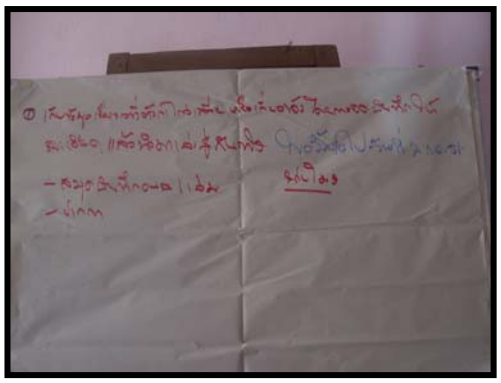

- เป็นเรื่องอะไร
- ระหว่างใครกับใคร
- เกิดขึ้นที่ไหน เมื่อไหร่
- เรื่องราวเป็นอย่างไร
- ใครเกี่ยวข้องบ้าง
- เรื่องจบลงอย่างไร

มีทีมวิจัยถามว่าใช้อะไรบันทึก แนะนำว่าให้ซื้อสมุด ปากกา ให้กับผู้ใหญ่ทุกหมู่บ้าน หลังจากนั้นก็นัดหมายมาดูข้อมูลที่บันทึกได้ในวันที่ 2 กันยายน 51 เวลา 13.00 น. ที่ศูนย์ฯ

และวันที่ 18 กันยายน 2551 เป็นครั้งแรกของการนำข้อมูลมาดู น้องแขกเริ่มจากถามว่ามีใครบันทึกเรื่องมาบ้าง คำตอบคือ มีแค่ผู้ใหญ่สุรพงศ์ คนเดียวที่เขียนใส่กระดาษมาสวยงามมาก เป็นเรื่องเงินกู้นอกระบบ จากการสอบถามว่าบันทึกอย่างไร ก็ได้คำตอบว่าเล่าให้ลูกเขียนให้

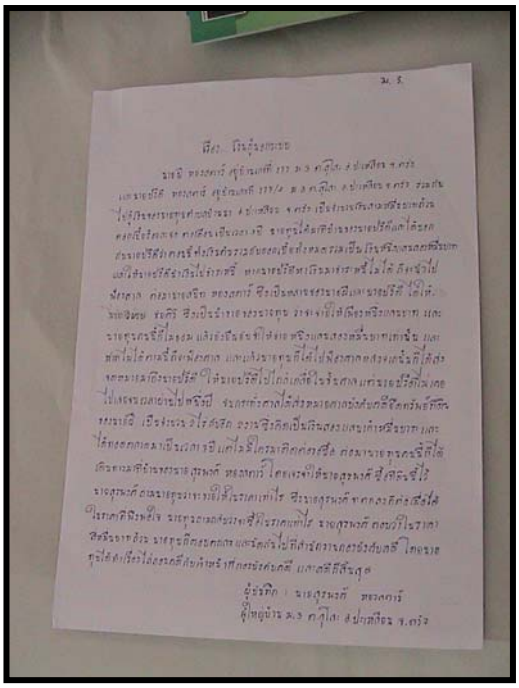

พี่มานพจึงบอกว่าบันทึกนั้นบันทึกไว้เพื่อให้มีคุณค่า เรื่องราวเมื่อได้มาก็มีประโยชน์

- ใช้วางแผนแก้ปัญหาได้
- ทำให้ทราบปัญหาในชุมชน
- ทำแผนการจัดการปัญหาความขัดแย้งของชุมชนสุโสะ

จากนั้นจึงให้เล่าเรื่องแล้วช่วยกันบันทึก และวิเคราะห์ร่วมกันในเวที

เรื่องที่ 1 เล่าโดยผู้ใหญ่ฉนอม เรื่องเกิดเมื่อ 6-7 ปี ตอนนี้เด็กโตแล้ว มีคนไปตกเบ็ดที่บ่อปลาเป็นฟาร์มกุ้งมีเด็กเฝ้าบ่ออยู่ เมื่อคนไปตกปลาได้ก็เอามาทำ ถูกเด็กในฟาร์ม 2 คนตามมาด่า มันเลยใช้มีดที่กำลังทำปลแทง มีคนมาตามผู้ใหญ่ที่บ้านบอกว่าคนเจ็บเขาไม่ยอมจะแจ้งความที่โรงพัก ผู้ใหญ่เข้าไปเคลียร์ แล้วเขาก็ไม่ยอม จึงไปแจ้งความที่โรงพัก ตำรวจเรียกผู้ต้องหาไปให้ปากคำ บันทึกแจ้งข้อหาพยามยามฆ่า ผู้ใหญ่ว่าที่ไม่ยอมเพราะทั้งเจ้าของฟาร์มและญาติคนขโมยปลาเขาเป็นคู่แข่งลงเลือกตั้ง เมื่อคนเจ็บให้หมอผ่ามีดออก เรื่องจึงขึ้นถึงอัยการ ผู้ใหญ่ไปเจรจาอัยการ แต่นายหัวบ่อกุ้งไม่ยอม (ไม่ใช่คนเจ็บไม่เอา) เรื่องจึงขึ้นถึงศาล ผู้ใหญ่ไปคุยกับผู้พิพากษา ทนายความ ว่าให้เรื่องสิ้นสุด วันขึ้นศาลผู้ใหญ่พาทั้งสองฝ่ายไปศาลเอง ตกลงกันในศาลว่าให้จ่ายกันสองหมื่นห้าพัน และวันนั้นผู้ต้องหาไม่ได้นำเงินไปจึงต้องเซ็นรับรองที่ศาล แต่พอกลับมาตอนเย็นกลับพลิกไม่ยอมจ่ายเงิน ผู้ใหญ่ว่าไปศาลอีกก็ได้บอกว่าเขาพลิกไม่จ่าย ศาลจึงเอาสองหมื่นห้าพันบาทให้จ่ายหน้าศาล พากทัณฑ์ไว้สามปี คดีนี้ถ้าเคลียร์นั้นก็คงได้ สาเหตุมาจากเรื่องการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายของการเมืองท้องถิ่น

พี่นพ เรื่องนี้ให้บทเรียนอะไร ตัวละครมี

- เจ้าของบ่อ
- คนตกปลา
- คนเฝ้าบ่อ

คำถามที่ต้องเก็บเพิ่ม

- ผู้ใหญ่ไกล่เกลี่ยครั้งแรกว่าปรือ
- ทำไมผู้ใหญ่เป็นคนพาทั้งสองฝ่ายไปในวันขึ้นศาลเอง
- ศาลไกล่เกลี่ยว่าปรือ
- ใครเป็นคนพาไปหาอัยการ
- รู้ได้อย่างไรว่าส่งสำนวนแล้ว
- เดินทางไปประกันกี่ครั้ง เท่าใด เวลานานเท่าใด
- ค่าใช้จ่ายเป็นเท่าไหร่

ผู้ใหญ่เล่าเพิ่มว่าในวันขึ้นศาล พยานได้กลับคำให้การว่าเด็กวิ่งไปชนมีดเองจะได้ไม่ต้องเอาเรื่องกันอีก ใช้เวลา 7 เดือนถึงจะได้ขึ้นศาล แล้วก็มีการนัดว่าวันที่ 28 ให้ไปขึ้นศาล แต่วันที่ 26 ก็มีหนังสือแจ้งอีกว่าให้ไปศาลวันที่ 29 ตอนนั้นก็เข้าใจว่าศาลเลื่อนเป็นวันที่ 29 แต่บังเอิญวันที่ 28 ไปธุระที่ศาลพอดี ก็เห็นว่ามีหมายนัดของเรื่องนี้จึงได้โทรตามทั้งสองฝ่ายให้มาขึ้นศาลในวันนั้นจึงได้ตัดสินกัน

ให้ไปเก็บเพิ่มว่า

- ไกล่เกลี่ยในพื้นที่กี่ครั้ง
- ขึ้นโรงพักกันกี่ครั้ง ประกันกันเท่าใด
- ขึ้นชั้นอัยการดำเนินการอย่างไร
- ขึ้นชั้นศาลมีการดำเนินการอย่างไร

วิเคราะห์เรื่อง

- เนื่องจากการไม่ยอมกันของผู้นำคือฝ่ายกำนัน กับ เถ้าแก่ เรื่องจึงไม่จบ
- การต้องสูญเสียเนื่องจากการไม่ยอมกัน
- คนให้ปากคำที่แทงเพื่อนนั้นติดอ่างศาลจึงเมตตา

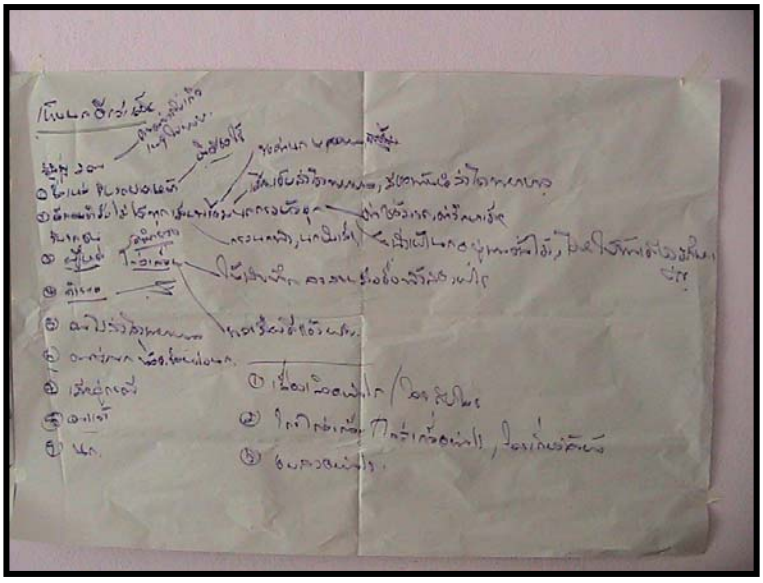

เรื่องที่ 2 ตั้งชื่อเรื่องว่าเห็นนกดีกว่าเมีย เล่าโดยผู้ใหญ่กฤษฎา เรื่องมีอยู่ว่าวัยรุ่นสองคนขับรถมอเตอร์ไซด์ตามกันมา คนขับที่ชื่อเหล่าทำงานที่เทศบาลขับตามหลังมาต่างคนต่างขับ เหล่าขับรถปาดหน้ารถคันหน้าที่สองคนผัวเมียถือนกกรงหัวจุก คันที่มีกรงนกจุกเลยชนท้าย จนล้มลงกรงนกก็หลุดนกบินหนีไป จากนั้นผู้ใหญ่บ้านได้มาที่เกิดเหตุโทรหาตำรวจป้อมสุโสะ รออยู่นานตำรวจถึงจะมา เมื่อมาถึงถามว่าทำไมไม่มา เขาบอกว่าเพิ่งได้รับแจ้ง จากนั้นก็ได้ไกล่เกลี่ยเพราะเห็นว่าไม่เจ็บมาก คิดว่ายอมกันได้ ฝ่ายชายเจ้าของนกกรงหัวจุกพอรถหล่นก็หวงนกที่หลุดออกไป ส่วนเมียที่เจ็บนั้นคนแถวนั้นพาไปหาหมอ ผู้ใหญ่จึงให้ชดใช้กันโดยลงบันทึกผู้ใหญ่ขอสำเนาบัตร นายเหล่พร้อมชดใช้ทุกบาท พร้อมค่านกกรงหัวจุกสี่พันบาท ส่วนค่าเสียหายอื่นรอตีราคาจากส่วนที่เกี่ยวข้อง ตอนนี้ไม่ได้ตามเรื่องต่อ เพราะว่าเป็นคนข้างนอก

เหตุเกิดในพื้นที่ คนบริเวณนั้นช่วยต่อนกที่หลุดกลับมาให้ แต่แกบอกว่าไม่ใช่นกของแกแกไม่เอา

พี่มานพถามว่าคิดปรือแจ้งตำรวจ ผู้ใหญ่บอกว่าต้องแจ้งให้ตำรวจรับทราบก่อน เพราะตัวเองไม่รู้เรื่องกฎหมาย และต้องกันไว้ก่อน มีคนข้างบ้านนำคนเจ็บส่งโรงพยาบาล แต่ผัวเป็นห่วงนกกรงหัวจุก นั่งเฝ้าอยู่ ไม่ได้ก็กลับ รุ่งขึ้นได้นกกลับมาแกเลยมาดู มีคนไปแจ้งผู้ใหญ่ให้มาช่วยดู

วิเคราะห์ผู้เกี่ยวข้อง

- นายเหล่
- เจ้าของนก
- เมียเจ้าของนก
- นกกรงจุก
- ผู้ใหญ่
- ตำรวจ
- คนที่พาคนเจ็บ (คือเมียเจ้าของนก) ไปส่งโรงพยาบาล
- น้องบ่าวคนที่ส่งเมียโรงพยาบาล มาช่วยต่อนก

ฝากเก็บเพิ่ม

- ทำไมต้องไปแจ้งตำรวจก่อน เพราะเรายังไม่มั่นใจใช่หรือไม่

วิเคราะห์เรื่องราว

- เทคนิคการไกล่เกลี่ยเป็นกลุ่ม

พี่มานพช่วยวิเคราะห์ ว่าเรื่องที่เล่ามาทั้งสองเรื่องต้องวิเคราะห์ข้อมูลก่อน เช่น มีตัวละครใดบ้าง กี่คน แล้วเราควรเก็บประเด็นหลัก ๆ ของเรื่องราวไว้คร่าว ๆ ก่อน ให้เขียนประเด็นหลัก ๆ ไว้ก่อน ค่อยมาเติมทีหลัง ถ้าเราเก็บข้อมูลจากตัวเอง หัดเขียน หัดเก็บเองจะได้ประโยชน์กับตัวเราเอง คือเราเขียนเป็น การเก็บข้อมูลไม่ใช่เก็บเฉพาะเรื่องที่ไกล่เกลี่ยในตำบลเท่านั้น แต่ถ้าไกล่เกลี่ยนอกตำบลก็เก็บได้

เรื่องที่ 3 รถหมดน้ำมัน (ชื่อว่าเรื่องห้าร้อย) เล่าโดยผู้ช่วยมณี เรื่องมีอยู่ว่ารถยนต์หมดมันบนควนเลยจอดหยุดอยู่ มีรถเครื่องขับมาไปชนเอาท้าย รถที่ถูกชนไม่ยอม มีการเรียกค่าเสียหายกัน แปดพันบาท แต่คนชนบอกว่าไม่มีเงิน เมื่อผู้ช่วยไปเจอก็รู้ว่าเทคนิคสำคัญอยู่ที่คนไกล่เกลี่ยให้ทั้งสองฝ่ายเลิกรากันไปให้ยุติ ยอมกันโดยยอมลดลาและลดค่าชดใช้จนเหลือ 500 บาท

การบันทึกควรให้เห็นสภาพคนขับรถเครื่องว่ามีร่มมาบังหน้าทำให้ขับรถไปชนรถยนต์ที่จอดไว้

มีคนถามว่าเรื่องที่ทีมวิจัยกลัว คือ กรณีที่ไปเก็บเรื่องราวที่จะส่งผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูล กลัวว่าเจ้าของเรื่องจะมาตำหนิหากนำเรื่องราวมาเปิดเผย จะมีผลลบหรือไม่

พี่มานพบอกว่าการเก็บข้อมูลเรื่องบางเรื่องเก็บไม่ได้ก็ไม่ต้องเก็บ เอาเฉพาะเรื่องที่เก็บได้และผู้ให้ข้อมูลยินดีเล่า

หลังจากนั้นน้องทินได้มอบหมายงาน

- ไปซื้อสมุดบันทึก แจกทุกคน
- เก็บเรื่องราวกันทุกคน บันทึกลงในกระดาษแล้วเขียนลงในสมุดให้สมบูรณ์ เรื่องที่เขียนจะกลายเป็นประวัติศาสตร์
- การแบ่งกลุ่มย่อยในการเก็บข้อมูล ตกลงแบ่งกลุ่มดังนี้

  กลุ่ม 1 ได้แก่ หมู่ 11, 4 , 6, 7 ผู้ช่วยมณี เป็นผู้ประสาน

  กลุ่ม 2 ได้แก่ หมู่ 2, 9, 3, 1 ผู้ใหญ่สุรพงศ์ เป็นผู้ประสาน

  กลุ่ม 3 ได้แก่ หมู่ 5, 8, 10 ผู้ช่วยก่อเดช เป็นคนประสาน

หลังจากนั้นได้พูดถึงการบันทึก พี่ทินบอกว่าให้ลองบันทึกในเศษกระดาษก่อนก็ได้แล้วเอามาให้ทีมพี่เลี้ยงช่วยดู เก็บให้ได้มากที่สุด

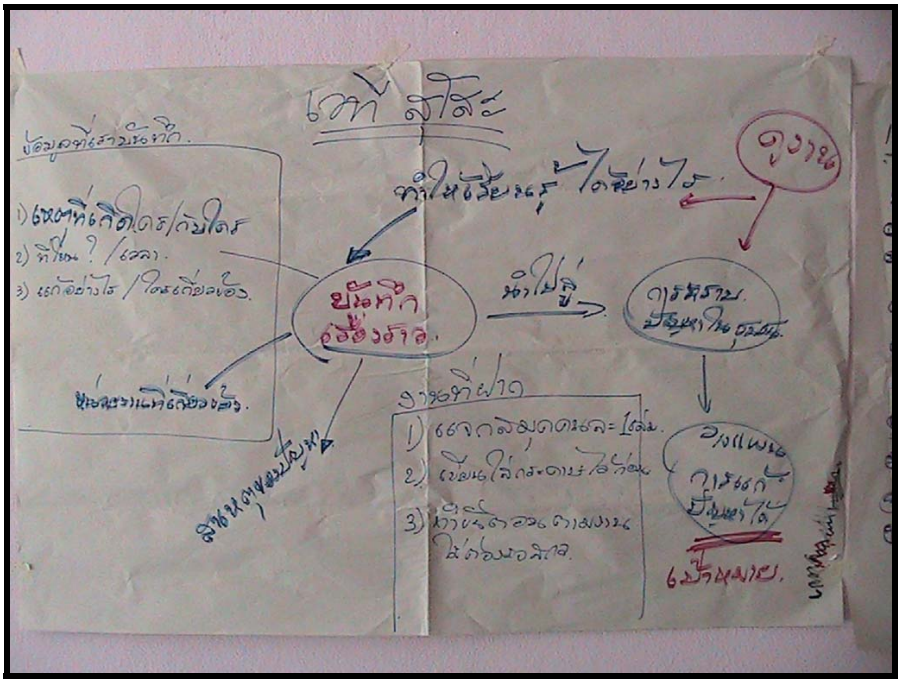

ปัญหาและบทเรียนในการทำกิจกรรม

1. ทีมวิจัยมีปัญหาเรื่องการเขียน เขียนไม่ได้ สามารถเล่าได้ แต่ไม่สอดคล้องกับการเขียน

2. บางคนกลัวเขียนไม่ได้

2.4) การเก็บข้อมูลการจัดการปัญหาความขัดแย้งจากผู้ที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเก็บบันทึกเรื่องราวการจัดการปัญหาความขัดแย้งจากผู้เกี่ยวข้องในชุมชน นำมาทำการวิเคราะห์เพื่อเป็นบทเรียนในการทำงานยุติธรรมชุมชน

กลุ่มเป้าหมาย

1. ทีมวิจัย
2. คู่กรณีที่เกิดความขัดแย้ง
3. เจ้าของข้อมูลหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราว
4. พี่เลี้ยง

เวลาและสถานที่

ตั้งแต่เดือนกันยายน 2551-กุมภาพันธ์ 2552 ตำบลสุโสะ อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง

ขั้นตอนวิธีการ

ทีมวิจัยทำการเก็บข้อมูลที่เป็นเรื่องราวการจัดการปัญหาความขัดแย้งในอดีตย้อนหลังประมาณ 10 ปี ทั้งที่เป็นเรื่องจากตนเองซึ่งเป็นทีมวิจัย หรือจากผู้นำชุมชนที่ได้ทำการไกล่เกลี่ยและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการมีข้อพิพาทในชุมชน โดยมีรูปแบบการเขียนบันทึกดังนี้

ในช่วงแรกๆ ของการเก็บข้อมูล ทีมวิจัยเองจัดเก็บด้วยการนั่งเขียนเรื่องของตนเองที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยและจัดการปัญหา

คนที่ไม่สามารถเขียนบันทึกเองได้ก็เล่าให้ลูกฟัง ให้ลูกบันทึกให้ บางคนกลัวว่าลายมือไม่สวยเขียนก่อนแล้วให้ลูกช่วยเขียนใหม่

บางคนก็จับคู่นั่งเล่าและนั่งเขียนด้วยกัน 2 คนก็มี หรือนั่งเล่านั่งเขียนกันเป็นทีมก็มี

ในช่วงหลังๆ เมื่อทีมวิจัยสามารถเขียนบันทึกกันได้แล้ว ก็เริ่มลงเก็บข้อมูลจากผู้นำคนอื่น ๆ ในชุมชน และจากผู้ที่มีข้อพิพาท โดยช่วงหลัง ๆ มีพี่เลี้ยงร่วมลงพื้นที่ด้วยกัน

การเก็บบันทึกข้อมูลไม่ใช่เรื่องง่ายเพราะหลายเรื่องนั้นเกิดขึ้นนานมากแล้วจะให้จำวันที่หรือจำตัวเลขที่ถูกต้องไม่ได้ ดังนั้นก็ต้องประมาณเอา บางเรื่องมีผลกระทบต่อคู่กรณีก็ไม่เก็บบันทึก หรืออาจจะใช้นามสมมุต บางเรื่องเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ก็ต้องละชื่อไว้ บางเรื่องคนไกล่เกลี่ยเองไม่ได้เกี่ยวของทุกกระบวนการจึงเล่าหรือเขียนได้เท่าที่ตนเองเกี่ยวข้อง เรื่องจึงอาจไม่สมบูรณ์ถูกต้องหมด

ทีมวิจัยเก็บข้อมูลกันได้ทั้งหมด 136 เรื่อง ระหว่างที่เก็บข้อมูลก็มีการวางแผนการเก็บและการวิเคราะห์ข้อมูลไปด้วย

ปัญหาและบทเรียนจากการทำกิจกรรม

1. การเขียนบันทึกเป็นเรื่องยากสำหรับชาวบ้าน ไม่กล้าเขียนกลัวภาษาไม่ดี
2. บางคนเขียนหนังสือไม่ได้ ต้องให้ลูกหรือคนอื่นที่เขียนได้ช่วยเขียนโดยตนเองเป็นผู้เล่าให้ฟัง
3. บางเรื่องเจ้าของข้อมูลกลัวว่าเป็นการรื้อฟื้นคดีจึงไม่ได้ให้ข้อมูล
4. ข้อมูลส่วนใหญ่อยู่ในตัวผู้นำซึ่งเป็นทีมวิจัยอยู่แล้ว
5. การเขียนบันทึกซึ่งไม่ละเอียด ทำให้เรื่องราวไม่สมบูรณ์ วิเคราะห์ไม่ได้ เพราะข้อมูลบางอย่างอยู่ที่เจ้าของข้อมูลที่ไม่สามารถไปเก็บมาได้

2.5) รวบรวมข้อมูล/วิเคราะห์ข้อมูลระหว่างทาง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องราวข้อพิพาทที่บันทึกได้
2. นำเรื่องราวที่น่าสนใจมาวิเคราะห์ร่วมกัน

กลุ่มเป้าหมาย

1. ทีมวิจัย
2. พี่เลี้ยง
3. ที่ปรึกษา (ผู้ประสานงาน สกว.ตรัง)

เวลาและสถานที่

ตั้งแต่เดือนกันยายน 2551-มีนาคม 2552 ตำบลสุโสะ อำเภอปะเหลียน จ.ตรัง

ขั้นตอนวิธีการ

เป็นการนำเรื่องราวที่บันทึกมาเก็บรวบรวม และยกมาเล่าในเวที แล้วช่วยกันซักถามเพิ่ม ช่วยกันเพิ่มเติมรายละเอียด และวิเคราะห์ถึงสาเหตุ ผู้เกี่ยวข้องในเรื่อง วิธีการไกล่เกลี่ยความสัมพันธ์ ผลที่เกิด บทเรียน ข้อกฎหมายที่ได้เรียนรู้เพิ่ม ข้อกฎหมายที่ต้องรู้เพิ่ม และประเด็นอื่นๆ ตามเหมาะสมกับเรื่องนั้นๆ ซึ่งจะทำระหว่างทางที่ทำการเก็บข้อมูลอยู่เรื่อยๆ เมื่อช่วงเดือนมีนาคม 2552 ทีมวิจัยเห็นว่าเรื่องราวที่เก็บรวบรวมทั้งหมดได้ 136 เรื่อง น่าจะเพียงพอแล้วสำหรับเป็นฐานข้อมูล และฝึกทักษะการเขียน การวิเคราะห์

วันที่ วันที่ 15 ตุลาคม 2551 เวลา 15.00-19.00 น. ณ ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลสุโสะ อำเภอปะเหลียน วันนี้พี่ทินได้พูดคุยว่าตอนนี้ทีมวิจัยของเราทีมสุโสะมีการบันทึกข้อมูลกันบ้างแล้วสำหรับบางคน แต่หลายคนก็ยังไม่ได้บันทึก จึงได้อธิบายว่าทำไมจะต้องบันทึกข้อมูล เพราะข้อมูลการจัดการความขัดแย้งจะทำให้เราเห็นวิธีการจัดการปัญหาของเราเอง รู้ว่าการจัดการจบลงอย่างไร และให้บทเรียนว่าแต่ละเรื่องมีผลดีผลเสียอย่างไร ต่อไปควรมีการปรับปรุงอย่างไร และจะต้องนำข้อมูลมาเรียนรู้ประโยชน์ร่วมกัน นอกจากนี้การเขียนบันทึกต้องมีเทคนิค เช่น การซักถามให้ผู้ให้ข้อมูลเล่า การพูดคุยแบบเป็นกันเอง แล้วก็เขียนทุกเรื่องทุกคำที่เขาเล่า ให้ได้มากที่สุด เมื่อทีมพูดคุยถึงการบันทึกและตกลงกันว่าจะกลับไปบันทึกกันมาเพิ่ม จากนั้นจึงได้ชวนกันให้ทีมวิจัยเล่าเรื่องและวิเคราะห์ร่วมกัน

เรื่องที่ 1 เรื่องการตัดถนน เล่าโดย ผู้ใหญ่สุรพงศ์ หยงสตาร์

ที่หมู่ที่ 3 ทาง ส.อบต. จะพัฒนาด้วยการตัดถนนเข้าหมู่บ้าน แต่เมื่อตัดถนนไปได้เกือบสิ้นสุดทาง โดยชาวบ้านก็พร้อมใจกันให้ที่ดินเพื่อจะได้มีถนนเดินทางเข้าบ้านได้สะดวก แต่มีที่ดินซึ่งเป็นแปลงยางติดตา (แปลงยางที่เพาะไว้สำหรับติดตาต้นยางเพื่อจำหน่าย) ของนางเอี้ยน ขอเรียกเงินเป็นค่าต้นพันธุ์ยางที่ได้รับความเสียหายเป็นจำนวนเงิน 2,000 บาท วันต่อมานางเอี้ยนมาแจ้งใหม่ว่าตนขอเรียกค่าเสียหายเป็นเงิน 10,000 บาท เมื่อ ส.อบต. รู้ว่าการเรียกค่าเสียหายนั้นมากไป เพราะการตัดถนนไม่ได้กินพื้นที่มากนัก และเป็นประโยชน์ต่อนางเอี้ยนเองด้วย ดังนั้นผู้นำชุมชนนำโดย ผู้ใหญ่บ้านสุรพงษ์ พร้อมกับ อบต.ของหมู่ที่ 3 นางชลธิชา จึงเข้าไปเจรจาว่าให้เอาค่าชดใช้ 3,000 บาท ซึ่งนางเอี้ยนก็ไม่ยอมท่าเดียว แม้ผู้ใหญ่จะชี้ให้เห็นว่าได้ถนน ทำให้สะดวกขึ้นก็ตาม ดังนี้กลุ่มผู้นำจึงไปรวมตัวปรึกษากันอีกครั้ง ครั้งต่อมาจึงร่วมกันมากกว่าเดิม มีผู้ใหญ่สุรพงษ์ อบต.ชลธิชา ผู้ช่วยธวัชชัย นายประยงค์ซึ่งเป็นญาติ เข้ามาเจรจาต่อรองอีกว่าขอจ่ายให้แค่ 3,000 บาท นางเอี้ยนก็ยังยืนยันไม่ลดเหมือนเดิม เมื่อร่วมกันเจรจากันต่ออีกสักพักนางเอี้ยน จึงลดเหลือแค่ 5,000 บาท แต่ทางผู้ไกล่เกลี่ยก็ยืนยันจ่าย 3,000 บาท ทั้งนี้ในยอดค่าเสียหาย 3,000 บาทนี้ทางทีมก็ได้วิเคราะห์แล้วว่าเหมาะสมเพราะต้นยางที่ต้องสูญเสียไม่มาก ดังนั้นเมื่อผู้ใหญ่เห็นว่าการเจรจาไม่ได้ผลแล้วคงต้องใช้ผู้มีบารมีมากกว่านี้จึงได้โทรหากำนัน กำนันจึงได้พูดคุยและรับรู้เรื่อง จึงได้จัดการต่อโดยได้โทรหาพ่อของนางเอี้ยน ซึ่งมีความสนิทและรู้จักกันดี พ่อของนางเอี้ยนจึงยอมและรับปากว่าจะยอมกล่อมลูกให้ กำนันจึงได้ตัดสินใจว่าค่าเสียหายนี้คงจะต้องช่วยกันออกโดยกำนันจะออกให้เอง 3,000 บาท ที่เหลือทางผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยก็ช่วยกันรวมแล้วช่วยกันออกเงิน 6 คน ซึ่งก็ได้เพิ่มอีก 1,000 บาท รวมแล้วเป็น 4,000 บาทซึ่งนางเอี้ยนก็ยอมรับเงิน 4,000 บาทนั้นแต่โดยดี และได้เปิดให้มีการทำถนนต่อจนเสร็จ

บทเรียนจากเรื่องราว

- เมื่อสอบถามกันถึงสาเหตุอีกครั้ง ก็ได้คำตอบออกมาว่าในตอนแรกที่นางเอี้ยนเรียก 2,000 บาทนั้นคงเกิดจากการคำนวณคร่าว ๆ จากสิ่งที่เสียหายจริง แต่เมื่อผ่านไปหลายวันอาจได้รับคำยุยงให้เรียกค่าเสียหายให้มากขึ้น นางเอี้ยนถึงต้องกลับคำเรียกร้องมากขึ้นอีก ดังนั้นมือที่ 3 จึงมีความสำคัญมากเพราะจะเป็นคนทำให้เรื่อง

เล็กกลายเป็นเรื่องใหญ่ และการทิ้งเวลาไว้หลายวันจะทำให้เกิดการนำกลับไปคิดวางแผนมากขึ้นอีก

- การรวมทีมกันไปไกล่เกลี่ยจะมีอำนาจต่อรองเหนือกว่าคนเดียว
- การใช้ผู้มีบารมียังเป็นเรื่องที่ใช้ได้ในสังคมปัจจุบัน
- การเข้าทางญาติผู้ใหญ่ที่คู่กรณีนับถือ เป็นผู้เข้าไปประสาน ทำให้การไกล่เกลี่ยง่ายขึ้น
- ต้องรู้จักนิสัยของชาวบ้านในชุมชนด้วย
- ต้องเข้าใจว่าไกล่เกลี่ยอย่างไร บางครั้งต้องใช้การไกล่เกลี่ยในฐานะที่เป็นผู้ใหญ่หรือเป็นทีมงาน การไกล่เกลี่ยบางเรื่องไม่จำเป็นต้องไกล่เกลี่ยโดยตรง เขาเกรงใจผู้ใหญ่ทำให้แหลงกันง่ายขึ้น
- การตกลงกันเฉยๆ ทำให้คนรับปากบิดพลิ้วอีกเมื่อวันเวลาผ่านไปเพียงไม่กี่วัน

วันนี้กำนันวิศาลหัวหน้าโครงการและประธานศูนย์ฯ มาด้วย กำนันรับทราบว่าข้อมูลให้ประโยชน์อย่างไร เมื่อวิเคราะห์จากเรื่องแล้วเห็นว่าการไกล่เกลี่ยที่ผู้ไกล่เกลี่ยเห็นว่าสำเร็จแล้ว คู่กรณีที่รับปากก็บิดพลิ้วอีก กำนันจึงถามขึ้นว่านี่ควรจะมีการบันทึกเป็นหลักฐานใช่ไหม แต่พี่ทินก็ไม่ได้ตอบว่าใช่หรือไม่เพียงแต่บอกว่าจากบทเรียนในเรื่องที่ผ่านมาเราก็ควรมีวิธีการป้องกันปัญหาได้

พี่ทินได้พุดคุยกับกำนันเรื่องทีมวิจัย กำนันบอกว่าได้รับรู้การทำงานของทีมอยู่ตลอด ผู้ใหญ่เต (ผู้ใหญ่สุรพงศ์) เป็นคนประสานงานให้รู้ความเคลื่อนไหวตลอด ตัวประธานเองไม่มีเวลา ให้รองฯ เป็นผู้ดำเนินการแทน

หลังจากนั้นผู้ช่วยประยงค์ได้เล่าเรื่องให้ผู้ช่วยยะสิ้นที่อยากฝึกเขียนได้ทำการบันทึกกันจริงๆในเวทีวันนี้ ให้น้องแก้วพี่เลี้ยงช่วยดูว่าการบันทึกว่าใช้ได้หรือไม่ และนำเรื่องมาเล่ากันในวงพูดคุยเป็นเรื่องวัวกินยาง พี่เลี้ยงบอกว่าใช้ได้แต่ให้แทรกเทคนิคที่ใช้ในการไกล่เกลี่ยลงไปด้วย และถ้าเป็นไปได้ให้เขียนบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ยด้วย ว่าเข้าไปทำอะไรบ้าง ไกล่เกลี่ยอย่างไร

หลังจากนั้นได้รับประทานอาหารเย็นร่วมกัน บรรยากาศเป็นกันเอง ซักถามพูดคุยกันขณะรับประทานอาหาร กำนันได้พูดว่ากิจกรรมนี้เป็นประโยชน์กับชุมชน โดยที่เป็นการ

ลดภาระในกรณีที่เป็นความต่อกัน ทั้งเรื่องค่าใช้จ่าย เวลา เป็นประโยชน์กับชาวบ้านที่รายได้น้อย

วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2552 เวลา 13.30-19.00 น. ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 ตำบลสุโสะ อำเภอปะเหลียน นั่งพูดคุยกันที่หมู่ที่ 3 บ้านผู้ใหญ่สุรพงศ์ เวทีที่หมู่ที่ 3 วันนี้ทีมมากันพร้อมหน้า และมีชาวบ้านในหมู่บ้านร่วมด้วยหลายคนทีเดียว วันนี้ก็ตามดูสมุดบันทึกของทีมวิจัยว่าเขียนเพิ่มกันได้กี่เรื่องแล้ว ปรากฏว่ามีเขียนเพิ่มกันมาเรื่อยๆ

วันนี้คนที่มาเล่าเรื่องเพิ่มคือ โกสาย เจ้าเดิมอีกแล้วเพราะมีเรื่องราวไกล่เกลี่ยมาก เป็นผู้ที่ชาวบ้านมักมาพึ่งพาในการให้ไกล่เกลี่ย โกสายจึงมีเรื่องราวที่ตนเองจัดการหลายเรื่อง และก็ยังมีอดีตผู้นำมาเล่าเรื่องเพิ่มทำให้เก็บข้อมูลเพิ่มได้อีกหลายเรื่อง

วันนี้ได้หยิบยกเรื่องการโค่นกิ่งไม้ของเจ้าหน้าที่การไฟฟ้า เรื่องนี้เล่าโดยผู้ใหญ่วิโรจน์ แต่มีการพาดพิงถึงอดีตผู้ใหญ่บ้านด้วย เรื่องมีอยู่ว่า

เมื่อเวลา 7.00 น. ของเมื่อไม่กี่วันมานี้ นางสุนี ชายภักดิ์ มาแจ้งกับผู้ใหญ่เอียด อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 ว่าผู้รับเหมาตัดกิ่งต้นไม้และต้นยางพาราที่ไปละสายไฟฟ้าแรงสูงในสายท่าเทศ-บ้านตำหนักพะยอม ซึ่งเหตุดังกล่าวนางสุนี ชายภักดิ์ ได้กล่าวว่ากิ่งไม้ที่ผู้รับเหมาได้ตัดนั้นได้ไปปิดเส้นทางเดินกรีดยางหลายต้น ในเวลาดังกล่าวนางสุนีก็ได้แจ้งกับผู้ใหญ่วิโรจน์ไว้แล้วเช่นกัน ผู้ใหญ่วิโรจน์ ซึ่งผู้ใหญ่รู้จักนิสัยของนางสุนีดีว่าเป็นคนที่ค่อนข้างจู้จี้ จุกจิก จึงไม่อยากไปไกล่เกลี่ยให้ แนะนำว่าให้ไปหาผู้ใหญ่เอียดเพราะผู้ใหญ่เอียดสนิทกับการไฟฟ้ามากกว่าสามารถที่จะพูดกันได้ง่าย ซึ่งผู้ใหญ่เอียดก็ได้แจ้งไปกับทางไฟฟ้าเรียบร้อยแล้ว เพื่อให้การไฟฟ้าไปดำเนินการกับผู้รับเหมาต่อ ตอนนี้ก็รอให้ผู้รับเหมามาจัดการกิ่งต้นไม้ที่หล่นปิดทางเดิน ผู้รับเหมาไม่มาเกลี่ยให้เพราะคิดว่ากิ่งไม้แค่นี้คงจัดการเองได้

ผู้ใหญ่เอียดซึ่งอยู่ในที่ประชุมด้วยก็ช่วยเสริมเรื่องนี้ จากนั้นทั้งพี่มานพและทีมวิจัยก็ช่วยกันวิเคราะห์เรื่องนี้ว่า

สาเหตุ

- เพราะการละเลยไม่ทำงานให้เรียบร้อยของผู้รับเหมา
- ผู้ที่ได้รับผลกระทบไม่ยอมที่จะจัดการเองเลย เพียงแค่ฟันและลากกิ่งไม้ออกจากทางผ่าน

เทคนิคที่ใช้ในการไกล่เกลี่ย

- คนกลางรู้ว่าจะต้องติดต่อที่หน่วยงานไหนเพื่อแก้ปัญหานี้
- การวิเคราะห์คนว่าต้องให้ใครเป็นคนไกล่เกลี่ยเจรจาถึงจะเหมาะสม

ผลของการไกล่เกลี่ย

- ผู้ไกล่เกลี่ยได้ประสานให้ผู้รับเหมาที่ทำงานไม่เรียบร้อยมาจัดการให้เรียบร้อย

บทเรียนจากเรื่องนี้

- การตัดกิ่งไม้ที่ละสายไฟฟ้านั้น เมื่อทางไฟฟ้ารับงานแล้วจะสั่งตัดไฟฟ้าเฉพาะช่วงเวลาที่ประกาศเท่านั้น ดังนั้นผู้รับเหมาจะต้องทำงานตัดกิ่งไม้ให้เรียบร้อยภายในเวลาที่กำหนดตัดไฟ หากพ้นเวลาที่แจ้งแล้วจะปล่อยไฟเดินตามปกติซึ่งจะทำให้คนที่จะตัดกิ่งไม้ไม่ปลอดภัยหากยังต้องอยู่ใกล้กับสายไฟอีก เรื่องนี้เป็นความรู้ที่ทีมผู้ใหญ่ช่วยกันบอก เพราะเคยมีเหตุการณ์ที่ผู้ตัดกิ่งไม้ไม่ทราบ เมื่อหมดเวลาตัดไฟฟ้าแล้วยังไปตัดกิ่งไม้อยู่ทำให้โดนไฟฟ้าช็อตมาแล้ว
- เมื่อมีการว่าจ้างผู้รับเหมาตัดกิ่งไม้แล้ว ก็เป็นหน้าที่ของผู้รับเหมาที่ต้องทำให้เรียบร้อยไม่ไปสร้างความเดือดร้อนต่อผู้อื่น
- สำหรับการไกล่เกลี่ยคนบางคนนั้นก็ต้องเลือกผู้เข้าไปไกล่เกลี่ยด้วย เพราะความนับถือความเชื่อใจมีผลต่อการรับฟังของคนผู้นั้นด้วย ที่เขาบอกว่าช้างต้องมีควาญ

วันที่ 5 เมษายน 2552 ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ต.สุโสะ เวลา 13.00 น.-16.30 น. ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยหัวหน้าโครงการ ทีมวิจัย ที่ปรึกษา และพี่เลี้ยง การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้จัดขึ้นเพื่อนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ทั้งหมด 136 เรื่องนำมาแยกว่าเป็นประเด็นปัญหาเรื่องอะไรบ้าง แต่ละด้านจบที่ไหน คือจบในชุมชน จบที่โรงพัก หรือจบที่ศาล รวมแล้วไกล่เกลี่ยจบในชุมชนเท่าไหร่ และในแต่ละเรื่องวิเคราะห์ว่าอยู่ในประเด็นใด สาเหตุ และวิธีการจัดการ โดยมีพี่เลี้ยงเป็นผู้ช่วยประมวลข้อมูล ซึ่งผลการวิเคราะห์โดยภาพรวมเป็นดังนี้

ประเด็นปัญหา	ปัญหาที่เกิด	สาเหตุ	วิธีการจัดการปัญหา	จำนวนเรื่อง	ผลการจัดการ		
					จบในชุมชน	จบที่โรงพัก	ขึ้นศาล
ที่ดิน	-แย่ง/บุกรุก/ล้ำที่ดินแดน - ปิดทาง - ซื้อขาย - ต้นไม้ล้มล้ำแดน	- ความอยากได้ที่ดิน - เป็นที่ สค.1 ไม่ทราบเขตแดนชัด - หลักเขตไม่ชัด - วัดที่ดินผิด - ระแวงคนอื่นมารุกล้ำที่ดิน - เจ้าหน้าที่รังวัดที่ดินซ้อนกัน - โกรธกันมาก่อน	- ดูที่เกิดเหตุ - ดูหลักฐานจากเอกสารสิทธิ์ - ให้เว้นเขตแดนด้านละ 1.50 เมตร - หาหลักฐานทางธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ใหญ่ - ให้คนที่คู่กรณีเคารพเกรงใจจา - ฟ้องศาล	24	21	-	3
ทะเลาะวิวาท	- ทำร้ายร่างกาย - แทง	- เป็นช่วงวัยรุ่น - ติดยาเสพติด	- ไกล่เกลี่ยที่โรงพัก - ผู้นำไกล่เกลี่ย	22	15	1	6

	- ชู้สาว	- ขโมยของ - โกรธกัน ต้องการเอาชนะ - เมาเหล้า ขาดสติ - การเมืองท้องถิ่น	- จ่ายค่าชดใช้ - ฟ้องศาล				
ลักขโมย	- ขโมยเงิน - ปล้นบ้าน ปล้นรถบัส - ขโมยสิ่งของ	- เด็กอยากได้เงินไปซื้อของฟุ่มเฟือย - นิสัยอยากได้ คึกคะนอง - บาดหมางกันมาก่อน - ติดยาเสพติด	- สืบเสาะ หาพยานหลักฐาน - เอาของมาคืน ขอโทษ - จัดการตามกระบวนการศาล	19	14	3	2
บุกรุกที่สาธารณะ	- บุกรุกป่าชายเลน - ถมคลอง - บุกรุกที่มัสยิด - บุกรุกถนน	- ต้องการที่ดิน - ที่ดินไม่มีเอกสารสิทธิ์ - นายทุน-รัฐ หวังผลประโยชน์	- เจ้าหน้าที่รัฐจับกุม - ชาวบ้านร้องเรียนกับพระราชวังเมื่อโดนจับโดยไม่เป็นธรรม - ชุมชนเจ้าของพื้นที่ป่าเลนช่วยกันระวังพื้นที่ไม่ให้คนนอกบุกรุก - ประสานปลัดอำเภอสั่งการให้ อบต. ดูแลเรื่องการถมคลอง - ไกล่เกลี่ยคนที่บุกรุกที่ดินมัสยิด - ให้ที่ดินมารังวัด - ฟ้องศาล	14	10	1	3
ชู้สาว	- วัยรุ่นหนีตามกัน - คนมีครอบครัวแล้วมีชู้	- สภาพสังคมเปลี่ยน - ช่วงวัยที่มีปัญหา - ฝ่ายหญิงใช้กฎหมายเรื่องพรากผู้เยาว์เอาความฝ่ายชาย	- ให้คนที่คู่กรณีเคารพเข้าเจรจา - ตำรวจรับแจ้ง แต่ยังไม่บันทึก - ขอร้องไม่ให้แจ้งความ - ให้ตกแต่งตามประเพณี - ให้เด็กเลิกคบกัน - ฟ้องศาล - ทำให้ถูกต้องตามประเพณีคือเลิกกันก่อนแล้วถึงจะนิกะกับคนใหม่ - ให้ผู้ใหญ่ตักเตือน	14	13	-	1
ซื้อ-ขาย-จำนอง-ออมทรัพย์	- ซื้อ-ขายกล้ายาง - จำนองที่ดินหัวทะเบียนรถ - ปัญหาการกู้ยืมของกลุ่มออม	- คนซื้อละเลย ไม่ยอมจ่ายเงิน - ไม่ได้ทำสัญญา - ทำสัญญาแต่ละเลย - ต้องการเงิน - ไม่รับผิดชอบ	- ให้ผู้หลักผู้ใหญ่เข้าเจรจาไกล่เกลี่ย - ติดตามทวงหลายรอบ - เรื่องออมทรัพย์ชาวบ้านร้องเรียนอำเภอ - กระบวนการศาล	11	9	-	2

	ทรัพย์	- กรรมการออมทรัพย์ทุจริต					
อุบัติเหตุ	- รถชนกัน	- ประมาท - มึนเมา - คนเจ็บเรียกร้อง	- ให้ตำรวจเป็นคนกลางเจรจา - ผู้ใหญ่เจรจา - ประเมินความเสียหาย ฝ่ายผิดชดใช้ค่าเสียหาย - ให้คนเจ็บได้ค่ารักษาพยาบาล - แจ้งความเพื่อขอค่ารักษาจาก พรบ.	10	9	1	-
เยาวชน	- มั่วสุม - เมา ทำลายข้าวของ - ค้า/เสพยาเสพติด - ข่มขืน	- ช่วงวัย - สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง - วัฒนธรรมเปลี่ยน	- ผู้ใหญ่ คนในชุมชนช่วยสอดส่องดูแล ทำงานร่วมกับสายตรวจ - ทำงานร่วมกับตำรวจ - แจ้งให้ผู้ปกครองเด็กรับทราบปัญหา - ในกรณีทำลายข้าวของให้ชดใช้ค่าเสียหาย - แจ้งเบาะแสยาเสพติด - กระบวนการศาล	6	4	-	2
โครงการของภาครัฐ	- โครงการสร้างถนน ตัดกิ่งไม้ ขุดลอกคูน้ำ ทำท่อ สางป่าเลน ปิดบ่อนของ อบต. และหน่วยงานภาครัฐ	- โครงการทำไม่เสร็จ ทำไม่เรียบร้อย - ไม่ได้ทำประชาคม - ชาวบ้านไม่พอใจการทำงาน	- เรียกร้องสิทธิ - จัดการแก้ไข	7	7	-	-
สัตว์เลี้ยงกินยาง	- แพะกินยาง - วัวกินยาง	- ปล่อยปละละเลยสัตว์เลี้ยง - ขาดพื้นที่เลี้ยงสัตว์	- เจรจาไกล่เกลี่ย - ชดใช้ค่าเสียหาย	4	4	-	-
อื่นๆ	- นำซากสัตว์ไปทิ้งลงลำคลอง - ทำลายต้นยางคนอื่น - ตัดต้นไม้ในที่ดินของคนอื่น - บุกรุกบ้าน - พกปืน	- ความมักง่าย - กลัวคนอื่นจะล้ำที่ดินของตน - ต้องการเงิน จากการขายไม้ - คนบุกรุกรู้จักเจ้าของบ้านมาก่อน แต่เจ้าของบ้านต้องการเอาเรื่อง - สภาพของสังคม	- ผู้ใหญ่บ้านดูที่เกิดเหตุ ให้คนทำไปจัดการ - เข้าเจรจากับสองฝ่าย บอกกฎหมายให้รู้ - ชดใช้ค่าเสียหาย - ฟ้องศาล - เจรจากับอัยการ	5	3	1	1
รวม				**136**	**109**	**7**	**20**

วันที่ 13 มิถุนายน 2552 ณ ศูนย์ยุติธรรมชุมชน ต.สุโสะ เวลา 13.00-17.00 น. ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยหัวหน้าโครงการ ทีมวิจัย ที่ปรึกษา และพี่เลี้ยง วันนี้เป็นการสรุปประเด็นการจัดการปัญหา และสรุปเป็นตัวเลขว่าจัดการจบในชุมชน ที่ชั้นตำรวจ และศาล เป็นจำนวนเท่าไร คิดเป็นกี่เปอร์เซ็นต์ รวมทั้งมีเรื่องที่ยังไม่จบกี่เรื่อง การวิเคราะห์ให้เห็นจำนวนการจัดการปัญหาเป็นการยืนยันว่าระบบการจัดการโดยชุมชนยังจัดการปัญหาความขัดแย้งรวมทั้งปัญหาในชุมชนได้ในจำนวนที่สูง ซึ่งเป็นการช่วยลดค่าใช้จ่ายและค่าสูญเสียมากมาย

สรุปการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลการจัดการข้อพิพาทของชุมชนตำบลสุโสะ ได้ทั้งหมดจำนวน 136 เรื่อง

ประเด็นปัญหา	จำนวนเรื่อง	ผลการจัดการ		
		ไกล่เกลี่ยจบในชุมชน	จบที่โรงพัก	ขึ้นศาล
ที่ดิน	24	21	-	3
ทะเลาะวิวาท	22	15	1	6
ลักขโมย	19	14	3	2
บุกรุกที่สาธารณะ	14	10	1	3
ชู้สาว	14	13	-	1
ซื้อ-ขาย-จำนอง- ออมทรัพย์	11	9	-	2
อุบัติเหตุ	10	9	1	-
เยาวชน	6	4	-	2
โครงการของภาครัฐ	7	7	-	-
สัตว์เลี้ยงกินยาง	4	4	-	-
อื่นๆ	5	3	1	1
รวม	**136**	**109**	**7**	**20**
เปอร์เซ็นต์		**80.15**	**5.15**	**14.70**

ปัญหาและบทเรียนจากการทำกิจกรรม

1. ปัญหาเรื่องการเขียน ทีมวิจัยเขียนไม่ได้ จับประเด็นเรื่องราวที่เขียนยังไม่ได้ บางคนไม่กล้าเขียน
2. การคิดวิเคราะห์ยังเป็นเรื่องยาก วิเคราะห์ได้บ้าง ไม่ได้บ้าง

2.6) เรียบเรียง/เติมเต็มข้อมูล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อนำข้อมูลที่บันทึกแล้วทั้งหมดมาเติมเต็มรายละเอียดเพิ่ม

กลุ่มเป้าหมาย

ทีมวิจัย	11	คน
ผู้นำในชุมชน	4	คน
ผู้ประสานงาน สกว.ตรัง	1	คน
พี่เลี้ยง	3	คน

เวลาและสถานที่

วันที่ 27 มีนาคม 2552 เวลา 10.00-17.00 น. ณ พิพิธภัณฑ์เตาถ่าน หมู่ที่ 11 บ้านในทอน ตำบลสุโสะ อำเภอปะเหลียน

ขั้นตอนวิธีการ

เวทีเติมเต็มข้อมูลของตำบลสุโสะนัดกันไว้ที่พิพิธภัณฑ์เตาถ่านหมู่ที่ 11 บ้านในทอน โดยผู้ใหญ่ฉนอม รอดเสน เป็นเจ้าภาพ และนัดกับพี่เลี้ยงเพื่อมาเติมเต็มเรื่องราวที่เก็บบันทึกไปได้ทั้งหมด นัดไว้ เวลา 10.00 น.

วันนี้ทีมวิจัย ทยอยกันมาเรื่อยๆ เพราะนัดไว้ว่าไม่ต้องมาพร้อมกันก็ได้ ให้ทยอยกันมาตามเวลาที่แต่ละคนสะดวก เพราะวันนี้ต้องนั่งให้ข้อมูลเพิ่มทีละคน แล้วผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยฯ ผู้นำในชุมชนก็ทยอยกันมาเรื่อยๆ พี่เลี้ยงจึงแยกออกเป็นวงย่อย ๆ 3 วงช่วยกันนำข้อมูลที่เก็บมาแยกกันสัมภาษณ์ทีละคน ได้แก่

กลุ่มที่ 1 พี่เลี้ยงแขกสัมภาษณ์เติมเต็มข้อมูลของผู้ใหญ่ฉนอม ซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่แม้จะมาเป็นคนแรกแต่บอกว่าจะขอเติมเต็มเป็นคนหลังๆ ก็ได้ให้เกียรติผู้ใหญ่หมู่บ้านอื่นๆ ก่อน นอกจากนี้หมู่ที่ 11 ก็มีบังแผนร่วมให้ข้อมูลด้วย ผู้ใหญ่เฟิน (ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8)

กลุ่มที่ 2 พี่เลี้ยงทิน ก็สัมภาษณ์เติมเต็มข้อมูลของผู้ใหญ่ประสิทธิ์ ผู้ใหญ่สุรพงศ์ และเก็บข้อมูลของผู้ใหญ่กฤษฎาเพิ่ม

กลุ่มที่ 3 พี่เลี้ยงแก้ว สัมภาษณ์เติมเต็มข้อมูลของผู้ช่วยประยงค์ ผู้ช่วยยะสิ้น ผู้ช่วยมณี ผู้ใหญ่วิโรจน์ ผู้ใหญ่วิเชียร ผู้ใหญ่สุรพงศ์ (ต่อเนื่องจากที่พี่ทินเติมเต็มไว้ก่อน)

รวมถึงโกสาย (นายวิโชติ เก้าเอี้ยน) คนที่ช่วยให้ข้อมูลกับทีมได้มาก ก็มาด้วยแต่บอกว่าวันนี้ปวดหัวมากไม่สามารถนั่งเล่าเรื่องได้ จึงขอนอนพักให้กำลังใจอยู่ใกล้ๆ และผู้ใหญ่อนันต์ ที่ไม่ได้บันทึกเองแต่มีทีมผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านที่ช่วยดำเนินการให้อย่างดี

สำหรับแนวคำถามที่ต้องเก็บรายละเอียดเพิ่มเติมคือ

- ชื่อ-สกุล อายุ ที่อยู่ของคนที่เกี่ยวข้องในเรื่อง
- ความสัมพันธ์ของคู่กรณี ทั้งก่อนและหลังเกิดข้อพิพาท
- การไกล่เกลี่ย ทำกี่ครั้ง แต่ละครั้งเป็นอย่างไร
- หากเป็นเรื่องที่ขึ้นศาล รายละเอียดระหว่างการขึ้นศาลเป็นอย่างไร
- ที่มาที่เกิดเรื่องการขัดแย้ง สาเหตุที่แท้จริงของความขัดแย้ง
- วิธีที่ผู้ไกล่เกลี่ยใช้
- ผลของการไกล่เกลี่ย
- ใครมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการไกล่เกลี่ย มีส่วนอย่างไร

- หลักฐานที่นำมาให้ประกอบหรือพิจารณาระหว่างที่มีการไกล่เกลี่ยมีอะไรบ้าง
- นิสัยของคู่กรณี มีนิสัยอย่างไร

เริ่มทำกิจกรรมกันตั้งแต่ตอนสายประมาณ 11.00 น. ตอนเที่ยงเราก็พักรับประทานอาหารเที่ยงร่วมกัน โดยมีอาหารพื้นบ้านของที่นี่ เป็นวัตถุดิบที่เก็บจากป่าชายเลนในคลองอันอุดมสมบูรณ์ เสร็จแล้วในตอนบ่ายก็สัมภาษณ์ข้อมูลเติมเต็มกันต่อ จนครบทุกคน ยกเว้นโกสายที่บอกว่าปวดหัวมากไม่สามารถเติมเต็มในวันนี้ได้ กว่าจะเสร็จก็เกือบเย็น โดยทีมวิจัยบางคนที่มาตั้งแต่ต้นไม่รีบร้อนไปไหนก็นั่งรอเพื่อนๆ ที่เติมเต็มกันต่อจนเย็น

ปัญหาและบทเรียนจากการทำกิจกรรม

- ข้อมูลยังไม่ได้เติมเต็มของอีก 2 คน คือ ผู้ใหญ่สุรเดช และโกสาย จะต้องดำเนินการต่อไป
- เจ้าของข้อมูลส่วนใหญ่คือผู้ใหญ่บ้านที่เป็นทีมวิจัยจึงมีรายละเอียดในเรื่องจำกัดเพียงแค่ที่ตนเองเกี่ยวข้อง ไม่รู้ข้อมูลอีกหลายๆ ส่วน และบางเรื่องก็ลืมรายละเอียดไปแล้ว ไม่สามารถให้ข้อมูลเพื่อเติมเต็มให้สมบูรณ์ได้

2.7) ร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่ายยุติธรรมชุมชนจังหวัดตรังครั้งที่ 1, 2 และ 3

วัตถุประสงค์

1. เพื่อร่วมแลกเปลี่ยนการทำงานกับเครือข่ายตำบลอื่นๆ
2. เพื่อได้รับรู้ประสบการณ์การทำงานวิจัยของพื้นอื่น นำไปปรับใช้กับพื้นที่ของตนเอง
3. เพื่อสรุปผลการทำงานและวางแผนการทำงานต่อ

กลุ่มเป้าหมาย

- เครือข่ายจาก 10 ตำบล
- เจ้าหน้าที่หน่วยงาน และผู้เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนวิธีการ

วันที่ 21-22 ตุลาคม 2551 เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ครั้งที่ 1 จัดที่ เลตรังรีสอร์ท ตำบลไม้ฝาด อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง วันแรก (21 ตุลาคม 51) กิจกรรมเริ่มช่วงบ่าย (13.00 น.) พี่ทินได้แจ้งว่าทำไมต้องเข้ามาร่วมแลกเปลี่ยนการทำงานกัน เพื่อให้รู้ว่าแต่ละพื้นที่ทำอะไรกันบ้างแล้ว ทำกันอย่างไร และชี้แจงวัตถุประสงค์ของเวทีในวันนี้ โดยมีวัตถุประสงค์ ข้อหนึ่งคือ เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ของเครือข่ายด้วย

เริ่มกิจกรรมโดยการแบ่งกลุ่มย่อย ตำบลสุโสะ ได้อยู่กับตำบลบางหมาก และตำบลโคกสะบ้า โดยมีพี่มานพเป็นวิทยากรประจำกลุ่ม หัวข้อที่ให้ช่วยกันระดมคือ

1. ก่อนเปิดศูนย์ทำอะไรมาบ้าง ได้อะไร คิดอย่างไร

2. หลังเปิดศูนย์ ทำอะไรบ้าง ได้อะไร คิดอย่างไร เขียนเสร็จก็ให้แต่ละกลุ่มนำเสนอเป็นภาพรวม

ซึ่งการระดมในกลุ่มย่อยพบว่าเนื้อหาสาระคล้ายคลึงกันเป็นส่วนมาก ทั้งเรื่องที่มาที่เกิดจากการอบรมเป็นอาสาสมัครของกรมคุ้มครองสิทธิแล้วก็ประชุมอบรมเรื่อยมา โดยมี สกว. ร่วมด้วยตลอด จนได้เปิดศูนย์ฯ แล้วก็มาทำโครงการวิจัยโดยได้เริ่มเก็บข้อมูลการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนกันบ้างแล้ว

จากการทำกิจกรรมกลุ่มย่อยทีมของสุโสะนั้นทั้ง 3 คนยังเกร็งอยู่ เพราะยังไม่สนิทกับพื้นที่อื่นเท่าที่ควร เนื่องจากเป็นวันแรกที่เพิ่งรู้จักกัน เมื่อเสร็จกิจกรรมในวันนั้นในตอนเย็นได้รับประทานอาหารร่วมกัน มีเครือข่ายมาพุดคุยแลกเปลี่ยนกันมากขึ้น ทำให้รู้จักกัน

ช่วงค่ำเล่นเกมส์กงล้อสี่ทิศ การทำกิจกรรมเป็นกันเองดี แต่งงว่ากิจกรรมนี้เล่นแบบไหน ไม่รู้ความหมาย มารู้คำตอบตอนเฉลย หลังจากนั้นก็แยกย้ายไปพักผ่อน ในคืนนั้นก่อนที่จะได้พักผ่อนได้มีเครือข่ายมาพูดคุยเรื่องทั่วไปกันก่อนเข้านอน

วันที่ 2 (22 ตุลาคม 51) เริ่มช่วงเช้า 8.30 น. ช่วงแรกเป็นการนำเสนอประเด็นต่างๆ ที่แต่ละกลุ่มได้ไประดมมาจากวันแรก ซึ่งพบว่าโดยภาพรวมคล้ายๆ กัน สิ่งที่ได้รู้จากการนำเสนอคือการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไปจากการเก็บข้อมูล ทำให้รู้จริงจากข้อมูล เห็นประโยชน์จากเรื่องราวที่บันทึก อดีตใช้การแก้ปัญหาอย่างไร เปรียบเทียบเรื่องราวข้อมูลเดิมและใหม่ได้

จากนั้นพี่เลี้ยงได้เล่าสิ่งที่ได้เห็นจากการลงพื้นที่ทำงานยุติธรรมชุมชน จ.ตรังมา เสร็จแล้วก็มีการกำหนดทิศทางการทำงานของศูนย์ทั้ง 10 ศูนย์ ให้แต่ละตำบลไปเล่าว่าแต่ละตำบลมีปัญหาหรือว่าพึงพอใจกับกิจกรรมของศูนย์ตรงนี้หรือไม่ สุดท้ายมีวิทยากร คืออาจารย์ไพสิฐ สรุปเรื่องราวทั้งหมดให้ฟัง งงที่อาจารย์สรุปให้ฟัง เนื่องจากเยอะมาก

กินข้าวเที่ยง แยกย้ายกันกลับ ได้พูดคุยกันในระหว่างรับประทานอาหาร

ปัญหาและบทเรียนจากการทำกิจกรรม

1. ไม่มีปัญหาเนื่องจากมีความเป็นกันเอง

<u>วันที่ 27-29 มิถุนายน 2552</u> เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ครั้งที่ 2 ณ เลตรังรีสอร์ท ต.ไม้ฝาด อ.สิเกา จ.ตรัง ผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด 63 คน เวทีนี้นัดกันไว้ตอนเที่ยงไปรับประทานอาหารพร้อมๆ กัน หลังรับประทานอาหารเที่ยงเมื่อเวลา 12.00 น. เสร็จแล้วเวลา 13.00 น. ทั้งเครือข่ายที่มาร่วมเวทีและผู้ที่เกี่ยวข้องมาพร้อมกัน ก็เข้าห้องประชุม ในตอนแรกพี่เลี้ยงชวนแนะนำตัว จากนั้นคุณกุ้งกล่าวทักทายเครือข่ายและผู้เข้าร่วม ชี้แจงกำหนดการของทั้ง 3 วันที่มาร่วมแลกเปลี่ยน แล้วท่านผู้เชี่ยวชาญเพลินใจ เล่าที่มาของงานยุติธรรมชุมชนว่าเมื่อปี 47 ที่ทางกระทรวงยุติธรรมมีนโยบาย “ยุติธรรมถ้วนหน้า ประชามีส่วนร่วม” มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทำให้ทุกคนเข้าถึงความยุติธรรม บางคนอาจสงสัยว่าเราจะเข้าถึงความยุติธรรมได้อย่างไร งานในช่วงแรกลงมาเผยแพร่ความรู้ สร้างเครือข่าย สร้างแกนนำ กรมฯจับมือกับวัฒนธรรมจังหวัด และพัฒนาชุมชน ลักษณะของการทำงานในช่วงแรกเป็นการให้ความรู้แล้วให้อาสาฯไปเผยแพร่ต่อ ทำไปนานๆ ชักจืด ในปี 51 ก็คิดว่าให้เกิดเป็นศูนย์ขึ้นมา ชื่อว่าศูนย์ประสานงานการจัดการความขัดแย้ง อาจสงสัยว่า ศูนย์ยุติธรรมชุมชนกับศูนย์ประสานงานการจัดการความขัดแย้งแตกต่างกันอย่างไร ที่จริงเหมือนกันแต่ที่ชื่อแตกต่างกัน เพราะที่ตรังนั้นมีทั้งศูนย์ที่เปิดโดยคุมประพฤติและที่เปิดโดยกรมคุ้มครองสิทธิฯ การก่อเกิดศูนย์ที่ตรังทั้งจากกรมคุมประพฤติและคุ้มครองสิทธิฯ ทำให้ศูนย์มีมาก คิดกันว่าทำอย่างไรให้ศูนย์มีชีวิต จึงได้มาคิดกับอาจารย์มานพทำให้เกิดเป็นโครงการนี้ขึ้นมา คิดว่าเป็นโครงการที่แปลกมาก ๆ เพราะทั้งสกว. และกรมต่างก็มีงบประมาณที่จะสนับสนุน แต่ก็มาร่วมมือกันทำงานร่วมกัน ภายใต้โจทย์ที่ว่า ทำอย่างไรให้ศูนย์มีชีวิต มีความเข้มแข็ง สร้างภูมิคุ้มกันให้ชาวบ้านดูแลตัวเองได้ รู้เท่าทันไม่ให้ผู้อื่นสามารถละเมิดสิทธิและเสรีภาพได้

จากนั้นเครือข่ายก็เข้าสู่<u>กิจกรรมที่ 1 ตั้งหลัก+ทบทวนตัวเอง</u> พี่เลี้ยงให้แบ่งกลุ่มย่อยตามพื้นที่ ตำบล**สุโสะ** ตัวแทนที่มา คือ ผู้ใหญ่โรจน์ ผู้ใหญ่หนอม ผู้ใหญ่สุรพงศ์ มีคำถามว่าทำไมถึงเข้ามาทำงานนี้ ทำอะไรมาบ้าง ทำแล้วได้อะไร สิ่งที่ภูมิใจกับการทำงานนี้ ใช้เวลาประมาณ 45 นาที เมื่อเสร็จแล้วผู้ดำเนินเวทีก็ได้เรียกเครือข่ายมานั่งในวงเพื่อนำเสนอ ตำบล ต.สุโสะ นำเสนอโดยผู้ใหญ่วิโรจน์ ซึ่งเป็นน้องใหม่มาครั้งนี้เป็นครั้งแรก

ถามว่า<u>ทำไมถึงเข้ามาทำงานด้านนี้</u> ที่เข้ามาเพราะ

- ในชุมชนมีปัญหามากมาย เห็นความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้น ทำให้อยากเข้ามาช่วยเหลือชาวบ้าน
- ทำงานด้วยใจรัก

ทำอะไรมาแล้วบ้าง

- ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในหมู่บ้าน ตอนนี้ตำบลสุโสะมี 100 กว่าเรื่องที่บันทึกไว้ แม้ว่าการไกล่เกลี่ยทำให้ปัญหาจบลงในชุมชน แต่ผลที่เกิดขึ้นไม่ได้จบลงอย่างสวยหรูเสมอไป เพราะอาจทำให้คนหนึ่งยิ้มร่า แต่อีกคนกลับหน้างอ

- การทำงานเป็นทีม

- การดึงคน วิเคราะห์คนว่าเกรงใจใคร หาตัวช่วยมาช่วยพูดให้เขายอม

- ปัญหาที่ไกลเกลี่ยไม่ประสบความสำเร็จก็ระดมความคิดภายในทีม หาทางออกร่วมกัน

ทำแล้วได้อะไรบ้าง

- ความบายใจ ชุมชนมีปัญหาย่อมเกิดทุกข์ แต่ถ้าแก้ได้ก็เป็นสุข " ปัญหาทุกปัญหาย่อมมีทางออก แต่ไม่ใช่ทุกทางเป็นทางออก ทุกทางออกย่อมมีปัญหา"

สิ่งที่ภูมิใจ

- ความสำเร็จทำให้ภูมิใจ

- ได้ทำงานร่วมกันเป็นทีม

- ภูมิใจที่อธิบดีลงมาเปิดศูนย์

- สกว.ตรังสนับสนุน

สิ่งที่อยากปรับปรุง

- กรณีที่เคลียร์เรื่องจบแล้ว คู่กรณีตกลงกันได้แล้ว แต่ตำรวจไม่ยอมให้เรื่องจบ

- อยากให้ดึงหน่วยงานตำรวจเข้ามา เพราะเราทำงานไม่มีเงินดาวเงินเดือน ไม่หวังสิ่งตอบแทน แต่เขากอบโกยผลประโยชน์

- อยากให้ผู้ไกล่เกลี่ยมีความรู้ทางด้านกฎหมาย มีเครื่องมือ

- อยากให้หน่วยงานเบื้องบนลงมาช่วยเราที

จากนั้น อ.สมเจตนา มุนีโมไนย ที่ปรึกษาของ สกว.ตรัง มาสรุปให้ฟังว่าเวทีนี้เราคิดจะเล่าเพื่อนพอเล่าเสร็จฟังเพื่อนน้อย จึงกลายเป็นคนฟังมากได้ความรู้มาก คนฟังน้อยได้ความรู้น้อย หรือฟังอย่างเสียไม่ได้ เราก็รู้อย่างเสียไม่ได้ เราจึงเป็นเสียแบบนี้

อาจารย์บอกว่า **ถ้าคนเราไม่สูญจากรากเหง้า** อย่างเรื่องอ้างบุญคุณ จะพูดกันจนถึงลูกถึงหลาน สั่งกันให้ดีว่าอย่าเอาเรื่อง แต่ปัจจุบันในระบบการศึกษาไม่สอนเรื่องนี้ สอนกันแต่กฎหมาย สอนเรื่องต่าง ๆ ทำให้คนเอารัดเอาเปรียบ ดูถูกกัน สิ่งเหล่านี้ไม่มีอยู่ในตำรา ที่เรามาเพื่อมาเรียนรู้สิ่งที่ไม่มีในตำรา สิ่งเหล่านี้เราต้องเทออกมาเรียนรู้จากกันและกัน พึ่งใครไม่ต้องต้องพึ่งกันเอง **รากฐานตรงนี้ที่ประเทศกำลังต้องการ** เพราะความรู้ในระบบสร้างปัญหา ใน

ขณะเดียวกันเราต้องตระหนักว่าเป็นคนเล็กคนน้อย แม้จะใหญ่จริงแต่ใหญ่เฉพาะในหมู่บ้าน ถ้าลูกบ้านพิพาทเรื่องโสดแดนชายคมเราใหญ่ได้ แต่ถ้าเป็นเรื่องกระบวนการยาเสพติด ยาบ้าไม่ใช่เด็กเสพแค่คนสองคน มันเป็นกระบวนการใหญ่โตระดับชาติ มันแทรกซึมในระบบ ถ้าจะสู้ปัญหานี้เราต้องทำเรากระบวนการเราให้เป็นระดับใหญ่ก่อน ถึงจะสู้ได้ ตอนนี้เราก็ทำเล็ก ๆ กันไปก่อน

งานวิจัยที่เราทำคือการบันทึกไว้เป็นเอกสาร บันทึกไว้ในใจก็ได้แล้วฝากลูกฝากหลานอย่างกรณีลูกไก่ร้องไห้กันทั้งบ้าน เรื่องการแก้ไขวัวกินผักโดยการให้เบี้ยซื้อเชือกล่ามวัว บันทึกเรื่องดีๆๆไม่งั้นในใจเราจะมีแต่เรื่องลบ ๆ เพราะฉะนั้นเราต้องบันทึกสิ่งดี ๆ นี้ไว้ ให้สิ่งดี ๆ มีพลัง

เราต้อง **“เอาความดีมาเป็นความรู้ มาเป็นปัญญา มาเป็นความคิด”** เราก็จะสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ เทคนิคต่างๆ เราต้องเล่าสู่กันฟัง เรียนรู้กัน ถ้าคิดว่าเหมือนกันหมดจะทำให้เราหยุดเรียนรู้ เรียนรู้กันว่าเติ้นมีเทคนิคปันปรือ ทำกันพันปรือ อย่างเรื่องการระเบิดถ้ำ ได้จัดกิจกรรมแล้วก็ไปเชิญพระครูมาแหลง พระครูบอกว่าถ้ำเป็นที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่พระมาปักกรดของพระพุทธเจ้า เป็นที่อยู่ของพญานาค เป็นที่ไว้ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เช่นรูปหนังลุง ถ้าเราทำลายถ้ำก็เท่ากับทำลายสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เมื่อเราได้บันทึกข้อมูลจริงข้อมูลด้านบวกแบบนี้ก็จะทำให้เราสู้กับปัญหาได้

เมื่อทำได้แล้วลงให้ถึงจิตใจเลย ถ้าไม่ถึงจิตใจมันก็เปลี่ยนแปลงไม่ได้ ถามว่าทำไมมาทำงานนี้ โต๊ะอิหม่ามบอกว่าที่ทำเพราะมันเป็นหน้าที่ หน้าที่นี้ใครมอบ พระผู้เป็นเจ้ามอบให้ คนที่ไม่ค่อยลึกซึ้งในศาสนาบอกว่าไปยุ่งเรื่องเพื่อนก็เพราะชาวบ้านเลือก เป็นจิตอาสา เราก็ทำงานเพื่อประชาชน ถ้าจิตใจเขวก็อาจไม่ทำด้วยจิต จะใช้ข้อมูลนี้ไปในทางเฉโกง เช่นจัดตั้งเครือข่ายขายสินค้าขายตรง ฐานจิตใจจึงเป็นฐานที่สำคัญมาก เพราะฉะนั้นเราอย่าดูถูกตนเอง อย่ามองตนเองต่ำติดดิน ไม่งั้นคุณค่าทางจิตใจเราไม่มี ที่จริงคุณค่ามีแต่เรามองไม่เห็น ถ้ามองเห็นเราสามารถออกแบบได้ แต่ถ้าออกแบบเพื่อเงินความร่ำรวย เพื่ออำนาจ เพื่อชื่อเสียง ชีวิตมันก็จะไปแบบนั้นด้วย ถ้าขาดมิติทางจิตใจจะขาดคุณค่า อาจจะไปทำสิ่งไม่ดี สิ่งแบบนี้เราต้องตราในใจทุกวันให้จิตใจมั่นคง สะสมสิ่งดีให้แน่น ให้ปีติ ให้ถูกหล่อเลี้ยงอยู่ตลอดเวลาไม่ฉะนั้นจะห่อเหี่ยว การวิ่งหาเพื่อนภายนอกอาจจะช่วยได้แค่ชั่วครั้งชั่วคราว แต่สิ่งดีๆ เหล่านี้จะไม่ไปไหน เราต้องตราไว้ในใจ

ในวันที่ 28 มิถุนายน 52 เริ่ม เวลา 9.00 น. อาจารย์สมเจตนาบอกว่า โจรเมื่อก่อนเป็นโจรได้นาน และเปิดเผยตัวเมื่อกาลเทศะเหมาะสม แต่สมัยนี้เป็นไม่ได้นานเพราะคุณค่าไม่มี ฉะนั้นต้องจับคุณค่าในตัวเองให้ได้ อาจารย์เขียนชาร์ต บอกให้สำรวจตัวเองว่าเรามี

ความสามารถหรือคุณค่าอะไรที่สูง และอะไรที่น้อย มองให้เห็นธรรมชาติของตัวเอง (seeing your nature) อย่าให้ฝืนธรรมชาติของตัวเอง มองให้เห็นคุณค่าหรือความสามารถของเรา คุณค่าโดยธรรมชาติ

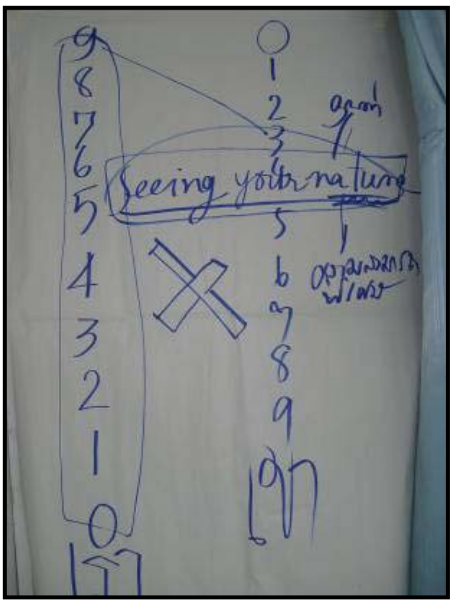

อยู่ที่ว่าเราจะจับความเป็นธรรมชาติ แล้วนำคุณค่าโดยธรรมชาติมาสร้างให้เกิดประโยชน์ได้หรือไม่เท่านั้นเอง คุณค่าโดยธรรมชาติมีความหลากหลาย ต้องเลือกใช้ให้ถูก ถ้าเราค้นพบธรรมชาติของตัวเอง แล้วนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ย่อมแสดงให้เห็นคุณค่าโดยธรรมชาติที่แท้จริง

ถามว่าเราซึ่งเป็นนักไกล่เกลี่ย อะไรบ้างที่เป็นธรรมชาติที่เราค้นพบแล้ว เมื่อพบแล้วเราก็ต้องดูคนอื่นว่าเขาอยู่ในระดับไหน หมายถึงคนที่เราไปเกี่ยวข้องด้วยในหลาย ๆเรื่อง ยกตัวอย่างเช่น ชาวประมงคนหนึ่งมีความเชี่ยวชาญในการรู้กาลและเทศะของปลาว่า ปลาอยู่ที่โขดหิน รู้ว่าตรงนี้จับปลาได้มาก แต่ชาวประมงผู้นี้จับปลาได้น้อย เพราะแกใช้เบ็ดตกปลา วันหนึ่งแกไปพบกับเถ้าแก่ ซึ่งมีความสามารถในการจับปลาเป็นศูนย์ เพราะจับไม่เป็น แต่เป็นคนขายอวนเลยรู้หมดว่าจับปลาทำอย่างไร ต้องใช้อวนตาไหนถึงจะจับได้มาก ชาวประมงไปถามเถ้าแก่ว่าทำอย่างไรถึงจะจับปลาได้มาก เถ้าแก่บอกว่าต้องใช้อวนตาขนาดนั้นขนาดนี้นะ เถ้าแก่ขายอวนให้กับชาวประมง ชาวประมงเซ็นไว้ก่อน ไม่มีตังค์จ่าย แล้วเอาไปจับปลาได้มาก อาจารย์สรุปว่า เถ้าแก่มีความสามารถในการขายอวนอยู่ที่ระดับหก เมื่อรวมกับความสามารในการรู้เรื่องการใช้เครื่องมือประมงของชาวประมงที่อยู่ในระดับ 2 จะเท่ากับสิบสอง แต่เมื่อเอาความสามารถในการขายอวนของเถ้าแก่ที่เป็นหกคูณกับความสามารถในการรู้แหล่งจับปลาของชาวประมงที่เป็นหก ก็จะได้สูงถึงสามสิบหก ดังนั้นเมื่อเอาความสามารถเราเป็นตัวตั้งแล้วไปคูณกับความสามารถของเพื่อนที่สูงๆ เราก็จะได้สิ่งที่สูง

อาจารย์สมเจตนาจึงให้โจทย์ 2 ข้อคือ

1. ให้สงบสติ นั่งเงียบๆ แล้วพิจารณาหาธรรมชาติอันเป็นคุณค่า ความสามารถพิเศษของเราว่ามีอะไรบ้าง และอยู่ในระดับใด

2. เห็นพลังของกาลเทศะ (เวลา/สถานที่) ว่าเข้าไปไกล่เกลี่ยแล้วสำเร็จ ภูมิใจ ถามว่าเวลาสถานที่ในการไกล่เกลี่ยเป็นอยู่อย่างไร เวลาในที่นี้ไม่ใช่เวลาที่บอกเป็นตัวเลข

แต่หมายถึงเวลา เช่น เวลาหลังละหมาด เวลาหลังกินข้าว เวลาออกเรือ เวลาสูบบุหรี่ เป็นต้น สถานที่ สำคัญมาก เพราะเรามุ่งไปถึงเนื้อหา แต่ลืมนึกถึงเรื่องเวลาและสถานที่

ให้เลือกเลขาหนึ่งคน ประธานมีหน้าที่ตีความหมายของโจทย์ ไม่จำเป็นต้องพูดเก่ง แต่ต้องเป็นคนยอนให้คนอื่นพูด รู้ว่าทุกคนควรพูดเท่าใด จี้ให้ทุกคนพูด คุมเวลา ส่วนเลขามีหน้าที่จับประเด็น แล้วก็บันทึก อาจารย์ย้ำว่ากระบวนการกลุ่มสำคัญมาก ที่ผ่านมาการทำงานมีคนน้อย เนื่องจากไม่มีกระบวนการกลุ่ม ประธานไม่รู้ว่าทุกคนมีความสามารถอะไร เพราะไม่ได้ดึงคุณค่าโดยธรรมชาติของแต่ละคนออกมา เช่น บางคนที่อยู่ในทีมมีจิตใจอาสาใจบริการ แม้เขาไม่รู้งานไกล่เกลี่ย แต่สามารถขับรถได้ ขับรถพาทีมไปไกล่เกลี่ยได้นั่นเป็นคุณค่าแล้ว ที่ผ่านมาเราไปหวังในสิ่งที่เขาไม่มี แต่เราไม่ใช้ประโยชน์ในสิ่งที่เขามีอยู่ ไม่ได้นำคุณค่าโดยธรรมชาติมาใช้ แล้วก็ให้ระดมกันจนเสร็จ

อาจารย์บอกว่าให้มาแลชาร์ตที่ติดไว้ที่บอร์ดข้างหน้าที่อาจารย์สังเคราะห์เอง เป็นการฝึกพื้นฐาน**การมองตัวเอง ตัวเรามีคุณค่าอะไรบ้าง แต่ถ้าทำตามกลไกก็ไม่มีคุณค่า ไม่มีชีวิตชีวา**

- ข้อมูลที่ได้คือความแตกต่างระหว่างความรู้ในหนังสือ กับความรู้ที่เราทำจริง
- เป็นการทำอย่างที่มนุษย์ทำกับมนุษย์ พูดอย่างที่มนุษย์พูดกับมนุษย์
- ต่างกับภาครัฐที่ เบี้ยมาแล้ว มึงหาคน
- ชาวบ้านบอกว่า รัฐอย่าพูดหลักการมาก
- ชาวบ้านคือนักเลงจริง ตรงไปตรงมา ไม่อ้อมค้อม

อาจารย์พูดถึงเครือข่ายว่า พวกเราตั้งใจที่จะฟังน้อย แต่พูดมาก ก็เลยทำให้เกิดการเรียนรู้น้อย จากนั้นก็เล่าเรื่องยาวมาก หลายเรื่อง แล้วจู่ๆ ก็บอกว่าให้เราจับประเด็นคนละอย่างว่าอาจารย์พูดเรื่องอะไรบ้าง

โจทย์ข้อ 3 ให้ช่วยกันระดมภายในกลุ่มว่าวิทยากรพูดประเด็นใดบ้าง ประเด็นนั้นสำคัญอย่างไร ให้ข้อคิดต่อเราอย่างไร ใช้เวลา 30 นาที

อ.สมเจตนา เดินไปที่กลุ่มย่อยเห็นว่าหลายคนจะงงกับโจทย์ คิดว่าจับประเด็นเรื่องที่แหลงแรกเข้าด้วย จึงมาบอกว่าจับประเด็นเรื่องที่เพิ่งแหลงแรกเดียว (เมื่อตะกี๋) โจทย์ข้อนี้พี่เลี้ยงทำได้ดี เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยนกันดีมาก

ส่วนใหญ่การจับประเด็นของเครือข่ายจะจำได้ ในเรื่องที่เป็นเรื่องเล่า เช่นป่าชายเลนองค์กุลีมาล หลังระดมกลุ่มย่อยเสร็จกันแล้ว อาจารย์อยากให้พวกเราสังเกตธรรมชาติของเราให้เราฟังจับข้อเท็จจริง เหตุผลก่อน เราใช้ในการฟังเมื่อมีข้อพิพาท แต่วันนี้กลับไม่ใช้ สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นเป็นเรื่องธรรมดา ที่ผมเล่าเรื่องใหม่ๆ มีภาษาอังกฤษบ้างเพราะเป็นเจตนาของผม ที่อยากให้ฟังเรื่องใหม่ ๆ ส่วนมากเราชอบเรียนรู้แต่เรื่องที่ถูกใจ ส่วนเรื่องที่ไม่ถูกใจเราก็ปัดไปหมด

อาจารย์บอกว่าในหัวข้อความคิด เมื่อกี้จากการจับประเด็นเราใส่ความคิดกันไปแล้ว ส่วนประเด็น คือ เรื่องที่เราฟัง รับรู้ เป็นหัวเรื่อง พอได้ประเด็นแล้วเรื่องไหนสำคัญที่สุดเรามาลำดับความสำคัญ จะเห็นได้ว่าคุณนุ้ยพูดถึงระดับของประชาธิปไตยชุมชนที่มีความสำคัญ ส่วนมานพวิจารณ์ว่าเป็นประชาธิปไตยที่กินได้ จะเห็นว่านักวิชาการหรือคนที่ติดอยู่กับแวดวงนักศึกษาจะพูดในเชิงวิชาการ หรือติดภาษาฝรั่ง

ส่วนเรานั้นถึงแม้จะเก่งก็มักจะติดอยู่ในซองตูเพราะถือว่าปฏิบัติเก่งแล้วไม่ยอมรับความรู้ใหม่ เราจึงเชื่อมโยงความเป็นเครือข่ายไม่ได้ ส่วนคนที่จบปริญญาจบด๊อกเตอร์เขาก็ว่าชาวบ้านโง่อยู่ปันนั้น ก็เลยไม่พบกัน ถ้าจะทำเครือข่ายต้องร่วมกันระหว่างเราคนที่รู้จริงในพื้นที่กับเขาคนที่รู้จริงในการศึกษาทฤษฎี ระบบราชการจะชัดเจนซึ่งกันและกัน อย่าคิดว่าเราพอแล้ว

แล้วว่าพวกนั้นขี้โม้ เกิดปฏิกิริยาต่อต้าน นักวิชาการฉลาดทฤษฎีแต่โง่เรื่องชุมชน เราต้องเชื่อมโยงระหว่างผู้รู้จริงในตำรา กับผู้รู้จริงในพื้นที่ ถ้าไม่เชื่อมโยงการทำให้ถึงนโยบายก็ไม่เกิด ผมนั้นก็จบปริญญาตรี ปริญญาโทก็ไม่จบ แต่เป็นนักวิชาการที่ไม่ได้เก่งผมมาคิดว่าทำไมเวลาเชิญไปบรรยายที่ไหนไม่เชิญคนที่เก่งกว่าเรามาเป็นวิทยากร แต่ก็เพราะผมเป็นคนที่อยู่ครึ่ง ๆ กลางๆ คือสามารถเชื่อมโยงความรู้ทั้งชุมชนและทฤษฎีได้ ไปทำอย่างเต็มก็ทำไม่ได้ ไปสอนมหาลัยฯ ก็ไม่ได้ เป็นนักวิชาการก็ไม่ได้ ทำมาหากินแบบเต็มก็ไม่ได้ ตอนนี้สังคมกำลังต้องการคนที่ครึ่ง ๆ กลางๆ คนก้ำกึ่งสามารถคิดอะไรได้มาก อาจเป็นเรื่องเล็กๆ ถ้าทำให้ดีจะเชื่อมโยงไปทั่วโลก อย่าดูถูกตัวเอง และดูถูกเพื่อน

อาจารย์ไพสิฐ

บอกว่าสิ่งหนึ่งที่อาจารย์สมเจตนาต้องการตั้งหลักให้เรา อย่ามองว่าเรื่องยาก เพราะต่อไปสิ่งที่เราจะต้องทำเวทีหมู่บ้านสิ่งสำคัญคือฐานคิดการเชื่อมโยง หนึ่งทำอย่างไรให้ทีมเราแน่น สองทำอย่างไรให้เกิดระบบการแก้ปัญหาระดับหมู่บ้าน ตำบล ก้าวย่างนี้คือสิ่งที่จะส่งงานต่อ อย่างที่คุณมานพเคยพูดว่าต่อไปเราต้องปลุกโรงให้คนอื่นไปแสดง เราจะเป็นเพียงคนอำนวยความสะดวก จัดเวที เป็นตัวช่วยเท่านั้น เป็นจุดที่จะนำไปสู่การขยับต่อไปในอนาคต ไม่ต้องตกใจว่าเราฟังแล้วจับประเด็นได้ไม่หมด เป็นเรื่องธรรมดา เพราะคนที่เก่ง ๆ เมื่อกี้ก็ต้องส่งโพยเหมือนกัน คิดว่าเป็นกระบวนการใหม่ ต้องให้เวลาในการเก็บเกี่ยว ขนาดมหาลัยยังสู้ท่านทำไม่ได้ เพราะเรียนแบบท่องจำ แต่ท่านเรียนจากของจริง เรียนจากเดิมพันชีวิต **กรณีศึกษาที่เรากำลังทำตรงนี้ เพื่อต้องการถ่ายทอดให้คนอื่นรู้ว่าที่เราทำไปมีกระบวนการปันปรือ เป็นสิ่งที่ถูกต้องหรือไม่ กระบวนการยุติธรรมชุมชนเป็นทางทดแทนยุติธรรมกระแสหลัก ถ้าทำแบบนี้ชาวบ้านจะมีชีวิตที่ดีขึ้นหรือไม่** กระบวนการนี้ต้องให้เวลาที่จะต้องทำ และซึมซับหัวใจสำคัญ คืออยู่ที่ว่าเราจะมีใจเปิดกว้างในการรับปันปรือ เราจะจัดระบบการคิดอย่างไร เราจะดึงกระบวนการไปใช้ทำงานอย่างไร

เมื่อเช้าอาจารย์สมเจตนาเน้น **กระบวนการทำงานเป็นทีม** ซึ่งเป็นเรื่องที่สอนยาก ทำมากได้มาก กระบวนการวิจัยนี้มีบทเรียนทางภาคเหนือ ที่ สกว. เข้าไปทำเขาทำเรื่องการจัดการทรัพยากร การจัดการป่าชุมชน ใช้กระบวนการวิจัยเหมือนกัน ตอนแรกงงว่าการวิจัยคืออะไร ที่ปางจำปีบอกว่าการวิจัยถ้าเทียบเหมือนการดักหมูเถื่อน มีการจัดระบบ การวางแผน แบ่งบทบาทในทีม และทดลองปฏิบัติจริง ถ้าเป็นทางใต้ก็อาจจะเทียบได้กับการวางอวนปู

ที่สำคัญอยู่ที่ว่าเราจะ**เอาระบบเข้าไปจัดการปัญหาอย่างไร** อาจารย์สมเจตนาใช้กรณีการเทียบเคียงจากเรื่องที่เล่า เทียบสิ่งที่ทำได้จริงของชาวบ้านความรู้เหล่านี้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการทำงานได้อย่างไร ในการจัดการข้อพิพาท สร้างระบบของชุมชน การให้

กำลังใจกันและกันที่จะทำให้เข้มแข็ง อาจารย์ได้ชี้จุดบอด จุดขาดให้แล้ว เหล่านี้คือสิ่งที่คิดว่าได้จากเวที

เจี๊ยบบอกว่าโปรแกรมวันนี้ตอนเย็นยังว่างอยู่เพราะเราย้ายโปรแกรมคืนนี้ไปอยู่วันแรกแล้ว ถ้าอย่างนั้นเราไปกินข้าวเย็นก่อน ทำใจทำกายให้สบายให้หายเจ็บหัว (เพราะหลายคนบ่นเจ็บหัว) แล้วกลับมาเจอกันตอนสองทุ่ม

ช่วงค่ำเวลา 20.00 น.อาจารย์สมเจตนาบอกว่าเราจะมาเรียนรู้เรื่องบริบท คือสิ่งที่แวดล้อมเนื้อหา พวกเราเข้าไปไกล่เกลี่ย ถ้าเราไม่รู้เราจะไกล่เกลี่ยไม่ถูก อาจจะเกลี่ยได้ระยะสั้น แต่ถ้ารู้บริบทไกล่เกลี่ยได้ พ่อแม่ปันปรือ เพื่อนฝูงปันปรือ เรียนที่ไหน ถ้าเรารู้บริบทจะทำให้เราแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืน

ในขั้วโลก มีภูเขาน้ำแข็ง 1 สวน จมอยู่ใต้น้ำ 11 ส่วน ภูเขาน้ำแข็งจึงเป็นที่หวาดเกรงของคนเดินเรือ ต้องให้เรือตัดน้ำแข็งเดินนำร่องไปก่อน รัสเซียจึงมีเรือดำน้ำ เป็นที่หวาดเกรงของอเมริกา

น้ำแข็งที่ปรากฏ 1 ส่วนคือสิ่งที่เราเห็นด้วยตา สัมผัสด้วยหู เราเห็นแค่ 1 ส่วน ถ้าเราแก้เพียง 1 ส่วนก็แก้ไม่หมด เพราะยังเหลืออีก 11 ส่วน

คนที่ประชาสัมพันธ์เก่ง หากเอามาทำสื่อ แล้วเขาแอบแฝงด้วยผลประโยชน์ทางการเมืองอาจจะทำให้เรื่องการเมืองเข้ามาทำลายโจมตีกันได้

บางคนแหลงจนลิงหลับเพราะเป็นคนขายแอมเวย์ ที่เกาะลิบงมีคนขายเหล้าโดยปลอมแปลงเป็นยาดอง คนที่เป็นประชาสัมพันธ์พูดเก่ง แล้วเป็นคนขายแอมเวย์ ก็แอบแฝงเอาแอมเวย์มาขายในการทำงาน บางคนแสดงออกเป็นลบแต่อาจแฝงด้วยอะไรดีๆ เช่นคนปากไม่ดี เมื่อปากไม่ดีก็อย่าเอามาทำประชาสัมพันธ์ ก็ให้ทำอย่างอื่น **อย่าตัดสินคนจากการเห็นเรื่องราวเพียง 1 ส่วน**

โจทย์ข้อที่ 4 ให้เล่าเรื่องราวที่คุณไกล่เกลี่ยหรือคุณมีส่วนร่วมช่วยเหลือแก้ปัญหาความไม่เป็นธรรม เล่าอย่างไรให้คนตั้งใจฟัง ผู้ฟังฟังปรือจับประเด็นให้ได้ แล้ววิเคราะห์หาสาเหตุ /บริบท/องค์ประกอบของเรื่องราว/ปัจจัย

แบ่งกลุ่มย่อยเป็น 5 กลุ่มเช่นเดิม ด้วยการนับเลข หลังจากทุกคนรับทราบโจทย์แล้วก็ไประดมกันในกลุ่มย่อยใช้เวลากันนานพอดู ประมาณเป็นชั่วโมง

กลุ่มย่อยคึกคักมากแม้จะดึกแล้วก็ตาม เห็นได้ชัดว่าหลายคนมีทักษะการเล่าที่ดีขึ้น คนฟังก็ฟังอย่างตั้งใจ ได้เล่ากันทุกคน แต่การวิเคราะห์อาจจะยังมาจากคนไม่กี่คน

อาจารย์สมเจตนาบอกว่าโจทย์ข้อนี้เป็นการให้เครือข่ายได้**ฝึกทักษะการเล่า การฟังอย่างตั้งใจ การจับประเด็น การวิเคราะห์บริบท และสาเหตุลึก ๆ ของปัญหานั้น ตลอดจนทักษะการเขียน**

นำเสนอจากกลุ่ม 5 โดยผู้ใหญ่วิโรจน์

กลุ่มที่ 5 นำเสนอเรื่องปลูกยางล้ำแดน เจ้าของเรื่องคือ ผู้ใหญ่วิโรจน์ ผู้ใหญ่ได้บอกว่าตามหลักของกองทุนฯ แล้ว การปลูกยางต้องเว้นห่างจากแดน 1.5 เมตร ส่วนการปลูกปาล์มนั้น 3 เมตร

<u>วิเคราะห์คน</u>

- อยู่ติดสวนใคร มีปัญหาเรื่องเขตแดนกับคนนั้นตลอด
- ทั้งสองฝ่ายยอมรับในตัวผู้ตัดสิน เชื่อมั่นในตัวผู้ไกล่เกลี่ย
- คนที่มีทรัพย์น้อยไม่ค่อยมีปัญหา แต่คนที่มีทรัพย์สินมากมักมีปัญหามาก

<u>สาเหตุ</u>

- สองฝ่ายมีทรัพย์สินมาก จ้างคนปลูก
- มีการร้องเรียนเพราะปาล์มเข้าไปในสวนยาง

<u>หาข้อมูล</u>

- สอบถามเขตแดน (ข้อมูลเบื้องต้น)

อาจารย์สมเจตนา: องค์ประกอบที่ลึกๆ ของเรื่องนี้คือคนๆนี้มักมีปัญหาล้ำแดนคนอื่น ไม่ว่าจะมีที่ดินติดกับใครก็มีปัญหาไปหมด กลุ่มนี้ปัญญาเลือกเรื่องที่ไม่ซับซ้อน

วันที่ 29 มิถุนายน 52 เริ่มเวลา 9.00 น. อาจารย์ไพสิฐ สรุปเวที 2 วันที่ผ่านมาว่า

ตอนแรกคิดว่าจะเข้ามาช่วยวิเคราะห์เรื่องความขัดแย้ง แต่เนื้อหาพลิกอยู่เรื่อย ๆ งานที่ได้รับมอบหมายให้ทำ คือ สรุปเวทีทั้ง 2 วัน และความคิดเห็นที่เข้ามาร่วมโครงการ การสรุปเป็นหัวใจของการทำงาน ยิ่งทำงานโดยใช้กระบวนการวิจัยด้วยแล้วยิ่งสำคัญ อยากบอกว่าตรังแตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ การทำงานที่มีงานวิจัยเป็นเครื่องมือ มันจึงเป็นการทำงานที่แตกต่างจากการทำงานอื่นๆ เพราะเป็นการทำงานเพื่อชีวิต ไม่ใช่ทำงานเพื่องาน

หลายคนอาจสงสัยว่างานวิจัยนั้นเป็นอย่างไร งานวิจัยคือ กระบวนการในการค้นหาแสวงหาแนวทาง ทางออก หรือทางเลือกที่คิดว่าดีที่สุด สำหรับการแก้ปัญหาต่างๆ

ระบบที่มีอยู่ในปัจจุบันเป็นเหมือนยาสามัญประจำบ้าน ที่รักษาได้แค่โรคพื้นฐานเป็นแค่การปฐมพยาบาลเบื้องต้น แต่อาการจริง ๆ ของโรคนั้นต้องวิเคราะห์ให้ลึกกว่าจะรักษาได้อย่างไร ตัวอย่างองค์การทางธุรกิจก็มีกานำกระบวนการทำงานวิจัยมาใช้ในการทำงาน การขยายเครือข่ายของแอมเวร์

ในสองวันที่ผ่านมา เนื้อหาทั้งสองวันให้ความสำคัญกับกระบวนการ ทั้งระดับลึกและระดับกว้าง ที่ต้องออกมาเป็นเชิงกระบวนการเพราะประเมินการทำงานของเครือข่ายระยะหนึ่งแล้ว เห็นว่าต้องมีการจัดระบบกันใหม่ กิจกรรมของอาจารย์สมเจตนาต้องการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระดับจิตใจ คำถามข้อหนึ่งคิดว่านำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ลึก เห็นเทคนิคว่าถ้าต้องการเปลี่ยนแปลงต้องเริ่มในจุดไหน ทำให้เห็นศักยภาพของทีม เพราะถ้าทีมไม่เข้มแข็งจะเป็นปัญหา จะทำอย่างไรไม่ให้คนหายไป สาเหตุก็เพราะเราไม่ได้เลือกใช้คนให้เหมาะสม

กระบวนการที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้ง ต้องมองให้ลึกถึงเหตุหรือปัจจัยที่ลึกๆ ไม่คิดแบบหยาบ ๆ อย่างเช่นโจทย์ข้อที่สองที่เน้นเรื่อง กาลเทศะ เวลา สถานที่ อย่างคนที่มาจากเกาะจะไม่นัดเวลาเป๊ะ เพราะไม่สามารถจำกัดเวลาในการเดินทางได้ เนื่องจากบริบทต่าง ๆ ที่ต่างกัน กาลเทศะ เวลา สถานที่ จึงสำคัญ

การทำกระบวนการเมื่อวานทำให้ได้ฝึกกระบวนการเรียนรู้ ฝึกใจให้โปร่งใส คิดว่าสำคัญมาก เพราะปัญหาที่สลับซับซ้อนนั้น ต้องนำความรู้ ความคิดใหม่ๆ มาเชื่อมโยง ตัวอย่างหวาโชติ ที่นำหลักการทางศาสนาที่ศึกษาเปรียบเทียบกับนิกายอื่นมาใช้ทำให้เกิดแนวทาง เมื่อเปิดใจรับความรู้ใหม่ จะทำให้ยกระดับคุณค่าของการมีจิตอาสา เรื่องที่เราทำเป็นเรื่องของคนที่เหนือธรรมดา พิเศษกว่าคนอื่น น้ำหลบอกว่าเป็น สทร. (เสือกทุกเรื่อง) ผู้ช่วยสมเจตน์บอกว่าเป็นการยุ่งเรื่องของชาวบ้าน ที่เป็นการเข้าไปยุ่งเพื่อช่วยเหลือแก้ไข แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ส่วนมากเกิดจาการยุ่งเรื่องของชาวบ้านที่ผิดที่ผิดทาง

กิจกรรมที่มุ่งสร้างเนื้อหาในการทำงาน ความชัดเจนในเนื้อหาของการทำงาน ทำให้พี่เลี้ยงได้เรียนรู้กระบวนการทำงาน กระบวนการกลุ่ม การรวมพลังทางความคิด ไม่ใช่ต่างคนต่างพูด

กระบวนการที่ทำ คือ ทำอย่างไรให้พวกเรากลายเป็นคนแสดงเอง แสดงหมายถึงปลุกโรงให้เพื่อนเล่น จัดกิจกรรมให้หน่วยงานต่าง ๆ เข้ามา

จะเห็นได้ว่าสิ่งที่อาจารย์สมเจตนาเน้น คือ การให้หลักในการวิเคราะห์คน วิเคราะห์ทีม อะไรที่ต้องเสริม อะไรที่ต้องปรับ ให้มีการทดลองเป็นรายบุคคล รายกลุ่ม ตอนแรกทุกคนนั่งคิด แต่สิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ คนคือ โจทย์ข้อสามตอนที่อาจารย์ให้จับประเด็นในสิ่งที่อาจารย์พูด ทุกคนต้องมานั่งทบทวน กว่าจะนึกได้ แล้วฝึกวิเคราะห์ต่อโดยการใช้กรณีศึกษาในพื้นที่ โดยมีทีมงานช่วย คิดว่าเวทีระดับตำบลที่จะจัดขึ้นต่อไปผมจะลงมาด้วย อธิบดีฯ ชช. ก็จะลงมา

สิ่งที่คิดว่าเป็นเชื้อดี/ไม่ดีก็ได้ คือทำอย่างไรให้เกิดการปลูกฝังการสื่อสารทั้งผู้รับสารและผู้ส่งสารที่มีพลังและมีประสิทธิภาพ หัวใจของการสื่อสารที่มีพลัง จะทำอย่างไร การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ต้องชัดเจน ทั้งในเรื่องรูปแบบ กระบวนการ

โจทย์ข้อสี่ให้แต่ละคนเล่าเรื่อง คิดว่าจุดประสงค์ คือต้องการให้สื่อสาร มุ่งกระบวนการคิดวิเคราะห์เชิงระบบ อันแรกเป็นการมองตัวเอง มองเพื่อน มองทีม กลุ่มหนึ่งนำเสนอเรื่องการดูดทรายจากเหมืองร้าง มองในเชิงระบบ การขยายตัวของเศรษฐกิจบ้านเรือนที่ต้องใช้ปูนใช้ทราย กรณีเด็กหนีตามกัน ทำไมต้องไปที่สุรินทร์ ต้องคิดเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ มีสาเหตุ มีปัจจัยอะไรมาเสริม กรณีวัวกินยาง มือที่สามทำให้เหตุการณ์รุนแรงขึ้น

ตัวที่จะวัดความสำเร็จคือ เปลี่ยนความคิดอย่างไร เนื้องานที่ลงไปในพื้นที่เห็นการเปลี่ยนแปลงอย่างไร สิ่งที่ผ่านมาไม่ได้ล้มเหลว แต่จะเสริมอย่างไร หน่วยงานระดับจังหวัดจะเข้ามาร่วมเรียนรู้งานอย่างไร

สิ่งที่คิดว่าเป็นเรื่องสำคัญของเวที คือ มีคำอยู่ 3 คำ การสรุป การสรุปบทเรียนและการถอดบทเรียน ความหมายไม่เหมือนกัน เวทีนี้ออกแบบเป็นการถอดบทเรียน เพราะโจทย์ถามว่าคิดอย่างไรที่มาทำ ทำอะไรมาแล้วบ้าง ทำแล้วเป็นอย่างไร สิ่งที่ภูมิใจ และสิ่งที่ต้องการปรับปรุง เป็นการย้อนไปตั้งแต่แรก ๆ ดูว่าตรงไหนดี ตรงไหนแก้ไข ตรงไหนควรปรับ การถอดบทเรียน สามารถทำให้เราทบทวนตัวเองได้ตลอดเวลาว่าเป็นอย่างไรบ้าง โจทย์การถอดบทเรียน สิ่งที่เราทำมาเป็นพันปรือมั่ง อยากเอากรณีศึกษาของแต่ละพื้นที่ แล้วเอาเรื่องการไกล่เกลี่ยมาศึกษาว่าอยู่ในระดับไหน คิดว่าเป็นงานขั้นต่อไปที่ต้องทำในพื้นที่

ทำอย่างไรให้ดีขึ้นคิดว่าคณะกรรมการต้องคม เนื้อในต้องคม อยู่ที่ว่าจะลับบ่อยแค่ไหน หากมองงานวิจัยชุมชน รวมถึงวิธีการแก้ปัญหา ได้ข้อสรุปมาอย่างหนึ่งคือ เรื่องของชาวบ้าน ชุมชน ท้องถิ่น มีแนวทางการแก้ปัญหาหลายแนวทาง ทั้งของกระทรวงมหาดไทยก็มี มียุติธรรมกระแสหลัก แต่ต้องตอบโจทย์ว่าได้แก้ปัญหาที่แท้จริงได้ไหม กระบวนการยุติธรรมแบบนี้ให้ความเป็นธรรมกับชาวบ้านได้จริงไหม หรือว่าเป็นธรรมกับคนที่มีเงินจ้างทนายมาว่าความเท่านั้น

กรณีเด็กหนีตามทำไมไม่ไปหาตำรวจ แต่มาหากำนันผู้ใหญ่บ้าน ในทางทฤษฎี ได้ข้อสรุปว่า เรื่องของชุมชนชุมชนต้องแก้เอง เป็นเจ้าของเอง หลายพื้นที่มีบทเรียนน่าเสร้า เพราะชุมชนล่มสลายไปเลย เช่น อีสาน ในหมู่บ้านเหลือคนสองรุ่นคือ คนแก่กับเด็ก หนุ่มสาวออกไปทำงานข้างนอก กลับมาก็กลับมาในสภาพล้มละลาย พิการ กรณีที่สันป่าตองกลุ่มหนุ่มสาวที่มาทำอะไรเพื่อส่วนรวม เช่น ระดมทุนเข้าวัด ผู้ใหญ่บอกว่าตอนนี้งานปอย

ไม่มีแล้ว คนขันอาสาทำงานไม่เหลือแล้ว เข้าเมืองกันหมด ที่นี่ไม่รู้เป็นอย่างนี้หรือไม่ ดูจากเมื่อวานที่เจี๊ยบให้ยืนเรียงอายุ เห็นว่าอายุยังต่อด้วยกันได้ แต่ที่ทางภาคเหนือยังมีช่องว่างมากเป็นปัญหาในการส่งต่อ เพราะไม่มีความเชื่อมโยงระหว่างรุ่น เป็นปัญหาในระบบราชการส่วนในกรณีของอิหม่ามก็ไม่รู้ว่าเป็นแบบนี้หรือไม่

สิ่งที่คิดว่าเป็นหัวใจสำคัญของการแก้ปัญหาของชุมชน

<u>“ทฤษฎีเหล็กไช ดอกสว่าน”</u>

การแก้ปัญหาของชุมชนท้องถิ่น คือ ต้องแก้โดยคนใน เพราะว่าเป็นคนเห็นปัญหาจริง เข้าใจบริบท ถ้าต้องการให้ชุมชนเข้ามาแก้ไขปัญหากันเองต้องทำให้ชุมชนเข้ามาจัดการให้ได้ และการจัดการต้องทำจริง ไม่ใช่เสร็จแล้วจบกัน หลาย ๆ คนที่เข้ามาตรงนี้ คิดว่าการแก้ปัญหาในชุมชนน่าจะแก้ได้ แต่จากการค้นพบผลกระทบที่ทำให้เกิดปัญหา คือ

- ชาวบ้านคิดว่าแก้ปัญหาตัวเองไม่ได้ ไปปรึกษากับหน่วยงานภายนอก คือ อุปสรรคใหญ่
- บางชุมชนเริ่มเข้าไปแก้ปัญหา แต่ถูกปัญหาการใส่ร้าย ถูกยิงทิ้ง ทำให้ท้อถอย

ถ้าต้องการให้ชุมชนลุกขึ้นจัดการปัญหาของตัวเอง จะทำอย่างไร ตอนนี้ชุมชนกำลังเป็น**<u>โรคความคุ้มกันชุมชนบกพร่อง</u>** กรณีเกาะลิบง แม้ศาสนาจะเข้มข้น แต่ก็ยังมีการลักลอบขายเหล้า มีการปรับเปลี่ยนสำหรับผู้บริโภค แล้วตัวยาที่ใช้รักษาโรคความคุ้มกันชุมชนบกพร่องได้คือ

- กระบวนการปรับวิธีคิด (เมื่อวานอาจารย์สมเจตนาอาจจะฉีดเชื้อเข้าไปแล้ว)

- การจัดระเบียบชีวิตใหม่ พฤติกรรมใหม่

- การจัดการชุมชน

(โลกปัจจุบันมีสิ่งทำให้ระเบียบพฤติกรรมเปลี่ยน เช่น โทรทัศน์ อินเตอร์เน็ต ดึงลูกหลานท่านออกจากบ้านเพราะดึงความคิด ใครชอบเที่ยวร้านคาราโอเกะบ้าง ไม่มีใครตอบ คงชอบกันหลายคนเลยไม่กล้ายกมือ)

ทั้ง 3 ข้อ เชื่อมโยงกันอย่างไร และเป็นอยู่พันปรือ ถ้าผสมเข้าไปจะรักษาโรคนี้ได้อย่างไร ลองกลับไปดูในชุมชน ผมคิดว่าที่มีมากที่สุดคือ การจัดการชุมชน แต่ส่วนมากจะเป็นเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน อยากให้วงที่ 1 กระบวนการวิจัยปรับวิธีคิดใหม่มีมากขึ้นให้ครอบการจัดระเบียบชีวิตใหม่ในวงที่ 2 และการจัดการชุมชนในวงที่ 3

ถ้าจะพูดเรื่องแบบนี้ให้เข้าใจง่าย ๆ ก็คือคนลาวเรียกตะปู ว่าเหล็กโคน มาจากคำว่าเหล็กกล การที่เป็นโรคนี้ คือ ขยับไม่ออก จะทุบก็ไม่ได้ ต้องเจาะทะลุกำแพง เครื่องมือ คือ เหล็กไช ผู้นำต้องเป็นกลุ่มที่ใหญ่ที่สุด การจัดระเบียบชุมชนนำไปสู่การสร้างกติกาขึ้นมาใหม่ จะทำอย่างไรให้เกิดการจัดระเบียบชีวิตใหม่ แล้วทำให้เป็นที่ยอมรับของหน่วยงาน ในฐานะของเครือข่ายจะทำอย่างไรให้ทั้งสามวงเกิดขึ้นในพื้นที่ วง 1 คือ การขับเคลื่อนการปรับวิธีคิดใหม่กับข้อมูลมาเจอกัน วงที่ 2 และ 3 แต่ละวงรวมกันได้ โดยมีเหล็กไชซึ่งใช้คมนิดเดียวเหมือนหลายคมประสาน วางน้ำหนัก/ ทิศทาง จะทำให้เกิดเรื่องความเป็นธรรม

ถ้าเกิดเราเห็นบทเรียนของที่อื่น ที่เริ่มทำโครงการด้านการจัดการทรัพยากรก่อน พอทำไปสักพักก็เกิดปัญหาไปต่อไม่ได้ **แต่ที่นี่เราเริ่มจากสิ่งยากก่อน คือ เรื่องการจัดการความ**

ขัดแย้งในชุมชน การจัดการความขัดแย้ง ไม่ใช่เรื่องของการปกครองแต่เป็นเรื่องของการจัดการ ทำอย่างไรให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม ความเป็นธรรมสูงกว่าคำว่าความยุติธรรม ต้องเคลียร์ให้ใสเหมือนแก้ว นำไปสู่ความเป็นธรรมได้

กระบวนการวิจัยท้องถิ่น จะเคลื่อนงานในแต่ละส่วนได้อย่างไรก็ต้องหาคำตอบ ขณะที่ กระทรวงเองมีนโยบายมากมายเพื่อดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม แต่ติดกับระบบราชการ ทำ

จึงต้องหาคำตอบว่าเกี่ยวกับการทำงานวิจัยว่า

- เป็นเครื่องมือที่สร้างสำนึกใหม่ได้อย่างไร
- การวิจัยจะไปสร้างเครือข่ายได้อย่างไร
- สร้างอัตลักษณ์ สร้างแสงพลังของชุมชนได้อย่างไร
- ทำอย่างไรให้กระบวนการวิจัยเป็นกระบวนการสร้างให้เกิดการแปลงข้อมูลข่าวสารกลายเป็นความรู้

ประเด็นที่ฝากให้คิด

- ฟื้นฟูตัวเองได้อย่างไร คิด มีสติ รู้จักตัวเอง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมกลุ่มกัน
- สามารถเชื่อมโยงต่อยอดกับการแก้ปัญหาอื่นๆได้อย่างไร
- ความเป็นธรรมในการแก้ปัญหา นำสู่ ความเป็นธรรมในการจัดการทรัพยากร ยุติธรรมชุมชนที่จังหวัดตรัง คือ อำนาจของชุมชนในการบริหารจัดการความเป็นธรรมของตัวเอง ต้อง โปร่งใส เคลียร์

- ประเด็นการวิจัยจะนำไปสู่การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ มีพลัง ในชุมชนได้อย่างไร

คุณสมบูรณ์ คิดว่าวงกลมทั้งสามวงเป็นแนวคิดในการทำงานหลายระดับได้ เราเคลื่อนจากเรื่องความเป็นธรรม มันเหมือนเป็น **ยาดำ** ที่จะไปแก้ปัญหาอย่างอื่นด้วย การวิจัยเป็นตัวเชื่อมสิ่งที่เป็นอยู่กับสิ่งที่เราอยากจะเป็น ทำให้เห็นมิติที่สำคัญกับเรื่องเห็นตัวเชื่อมที่เป็นการสร้างโอกาสของการเรียนรู้ของคนที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ไม่เฉพาะกรรมการศูนย์ พอดีต้องไปที่เวทีใต้ล่าง ที่บางส่วนก็เหมือนกัน บางส่วนก็ไม่เหมือนกัน ที่เหมือนกัน คือ หัวใจอยู่ที่การสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน การสร้างความสมานฉันท์ของคนในชุมชนการอยู่ร่วมกัน แต่ที่ใต้ล่างการทำงานวิจัยไม่ง่ายนัก แต่คงต้องนำไปประยุกต์ใช้ตามสถานการณ์ เรียกว่าเป็นกิจกรรมทางเลือกของการวิจัย ทำอย่างไรให้เขาได้ศึกษาเรียนรู้ในสิ่งที่เขาอยากจะทำแล้วไปก่อเกิดความสัมพันธ์ของคนในชุมชน นำมาสู่การเป็นประโยชน์ร่วม แต่ต้องมีภาพรอยต่อโดยใช้ภาพของอาจารย์ไพสิฐที่สามารถอธิบายกรอบคิดทางการวิจัยได้ดีทีเดียว

วางแผนการทำงานต่อ

คุณสุทิน บอกว่าให้วางแผนแค่สั้นๆ เพราะต้องไปต่อในพื้นที่ หน้าที่ของคนที่มา คือ ต้องไปถ่ายทอดพลังให้กับคนที่ไม่มา จะทำอย่างไรกับข้อมูลที่เก็บมาได้

- ทำให้ข้อมูลมีพลังได้อย่างไร
- วิเคราะห์ข้อมูล
- นำมาถ่ายทอดผ่านเวทีหมู่บ้านหรือตำบล
- หลังจากเวทีตำบล สรุปว่าได้อะไร
- เวทีจังหวัด นำเสนอทุกส่วน ว่าแต่ละส่วนได้อะไรบ้าง นำเสนอแล้วบวกกันทั้งหมดเป็นการทำให้รู้ว่าพลังของเครือข่าย คือ อะไร

บทบาทของเครือข่ายที่มาในวันนี้ คือ ให้ไปถ่ายทอดกันต่อก่อนโดยที่ไม่มีพี่เลี้ยง แล้วก็ได้วันนัดลงพื้นที่

อาจารย์สมเจตนาบอกว่าคนที่ไปยืนที่สูง ยิ่งสูงยิ่งมองอะไรกว้าง แหลมคม อาจารย์เขียนภาษาขอมโบราณบอกว่า สมัยก่อนคนไทยรุ่นปู่ย่าของพวกเรา เรียนภาษาขอม เขียนภาษาขอม แต่หลังจากการปฏิรูปการศึกษาในสมัยรัชการที่ 5 ที่ 6 ก็มาเรียนภาษาไทย ภาษาขอมเมื่อก่อนใช้เขียนเวทย์มนต์คาถา ตำรายาต่างๆ ไว้ใน**หนังสือบุด** คือหนังสือที่เอาเปลือกข่อยมา

ทุบแล้วอัดให้แน่น แล้วเขียนด้วยสีหมึกดำๆ แล้วก็พับๆไว้ เขียนแล้วเขาตั้งไว้บนหิ้ง ถ้าในวัดก็ตั้งไว้ที่หอพระไตรปิฎก ดูแลอย่างดี คนที่อ่านที่รู้ต้องมีความแตกฉาน ถ้าอ่านไม่แตกจะกลายเป็นแก้ตำรายาผิด เช่นกินก็ได้ ทาก็ได้ เป็นกินก็ได ทาก็ได น้ำตำลึงเปลี่ยนเป็นน้ำตาลิง แล้วอาจทำให้ฉิบหายได้ คนโบราณเขาเขียนหนังสือเขามีความหมายแฝงไว้ คนที่ไม่รู้จริงแก้ปริศนาไม่ออก คนที่ไม่ฉลาดเพียงอ่านออกเขียนได้จะไม่รู้เรื่อง

อันนี้เรียกว่ายันต์ เรียกว่ายันต์ นะ ปัญญา ปราสาท ถ้าถอดออกมาจะมี

นะ คือ นะโม นอบน้อมต่อสิ่งดีงาม สิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งดีงามทั้งหลายทั้งปวง แล้วจะนำขึ้นสู่ปัญญาได้ แต่ถ้ายิ่งยะโส โอหัง เรียนรู้ไม่ได้ ไม่สามารถเข้าสู่ นะ ได้ เข้าสู่ปัญญาไม่ได้ แต่ถ้ามี นะ นอบน้อม จะชนะสิ่งชั่วร้าย อสูรย์ร้ายทั้งหลายทั้งปวง เมื่อชนะแล้วก็เอามาต่อกับ **ปัญญา** และต่อเป็น **ปราสาท** เมื่อก่อนปราสาทเขาจะทำเป็นชั้นสูงขึ้นไป ปัญญาก็เช่นกันมันก็จะยกระดับขึ้นไป

ยกระดับการปฏิบัติจริงให้เป็นหลักการ

ยกระดับข้อเท็จจริงขึ้นเป็นหลักการ

ยกระดับรูปธรรมให้เป็นนามธรรม

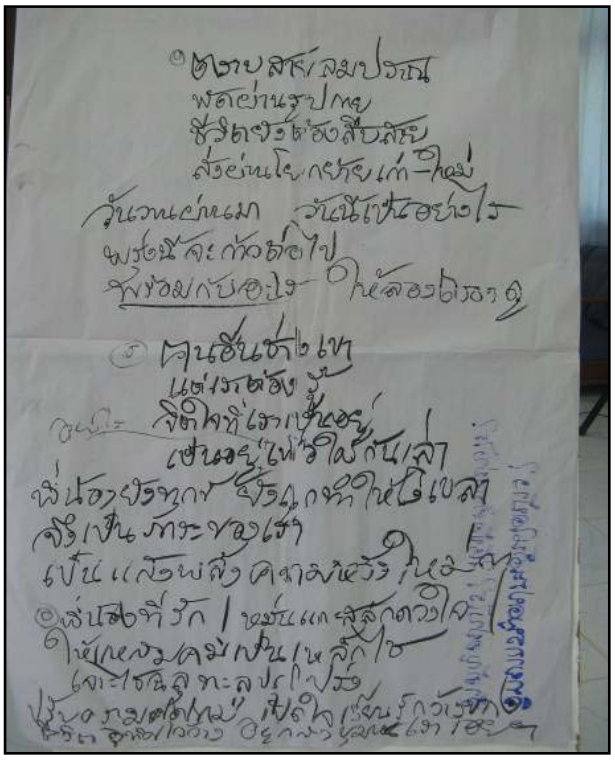

นั่นคือยกระดับปัญญาให้เป็นปราสาท แต่ส่วนหนึ่งพอเราสร้างความสัมพันธ์กับพี่น้องในเชิงระนาบแล้วไม่ได้ยกระดับ ถ้าเช่นนั้นจะใช้ประโยชน์ไม่ได้ เมื่อทำได้แล้วจะต้องทำให้ศักดิ์สิทธิ์ แต่อยู่ที่ว่าเราจะทำปัญญาแล้วยกระดับให้เป็นปราสาทได้หรือไม่

เหมือนที่ยกคำถามกับผู้ใหญ่วิโรจน์ว่าปัญญาในการเขียนหนังสือมีแล้ว แต่จะยกระดับให้เขียนเป็นเส้นสาย เหมือนที่อาจารย์ไพสิฐทำ ทำได้หรือไม่ คนที่เขียนไม่คล่องก็ยกระดับขึ้นให้เขียนให้คล่อง คนที่พูดไม่คล่องก็ยกระดับให้พูดให้คล่อง จะทำให้เห็นพัฒนาการที่ยกระดับขึ้นเรื่อย ๆ

ถ้าเป็นภาษาใหม่หรือภาษาฝรั่ง เรียกว่า คอนโด วิสดอม ซึ่งคอนโดก็มีหลายชั้น ทำปัญญาให้เหมือนกับคอนโดที่มีหลายๆ ชั้น

จากนั้นอาจารย์บอกว่าที่เขียนออกมานี้ยังไม่รู้ว่าจะเป็นอะไร จะเป็นเพลงหรือลำนำ ให้ลอกกันไปแล้วไปแก้ไปแต่งกันใหม่ ร้องดูแล้วยังไม่ค่อยลงตัว แล้วก็ร้องให้ฟัง ทิ้งทวนด้วยการขับขานบทเพลงที่แต่งจากงานยุติธรรมชุมชน เพื่อเป็นเสียงแห่งการอำลาในวันนี้

สุดท้าย ท้ายสุดของวันนี้ ก่อนที่จะจากกัน เราได้เชิญ หวาโชติ (อดีตโต๊ะอิหม่าม) มากล่าวอวยพรแก่พี่น้องเครือข่ายที่ต้องกลับไปสู้กันต่อ

หวาโชติ กล่าวปิดและอำลาเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่ายยุติธรรมชุมชนครั้งที่ 2 โดยกล่าวเป็นภาษายาวี

“หากท่านอยากเปลี่ยนแปลงสังคมของท่าน ท่านจงเปลี่ยนแปลงที่ตัวของท่าน แล้วสังคมจะเปลี่ยน”

งานของเราที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงสังคมได้ เพราะเราไม่คิดเปลี่ยนตัวเอง งานที่เราทำอยู่ตรงนี้เข้ากันเลยกับวิธีการที่เรากำลังเดินอยู่ และผมขอบอกกับเพื่อนๆ พี่น้องตรงนี้ว่าหากชีวิตยังไม่พบกับความป่วยไข้ ยังสามารถมาร่วมได้ พร้อมกับกระผมเองที่พร้อมจะไปกับทุกท่าน และขอให้พวกเราทุกคนเดินทางด้วยความปลอดภัย

<u>วันที่ 11-13 ตุลาคม 2552</u> เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ครั้งที่ 3 ณ ปากเมงรีสอร์ท ต.ไม้ฝาด อ.สิเกา จ.ตรัง ในลำดับแรกของวันนี้คุณอาภา และคุณชีวันจาก สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้มาแนะนำว่าเป็นผู้ดำเนินการในเวที โดยขอใช้ภาษากลางในการพูดคุย แจ้งวัตถุประสงค์และกำหนดการของเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ครั้งที่ 3 นี้

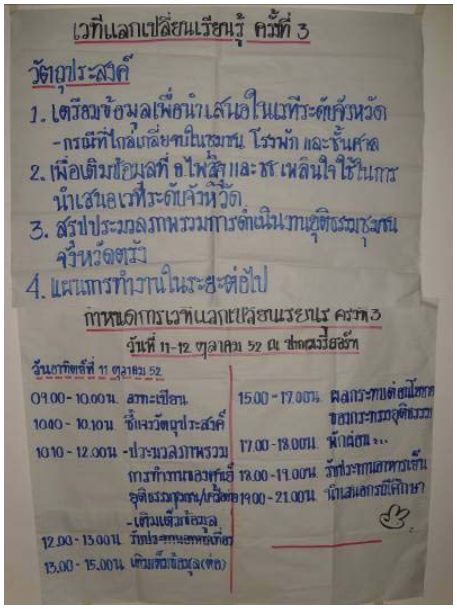

จากนั้นก็ให้ทางเครือข่ายและเจ้าหน้าที่แนะนำตัวจนครบ ก็เริ่มเวทีตามกำหนดการที่แจ้งคือให้พี่เลี้ยงมาบอกเล่าถึงกระบวนการทำงาน และผลการทำงานวิจัยของเครือข่าย

<u>ผลจากกระบวนการทำวิจัย</u>

1. การทำงานเป็นทีม หลายพื้นที่เริ่มมีการทำงานเป็นทีม เป็นกระบวนการ เช่น เกาะสุกร นาหมื่นศรี ปากแจ่ม เกาะลิบง
2. ผลจากการทำงานวิจัย หลายพื้นที่เริ่มมีการแบ่งเวลาเพื่อทำวิจัย เช่น เกาะสุกร ให้เวลาช่วงค่ำ สุโสะใช้เวลาตอนเย็น บางพื้นที่นั่งคุยในวงน้ำชาตอนเช้าเย็น
3. เกิดทักษะการเขียนบันทึกข้อมูล แต่ขาดการเขียนอย่างต่อเนื่อง
4. ทีมวิจัยเริ่มเห็นคุณค่าของข้อมูล จากที่เห็นว่าไม่รู้อีเขียนไปไซ บางเรื่องเห็นว่าน่าจะทำเชิงป้องกัน เรื่องที่เรามองเชิงป้องกัน เช่นเรื่องมรดก เรื่องแดน บางเรื่องให้เป็นบทเรียนเพื่อการป้องกันการเกิดซ้ำ หรือสิ่งที่ต้องการเรียนรู้เพิ่ม

5. หลายพื้นที่มีการจัดการปัญหาของชุมชน บางเรื่องพอทราบแล้วทีมจะเข้าไปจัดการเลย ที่เกาะลิบงก็จัดการเรื่องร้านขายเหล้า
6. ที่ชัดเจนคือความสัมพันธ์ของผู้นำชุมชนในพื้นที่ เข้าใจกันมากขึ้น หลายพื้นที่มีการขยายคนออกไป มีคนเข้ามาร่วมมากขึ้น ที่หายไปก็ไม่เป็นปัญหา แต่อยู่ที่การบริหารจัดการ มีการปรับคนที่ไม่ทำออก เนื่องจากตอนที่เริ่มทำโครงการตอนแรกเราคัดจากผู้นำทุกคนคัดจากผู้ที่เด่นๆในชุมชน จึงเกิดมีปัญหา แต่ช่วงหลังมีการคัดเลือกคนมากขึ้น
7. บางพื้นที่ขอให้ประชุมแบบสบายๆ ไม่เป็นทางการ
8. ข้อมูลที่เรานำมาวิเคราะห์อาจนำมาต่อยอดเพื่อจัดการในชุมชนได้
9. เห็นว่ามั่นใจมากขึ้น กล้าที่จะเชิญหน่วยงาน กล้าที่จะถามให้ตรงกับปัญหาตนเอง รู้ว่าตนเองต้องการอะไร
10. ผลที่สะท้อนอีกอย่างคือชาวบ้านเริ่มรู้จักศูนย์ฯมากขึ้น เริ่มที่จะเข้ามาหาเพื่อขอความช่วยเหลือให้แก้ปัญหา เริ่มรู้สึกว่าได้รับการยอมรับจากหน่วยงาน
11. นอกจากทำกระบวนการวิจัยแล้ว เรายังมีการจัดการข้อมูลที่เก็บบันทึกได้ด้วย เมื่อทีมวิจัยทุกพื้นที่บันทึกได้แล้วพี่เลี้ยงเก็บมาจาก 10 ตำบล เอามาวิเคราะห์เชิงปริมาณ แยกเป็นประเด็น และการจัดการที่จบในชุมชน ขั้นตำรวจ ถึงศาล อยู่ระหว่างการจัดการในชุมชน ว่ามีกี่เรื่อง กี่ประเด็นปัญหา

<u>ผลการเก็บรวบรวมและจัดการข้อมูลในเชิงปริมาณ</u>

ประเด็นปัญหา	จำนวนเรื่อง	ไกล่เกลี่ยจบในชุมชน	จบในชั้นตำรวจ/อำเภอ	จบในชั้นศาล	อยู่ระหว่างดำเนินการ
ปัญหาที่ดิน	141	120	3	5	13
ปัญหาทะเลาะวิวาท/ทำร้ายร่างกาย	134	90	17	20	7
ปัญหาเกี่ยวกับทรัพย์(ลักทรัพย์,ทำลายทรัพย์)	102	81	3	15	3
ปัญหาเกี่ยวกับเพศ(ชู้สาว,กระทำอนาจาร,ข่มขืนกระทำชำเรา,ครอบครัว)	67	51	4	9	3
ปัญหาสัตว์เลี้ยงทำลายทรัพย์สิน	66	65	1	0	0
ปัญหาอุบัติเหตุ	57	44	12	1	0
ปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับหน่วยงานภาครัฐ	56	47	4	3	2
ปัญหาการผิดสัญญา (กู้ยืมเงิน,กองทุนหมู่บ้าน,การซื้อขาย/จำนอง)	39	25	2	6	6
ปัญหาการบุกรุกที่สาธารณะ	32	19	3	9	1

ปัญหามรดก	21	14	0	5	2
ปัญหายาเสพติด	16	8	2	6	0
ปัญหาเพลิงไหม้	11	8	1	1	1
ปัญหาเกี่ยวกับอาวุธ (พกพาอาวุธ,ยิงปืนขึ้นฟ้า,ยิงขู่)	10	4	2	2	2
ปัญหาสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น(เสียงดังจากร้านคาราโอเกะ,เอาตัวเงินตัวทองทิ้งที่สาธารณะ)	7	6	0	0	1
ปัญหาการพนัน	1	1	0	0	0
ปัญหาบุกรุกบ้าน	1	1	0	0	0
อื่นๆ (ช่วยเหลือคนเร่ร่อน,สมัครอบต.)	2	1	0	1	0
รวม	763	585	54	83	41
เปอร์เซ็นต์	100	76.67	7.07	10.87	5.37

คุณนุ้ย บอกว่าประเด็น หรือข้อมูลที่พี่เลี้ยงสรุป อาจจะไม่ครบ ไม่ถูก หรือขาดหายไปเลย ก็ช่วยกันเติมนะ

ผช พูน เห็นจากข้อมูลเรื่องที่ดินมากที่สุด ที่ผมพบในชุมชนมักเป็นเรื่องหลักแดนมาก ก็คิดว่าเรื่องทำหลักแดนทำปรือให้มันเห็นชัดเจน เรื่องอื่นๆ เช่นลักทรัพย์ ทำร้ายร่างกาย สามารถแก้ไขได้ แต่ปัญหาเรื่องเขตแดนนั้นจัดการยากมาก อยากให้เจ้าหน้าที่ช่วยกันคิดว่าจะแก้ไขปรือ

คุณนุ้ย ชุดความรู้เรื่องการแก้ปัญหาที่ดินสามารถจะนำไปสู่แนวทางการป้องกันเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาที่ดินได้

บังยะโกบ บอกว่าที่ตำบลบางหมาก เรื่องที่ดินที่เป็นทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ไม่มีหลักฐาน ชาวบ้านเข้าไปทำกิน หรือเรื่องที่จะให้กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางพาราหยิบกติกามาจัดการให้เข้มขึ้น ให้เว้นเขตแดนข้างละ 1.50 เมตร หากกองทุนสงเคราะห์ฯ ทำได้จะทำให้แก้ปัญหาได้ระดับหนึ่ง หรือเรื่องการปักหลักให้ชับให้ชัดเจน

อาจารย์นิสิต ที่เกาะลิบงก็มีปัญหาเรื่องแดนมากพอสมควร เราจัดเวทีเรื่องที่ดินเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 52 หัวหน้าที่ดินสาขาอำเภอกันตังแนะนำว่าให้นำท่อพีวีซีประมาณ 1 เมตรใส่ปูนและตอกลงดินให้ลึกในช่วงหน้าฝน อาจจะเป็นวิธีแก้ได้ทางหนึ่ง ที่สำคัญคือเวลาชี้เขตแดนตกลงกันได้แล้ว ให้ทุกฝ่ายที่อยู่ติดกันมาร่วมรับรู้เพื่อเป็นสักขีพยาน ที่เห็นด้วยคือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่นที่ดินให้ทำตามนโยบายในการจัดการปัญหา ให้ลงมาแก้ไขปัญหาชาวบ้านตามที่สัญญาไว้ว่าจะออกเอกสารสิทธิที่ทำกิน ก็น่าจะแก้ปัญหาเรื่องนี้ได้

คุณต๋อง เห็นว่าทั้ง 4 คนที่พูดย้ำเรื่องการแก้ปัญหาที่ดินเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลชัดเจนว่ามีปัญหาประเด็นที่ดินมาก ที่เสนอว่าต้องนำเสนอหน่วยเหนือคงต้องดูว่าเรื่องไหนที่ชุมชนจัดการได้เอง ที่ต้องการให้หน่วยงานอื่นมาช่วยแก้ไข

ผู้ใหญ่โรจน์ กรณีที่ดินในจังหวัดตรัง ที่ดินทำกินของชาวบ้านไม่มีเอกสารสิทธิ์โฉนดหรือ นส. 3 เป็นที่ดินเปล่าไม่มีหลักฐาน เช่น ที่ตำบลสุโสะเป็นทุ่งเลี้ยงสัตว์ 5,000 ไร่ พื้นที่ป่าชายเลนบ้างที่ทำได้ง่ายน่าจะมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาทำข้อตกลงร่วมกันแต่ไม่ต้องให้มีผลตามกฎหมายก็ได้ แต่ให้เป็นที่รู้ชัดเจนว่าเป็นที่ของใครระหว่างชาวบ้านด้วยกัน แยกออกมาให้ชัด ที่ง่าย ๆ เราทำหลักกันเอง วัดกันเองปักลงกันไปเอง ทำความตกลงกันให้หมดเพื่อให้ชัดเจนไม่มีปัญหา ก็น่าจะไม่มีปัญหาขัดแย้ง ที่รบกันทุกวันนี้เพราะหาความชัดเจนไม่ได้วันดีคืนดีการเลื่อนหลักเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ แต่หากทำโฉนดให้เป็นโฉนดชาวบ้าน มีเจ้าหน้าที่มารังวัด ปักหลัก แล้วก็วัดกันง่ายๆ เหมือนโฉนด เรื่องจริงที่ผมเห็นคือแปลงไหนที่คนยังเบี้ยจะได้โฉนด แต่แปลงไหนเป็นของคนไม่เบี้ยจะมีแค่ ภทบ.5 อันนี้เป็นเรื่องจริง อาจจะยึดจากแปลงของคนที่ยังเบี้ยก็ได้แล้วปักหลักต่อออกไปให้ครบ แม้ไม่มีผลในการจำนองไม่มีผลในทางกฎหมาย แต่ว่าลดปัญหาลงได้แน่นอนแล้วหมดแน่ ใครที่คิดดีกว่านี้ ก็ลองเสนอดู

ผช.พูน ที่ ผญ.โรจน์ เสนอก็ดีหากมี นส.3 ชัดเจน แต่ที่บ้านผมเป็นที่ดินทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เมื่อไม่กี่วันนี้มีการโค่นยาง ดันสวน ก็ดันราบเตียนหมดไม่มีหลักฐานต่างๆ เหลือทำให้รบกัน เพราะไม่รู้ว่าของใครอยู่แนวไหน

คุณนุ้ย แอบไปปรึกษากันว่า ที่ดินเป็นปัญหามาก น่าจะมีรายละเอียดของปัญหาที่เราเจาะลงลึกก็ได้ ถ้าเราเจาะลงลึกต้องช่วยเติมขั้นตอนการทำงาน ส่วนคดีอื่นๆที่มีปริมาณมากๆ ก็ต้องดูว่ามีกระบวนการจัดการอย่างไร จะเห็นเป็นประเด็นที่ชัดเจน

คุณสินธุ สรุปกระบวนการทำงานให้ฟัง

1. ช่วงแรกพัฒนาโครงการ
2. ช่วงที่สอง เป็นช่วงการดำเนินการ เน้นทำปรือให้ศูนย์อยู่ได้
    - การเตรียมความพร้อมทีม: เป้าหมายการทำงานของศูนย์
    - เวทีชี้แจงชาวบ้าน: สร้างความเข้าใจถึงบทบาท
    - วางแผนการศึกษาข้อมูล
    - การลงเก็บข้อมูลกรณีศึกษา
    - เรียบเรียงข้อมูล
    - วิเคราะห์/สรุปผลข้อมูล
    - จัดเวทีแลกเปลี่ยน :

- เวทีประจำเดือน
- เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเครือข่ายครั้งที่ 1-2
- เวทีประชาคม เช่น ต.ปากแจ่ม และสุโสะ
- ศึกษาดูงาน
- เวทีสรุปงาน 7 เดือน

- จัดเวทีหมู่บ้าน
- จัดเวทีตำบล
- เข้าร่วมเวทีกับหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรม:
  - ร่วมเวทีแลกเปลี่ยนระดับภาคและระดับประเทศของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
- เป็นที่ศึกษาเรียนรู้
  - เกาะสุกรเป็นที่ดูงานของเครือข่ายยุติธรรมชุมชน 14 จังหวัดภาคใต้
  - บางหมากเป็นที่ดูงานของโหนดจังหวัดพังงา

คุณนุ้ย มีกระบวนการอื่นอีกไหม

บังดน มีโหนดจังหวัดพังงามาดูงานที่บางหมาก เข้าร่วมเวทีระดับภาคของกรมคุ้มครองสิทธิ เวทีแลกเปลี่ยนส่วนกลางของกรมฯ

คุณนุ้ย ถามว่าบังดนเล่าเรื่องอะไรในเวทีระดับภาคและระดับประเทศ

บังดน บอกว่าเล่าเรื่องที่เราทำ เรื่องการทำงานของศูนย์ ที่เราต่างกับจังหวัดอื่นคือ เราเปิดศูนย์ได้มาก ที่อื่นเปิด 1 หรือ 2 ศูนย์ เช่นที่ ปัตตานี ยะลา เปิดศูนย์เดียว มีการทำงานของทีมทั้ง 10 ศูนย์ มีการประชุมร่วม เราได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในเวทีระดับจังหวัด ได้การทำงานที่เป็นรูปธรรม

คุณนุ้ย จังหวัดอื่น มีการแลกเปลี่ยนกันหรือไม่

บังดน ยังไม่ทราบความเป็นจริง เพราะเขาไม่เล่า แต่หลายๆพื้นที่ทำเรื่องการจัดการปัญหา เช่น พังงาทำเรื่องการจัดการที่ดินที่ภาครัฐมาทับที่ชาวบ้าน หรือที่จังหวัดสุราษฎร์ทำเรื่องป่าชุมชน

คุณต๋อง ถ้าไม่มีการเติมกระบวนการทำงานแล้ว ขอดูข้อมูลเชิงปริมาณว่าทำไมจัดประเภทคดีอย่างนี้

สุทิน เราแยกมาจากความขัดแย้งที่เกิด เช่น ถ้าขัดแย้งเรื่องที่ดินก็อยู่ในเรื่องที่ดิน ถ้าทะเลาะวิวาทก็ดูจากเหตุการณ์ที่เกิดคือทะเลาะวิวาท/ทำร้ายร่างกาย ประเด็นจึงมาจากเรื่องที่ไปไกล่เกลี่ย หรือจากเหตุการณ์ที่เกิด แต่บางครั้งสาเหตุอาจจะมาจากเรื่องอื่นก็ได้ ส่วนเรื่องสัตว์

เลี้ยง เป็นปัญหาที่พบอยู่ในชุมชน เยาวชนเป็นเรื่องคดีความตามอายุแต่มีหลายปัญหา เช่น หนีตาม ยาเสพติด หากมองตามนักกฎหมายหรือผู้ที่อยู่ในวงการกฎหมายอาจจะมองอีกแบบก็ได้ เช่นเป็นคดีประเภทไหน

พี่สัญญา ปัญหาเยาวชนที่หนักคือยาเสพติด

นายกหมู น้องทิน ทำไมเรื่องทะเลาะ ลักทรัพย์ จึงไปจบที่โรพักมาก เพราะสาเหตุอะไร

สุทิน เรื่องที่เก็บมาก็มีหลายแบบ คนที่ไกล่เกลี่ยน่าจะตอบได้ ในรายละเอียดที่เขียนมามีทั้งจบโดยการจ่ายเงินหรือการไกล่เกลี่ยในชั้นตำรวจ

คุณมานพ บางคดี มีการวิ่งเต้น อัยการไม่ส่งฟ้อง หรือบางเรื่องที่ตำรวจรับเงินให้คดีคาที่โรงพัก อาจจะทำไม่เสร็จ หรือไม่รับแจ้ง ต้องไปดูเป็นรายๆ ไป

ผู้ใหญ่วิโรจน์ ร้อยเวรรับเรื่องแล้วบันทึกไว้เฉย ๆ ก็ยังเคลียร์ ได้ ส่วนเรื่องที่ลงบันทึกประจำวันอาจต้องไปไกล หรือหลายเรื่อง เช่น ปืนค้อนตราควาย ลูกบ้านถูกจับ ร้อยเวรโทรมาตามถามว่า ผู้ใหญ่ ลูกบ้านถูกจับเอาปรือ ผู้ใหญ่ว่าช่วยเท่าใด ร้อยเวรว่า แล้วแต่ 15 พอไหม ก็ตกลง ปืนหาย เรื่องก็จบ แต่ว่าก็ดี คนที่พกไม่ต้องติดคุก ได้กลับมาทำมาหากิน

อ. นิสิต บางเรื่องเป็นจิตวิทยาเพื่อป้องกันให้คนทำผิดเข็ดหลาบ เช่นให้ตำรวจจับเพื่อได้ขู่ไว้ให้กลับตัว หรือกรณีของหายที่ไม่สามารถหาได้ ที่เกาะลิบงก็ใช้วิธีการประกาศที่มัสยิดว่า หากไม่คืน จะละหมาดอะหยัด (การสาปแช่ง) ไม่เกินวันสองวันก็ได้ของที่หายไปกลับมา

จัดการกลุ่มประเด็นใหม่

- ปัญหาระดับชุมชน ให้จัดการใหม่ เป็นการจัดการทรัพยากร
- แบ่งตามประเภทคดี

คุณน้อย เรื่องในประเด็นหน่วยงานภาครัฐ คืออะไร

สุทิน คือเรื่องที่เจ้าหน้าที่ภาครัฐขัดแย้งกับชาวบ้าน เช่นเรื่องของผู้ใหญ่ถนอม เรื่องของ อบต. ตัดถนน เข้าในที่ดินชาวบ้าน

ผู้ใหญ่ถนอม มีหลายเรื่อง เช่นเรื่องเก่าที่เจ้าหน้าที่ประมงจับเรือรุน ตอนนี้จบแล้ว เรื่องที่จบชั้นตำรวจก็มี จบที่อัยการก็มี

ผอ.สมหมาย ดูข้อมูลเบื้องต้น เช่นทะเลาะวิวาท เรื่องเด็ก ***น่าจะแจงตามฐานความผิด*** เช่น ลักทรัพย์ ทำลายทรัพย์ เช่น ชู้สาว อนาจาร พรากผู้เยาว์ ใช้ศัพท์ข้อหาที่เป็นทางการ ผู้ใหญ่ (เป็นเพศชายหรือหญิง) เด็ก หรือสัตว์เลี้ยง เปลี่ยนเป็น ปล่อยปละละเลยให้สัตว์เลี้ยงทำลายทรัพย์สิน คดีระหว่างประชาชนกับข้าราชการ ใช้ฐานความผิด เช่นอุบัติเหตุ ขับรถประมาททำให้คนอื่นตาย ทำให้คนอื่นบาดเจ็บสาหัส ที่เป็นคดีแพ่งก็แบ่งตามคดี ครอบครัว เช่น มรดก ทะเลาะวิวาทในครอบครัว กู้ยืมเงิน

คุณภควัต น่าจะออกแบบตารางการเขียนอีกแบบ ออกแบบความผิดอยู่บน เรื่องที่จัดการได้อยู่ล่าง ออกแบบให้เข้าใจง่าย

ชช. เพลินใจ ปกติประเภทของความขัดแย้งแบ่งเป็น ***บุคคลกับบุคล บุคคลกับชุมชน บุคคลกับรัฐ*** ก็น่าจะใส่ได้

คุณนุ้ย ให้ช่วยกันเสนอจะได้ชัดในเรื่องเกณฑ์การแบ่งประเด็น

ผู้ใหญ่จิต ช่องยาเสพติด ที่คลองชีล้อมมี 5 เรื่อง ทำไมเรื่องยาเสพติดเหลือเพียงแค่ 2 เรื่องที่เหลือหายไปไหน

ผอ.สมหมาย ยาเสพติดมีทั้งเสพ ครอบครอง เสพและจำหน่าย ครอบครองเพื่อจำหน่าย มีหลายแบบ

ผญ. โรจน์ ***<u>ตอนที่เราไกล่เกลี่ยเราไม่ได้ตั้งข้อหาว่าคู่กรณีกระทำเป็นฐานความผิดอะไร</u>***

คุณนุ้ย น่าสนใจมาก ที่บอกว่าตอนที่เราเข้าไปเราไม่ได้กำหนดฐานความผิดให้เขา

คุณปริวรรต ทางกองส่งเสริมการระงับข้อพิพาท ซึ่งได้ทำงานเก็บรวบรวมเรื่องราวการจัดการปัญหาความขัดแย้ง เขียนเป็นเรื่องเล่าชุมชน มีการจัดประเภทปัญหาเป็น 7 ประเด็น คือ ***ที่ดินทำกินและทรัพยากร ที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม การประกอบอาชีพ สวัสดิการของรัฐ หนี้สินภาคประชาชน ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และอื่นๆ*** ที่ไม่เข้าข่าย

คุณนุ้ย ตอนนี้แบ่งได้หลายแบบ

1. ตามฐานความผิด
2. ตามระดับ
3. ตามเรื่อง
4. ตามกลุ่มคน

คุณมานพ เราต้องการสื่ออะไร ให้ใครรู้ น่าจะจัดตามความต้องการที่จะสื่อให้เห็น เช่น

- เราต้องการอธิบายว่าที่นี่มีปัญหาเรื่องมรดกเยอะมากเราต้องการแก้ปัญหาเรื่องมรดกก็จัดกลุ่มเป็นเรื่องมรดก เพื่อจัดการด้วยศาสนาหรือกฎหมาย
- ต้องการสื่อให้เห็นปัญหาเยาวชนในสังคมเราก็จัดในหมวดเยาวชน เพื่อสื่อให้เห็นเป็นประเด็นปัญหาย่อยลงไปอีก เช่น ยาเสพติด ชู้สาว ทะเลาะวิวาท

นายกหมู ***<u>ตอนเราเข้าไปไกล่เกลี่ยไม่ได้คิดถึงฐานความผิด เราไปจัดการเพราะว่าเราต้องการให้ความขัดแย้งจบ ที่จริงไม่ได้ดูว่าเรื่องนี้มันจะเป็นคดีร้ายแรงแค่ไหน</u>*** ถ้าเราจะจัดเป็นทางการ ฝ่ายวิชาการต้องไปแยก จัดพันนี้มันมั่ว เจตนาของชุมชนเพื่อแก้ปัญหาในเบื้องต้น ที่ไปศาลแล้วก็จัดตามฐานความผิดก็แล้วกัน

ผอ. สมหมาย ที่นายกหมูมองถูกแต่ที่เราจะทำเพื่อนำเสนอ เราต้องออกแบบเทียบเคียงคดีเพื่อให้สะดวกในการนำเสนอโดยนักวิชาการ เพราะนักวิชาการเรียนมา แต่ท่านไม่ได้เรียนทางด้านนี้

ผญ.จิต เราเก็บเป็นสิบปี บางเรื่องเราก็ไม่ได้เป็นคนไกล่เกลี่ย แต่เป็นเรื่องที่เราไปเก็บมาศึกษา *อยู่ที่ว่าทำปรือให้เราใช้ประโยชน์ได้ ให้ข้อมูลมีประโยชน์*

อ. ชัยวัฒน์ บอกว่า*สิ่งสำคัญที่เรามาในครั้งนี้เพื่อรวบรวมข้อมูลเพื่อค้นหาความสามารถในการแก้ปัญหา แก่นแท้ของเราคือเราทำการคลี่คลายปัญหาในชุมชนได้อย่างไร* แต่สิ่งที่เราทำเรามองไปที่สิ่งที่ปรากฏขึ้น เช่น เรื่องเยาวชน ลักทรัพย์ สัตว์เลี้ยง บ้าง แต่สิ่งที่เราจะมาเรียนคือความสามารถในการแก้ปัญหา จริงๆ เราต้องการบอกความสามารถของเราในการยุติปัญหาโดยเสียทรัพย์ให้น้อย เสียเวลาน้อย ให้กลับตัวใหม่ ให้อภัย ให้เป็นคนดี พวกเราไปไกลกว่านั้น แต่เรามาติดที่ปรากฏทางสายตา ความสามารถของเรามีมาก เราต้องการขยายความสามารถไปยังชุมชนอื่นๆ และความสามารถของเราให้เป็นที่ยอมรับในระบบยุติธรรม และหากว่าในเวทีเดือนพฤศจิกายน รัฐมนตรีมาจริง ปลัดกระทรวงมาจริง แล้วเรานำไปขยายผล จะทำให้ความทุกข์ของคนทั้งประเทศที่ต้องเสียเงิน เสียทอง เสียเวลา จะลดลงได้เท่าไหร่ นั้นคือเราต้องมาค้นหาความสามารถของเราว่ามีกระบวนการอะไรมาสนับสนุน มีโครงสร้างอะไรมาสนับสนุน เราพูดได้ชัดว่า สิ่งนี้คือแก่น เพื่อนำเสนอ

สิ่งที่ผมสะกิดใจตอนที่เรานำเสนอว่าชาวบ้านบอกว่าไม่อยากประชุมเป็นทางการ ทำไมถึงไม่อยากประชุมเป็นทางการ เป็นด้วยเหตุผลอะไร แล้วปัญหาความขัดแย้งของเราที่แก้ไขจบเป็นเพราะการจัดการแบบเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ ท่านใช้ความเป็นมนุษย์คุยกันในฐานะมนุษย์กับมนุษย์ ท่านทำให้สะกิดใจเพราะสมัยนี้มีการพยามยามที่จะปฏิรูปการเมืองโดยการตั้งสภา เต็มไปหมด สภาพัฒนาการเมือง สภาที่ปรึกษา สภาเด็ก สภา สว. สภา สส. ไม่ว่าอะไรก็ตามที่ตั้งเป็นสภาล่มทุกราย เพราะเอาแต่เล่นโวหารมาตีกัน ถ้าเอาโวหารมาใช้กันในสภาก็ล่ม อบต. จะแก้ปัญหาได้หรือไม่หากยังมัวแต่เล่นโวหาร ถ้าเราคุยในฐานะมนุษย์คุยกับมนุษย์ ใช้ใจคุยกับใจจะแก้ปัญหาได้ ผมคิดว่าที่เราทำดีมากแต่เรายังดึงออกมาไม่หมด โดยเฉพาะเรื่องของจิตใจ เพราะว่าถ้าถอดเป็นความรู้ได้ว่าทำไม***การประชุมแบบไม่เป็นทางการแก้ปัญหาได้*** แล้วการประชุมแบบเป็นทางการแก้ปัญหาที่ลึกซึ้งของเราไม่ได้ ตรงนี้น่าจะเป็นส่วนที่สื่อความสำเร็จของท่าน และผมอยากให้ความสำเร็จเหล่านี้สื่อไปในวงกว้าง เรื่องนี้เป็นเรื่องของการสนทนากันแล้วเกิดปัญญา พวกท่านเป็นผู้ใช้ปัญญา ใช้การครุ่นคิด แล้วก็การเอาใจเขามาใส่ใจเรา ความเมตตา การให้อภัย ไม่ใช่เรื่องอำนาจใช่หรือไม่ จึงทำให้ยุติธรรมชุมชนอยู่ได้ แล้วแก่นแท้ของยุติธรรมชุมชนอยู่ที่ไหน จึงมีคำถามว่าตอนนี้สิ่งที่เราต้องการ

ค้นหาความสำเร็จจะจับตรงไหนดี ดูว่ารายละเอียดในวันนี้เขียนอย่างไรก็ไม่สมบูรณ์ แต่ให้หาแก่นแท้ของยุติธรรมชุมชน แล้วทำยังไงให้เกิดความสะเทือนต่อกระบวนการยุติธรรม ต่อไปได้ยินมาว่าศาลก็จะทำยุติธรรมชุมชน อัยการก็จะทำ ตำรวจก็จะทำเรื่องการไกล่เกลี่ย แล้วจะบูรณาการกันได้อย่างไร แล้วต่อไปชุมชนไม่ตายกันหมดหรือ จะมีวิธีการบูรณาการกันอย่างไร ขอฝากเอาไว้

คุณมานพ ขอแนะนำ อาจารย์ชัยวัฒน์ ถิระพันธ์ อาจารย์เป็นนักจัดอบรมทั้งในระดับพื้นที่หลาย ๆ คนคงเคยพบอาจารย์ อาจารย์อยู่ในเครือข่าย CIVICNET และเป็นผู้อบรมให้ระดับผู้บริหาร ผู้พิพากษา และศาล อาจารย์เป็นรุ่นแรกที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับงานยุติธรรมชุมชน และเป็นคนหนึ่งที่มีส่วนผลักดันงานยุติธรรมชุมชนของกระทรวง ที่ได้ชวนอาจารย์มาดูเพราะว่าต้องการให้อาจารย์มาเรียนรู้สิ่งที่เราทำ ต้องการอธิบายงานที่ทำ เพราะบางเรื่องเป็นเรื่องที่ต้องให้เทวดาสื่อกับเทวดาถึงจะสื่อกันถึงและเข้าใจ หรือเรียกว่าหมอผีคุยกับผีจึงจะรู้เรื่อง เราอธิบายเขาไม่รู้เรื่อง จึงเชิญอาจารย์มาดูและช่วยอธิบายกับผู้หลักผู้ใหญ่ในเวทีระดับจังหวัดต่อไป

อ. ชัยวัฒน์ ขอฝากไว้ในเรื่องที่ชาวบ้านพูดว่าอยากจัดประชุมแบบไม่เป็นทางการ ที่มานพพูดว่าทำปรือไม่ให้ศูนย์มันสูญ เราทำอย่างไร ถ้าศูนย์ยุติธรรมชุมชนทำเป็นทางการจะทำได้หรือไม่ เราตีความยุติธรรมชุมชนไม่เหมือนกัน เรื่องที่ไกล่เกลี่ยจบส่วนใหญ่โดยที่ไม่เป็นทางการ เราจะเห็นว่าความสำเร็จของการยุติเรื่องปัญหาต่างๆ เพราะความไม่เป็นทางการ แต่มีเจ้าหน้าที่ทางการมาช่วยเสริม ให้ความรู้ สนับสนุนในเรื่องกฎหมาย แต่แก่นแท้อยู่ที่ชาวบ้าน บทเรียนแบบนี้จะนำไปสู่การสร้างยุติธรรมชุมชนที่มีชีวิตชีวา และแก้ปัญหาได้จริง ไม่ใช่เพียงแค่ขึ้นป้าย มีประธาน มีกรรมการ เป็นเรื่องที่เราจะต้องค้นหากันหลังจากเบรก

พักรับประทานอาหารว่าง 15.34 น.

คุณน้อย เริ่มต้นถามความพร้อม จากการนำเสนอข้อมูลมาอาจทำให้เสียงแตกกันในด้านการจัดประเด็นของข้อมูล

คุณต๋อง ในการตรวจสอบ*ข้อมูล*ที่พี่เลี้ยงนำเสนอเพื่อวางกรอบการนำเสนอในเวทีวันที่ 17 พ.ย. 52 สรุปได้ว่าเราจะจัดทำข้อมูลดังนี้

- ***พี่เลี้ยงจะจัดปรับตารางให้ข้อมูลทั้งหมดสามารถเอาไปใช้ประโยชน์ในชุมชนได้***
- ***ให้นักวิชาการสังเคราะห์เป็นงานวิชาการเพื่อสื่อสารให้คนนอกเข้าใจและผลักดันระดับนโยบาย***

มีประเด็นอะไรที่เราอยากเสนอแนะเพิ่มเติมอีก ถ้าครอบคลุมแล้วเราจะมาต่อประเด็นที่พี่มานพพูดในช่วงเช้าที่เราจะนำกรณีศึกษาเสนอในเวทีระดับจังหวัด ไฮไลท์คือความสามารถในการยุติปัญหาของชุมชน หรือความสามารถของชมชน ดูจากเอกสารกำหนดการวันที่ 17 พ.ย. 52 สิ่งที่จะนำเสนอเป็น สื่อแห้ง นิทรรศการ วีดีทัศน์ และการนำเสนอในเวทีจะเป็นการนำเสนอสด ๆ ซึ่งถ้ารัฐมนตรีมาจะได้ยินจากปากของเราสดๆ

กรณีการจัดการปัญหาที่จะนำเสนอ

1. ยุติในชุมชน
2. ยุติที่โรงพัก
3. ยุติที่ศาล

เราจะต้องเลือกบางกรณีที่เราเห็นว่านำเสนอแล้วมีความชัดเจนทำให้หน่วยเหนือเกิดความสนใจ เห็นประโยชน์ แล้วนำไปผลักดันสู่นโยบาย สิ่งที่เราต้องทำต่อ คือให้เราเสนอเรื่องที่เด่นๆ เด็ดๆ ที่สามารถอธิบายงานได้อย่างชัดเจน ศูนย์ละ 3 เรื่อง ใน 3 เรื่องของทุกศูนย์จะถูกบรรจุไว้ในสื่อทุกเรื่อง แล้วแต่ว่าจะไปอยู่ในรูปแบบไหน ต่อไปให้เวลา 10 นาที ให้แต่ละพื้นที่ตกลงเลือก 3 เรื่องของบ้านเราว่าจะเอาเรื่องไหน

คุณต๋อง ตำบลไหนคิดว่าไม่มีเรื่องเด่นอาจจะไม่ครบก็ได้

คุณน้อย ให้โควตาทั้ง 3 พื้นที่ๆ ละ 3 เรื่อง เดี๋ยวนำมาเรียนรู้ร่วมกัน ให้เวลาแค่ 10 นาที ไปเลือกเรื่อง 3 เรื่อง

จากนั้นทุกคนของแต่ละพื้นที่ก็แยกกันไปเลือกเรื่อง แล้วนำมาเสนอ

คุณต๋อง ให้แต่ละพื้นที่นำเสนอเรื่องที่ไกล่เกลี่ยได้โดยสรุปมี 3 ประเด็นหลักคือ นำเสนอให้เห็นเนื้อเรื่อง การไกล่เกลี่ย ข้อสรุปหลังจากการไกล่เกลี่ย

<u>ตำบลสุโสะ นำเสนอเรื่องที่</u>

1.ปัญหาเขตแดนการปลูกยางกับปาล์ม (ชุมชน) โดยผู้ใหญ่วิโรจน์

ที่ดินทั้งสองแปลงเป็นที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ แปลงหนึ่งปลูกยาง อีกแปลงหนึ่งปลูกปาล์ม ที่ดินของนายติ๊กเซ๊ะ ปลูกยางพาราเว้นเขตแดนไว้เมตรครึ่ง ส่วนที่ดินขอนายเอี่ยมปลูกปาล์มจนชิดติดเขตแดน เมื่อปาล์มโตขึ้นทางปาล์มก็เริ่มล้ำเข้ามาอยู่ในที่ดินนายติ๊กเซ๊ะ ทำให้ฝ่ายนายเต็กเซ๊ะไม่ยอม จึงมาแจ้งผู้ใหญ่ให้ช่วยจัดการผู้ใหญ่สอบถามข้อมูลแล้วจึงเข้าไปดูสวนทั้งสอง ก็พบว่าเป็นดังที่นายติ๊กเซ๊ะเล่ามา จึงได้ไปหานายเอี่ยมและแจ้งเรื่องให้ทราบและบอกว่ามติของชุมชนมีว่าการเว้นที่ดินเขตแดนที่ปลูกปาล์มต้องห่างจากเขตแดนเป็นระยะ 3 เมตร จึงให้นายเอี่ยมจัดการเอาต้นปาล์มออก นายเอี่ยมก็ยอมเพราะจริงๆ แล้วตอนปลูกปาล์มก็จ้างเด็ก

ไม่ได้เข้าไปควบคุมดูแลเอง ปล่อยให้เด็กดูแลกันไปเอง ทำให้ต้องขุดต้นปาล์มออกประมาณ 180 ต้น เรื่องนี้ก็จบลงในชุมชน

- กระบวนการไกล่เกลี่ย คนเดียว โดยคุยกับเจ้าของที่ดินทีละฝ่าย

2.เยาวชนต้มน้ำใบกระท่อม ชนิดสี่คูณร้อย (เรื่องจบที่โรงพัก) โดยผู้ใหญ่วิโรจน์

เด็กเยาวชน กับเด็กอายุ 19 ปี ได้ต้มน้ำใบกระท่อม ตำรวจจับยึดรถมอเตอร์ไซด์ไปแล้วมาหาผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่จึงเจรจากับร้อยเวรเป็นการส่วนตัว ก็ขอตกลงว่าให้มีการเจรจากับผู้ปกครองและเด็กที่บ้านผู้ใหญ่กันก่อน โดยตั้งเงื่อนไขว่าจะให้โอกาสเป็นครั้งสุดท้าย ให้ทำบันทึกไว้เป็นหลักฐาน ทำให้เรื่องนี้เจรจากันได้ ตำรวจได้ถ่ายสำเนาการทำบันทึกไปหนึ่งชุด ถ้าหากเรื่องนี้ร้อยเวรไม่ยอมโดยตั้งข้อหา ผลิตยาเสพติด เสพยาเสพติด มียาเสพติดในครอบครอง โทษหนักคือผลิตยาเสพติดต้องจ่ายค่าปรับหลายพันทำให้เป็นเรื่องนี้จึงต้องขอความเห็นใจกัน เพราะพ่อแม่เด็กก็หาเช้ากินเช้าหาเที่ยงกินเที่ยง ส่วนกฎหมายอยู่ที่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติใช้ บางเรื่องเราก็ต้องพึ่งตำรวจ บางเรื่องตำรวจก็ต้องพึ่งเรา หากเอื้อเฟื้อกันเราอยู่กันได้ เด็ก 3 คนก็ไม่ต้องติดหราง

- กระบวนการไกล่เกลี่ยเป็นการเจรจากับครอบครัว ตำรวจลงบันทึก (ผู้ปกครอง-ผู้ใหญ่บ้าน-ร้อยเวร)

3.ทำร้ายร่างกาย (เรื่องจบที่ศาล) โดยผู้ใหญ่ถนอม

เรื่องมีอยู่ว่าเด็กไปตกเบ็ดที่บ่อพักน้ำที่เลี้ยงกุ้งของเถ้าแก่ ลูกน้องที่เฝ้าบ่อเมื่อทราบเรื่องก็ ตามไปด่า เด็กที่ไปตกปลากำลังนั่งทำปลาอยู่ก็ใช้มีดแทง แทงแล้วก็มาแจ้งผู้ใหญ่บ้าน ส่วนคนถูกแทงพาไปโรงพยาบาล ผมจึงตามไปที่โรงพยาบาล และไปที่บ้านเถ้าแก่บ่อกุ้งเพื่อไกล่เกลี่ยว่าให้จบกัน ตอนนั้นเขากำลังจะมีการแข่งขันเลือกตั้งกำนันกันอยู่ ซึ่งคู่กรณีก็อยู่กันคนละฝ่าย จึงไกล่เกลี่ยไม่ได้ เมื่อแจ้งความที่โรงพักแล้วตำรวจแล้วก็บอกว่ายอมไม่ได้แล้ว ส่งอัยการแล้ว ผมตามไปที่ อัยการก็ไม่ให้ไกล่เกลี่ย ผมจึงต้องตามไปที่ศาลเพื่อขอไกล่เกลี่ยแต่ต้องเดินขึ้นศาลกันอยู่ 2 ปี จนศาลผู้ตัดสินพิพากษายอมรับฟัง ตอนนั้นคนที่ถูกแทงเป็นหลานเขยคนที่แทง เพิ่งมาเป็นกันทีหลัง สุดท้ายศาลให้ไกล่เกลี่ยตัดสินปรับ 25,000 บาท และต้องจ่ายภายในวันที่ตัดสินพิพากษา แต่ฝ่ายพ่อไม่เอาเบี้ยมา ผมจึงรับรองว่าตอนเย็นจะเอาไปจ่าย เซ็นหนังสือรับรองเรียบร้อย ปรากฏว่าใน ตอนเย็นเขาไม่จ่าย อีก 7 วันจึงต้องนัดขึ้นศาลอีก ผมบอกศาลว่าฝ่ายแทงไม่ยอมจ่าย ศาลตัดสินรอลงอาญา ผมก็คิดว่าศาลตัดสินด้วยความยุติธรรมแล้ว

- กระบวนการที่มีทั้งชั้นตำรวจ-อัยการ-ศาล

คุณต๋อง ให้อาจารย์ไพสิฐ ช่วยสรุปเรื่องที่เล่าก่อนที่พรุ่งนี้จะมาดูกันอีกครั้งว่าเลือกเรื่องอะไรเพื่อนำเสนอในเวทีระดับจังหวัด

อ.ไพสิฐ บอกว่ามีสองเรื่องใหญ่ เราที่เป็นนักวิจัยต้องรู้

1. เราอยู่ส่วนไหนของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ที่เรานำเสนอเป็นเรื่องลองผิดลองถูก เรื่องไม่มีผิดไม่มีถูกจากมุมของชาวบ้านที่ให้มีประโยชน์มาก คนที่ลงไปทำกระบวนการ เช่น แขก ทิน แก้ว ลงไปยกระดับท่านให้บันทึก เขียน เรียบเรียง นำข้อมูลชุดนี้มาประเมินในชุมชนได้แบบหนึ่ง

2. ส่วนข้อมูล อ.ไพสิฐ สามารถใช้ข้อมูลชุดนี้นำไปเสนอในระดับกระทรวงว่าสามารถที่จะต่อยอด ได้อย่างไร เรื่องที่เล่ามาสะท้อนพื้นที่ไม่เหมือนกัน ที่ลิบงที่เป็นเกาะ กับพื้นที่บกไม่เหมือนกัน ที่สำคัญคือ ท่านเรียนรู้ร่วมกัน ของเราเด่นจุดไหน เพื่อนเด่นจุดไหน เรื่องที่เราเอามาต้องเป็นเรื่องที่สะท้อนว่าทำให้เกิดความเป็นธรรมในชุมชนได้ไหม กระบวนการที่ชุมชนทำที่ชุมชนสร้าง กระทรวงมีโอกาสให้ชาวบ้านมาร่วมในกระบวนการยุติธรรม แต่จะเป็นแบบไหนยังไม่รู้ อยากให้ทุกเครือข่ายเห็นว่าบางทีใช้ผู้นำ บางที่ใช้กระบวนการกลุ่มมาแก้ปัญหา มาทบทวนกันดูว่า เราต้องมีการปรับปรุงอะไร เราใช้เวลามากว่า 1 ปีในการทำวิจัย ต่อไปเราอาจจะ เป็นที่เรียนรู้ของที่อื่น แม้ในมหาวิทยาลัยยังไม่ยอมรับเรื่องนี้แต่เราทำแล้วเป็นเรื่องของชุมชน ความรู้นี้เป็นเรื่องที่อยู่ ในชุมชน ที่ใช้ได้จริง

วันที่ 12 ตุลาคม 2552 8.30 – 13.00 น. คุณมานพได้แจ้งเรื่องที่เลือกเพื่อนำเสนอในเวทีระดับจังหวัด

1) เรื่องที่จบในชุมชนเพื่อที่ให้เห็นศักยภาพในการจัดการปัญหาของชุมชน คือเรื่องการแก้ปัญหาท่าเรือ ของเกาะลิบง

2) เรื่องที่เห็นการร่วมมือระหว่างตำรวจกับชุมชนในทางบวก คือเรื่องเด็กหนีตามของพี่หนูเพียร ต.โคกสะบ้า

3) เรื่องที่สะท้อนกระบวนการยุติธรรม น่าเป็นเรื่องสูลิบน ของ ต.เกาะสุกร

อาจารย์ชัยวัฒน์ บอกว่าเรื่องที่เราคุยกันเป็นเรื่องของดอก ผล ที่ออกมา แต่ราก และลำต้นของต้นไม้ต้นนี้มันอยู่เป็นอย่างไร อยากให้ท่านสนทนาในกลุ่ม มีโจทย์ให้ช่วยกันระดม

โจทย์ข้อที่ 1. เงื่อนไของค์ประกอบที่ทำให้ท่านไกล่เกลี่ยได้สำเร็จ

วิธีการ ให้แบ่งกลุ่ม ๆ ละ 6 คน คละกันหลายๆ พื้นที่

โจทย์ข้อที่ 2 อาจารย์ชัยวัฒน์ให้ช่วยกันคิดว่าทำอย่างไรให้ศูนย์เข้มแข็ง

1. ราชการจะสนับสนุนหนุนเสริมอย่างไร
2. ศูนย์ควรมีคุณลักษณะ หรือคุณสมบัติอย่างไร

เมื่อระดมเสร็จแล้วก็มีการนำชาร์ทที่เขียนมาวางแล้วเดินอ่านกันจากนั้นอาจารย์ชัยวัฒน์ก็ให้กลุ่มพี่เลี้ยงได้นำเสนอ

อาจารย์ไพสิฐ นำเสนอบทสรุปเวที

<u>กระบวนการถอดบทเรียน</u> เราถอดบทเรียนเพื่ออะไร

- **กระบวนการในการถอดบทเรียน**
  - ถอดความรู้
  - สร้างความชัดเจน
- เพื่อดึงเอาข้อมูล - กระบวนการ- ประสบการณ์ที่มีออกมา สกัดออกมาเป็นความรู้ เพื่อคืนกลับสู่สังคมว่ายุติธรรมชุมชนที่เราทำมานั้นไม่ได้สูญเปล่า
- เพื่อยกระดับความรู้ทั้ง 10 ศูนย์ที่ทำมานี้มีภาพรวม ลักษณะไหนร่วมกันบ้าง เหมือนที่อาจารย์ชัยวัฒน์ให้ทำ 5 กลุ่มเมื่อกี้ พอนำเสนอแล้วมีบางอย่างที่เหมือนกัน บางอย่างก็แตกต่างกัน ภาพรวมสำคัญเพราะว่าสามารถยกระดับนโยบายได้
- อีกอย่างที่สำคัญของการถอดบทเรียนคือการสร้างความชัดเจน เราทำงานตรงนี้มาปีกว่า เราต้องการความชัดเจนเพื่อคุยกับคนข้างนอกว่าสิ่งที่เราทำนั้นสามารถทำได้ผล แต่กระบวนการที่เราทำต้องให้ออกลูกออกผลที่ชัดเจน
- ให้เกิดการนำไปใช้ภายใน ที่เอาความรู้ภายในใช้กับข้างใน

<u>กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น</u>

- **กระบวนการวิจัยเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง**
  - เปลี่ยนแปลงในฐานของชุมชน
  - เปลี่ยนแปลงระดับนโยบาย
- **มีเครื่องมือวิจัย**
  - บทเรียนในอดีต เมื่อก่อนการพัฒนาท้องถิ่น นโยบายสั่งมาจากข้างบน ทำแล้วไม่ตอบโจทย์ของชาวบ้าน ไม่แก้ปัญหาชาวบ้าน

- การจัดการท้องถิ่น เน้นการมีส่วนร่วม เรื่องนี้คิดใหม่ว่าแทนที่จะพัฒนาเรื่องของท้องถิ่น การวิจัยจะพัฒนาฐานของชุมชน ไม่ยึดติดพื้นที่ มีการบูรณาการ เป็นเรื่องของการใช้ความสัมพันธ์เครือข่าย การใช้ความรู้

- **มีกระบวนการพัฒนานักวิจัย**
  - เริ่มต้นจากความเป็นอาสาสมัคร
  - พัฒนาให้เป็นนักวิจัย เป็นนักวิจัยทางสังคม ต้องมีลักษณะพิเศษที่มีใจทำงานในชุมชน
  - พัฒนายกระดับเป็นนักจัดการทางสังคม (ในอนาคต)
- **มีแนวคิด/ปรัชญา**
  - การจัดการทางสังคม
  - ฐานคิดเพื่อความยุติธรรมทางสังคม
    - บางเรื่องเป็นยุติธรรมทางกฎหมาย บางเรื่องเป็นยุติธรรมทางสังคม และบางเรื่องทั้งสองด้านมีความขัดแย้งกัน แต่สิ่งที่เกิดขึ้นการแก้ปัญหาจะคงความสัมพันธ์ของความเป็นเครือญาติ ความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูก ความสัมพันธ์ภายในชุมชน
- **กระบวนการสร้างฐานชุมชน (การจัดการท้องถิ่น)**
  - **เน้นการมีส่วนร่วมในชุมชน**
    - ความสัมพันธ์ของชุมชนมาก่อน ใจคนในชุมชนมาก่อนใจนาย
    - ถ้าเราทำ case ออกมาได้มาก ๆ สกัดแก่นปรัชญาเรื่องยุติธรรมชุมชนออกมาได้ สามารถนำไปสู่ปรัชญาเรื่องยุติธรรมชุมชนของประเทศไทยได้เลย แทนที่จะใช้เรื่องกฎหมายเป็นหลัก เช่นเรื่องยืมเบี้ยตามกฎหมายต้องเซ็นหนังสือ แต่ของเราไม่ต้องเขียนสัญญากันเลย
  - **กระบวนการวิจัย**
    - หาแกน หาคนมีใจ
    - ตั้งทีม

- ขับเคลื่อนกิจกรรมผ่านการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจริง
- ทำฐานข้อมูล
- สรุปบทเรียน
- สังเคราะห์ ยกระดับ

- **กระบวนการสร้างงานวิจัยยุติธรรมชุมชนมี 3 วงซ้อนกันอยู่ในการทำงาน**
  - กระบวนการเสริมศักยภาพของอาสาสมัครไปสู่นักวิจัย
  - กระบวนการในการพัฒนาองค์กรกลุ่ม องค์กรในการทำงาน เช่นเรื่องแบบนี้ต้องมีใครบ้างเข้ามาจัดการ จัดการอย่างไร
  - กระบวนการพัฒนารูปแบบเทคนิคการจัดการข้อพิพาท

อาจจะหนักไปในวงใดวงหนึ่ง แต่ 3 วงนี้จะเกิดไปพร้อมๆ ในเวลาเดียวกัน เพื่อไปสู่การเป็นนักจัดการเพื่อสร้างความยุติธรรมแก่สังคม ซึ่งคิดว่าเป็นเป้าหมายอีก 5-10 ปีข้างหน้าที่จะเกิดนักจัดการความเป็นธรรมทางสังคม

ถอดประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมาเกิดรูปแบบเช่นนี้หรือไม่

- สมัยก่อนพอมีความขัดแย้งก็กระโดดเข้าไปแก้ไขเลย
- พอผ่านกระบวนการวิจัย เริ่มต้นพอมีความขัดแย้งไม่ผลีผลามแล้ว
  - เริ่มหาข้อมูล สภาพความขัดแย้ง ลักษณะความขัดแย้ง สถานการณ์ความขัดแย้ง ระดับความรุนแรง บุคคลที่เกี่ยวข้องทางตรงทางอ้อม บุคคลที่จะสนับสนุนการจัดการความขัดแย้ง มันออกมาจากที่เราระดมจากกรณีเมื่อวานที่เราทำกัน แต่พอระดมออกมาแล้วจะขมวดเป็นขั้นตอนการทำงานแนวทางการทำงาน เอาไปใช้ปรือ สำคัญสำหรับการขยายเผยแพร่
  - หลังจากมีข้อมูลแล้วก็มีการวิเคราะห์ แล้วก็ต้องประเมินแนวทางการแก้ปัญหา
  - เข้าไปดำเนินการ มีรายละเอียดว่าใครจะเป็นคนเข้าไปดำเนินการ หรือบางเรื่องต้องแหลงผ่านทางเมียไป
  - เข้าสู่กระบวนการแก้ปัญหา
  - สรุป ถอดบทเรียน เพื่อสู่การสังเคราะห์และใช้ประโยชน์สิ่งที่ทำมา

- สู่การป้องกัน วางแนวปฏิบัติ สร้างกฎระเบียบ หรือนำไปปรับปรุงวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ว่าต้องทำอย่างไร สู่กระบวนการสร้างการเยียวยาฟื้นฟู
- เป็นการแก้ปัญหาที่ไม่ใช้กระโดดเข้าไปแก้เลย แต่จะคิดอย่างรอบคอบ
- ประโยชน์คือการยกระดับใช้นอกชุมชน เป็นเรื่องที่จะกลับมาสู่ที่อาจารย์ชัยวัฒน์ว่า หากเราสามารถเป็นนักจัดการทางสังคมได้ เราสามารถยกระดับสู่นโยบาย และเราจะเป็นคนกำหนดยุทธศาสตร์นโยบายสาธารณะเกี่ยวกับความยุติธรรม
- สิ่งที่อยากทำต่อไปคือจะระดมทุนปันปรือ ข้อตรงนี้คือสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่นโยบายระดับประเทศ สังคม นโยบายนี้ประกอบด้วย
    - การจัดการความเป็นธรรม ที่เมื่อก่อนอยู่ที่ศาล อัยการ ตำรวจ ตอนนี้ศาลก็อยากทำ ตำรวจก็จะทำ แล้วก็เข้าล็อคเราที่มีต้นแบบในการสนับสนุน เป็นเรื่องที่เราจะผลักต่อไปเพื่อทำให้ความรู้ที่เกิดขึ้นผ่านการยึดโยงของคนที่ทำกันมายาวนาน จะเป็นคำตอบเชิงนโยบาย ที่เกิดจากล่างขึ้นบน

โต๊ะอิหม่ามโชติ

วันนี้ติดใจคำพูดอาจารย์ชัยวัฒน์ ว่าพวกเราในวันนี้ถือว่าเป็นกองวิชากองใหญ่ที่เขาตั้งความหวังไว้ว่าจะเป็นนักวิชาการสร้างหลักสูตรใหม่เพื่อการจัดการชุมชนในอนาคต ขอฝากข้อนี้ไว้ว่าเราถูกตั้งให้เป็นผู้ออกหลักสูตรเพื่อการศึกษาในอนาคต ก็ขอฝากว่าให้เรามุ่งมั่นในการทำงาน และสร้างความเชื่อมั่นและความบริสุทธิ์ใจให้ได้ และอยากจะเห็นคนรุ่นใหม่ที่ทำงานต่อไป

ขอให้มุ่งมั่นทำงาน เพื่อสร้างหลักสูตรใหม่

2.8) ประชุมประจำเดือนร่วมกับเครือข่ายยุติธรรมชุมชนระดับจังหวัดตรัง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อร่วมสรุปผลการทำงาน ปัญหา/อุปสรรค และแนวทางแก้ไข
2. เพื่อแลกเปลี่ยนแนวทางการทำงานวิจัยกับเครือข่ายตำบลอื่นๆ
3. เพื่อวางแผนการทำงานต่อ

กลุ่มเป้าหมาย

1. ตัวแทนจากตำบลสุโสะ
2. ทีมวิจัยจากตำบลอื่นๆ อีก 9 พื้นที่
3. เจ้าหน้าที่หน่วยงาน

เวลาและสถานที่

ตลอดในช่วงเวลาของการทำโครงการ ณ หอจดหมายเหตุฯตรัง

ขั้นตอนวิธีการ

การประชุมประจำเดือนของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตรัง ประชุมที่หอจดหมายเหตุฯ ตรัง เป็นการประชุมในระยะเวลาสั้นๆ ส่วนใหญ่จัดครึ่งวัน หรือเต็มวัน โดยจัดประจำประมาณ 3-4 เดือนต่อครั้ง เป็นเวทีที่เครือข่ายได้มาพบปะเพื่อสรุปผลการดำเนินงาน ปัญหา/อุปสรรค แนวทางแก้ไข และแผนการทำงานต่อของแต่ละพื้นที่ โดยมีการประชุมร่วมกันดังนี้

- วันที่ 27 มกราคม 2552 เวลา 9.00-17.00 น. ณ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ เฉลิมพระเกียรติฯตรัง

- วันที่ 9 ธันวาคม 2551 เวลา 13.00-17.00 น. ณ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ เฉลิมพระเกียรติฯ ตรัง มีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมแลกเปลี่ยนการทำงาน ปัญหา อุปสรรค และหาแนวทางแก้ไข กับเครือข่ายตำบลอื่นๆ

- วันที่ 25 พฤษภาคม 2552 ณ หอจดหมายเหตุฯ ตรัง

- วันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2553 ณ หอจดหมายเหตุฯ ตรัง

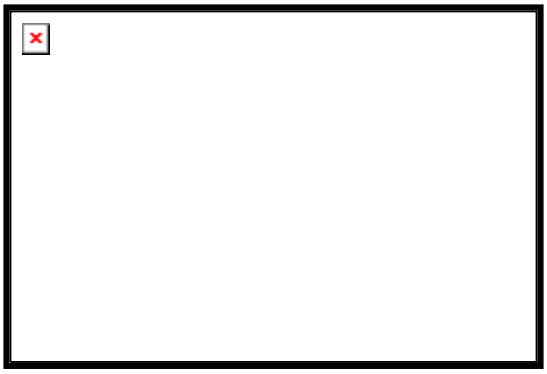

2.9) ร่วมกิจกรรมของหน่วยงาน

ทีมวิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานภายนอกเป็นประจำได้แก่ กิจกรรมที่จัดโดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพที่มีภารกิจผ่านมาทางสำนักงานยุติธรรมจังหวัดตรัง กิจกรรมของสำนักงานยุติธรรมจังหวัดตรัง สำนักงานคุมประพฤติตรัง สกว.ตรัง และ สกว.ภาค การไปเข้าร่วมเวทีของหน่วยงานก็ทำให้เราได้เรียนรู้ภารกิจของเขามากยิ่งขึ้น และทำให้สามารถประสานงานได้ถูกต้อง และเกิดความสัมพันธ์ในการทำงานที่ดีขึ้น

กิจกรรมร่วมรับการมาศึกษาดูงานของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนภาคใต้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อได้แลกเปลี่ยนการทำงานเครือข่ายยุติธรรมชุมชนกับจังหวัดอื่นๆ ในภาคใต้

วันเวลาและสถานที่

วันที่ 4 - 6 กุมภาพันธ์ 2552 ณ โรงแรมธรรมรินทร์ธนา อำเภอเมือง จังหวัดตรัง และตำบลเกาะสุกร

กลุ่มเป้าหมาย

ตัวแทนเครือข่ายตำบลสุโสะ คือ ผู้ช่วยมณี ตู้ดำ

ขั้นตอนวิธีการ

วันแรก ไปลงทะเบียนที่โรงแรมธรรมรินทร์ธนา ในเมืองทับเที่ยง ในวันนี้เวทีเริ่มด้วยการเปิดประเด็นการจัดการปัญหาความขัดแย้งของ 3 จังหวัดชายแดนใต้ คือการแก้ปัญหาเรื่องนาร้าง เรื่องการทำการประมง และพุดคุยเรื่องการทำกิจกรรมของศูนย์ มีผู้เข้าร่วมมากมาย ทั้งสำนักงานคุมประพฤติ สำนักงานยุติธรรมจังหวัด

โดยภาพรวมมองเห็นว่าเครือข่ายของภาคใต้ที่มาเป็นรูปธรรม มีการไกล่เกลี่ยคดีหรือข้อพิพาทใหญ่ ๆ เป็นเรื่องที่เราไม่เคยประสบมาเลย ได้ฟังกำนันพูดคุยเรื่องเขื่อน ที่สามารถแก้ปัญหาให้กับชาวบ้านได้ มองว่าเครือข่ายเข้มแข็งสามารถแก้ปัญหาระดับใหญ่ได้

จากนั้นในตอนบ่ายเป็นตัวแทนจากจังหวัดตรังนำเสนอการทำงานยุติธรรมชุมชน ซึ่งมีพี่มานพเป็นผู้ชวนคุย ก็เล่ากันตั้งแต่ก่อเกิดเครือข่ายจนถึงได้เปิดศูนย์ และมีการทำงานของกรรมการศูนย์ฯ มาตลอด แต่เนื่องจากมีเวลาน้อยเพราะต้องรีบให้ท่านอธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิฯ มาทำพิธีเปิดในตอนบ่ายด้วย ตัวแทนจังหวัดตรังจึงได้เล่าไม่มากนัก แล้วก็ต้องทำพิธีเปิด

ได้พูดคุยกับคนที่นั่งข้าง ๆ ที่เป็นเครือข่ายจังหวัดยะลา ถามถึงเรื่องปัญหา 3 จังหวัด แกบอกว่าในตัวเมืองไม่มีความรุนแรง วันนี้ได้มาที่ จ.ตรัง รู้สึกสบายดี

วันที่ 2 ไปดูงานที่เกาะสุกร ลงเรือพร้อมพี่มานพที่ท่าเรือตะเสะ ไปยัง อบต. เกาะสุกร เครือข่ายเกาะสุกรมาต้อนรับ เมื่อไปถึงก็ฟังการบรรยายของเครือข่ายเกาะสุกรพูดถึงความเป็นมาของศูนย์ ได้ยกตัวอย่างการจัดการความขัดแย้ง “เรื่องลูกไก่” ที่เด็กไปลักไก่แล้วเจ้าของบ้านก็จับได้ ที่จริงแกบอกว่าไม่ใช่เป็นปัญหาใหญ่ แต่ผู้ถูกขโมยและผู้ไกล่เกลี่ยต้องการดัดสันดานคนที่ลักขโมย นอกจากนี้ยังมีชายอล อดีตผู้ใหญ่บ้านมาเล่าประสบการณ์ให้ฟัง บรรยากาศมีการแลกเปลี่ยนและทุกคนให้ความสนใจ มีชาวบ้านมาร่วมกิจกรรมมาก หลังจากนั้นก็พักเที่ยง ทางอบต.ได้เตรียมอาหารเอาไว้ต้อนรับ มีทั้งปู ปลา หลาย ๆอย่าง ทีมงานหลาย ๆ คนพอใจ ถูกใจ บางคนขอกับข้าวเอากลับบ้านด้วย หลังจากรับประทานอาหารเที่ยงเสร็จ ทีมงานเกาะสุกรได้พาเวียนรอบเกาะไปยังจุดชมวิวที่สูงที่สุด มองเห็นภูมิทัศน์ของเกาะที่สวยงาม ได้ฟังการเล่าถึงปัญหาของเส้นทางที่ใช้เดินทางผ่านว่า ถนนที่ยังไม่ได้ลาดยาง เพราะทาง อบต.ได้ขอแล้วเจ้าของดินแล้วแต่แกไม่ให้ เมื่อเวียนรอบเกาะแล้วก็กลับ มาถึงที่ อบต. พักก่อนเพราะอากาศร้อนมาก ก่อนที่จะเดินทางกลับทางเรือมายังท่าเรือ และกลับที่พัก

วันที่ 3 เป็นเวทีสรุปกิจกรรมที่ทำทั้ง 3 วัน โดยให้แบ่งกลุ่ม เขียนสรุป แล้วก็ส่ง สุ่มการนำเสนอบางจังหวัด จากนั้นวางแผนการทำงาน แล้วก็รับประทานอาหารเที่ยง รับค่าเดินทาง แล้วแยกย้ายกันกลับ

ปัญหา/อุปสรรค

1. ไม่มีปัญหา ส่วนมากเป็นเรื่องของการเดินทางที่ต้องมีการเดินทางหลายต่อ เช่น คนที่มาจาก 3 จังหวัดชายแดน ต้องไปพักที่หาดใหญ่ก่อน แล้วต่อรถไปอีกที

<u>กิจกรรมร่วมงาน 7 ปี สกว.ตรัง</u>

วัตถุประสงค์

1. เพื่อร่วมรับรู้และรับชมการนำเสนองานวิจัยในประเด็นอื่นๆ ของ สกว.ตรัง

เวลาและสถานที่

วันที่ 12 พฤศจิกายน 2551 ณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง

กลุ่มเป้าหมาย

ตัวแทนจากตำบลสุโสะได้แก่

1. ผู้ใหญ่สุรพงศ์ หยงสตาร์
2. ผู้ใหญ่ถนอม รอดเสน
3. ผู้ช่วยประยงค์ รอดเข็ม
4. ผู้ช่วยมณี ตู้ดำ

ขั้นตอนวิธีการ

ทีมวิจัยได้ลงทะเบียนและเข้าห้องประชุมในช่วงเช้า ได้เข้าชมการนำเสนอในห้องใหญ่ ซึ่งเริ่มด้วยพิธีการที่คุณมานพ ช่วยอินทร์ ผู้ประสานงาน สกว.ตรัง เป็นผู้กล่าวเรียนเชิญท่านประธานในพิธีการกล่าวเปิดงาน ที่เห็นมีผู้เข้าร่วมมากมายทั้งกลุ่ม ข้าราชการ นักเรียนนักศึกษา ทีมวิจัยของตำบลต่างๆ ผู้หลักผู้ใหญ่ของจังหวัดตรัง และในห้องใหญ่ก็มีการละเล่นพื้นบ้านคือการรำมโนราห์ จากนั้นก็นำเสนอวีดีทัศน์การทำงานของ สกว.ตรัง เสร็จแล้วเมื่อมีการแบ่งเป็นห้องย่อย ๆ ก็ได้ชวนกันไปเข้าห้องประวัติศาสตร์ ห้องประเด็นท่องเที่ยว เนื่องจากคิดว่าน่าจะตรงกับประเด็นงานที่ทำอยู่ คนที่เข้าห้องประวัติศาสตร์ได้รับฟังงานวิจัยเกี่ยวกับลุ่มน้ำตรังจากการเก็บข้อมูล 33 ตำบล 6 อำเภอ ในห้องนี้มีผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังมาก ส่วนห้องประเด็นท่องเที่ยวนั้นทีมที่เข้าก็เห็นว่าเป็นเรื่องในตำบลของตนเองที่ผู้ใหญ่ถนอมผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11 เป็นหัวหน้าโครงการ เมื่อรับฟังการนำเสนอในห้องย่อยเสร็จแล้วจากนั้นเดินเที่ยวชมนิทรรศการที่นำเสนอ ทั้งจากหน่วยงานอื่นๆมาจัด เช่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง และของหมู่ 11 ตำบลสุโสะเองที่ทำวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวได้ชิมหอยโล้ มีหลายคนให้ความสนใจเรื่องหอยโล้ เจ้าหน้าที่พาไปดูที่บูธ อธิบายให้ฟัง ได้ชมการเพาะเนื้อเยื่อกล้วยไม้หางช้าง

หลังจากนั้นออกไปกินข้าวที่โรงอาหาร กินข้าวเสร็จแล้วบางคนก็เข้าฟังการสรุป ส่วนบางคนก็เดินทางกลับกันเนื่องจากติดภารกิจ และระยะทางไกล

<u>กิจกรรมร่วมงาน 10 ปีฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น</u>

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเข้าร่วมชมการนำเสนอผลงานของ สกว.

เวลาและสถานที่

วันที่ 19-22 มีนาคม 2552 ณ อิมแพคเมืองทองธานี กรุงเทพมหานคร

กลุ่มเป้าหมาย

ผู้ใหญ่สุรพงศ์ หยงสตาร์

ขั้นตอนวิธีการ

การเดินทางนั้นออกจากบ้านในตอนบ่ายวันที่ 19 มีนาคม มาขึ้นรถบัสที่หอจดหมายเหตุฯ ในเมือง แล้วก็ออกเดินทางตอนเย็น ตำบลสุโสะไม่ได้มีกระผมเพียงคนเดียวที่เป็นทีมวิจัยงานยุติธรรมชุมชนแต่มีผู้ใหญ่ถนอม รอดเสน ร่วมมาด้วยแต่มาในนามโครงการท่องเที่ยวชุมชน เพราะผู้ใหญ่ถนอมเป็นหัวหน้าโครงการท่องเที่ยว การเดินทางนั้นได้แวะกินข้าว และแวะพักเรื่อย ๆ ในรถก็มีการแนะนำตัวและบอกเล่าการทำงานวิจัยจึงได้รู้จักเพื่อนๆ มากขึ้น นอกจากเรื่องยุติธรรมชุมชนแล้วยังมีทีมวิจัยของโครงการอื่นๆ ด้วยเช่น การท่องเที่ยว ครูจากโรงเรียนต่างๆ ที่ทำเรื่องการศึกษา

วันที่ 20 มีนาคม 52 เมื่อถึงที่พักเราก็เตรียมตัวต่อเพื่อไปร่วมงาน ไปถึงในงานตอนเช้าก็ได้เดินชมหน้างานไปก่อน เพราะงานยังไม่เริ่ม รอจนงานเริ่มก็ได้ลงทะเบียนกับ สกว.ตรัง จากนั้นก็เข้าไปในห้องประชุมห้องใหญ่ ชมการแสดงของแต่ละภาค ที่จัดได้น่าชมมาก จากนั้นฟังการนำเสนอเกี่ยวกับการทำงานวิจัยท้องถิ่นของทั้ง สกว. ทั้งจากนักวิจัยที่เป็นตัวแทนขึ้นนำเสนอบนเวที

ในช่วงบ่ายได้เข้าห้องย่อย ฟังเกี่ยวกับเรื่องการวิจัยท้องถิ่น ที่ชาวบ้านก็ทำได้ และเดินชมลานนิทรรศการเสียเป็นส่วนใหญ่เพราะจัดได้ดี ยิ่งเดินทางมาเหนื่อยๆ ไม่ได้พักผ่อนทำให้ง่วง การนั่งฟังในห้องยิ่งทำให้ง่วง จึงออกมาเดินดูข้างนอก มีการแสดงที่น่าสนใจในแต่ละภาคด้วย เสร็จแล้วในตอนเย็นก็กลับที่พัก

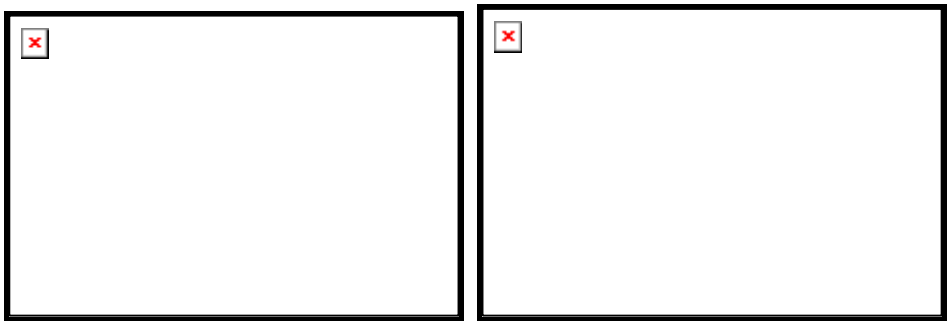

วันที่ 21 มีนาคม 52 วันนี้ก็เดินทางมาที่งานตั้งแต่เช้า ในช่วงเช้ามีการแบ่งเป็นห้องย่อย กระผมได้เข้าห้อง อปท. เพราะเห็นว่าน่าจะตรงกับงานที่ทำวิจัยอยู่ ในตอนบ่ายก็เข้าห้องประชุมใหญ่ที่เขาสรุปกัน และตอนเย็นเดินทางกลับตรัง ระหว่างทาง สกว.ตรังได้ให้แต่ละคนพูดสรุปสิ่งที่ได้จากการมาร่วมกิจกรรมกับ สกว. ในครั้งนี้ซึ่งก็ทำให้เรียนรู้ว่างานนี้ทำให้หลายคนได้แนวคิดเรื่องการทำงานวิจัยท้องถิ่นเพิ่มขึ้น

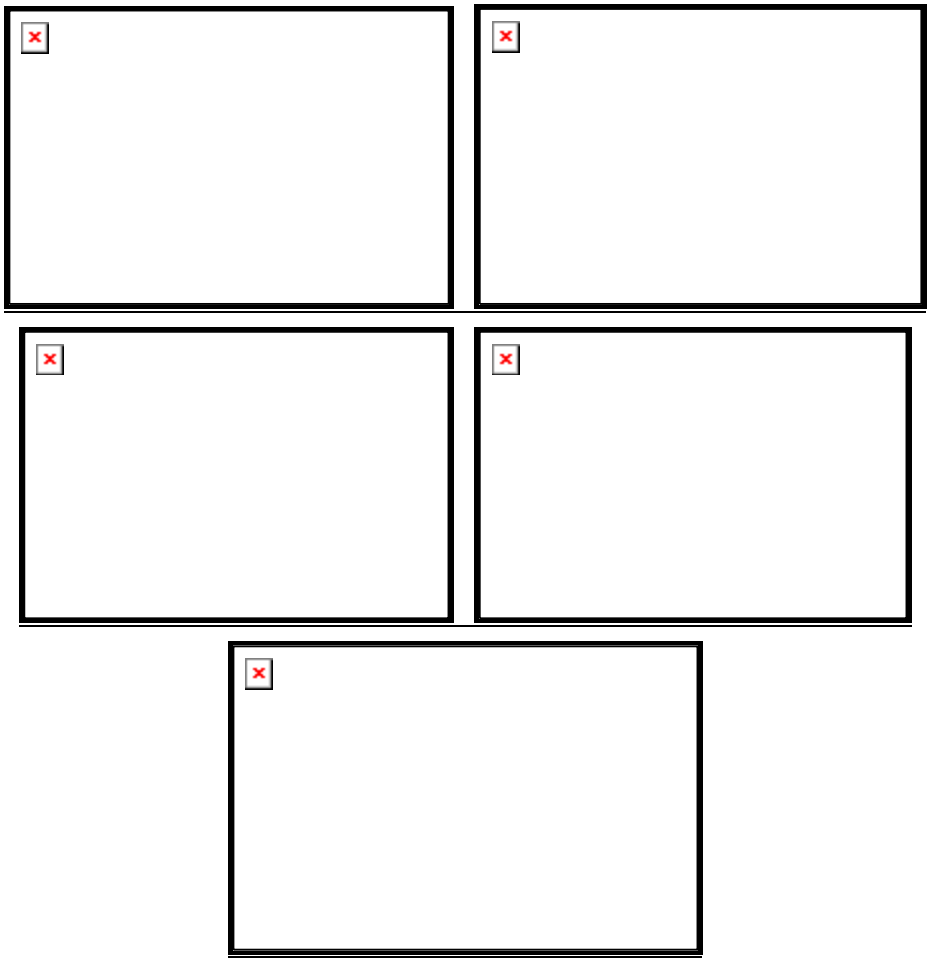

2.10) ประชุมประจำเดือน

การประชุมประจำเดือนจัดในเดือนที่ทีมวิจัยมีความพร้อม ทีมมานั่งประชุมร่วมกันเพื่อมาทำงานวิจัย และบางครั้งก็นำกรณีปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในชุมชนหรือที่ได้ไกล่เกลี่ยแก้ไขจบไปแล้ว มาแลกเปลี่ยนให้ได้รับรู้ทั่วกัน บางเรื่องกำลังเกิดก็นำมาเล่าเพื่อปรึกษาหาทางแก้ไขร่วมกัน บางเวทีก็นัดเพื่อมาเขียนบันทึกข้อมูล

กิจกรรมประชุมประจำเดือนธันวาคม 2551

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทำความเข้าใจการบันทึกเรื่องราวการจัดการปัญหาความขัดแย้งของชุมชน
2. เพื่อวางแผนการทำงานต่อ

วันเวลาและสถานที่

วันที่ 12 ธันวาคม 2551 เวลา 14.00-18.00 น. ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ตำบลสุโสะ อำเภอปะเหลียน

กลุ่มเป้าหมาย

ทีมวิจัย	6	คน
ผู้ประสานงาน สกว.ตรัง	1	คน
พี่เลี้ยง	2	คน

ขั้นตอนวิธีการ

วันนี้นัดทีมกันไว้ที่บ้านผู้ใหญ่ประสิทธิ์ ที่ หมู่ที่ 1 ต.สุโสะ ซึ่งในตอนแรกคิดว่าจะนัดกำนันซึ่งเป็นทั้งประธานและหัวหน้าโครงการมาพูดคุยเรื่องการเขียนบันทึกเรื่องราวการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนของเรา และเรื่องการบริหารจัดการทีม แต่เนื่องจากกำนันติดธุระอยู่ที่จังหวัดสตูลกลับมาไม่ได้ เราจึงประชุมทีมวิจัยกันเอง สาเหตุที่ประชุมเนื่องมาจากหลังไปแลกเปลี่ยนกับเครือข่ายระดับจังหวัดมาแล้ว พบปัญหาว่าทีมยังไม่เขียนบันทึกเรื่องราวการจัดการปัญหาความขัดแย้งของชุมชนกันเลย หากปล่อยไว้จะช้าจึงต้องประชุมเพื่อชี้แจงให้ชัดเจนว่าทุกคนต้องทำการบันทึก และจะได้ชี้แจงรายละเอียดการบันทึกที่ สกว. แจกมา

โดยในวันนี้มีพี่มานพ และพี่ทินมาด้วย จึงได้ล้อมวงใต้ต้นไม้พูดคุยด้วยกัน มีผู้ใหญ่ประสิทธิ์ ผู้ใหญ่ถนอม ผู้ใหญ่สุรพงศ์ ผู้ใหญ่กฤษฎา ผู้ช่วยประยงค์ ผู้ช่วยมณี อดีตผู้ใหญ่หมู่ที่ 1

พี่มานพจึงได้สอบถามเรื่องการเขียนบันทึก ซึ่งทุกคนก็บอกว่ายาก พี่มานพจึงบอกว่าการเขียนให้ดูว่าที่ผ่านมาในแต่ละหมู่บ้านมีใครไกล่เกลี่ยบ้าง ไกล่เกลี่ยกันกี่เรื่อง จบไม่จบอย่างไร ตอนท้ายที่สุดเราจะนำไปวิเคราะห์ว่าปัญหาความขัดแย้งมีกี่เรื่อง เช่น เรื่องที่ดินมีปัญหาอะไรบ้าง สาเหตุเกิดจากอะไรบ้าง มีการแก้ไขกันอย่างไร ต้องเรียนรู้กฎหมายอะไรบ้าง และจะป้องกันปัญหากันอย่างไร และปีหน้าเราจะได้จัดอบรมให้ความรู้กฎหมายเรื่องที่ดินแก่ชาวบ้าน หรือหากมีปัญหาเกี่ยวกับวัยรุ่นทะเลาะวิวาท เราก็สามารถคิดแผนเพื่อทำร่วมกับโรงเรียนได้ หากมีปัญหาเรื่องยาเสพติดเราก็จะได้ทำแผนเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติด เมื่อศูนย์มีแผนการดำเนินงานก็จะได้ทำกิจกรรมที่ตรงกับความต้องการของชุมชน เมื่อเราทำศูนย์ได้ชัดเราก็จะได้เป็นพื้นที่เรียนรู้ได้ แต่เราต้องทำให้ชัดเจนว่ามีการเริ่มต้นอย่างไร เตรียมทีมกันอย่างไร ทำงานกันอย่างไร และมีแผนงานออกมาได้อย่างไร โดยกิจกรรมการเก็บข้อมูลสำคัญที่สุด เราจะเก็บอย่างไรให้ครบถ้วนสมบูรณ์หากยังไม่สมบูรณ์ก็ไม่เป็นไรเราจะช่วยกันดูและตั้งคำถามเพื่อนำกลับไปเก็บมาให้สมบูรณ์

วันนี้มีตัวอย่างการบันทึกของน้าหลีจากตำบลคลองชีล้อมมาให้ทีมวิจัยดูเป็นตัวอย่าง ส่วนในทีมก็มีบันทึกเรื่องเพิ่มเติมของผู้ใหญ่สุรพงศ์ มาให้อ่านกันเพิ่ม

ผู้ใหญ่สุรพงศ์ บอกว่าเรื่องทะเลาะวิวาทกันอีกเรื่องนั้น คนในหมู่บ้านตนเองไปมีเรื่องกับคนเทศบาลผมก็ไม่ได้ถามว่าเป็นใคร ตอนแรกขับรถมอเตอร์ไซด์ตามกันมา เมากันมาจึงจะแทงเขาแต่ก็ไม่หารแทง ส่วนเขาก็ทำท่าจะชักปืนมายิงกัน รุ่งเช้าจึงมาแจ้งผม ผมรู้ว่าเมาจึงได้ให้ทั้งสองฝ่ายขอโทษกัน เรื่องก็จบ

พี่มานพ ถ้าอย่างนั้นให้เริ่มที่ข้อมูลจากตัวเองก่อน วันที่ประชุมกับกำนันให้ตกลงกันว่าใครบันทึกได้ก็ให้บันทึก ส่วนใครที่เขียนไม่ได้ก็ให้หาวิธีการที่ทำให้เขียนได้หรือจะให้ใครเขียนให้ก็ได้ เพราะทุกคนเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ให้ทีมปรึกษากันดูว่าจะบริหารจัดการเรื่องการใช้งบประมาณอย่างไรเพื่อให้ได้งาน หากเราไม่ได้ทำเราก็ต้องคืนงบประมาณคืน

ทีมวิจัย ถามว่าควรบันทึกข้อมูลย้อนหลังกี่ปี พี่มานพจึงบอกว่าให้บันทึกเท่าที่จำได้ทั้งหมด แล้วทีมก็ถามว่าเรื่องที่อยู่ที่ผู้ใหญ่คนเก่าทำปรือ ก็บอกว่าให้ไปเก็บข้อมูลที่อดีตผู้ใหญ่ด้วย เริ่มจากที่ตัวเองก่อนแล้วเราก็ค่อยไปที่อดีตกำนัน ส่วนกำนันคงไม่มีเวลาเขียนก็ต้องหาคนบันทึกให้

ผู้ใหญ่สุรพงศ์ บันทึกได้แต่ไม่ละเอียดสมบูรณ์ และเราคงจะต้องเริ่มบันทึกกันแล้ว

พี่มานพ จึงบอกว่าให้บันทึกมาเพราะภายในธันวาคมนี้จะต้องเสร็จแล้ว หากจะยืดออกไปก็คงไม่เกินมกราคม 52

ทีมวิจัย ถกกันว่าจำเป็นจะต้องมีการกระตุ้นการทำงานกันอย่างต่อเนื่อง ไม่เช่นนั้นงานก็จะหยุดไม่ทำ ส่วนบันทึกเราก็ทำการบันทึกให้นายอำเภออยู่แล้วแต่ไม่ละเอียด จึงบอกกันว่าต่อไปบันทึกตัวนี้ก็คือผลงานให้กับทุกส่วนได้หมด ทั้งนายอำเภอ ยุติธรรมจังหวัดตรัง

พี่มานพ บอกว่าหากเราไม่ทำเราก็ไม่รู้ว่าติดปัญหาอะไร แล้วเราค่อยมาช่วยกันอ่านช่วยกันเติม สร้างการเรียนรู้ว่าแต่ละเรื่องจัดการกันอย่างไร ติดต่อกับหน่วยงานมีขั้นตอนอย่างไร หรือหากวิเคราะห์ได้ก็อาจเติมมาก็ได้ว่าเรื่องนี้ได้เรียนรู้อะไร ส่วนข้อมูลที่เราได้มานี้เพื่อ

- สร้างการเรียนรู้
- การบริหารงานต่อ
- เรียนรู้เทคนิคการไกล่เกลี่ย
- เป็นผลงานต่อนายอำเภอได้

ผู้ใหญ่สุรพงศ์ บอกว่าบางเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานก็ไม่กล้าเขียน

พี่มานพ บอกว่าการติดต่อกับหน่วยงานทำให้เราได้ประสบการณ์แล้วคนที่ประสานงานจะมีความรู้ติดตัวที่จะเป็นครูให้กับผู้อื่นต่อไปได้

ผู้ใหญ่สุรพงศ์ บอกว่า **เรื่องที่ตัดสินจบที่ศาลแล้ว ใช่ว่าเรื่องนั้นจะจบ ยังต้องกลับมาไกล่เกลี่ยกันในชุมชนอีก**

เรื่องที่ผู้ใหญ่เล่าว่าดินของชาย (ตา) 2 ไร่ครึ่งให้ลูกอีกคน แล้วก็เอาไปตั้งจำนองกู้ยืมเงินแค่ 25,000 บาท แล้วไม่ชำระจึงถูกฟ้องยึดที่ดินที่ตั้งจำนอง ตนต้องไปเดินเรื่องเพื่อให้ได้ที่ดินนั้นกลับคืนมา ทำให้เราเรียนรู้เรื่องระบบการไกล่เกลี่ยได้อีก พบว่าแม้เรื่องจะถึงศาลจนต้องฟ้องบังคับยึดที่ดินแล้วก็ตาม แต่เราก็สามารถขอต่อศาลเพื่อประนีประนอมได้

เรื่องราวเหล่านี้เมื่อเจ้าของเรื่องได้เรียนรู้ก็จะกลายเป็นบทเรียนที่มีความรู้เพื่อถ่ายทอดให้คนในชุมชนได้เรียนรู้กันต่อไปเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นมาอีก เป็นการเอาเรื่องจริงมาเรียนรู้ อันนี้คือเรื่องจริงของการเรียนรู้กับข้อมูล

เมื่อคุยกันมาถึงตอนนี้อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ก็มา เมื่อถามว่าเมื่อก่อน

ไกล่เกลี่ยเยอะหรือไม่ ผู้ใหญ่บอกว่าเมื่อก่อนไม่ค่อยมีเรื่อง ส่วนมากเป็นเรื่องหนีตามกัน ทีมวิจัยสงสัยจึงถามว่าเมื่อก่อนมีเรื่องที่ดินเยอะหรือไม่ ก็ได้คำตอบว่าปัญหาที่ดินที่แดนไม่ค่อยมี ถ้ามีก็น้อยมาก

พี่มานพ จึงชี้ให้เห็นว่าเมื่อก่อนเรื่องที่ดินไม่มีปัญหา ความจริงแล้วข้อมูลทำให้เราเห็นสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงว่าเมื่อก่อนคนไม่ค่อยขัดแย้งกันมาก เมื่อสังคมเปลี่ยนที่ดินมีราคาเพิ่มขึ้น ทำให้คนก็ต้องการที่ดินมากขึ้น ปัญหาเรื่องแย่งชิงที่ดินจึงเริ่มเกิดมากขึ้น ปัญหาที่จริงคือปัญหาของสังคมที่เปลี่ยน คนเรียนสูงขึ้น รู้มากขึ้น จึงมาฟ้องร้องกัน

ทีมวิจัยเริ่มพูดกันเรื่องบันทึกเรื่องราวในชุมชนกันอีกครั้ง คุณมานพจึงบอกว่าเรื่องที่กำลังเกิดขึ้นเราต้องบันทึกให้ละเอียดเพื่อจะได้นำมาเป็นข้อมูลเปรียบเทียบว่าหลังจากทำโครงการวิจัยเรามีการเปลี่ยนแปลงการไกล่เกลี่ยเป็นอย่างไรกันบ้าง และบันทึกยังเป็นหลักฐานในการนำไปใช้ในชั้นศาลได้ รวมทั้งหลายๆ เรื่องที่ขึ้นศาลจะเป็นบทเรียนที่มีค่าอย่างยิ่งที่ทำให้เราได้เรียนรู้ว่าการติดต่อกับตำรวจทำปรือ การติดต่อทนายต้องทำปรือ การติดต่อกับศาลต้องทำปรือ แล้วทุกขั้นตอนต้องจ่ายเงินไปมากเท่าใด เสร็จสิ้นทั้งกระบวนการแล้วมีค่าใช้จ่ายไปเท่าไหร่ รวมถึงค่าเดินทางติดต่อแต่ละครั้งอีก

ผู้ใหญ่หลายหมู่บ้านเริ่มเห็นความสำคัญของการบันทึกข้อมูล โดยเฉพาะผู้ใหญ่กฤษฎาบอกว่าที่ผ่านมาหมู่บ้านของตนเองไม่ได้บันทึกเลย แล้วก็แลกเปลี่ยนกันว่าบางเรื่องก็ไม่เข้าไปยุ่ง และหลายๆ เรื่องแม้กระทั่งกลางคืนแล้วก็ต้องไปไกล่เกลี่ยให้จบ ผู้ใหญ่จึงได้ถกกันว่าเราทำได้ทุกเรื่อง

พี่มานพ บอกว่าถ้าผู้ใหญ่ตั้งใจจะไกล่เกลี่ยให้จบทุกเรื่องไกล่เกลี่ยได้ แม้กระทั่งเรื่องฆ่าก็ไกล่เกลี่ยได้ และการไกล่เกลี่ยโดยชุมชนนี้คือตำราหนึ่งแต่ที่ผ่านมาเรากลับไปอบรมหลักสูตรการไกล่เกลี่ยของสถาบันการศึกษาที่มาใส่ให้เรา ทั้งๆ ที่เรามีหลักสูตรการไกล่เกลี่ยของเราเอง ซึ่งเป็นวิธีการที่ต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล ซึ่งไม่มีตำราไหนเขียนไว้

บรรยากาศในวันนี้เป็นการเล่าเรื่องปัญหาการเขียนบันทึกของทีม การบริหารจัดการทีม จึงสรุปว่าทีมจะนัดพูดคุยเพื่อให้ทุกคนเข้าใจร่วมกันในเรื่องการเขียนบันทึกอีกครั้ง โดยจะมีหัวหน้าโครงการเป็นผู้จัดการในการประชุมร่วมกันช่วงปลายเดือนธันวาคมนี้ และจะเริ่มทำการเขียนบันทึกกันเลย จากนั้นจะโทรศัพท์นัดทาง สกว. ต่อไป

ปัญหา/อุปสรรค

1. หัวหน้าโครงการและทีมวิจัยบางคนไม่ว่างทำให้ทีมต้องรอให้พร้อมกันก่อนอีกครั้ง
2. ผู้ประสานงานไม่ได้ย้ำเรื่องการประชุมในวันนี้

<u>กิจกรรมเวทีประชุมประจำเดือนธันวาคม 2551</u>

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสรุปเรื่องการบริหารจัดการทีมวิจัย
2. เพื่อหาวิธีการบันทึกเรื่องราวการไกล่เกลี่ย

เวลาและสถานที่

วันที่ 20 ธันวาคม 2551 เวลา 13.30-19.00 น. ณ ที่ทำการกำนันตำบลสุโสะ หมู่ที่ 2 ตำบลสุโสะ อำเภอปะเหลียน

กลุ่มเป้าหมาย

ทีมวิจัยจำนวน 14 คน

ขั้นตอนวิธีการ

ในวันนี้นัดทีมกันไว้โดยหัวหน้าทีมวิจัยเป็นผู้ประสานงานดำเนินการ ประชุมกันที่ทำการกำนัน เพื่อเปลี่ยนบรรยากาศและแลกเปลี่ยนไปแต่ละหมู่บ้าน

เมื่อทีมมาพร้อมกันแล้ว หัวหน้าโครงการก็ชี้แจงว่าจากโครงการวิจัยเพื่อสร้างความเข้มแข็งกับศูนย์ยุติธรรมชุมชนของตำบลสุโสะ ตอนนี้กิจกรรมที่กำลังดำเนินการคือการบันทึกเรื่องราวการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนของเรา ดังนั้นเราจะต้องทำการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ได้ และสอบถามความคิดเห็นว่าจะดำเนินการเช่นไรเพื่อให้ทำงานได้ ทางทีมวิจัยหลายๆ คนก็บอกว่าผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่บ้านเขียนบันทึกได้ ดังนั้นก็ควรให้ผู้ใหญ่บ้านหมู่ไหนก็รับผิดชอบเรื่องราวในหมู่บ้านนั้น เริ่มจากเรื่องที่ตนเองเป็นผู้จัดการก่อน เขียนเรื่องตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน เขียนทุกเรื่องเท่าที่จำได้

จากนั้นกำนันก็ชี้แจงเรื่องค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ ว่าสามารถใช้เงินงบประมาณที่ สกว.หนุนเสริมลงมาได้ แต่ในพื้นที่ตำบลสุโสะ อาจจะไม่ใช่การจ่ายเรื่องการบันทึกข้อมูล แต่เราคงใช้ในการมานั่งบันทึก นั่งสรุป หรือใช้ในการประชุมกันบ่อย ๆ ขึ้น คงต้องเวียนสลับกันไปแต่ละหมู่บ้านเพื่อช่วยกันกระตุ้นการเขียนของแต่ละคน ส่วนข้อมูลที่บุคคลภายนอกทีมคงต้องเชิญมาให้ข้อมูลในเวทีสัญจรด้วยก็ได้

เมื่อได้ข้อเสนอความคิดเห็นออกมาเช่นนี้ ทุกคนที่เข้าร่วมประชุมก็เห็นด้วยกับข้อเสนอ จึงตกลงกันว่าให้เป็นไปตามนี้ ในวันนี้ผู้ใหญ่วิโรจน์ ผู้ใหญ่วิเชียร เริ่มทำการบันทึกกันเลย แต่ก็

มีบางคนขอผัดผ่อนกันก่อนเพราะคงต้องรื้อฟื้นความจำกันนานหน่อย วันนี้จึงได้ข้อมูลเพิ่มขึ้นมาเล็กน้อย

สุดท้ายกำนันวิศาล ก็ย้ำเรื่องกลับไปบันทึกข้อมูลกันให้ได้มากที่สุด แล้วมอบหน้าที่ให้ผู้ใหญ่ประสิทธิ์ เป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้ เพื่อให้ สกว.ช่วยดูต่อไป และแจ้งว่าการประชุมในกิจกรรมการทำงานวิจัยนั้นทุกคนจะต้องให้ความร่วมมือ เพราะเป็นงานของเราเอง เป็นงานทำให้ศูนย์ของเรายังขับเคลื่อนต่อไปได้ หากเราหยุดศูนย์ฯก็จะหายเหมือนเดิม หลังจากคุยกันเสร็จในวันนี้ทีมวิจัยก็นั่งรับประทานอาหารเย็นร่วมกัน และปรึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนกันต่อ

<u>กิจกรรมเก็บรวบรวมข้อมูล/วางแผนการทำงานต่อ</u>

วัตถุประสงค์

1. เพื่อรวบรวมข้อมูลการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่ทีมวิจัยได้ทำการบันทึกมา
2. เพื่อวางแผนการบันทึกข้อมูลต่อ

เวลาและสถานที่

วันที่ 27 ธันวาคม 2552 เวลา 14.00-18.00 น. ณ แหลมหยงสตาร์

กลุ่มเป้าหมาย

ทีมวิจัยทั้งหมด 12 คน

ขั้นตอนวิธีการ

หลังจากที่ทีมวิจัยสรุปการประชุมเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 51 ครั้งที่แล้วว่าให้ไปทำการบันทึกเรื่องราวมา ในวันนี้ทีมวิจัยก็นัดหมายเพื่อรวบรวมเรื่องราวที่บันทึกได้ จากการมารวมตัวซึ่งทุกคนมีสมุดบันทึกประจำตัวคนละ 1 เล่ม ก็สามารถรวบรวมเรื่องราวการจัดการปัญหาความขัดแย้งตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้จำนวนประมาณ 25 เรื่อง ซึ่งในจำนวนที่รวบรวมได้ครั้งแรกนี้จะได้ถ่ายสำเนาเอกสารและส่งให้ทีมพี่เลี้ยงช่วยดูก่อน จากนั้นทุกคนก็จะได้บันทึกกันต่อ

เรื่องราวที่บันทึกกันมานี้ได้จากของ ผู้ใหญ่ถนอม ผู้ใหญ่สุรพงศ์ ผู้ใหญ่วิโรจน์ ผู้ใหญ่วิเชียร ผู้ช่วยประยงค์และผู้ช่วยยะสิ้น ส่วนอีกหลายคนที่ยังไม่ได้เขียนมา และได้เพียงเรื่องเดียว ต้องให้ไปเขียนเพิ่มมาให้มากที่สุดก่อนแล้วค่อยรวบรวม

ส่วนการวางแผนงานในวันนี้เรามอบหมายให้ทุกคนไปเขียนต่อ เพราะดูจากการบันทึกก็พบว่าสามารถทำได้ นัดหมายว่าครั้งต่อไปเราจะเวียนกันไปแต่ละหมู่บ้าน ให้ผู้ใหญ่บ้านเจ้าของพื้นที่เป็นผู้เตรียมการต้อนรับ และจัดการดูแลเรื่องการจัดเวทีประชุม โดยในเวทีจะให้บันทึกเรื่องราวสำหรับคนที่เขียนเองไม่ได้ หรือไม่มีคนช่วยเขียน นอกจากผู้นำชุมชนแล้ว เราจะเชิญอดีตผู้นำชุมชน ชาวบ้านที่เคยมีข้อพิพาท มาเล่าเรื่องราวเพื่อเก็บเพิ่มด้วย

วันนี้หลังเสร็จจากการบันทึก แล้วเราก็รับประทานอาหารเย็นร่วมกันต่อ

<u>เวทีทบทวนผลการดำเนินงาน</u>

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทบทวนการทำงานที่ผ่านมา

เวลาและสถานที่

วันที่ 6 กรกฎาคม 2552 ณ ศูนย์ยุติธรรมชุมชน ต.สุโสะ เวลา 13.00 น.

กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย

ทีมวิจัย และพี่เลี้ยง

ขั้นตอนวิธีการ

วันนี้ช่วงแรกมาทบทวนกันว่า 1 ปีที่ผ่านมาเราได้อะไรกันบ้าง และรู้สึกอย่างไร โดยพี่เลี้ยงเป็นผู้ถามและทีมวิจัยก็ช่วยกันตอบ โดยคำตอบเป็นดังนี้

- เมื่อมีปัญหาเราได้นำปัญหามาปรึกษาร่วมกัน
- ได้เรียนรู้วิธีการขั้นตอนการไกล่เกลี่ย โดยมีรูปแบบดังนี้ ไกล่เกลี่ยกันก่อนในระดับหมู่บ้าน หากระดับหมู่บ้านไม่สำเร็จก็มาที่ระดับศูนย์ฯ (ระดับตำบล) หากที่ศูนย์ไม่สำเร็จอีกถึงจะไปที่โรงพัก
- การมีโครงการวิจัยทำให้ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยได้มาพบกันมากขึ้น จากแต่ก่อนไม่ค่อยได้มานั่งพูดคุยกันก็มีโอกาสได้ทำ
- ทีมได้หาข้อมูลร่วมกัน
- การที่เราทำการศึกษาข้อมูลที่เรามีอยู่เองนั้นทำให้รู้สาเหตุของปัญหาที่เกิด และวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่เกิดได้ อย่างเช่นทำให้เราอ่านใจคนได้ รู้ความรู้สึกของคน วิเคราะห์คนทำให้รู้พฤติกรรมของคน ซึ่งนำไปสู่แนวทางป้องกันปัญหา

- เรามีการแก้ปัญหากันเป็นทีม ซึ่งพูดคุยกันได้ แก้ปัญหากันด้วยการสร้างความสบายใจ เรียนรู้นิสัยของเพื่อนร่วมทีม มีการโทรศัพท์หากันพูดคุยกันมากขึ้น
- การทำงานสร้างความปรองดองในชุมชน

จากนั้นก็มาคุยกันเรื่องความคาดหวังของทีม

- อยากให้ชาวบ้านรู้จักศูนย์ยุติธรรมมากขึ้น จะได้หันมาใช้กระบวนการชุมชน
- อยากให้มีการประชุมพบปะกัน 4-5 ครั้งต่อเดือน
- อยากให้ทุกหมู่บ้านมีที่ทำการศูนย์ในระดับหมู่บ้านด้วย
- อยากเก็บข้อมูลให้ได้ครบทุกหมู่บ้าน
- ต้องการขยายทีมงาน เพิ่มคนให้มากขึ้น
- กำหนดบทบาทหน้าที่ในทีมให้เหมาะสม

จากนั้นจึงได้เปลี่ยนบทบาทคนทำงานใหม่ คือคนทำหน้าที่บันทึกการทำกิจกรรม เพิ่มผู้ใหญ่วิโรจน์ เสียมไหม เพิ่มขึ้นเพื่อมาช่วยเสริมผู้ช่วยมณี ตู้ดำ ที่ไม่ค่อยได้เข้าร่วม และให้ผู้ช่วยวิรัตน์ ขาวดี ทำเรื่องเอกสารการเงิน

พี่เลี้ยงได้สรุปให้รู้ว่าที่ผ่านมามีทีมวิจัยไปร่วมงานข้างนอก 2 กิจกรรม คือ ผู้ใหญ่สุรพงศ์ ไปร่วมเวที 10 สกว.ที่กรุงเทพฯ เมื่อเดือนมีนาคม 52 และผู้ช่วยมณี ตู้ดำ ร่วมกิจกรรมเครือข่ายยุติธรรมภาคใต้มาดูงานที่ตรังเมื่อวันที่ 4-6 กุมภาพันธ์ 52

จากนั้นก็เป็นการสรุปการเข้าร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ครั้งที่ 2 ซึ่งมีผู้ใหญ่วิโรจน์ ผู้ใหญ่สุรพงศ์ และผู้ใหญ่ถนอม เข้าร่วม

ผู้ใหญ่วิโรจน์ สรุปว่าการร่วมเวทีทำให้ได้เรียนรู้การวิเคราะห์ปัญหาเชิงลึก คือสาเหตุลึกๆ ของปัญหา และแนวทางแก้ไข ทำให้ได้รู้ปัญหาของชุมชนอื่น สามารถนำแนวทางการแก้ปัญหาของเขามาปรับใช้กับหมู่บ้านเรา เช่นปัญหาที่นายโชติ จากเกาะลิบงเล่าว่าใช้หลักศาสนามาเป็นบรรทัดฐานในการแก้

ผู้ใหญ่สุรพงศ์ สรุปว่าได้รู้จักทฤษฎีภูเขาน้ำแข็ง คือเทียบได้กับภูเขาที่จมอยู่ใต้น้ำ 7 ส่วนและโผล่พ้นน้ำ 3 ส่วน สิ่งที่เราเห็นหรือปัญหาที่เกิดอยู่เรียกว่าปรากฏการณ์ ส่วนนี้จะอยู่เหนือน้ำเป็นสิ่งที่มองเห็นมีเพียง 3 ส่วน แต่ยังมีอีก 7 ส่วนของภูเขาน้ำแข็งที่อยู่ใต้น้ำเรามองไม่เห็นด้วยตาเปล่า แนวทางการแก้ปัญหาก็เช่นกันต้องมองให้ทะลุปรุโปร่ง บางเรื่องนั้นเรามองไม่เห็นหรือเห็นเพียงบางส่วน เมื่อเรือวิ่งมาจะมองเห็นเฉพาะแต่ที่โผล่พ้นน้ำ แต่ส่วนที่อยู่ลึกลงไปในน้ำมองไม่เห็น

ผู้ใหญ่ถนอม สรุปว่าผู้เชี่ยวชาญเพลินใจ บอกว่าประทับใจเมื่อได้อ่านเรื่องที่เขียนไป เพราะทำให้เห็นความพยายาม เห็นการทำงานเป็นทีม และเรื่องราวของตำบลเราที่เล่าในเวทีนั้น

โดดเด่น ได้นำเสนออาจารย์ไพสิฐ สรุปเรื่องที่เล่าแทรกกับข้อกฎหมายให้เข้าใจ การจดบันทึกต้องใช้ข้อความเลี่ยงกฎหมาย เช่นคำว่า “เด็กหนีตามกันมา” ให้ใช้คำว่า “เด็กพากันมา” ตนเองรู้สึกประทับใจความเป็นกันเองของเครือข่าย 10 พื้นที่แล้วยังได้เบอร์โทรศัพท์ของทุกพื้นที่เมื่อเรามีปัญหาได้ร่วมกันแก้

การทำโจทย์ของอาจารย์สมเจตนาข้อที่ 1 นั้นที่อาจารย์เล่าให้ฟังนั้นพวกเรานั่งฟังกันแล้วก็หลับจับใจความไม่ได้ อาจารย์แนะนำว่าถ้าง่วงให้เอาใจไปไว้ที่หู ให้ตาหลับไปเราจะจับใจความได้ขณะที่เราหลับ แล้วปัญหาที่อาจารย์ถามพี่เลี้ยงเองก็ตอบไม่ค่อยได้ด้วย บางโจทย์ของอาจารย์ลึกมากๆ ต้องวิเคราะห์เชิงลึก เช่นเรื่องเด็กขโมยไก่สาเหตุเพราะอะไรกันแน่เช่น การเลี้ยงดูของครอบครัว ความยากจน สันดาน สงคมสิ่งแวดล้อม หรือเจตนา

การทำงานวิจัยครั้งนี้ทำให้เราเห็นการทำงานร่วมกับหลายๆ หน่วยงานได้แก่ กรมคุ้มครองสิทธิฯ มี ชช.เพลินใจ มีนักวิชาการ คืออาจารย์ไพสิฐ มาเสนอข้อกฎหมาย ประเมินผลจากสิ่งที่พื้นที่ทำ มี สกว.ตรัง มีเรือนจำจังหวัดตรัง สำนักงานคุมประพฤติตรัง สำนักงานยุติธรรมจังหวัดตรัง เครือข่าย 10 พื้นที่ ตำรวจ อบต. และศาล เป็นต้น

โจทย์ข้อที่ 2 เรื่อง กาละ เทศะ อาจารย์บอกว่าเป็นสิ่งสำคัญในการทำงานไกล่เกลี่ยของพวกเรา เพราะต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับเรื่องราวแต่ละเรื่องที่เกิดขึ้น

จากนั้นเราก็ชวนสรุปกันว่าสิ่งที่ต้องทำต่อไปมีอะไรบ้าง

- รายงาน ซึ่งจะมีพี่เลี้ยงลงมาช่วยดู
- การเงิน ต้องเคลียร์เอกสารให้เสร็จหลังทำกิจกรรมนั้นๆ การเบิกเงินให้เบิกได้ที่ผู้ใหญ่ประสิทธิ์ (ผู้ใหญ่ซีด) เวทีไหนจ่ายเท่าไหร่เบิกจ่ายตามจริง ให้ทำอย่างโปร่งใสตรวจสอบได้
- งานงวดที่ 2 อยากให้มีการประชาสัมพันธ์ อาจจะเป็นแผ่นซีดี เสียงตามสาย หอกระจายข่าว เมื่อมีปัญหาในทุกหมู่บ้านอยากให้นำเข้าไปพบและแก้ปัญหาที่ศูนย์ฯ ให้มีการแก้ไขปัญหาไกล่เกลี่ยกันเป็นทีม แบ่งบทบาทในทีม ทำให้ชุมชนลดค่าใช้จ่ายในกรณีที่คดีไม่ถึงศาล อยากแยกสถานที่ของศูนย์ยุติธรรมเป็นเอกเทศ มีสัดส่วนมีตู้เก็บเอกสาร อยากให้ทุกคนจริงจังจริงใจในการทำงาน

วางแผนการจัดเวทีนำเสนอระดับหมู่บ้านครั้งที่ 1

สิ่งที่ต้องเตรียม

- ข้อมูลที่ต้องใช้พูดในเวที โดยทีมวิจัยเป็นผู้พูด พี่เลี้ยงช่วยทำข้อมูล
- สถานที่ใช้ที่หมู่ที่ 7 กลุ่มเกษตรกร
- จัดตอนบ่าย เริ่มเวลา 13.00 น.

- ผู้เข้าร่วมเชิญคนในชุมชนหมู่บ้านละ 10 คน (ไม่รวมทีมวิจัย) เชิญผู้นำ อดีตผู้นำ อสม. คนที่มีเรื่องราวที่จะทำการไกล่เกลี่ย คนที่มีข้อขัดแย้ง หน่วยงานคือเจ้าหน้าที่ของสำนักงานยุติธรรมจังหวัด ทนายความ
- กำหนดการ และบทบาท
    - ประชาสัมพันธ์ โดยการเล่าความเป็นมาของศูนย์ฯ แนะนำกรรมการศูนย์ฯ บทบาทของศูนย์ฯและกรรมการ โดยผู้ใหญ่ถนอม
    - นำเสนอผลงานของศูนย์ว่าทำอะไรบ้าง เล่าว่าไกล่เกลี่ยกันอย่างไร มีการประสานงานเพื่อขอค่าชดเชยเรื่องอะไรบ้าง โดยผู้ช่วยคล่อง และผู้ช่วยวิรัตน์
    - นำเสนอโครงการที่ทำ ว่าทำไมถึงได้ทำ ทำอย่างไร ทำแล้วเป็นอย่างไร ได้อะไรมีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง โดยผู้ใหญ่สุรพงศ์
    - เล่าเรื่อง ยกกรณีศึกษา 2 เรื่อง คือเรื่องสัญญาลูกยางจบที่ศาล โดยผู้ใหญ่ประสิทธิ์ เรื่องพยามยามฆ่าจบที่โรงพักโดยผู้ใหญ่ถนอม ทั้งนี้กรณีศึกษาที่เล่าเพื่อการเรียนรู้
    - ช่วงแลกเปลี่ยนความรู้ ให้ชาวบ้านได้ปรึกษากับเจ้าหน้าที่และทนายความซักถามข้อสงสัย
    - พิธีกร โดยผู้ใหญ่วิโรจน์
    - จัดในวันที่ 5 สิงหาคม 2552

นัดเตรียมการล่วงหน้าก่อนในวันที่ 2 สิงหาคม 52 ทั้งเรื่องเตรียมคนหมู่บ้านละ 10 คน สถานที่ เก้าอี้ ของว่างเครื่องดื่ม ที่บ้านผู้ใหญ่ประสิทธิ์ วันนี้เลิกประชุมเวลา 17.30 น.

<u>กิจกรรมประชุมประจำเดือนมกราคม 2553</u>

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาความเข้าใจในทีมวิจัย

เวลาและสถานที่

วันที่ 29 มกราคม 2553 ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1

กลุ่มเป้าหมาย

ทีมวิจัย

ขั้นตอนวิธีการ

เนื่องจากตอนนี้สภาพทีมไม่ค่อยจะราบรื่นนัก ทั้งเรื่องการบันทึกการทำงานซึ่งมีการเปลี่ยนตัวคนทำงานกันบ่อยๆ ตอนแรกมอบหมายให้ผู้ช่วยมณี แต่พอครบงวดงานที่ถึงเขาก็ไม่

ค่อยมาร่วมกิจกรรม และการบันทึกก็ไม่ละเอียด ต่อมาก็มอบหมายผู้ใหญ่วิโรจน์แต่ผู้ใหญ่ก็ได้เข้าบ้าง บางครั้งติดธุระก็ไม่ได้มา จึงไม่ได้มีบันทึกทุกเวที อีกทั้งเรื่องการเงินที่ในทีมเป็นผู้ชายล้วนงานที่ใช้ความละเอียดรอบคอบจึงเป็นเรื่องยาก บางครั้งการมาเบิกจ่ายเงินของแต่ละคนก็ไม่ได้เป็นระบบ มีผู้ใหญ่ประสิทธิ์เป็นผู้ถือเงิน แต่เงินบางส่วนก็ฝากไว้ที่กำนัน ดังนั้นการเบิกจ่ายของทีมจึงเบิกจาก 2 แหล่งทำให้การบันทึกไม่รัดกุม ในวันนี้จึงมีการนัดหมายเพื่อมาประชุมการบริหารจัดการโครงการกันใหม่ โดยได้บทสรุปว่าต้องเคลียร์เอกสารการเงินหลังเสร็จกิจกรรมทุกครั้ง แล้วนัดประชุมทีมใหญ่ชี้แจงเรื่องการบริหารจัดการโครงการให้ทราบทั่วกัน วางบทบาทให้เหมาะสม กำนันต้องเข้าร่วมประชุมด้วยให้มากที่สุด นัดประชุมใหญ่วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 53 โดยมีตัวแทนอย่างน้อยหมู่บ้านละ 2 คน

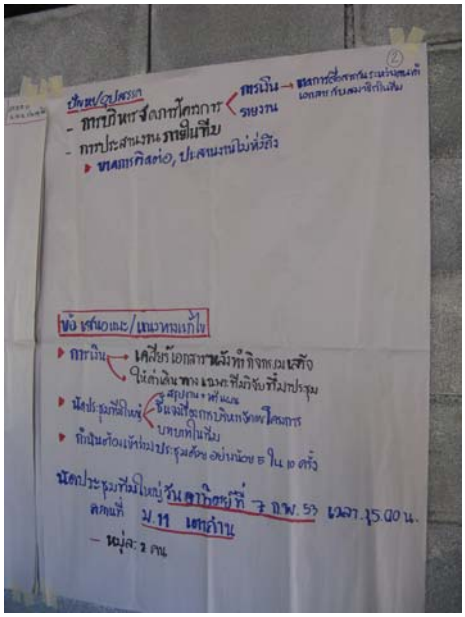

<u>กิจกรรมประชุมประจำเดือนกุมภาพันธ์ 2553</u>

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสรุปการทำงาน

เวลาและสถานที่

วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2553 ณ พิพิธภัณฑ์เตาถ่าน หมู่ที่ 11 ต.สุโสะ

กลุ่มเป้าหมาย

ทีมวิจัย

ขั้นตอนวิธีการ

วันนี้นัดหมายกันไว้ว่ามาพร้อมกันตอนบ่าย แต่ก็มากันสายทุกคน เมื่อมาถึงแล้วนั้นตอนแรกพี่เลี้ยงนัดว่ามาสรุปงานกันสักครั้ง แต่เนื่องด้วยจำนวนผู้เข้าร่วมไม่มากนักจึงเปลี่ยนมานั่งคุยเรื่องของปัญหาที่เกิดขึ้นกับการทำงานของทีมว่า

- ต้องหารูปแบบการใช้เงินงบประมาณที่เหมาะกับทีมทุกคน
- เรื่องการประสานงานภายในทีม ตกลงว่าเมื่อมีการประสานงานจะให้กำนันเป็นผู้ประสานทีมจะมาครบกว่า โดยใช้การโทรศัพท์แจ้ง หรือมีหนังสือแจ้ง

- การทำงานร่วมมือกับฝ่ายต่างๆ ในชุมชน เนื่องจากในชุมชนมีกลุ่มต่างๆ อยู่มากมายต่างก็ทำงานแยกส่วนทั้งที่เป็นงานเดียวกัน บางคนก็เป็นคนๆ เดียวกัน อย่างเช่น
    - ตำรวจบ้าน ขึ้นกับ ตำรวจ หน้าที่คือดูแลความสงบเรียบร้อยในชุมชน
    - ชรบ. ขึ้นกับนายอำเภอ หน้าที่คือดูแลความสงบเรียบร้อยในชุมชน
    - อพปร. ขึ้นกับ อบต. หน้าที่คืออาสาพัฒนาและป้องกันดูแลความสะดวกแก่ชุมชน
    - กลุ่มวิทยุ ขึ้นกับการสื่อสาร หน้าที่คืออาสาพัฒนาและป้องกันดูแลความสะดวกแก่ชุมชน

แล้วปัญหาที่เกิดคือพอขึ้นกับหัวหน้าคนละส่วนชาวบ้านเองก็เกิดการแบ่งแยกฝ่าย งานทำให้คนขัดแย้งต่อกัน ทั้งๆ ที่ต่างก็ต้องการทำความดี แต่ความดีนั้นกลับต้องแก่งแย่งหน้าที่กัน คิดว่าต่อไปจะทำอย่างไรให้ไม่แยกส่วน ร่วมกันทำงานได้ อันนี้ทางทีมปรึกษากันแล้วก็ฝากไว้เป็นคำถาม แต่คิดว่าพ่อบ้านก็คือกำนันควรจะทำหน้าที่ประสานให้เกิดความร่วมมือ

2.11) ร่วมเวทีประชาคมเพื่อประชาสัมพันธ์การทำงานของคณะกรรมการศูนย์ฯ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านได้รู้จักคณะกรรมการศูนย์ฯ ในเวทีประชาคมหมู่ที่ 1

วันเวลาและสถานที่

วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2552 เวลา 13.00-18.00 น. ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ตำบลสุโสะ อำเภอปะเหลียน

กลุ่มเป้าหมาย

ทีมวิจัย	6	คน
ชาวบ้านในหมู่ที่ 1	35	คน
พี่เลี้ยง	3	คน

ขั้นตอนวิธีการ

เมื่อมีเวทีประชาคมในหมู่บ้าน อย่างเช่นหมู่ที่ 1 ทีมวิจัยก็จะเข้าร่วมด้วยเพื่อประชาสัมพันธ์การทำงาน และให้เจ้าหน้าที่ของกรมคุ้มครองสิทธิให้ความรู้ด้านสิทธิและเสรีภาพแก่ชาวบ้านที่มาร่วมเวที วันนี้ผู้ใหญ่ประสิทธิ์ จัดเวทีประชาคมหมู่ที่ 1 พูดคุยกันเรื่องโครงการ SML ของหมู่ที่ 1 ที่เลือกทำเต็นท์กับโต๊ะให้เช่าภายในชุมชน โดยให้ราคาเช่าไม่สูง หากใครต้องการใช้เต็นท์ใช้โต๊ะจัดงานก็มาติดต่อเพื่อนำไปใช้ได้ และทีมวิจัยนำโดยผู้นำแต่ละหมู่บ้านเห็นว่าเป็นโอกาสอันดีที่จะได้ชวนทีมวิจัยพร้อมพี่เลี้ยงมาพูดคุยเรื่องงานยุติธรรมชุมชนเพื่อให้ชาวบ้านหมู่ที่ 1 ได้รับรู้กันด้วย เมื่อผู้ใหญ่ประสิทธิ์ได้ชี้แจงเรื่องโครงการ SML เสร็จแล้วกำนันวิศาลในฐานะประธานศูนย์และหัวหน้าโครงการจึงได้ประชาสัมพันธ์การทำงาน โดยบอกว่าทีมผู้นำในชุมชนของเราได้ร่วมกับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และ สกว.ตรัง ทำการเปิดศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลสุโสะขึ้น เป็นศูนย์ที่จะคอยดูแลเรื่องการไกล่เกลี่ยภายในชุมชน ให้เรื่องจบในชุมชนไม่ต้องไปถึงโรงถึงศาล ให้ต้องเสียค่าใช้จ่าย เสียเวลา และยังดูแลเรื่องสิทธิและเสรีภาพแก่พ่อแม่พี่น้อง เรื่องสิทธิและเสรีภาพเบื้องต้นที่พี่น้องควรรู้ก็อ่านได้จากหนังสือที่แจกให้ ซึ่งกรรมการศูนย์ของตำบลเราประกอบด้วย กำนันเอง ผู้ใหญ่บ้านจากทุกหมู่บ้าน รวมทั้งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน โดยมีบทบาทคือ

1. เป็นผู้ไกล่เกลี่ยและประสานงานให้เกิดการไกล่เกลี่ยเมื่อมีปัญหาข้อขัดแย้งเกิดขึ้น
2. ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้คำปรึกษาและให้ความช่วยเหลือประชาชนเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นในชุมชน

3. ทำหน้าที่บันทึกเรื่องราวปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทั้งหมดในชุมชน ทั้งที่ไกล่เกลี่ยได้และไม่ได้
4. ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ประสานงานหน่วยงานต่างๆ มาให้ความรู้เรื่องสิทธิและกฎหมายต่างๆ แก่ประชาชน
5. ภารกิจอื่นๆ ตามที่หน่วยงานราชการต่างๆ ร้องขอ

หลังจากที่กำนันชี้แจงเรื่องเกี่ยวกับที่มาของศูนย์เสร็จแล้วก็เชิญพี่เลี้ยงแขกจากกรมคุ้มครอง สิทธิฯ ได้บอกเล่าเรื่องสิทธิเบื้องต้นที่ควรรู้ ได้แก่เรื่องค่าตอบแทนและค่าชดเชยแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา การคุ้มครองพยาน กองทุนยุติธรรม และพี่ทินได้บอกเล่าเรื่องที่ทีมวิจัยทำโครงการว่าทำอะไรกันบ้าง และทำไปทำไม ต่อไปจะทำอะไรในชุมชนต่อ หลังจากเสร็จในเวทีแล้ว ทีมวิจัยหลายคนจากหมู่บ้านอื่นก็มาร่วมตั้งวงคุยกันต่อรวมถึงกำนันที่เป็นหัวหน้าโครงการที่นานๆ จะได้เข้ามา ปรึกษาเรื่องการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม ก็ตกลงกันว่าในทีมวิจัยนั้นเขียนกันเอง จากนั้นผู้ใหญ่ประสิทธิ์จึงไปรับท่านรองนายก อบต. (โกสาย) มาเพื่อให้ได้รู้จักกับพี่เลี้ยงและนัดหมายครั้งต่อไปว่าจะมาเก็บข้อมูลกับเจ้าของข้อมูลที่ไม่ได้เป็นทีมวิจัยกันต่อ ในวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 52

2.12) จัดเวทีสร้างการเรียนรู้ (เวทีระดับหมู่บ้าน)

เวทีนำเสนอระดับหมู่บ้านนั้นจัดขึ้น 2 ครั้ง เป็นการจัดโดยรวมหมู่บ้านที่อยู่ในละแวกเดียวกัน ครั้งแรกจัดในวันที่ 8 สิงหาคม 2552 เป็นเวทีหมู่บ้านของหมู่ที่ 1, 4, 6, 7, 11 และครั้งที่ 2 จัดเมื่อวันที่เป็นเวทีของหมู่ 2, 3, 5, 8, 9, 10 การจัดเวทีระดับหมู่บ้านนั้นทีมวิจัยมีหน้าที่ในการวางแผนการจัดเวที กำหนดบทบาท เนื้อหา รวมถึงทุกๆ อย่าง โดยมีพี่เลี้ยงมาเป็นที่ปรึกษา

เวทีหมู่บ้านครั้งที่ 1

วัตถุประสงค์

1. เพื่อประชาสัมพันธ์การทำงานของศูนย์
2. นำเสนอการทำงาน/ผลงานวิจัย กรณีศึกษาที่ให้บทเรียนแก่ชุมชน
3. ให้ความรู้กฎหมายแก่ชุมชนอย่างเหมาะสม

วันเวลาและสถานที่

วันที่ 8 สิงหาคม 2552 เวลา 13.00-16.30 น. ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1

กลุ่มเป้าหมาย

ทีมวิจัย ชาวบ้านในชุมชน และเจ้าหน้าที่หน่วยงาน รวม 57 คน

ขั้นตอนวิธีการ

ผู้ใหญ่วิโรจน์(พิธีกร) บอกว่าเวทีวันนี้ไม่ได้เป็นทางการ เรามาเล่าเพื่อสร้างความรู้ต่อกัน เล่าเรื่องศูนย์ยุติธรรมตำบลสุโสะว่าเป็นศูนย์ที่เพิ่งเปิดไม่นานมาที ยังมีหลายคนที่ยังไม่รู้ว่าเครือข่ายยุติธรรมเป็นปันปรือ มีที่มาที่ไปปันปรือ วันนี้ถือโอกาสมาทำความเข้าใจ มาชี้แจงถึงที่มาที่ไปและผู้ที่เกี่ยวข้อง ก่อนที่จะเข้าพิธีการ ขออนุญาตแนะนำเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องซึ่งได้ให้การสนับสนุนเราทุกเรื่อง ถ้าไม่มีคนคนนี้งานนี้ก็จะไม่เกิด คือ คุณมานพ ช่วยอินทร์ ที่ปรึกษาเครือข่ายยุติธรรมชุมชนจังหวัดตรัง คนที่สองคือคนที่เราสามารถปรึกษาปัญหาต่างๆ ได้ ทนายความชัยศิษฎ์ศิลป์ ช่วยอินทร์ และวันนี้ได้รับความร่วมมือจากดาบตำรวจปรีชา คงประสม ที่เข้ามาร่วมงานด้วย สำหรับเป้าหมายในวันนี้คือการนำเสนอผลงานของศูนย์ และแนะนำให้เราได้รู้จักศูนย์ ซึ่งหลายคนยังไม่รู้ว่าในตำบลของเรามีศูนย์แล้ว และมีที่มาที่ไปปันปรือ โดยมีผู้ใหญ่ถนอมมาเล่าให้ฟัง

ผู้ใหญ่ถนอม รอดเสน เล่าที่มาของศูนย์ยุติธรรมชุมชน

ที่มาของการเกิดศูนย์ เริ่มต้นจาก…

ปี 2548 ได้เข้าร่วมอบรมเพื่อเป็นเครือข่ายอาสาสมัครกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ครั้ง แรก ภายใต้การดำเนินการประสานความร่วมมือของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และ

สกว.ตรัง โดยมีตัวแทนของชาวบ้านต.สุโสะ ร่วมอบรมเป็นอาสา ได้รับการอบรมความรู้เรื่อง กฎหมายเบื้องต้น สิทธิและเสรีภาพ ที่โรงแรมวัฒนาปาร์ค

ปี 2549 ดำเนินงานต่อเนื่อง ได้อบรมเรื่องสิทธิเสรีภาพ กฎหมายเบื้องต้น การไกล่เกลี่ยและการระงับข้อพิพาท ที่โรงแรมตรังพลาซ่า

ปี 2550 ดำเนินงานภายใต้โครงการ “ส่งเสริมการจัดการความขัดแย้งของชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน”

เรามีศูนย์ยุติธรรมชุมชน ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2551 ณ ศาลาอเนกประสงค์หมู่ที่ 9 โดยศูนย์มีคณะกรรมการที่มาจากตัวแทนของทุกหมู่บ้าน หมายถึงผู้ใหญ่บ้านหมู่ละ 1 คน และมีผู้ช่วยหมู่ละ 1 คน รวมกันจัดตั้งศูนย์ อยากบอกพี่น้องว่าวันนี้เราทำงานวิจัย ที่เป็นเรื่องการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งของชุมชน ไม่ว่าในกรณีข้อพิพาทในคดีอาญาหรือในคดีแพ่ง

จุดประสงค์ของการตั้งศูนย์

1. เพื่อให้ศูนย์เป็นแหล่งเรียนรู้การจัดการปัญหาความขัดแย้งของชุมชน
2. เพื่อให้คณะกรรมการได้ดำเนินงานการจัดการความขัดแย้งอย่างเป็นระบบ
3. เพื่อการเรียนรู้การทำงานร่วมกับหน่วยงานของรัฐและองค์กรต่างๆ

นี่คือที่มา และถ้ามีเรื่องอะไรมาให้ไกล่เกลี่ยได้ ยกตัวอย่างถ้าพี่น้องไม่เชื่อผู้ใหญ่ถนอม หมู่ที่ 11 ก็ให้ไปหาผู้ใหญ่วิโรจน์หมู่ที่ 5 ได้เลย หรือมาที่หมู่ที่ 9 ที่ศูนย์ ซึ่งมีกำนันเป็นประธานอยู่ ทั้ง 11 หมู่ บ้านจะให้ความเป็นธรรมกับพี่น้องประชาชน

ในวันเปิดศูนย์ได้รับความร่วมมือจากหลายส่วน...ดังนี้

1. อธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเป็นประธานในการเปิดศูนย์ ซึ่งวันนั้นอธิบดีมาเอง และเจ้าหน้าที่จากกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
2. ปลัดอาวุโสอำเภอปะเหลียน
3. ผู้กำกับการ สภ.ปะเหลียน
4. เจ้าหน้าที่จากสำนักงานคุมประพฤติตรัง
5. เจ้าหน้าที่สำนักงานยุติธรรม จังหวัดตรัง
6. ผู้ประสานงานศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดตรัง (สกว.ตรัง) คุณมานพ ช่วยอินทร์
7. เครือข่ายยุติธรรมชุมชน จังหวัดตรัง 11 เครือข่าย
8. คณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน นายก อบต. ผู้นำชุมชน และชาวบ้านในตำบลสุโสะ

ผู้ใหญ่วิโรจน์(พิธีกร)

บอกว่าในวันเปิดศูนย์พี่น้องอาจไม่ได้เข้าร่วม เพราะในวันนั้นเราทำกันฉุกเฉินพอสมควร เราได้เชิญอธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิฯมาเป็นประธาน แหลงง่ายๆว่า ตำบลสุโสะเราเปิดศูนย์แล้วและศูนย์ตั้งที่หมู่ 9 ณ อาคารอเนกประสงค์ ซึ่งหลายคนผ่านไปผ่านมาคงจะได้เห็นแล้วเราทำอะไรกันบ้างในศูนย์นั้น...บอกพี่น้องได้ว่า สิ่งที่เราทำมีหลายเรื่อง เช่น กรณีข้อพิพาทในหมู่บ้าน หรือ กรณีการแย่งชิงเขตแดน เรื่องทะเลาะวิวาท หรือ เรื่องชู้สาว สมมติว่ามีปัญหาระหว่างเรื่องที่จบในหมู่บ้าน จบในโรงพัก หรือจบในศาล พี่น้องลองเปรียบเทียบแล ถ้าจบในชุมชน ทั้งสองฝ่ายมากอดคอดีกัน เกี่ยวก้อยกันไม่มีปัญหา แต่ถ้าจบในโรงพัก เบี้ย กรณีรถชนเอาแล้วคนละ 500 บาท ฐานขับรถประมาท นั่นคือจบที่โรงพัก ถ้าจบในบ้านเรา ลูกเราหลานเราอย่าเอาเรื่องเอาราวกัน นั่นคือ ลักษณะการทำงานของศูนย์ หรือในกรณีมีปัญหาเรื่องผิดเรื่องถูกกัน “ในฐานะที่น้องผิด ตรงนี้ชดใช้ให้เค้าสักหิดต่ะ หรือเสียค่ายาให้เค้าสักเล็กๆน้อยๆ” นั่นคือหน้าที่ของศูนย์ หรือในกรณีที่จบในโรงพักขึ้นโรงขึ้นศาล พี่น้องลองเปรียบเทียบแล ถ้าขึ้นโรงขึ้นศาล ค่าทนาย ค่าเสียเวลา ค่าชดเชย ค่าสินไหมทดแทน ค่าเสียหาย นั่นคือ ต้องเสียทุกสิ่งทุกเรื่อง มาวันนี้ศูนย์ยุติธรรมตรงนี้ ตั้งขึ้นมาเพื่อให้ความยุติธรรมแก่พี่น้องในชุมชนทั้งหมด ลำดับต่อไปของเวทีคือการแนะนำกรรมการศูนย์

ผู้ใหญ่ประสิทธิ์ โสะหาบ แนะนำกรรมการศูนย์และบทบาทของศูนย์

กรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน ประกอบด้วย...

1.	นายวิศาล สาราบรรณ์	ประธาน
2.	นายสุรพงศ์ หยงสตาร์	รองประธาน
3.	นายถนอม รอดเสน	รองประธาน
4.	นายมณี ตู้ดำ	เลขานุการ
5.	นายก่อเดช สังข์แก้ว	ผู้ช่วยเลขานุการ
6.	นายประสิทธิ์ โสะหาบ	เหรัญญิก
7.	นายวิรัตน์ ขาวดี	ผู้ช่วยเหรัญญิก
8.	นายกฤษฎา สิทธิสถิตย์	ประชาสัมพันธ์
9.	นายวิโรจน์ เสียมไหม	ผู้ช่วยประชาสัมพันธ์
10.	นางชลธิชา ปานแดง	ปฏิคม
11.	นายชอบ ชัยศิริ	กรรมการ
12.	นายอนันต์ สรรเพชร	กรรมการ

13. นายยะสิ้น รอดเสน กรรมการ
14. นายบุญสร้าง เลี้ยววัฒนาสกุล กรรมการ
15. นายประทีป เพชรเพ็ง กรรมการ
16. นายวิเชียร ใจสมุทร กรรมการ
17. นายเฟิน ชูอ่อน กรรมการ
18. นายชม หลักขัน กรรมการ
19. นายวิษณุ ขันนุ้ย กรรมการ
20. นายสุรเดช รองเดช กรรมการ
21. นายสุชาติ จิตรบุญ กรรมการ
22. นายอับดุลเลาะ รอดเข็ม กรรมการ
23. นายประยงค์ รอดเข็ม กรรมการ

บทบาทของกรรมการศูนย์

1. เป็นผู้ไกล่เกลี่ยและประสานงานให้เกิดการไกล่เกลี่ย เมื่อมีปัญหาหรือข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเกิดข้อขัดแย้งที่ไหนก็สามารถเข้ามาหากรรมการศูนย์ได้เลย

2. ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้คำปรึกษาและให้ความช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหา ขึ้นกับประชาชน ไม่ว่าจะที่โรงพัก หรือ ที่ศาล จะช่วยเท่าที่จะช่วยได้

3. บันทึกเรื่องราวปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน ทั้งไกล่เกลี่ยได้หรือไม่ได้

4. ประชาสัมพันธ์ ประสานหน่วยงานต่างๆ มาให้ความรู้เรื่องสิทธิ กฎหมายต่างๆ แก่ประชาชน ในการประชุมทุกครั้ง เจ้าหน้าที่ศาล เจ้าหน้าที่ศูนย์พินิจฯ สามารถเชิญมาได้หมด เกี่ยวกับยุติธรรมมาให้ความรู้กับเรา ไม่ว่าเด็กจะติดคุกติดตาราง ก็สามารถนำมาควบคุมที่บ้านได้ เรื่องเล็กๆน้อยๆ ไม่มากเกินไป เช่น ถ้าเค้าบอกว่าเด็กต้องไปอยู่ตารางสักเดือน เราก็สามารถพาเด็กมาควบคุมที่บ้านได้

5. ภารกิจอื่นๆ ตามที่หน่วยงานร้องขอ

ผู้ใหญ่วิโรจน์(พิธีกร)

สรุปว่าพี่น้องได้รู้แล้วว่ากรรมการศูนย์มีใครบ้าง มีทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วย สมมติว่าพี่น้องมีปัญหา เผอิญมันไปตรงกับพี่น้อง ผญ.สิทธิ์ คิดว่าไม่รู้ผญ.สิทธิ์จะให้ความเป็นธรรมกับพี่น้องมั๊ย พี่น้องก็สามารถไปหาผญ.โรจน์ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายได้ ถ้าพี่น้องระแวง เกิดปัญหาที่บ้านผญ.โรจน์ ลูกหลาน ผญ.โรจน์ ไม่รู้ว่าผู้ใหญ่จะคิดปรือ ก็ไปหาผญ.สิทธิ์ได้ เราสามารถช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้เกิดความธรรมมากที่สุด ไม่ให้มีการเอน

เอียง และถ้าสมมติเรื่องเข้าโรงพัก แน่นอนว่าเค้าจะต้องพาเข้าคอก ขังก่อน แต่เราในฐานะกรรมการศูนย์ยุติธรรมเราจะพยุงไว้ก่อน ผมขอไกล่เกลี่ยก่อนเรื่องนี้ อย่าเพิ่งเอาไปขังก่อน ถ้าเรื่องตกลงกันได้ เด็กทั้งสองฝ่ายหรือคู่กรณีกลับบ้าน ไม่ต้องขึ้นโรงพัก ไม่ถึงศาล และความสัมพันธ์ระหว่างจบที่บ้านและที่โรงพัก พี่น้องลองคิดดูว่าอันไหนดีกว่า ถ้าจบลงที่บ้านปัญหาลดลง จับมือกันได้ อโหสิให้กัน ผมคิดว่า ความขัดแย้งต่างๆจะไม่มี นั่นคือบทบาทและหน้าที่ของศูนย์ที่ตั้งขึ้น ลำดับต่อไปเป็นการนำเสนอผลงานของศูนย์ โดยผู้ช่วยมณี เนื่องจากผู้ที่รับหน้าที่ตรงนี้คือผู้ช่วยคล่องติดอบรมอยู่ที่ทับเที่ยง...

ผู้ช่วยมณี ตู้ดำ เล่าผลงานของศูนย์

1. การประสานงานกับสำนักงานยุติธรรมจังหวัด เพื่อให้เกิดการติดต่อและได้รับข้อมูลที่ตรงกันระหว่างข้อมูลที่ยุติธรรมจังหวัดและศูนย์ยุติธรรมชุมชน ปกติผู้ใหญ่หนอมและผู้ใหญ่หมู่ 3 คอยประสานอยู่

2. การยื่นเรื่องค่าตอบแทนผู้เสียหายจากสำนักงานยุติธรรมจังหวัด เช่น เรื่องอุบัติเหตุรถชนไม่มีคู่กรณี รถเฉียดไม่มีคู่กรณี ตรงนี้สามารถเรียกค่าตอบแทนผู้เสียหาย โดยยื่นเรื่องไปที่ยุติธรรมจังหวัด ขณะนี้คุณวิรัตน์ ได้ยื่นเรื่องไปประมาณ 2-3 เรื่องแล้ว ผมไม่ทราบตัวอย่างของเรื่องว่าเรื่องอะไรบ้าง...บางทีพี่น้องอาจไม่เข้าใจว่าไปเอาเบี้ยได้ปรือที่ยุติธรรมจังหวัด คือ ถ้าไม่มีคู่กรณีจริงๆถึงจะยื่นได้

3. ติดต่อประสานงานกับสำนักงานคุมประพฤติจังหวัด เพื่อช่วยเหลือลูกบ้านที่ติดตะราง ให้ลดโทษหรือให้คุมประพฤติที่บ้าน เพราะในพื้นที่เรามีเจ้าหน้าที่คุมประพฤติหลายๆท่าน เช่น ผู้ช่วย ฝ่ายป้องกันปราบปราม คุณวิรัตน์ หรือในหลายหมู่ที่มีคุมประพฤติเข้ามา

4. เรื่องการไกล่เกลี่ยที่ได้จบลงในชุมชนเลย ให้ ผญ.โรจน์ ช่วยยกตัวอย่างเรื่องที่จบในหมู่บ้านเราที่ไม่ต้องมีค่าใช้จ่ายเรื่องเงินทอง แต่มีค่าใช้จ่ายเรื่องน้ำเสียงกันอย่างเดียว คือไกล่เกลี่ยจบลงที่บ้าน ไม่มีค่าน้ำมันรถ ไม่มีอะไรกัน

ตามผลงานที่เล่าได้ให้ผู้ใหญ่ฉนอมช่วยเล่าเรื่องที่ คู่อริแยกออกจากคุก ทำพันปรือประสานงานกันปรือ ไม่ให้ลูกหลานต้องติดคุกติดตะราง

ข้อที่ 4 ของ ผญ.โรจน์ให้ช่วยยกตัวอย่างเรื่องที่จบในชุมชน โดยที่ไม่ ต้องเสียเงินทอง

ผู้ใหญ่วิโรจน์ เล่ากรณีศึกษา

ผู้ใหญ่วิโรจน์ได้ชี้แจงเพิ่มกรณีที่เกิดปัญหาได้รับความเสียหายแล้วไม่มีคู่กรณี ไปขอเงินชดเชยจากยุติธรรมจังหวัด มันอยู่ปันปรือ สมมติว่าน้องของผมถูกยิงตาย หาคนกระทำผิดไม่ได้ หาคนยิงไม่ได้ แล้วค่าชดเชยค่าเสียหายเราจะไปหาจากที่ไหน เราก็สามารถให้ศูนย์

ยุติธรรมชุมชนทำเรื่องเพื่อประสานต่อไปยังศูนย์ยุติธรรมจังหวัด เพื่อขอชดเชยค่าเสียหายตรงนี้ หรือ กรณีโดนรถชน พรบ.ไม่มี ไม่มีคู่กรณี เราตายไป ลูกเมียเดือดร้อน ค่าชดเชยไม่มี พรบ. คุ้มครองไม่มี เราสามารถเข้ามาหากรมคุ้มครองสิทธิฯ โดยทำเรื่องไปยังกรมคุ้มครองสิทธิฯ ที่จังหวัด เพื่อขอค่าชดเชย แต่ว่าต้องไม่มีคู่กรณีจริงๆ หรือตัวอย่างเช่นกรณีสามชายแดนภาคใต้มีหลายศพที่ตายและหาคู่กรณีไม่ได้ กรมคุ้มครองสิทธิฯต้องจ่ายให้ทุกศพที่เกิดขึ้น ในพื้นที่เราเช่นกันมีบางส่วนบางรายที่ได้ทำหนังสือขึ้นไป เพื่อขอสิทธิ์ในการชดเชยค่าเสียหายตรงนี้ แต่ยังไม่ได้การตอบรับจากหน่วยงานเบื้องบน เพราะกฎหมายระบุชัดเจนว่าเราต้องได้สิทธิตรงนี้

ส่วนเรื่องที่จะเล่าให้พี่น้องฟังเกี่ยวกับเรื่องราวทั้งหมดในตำบลสุโสะที่เราเก็บรวบรวมมาได้อันดับหนึ่ง ได้แก่ เรื่องเขตแดน ไม่มีหมู่บ้านไหนจากทั้งหมด 130 เรื่องที่เราไกล่เกลี่ยแล้วไม่มีเรื่องชิงแดน เรื่องแดน ถึงขั้นทุบกันตายก็มี โดยเฉพาะคนที่มีสมบัติมาก กรณีที่จะเล่าเป็นเรื่องของนายติ๊กเซีย กับ นายเยี่ยมยาว โดยนายติ๊กเซียมีดินอยู่ประมาณ 3,000 ไร่ ขณะที่นายเยี่ยมยาวมีไม่มาก (การพูดแซว) ประมาณ 5,000 ไร่ และมีสิบล้อประมาณ 30 คัน เถียงกันเรื่องแดนวาเดียว ติ๊กเซียจึงเข้ามาหาผมให้ช่วย ผมดูแล้วว่าคนที่เค้ายัง (มี) ดิน เค้ายังดินตั้งแต่เราไม่เกิดทีแล้วเราจะรู้ได้ไงว่าแดนเขาอยู่ไหน และในตำบลสุโสะเรา ดินที่มี นส.3 ที่ยังโฉนด มีอยู่ไม่ถึง 20% เฉพาะหมู่ 5 ของคนที่ไม่มีเบี้ย เชื่อว่าไม่มีสักคนที่ได้โฉนด ยังแต่ของคนรวยเพ ถึงผมจะแก้ปัญหาให้เค้าปรือ จะเอนไปทางไหน พอเข้าไปดูที่เกิดเหตุ ได้ให้เค้าปักแดนเพื่อให้ทราบชัด พบว่านายเยี่ยมยาวปลูกปาล์มลงตรงแดนพอดีเลย แกบอกว่าแกปลูกบนดินแก สิทธิ์ของแก ซึ่งผมก็ไม่เถียง ส่วนนายติ๊กเซียปลูกยางพาราแกเว้นไว้เมตรครึ่งแล้วซึ่งแกก็ทำถูก ทั้งคู่ปลูกในแดนตัวเองทั้งหมด แต่การประชุมประชาคมหมู่บ้าน เราวางกติกาว่าผู้หนึ่งผู้ใดต้องการปลูกยางต้องเว้นแดนเอาไว้ไม่ต่ำกว่า 1.5 เมตร และผู้หนึ่งผู้ใดต้องการปลูกปาล์มต้องเว้นแดนไว้ 3 เมตร จะมาปลูกลงบนแดนไม่ได้ ซึ่งพี่น้องคิดดูว่าแกปลูกปาล์มมานานแล้ว หลายไร่ แต่ผมต้องยืนบนความถูกต้อง จึงถามว่ารับได้มั๊ยถ้าผมจะตัดสิน ทั้งสองบอกว่า ผู้ใหญ่ชี้ผางตรงไหน รับได้ จึงได้ชี้แจงให้ทั้งสองฝ่ายฟังถึงกติกา เอาหนังสือร่างประชาคมของหมู่บ้าน มาอ่านให้ฟัง และให้ตัดสินกันเอง คิดกันเองว่า ใครผิดใครถูก นายเยี่ยมยาวจึงบอกว่า ถ้าอย่างนั้นผมก็ผิดสิ จากตรงนี้ผมไม่ชี้ว่าใครผิดใครถูก แต่ให้เค้าดูกันเอาเองว่าใครผิดใครถูก แล้วแกเลยถามว่า ให้ทำปรือ ผมจึงบอกว่า ให้ขุดออกให้หมด 380 ต้น แกก็ยอมรับ พี่น้องครับถ้าปล่อยเรื่องนี้ให้ไปโรง ศาล ปัญหาก็ไม่จบไม่สิ้น ต่างคนต่างจะเอาชนะ วันนี้เรามาเคลียร์กัน เอาเหตุเอาผล และการตัดสินให้คนเราอย่าเพิ่งด่วนสรุปว่าใครผิดถูก แต่ให้เกิดจากจิตสำนึกของเค้า และพี่น้องลองคิดดูว่าคนที่มีปัญหา ก็มีปัญหาอยู่นั่น ไม่ว่าจะติดกับแดนใคร จะมีอยู่ตลอด ซึ่งมันเป็นสันดาน หรือวิสัยหรือความเคยชินผมก็ไม่รู้ นายเยี่ยมยาวก็เหมือนกันแกก็มีปัญหามาตลอด แต่เราจะทำปรือ

แก้ปัญหาปรือ ต้องใช้สติ ใช้ปัญญา นั่นคือเรื่องที่เกิดขึ้นในชุมชนของผม ประมาณ 27 เรื่อง ที่ผมแก้ เป็นเรื่องแดนอยู่ 15 เรื่อง บางครั้งประสบกับความสำเร็จ บางครั้งก็ล้มเหลว ก็แล้วแต่ บางทีก็แก้ไม่ได้ ก็ให้จบที่โรงพัก หรือถึงศาล แต่เราก็ทำสุดความสามารถของเราแล้ว แต่ความอยากของกรรมการศูนย์ เราอยากให้จบที่หมู่บ้านของเรา ไม่อยากให้เจ็บทั้งสองฝ่าย ผู้ใหญ่ก็เล่าจบลงเพียงแค่นี้

ผู้ใหญ่ถนอม เล่ากรณีศึกษา

ผู้ใหญ่ถนอมบอกว่าคดีนี้นานแล้ว ตอนนั้นเรื่องถึงโรงพัก ประกันที่โรงพักและไปประกันที่ศาล พี่น้องคงรู้ข่าว เด็กที่ถูกตีที่ร้านอาหารเป็นเด็กต่างหมู่บ้าน ตอนนั้นเค้าให้ผมเป็นคนประกัน ทั้งๆที่คนละหมู่บ้านกัน ผมไปประกันที่โรงพัก เค้าส่งเรื่องไปที่อัยการ ผมจึงไปประกันที่ชั้นอัยการอีกที พอประกันชั้นอัยการ ผมก็ประกันได้ 2 ฝาก ฝากแรกไปถึงก็พาหลบ พอฝากที่สองไปถึงที่อัยการเค้าให้คร่าว (รอ) ก่อน พอเซ็นเสร็จก็พากลับบ้านเลย ผมว่ามึงนั่งนี้ก่อน ผมไปกินข้าว พอกินข้าวเสร็จหลบมา มันม่ายเด็กเสียแล้ว หาก็ไม่พบ ก็เข้าไปถามผู้หญิงเค้าบอกว่าเค้าจ้างฟ้องเสียแล้ว พี่น้องคิดแลการจ้างฟ้องต้องเสียเบี้ย เพราะต้องได้คำสั่งความของอัยการ จึงจะขึ้นศาลได้ ปรากฏว่าสุดท้ายด้วยความที่รับผิดชอบเด็กมาตลอดแล้วไม่ได้เด็ก มันก็เสียหน้าผู้ใหญ่บ้าน ผมก็นึกคิดได้ว่าสำนักงานยุติธรรมอยู่ตรงศาลากลางพอดี ได้ไปหาพี่จำลองและขอช่วยพี่จำลอง เล่าเรื่องให้พี่จำลองฟังว่าคู่กรณีที่ตีกันถูกจับไปเสียแล้ว ถูกจับไปอยู่ในตะรางแล้ว ทีนี้พอจ้างฟ้อง เค้าจับพาตีกันในหรางต่อ ส่วนมากที่เรารู้ข่าว ในเรือนจำมันตีกันเองก็เลยเข้าไปหาพี่จำลอง เพราะเป็นรองหัวหน้าเรือนจำ ให้พี่จำลองโทรหาหัวหน้าที่เรือนจำ ให้เด็กที่ชื่อนี้ชื่อนั้น ให้แยกห้องขังกัน จนว่าได้มาประกันหล่าว เพราะว่าชั้นศาล ผู้ใหญ่สามารถประกันได้ในฐานะเครือญาติหรือพี่น้องของตัวเอง ลูกบ้านผู้ใหญ่ประกันไม่ได้ไม่เหมือนแต่ก่อน ตอนผมเป็นผู้ใหญ่ทีก่อน เป็นใหม่ๆประกันได้ คือตอนนี้เค้าห้าม ประกันได้เทียม (แค่) ชั้นอัยการเท่านั้น ชั้นศาลประกันไม่ได้ ประกันได้ในเครือญาติเท่านั้น เค้าช่วยได้เทียมคนเดียว แต่ถ้าเราโกหกเป็นช่วยได้สองคน มันอยู่ที่โกหกเป็นหรือไม่เป็น ผมขอฝากแก แกเลยติดต่อให้ หลังจากนั้นก็ได้ออกมา เรื่องก็สิ้นสุดแล้ว

ผู้ใหญ่วิโรจน์(พิธีกร)

นั่นคือกรณีศึกษาของตำบลของเรา นั่นเป็นความรู้เบื้องต้นที่เราทุกคนต้องรู้ คือ ถ้าเติ้ลต้องการให้ผู้ใหญ่บ้านไปประกันผู้ต้องหา โรงพัก อัยการ ประกันได้ แต่ที่ศาลพี่น้องไม่ต้องมาตามนะเพราะตำแหน่งใช้ไม่ได้ หมดสิทธิ์ เพราะชั้นศาลเค้าไม่ให้ประกัน ยกเว้นกรณีผู้สืบทอดสันดาน ลูก พ่อแม่ เท่านั้นที่จะทำได้ วันนี้บางทีเราไม่รู้ พอไปถึงศาลปั๊บ ตามผู้ใหญ่บ้านพอ

ผู้ใหญ่บ้านไม่ไป ก็บอกว่าต่อไปเราไม่เลือกแล้วผู้ใหญ่นั่น มันไม่ไปประกันให้ พี่น้องต้องเข้าใจตรงนี้ด้วยนะครับ กรณีโรงพัก อัยการ ผู้ใหญ่ประกันได้ อบต.ประกันได้ แต่กรณีที่ศาล ศาลไม่อนุญาตให้ใช้ตำแหน่งของผู้ใหญ่บ้านเป็นประกัน มีทางเดียวคือทรัพย์สิน ผมเกริ่นให้พวกเราฟัง เพื่อเป็นความรู้ในการแก้ปัญหาของชุมชนของเราต่อไปต่อไปในเรื่องของโครงการวิจัยและกิจกรรม ซึ่งผู้ใหญ่สุรพงศ์จะมาพูดคุยให้พวกเราได้ฟัง

ผู้ใหญ่สุรพงษ์ เล่าที่มาโครงการวิจัย

ผู้ใหญ่บอกว่าหลังจากเปิดศูนย์แล้ว เราก็มาคิดกันต่อว่าทำปรือให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลสุโสะมั่นคงและยั่งยืน เราก็เตรียมกันทั้งจังหวัดซึ่งมี 12 ศูนย์ ไปที่เกาะหมูเพื่อเตรียมทีมกันว่าทำปรือไม่ให้ศูนย์ของเราสูญหายไปตามเหมือนชื่อที่ตั้งไว้ พี่มานพก็เป็นหัวแรงให้เราได้มาอยู่ในจุดนี้ได้ กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ศูนย์ วัตถุประสงค์นั้นจะเราเก็บข้อมูลปัญหาที่เกิดขึ้น แล้วศึกษาระหว่างเรื่องที่จบในชุมชนกับศาลว่าแตกต่างกันปรือ จบศาลใช้เวลานาน ถึงลูกถึงหลาน ถึงทายาทแต่พอมาจบในตำบลของเรา หมู่บ้านของเรา ก็กลับมาดีกันเหมือนเดิมได้ เรามีทีมวิจัย 11 คน มีกำนันวิศาลเป็นหัวหน้าทีม ต่อมาจัดเตรียมความพร้อม จัดเวทีชี้แจงชาวบ้านในชุมชน เก็บข้อมูลทั้ง 11 หมู่บ้าน เราได้ข้อมูลมา 136 เรื่องในแต่ละหมู่บ้าน ทั้งตำบล นำข้อมูลมาวิเคราะห์และเรียนรู้ปัญหาในชุมชนเรา จัดประชุมประจำเดือนทุกเดือน ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายอื่นทั้งจังหวัด ทั้ง 10 ศูนย์ทั้งจังหวัด ผมก็ไปกับผู้ใหญ่หนอมประจำ วันนั้นก็ไปที่ปากเมง ไปนอน 2 คืน 3 วัน ได้ร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานกรมคุ้มครองสิทธิ์ฯ สำนักงานยุติธรรมจังหวัด ที่มาช่วยจัดการให้เราแก้ปัญหาในชุมชน ทางกระทรวงเค้าเล็งเห็นว่า เราจัดการปัญหาในชุมชนเราดีกว่า

วิธีการเตรียมทีม เตรียมคนในหมู่บ้านเรา เราก็ต้องเอาผู้ใหญ่บ้าน กำนันเป็นประธานเพื่อให้ไกล่เกลี่ยเรื่องทุกเรื่องให้มันจบสิ้นในชุมชนเรา ไม่ต้องขึ้นโรงขึ้นศาล บางคนเสียเป็นแสน กว่าที่เรื่องจะสิ้นสุด เรามายกตัวอย่างกันระหว่างเรื่องที่จบในชุมชน สิ้นสุดศาล อันไหนดีกว่า ที่เราทำกันตรงนี้ ผมไม่ได้ทำเพื่อตัวผมเอง แต่ทำเพื่อคนทั้งตำบลสุโสะเรา มาเข้าหาได้เลย เติ้ลว่าเติ้ลหนิท (สนิท) กับผมก็มาหาผม เหมือนยกตัวอย่างไปหาผู้ใหญ่โรจน์ ไปหาผู้ใหญ่วิเชียร อะไรพันนี้ เราก็จัดการแก้ปัญหากัน แต่ก่อนนี้ผู้ใหญ่บ้านแต่ละคนพอประชุมต้องไปพบกันที่อำเภอทีเดียว แต่เมื่อมีศูนย์ยุติธรรมผู้ใหญ่บ้านเดือนหนึ่งพบกัน 3-4 หน มานั่งแก้ปัญหาร่วมกัน ยกตัวอย่างตำรวจชุมชนนี้เกิดขึ้น เพราะเป็นความคิดของผู้ใหญ่บ้าน ก็ร่วมกันคิดว่าทำปรือจะแก้ปัญหาหรือจะสร้างสิ่งดีๆในตำบลสุโสะเรา นี่คือร่วมกันคิด ถามผู้ใหญ่โรจน์แล ถามผู้ใหญ่สิทธิ์แล ช่วยกันคิดช่วยกันแก้ปัญหา เกิดขึ้นที่หมู่ 11 เราก็เรียกผู้ใหญ่หนอมมาแหลงกัน

ว่า เหตุการณ์นั้นมันพันปรือ เราก็ช่วยแก้ปัญหาช่วยคิด เพื่อให้ตำบลสุโสะเรา ไม่ให้เพื่อนมาเอารัดเอาเปรียบกันนักแรง

ผู้ใหญ่วิโรจน์(พิธีกร)

นั่นคือ เป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ หรือที่มาที่ไปของศูนย์ตำบลสุโสะเรา ถึงวันนี้พี่น้องคงจะรู้แล้วว่าศูนย์ยุติธรรมของเราตั้งอยู่หมู่ที่ 9 ถนนสายทุ่งยาว พ้นอบต.ไปนิดนึง สมมติว่าเราไม่ไปหาที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชน ถ้าเรามีปัญหาเป้าหมายของเราไปหาใคร เป้าหมายของเราไปหาผู้ใหญ่บ้านก่อน เพราะผู้ใหญ่บ้านทุกคนเป็นกรรมการศูนย์ ถึงถ้ามีปัญหาเหนือบ่ากว่าแรงพวกเราผู้ใหญ่บ้านทั้ง 11 หมู่บ้าน ที่เป็นกรรมการศูนย์ เกิดกรณีมีเรื่องถึงโรงพัก ผมบอกว่าเอากรณีง่ายๆ เป็นกรณีใช้ความสามารถพิเศษเลย กรณีลูกถูกจับปืน แน่นอนอยู่แล้วคดีอาญา ติดหราง 1 ปี 6 เดือน แต่เรามีวิธีการปรืออย่าให้ลูกเราติดหราง อย่าให้ลูกเสียประวัติ มันต้องใช้กลเม็ดเด็ดพรายหรือใช้เทคนิคต่างๆ ที่ต้องประสานงานกับตำรวจและผู้นำชุมชนบางทีไม่ได้ด้วยเล่ห์ก็ให้ได้ด้วยกล ไม่ได้กลก็ต้องเอาคาถา เพื่อไม่ให้เด็กเสียประวัติ เด็กบางคนเรียนจะจบปริญญาตรีอยู่แล้ว โดนคดีน้ำท่อมไปนั่งด้วยอยู่กัน ไม่รู้อีโหน่อีเหน่ ผมถามว่าถ้าเด็กนั้นขึ้นโรงขึ้นศาล อนาคตของเด็กนั้นจะเป็นพันปรือ พี่น้องครับเราต้องใช้สติปัญญาเพื่อมาแก้ปัญหา ถามว่าบางทีแก้ปัญหาได้ถูกจุดหรือตรงหรือไม่ บางทีต้องลักไก่บ้าง เราเอาตามหลักการเป๊ะๆไปหาตำรวจก็ตาย ลูกหลานเราติดหราง มันต้องใช้กลยุทธ์ ใช้เทคนิคหรือใช้อะไรก็ขึ้นอยู่กับกรรมการศูนย์ที่ต้องนำมาคิด ต้องนำมาใช้ มันไม่ใช่ของง่ายเรื่องการใช้หลักการตรงนี้ เพราะกฎหมายมันระบุชัดเจนครับ โดยเฉพาะเรื่องยาเสพติด ตำรวจบอกว่าผู้ใหญ่บ้านเตี้ลออกไป ไม่ต้องเข้ามายุ่งเลย เตี้ลอีประกันออกไปต่ะ แม้ว่าลูกเตี้ล พ่อแม่พี่น้องเตี้ล เค้าไม่ให้เข้ามายุ่งเลย นั่นคือ ปัญหายาเสพติด ไม่ว่าจะเป็นน้ำท่อม กัญชา ยาบ้า แม้แต่ท่อมสามใบ เตี้ลก็หมดสิทธิ์ที่จะให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่เข้าไปยุ่ง แต่ทำปรือถ้ามันตรงกับคนดี คนที่ไม่เคยมีประวัติเสีย เค้าเรียกว่าปลาข้องเดียวมันติดกันไปหมด เราก็ต้องจำเป็นครับพี่น้อง ถามว่าผิดม้ายถ้าเราไปช่วยตรงนั้น ผิด ไม่ถูกต้อง แต่ว่ามันเกิดประโยชน์กับคนนั้นอย่างมหาศาล บางคนสอบข้าราชการตำรวจได้แล้วครับ แต่ไปถูกคดีน้ำท่อม คิดแลว่าอะไรจะเกิดขึ้น เดินๆแล้วไปนั่งกับเพื่อน ไม่รู้ว่าเค้าใส่ในติกมันคืออะไร ไม่รู้ว่าในกาน้ำคืออะไร มันต้องหาทางหลีกเลี่ยงให้เค้า คือ เค้าผิดโดยไม่เจตนาเหมือนวัยรุ่นบางคนเกิดความคึกคะนอง ทำปืนลูกกรดนัดเดียวขึ้นมาเล่น เที่ยวพา(ถือ)ไปด้วยตำรวจมาก็จับ มันต้องแลเหตุแลผลทั้งหมด แล้วมาหากระบวนการและวิธีการแก้กัน ทางตำรวจเค้าก็ไม่ได้จะเอารัดเอาเปรียบ หรือเอาตามกฎหมายเป๊ะๆ ถ้าเอาตามกฎหมายเปรียะๆทุกเรื่อง ก็ติดหรางหมดโป๋นั้น ไม่เหลือสักคน แล้วเราทำปรือไม่ให้คนเหล่านั้นติดหราง ให้คนที่ทำผิดครั้ง

แรกต้องติดหราง อย่าให้คนที่ทำผิดโดยไม่เจตนาต้องติดหราง ถ้าสมมติว่าเป็นเด็กคนหนึ่งคนใดที่ผิดอยู่ประจำๆ พี่น้องครับเราไม่ต้องแหลงถึง เราก็ไมต้องยุ่งเค้า ให้เป็นไปตามกระบวนการของศาล สมมติว่าลูกของใครตรงนี้มันถือปืนเล่น แล้วถูกตำรวจจับ มันเรียนหนังสืออยู่เหลย พอถูกจับเพราะถืออาวุธปืนบันทึกลงในประวัติ พอไปสมัครงานที่ไหน มีประวัติถูกจับอาวุธปืน พี่น้องครับหวางนี้เค้าเอาคนดีทั้งเพ คนที่เคยมีประวัติเสียเค้าไม่เอา แล้วเราจะแก้ปัญหาปรือให้กับเด็กเหล่านั้น หรือจะแก้ปัญหาปรือให้กับชุมชน มันขึ้นอยู่กับกรรมการศูนย์ตรงนี้แหละ

แล้ววันนี้ได้ข้อมูลอะไรบ้างในชุมชนของเรา จะสรุปให้พี่น้องฟัง โดยเฉพาะปัญหาที่ดินเป็นอันดับที่หนึ่ง เกิดขึ้น 24 เรื่องในรอบ 10 ปีที่เราประเมินสถานการณ์มา ไกล่เกลี่ยได้ 21 เรื่อง ไปขึ้นศาล 3 เรื่อง ในภาพรวมของตำบล เรื่องทะเลาะวิวาท เรื่องทำร้ายร่างกาย เรื่องชู้สาว เกิดขึ้น 22 เรื่อง ไกล่เกลี่ยจบในชุมชน 15 เรื่อง จบที่โรงพัก 1 เรื่อง และไปจบที่ศาล 6 เรื่อง เรื่องลักขโมยเกิดขึ้น 19 เรื่อง จบที่การไกล่เกลี่ย 14 เรื่อง จบที่โรงพัก 3 เรื่อง จบที่ศาล 2 เรื่อง นั้นคือข้อมูลเบื้องต้นที่เล่าสู่กันฟัง เรื่องบุกป่าชายเลน เรื่องถมคลอง เรื่องบุกรุกที่มัสยิด บุกรุกถนน เกิดขึ้น 14 เรื่อง เรามาไกล่เกลี่ยได้ 10 เรื่อง ไปจบที่โรงพัก 1 เรื่อง จบที่ศาล 3 เรื่อง เรื่องชู้สาว เรื่องหนีตามเกิดขึ้น 14 เรื่อง ไกล่เกลี่ยจบที่บ้าน 13 เรื่อง จบที่ศาล 1 เรื่อง เรื่องซื้อ-ขายจำนอง เกิดขึ้น 11 เรื่อง จบที่บ้าน 9 เรื่อง จบที่ศาล 2 เรื่อง เรื่องทรัพย์สินไม่มีครับ เราก็ไม่ค่อยเข้าไปยุ่งเกี่ยวเท่าไหร่ให้เค้าเป็นไปตามกระบวนการของเค้า เรื่องอุบัติเหตุ 10 เรื่อง จบที่โรงพัก 9 เรื่อง จบที่ศาล 1 เรื่อง เรื่องเยาวชนมั่วสุม เกิดขึ้น 6 เรื่อง จบที่บ้าน 4 เรื่อง จบที่โรงพัก 2 เรื่อง เรื่องสัตว์เลี้ยงทำลายทรัพย์สิน กินยางเกิดขึ้น 4 เรื่อง เราสามารถจบที่บ้านได้ทั้ง 4 เรื่อง เรื่องอื่นๆ (กรณีนำซากสัตว์ไปทิ้งในลำคลอง ตัดต้นยางของคนอื่น กรณีตัดต้นไม้ในที่ดินของคนอื่น บุกรุก ทั้งหมดเกิดขึ้น 5 เรื่อง เราแก้ไขจบที่บ้าน 3 เรื่อง จบที่โรงพัก 1 เรื่อง จบที่ศาล 1 เรื่อง) รวมแล้วทั้งหมด 136 เรื่อง จบที่หมู่บ้านของเรา 109 เรื่อง จบที่โรงพัก 7 เรื่อง จบที่ศาล 20 เรื่อง

ภาพรวมทั้งหมดของตำบลสุโสะ ต่อไปได้ให้ท่านผู้อาวุโส หรือทนายความได้มาพูดคุยกับเรา เผื่อพี่น้องมีข้อซักถาม และผมก็จะถามด้วย มีหลายเรื่องที่ผมไม่เข้าใจ ข้องใจอยู่เหลย ขอเชิญทนายชัยศิษฎ์ศิลป์ มาพบกับพวกเรา ถ้าใครมีข้อสงสัย ข้อข้องใจอะไร ต่อเดี๋ยวให้ถามเลยครับ

ทนายชัยศิษฎ์ศิลป์พูดคุย-ตอบข้อซักถาม

ทนายบอกว่าวันนี้มาที่นี่ใส่เสื้อสูทมา สาว่ามันร้อน แต่คิดว่าที่จริงเราทำตัวปรือให้กลมกลืน เหมือนเวลาไปศาล ไปเจอผู้กับ(ผู้กำกับ) บ้าง เป็นพยานศาล อัยการบ้างใส่สูททำหล่อ เราก็ต้องแต่งหล่อสักนิด พอมาที่นี่ใส่สูทผูกไทน์ แลสามันไม่เข้ากัน ไม่เข้ากับสถานการณ์ ถึงนี่ยุติธรรมชุมชน เกริ่นย้อนหลังไปนิด ผมเองก็แปลกใจว่าทำไมช่วง 10 ปีหลังมานี้ ตอนเป็นทนายใหม่ๆ ขึ้นศาลทีวันหนึ่ง 3-4 เรื่อง บางทีแล่นไปบัลลังก์โน้นบัลลังก์นี้ บางทีลืมแว่นไปเอาแว่นที่บัลลังก์โน้นมาบัลลังก์นี้ สำนวนอีกคดีอยู่บัลลังก์นี้เดินไปบัลลังก์โน้นว่าเรื่องฆ่า คดีข่มขืนอยู่ในบัลลังก์โน้น แล่นกันไปแล่นกันมาครับ เหนื่อยครับ ทนายไม่ใช่ว่าได้เบี้ยแล้วหนุกนะครับ และมาวันนี้เปิดศูนย์ยุติธรรมชุมชนขึ้นมา ผมก็สงสัยว่าทำไมเดี๋ยวนี้คดีน้อยลง มารู้ตอนนี้เองที่ผู้ใหญ่บอกว่าวันนี้มีการไกล่เกลี่ยโดยยุติธรรมชุมชนขึ้น คดีขึ้นโรงขึ้นศาลก็ลดน้อยลง ถือว่าเป็นนิมิตรหมายที่ดี ทนายไม่ได้หมายความว่าคนไม่เดือดร้อน เค้าไม่ไปหา และไม่ได้หมายความว่า เราเป็นทุกข์เป็นไหร แต่ภูมิใจด้วย วันนี้เราเห็นแล้วคดีลดลง ให้มันลดลงจริงๆนะครับ

การนำคดีขึ้นสู่ศาล มันมีสองอย่าง คือ โดยทางแพ่ง ทนายไม่ได้หมายความว่า เค้าไม่ขัดแย้งไม่สามารถว่าความหรือนำขึ้นสู่ศาลได้ กรณีมันมีอยู่ 2 กรณีในทางแพ่งครับ คือ 1.กรณีถูกโต้แย้งสิทธิ์ เราจำเป็นต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล เช่นว่าเราปลูกบ้านไถนาอยู่ดีๆ พอรุ่งเช้าหลบมาถึงหัวนาสูญหมดแล้ว ที่เราอุตส่าห์ถากอุตส่าห์ป่า แสดงว่าเราถูกโต้แย้งสิทธิ์ เมื่อเราถูกโต้แย้งสิทธิ์เราก็ไปเช็คดูว่าใครเป็นคนฟันหัวนา ถือว่าเราถูกโต้แย้งสิทธิ์ เราสามารถนำคดีขึ้นสู่ศาล คดีนี้มีการแพ้ชนะเวลาว่าความคือทางนี้ก็มีทนาย ทางโน้นก็มีทนาย มีคู่คดี คู่กรณี ถึงเรื่องลักษณะพันนี้ล่ะครับที่ผู้ใหญ่บอกว่าเราสามารถไกล่เกลี่ยได้ให้ยุติลงได้ ให้ทั้งสองฝ่ายยอมรับกัน แลหัวนาพันปรือ คูขาดเหลือเท่าไหร่ ถ้าสามารถตกลงกันได้ ก็ยุติ แต่มีบางเรื่องบางทีไม่ต้องมีการโต้แย้งสิทธิ์ แต่เรามีสิทธิทางศาลคือกรณีที่สอง กรณีที่เราจำเป็นต้องใช้สิทธิทางศาลนี้ เช่นว่าเอาตัวอย่างง่ายๆเลย เรื่องมรดก พออยู่ๆพ่อแม่เราคนใดคนหนึ่งหรือว่าลูก ถึงแก่ความตายลง เค้าเรียกว่าถึงแก่กรรม เผอิญก่อนตายเค้ามีทรัพย์สินอยู่ และไม่ได้เขียนพินัยกรรมให้ใคร ปรากฏว่ามีปัญหาเรื่องทรัพย์สิน พอเราไปที่ดินขอจัดการทรัพย์สินของผู้ตาย ที่ดินถามว่าเต้ิลมีพี่น้องกี่คน ถ้าพี่น้องทุกคนไปพร้อมกัน ไม่ต้องไปยื่นศาลก็ได้ ไปเซ็นรับมรดกพร้อมๆกัน เรื่องมันจะจบได้ไม่ต้องไปศาล บางกรณีเราบอกว่า เต้ิลมีพี่น้องพันปรือ ตามกันได้มั๊ย ติดต่อกันได้ม่าย ไปให้พร้อมกันต่ะ ไม่ต้องเอาเบี้ยให้ทนายหลาว คือผมแนะว่าให้เต้ิลจัดการเลย ถ้าเต้ิลไม่มีทางจริงๆต้องให้ทนายยื่นคำร้องต่อศาล เพื่อตั้งผู้จัดการมรดก กรณีนี้ไม่มีความขัดแย้งอะไร แต่จำเป็นต้องใช้ทนาย เค้าเรียกว่ามีความจำเป็นต้องใช้สิทธิ์ทางศาล หรือว่ามีลูกสักคน บังเอิญ

แม่ตาย ปรากฏว่าก่อนแม่ตายทำพินัยกรรมมอบที่ดินแปลงหนึ่งไว้ให้ลูก ประมาณ 50 ไร่ อยู่ๆ ลูกเรียนหนังสือมันเรียนที่แพง เราก็คิดว่าฐานะค่อนข้างลำบากส่งไม่ค่อยทันเด็กเรียนอะไรต่ออะไร เรียนคอมพ์บ้าง ต้องซื้อโน้ตบุ๊ค เท่าแต่มือถือเครื่องหนึ่งของมันก็เป็นหมื่น ของเราแค่พอโทรติดก็ใช้ได้แล้ว แต่ของลูกบางทีต้องเล่นเกมส์ ไม่เห็นเออะเหว่อนี้ไฮโล บางทีแล่งได้กันหล่าว ครูบางทีก็ไม่รู้ บางทีแต่ก่อนเราไปโรงเรียนม่ายเบี้ยสักบาท แต่เด็กเหว่อนี้มันขอทีสองร้อย ถ้าได้ใบห้าร้อยมันชอบแหละได้เป็นเจ้ามือ ได้เป็นเจ้า เมื่อกี้แหลงค้างอยู่ หากเราจำเป็นต้องใช้สิทธิ์ทางศาล ทำปรือเราต้องขายทรัพย์สมบัตินี้ ทรัพย์ตัวนี้ที่แม่มันทิ้งให้ลูกเนี่ย เค้าเรียกว่าต้องทำนิติกรรมขายทรัพย์สินที่ดินนี้แทนผู้เยาว์ ผู้เยาว์นี้ไม่เกิน20ปี ถือว่าเป็นผู้เยาว์จะไปทำนิติกรรม เพื่อจำหน่ายให้เสียสิทธิ์นี้ เค้าห้าม แต่ถ้าให้ได้สิทธิ์ไม่ปรือ ผู้เยาว์นี้อายุต่ำกว่า 20 ปี ถ้าใครจะยกที่ดินให้เป็นมรดก ผู้เยาว์รับได้เลย แต่ว่าถ้าให้สิทธิของผู้เยาว์ ต้องมีผู้อนุบาลต้องขออนุญาตว่าจะจำหน่ายได้หรือไม่ได้จากศาล บอกว่ามีความจำเป็นแบบนี้ มีความจำเป็นต้องขายที่ดินแปลงนี้ เพื่อจะเอาไปใช้จ่ายเป็นทุนการศึกษาของเด็กของบุตร ศาลก็ต้องส่งเรื่องไปยังสถานพินิจให้ไปแลว่าที่พ่อมันจะขายที่ดินทรัพย์ที่แม่ให้ มันสมควรจะขายหรือไม่ ศาลก็จะมอบอำนาจให้สถานพินิจไปตรวจสอบว่าที่ดินที่จะขายจะขายราคาเท่าไหร่ จะขายให้กับใคร ทางสถานพินิจก็จะลงมาแลว่าที่ดินนี้ สมควรหรือไม่ ราคาทำให้ผู้เยาว์เสียสิทธิ์หรือไม่ เมื่อสถานพินิจทำรายงานให้ศาลแล้วว่าเห็นควรที่จะขาย ศาลเองก็จะสอบไต่สวนและมีคำสั่งให้ขายได้ ในเมื่อขายทรัพย์สินแล้ว เงินต้องฝากให้ติดผู้เยาว์ และสมุดต้องฝากไว้ที่สถานพินิจ เพราะเมื่อพ่อจะเบิกจ่ายเงินให้ลูกก็จะไปแจ้งที่สถานพินิจ ว่าจะเอาเท่าไหร่แล้วเอาสมุดมา แล้วทำรายงานตลอด ทางสถานพินิจต้องรายงานศาล การเป็นทนาย ไม่ได้หมายความว่าต้องเข้าฝักเข้าฝ่าย ต้องมีแพ้มีชนะ เรื่องบางเรื่องที่ทนายต้องทำเป็นแบบนี้คือต้องใช้สิทธิทางศาล

อีกกรณีหนึ่งคือ กรณีที่ทนายสามารถทำหน้าที่เป็นทนายแผ่นดินได้ คือ ทนายสามารถฟ้องนายกฯได้ แต่ตามรัฐธรรมนูญ องค์พระประมุขและพระบรมวงศานุวงศ์จะฟ้องร้องทางใดๆ มิได้ ถ้านอกแต่นั้นแล้วทนายฟ้องได้เพ ทำหน้าที่เป็นอัยการก็ได้ กรณีชาวบ้านอยู่ๆเพื่อนมาลักยิง กรณีมีคู่กรณี หันไปแล้วจำได้ แล่นไปทางนั้น ปรากฏว่าวิ่งไปที่เกิดเหตุ จับได้ว่ามีปืนกันหล่าว พอตรวจสอบปลอกกระสุนอะไร ว่าลำกล้องแล้ว มีการเพิ่งยิงมา มีการตรวจเขม่าดินปืนเอาสำลีมาชุบน้ำยาอะไรเนี่ย พอเช็ดถึงพบหลักฐาน ทั้งประจักษ์พยานบุคคลและหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ยืนยันชัดเจน บางทีมีการวิ่งเต้น <u>ตำรวจหรืออัยการอาจสั่งไม่ฟ้อง แต่ยังมีทนายอยู่เหลย ทนายสามารถรวบรวมพยานหลักฐาน ข้อเท็จจริง ยื่นฟ้องได้ครับ</u> แม้ไม่มีการแจ้งความเราสามารถยื่นฟ้องดำเนินคดีได้ครับ ในกรณีที่ว่าแพทย์หญิงภัสพร พี่น้องเคยแลข่าวมั๊ยครับ ที่นายแพทย์วิสุทธิ์ฆ่าตายน่ะครับ แล้วไปหั่นศพ อัยการสูงสุดสั่งไม่ฟ้องครับ ปรากฏว่าพ่อของ

แพทย์หญิงภัสพรไปจ้างทนายให้ทนายฟ้องคดี ศาลพิพากษาให้ประหารชีวิตครับ นั่นคือทนาย บางทีพี่น้องอาจจะคิดว่าทนายเดี๋ยวไปหาท่าโน้นเดี๋ยวมีท่านี้ แต่ทนายมีเรื่องบางเรื่องมีหลายเรื่องที่ทนายต้องทำครับ เคยมีกรณีศึกษามีอยู่หลายเรื่อง บางทีชาวบ้านไปแจ้งความที่โรงพักปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่รับแจ้ง แล้วมานั่งคิดว่าทำปรือดีวะเค้าไม่รับแจ้ง ก็มาหาทนายให้ทนายฟ้องเองโดยตรง ไม่ต้องแจ้งความ ที่โรงพักก็ได้ครับ นี้ในกรณีที่เราสามารถดำเนินคดีได้เองไม่ว่าทางแพ่งหรืออาญา ในทางอาญาเราก็สามารถดำเนินคดีได้เอง บางทีมันมีปัญหา บางทีตำรวจเองก็เหมือนกันครับ ในกรณีที่เค้าไม่รับแจ้ง บางทีเค้าอาจมองเห็นว่า ณ วันนี้มีศูนย์ยุติธรรมชุมชนขึ้นมาแล้ว ถ้าไปถึงปั๊บรับแจ้งเลย บางทีมันต้องย้อยกลับมาที่รากฐานก่อนครับ ไม่ใช่ว่าพอถึงรับแจ้ง พอรับแจ้งแล้ว บางเรื่องเป็นความผิดยอมความไม่ได้ พอเป็นความผิดยอมความไม่ได้แล้วมันก็ต้องดำเนินคดีต่อไป บางทีก็ปรากฏออกมาในภายหลัง ว่าเค้าตกลงกันได้แล้วเนี่ยล่ะครับที่เป็นปัญหาครับ เช่น คดีลักทรัพย์ ฆ่า ปล้น วิ่งราวทรัพย์ คดีพวกนี้ยอมความไม่ได้ คือ กรณียอมความกันได้แล้ว แต่ถ้าทางตำรวจหรืออัยการประสงค์ที่จะดำเนินคดีต่อไป เค้าก็สามารถดำเนินคดีต่อไป ถึงบางเรื่องผมก็ไม่อยากจะฟ้อง เป็นกรณีศึกษา หลายเรื่องที่ผมฟ้องคดีอาญาส่วนตัวที่เค้าเรียก สมมติว่าผู้ใหญ่ถูกทำร้าย ปรากฏว่าไปแจ้งความแล้ว ตำรวจก็ทำเรื่องชักช้า ไม่เรียกใครมาสอบ ไม่เรียกพยานมาสอบ สาแลแล้วไม่มีมูลเหตุอะไร ผมเลยดำเนินคดีให้ ฟ้องให้ถือว่าให้พี่มาเซ็นแต่งทนาย แล้วผมก็ฟ้องให้ดำเนินคดีให้ ในกรณีนี้มันยังเป็นผลดีครับ กรณีเป็นความผิดอาญาแผ่นดินที่ยอมความไม่ได้ ถ้าเราไปฟ้องเอง ถ้าเกิดกรณีคู่กรณีสามารถตกลงกันเองได้ เราสามารถถอนฟ้องได้ครับ ซึ่งถือว่าคดีจบได้เลย แต่ถ้าอัยการดำเนินคดีแล้ว ขึ้นศาลแล้ว ฟ้องแล้ว เตี้ลตกลงกันแล้วก็ตาม แต่ศาลก็ต้องพิพากษา จะมากจะน้อยต้องแลเหตุผลหล่าวว่าเรื่องนี้มีการเยียวยากันแล้วม่ายอย่างไร เหมือนกรณีที่บอกว่ามีการคุมประพฤติ กรณีที่ศาลสามารถใช้รอการลงโทษได้กรณีที่ศาลพิพากษาในคดีนั้นๆในความผิดนั้น ศาลพิพากษาไม่เกิน 3 ปี สามารถใช้วิธีการรอการลงโทษได้ 3 ปี คดีฆ่า คดีปล้น คดีลักทรัพย์ก็ได้ ถ้าศาลพิพากษาแล้วไม่เกิน 3 ปี ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการรอการลงโทษได้ บางทีพี่น้องสงสัยว่า คดีฆ่าจะรอลงโทษได้ปรือวะ สาเหว่อโทษประหารชีวิตโน้น แต่กรณีที่ศาลพิเคราะห์แล้วอาจจะฟังว่ามีการป้องกันโดยชอบกฎหมายหรือมีการป้องกันเกินแก่เหตุ ศาลลงแล้วพิเคราะห์แล้วมีเหตุลดหย่อนแล้ว แลอายุนิสัยความประพฤติอะไรแล้ว สามารถลดแล้วไม่เกิน 3 ปีที่ลงโทษ ในการพิพากษาสามารถใช้ดุลพินิจในการรอลงโทษได้ คือว่า โทษน่ะรอไว้ก่อน ถ้าว่ากระทำความผิดในระยะกี่ปีนี้หรือตามที่ศาลกำหนดไว้ โทษอาจบวกเข้าไป แต่ถ้าไม่กระทำความผิดในระหว่างนี้ก็ถือว่า เจ๊ากันไป ถึงนี้แหละที่ผมบอกว่าเรื่องยุติธรรมชุมชนนี้จริงๆแล้วเป็นเรื่องของเรา เป็นเรื่องของเราโดยตรง แต่ก่อนชาวบ้านมีไม่กี่คน ประชากรน้อย

ในเมื่อมีประชากรน้อย พอมีอะไรก็จะประชุมปรึกษาหารือ มีญาติพี่น้อง มีไรกินก็แกงกินกัน รวมวงคุยกันได้ แต่คนสมัยนี้มันแปลกครับ มันไม่ใช่แปลกล่ะครับ แต่เป็นเรื่องจริงครับ บางคนเกรงใจ พอลูกเรียนวิทยาลัย เรียนมหาลัย ไม่ค่อยสู้แหลง พี่น้องยอมรับม่ายครับเรื่องนี้ ผมเองตอนที่เรียนราม หลบมาบ้าน แม่ไม่สู้ใช้ เพราะผมเรียนหนังสือ มาเรื่องไกล่เกลี่ย พ่อแม่เดี๋ยวนี้รู้สึกว่าเกรงใจลูก พอมีอะไรนิด ลูกจบมาต้องฟังลูกสักคำ แต่ก่อนการไกล่เกลี่ยพอพ่อแหลงแล้วหมายความว่าเรื่องจบ ลูกเมียไม่ต้องแหลงแล้ว ถึงมันง่ายครับในการไกล่เกลี่ย บางคนลูกจบรามมาบ้าง เป็นอัยการบ้าง พอมีปัญหาก็โทรถามลูกสักคำ บางทีก็ไม่ได้รู้จริง รู้กันพอควรนิ คนนี้รู้หิด คนนั้นรู้หิด รู้กันไม่จริง คุยกันไปคุยกันมา ตกลงกันไม่ได้ นี่แหละปัญหา แต่ก่อนตอนผมเป็นทนาย แรกๆมีอยู่สี่บัลลังค์ สี่ห้องพิจารณา แต่พอปีที่สี่ปีที่ห้า เค้าริ้อห้องอัยการ ยกเป็นหลายชั้น ปรากฏว่าเรือนจำย้าย แล้วสร้างใหญ่ แสดงให้เห็นว่าคดีมีมากขึ้น คิดว่าต่อไปควบคุมยาก แต่ก่อนผู้พิพากษายังอยู่สามคน มีคดีไม่กี่เรื่อง แต่เดี๋ยวนี้ผู้พิพากษาต้องนั่งเขียนคำพิพากษา เคยมีข่าวผู้พิพากษาฆ่าตัวตาย ความซับซ้อนมากขึ้น ในเมื่อมียุติธรรมชุมชนเกิดขึ้น ผมว่าเป็นเรื่องที่ดีแล้ว ให้พี่น้องช่วยกันหากมีเรื่องมาพูดคุยกันก่อน มาหารือกันเป็นครั้งคราว ใครมีปัญหาอะไรมาบอกเล่ากัน ปัญหาบางปัญหาก็ต้องตัดไฟตั้งแต่ต้นลม ถ้าปล่อยไปปัญหาจะยืดเยื้อไม่สามารถตกลงกันได้ เพราะถ้าขึ้นศาลหวางเรื่องอีเสร็จ เดี๋ยวอุทธรณ์หลาวปีเหลือหล่าวหวางอีมา พอยิ่งศาลฎีกา ของศาลฎีกามีศาลเดียวครับ ส่วนศาลอุทธรณ์แบ่งเป็นภาค พอมาถึงศาลฎีกา ศาลฎีกามีศาลเดียว จำเลยกว่าจะได้ประกันตัวก็ปีที่สามแล้ว คำพิพากษาศาลฎีกายังไม่มาที อยู่หรางไม่หนุก ผมเองก็เคยอยู่มาแล้ว สมัยเรียนรามปี 2532 ถูกคดีปล้น เคยนอนมาแล้วเรือนจำ ผมไม่คิดเลยว่ามาวันนี้ มาว่าคดีให้จำเลย เพราะผมเองเคยเป็นจำเลยมาก่อน ต้องมาบอกกันครับ แต่ก่อนชีวิตมันลำบากครับ ก็เลยต้องบอก เราอย่าคิดว่ามันบัดสี เราไม่สู้บอกใคร เพราะเราไม่กล้าพูดความจริงครับ เพราะฉะนั้นถ้าสิ่งไหนเป็นความจริง เราก็ต้องบอกลูกหลาน ไม่ใช่บอกสิ่งที่ภูมิใจว่า พ่อเราเว่ยเป็นนักเลงมาก่อน เราอย่าไปบอกแบบนั้น แต่ให้บอกว่าแต่ก่อนชีวิตมันลำบาก อาบน้ำตื่นขึ้นทีได้อาบขัน ตื่นทีอาบขันหนึ่ง เวลาจะนอนห้องก็แคบ สามสิบคนนอนทีพลิกตัวไม่ได้ครับ ที่เค้าว่านอนถีบไข่ เพราะฉะนั้นเราต้องบอกลูกหลานครับ ให้มีสติ มีความอดทน อย่าสร้างค่านิยมที่ไม่ดีให้ลูกหลาน นั่นคือความเจ็บปวดครับ เพราะฉะนั้นปัญหา เราไม่ต้องให้ใครแก้ให้ ไม่จำเป็นต้องหาทนาย ถ้ามีความจำเป็นจริงๆต้องใช้ทนายก็ในกรณีจำเป็นต้องใช้สิทธิ์ทางศาล หรือว่ามันไกล่เกลี่ยไม่ได้จริงก็ไปหาทนายได้ ผมเองจริงๆก็อยากรับคดีที่ว่ามันน่าจะตกลงกันเองได้นะครับ เพราะฉะนั้นเราเองต้องสร้างค่านิยมที่ถูกต้องให้ลูกหลานเรา เราต้องช่วยกัน ยุติธรรมชุมชนตรงนี้มีประโยชน์ เราทุกคนมีหน้าที่ ทำอย่างเป็นอัตโนมัติ

ถึงตรงนี้ผมอยากเสริมสักนิด อนาคตข้างหน้าคณะกรรมการยุติธรรมชุมชน น่าจะต้องขึ้นบอร์ด และรวบรวมรายชื่อไว้ อนาคตข้างหน้าผมอยากจะผลักดันกฎหมายสักฉบับหนึ่งเรื่องการประกันตัวผู้ต้องหาคดีอาญา เพราะผมเห็นแล้วว่ามีเหตุผลสองข้อเท่านั้นเองที่ศาลไม่ให้ประกันตัวผู้ต้องหา คือ 1.ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีพฤติการณ์ที่จะหลบหนี ผมจะพูดตรงนี้สักนิด ผมเห็นว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยที่จนๆไม่เห็นมีใครหนีสักคน เราเห็นม่ายผู้ยิ่งใหญ่ภาคตะวันออก ศาลพิพากษาถึงที่สุดไม่รู้อยู่ไหน แถวสมุทรปราการหลาวไม่รู้อยู่ไหน แต่ไอ ขอ ไอ ก.ไอไข่ ติดอยู่ตลอด ไม่ได้หลบเรินแน่นอน ไม่หนีปี๊ด ตามสิทธิมนุษยชนครับ คณะกรรมการชุมชนน่าจะผลักดันกฎหมายตรงนี้ ถ้ารวมรายชื่อได้สิบหรือยี่สิบคน สามารถยื่นประกันผู้ต้องหาได้เลยในชุมชนของตนเองได้ ผมเคยเขียนคำร้องถึงศาลฎีกาบางคน หรือกฎหมายรัฐธรรมนูญก็เหมือนกันบอกว่า ถือว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะเป็นผู้กระทำความผิดไม่ได้ จนกว่าศาลยังไม่ได้พิพากษาถึงที่สุด กฎหมายเขียนแบบนั้น ถึงผมบอกว่า ศาลไม่ให้เค้าประกัน เหวอเค้าก็กินข้าวเหมือนกัน ผู้ต้องหาในชั้นไหนก็แล้วแต่ ก็นอน กินข้าวเหมือนกับคนที่ศาลพิพากษาถึงที่สุดแล้วแล้วไหนล่ะที่บอกว่าไม่ถือว่าเค้าเป็นผู้กระทำผิด เพราะฉะนั้นเราต้องรวมชื่อเพื่อให้มีกฎหมายสักฉบับในการประกันตัวผู้ต้องหา ผมว่าในอนาคตอันใกล้นี้แหละน่าจะได้ตรงนี้ ในการประกันตัวผู้ต้องหา ถ้าจำเลยหรือผู้ต้องหาหลบหนี เค้าจะยึดทรัพย์ตรงนี้แหละครับ โดยสามารถฟ้องเรียกจากคนที่ค้ำประกันได้ ตามเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คนที่ออกกฎหมายมักไม่ค่อยปฏิบัติกัน พอพ่อที่ต้องตัดยางติดหราง แม่ที่เหลือตัดปรือรอดแล้ว ลูกที่ทำท่าว่าจะได้เรียนปวช. ปวส. ก็ไม่ได้เรียน ความเป็นครอบครัวมันหมดไปแล้ว แล้วมันได้ประโยชน์อะไร ในกรณีเชอร์รี่แอน ปรากฏว่าไม่ได้ทำผิด ศาลให้เป็นล้าน ญาติพี่น้องไปทะเลาะกันหลาว ถามว่าพอศาลบอกว่าเค้าเป็นผู้บริสุทธิ์แล้ว เค้าได้อะไร ผมเคยเขียนถึงศาลฎีกาว่า เมื่อศาลบอกว่าเค้าเป็นผู้บริสุทธิ์ สภาพความเป็นคนเค้าหลงเหลืออยู่แค่ไหน เฟือนเสียแล้ว ลูกเองก็จำไม่ได้แล้ว มันได้อะไรครับ เพราะฉะนั้นศาลเองควรให้เค้าได้ประกันตัว เราแหลงแบบตรงไปตรงมา มันมีอะไรอีกหลายๆอย่าง อยากจะบอกว่าทุกคนเป็นคนดีได้ พัฒนาได้ เหมือนกับองคุลีมาร่ะครับ ฆ่าคนไปเก้าร้อยเก้าสิบเก้าคนครับ แต่ยังสามารถบรรลุพระอรหันต์ได้ ทุกคนสามารถเป็นคนดีได้ เราอาจดำเนินชีวิตผิดพลาดไปบ้าง กลับตัวใหม่ สังคมก็จะให้โอกาส แต่เราต้องให้โอกาสกับตัวเองก่อนครับ มีอะไรค่อยโทร ค่อยถาม เดี๋ยวฝากเบอร์โทรไว้

ผู้ใหญ่วิโรจน์(พิธีกร)

พี่น้องครับวันนี้เราได้ความรู้มากพอสมควรจากทนาย ชัยสิทธิ์ศิลป์ ถ้าไปหาทนายยาวครับ แต่ถ้ามาหาใหญ่โรจน์ เรื่องไม่ยาว แต่ว่าทนายมีภูมิความรู้เกี่ยวกับเรื่องกฎหมาย หลายสิ่งหลายอย่างที่เราไม่รู้ เราถามทนายได้ บางทีบางเรื่องเหมือนงมเข็มในมหาสมุทร กฎหมายทั่วไปพอรู้ แต่กฎหมายเดี๋ยวนี้มันพัฒนาขึ้นมาเรื่อยๆครับ ปีหนึ่งเปลี่ยนแปลงไม่รู้กี่สิบหน เราจึงต้องอาศัยทนาย และถ้ามีอะไรไม่เข้าใจ โทรกริ๊งเข้าไปเลย ลำดับต่อไปขอพบกับหัวเรี่ยวหัวแรงของเรา พี่มานพซึ่ง เป็นที่ปรึกษาของศูนย์ยุติธรรมชุมชนจังหวัดตรัง ทั้ง 11 ศูนย์ ต้องไปปรึกษาแก ถ้ามีปัญหาอะไร ตอนนี้ก็ให้แกมาพูดคุยกับเรา

คุณมานพ ช่วยอินทร์

เป็นผู้มาสรุปและให้ความรู้ แก่พี่น้องสุโสะ พี่มานพได้ชี้แจงให้ทราบที่มาของโครงการว่า โครงการนี้ทำนำร่อง 13 จังหวัดทั่วประเทศ โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ จังหวัดอื่นทำผ่านมหาวิทยาลัยทั้งหมด แต่ที่ตรังนั้นผ่าน สกว. และเห็นว่าที่ผ่านมาหน่วยงานพอเปิดศูนย์ก็ตั้งกรรมการ อบรม แจกเสื้อ แจกกระเป๋า แล้วก็จบกัน พอเห็นว่าเปิดศูนย์ยุติธรรมตามเป้าหมายของกรมคุ้มครองสิทธิฯจะทำปรือไม่ให้สูญ ไม่ให้ตาย เหมือนการทำงานของภาครัฐที่แล้วๆ มาเลยต้องคิดหนักว่าจะทำปรือ คิดว่าต้องเอางานวิจัยใส่เข้าไป คำว่าวิจัยคือการเก็บบันทึกข้อมูล เรียนรู้จากข้อเท็จจริง เรียนรู้จากข้อมูล โดยการเก็บบันทึก แล้วจะบันทึกปรือ ไม่เหมือนกับบันทึกส่งอำเภอ แต่เป็นการบันทึกให้เห็นเรื่องราวของเนื้อหา บันทึกให้เห็นสาเหตุ การจัดการแก้ปัญหา เป็นบันทึกเพื่อการนำมาเรียนรู้ ถ้าเทียบกับที่ผ่านมาเราไปอบรม บางคนอบรมแล้วเป็นร้อยๆ ครั้ง แต่ถามว่าจำได้หรือไม่ ก็จำไม่ได้ เพราะเราไม่ใช่นักศึกษา และสมาธิในการฟังของเราก็สั้นไม่เกิน 15 นาที เพราะฉะนั้นการเรียนรู้ที่ดีที่สุดคือการเรียนรู้จากเรื่องราวของเราเอง อย่างเรื่องแดนที่ผู้ใหญ่โรจน์เล่าให้ฟัง เราจัดการกันได้ ข้อมูลที่เราเก็บนั้นเห็นว่าไกล่เกลี่ยกันได้เกือบ 80% ถ้าคิดเป็นตัวเงินเป็นจำนวนมหาศาลในการลดค่าใช้จ่าย จาก 136 เรื่องที่เราเก็บได้แล้วไกล่เกลี่ยกันได้ 109 เรื่องถ้าคิดเทียบกับค่าใช้จ่ายกับเรื่องที่ต้องขึ้นศาลคิดเป็นจำนวนเงินเท่าใด เพราะเรื่องที่ขึ้นศาลมีทั้งค่าทนาย ค่าศาล ค่าเสียเวลา เงินเดือนตำรวจ เงินเดือนศาล ค่าเสียการทำมาหากิน ค่าเดินทางญาติพี่น้อง แต่ถ้าไกล่เกลี่ยในชุมชนเรามีเพียงค่าแรงในการมาไกล่เกลี่ย นอกจากนี้ใน 136 เรื่องนี้ก็ต้องมาแลว่ามีเรื่องอะไรบ้าง มีสาเหตุมาจากอะไร ให้เห็นความจริง เห็นข้อเท็จจริง ให้เห็นความจริง เพราะพอเห็นข้อเท็จจริงเราจะยอมรับ ก็ทำให้เกิดความรักการให้อภัยต่อกัน แต่ถ้าขึ้นศาลนั้นต่างฝ่ายต่างก็จะเอาชนะ จึงไม่รู้ว่าความจริงอยู่ตรงไหน ถ้าหาความจริงไม่ได้ความรักก็ไม่เกิด แล้วก็โกรธกัน และถ้าใครมีฐานะมีโอกาสเข้าถึงหน่วยงาน

เข้าถึงทนาย ตำรวจ ศาล มากหวา มีเงินวิ่งเต้นเอาได้ ก็ชนะได้ ส่วนอีกฝ่ายที่แพ้โดยที่ไม่ได้เป็นความจริงเลย ถามว่าคู่กรณีเขาจะดีกันได้ปรือ นอกจากนี้บทบาทของกรรมการศูนย์ไม่ได้มีแต่เรื่องของการไกล่เกลี่ยอย่างเดียว คุณมานพยังให้ความรู้เรื่องของการดูแลสิทธิตามกฎหมายที่มีสิทธิเมื่อตกเป็นผู้ต้องหา สิทธิเมื่อตำรวจมาค้นบ้าน สิทธิในการให้การต่อตำรวจเราสามารถให้คนที่เราไว้ใจหรือทนายเข้ารับฟังการสอบสวนด้วย แล้วผู้ต้องหาจะให้การหรือไม่ให้การใดๆ ก็ได้ แต่การปฏิบัติอาจไม่ได้เป็นแบบนั้น พอถูกตำรวจจับเขาให้เซ็นอะไรก็ต้องเซ็น พอจะสู้ก็ต้องไปหักล้างกันในชั้นศาลโดยการตั้งทนาย นอกจากนี้ยังมีสิทธิในเรื่องค่าตอบแทน ค่าชดเชยผู้เสียหายในคดีอาญา แล้วยังมีความรู้เรื่องประกันรถ เราจะต้องรู้ เรื่องการคุ้มครองพยาน กองทุนประกัน ทางกรมเห็นว่าเวลาเราไปสู้คดีเราจะขอใช้ทนายอาสาฯ (ทนายขอแรง) ซึ่งเขาประสบการณ์น้อย ไม่ได้ว่าความให้เต็มที่ ขึ้นชื่อไว้เพื่อให้รู้ว่าสถานะตนเองยังเป็นทนายอยู่ กองทุนนี้ให้ยืมเงินไปจ้างทนายที่มีความสามารถ เพราะวัวชนมันต้องเป็นคู่ที่พอฟัดพอเหวี่ยงกัน หรือจะใช้ในการประกันตัว ไม่ต้องไปซื้อประกัน หรือกู้ยืมที่ดอกเบี้ยสูง หรือต้องใช้หลักทรัพย์ นอกจากนี้ยังมีคลีนิคยุติธรรมโดยมีทนายนั่งประจำที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัด โดยกรมฯจ้างวันละ 500 บาท ให้เราไปปรึกษาได้ฟรี คิดว่าเรื่องสิทธิ และเรื่องการดูแลความเป็นธรรมเป็นหัวใจของงานนี้ เรื่องราวที่เราเก็บ 136 เรื่องนั้นถ้าเอามาคลี่และวิเคราะห์กัน แต่ละเรื่องเป็นตำราเล่มใหญ่ให้ความรู้อันมหาศาล ให้ความรู้แก่ลูกเด็กในบ้านเราว่าการขึ้นศาลเป็นปันปรือการวิ่งเต้น การไกล่เกลี่ยเป็นปันปรือ ตอนนี้การไกล่เกลี่ยมีหลายระดับ ตั้งแต่หมู่บ้าน ตำบล(กรรมการศูนย์ฯ) หรือระดับอำเภอ ทนายบางคนก็นัดไกล่เกลี่ยให้คดีจบกันไป ตำรวจหรือร้อยเวรบางคนก็ดีไล่ให้ไปไกล่เกลี่ยกันก่อน ถ้าคุยกันไม่ได้แล้วค่อยกลับมา แต่บางคนกลับใช้เป็นช่องทางหารายได้ก็มี อย่างเรื่องหนีตามของเด็กสาวพ่อแม่ก็จะแจ้งความก่อน พอกลับไปไกล่เกลี่ยกันได้ ตกลงแต่งงานกันได้ อีมาถอนก็ไม่ได้แล้วเพราะตำรวจบอกว่าบันทึกแล้ว ต้องวิ่งเต้น ตำรวจบางคนเรียกเงินด้วยและว่าจะให้คดีจบ เรื่องของเยาวชนมีมาก อย่างเรื่องเด็กหญิงตามผู้ชายตามกฎหมายถือว่าเด็กหญิงอายุไม่เกิน 15 ปี หากถูกฝ่ายชายพาไป ถือเป็นคดีอาญาที่ยอมความไม่ได้ (พรากผู้เยาว์) ตัวอย่างเรื่องที่เกิดที่คลองชีล้อม มีอยู่ว่าเด็กหญิงอายุยังไม่ถึง 15 ได้ไปอยู่กับผู้ชายอายุ 24 ปี พ่อแม่ฝ่ายหญิงโมโหเพราะลูกสาวตนเองยังเรียนหนังสืออยู่ กลับไปเด็กก็รักกันผู้ใหญ่จึงต้องเข้าไกล่เกลี่ยตกลงก็ให้เด็กได้แต่งงานกันถูกต้อง อยู่กินกันมา 5 ปี จนมีลูกด้วยกัน 2 คน อยู่ๆ ตำรวจเกิดอยากล้างคดีเก่าๆ ก็มาจับฝ่ายชาย ถูกจับไปก็ประกันตัวออกมาโดยไม่รู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้น ไม่กี่วันก็มีหมายจากศาล ต้องขึ้นศาลอีก 2 วันก็ตกอกตกใจมาหาผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่เข้ามาปรึกษาพี่มานพ เห็นว่าไหนๆ ก็ไหนๆ แล้วมีลูกแล้วด้วยกันถึง 2 คน ก็เอาลูกไปยืนยันต่อศาลถ้าศาลไม่เห็นใจก็ให้รู้กันไป แล้วชวนพ่อแม่ของทั้งสองฝ่ายไปด้วย

ศาลจะได้รู้ และเมื่อปรึกษาทนายก็ให้คำแนะนำเช่นเดียวกัน ในวันที่ไปขึ้นศาลตัดสินจำคุก แต่ให้รอลงอาญา จะเห็นว่าถ้าไปวิ่งเต้นกับตำรวจต้องเสียเงินหลายบาท แต่ถ้าหากเรารู้กระบวนการก็ไม่ต้องไปเสียให้ตำรวจระหว่างทาง ค่าทนายก็ไม่ต้องจ่าย เรื่องแบบนี้เป็นอุทาหรณ์สอนใจได้ เพราะเกิดขึ้นมาก แต่ให้เราใจเย็น หาคนปรึกษาให้หลายฝ่าย แล้วอย่างเรื่องที่ดินที่ผู้ใหญ่นำเสนอจะเห็นว่าเกิดขึ้นมาก ถ้าวิเคราะห์ให้จะเห็นว่ามีแนวทางในการป้องกันได้ง่าย เพราะมีประชาคมอยู่แล้ว เรื่องของแดนเรื่องของที่ดินออกเป็นกติกาชุมชนได้ เพราะกองทุนสวนยางก็กำหนดให้เว้นการปลูกยาง 1.5 เมตร ปลูกปาล์มเว้น 3.0 เมตร แต่กองทุนก็ให้ปลูกไม้แซมได้ คนจึงปลูกลงไปที่แดน แล้วการปลูกก็ต้องใช้เวลาหลายปีอาจส่งผลถึงรุ่นลูกรุ่นหลานได้ ดังนั้นตรงแดนควรออกกติกาเลยว่าห้ามปลูกไม้ เมื่อก่อนเขาจะให้เว้นที่เรียกว่าทางพลี คือทางที่เว้นไว้เดินกัน ถ้าออกแบบนี้ก็ไม่เกิดปัญหา และระเบียบแบบนี้ก็ออกได้เพราะไม่ขัดกับข้อกฎหมายใดๆ ทำให้ชัดให้ทุกคนรับรู้ หรือเรื่องอื่นๆ เราเอาข้อมูลที่เก็บได้มาต้องเอามาดูกันอีกที ว่าจะออกกติกา แก้ไข หรือป้องกันปัญหาได้อย่างไร นอกจากนี้ความรู้ที่จะมาให้กับเราก็ต้องพิจารณาให้ตรงกับปัญหาของเราที่เราต้องการ กรณีไหนที่เกิดความขัดแย้งมากๆ เราเอาความรู้มาคุยกันทีละเรื่องให้ชัดเจนเข้าใจ สำหรับพี่มานพได้ฝากเรื่องงานยุติธรรมชุมชนไว้ว่าการทำงานนี้ทำให้เราเกิดความมั่นใจ จะเห็นว่าผู้ใหญ่ถนอมกล้าพูดมากขึ้น แล้วก็พร้อมที่จะหาความรู้เพื่อมาบอกพี่น้องเราให้รู้มากขึ้น ถ้าเราตั้งใจงานนี้ก็จะช่วยแก้ปัญหาได้ พี่มานพเองก็จะช่วยผลักดันทั้งข้างบนและข้างล่าง ในเวทีนำเสนอระดับจังหวัดเราจะเชิญเพื่อให้คนมีอำนาจบารมีได้มารับรู้ จะเห็นว่าจากเรื่องที่เก็บมาเราจัดการได้เองมากช่วยลดภาระของศาล ลดการสูญเสียเงินได้มากมาย เราต้องบอกเรื่องราวที่ได้ให้ชัด การเก็บข้อมูลมีประโยชน์ตรงที่ทำให้เราได้เห็นสาเหตุของปัญหา เป็นแนวทางแก้ แนวทางป้องกัน เราเองก็ยังขาดการไปเรียนรู้การทำงานของศาล ที่ตำบลคลองชีล้อมเขาชวนกันไปขึ้นศาลเป็นทีมเพื่อให้ได้ประสบการณ์จริง หรือเราจะเชิญอัยการ หรือศาลมาคุยในพื้นที่ได้ ถ้าเราทำเวทีในชุมชนได้เขาก็คงพร้อมจะลงมาให้ความรู้เรา

ผู้ใหญ่วิโรจน์(พิธีกร)

วันนี้รบกวนเวลาพี่น้องมามากพอสมควรแล้ว เราจะทำเวทีหมู่บ้านอีก 2 เวที ถ้าใครสนใจให้ประสานงานมายังผู้ใหญ่ แล้วจัดวันไหน ผมจะประสานงานกลับไปอีกทีหนึ่ง

ให้เวลาเพื่อสอบถาม ถ้ามีข้อสงสัยอะไร พี่น้องสอบถามได้ หรือจะเพิ่มเติมได้ ตอนนี้มีเรื่องเพิ่มเติมที่บ้านใหญ่หนอมที่เกิดอุบัติเหตุเกิดขึ้น ไกล่เกลี่ยโดยกรรมการ เรื่องสิ้นสุดแล้ว จบลงด้วยดี ไม่มีการขึ้นโรงศาล ไม่ต้องจ่ายค่าใช้จ่ายอะไร

ผู้ใหญ่สุรพงษ์

เล่าที่ว่าผมไปยื่นเรื่องในหมู่บ้านที่คนถูกยิงตาย ผมได้ยื่นเรื่องขอค่าเสียหายตรงนี้สองเรื่องแล้ว วันก่อนผมเล่าให้ฟังว่า เด็กนครฯ ติดหรางที่นั่น แล้วย้ายมาอยู่ที่ตรัง ได้ติดต่อไปยังคุมประพฤติ แต่ไม่ได้เรื่อง จึงมาหาผม ผมเลยได้คุยกับผอ.สมหมาย ว่าทางนี้ไม่ได้ส่งไปที่นครฯ สุดท้ายเค้าก็ทำเรื่องให้ เค้าก็ให้ความสำคัญกับศูนย์ของเรา ที่เราทำกันอยู่ มีหน่วยงานรับรองช่วยเหลือเรา ช่วยเหลือพี่น้อง พวกเราทำแม้จะต้องตัดยางก็ต้องไปประชุมเพื่อให้ได้ความรู้มาช่วยเหลือพี่น้อง ไม่ต้องให้ขึ้นโรงขึ้นศาลกันมาก นี่แหละสิ่งที่โบ๊เราปล้ำทำกันอยู่ ผู้ใหญ่ทุกคนก็ทุ่มเทกำลังใจกันทุกเรื่อง เพื่อให้ไปถึงลูกถึงหลาน ศูนย์นี้ไม่ใช่ว่าเปิดแล้ว ไม่ได้จะหยุดตรงนี้ แม้ไม่ได้ เป็น ผญ.แล้ว ศูนย์นี้ก็ยังคงอยู่ เพื่อให้ช่วยลูกหลานต่อไป

ผู้ใหญ่วิโรจน์(พิธีกร) กล่าวขอบคุณกรรมการศูนย์ แขกผู้มีเกียรติ ...

<u>กิจกรรมสรุปผลการจัดเวทีหมู่บ้าน/วางแผนการจัดเวทีหมู่บ้าน</u>

วันเวลาและสถานที่

วันที่ 11 สิงหาคม 2552 ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 เวลา 15.00 น.

กลุ่มเป้าหมาย

ทีมวิจัยและพี่เลี้ยง

ขั้นตอนวิธีการ

วันนี้มีทีมวิจัยเข้าร่วมประชุม 6 คน คือผู้ใหญ่วิโรจน์ นายยะสิ้น นายถนอม นายเฟิน นายประยงค์ นายสุรพงศ์ และพี่เลี้ยง 4 คน วันนี้คุยสรุปผลการจัดเวทีหมู่บ้านครั้งที่ 1 โดยภาพรวมก็ออกมาดี มีชาวบ้านมากันเยอะและสนในสิ่งที่นำเสนอ คณะกรรมการก็ทำงานได้ดี พูดได้ตรงประเด็น การเตรียมเวทีและสถานที่ ให้ผู้ใหญ่ประสิทธิ์ เป็นตัวแทนในการจัดการเวที และจัดหาของว่างเพื่อรับประทานช่วงเบรก ให้ผู้ใหญ่ประสิทธิ์ แนะนำกรรมการศูนย์ฯ ผู้ใหญ่วิโรจน์เป็นพิธีกร ผู้ใหญ่ถนอมแนะนำที่มาของศูนย์ ผู้ใหญ่สุรพงศ์แนะนำกรรมการศูนย์ ผู้ช่วยคล่องนำเสนอผลงานของศูนย์ฯ กรณีศึกษา เลือกเรื่องแดนของผู้ใหญ่วิโรจน์ ที่ไกล่เกลี่ยจบในชุมชน เรื่องที่ไปจบที่ศาลของผู้ใหญ่ประสิทธิ์ และเรื่องพยามยามฆ่าของผู้ใหญ่ถนอม ได้รับความร่วมมือจากทนายความชัยศิษฎ์ศิลป์ และดาบตำรวจกรีฑามาร่วมด้วยเพื่อตอบข้อซักถามของชาวบ้าน ทุกอย่างเป็นไปด้วยดี แต่มีสิ่งที่ควรปรับปรุงคือ

- การเล่ากรณีศึกษาขาดการเปรียบเทียบ
- พิธีกรไม่ได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของเวที

- ควรมีการสรุปลำดับการพูดบนเวทีให้ทุกคนรู้ในแต่ละช่วง
- ขาดการเตรียมการที่ดี

จากนั้นก็คุยกันเรื่องการเตรียมจัดเวทีนำเสนอระดับหมู่บ้านครั้งที่ 2 ได้แก่ หมู่ 2,3,5,8,9 และ 10 ในเรื่อง

- จัดเวทีวันที่ 15 สิงหาคม 52 ผู้เข้าร่วมคือหมู่ที่ 2,3,5,8,9,10 โดยออกเป็นหนังสือเชิญ ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านนำไปเชิญด้วยตนเอง หมู่บ้านละ 15 คน
- ให้ผู้ใหญ่เฟินเป็นคนเปิดงาน และแนะนำกรรมการศูนย์
- ผู้ใหญ่วิโรจน์เป็นพิธีกร กล่าวแนะนำงาน และนำเสนอผลงานของศูนย์ฯ
- ผู้ใหญ่สุรพงศ์เล่าที่มาของโครงการ
- เล่ากรณีศึกษาเรื่องที่จบในชุมชนโดยผู้ใหญ่วิโรจน์ ส่วนกรณีอื่นให้ปรึกษากันอีกครั้งก่อนงาน

วันนี้การเตรียมการไม่ยุ่งยากมากเพราะมีประสบการณ์จากเวทีครั้งที่แล้วมาบ้าง

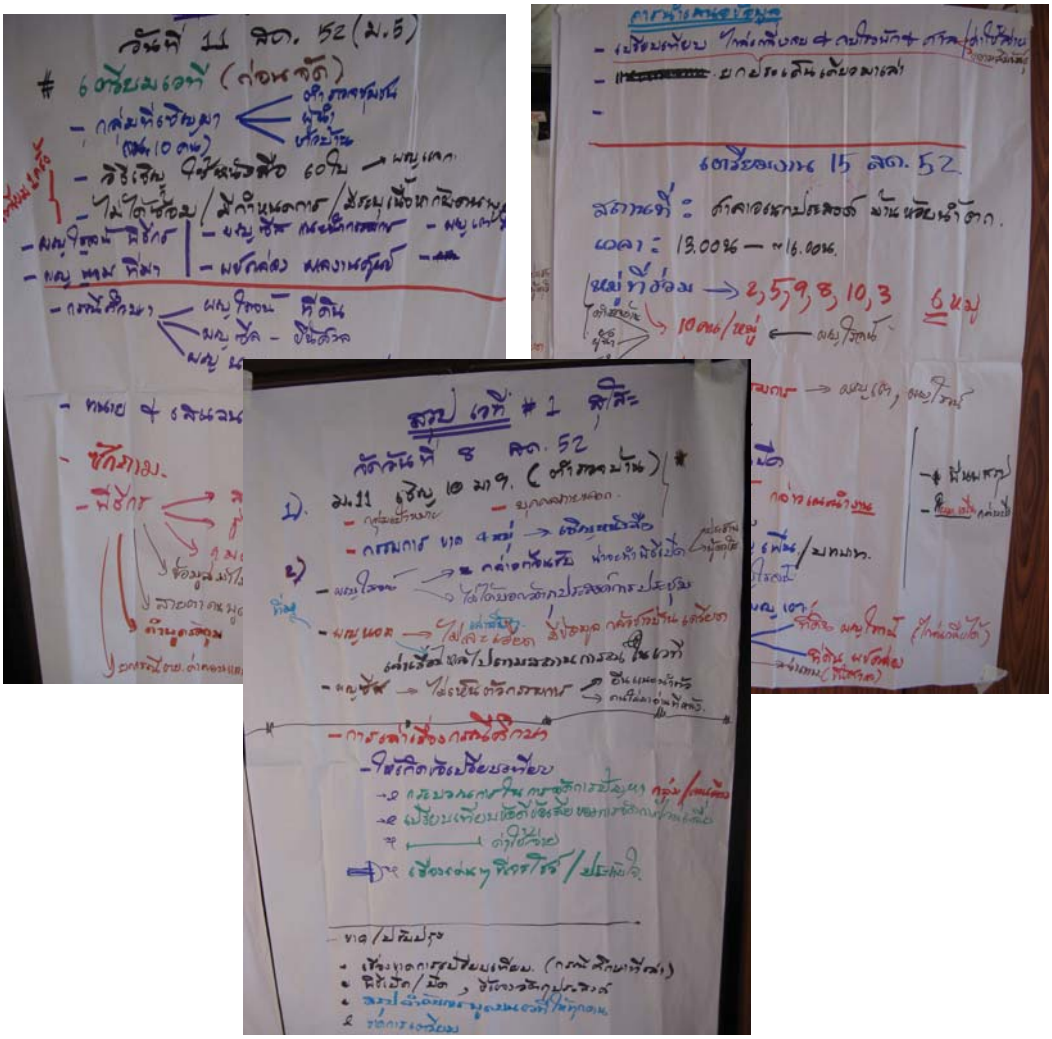

<u>กิจกรรมเวทีหมู่บ้านครั้งที่ 2 หมู่ที่ 2,3,5,8,9,10</u>

วันเวลาและสถานที่

วันที่ 15 สิงหาคม 2552 ณ ศาลาเอนกประสงค์หมู่ที่ 8

กลุ่มเป้าหมาย

ทีมวิจัย ชาวบ้านในชุมชน และเจ้าหน้าที่หน่วยงาน รวมประมาณ 50 คน

ขั้นตอนวิธีการ

ผู้ใหญ่วิโรจน์ เสียมไหม พิธีกรในเวทีแนะนำว่าเวทีวันนี้เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลสุโสะ ร่วมกับชุมชน โดยกรรมการนั้นมีการประชุมกันอยู่บ่อยๆ ประมาณเดือนละ 1 ครั้ง หรือ 2 ครั้ง สำหรับวันนี้เราให้พี่น้องเข้ามามีส่วนร่วมด้วย เพื่อให้ได้รู้กันว่าเราทำอะไรกันมั่ง (กันบ้าง) ซึ่งจะใช้เวลาไม่นานไม่เกิน 2 ชั่วโมงเพราะทุกคนก็มีภารกิจแล้วก็รู้ๆ กันว่าพอนั่งฟังนานๆ ก็จะเบื่อ เราเตรียมไว้ว่าให้กำนันมาเปิดเวทีให้แต่กำนันไม่ได้มา จึงเชิญผู้ใหญ่เฟิน ชูอ่อน เจ้าของหมู่บ้านมากล่าวเปิดเวทีวันนี้

ผู้ใหญ่เฟิน ชูอ่อน ได้กล่าวสวัสดีทุกคน แล้วบอกว่างานนี้เป็นการช่วยกันสอดส่องดูแลสิ่งที่ยังบกพร่อง เพื่อให้เกิดความเข้มแข็ง และก็ได้เปิดเวทีเพื่อการนำเสนอต่อไป

ผู้ใหญ่วิโรจน์ บอกว่าเราไม่ต้องมีพิธีการไหรมาก (ไม่มีพิธีรีตองมากนัก) จากนั้นแนะนำผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลสุโสะของเรา คือ คุณมานพ ช่วยอินทร์ จากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.ตรัง และคณะ ซึ่งวันนี้ดูแปลกหน้า ลำดับที่ 2 คุณชัยศิษฎ์ศิลป์ ช่วยอินทร์ ท่านเป็นทนายความวันนี้จะมาช่วยไขข้อข้องใจด้านกฎหมายของพวกเรา เพราะบางทีกฎหมายเบื้องต้นเราก็ยังไม่รู้กันที หลายๆ คนยังคลางแคลงใจด้านกฎหมายก็สอบถามกันได้ในวันนี้ สำหรับที่ไปที่มาของศูนย์ฯ นั้นผู้ใหญ่ถนอมจะมาเล่าให้ฟัง ว่าเป็นไอ้ไหร (อะไร)

ผู้ใหญ่ถนอม รอดเสน เล่าว่าศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลสุโสะ มาจากที่ตำบลมีผู้เข้าร่วมอบรมเป็นเครือข่ายอาสาสมัครคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ เมื่อปี 2548 ก็ดำเนินการประสานความร่วมมือกับกรมคุ้มครองสิทธิฯ และ สกว.ตรัง ได้เข้าอบรมให้รู้เรื่องสิทธิและเสรีภาพเบื้องต้น ตอนนั้นเข้าอบรม 25 คนก็ได้รับบัตรอาสา ปี 2549 ก็เข้าอบรมต่อเนื่องทั้งเรื่องสิทธิกฎหมายเบื้องต้น การไกล่เกลี่ย ปี 2550 ดำเนินงานภายใต้โครงการส่งเสริมการจัดการความขัดแย้งโดยชุมชนมีส่วนร่วม และคัดตัวแทนกรรมการจากทุกหมู่บ้าน ในปี 2551 ดำเนินงานต่อจนได้เปิดศูนย์ยุติธรรมชุมชน ต.สุโสะ ในวันที่ 21 มีนาคม 2551 ที่หมู่ที่ 9 มีกำนันเป็นประธานและผู้ใหญ่เป็นกรรมการฯ สำหรับการเปิดศูนย์เพื่อให้ศูนย์เป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องการจัดการข้อขัดแย้งของชุมชน เพื่อให้เกิดการจัดการความขัดแย้งอย่างมีระบบ มีระบบคือการไม่เอารัดเอา

เปรียบ ให้เกิดความเป็นธรรม ไม่ว่าใครเป็นญาติกับใครก็จะให้ความเป็นธรรม เพื่อการประสานหน่วยงานภาครัฐ ตอนเปิดศูนย์ฯอธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพมาเป็นประธานเปิดศูนย์ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ และยังมีเจ้าหน้าที่จากอำเภอ จังหวัด เครือข่ายจากตำบลอื่นๆ มาร่วมด้วย และคนในชุมชนเองด้วย

ผู้ใหญ่วิโรจน์ สรุปว่าศูนย์การไกล่เกลี่ยเป็นทีม เพราะฉะนั้นจะทำให้เกิดความเป็นธรรม สำหรับศูนย์นั้นก็คิดว่าประสบความสำเร็จในเรื่องการไกล่เกลี่ย ลำดับต่อไปผู้ใหญ่เฟินจะมาแนะนำกรรมการศูนย์ เพื่อให้เราได้ไปหาได้ถูกว่ามีใครบ้าง

ผู้ใหญ่เฟิน แนะนำกรรมการศูนย์ได้แก่

1.	นายวิศาล สาราบรรณ์	ประธาน
2.	นายสุรพงศ์ หยงสตาร์	รองประธาน
3.	นายถนอม รอดเสน	รองประธาน
4.	นายมณี ตู้ดำ	เลขานุการ
5.	นายก่อเดช สังข์แก้ว	ผู้ช่วยเลขานุการ
6.	นายประสิทธิ์ โสะหาบ	เหรัญญิก
7.	นายวิรัตน์ ขาวดี	ผู้ช่วยเหรัญญิก
8.	นายกฤษฎา สิทธิสถิตย์	ประชาสัมพันธ์
9.	นายวิโรจน์ เสียมไหม	ผู้ช่วยประชาสัมพันธ์
10.	นางชลธิชา ปานแดง	ปฏิคม
11.	นายชอบ ชัยศิริ	กรรมการ
12.	นายอนันต์ สรรเพชร	กรรมการ
13.	นายยะสิ้น รอดเสน	กรรมการ
14.	นายบุญสร้าง เลี้ยววัฒนาสกุล	กรรมการ
15.	นายประทีป เพชรเพ็ง	กรรมการ
16.	นายวิเชียร ใจสมุทร	กรรมการ
17.	นายเฟิน ชูอ่อน	กรรมการ
18.	นายชม หลักขัน	กรรมการ
19.	นายวิษณุ ขันนุ้ย	กรรมการ
20.	นายสุรเดช รองเดช	กรรมการ
21.	นายสุชาติ จิตรบุญ	กรรมการ
22.	นายอับดุลเลาะ รอดเข็ม	กรรมการ

23. นายประยงค์ รอดเข็ม กรรมการ

ผู้ใหญ่วิโรจน์ เล่าเรื่องการทำงาน ว่าเป้าหมายของศูนย์เพื่อการไกล่ เกลี่ย ดูแลความเป็นธรรม ลดปัญหาที่เข้าสู่โรงพัก หรือศาล เราจะไกล่เกลี่ยโดยคนในชุมชนเราก่อน ยกตัวอย่างเรื่องที่ดินเมื่อคู่กรณีไปแจ้งความกับตำรวจ ก็ต้องหาเจ้าหน้าที่ที่ดิน แล้วถ้าเข้าสู่ศาล เสียเวลา เสียค่าใช้จ่าย เสียความสัมพันธ์ ความเป็นพี่เป็นน้องสูญ บางคนมีข้อพิพาทที่ดินตายก็ไม่แลหน้ากันอีก บางคนต้องจ่ายหลายหมื่นเพื่อให้ได้ดินเพียงแค่คืบ ยังมีความรู้เรื่องค่าตอบแทนกรณีที่ชาวบ้านถูกลูกหลงแล้วหาผู้กระทำผิดไม่ได้ ก็จะมีรัฐเป็นผู้รับผิดชอบ เพราะไม่สามารถคุ้มภัยให้กับเราได้ เราสามารถยื่นเรื่องเพื่อขอค่าชดเชยได้ อย่างกรณีชาวบ้านถูกทำร้ายที่ 3 จังหวัดชายแดน กรมคุ้มครองสิทธิฯ ก็จ่ายค่าชดเชยให้

ผู้ใหญ่สุรพงศ์ นำเสนอว่าเครือข่ายยุติธรรมตรังที่เปิดศูนย์ 12 ศูนย์ ได้ไปสรุปงานที่เกาะสุกรร่วมกันว่าจะทำงานอย่างไรกันต่อ ก็ได้แนวทางกลับมาทำงานในพื้นที่ว่า เราต้องเก็บบันทึกข้อมูลการจัดการปัญหาความขัดแย้ง ทีมกรรมการเราเก็บข้อมูลได้ทั้งหมด 136 เรื่อง แล้วดูกันว่าเรื่องที่จัดการให้จบในชุมชนไม่ได้ต้องขึ้นโรงขึ้นศาลเพราะอะไร เราตั้งวงถกกัน พบสาเหตุว่าบางคนเพราะเพื่อนเชียร์ก็มีเพื่อนว่ามึงอย่ายอมเขาแหละ(เลย) สู้ให้ถึงที่สุด ลงผลสุดท้ายถึงศาลแล้วก็ไม่มีอะไรดีขึ้น มีแต่เสียทั้งนั้นเสียเงินทอง เสียญาติ เพราะพอขึ้นศาลแล้วก็ต้องโกรธกัน เราในฐานะกรรมการศูนย์ฯก็ต้องเก็บมาคิดต่อว่าจะทำอย่างไร นอกจากนี้เมื่อก่อนที่ผ่านมากำนันผู้ใหญ่พอไปประชุมที่อำเภอรับเงินเดือนทุกเดือนแล้ว เราก็ไม่ได้กลับมาเจอกันเลย แต่พอมีศูนย์ฯมีงานนี้เข้ามาเราได้กลับมาเจอกันบ่อยขึ้น พอมีศูนย์ฯ ตัวกระผมเองเป็นรองประธานก็ได้ประสานงานให้ความช่วยเหลือได้หลายเรื่อง จากข้อมูลที่เก็บมา 136 เรื่องสามารถแยกแยะวิเคราะห์เป็นประเด็นปัญหาได้ดังนี้

ประเด็นปัญหา	จำนวนเรื่อง	ผลการจัดการ		
		ไกล่เกลี่ยจบในชุมชน	จบที่โรงพัก	ขึ้นศาล
ที่ดิน	24	21	-	3
ทะเลาะวิวาท	22	15	1	6
ลักขโมย	19	14	3	2
บุกรุกที่สาธารณะ	14	10	1	3
ชู้สาว	14	13	-	1
ซื้อ-ขาย-จำนอง- ออมทรัพย์	11	9	-	2

อุบัติเหตุ	10	9	1	-
เยาวชน	6	4	-	2
โครงการของภาครัฐ	7	7	-	-
สัตว์เลี้ยงกินยาง	4	4	-	-
อื่นๆ	5	3	1	1
รวม	**136**	**109**	**7**	**20**
เปอร์เซ็นต์		**80.15**	**5.15**	**14.70**

นี้คือข้อมูลที่เราปล้ำทำกันขึ้นมา ต่อไปเราจะได้ใช้ข้อมูลนี้วิเคราะห์ว่าเรื่องที่ขึ้นศาลเพราะอะไร

ผู้ใหญ่วิโรจน์ สรุปให้เห็นว่าการไปขึ้นศาลเป็นเรื่องยุ่งยาก แต่งตัวไม่เรียบร้อยก็โดนผัด(ตำหนิ ติเตียน) ได้ ไม่ได้ง่ายเหมือนไกล่เกลี่ยที่ศูนย์ฯ ที่สุโสะ ซึ่งชาวบ้านจะมาชุดขี้ยาง(ชุดใส่ทำงานกรีดยาง) ก็ได้ คุยกันฉันท์พี่ฉันท์น้อง สำหรับเรื่องที่เก็บมานี้ในประเด็นทะเลาะวิวาททั้งหมด22 เรื่องต้องขึ้นศาล 6 เรื่อง พบว่าส่วนใหญ่เป็นเยาวชน ซึ่งเยาชนที่บ้านห้วยน้ำตกบ้านผมก็มี พบว่าพ่อแม่บางคนยอมเสียเบี้ย(ยอมจ่ายเงิน) เพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์คิดว่าเสียเบี้ยให้นายหรือเจ้าหน้าที่แล้วเรื่องจะจบ แต่พอเอาเข้าใจผลสุดท้าย หรางก็ติด (จำคุก) เบี้ยก็เสีย เกิดความช้ำใจบอบช้ำ เป็นความเจ็บปวดของผู้เป็นแม่ ดังนั้นคิดได้ว่าทำปรือให้เกิดการไกล่เกลี่ยกันในชุมชน ที่ตรังนั้นเปิดศูนย์ 12 ศูนย์ฯ ทนายบอกว่าทำให้คดีขึ้นศาลน้อยลง คิดว่าเป็นสิ่งที่ดีสำหรับปัญหาเล็กๆ น้อยๆ เช่น วัวกินยาง อุบัติเหตุนั้นจัดการไกล่เกลี่ยกันได้ แต่บางเรื่องที่เป็นการกระทำผิดรุนแรงก็ต้องปล่อยให้ศาลเป็นผู้จัดการ พี่น้องเคยได้ยินคำที่เขาพูดว่าหรางเอาไว้ขังคนโง่ และคนไม่มีเบี้ยหรือไม่ เราจะทำปรือไม่ให้คนจนและคนขาดความรู้ต้องไปติดหรางได้เห็นข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์หรือไม่ ที่ตำรวจจับปืนเอ็ม16 ได้ในบ้าน แต่เจ้าของบ้านไม่ต้องติดหราง มันมีช่องว่างอะไรของกฎหมายอยู่ เมื่อเทียบกับลูกบ่าว(ลูกชาย) ชาวบ้านบ้านเราโดนจับปืนอัดลมศาลตัดสินติดคุก 6 เดือน สังคมนี้มันเกิดอะไรขึ้น หรือว่ากฎหมายมี 2 มาตรฐาน สำหรับปืนฆ้อนตราควายตัดสินติดคุก 1 ปี 6 เดือน หรือลองถามผู้ใหญ่สุรเดชดูว่าต้องทำปรือไม่ให้ติดคุก บางทีผู้ใหญ่เองพอได้รับทราบว่าเยาวชนถูกจับเรื่องปืนก็ต้องช่วยโดยใช้เทคนิคหรือตุกติกกันบ้าง เพราะเยาวชนเขายังต้องเรียนหนังสือ ยังต้องมีอนาคต ถ้าประวัติของเขาด่างพร้อยการศึกษาวุฒิต่างๆ ที่เขาได้มาก็หมดค่า เพราะสังคมจะตีตราเขาที่ถูกติดคุกมาก่อน แล้วเยาวชนคืออนาคตของประเทศบางทีเขาอาจจะไปเป็นตำรวจ เป็นนายอำเภอ เราจึงต้องคิดว่าจะช่วยจัดการดูแลปรือให้ใช้วิธีการดูแลพึ่งพา ไม่เอาเปรียบ สร้างชุมชนที่สงบสุข อยู่กันอย่างโดยไม่ต้องไปต่อสู้กันที่ศาล

ลำดับต่อไปนำเสนอกรณีศึกษา เพื่อให้เห็นว่าสาเหตุไหรทำให้เกิดปัญหาขึ้น แล้วมีแนวทางป้องกันปัญหาได้หรือไม่

เรื่องแรกเรื่องแดน ซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดมาก แค่เรื่องแดนนี้คู่เขยของผมเคยถูกตีตายด้วยไม้รั้วมาแล้ว นั่นเป็นเรื่องจริง สาเหตุเพราะต้องการดินแค่ศอกเดียว มันเกิดขึ้นได้ปรืออะไรเป็นสาเหตุ ถ้าย้อนได้คนที่ตีเขาตายก็ไม่อยากทำแบบนั้น ดินศอกเดียวนั้นถ้าให้กันได้ก็คงให้ไปไม่ต้องมามีคนตายเพราะเรื่องเด็กน้อย เราจึงต้องเอาเรื่องเดิมมาเป็นบทเรียนเพื่อไม่ให้เรื่องแบบนี้เกิดขึ้นอีก ยกตัวอย่างกรณีศึกษาของหมู่ที่ 5 มีนายติ๋กเซี๋ยะ หรือเรียกว่าโก้เซี๋ยะ คนทุ่งยาวมีสวนอยู่สัก 2,000 ไร่ได้ ที่หมู่ 5 มีสัก 300 ไร่ มีปัญหากับโก้ยาวซึ่งทำรถแม็คโค และมีที่ดินก็กว่า 2,000 ไร่กัน มีปัญหากัน เรื่องแดน เติ้ลแลเขาตามผู้ใหญ่โรจน์ไปแก้ให้ที ขณะที่ผมมีสวน 2 แปลงรวมแล้ว 10 ไร่ คราวนี้ต้องไปแก้ปัญหาให้ราชสีห์ คิดแลดินตรงนั้นเกิดมาจากท้องแม่ก็มีอยู่แล้วก็ไม่รู้ว่าของคนนั้นอยู่ปรือ แต่เราก็ต้องมีมาตรฐาน คิดว่าทุกคนที่เป็นเจ้าของที่ดินจะรู้ดีว่าที่ดินของตนเองมีแค่ไหน แดนอยู่ตรงไหน เรารู้ว่าเพื่อนปักหลักมาเบียดสวนยางเรา ผมจึงเรียกสองฝ่ายเข้ามาคุยกัน ติ๋กเซี๋ยะตอนนั้นมีชีวิตอยู่เหลยมาเอง ฝ่ายโกยาวนั้นส่งตัวแทนมา ผมเรียกมาเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายได้ช่วยกันแก้ปัญหา ผมจึงถามว่ารับได้หรือไม่ถ้าตัดสินไปแล้ว ทั้งสองฝ่ายบอกว่ารับได้ ในวันนั้นผมจึงปักแดนดึงเชียกทั้งสองฝ่ายก็ยอมรับในการวัดแดนนั้น วัดจากแดนแล้วนายติ๋กเซี๋ยะนั้นปลูกยางห่างจากเขตแดนแล้วได้ 1.50 เมตร ซึ่งการปลูกเว้นระยะนี้ถูกต้องตามกติกาของชุมชนนี้ที่กำหนดไว้ และตรงกับระเบียบของกองทุนฯ ส่วนกติกาของการปลูกปาล์มนั้นกำหนดไว้ 3.0 เมตร เมื่อวัดจากปาล์มที่ปลูกมาเขตแดนของโก้ยาวปรากฏว่าปลูกติดแดนพอดี จะว่าทำผิดก็ไม่ใช่แกก็ปลูกในดินของแก แต่ตามกติการะเบียบนั้นควรปลูกเว้นระยะเขตแดน 3 เมตรเพราะเมื่อต้นปาล์มโตขึ้นก็จะแผ่กิ่งออกไปอีก ทางต้นก็จะล้ำไปสวนของเพื่อน ดังนั้นกติกาที่วางในประชาคมจึงต้องนำเอามาใช้ ซึ่งกำหนดว่าสวนทุกสวนต้องทำตาม หากไม่ทำตามจะไม่ให้ใช้กองทุนสวนยาง ฝ่ายโกยาวเมื่อฟังกติกาแล้วก็ต้องยอมรับ และต้องเอาปาล์มออกสามร้อยกว่าต้น แม้แค่(ใกล้จะ)ได้เก็บผลแล้วก็ตาม ถ้าพูดกันตามความสัมพันธ์แล้วผมก็ใกล้ชิดสนิทสนมกับโกยาว แต่เมื่อทำตรงนี้เราต้องเอาความถูกต้องมาเป็นที่ตั้ง เรื่องที่ดินนี้ทำให้คนเกิดความโกรธแล้วใช้อารมณ์ชั่ววูบที่จะยิงกัน จนผู้ใหญ่ต้องเอาพุงไปขวางไว้ก็มีมาแล้ว

กรณีศึกษาเรื่องต่อไปเราวางแผนไว้ว่าให้ผู้ช่วยประยงค์ รอดเข็มมาเล่า เป็นเรื่องที่ดินที่คู่กรณีต้องไปถึงศาล ทั้งสองฝ่ายต้องจ่ายเงินกันคนละสองหมื่น แล้วผลการตัดสินที่ดินที่ได้มาก็ไม่เกินคืบเดียว แล้วก็มาปักแดน ซึ่งอันที่จริงถ้าตกลงกันได้ในชุมชนก็ไม่ต้องไปจ่ายกันคนละสองหมื่น ซึ่งน่าจะตกลงกันง่ายๆ ลากเขตให้ชัดแล้วปักเขตให้ชัด ตกลงกันง่ายๆ เบี้ยสองหมื่น

เอามาส่งให้ลูกเรียนยังดีหวา แล้วยังบายใจกัน ความบาดหมางไม่ต้องเกิด แต่พอขึ้นศาลนั้นแล้ว มึงก็อยู่แต่มึงตะไม่เกี่ยวกันแล้ว ถ้าเป็นคนไทยก็ไม่เผาผี ถ้าเป็นคนแขกก็ไม่แลผีไม่ไปฝังกันแล้ว แล้วไม่จบแค่รุ่นพ่อแม่ แต่ต่อกันไปรุ่นลูก หลาน เหลน จำกันไปไม่รู้กี่ชั่วอายุคน แล้วจะทำปรือให้ปัญหานั้นละลายแล้วจบที่เจ้าของปัญหาอย่าให้ลามถึงลูกถึงหลาน โดยการทำงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน

เรื่องต่อไปให้ดาบตำรวจสุเทพ มาเล่าเรื่องการทำงานร่วมกัน ซึ่งวันนี้ตำรวจก็ไม่มา ที่เราต้องการให้ตำรวจมาเพราะ ปัญหาที่ผ่านมาคือพอเรื่องถึงตำรวจเราต้องควักเป้ากันทุกที คิดว่าต่อไปถ้าเรื่องไหนตำรวจเห็นว่าเรื่องไหนไกล่เกลี่ยได้ก็อยากให้กรรมการศูนย์ได้ไกล่เกลี่ยกันให้จบที่โรงพัก ไม่ต้องเสียเบี้ยเพราะกว่าจะหาเงินมาได้นั้นยาก ยกตัวอย่างเรื่องอุบัติเหตุเล็กน้อยพอขึ้นไปโรงพัก ตำรวจก็อาจตั้งข้อหาขับรถประมาทปรับคนละ 500 บาท อันที่จริงเรื่องเล็กน้อยถ้าเรามาคุยกันเองว่าใครชนแล้วใครเจ็บช่วยจ่ายค่ายาแดงให้คนเจ็บมั้งร้อยสองร้อยก็ได้ วันนี้ตำรวจไม่มา ลำดับต่อไปให้คุณมานพ ช่วยอินทร์ ที่เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงของเรา ที่ทำให้ศูนย์ฯไม่สูญ ได้มาคุยแนะนำอะไรเราเพิ่ม

คุณมานพ บอกว่าศูนย์ฯ นี้ทำให้เป็นศูนย์มีชีวิต ที่มีคนอยู่ จากที่เล่ามาแล้วยังมีเรื่องสิทธิอีกหลายอย่างตามกฎหมายที่เราควรรู้ เช่น กรณีตำรวจค้นบ้านเรามีสิทธิอะไร ตำรวจจับมีสิทธิไหร เรารู้มั้ย ถึงรู้บางทีเราก็เข้าไม่ถึง กรณีถูกจับไปสอบสวนต้องมีคนที่เราไว้ใจหรือทนายเข้าฟังการสอบสวนได้ แต่ที่จริงพอตำรวจจับไม่รู้พาไปสอบสวนไหน บางทีให้เราเซ็นรับเอกสารการสอบสวน เราก็ตกเป็นผู้กระทำผิด ทำปรือให้เราเข้าถึงและใช้สิทธิที่พึงมีพึงได้ ถ้าเรามีศูนย์จะด้วยกันดูแล ทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมเรามีสิทธิต่างๆ มากมาย ตั้งแต่ถูกค้น ถูกจับ สอบสวน ตกเป็นผู้ต้องหา ตกเป็นผู้ต้องขัง หรือหลุดจากถูกขังแล้ว ที่ผ่านมาเราเข้าไม่ถึงไม่มีคนดูแลให้ เรามักจะเป็นเสียเงินเสียทอง นอกจากนั้นตอนนี้มีเรื่องของค่าตอบแทนหรือค่าชดเชยผู้เสียหายในคดีอาญา อย่างกรณีคนที่ถูกยิงตายโดยหาคนกระทำผิดไม่ได้ รัฐไม่สามารถดูแลเรื่องของความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินได้ รัฐก็ต้องดูแลชดเชยให้ ถ้ามีเรื่องขึ้นมาในชุมชนเราสามารถติดต่อกรรมการศูนย์ฯ หรือยุติธรรมจังหวัดว่าต้องใช้เอกสารอะไรบ้าง ได้ในกรณีไหนบ้าง ในกรณีคาชดเชยนั้นไม่ใช่เราเป็นคู่กรณี ไม่ใช่เป็นคนที่รบกันเอง แต่เป็นคนที่ถูกลูกหลง อีกกรณีหนึ่งเป็นค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญาคือคนที่ถูกจับไปติดหราง ในกระบวนการตั้งแต่โรงพัก ในชั้นศาล ทั้งชั้นต้น อุทธรณ์ ฎีกา แต่เมื่อคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วว่าไม่ผิด นับจากวันที่ถูกตัดสินถึงที่สุดนั้นไปไม่เกินหนึ่งปี ให้เราไปยื่นเรียกค่าตอบแทนความเสียหายได้ ณ วันนี้เรามีศูนย์ยุติธรรมชุมชนมาปรึกษาหารือได้ เพราะกฎหมายหรือความรู้นั้นเพิ่มขึ้นอยู่ตลอด แม้กระทั่งเรื่องของผัวเมียก็มีกฎหมายแล้ว กรมคุ้มครองสิทธิยัง

มีเรื่องของการคุ้มครองพยาน กรณีถ้าหากเรารู้เห็นหรือเกี่ยวข้องกับเรื่องราวของผู้มีอิทธิพล แต่ไม่กล้าไปเป็นพยาน กรมมีเงินในการคุ้มครองพาไปดูแลให้ความปลอดภัยทั้งครอบครัว โดยมี safe house เพื่อให้เราไปเป็นพยาน นำคนผิดติดคุกให้ได้ นอกจากนี้ยังมีคลินิกยุติธรรม อยู่ที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัดตรัง ซึ่งกรมฯจะจ้างทนายอาสาไว้ให้วันละ 1 คนเพื่อไว้ให้คำปรึกษาด้านข้อกฎหมายฟรี ก่อนที่เราจะไปสู่กระบวนการ ลองปรึกษาทนายก่อน แล้วยังมีกองทุนประกันกรณีเราไม่มีเงินประกันตัวสู้คดี ทางกรมฯมีกองทุนไว้เพื่อประกันตัวออกมาสู้คดี และเอามาจ้างทนายเพื่อให้เราได้เลือกทนายที่มีความรู้ มีประสบการณ์ค่าจ้างจะสูง แต่ก็มีเงื่อนไขในการขอใช้ เช่นต้องฐานะยากจน ส่วนที่สำคัญคือเราจะเข้าถึงสิทธิไม่ได้ถ้าเราไม่รู้จักเจ้าหน้าที่อยู่บ้าง แต่ถ้ามีกรรมการเครือข่ายยุติธรรมชุมชนคอยเป็นหูเป็นตาคอยช่วยเหลือ แนะนำประสานงาน ให้เราได้รับสิทธิพึงมีพึงได้ อีกส่วนคือเรื่องการจัดการความขัดแย้งให้ยุติในชุมชน จะเห็นว่าเรื่องที่ดินนั้นเราจัดการได้ หากเอาเรื่องที่ถึงศาลมาพิจารณาจะรู้ว่ามีการสูญเสียมากมาย มีทั้งเรื่องค่าใช้จ่าย คู่กรณีก็ไม่ดีกันเหมือนเดิม บางคนขึ้นศาลยอมขายที่เพื่อจ้างทนาย วิ่งเต้นกับอัยการ ทนายบางคนบอกว่าไม่มีเบี้ยก็ไม่ปรือขอที่ 2 ไร่ก็ได้เป็นค่าทนาย เราจะเห็นว่าเรื่องที่ดินที่จัดการในชุมชน 21 เรื่องสิ่งทีเสียคือ เวลาที่มานั่งคุย หรือกินเหล้ากัน แล้วกลับมาดีกัน มาช่วยงานกันได้อีก เรื่องแดนที่ผู้ใหญ่โรจน์เล่ากองทุนมาบอกว่าปลูกไม้แซมได้ พอบอกอย่างนี้ก็มาปลูกกันริมแดน เรื่องแดนนี้เราจะหาวิธีการป้องกันปรือ หรือถ้าดินที่ได้โฉนดแล้วคงไม่ยาก ถ้าต้องการรางวัดก็พิสูจน์ได้ แต่กรณีไม่มีโฉนด เป็น สค. 1 ไม่มีเอกสารสิทธิ์ แม้กระทั่งเรื่องมรดกที่พ่อแม่มอบให้ไว้เมื่อก่อนที่ดินไม่มีราคาแต่พอที่ดินมีราคาขึ้นมาก็มารบแย่งที่ดินกันหล่าว

เรื่องที่ได้มาทั้งหมด 136 เรื่องถ้าดูแล้ว เราขึ้นศาลแค่ 20 เรื่อง คิดเป็นสิบกว่าเปอร์เซ็นต์ที่เราจัดการได้กว่าแปดสิบเปอร์เซ็นต์ แล้วถ้าเราขึ้นศาลทั้งหมดเราต้องจ่ายตั้งเท่าใด แล้วยังมีค่าใช้จ่ายของพนักงานสอบสวน อัยการ ศาลอีก มีงบประมาณแผ่นดินอีกมาก ใหญ่โรจน์บอกว่าบางเรื่องเป็นคดีที่ยอมความไม่ได้ ถามว่าถ้าเราไม่แจ้งความแล้วไกล่เกลี่ยตกลงกันเองได้ไม๊ แม้เรื่องรถชนกันตายหากถึงศาลเรารับผิดแล้วดูแลคนเจ็บดีๆ ศาลก็ตัดสินรอลงอาญาได้ โดยมีการชดใช้ค่าเสียหายกัน แต่บางว่าคนตายแล้วก็แล้วไม่ยอมต้องไปสู้กันในศาล เผลอๆ อาจจะต้องจ่ายกันมากหวาการชดใช้ให้อีก แล้วก็ยังโกรธกันอีก กฎหมายยังเพิ่มอยู่เรื่อยๆ เรื่องรถมี พรบ. ถามว่าเรามีสิทธิอะไรบ้าง ถ้ามันขาดเป็นชั่วโมงเขาไม่จ่ายแล้ว แล้วถามว่าเรารู้หรือไม่สิทธิจาก พรบ. มีอะไรบ้าง แม้เป็นเรื่องแคตัวแต่เราก็ไม่รู้กัน เราอาจไม่จำเป็นต้องรู้กฎหมาย แต่รู้ว่าเมื่อเกิดเรื่องแบบนี้เราจะประสานไปที่ใคร ในหนังสือที่เราแจกก็มีเบอร์หน่วยงาน หรือกรรมการศูนย์เองก็ต้องรู้ว่าต้องประสานไปที่ใคร ดังนั้นเรื่องสิทธิต่างๆ เราควรจะรู้

อย่างเรื่องของเยาวชน กรณีตัวอย่างที่บ้านนา คือเด็กหญิงไม่เกิน 15 ปีไปกับผู้ชาย พ่อแม่ฝ่ายหญิงไปแจ้งความ หลังจากนั้นก็ได้ตกลงไกล่เกลี่ยยอมให้เด็กแต่งงานกัน ฝ่ายหญิงตกสินสอดแสนสองหมื่น เมื่อไปที่ตำรวจขอถอนแจ้งความตำรวจบอกว่าต้องให้เงินแกห้าหมื่นกัน ผู้ใหญ่โทรมาปรึกษาผมก็ถามว่าแล้วให้ตำรวจเป็นค่าอะไรไม่ต้องไปให้ ไม่ถอนก็ไม่ถอน แต่มีกรณีศึกษาอีกเรื่องหนึ่งที่คลองชีล้อม เด็กหญิงไม่เกินสิบห้าปีไปกับผู้ชาย 24 ปี พ่อแม่ฝ่ายหญิงก็โกรธแล้วไปแจ้งความลงบันทึกไว้ พอกลับมาพูดคุยก็ตกลงเด็กแต่งงานอยู่กินกันมา 5 ปี จนมีลูก 2 คน ปรากฏว่าตำรวจส่งฟ้อง เพราะแจ้งความไว้แล้วเป็นคดียอมความไม่ได้ ต่อมาก็มีหนังสือจากศาลให้ไปขึ้นศาล ผู้ใหญ่ก็ปรึกษาผม ผมบอกว่าให้พาลูก เมีย พ่อแม่ทั้งสองฝ่าย ผู้ใหญ่บ้านไปที่ศาลกัน ไปขอความเห็นใจ เอารูปภาพวันแต่งงานไปกัน ศาลก็ตัดสินรอลงอาญา สิ่งเหล่านี้ทำให้ศาลเห็นใจว่าเรื่องแค่นิดเดียว แต่ถ้าเราไปวิ่งที่โรงพักก็ไม่รู้ว่าหลุดไม้ อาจถูกเรียกเบี้ยอีก แล้วคนที่ทำคดีก็ไม่รู้ย้ายไปไหนแล้ว นี่เป็นเรื่องราวที่บางทีเราไม่รู้เรื่อง หรือก็พยายามวิ่งเต้นเพื่อให้หลุด บางเรื่องถ้าปล่อยให้เป็นไปตามกระบวนการของศาลก็อาจจะหลุดก็ได้ ต้องใจเย็นๆ กรณีรถชน เรื่องวัยรุ่น ลองแลไม๊ว่ามีเรื่องขึ้นมาเราใจเย็นๆ แล้วปรึกษากันก่อนก่อนที่จะไปแจ้งความ

ฝากไว้เรื่องของศูนย์ที่จะทำไม่ให้สูญ คือทำให้เป็นเรื่องของชุมชนไม่ใช่เรื่องของหน่วยงาน และข้อมูลที่เก็บได้แต่ละเรื่องต้องมาวิเคราะห์สาเหตุแล้วออกกติกาของชุมชน

ผู้ใหญ่วิโรจน์ กล่าวเสริมว่าถ้าพี่น้องจะไปโรงพักไปศาลให้เปลี่ยนใจเดินกลับมาไกล่เกลี่ยเจรจากันดีหวา กลับมาที่ผู้นำที่ชุมชนของเราจะได้ไม่ต้องสูญเสียมาก เพราะว่าถ้าพี่น้องไปโรงพัก ไปศาล ให้ผู้รักษาแก้กฎหมายแก้ล้วนแล้วแต่มีค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น แต่ถ้ามาหาโบ๋เรามีแค่เพียงน้ำลาย หรือว่าค่ากาแฟแก้วสองแก้ว หรือเพียงเหล้าสักแบนก็สามารถที่จะแก้ปัญหาให้กับพี่น้องได้ จึงอยากให้พี่น้องเปลี่ยนความคิดเสีย ต่อไปมีท่านผู้มีเกียรต์ที่มาพบกับพวกเรา จะมาให้ความรู้มาตอบข้อซักถามของพวกเรา

ทนายชัยศิษฎ์ศิลป์ ช่วยอินทร์ ได้ให้ความรู้ แต่ก่อนที่จะเข้าเนื้อหาทนายก็ชวนคุยเรื่องหวยกัน บอกว่าที่วัดนาท่ามใต้พระใบ้หวยแม่นใครมีบุญก็จะได้เลขถูก งวดก่อนมีงานพอแกจับไมล์แกก็พูดว่าฮัลโหลๆ 123 ปรากฏว่าออก 123 ถูกกันไป แล้วก็ให้คนที่มาได้ซักถาม

คำถามแรกโดยผู้ใหญ่วิโรจน์บอกว่าเมื่อปีที่แล้วนายสำลี อรัมย่อง ได้ราดน้ำกรดนางกมลวรรณ ชิโมดะ ที่เป็นเมียน้อย ทำให้นางกมลวรรณบาดเจ็บสาหัส ผมก็ดำเนินการไกล่เกลี่ยลงบันทึกเรียบร้อยหมด โดยมีประธานสหกรณ์บ้านไร่ควนจำกัดเป็นผู้ลงนาม มีผมเป็นผู้ใหญ่บ้าน มีพยานอีก 3 คน ในบันทึกบอกว่านางกมลวรรณจะไม่เอาความต่อนายสำลีใดๆ อีกทั้งสิ้น จะอโหสิกรรมให้ จะไม่เอาความทางแพ่งและอาญา โดยให้นายสำลี ชดใช้ให้เป็นเงินห้า

หมื่นบาท ผมในฐานะผู้ไกล่เกลี่ยบันทึกไว้เรียบร้อย แต่หลังจากนั้นไม่กี่วันนางกมลวรรณ ได้เข้าแจ้งความที่โรงพักปะเหลียน ดำเนินคดีกับนายสำลี ข้อหาทำร้ายร่างกายได้รับบาดเจ็บสาหัส พอขึ้นศาลศาลตัดสินจำคุกนายสำลี 2 ปี ไม่รอลงอาญา นายสำลีจึงติดคุกหนึ่งปี ผมจึงสงสัยว่าบันทึกการยินยอมไม่เอาความนั้นใช้ไม่ได้ในชั้นศาลหรือเป็นโมฆะหรือเปล่า แล้วนายสำลีเองก็ต่อสู้โดยไม่มีทนายความเพราะแกเป็นคนไม่มีอะไร เอกสารเองก็ไม่ได้เอาแนบกับการตัดสินความ ผมอยากรู้ว่าหนังสือบันทึกการตกลงมีผลต่อการตัดสินความหรือไม่ เพราะระบุชัดเจนว่าจะไม่เอาเรื่องทั้งแพ่งและอาญา

ทนายชัยศิษฎ์ศิลป์ บอกว่าเรื่องนี้เป็นคดีอาญา ลักษณะทำร้ายร่างกายสาหัส ใช้นำกรดเป็นคดีอาญาที่เป็นความผิดที่ยอมความไม่ได้ ส่วนคดีอาญามี 2 แบบคือ คดีอาญาที่ยอมความได้คือคดีที่ผู้เสียหายผู้ที่โดนกระทำบอกว่าไม่ติดใจเอาเรื่องเอาความคดีก็จบไปเลยตำรวจก็ไม่สามารถดำเนินคดีต่อไปได้แล้ว ถ้าผู้เสียหายไม่เอาเรื่องแล้ว ยกตัวอย่างผมถูกตีหัวมีแผลเพียงเล็กน้อยไม่สาหัสก็ยอมความกันได้ แต่เมื่อพูดว่าสาหัสก็คงสงใสว่าสาหัสคือไอ้ไหร สาหัสก็มีคำจำกัดความว่ารักษาหายโดยใช้เวลาเกิน 20 วัน แต่ถ้าต่ำหวา 20 วันถือว่าไม่สาหัส ใบรับรองแพทย์จะรับรองมา หรือว่าเสียแขน เสียคานประสาทคือไม่สามารถรับรู้รสเค็มเปรี้ยว หวานได้ถือว่าสาหัสจะรักษากี่วันก็แล้วแต่ก็ไม่หาย หรือเสียหู เสียตับ เสียตา ถือว่าสาหัส กรณีนี้ที่ผู้ใหญ่บอกว่าทำสัญญาแล้วนั้นเป็นสัญญาประนีประนอม แต่สงสัยว่าค่าชดใช้ห้าหมื่นนายสำลีได้จ่ายให้ผู้เสียหายหรือไม่ ผู้ใหญ่บอกว่าเป็นผู้รับเบี้ยให้กับมือเอง ทนายบอกว่าสำหรับเหตุผลของศาลนั้นไม่มีข้อมูลแต่ศาลอาจจะเห็นว่าห้าหมื่นมันน้อยไปก็ได้ เพราะการใช้นำกรดแม้ไม่ใช่อาวุธแต่ถือว่าเป็นสิ่งที่ร้ายแรงอาจเป็นการเห็นว่าขาดความเมตตาปราณีใช้วิธีการที่ทารุณ ศาลจึงมองว่าห้าหมื่นน้อย ทำให้หน้าเสียโฉมติดตัวตลอดชีวิต ผู้ใหญ่จึงบอกว่าบันทึกที่เขียนไว้ไม่ได้ถูกนำไปใช้ทีศาล เพราะจำเลยไม่มีทนายแล้วก็รับสารภาพ ความจริงศาลน่าจะสืบเสาะว่าความจริงเป็นปันปรือ มีการชดใช้กันแล้วหรือไม่ เรื่องนี้ศาลก็ควรจะสอบถามว่าจำเลยจะรับสารภาพหรือปฏิเสธ ถ้าจำเลยรับสารภาพศาลควรจะเลื่อนการสืบสวนออกไปหนึ่งเดือนแล้วให้เจ้าหน้าที่ของคุมประพฤติไปสืบเสาะก่อน ว่าคนกระทำผิดเคยทำผิดมาก่อนหรือไม่ มีจิตใจโหดร้ายทารุณหรือไม่ มีการชดใช้เยียวยากันแล้วหรือไม่ โดยจะให้เจ้าหน้าที่มาสอบถามคนใกล้ชิดหรือผู้ใหญ่บ้าน แล้วสัญญาที่บันทึกไว้ก็จะได้นำไปเป็นหลักฐานได้ หากเอกสารนี้ถึงศาลศาลอาจจะให้รอการลงโทษก็ได้ มันมีแง่มุมแบบนี้อยู่ กรณีนี้มันเป็นความผิดอาญายอมความไม่ได้ หากตำรวจได้รับแจ้งก็รับนำคดีขึ้นสู่ศาลได้ ส่งเรื่องให้อัยการฟ้องได้ แต่หากเป็นคดียักยอก ฉ้อโกง แชร์ แบบนี้เป็นความผิดที่ยอมความได้ ซึ่งในท้ายประมวลกฎหมายจะมีอยู่แล้วทนายก็เอาลักษณะประมวลกฎหมายยกมาให้แล (ดู) คดีแต่ละเรื่องจะบัญญัติไว้ในประมวล

กฎหมาย พระราชบัญญัติต่างๆก็ถือว่าเป็นกฎหมาย ตามมาตราต่างๆ พอถึงมาตราหลังๆ เขาจะเขียนไว้ว่าความผิดในหมวดนี้เป็นความผิดซึ่งยอมความได้ แหลงตามภาษาบ้านเราว่าเป็นความผิดต่อส่วนตัวคือถ้าเราพอใจแล้วเรื่องก็จบ ตำรวจไม่ต้องยุ่งแล้ว สำหรับเรื่องนี้ผู้ใหญ่วิโรจน์ก็กระจ่างขึ้นแล้ว ทนายบอกว่าเอกสารนี้ก็อาจมีประโยชน์หากถึงศาลอาจตัดสินรอลงอาญาให้บำเพ็ญประโยชน์แทน

ผู้ใหญ่เฟิน ถามคำถามที่สอง โดยบอกว่าตนเองมีลูกอายุ 16-17 ปี มีเรื่องอยู่โย๊ะ(ประจำ) แต่ก็เคลียร์กันได้ เรื่องสุดท้ายโดนตัดสินความแล้วระบุโทษแล้วว่ากี่ปี ผลปรากฏว่าขังไปแล้ว ผมก็ยังถูกฟ้องร้องทางอาญา ถูกเสียค่าปรับหล่าว จึงอยากรู้ว่าคนที่ถูกคดีปันนี้หาทางแก้ไขปันปรือ

ทนาย บอกว่าการตอบนั้นถูกได้หลายแบบ ที่ผู้ใหญ่ถามว่าลูกนั้นทำเรื่องมาหลายเรื่อง หลังสุดศาลพิพากษาจำคุก เป็นคดีร่วมกันฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา ผู้ใหญ่ถามว่าคนที่ทำผิดถูกตัดสินจำคุกแล้วเหตุผลไหรเขามาเรียกร้องเอาค่าโน่นค่านี้อีก เขาเรียกว่าคดีอาญาสินไหม หรือคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับอาญา อย่างเราตีหัวใครแตกแล้วนอกจากต้องรับผิดทางอาญาแล้วต้องรับจัดการเรื่องยา หรือถ้าเขาเจ็บหัวแล้วตนเองมีอาชีพเตะตะกร้อ เตะบอล เขาไม่สามารถไปเล่นได้ เขาไม่ได้ค่าตัว เขาเรียกว่าอาญาสินไหม เราต้องเสียค่าปรงศพ ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ ค่าขาดไร้อุปการะ สมมุติว่าคนที่เขาตายเขามีความจำเป็นต้องเลี้ยงลูกที่เป็นผู้เยาว์ ผู้ใหญ่เองในฐานะที่เป็นพ่อซึ่งลูกอายุไม่ถึงยี่สิบทีเดิ้นก็ต้องรับผิดชอบ ในฐานะเป็นผู้ปกครองของเด็ก ทางแก้ไขคือค่าเสียหายที่เขาเรียก ถ้าขึ้นศาลศาลจะสอบว่าค่าเสียหายมีเพียงใด ถ้าเขาเรียกค่าปรงศพสามแสนเจ็ดหมื่นบาท ค่าที่เขาขาดผลประโยชน์ทำมาหาได้ในการเลี้ยงดูพ่อแม่วันละสองร้อยสองคนเป็นวันละสี่ร้อย เป็นเวลาเท่าใด ซึ่งค่าปลงศพเขาก็คิดละเอียดว่าค่าธูปเท่าใด ค่าเทียนเท่าใด ค่าดอกไม้ ค่าเช่าเต็นท์ วัวแกงในงานกี่ตัว ค่าจ้างคนในงานเท่าใด การฟ้องต้องละเอียดบางคนก็อาจจะฟ้องเหลือ เผื่อหวาศาลลด ในฐานะเดิ้นถูกฟ้องตกเป็นจำเลยก็ต้องแต่งทนายเข้าไปสู้ว่าค่าเสียหายตรงนี้เป็นจริงหรือไม่ ตามที่โจทย์กล่าวหาหรือฟ้องมามันเกินความจริงหรือไม่ จริงๆแล้วค่าใช้จ่ายในงานได้ไปดูแลวัวให้เขาแกงห้าตัว หรือถ้าค่าประโยชน์ทำมาหาได้อาจแย้งว่าคนตายไม่ได้ทำมาหากินอะไร นี่คือตัวอย่างข้อต่อสู้ ศาลอาจะพินิจพิเคราะห์สอบพยานแล้วค่าเสียหายควรเป็นเท่าใด ที่จริงถ้าอัยการฟ้องเขาจะเขียนมาเลยในท้ายคำฟ้อง อย่างกรณีลักรถยนต์ เขาจะระบุว่าให้จำเลยใช้ราคาหรือว่าคืนทรัพย์เขาจะมีท้ายตรงนี้มา แต่ถ้าทรัพย์นั้นสูญเสียแล้ว อัยการจะระบุว่าให้คืนทองหรือใช้ราคา เจ้าทุกข์สามารถฟ้องเพื่อให้ชดใช้ราคาได้ ดังนี้คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องอาญานอกจากต้องรับโทษติดคุกแล้วเราต้องชดใช้ค่าเสียหายให้เขาด้วย

อย่างเช่นลักวัวเขาไปแกงเสียแล้วถูกจับตัดสินติดคุกแล้ว ต้องเสียค่าวัวให้เขากัน เนี่ยเขาเรียกว่าคดีอาญาสินไหม

ทนายให้ความรู้เรื่องแชร์ที่เปียร์แล้วเที่ยวล้มกัน กฎหมายเรื่องแชร์นี้ฟ้องกันได้ ไม่ต้องทำตามแบบ ไม่ต้องทำสัญญาไหร เมื่อเล่นแล้วใครเป็นท้าวก็เรียกมากี่คนๆ พามาสืบว่าเริ่มก่อตั้งวันที่เท่าใด ท้าวเรียกมา กฎหมายเขามีสิทธิพิเศษว่าท้าวมีสิทธิปันพรือๆ ท้าวแชร์ไม่ต้องประมูล ไม่ต้องเปียร์ ที่เราเล่นเราก็เล่นตามกฎหมาย เพราะว่าแชร์นี้เกิดพระราชบัญญัติการเล่นแชร์หลังจากที่เราเล่นกันแล้ว เมื่อปี 2534 ก่อนหน้านี้เขาเล่นกันมานานแล้ว ที่เขาเล่นๆ ตามคนแต่แรก ท้าวแชร์ไม่ต้องเสียดอกเบี้ย มีสิทธิ์ได้รับก่อน ท้าวแชร์ห้ามเรียกแชร์ในคราวเดียวกันเกินสองวง สมมุติว่าจ๊ะเป็นท้าวแชร์ เรียกแชร์ได้คราวละไม่เกินสองวง ห้ามเรียกสามวงสี่วง แต่ละวงรวมแล้วไม่เกินวงละสามแสน อีกประเด็นอย่าให้เกินสามสิบคน เดี๋ยนเรียกแชร์อาจจะร้อยมือแต่รวมคนแล้วไม่เกินสามสิบคน วงเงินอย่าให้เกินสามแสน แชร์เดี้นก็ถูกกฎหมายฟ้องลูกท้าวแชร์ที่เปียร์ไว้แล้วไม่เสีย มาที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนให้ไกล่เกลี่ยอย่าให้ได้ฟ้องกัน เรามีหนทางแก้ไขมาช่วยๆ กัน คนเราเป็นมิตรกันตอนกู้เป็นศัตรูกันตอนทวง ไม่แลผีกันแล้ว ตอนไปทั้งร้องทั้งร่ำเราก็ให้หล่าว ที่นั่งอยู่ตรงนี้คงเคยเป็นผู้ยืม ผู้กู้ หรือผู้ให้กู้คงจะมีกัน

เมื่อถามว่ามีใครจะถามอะไรบ้าง ก็ไม่มีคำถามซึ่งในเวทีมีเด็กวัยรุ่นอยู่หลายคน จึงแซวกันว่าให้ถามเรื่องของกฎหมายการหนีตาม จึงบอกกันว่าบางคนพอมีความรู้ก็เอาไปใช้กันในทางผิดๆ ทนายบอกว่าคนแต่แรกผู้ชายเขาถ้ารักใครจริงแล้วเขาก็จริงใจต่อกัน ชอบลูกสาวบ้านไหนก็เฝ้าเช้าเฝ้าเย็น พ่อแม่ฝ่ายหญิงใช้ให้ทำอะไรก็ทำ ซึ่งความจริงใจนี้เป็นเรื่องสำคัญสังคมนี้เราต้องการความจริงใจต่อกัน เมื่อก่อนพี่สาวจะแต่งงานเราก็หนุกไปหามเครื่องไฟข้างท่องหลนกันมอมแมม แต่หนุกและภูมิใจถ้าสาวบ้านไหนได้แต่งงาน แต่เว่อนี้ภาพพวกนี้จะค่อยๆ เลือนๆ เมื่อถามว่ามีใครจะถามอะไรอีกไม๊ ก็ไม่มี จึงบอกว่าเบอร์โทรศัพท์ไว้ให้โทรปรึกษาได้ไม่คิดตังค์

คุณมานพ ได้คุยเรื่องวัยรุ่นเพื่อให้ความรู้เป็นวิทยาทาน อันที่หนึ่งถ้าพาลูกสาวเขาไม่เกินสิบห้าหรือสิบแปดปีมา แล้วจะไปแจ้งความไว้ก่อนว่าไม่ได้หลอกเขามา อย่าไปเด็ดขาดให้ผู้ใหญ่บ้านไปแจ้งเพราะถ้าไปตำรวจจับทันทีเพราะถ้าไม่จับถือว่าละเว้นหน้าที่ บางคนหวังดีว่าพาไปแจ้งไว้ก่อนว่าไม่ได้หลอกเขามา ให้หาทางไกล่เกลี่ยกันก่อน

ทนายบอกว่าบางทีเด็กหญิงยินยอมที่จะไป พอพ่อแม่ตามพาหลบก็แจ้งความว่าไม่ได้ยินยอม

ผู้ใหญ่วิโรจน์ มาเล่าสู่กันฟัง เพราะขณะนี้ฝนตกหนัก ไปไหนกันไม่ได้ ว่ามีหญิงชายคู่หนึ่งไปเปิดโรงแรม เปิดบังกะโลนอน พอหลังจากเสร็จภารกิจแล้วก็ไปแจ้งความว่าถูกกระชาก

ลากพาเข้าโรงแรม เรื่องขึ้นสู่ศาล แต่ปรากฏว่าหลุดหิดเดียวในเรื่องค่าเช่าห้อง เพราะผู้หญิงคนนี้เป็นคนยื่นเบี้ยค่าห้องห้าร้อยให้เจ้าของบังกะโล พอศาลสอบเจ้าของบังกะโลแกให้การว่าผู้หญิงเขามาเปิดห้องเอง เรื่องที่เกิดขึ้นนี้ผู้ใหญ่จึงถามทนายว่าโอกาสแบบนี้เป็นไปได้ไม๊

ทนายบอกว่าเรื่องนี้หลุดอยู่แล้ว เรื่องข่มขืนนี่มีอยู่เรื่องหนึ่งที่ทำ ตอนนั้นผู้หญิงคนหนึ่งนั่งรถมอเตอร์ไซด์ขึ้นไปจากหน้าโรงงานที่ควนปริง ผู้หญิงซ้อนท้าย ไปที่ค่ายทหารที่กะปาง ผู้หญิงไปแจ้งว่าถูกข่มขืน ผมเป็นทนายจึงถามผู้หญิงว่าตอนเข้ามาในเมืองต้องผ่านสี่แยกธรรมรินทร์ใช่ไม๊ น้องเขาตอบว่าใช่ ผมถามว่าที่สี่แยกมีไฟแดงไฟเขียวใช่ไม๊ เขาตอบว่าใช่ ถึงตรงนั้นที่ข้างไปรษณีย์จะมีป้อมตำรวจอยู่ ตำรวจนั่งประจำอยู่ที่ป้อมเป็นจุดตรวจ ถามว่าน้องเห็นหรือไม่ เขาตอบว่าเห็นค่ะ ผมถามว่าน้องไม่เรียกตะโกนบอกตำรวจใช่ไม่ น้องเขาตอบว่าไม๊ หลังจากนั้นไปสี่แยกท่ากลางหล่าว สามแยกวัดกุฏหล่าว ถึงขี่รถแล้วรถยางรั่วหล่าว น้องช่วยรุนรถ รุนกันจนค่ำหวางอีถึงค่ายกะปาง แล้วที่หน้าค่ายก็มีป้อมตรวจ ผมถามว่าน้องไม่ได้ขอความช่วยเหลือหรือ น้องก็ตอบว่าไม่ แล้วก็เข้าไปผลัดผ้านอน ดูแล้วไม่เห็นมีการขืนใจอะไรเลย แต่เรื่องข่มขืนพอไปแจ้งตำรวจเขาจะถามว่าเมื่อเวลาเท่าใด วันไหน เพื่อจะให้ไปตรวจภายในว่ามีการถูกกระทำหรือไม่ หรือไม่ต้องดูร่างกายว่าถูกทำร้ายหรือไม่ ถ้าไม่มีก็ไม่น่าจะถูกข่มขืน อย่างเรื่องที่ผู้ใหญ่เล่าก็คงหลุดเพราะไม่น่ามีเหตุให้น่าสงสัยว่ามีการข่มขืนใจหรือประทุษร้าย ถือว่าไปด้วยความเต็มใจ เรื่องนี้คงอายุเกินสิบห้าแล้ว เพราะต่ำหวาสิบห้าไม่ว่ายอมไม่ยอมถือว่าผิด

ผู้ใหญ่วิโรจน์ บอกว่าในฐานะผู้ใหญ่บ้านในการบันทึกเรื่องเด็กพากันมา ให้หลีกเลี่ยงคำว่าหนีตาม ให้บันทึกว่าทั้งสองคนได้เข้ามาในพื้นที่ แค่นี้พอ ไม่ต้องเขียนว่าหนีตาม เพราะเราก็ถือว่าเป็นเจ้าหน้าที่ หากไม่จัดการถือว่าละเลย บางทีกฎหมายก็มีช่องโหว่ให้เราหลีกเลี่ยงได้เพื่อให้เกิดผลที่เหมาะสม

ทนาย พูดตบท้ายว่า ปัญหามีไว้แก้ ไม่ใช่ไว้ทะเลาะ มีไหรก็มานั่งแหลงกันปันนี้แหละให้ผมมาช่วยให้ความรู้ได้ คนเราต้องพูดความจริง ยอมรับความจริง เปิดใจ ปัญหาทุกอย่างแก้ไขทนายก็เหมือนกันบางทีให้ข้อมูลผิด ลูกความก็เหมือนกันมาถึงหก พอถามว่าแทงจริงไม๊ บอกว่าไม๊ เพราะบางทีแก้ไม่ถูกจุด พอไปเผยในศาลบางทีทนายก็ตามกันไม่ทัน เพราะฉะนั้นต้องพูดความจริง อย่างหมกเม็ด เบียดบังกัน ถ้ามีไหรมานั่งปรึกษาหารือกัน วันนี้เห็นว่าพอพบก็ยิ้มแย้มกัน คนถ้ามีความดีก็มีความอิ่ม มีความรัก มีความเข้าใจ ผมฝากว่าผมเองก็อยากมา ไม่ได้นั่งรออยู่ที่สำนักงาน ผมอยากให้ทุกคนหลบไปดีกัน อยู่กันอย่างสบายใจ เดี๋ยวนี้ขี้คร้านเขียนคำฟ้องแล้วครับ ไม่อยากมาพิมพ์คนนั้นว่าหรือคนนี้ว่าคนนั้น รู้สึกว่ามานั่งคุยกันปันนี้บายใจหวา เพราะการว่าความทำให้คนหมางใจกัน ปีหนึ่งได้ค่าทนายเป็นล้านก็จริงแต่ไม่มีเหลือ มีเงินเป็น

ทุกข์ก็เลยไม่มีเหลือไว้ การรับเงินมาก็ไม่ใช่ว่าเป็นสุข บางทีรับเบี้ยมาแล้วก็นอนหนุนเครียดอยู่ เพราะต้องว่าความให้เขาให้ชนะ ยิ่งรับมากก็ยิ่งเป็นทุกข์ มีไหรก็ปรึกษาได้ยี่สิบสี่ชั่วโมง

คุณมานพ สรุปตอนจบว่า วันนี้เรามีเรื่องของกฎหมายสิทธิต่างๆ มากมาย แล้วก็ออกมาใหม่ทุกปี อย่างวันนี้เรื่องของผัวเมีย ถ้าเมียไม่ยอมถือว่าข่มขืนเมีย แจ้งความเป็นความผิดได้ แต่เขาไม่ได้คิดต่อว่าพอเมียไม่ยอมก็ไปทุบตีกันหล่าว หรือว่าสิทธิต่างๆ เกี่ยวกับรถ วัยรุ่น ซึ่งถ้าเราไปอ่านก็คงจำไม่ได้ แต่ถ้าเกิดขึ้นกับเราถึงจะได้เรียนรู้ ที่จริงเราไม่จำเป็นต้องรู้ แต่ให้รู้ว่าต้องถามใคร หรือว่ามาประสานกรรมการศูนย์ หรือมาอ่านหนังสือที่ศูนย์ได้ แต่หลายคนได้รับเอกสารแล้วน้อยนักที่จะอ่าน สิทธิอีกหลายเรื่องที่เราไม่รู้ซึ่งก็มีหนังสือที่เขียนให้อ่านเข้าใจได้ง่ายๆ บางเรื่องก็มีคนหากินบนผลประโยชน์บอกว่าจะเดินเรื่องให้ได้แบ่งยี่สิบสามสิบเปอร์เซ็นต์ ทั้งๆ ที่เรื่องนั้นมีสิทธิในการได้รับค่าชดเชยจากรัฐอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นศูนย์ยุติธรรมชุมชนน่าจะเป็นทางรอดของสังคม ในการถูกเอารัดเอาเปรียบ ไม่ได้รับความเป็นธรรม แต่จะรอดได้หรือไม่ต้องมาคิดว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องของเราที่จะหาทางออกถึงจะรอด

ผู้ใหญ่วิโรจน์ ฝากข้อคิดว่าตอนนี้เขาให้สิทธิเสรีภาพล้นเกินเราเอาไปใช้ในทางที่ผิดมาก เราเอาไปแบ่งเสื้อเหลืองเสื้อแดง แล้วเราดูว่ามีใครเดือดร้อนมั่งเราคงเห็นว่าหลายคนได้รับความเดือดร้อน เราต้องวิเคราะห์ว่าสิทธิไหนถูกต้อง ไม่ถูกต้อง แล้วผู้ใหญ่วิโรจน์ก็ปิดเวที

2.13) สรุปบทเรียนเพื่อเตรียมนำเสนอเวทีระดับจังหวัด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อจัดเตรียมสิ่งที่จะใช้นำเสนอในเวทีระดับจังหวัด

กลุ่มเป้าหมาย

ทีมวิจัย ประชาชนในพื้นที่ และพี่เลี้ยง

เวลาและสถานที่

ช่วงเดือนธันวาคม 2552 ต.สุโสะ และโรงแรมธรรมรินทร์ธนา

ขั้นตอนวิธีการ

วันที่ 12 ธันวาคม 2552 ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 วันนี้นั่งปรึกษากับพี่เลี้ยงว่าจะใช้ข้อมูลใดนำเสนอในเวทีระดับจังหวัด จึงเล่ากันถึงสภาพปัญหาของชุมชนว่า เรื่องของคดีพยายามฆ่านั้นเมื่อเรื่องถึงตำรวจก็พบว่าตำรวจทำงานก็เพื่อต้องการเงิน นำกฎหมายเรื่องคดีอาญาที่ยอมความไม่ได้มาเอารัดเอาเปรียบเรียกเงินระหว่างทาง บางเรื่องพบว่าแค่ทำร้ายกันไม่มากหากจ่ายให้ตำรวจก็หลุดได้ แต่ที่จ่ายให้ตำรวจนั้นกลับเป็นจำนวนมาก หากเทียบกับที่คุยเจรจากันเสียในชุมชนไม่ต้องจ่ายมากถึงเพียงนั้น จึงสรุปว่าการทำงานของระบบตำรวจนั้นเป็นปัญหา แต่หากนำเสนอคงไม่ได้เพราะกระทบต่อหลายฝ่าย ข้อมูลที่มีก็ไม่อาจไปกล่าวหาใครได้

ผู้ใหญ่สุรพงศ์จึงนำเสนอสิ่งดีที่เกิดขึ้นจากการทำวิจัยว่าทำให้เกิดการรวมตัว มีตำรวจบ้านมานั่งรวมกับเรา มาร่วมทำงานกับเรา

จากนั้นก็เห็นสรุปร่วมกันกับพี่เลี้ยงว่าเรื่องราวของตำบลสุโสะมีความโดดเด่นให้แง่คิดทั้งกระบวนการของชุมชน การถึงโรงพัก ถึงศาล เราจะนำกรณีศึกษาที่จบ 3 แบบ คือที่ชุมชน ที่โรงพัก และที่ศาลมาเปรียบเทียบกัน

หลังจากตกลงกันได้แล้ว ก็พยามยามเลือกเรื่องก็ได้มอบหน้าที่ให้แก่ผู้ใหญ่ประสิทธิ์เรื่องที่ถึงศาล ผู้ใหญ่ถนอมเรื่องที่ถึงโรงพัก และผู้ใหญ่วิโรจน์เรื่องที่จบในชุมชน เป็นผู้เขียนและวิเคราะห์ออกมาแล้วพี่เลี้ยงจะมาดูร่วมกันอีกครั้งก่อนวันจัดงาน

วันที่ 16 ธันวาคม 2552 ณ หอจดหมายเหตุฯตรัง อ.เมืองตรัง จัดเวทีเตรียมความพร้อมของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนจังหวัดตรังมีการพูดคุยร่วมกันของตัวแทนแต่ละพื้นที่ทั้ง 10 พื้นที่ได้ว่า

การเตรียมการในระดับพื้นที่

1) การชวนทีมกรรมการศูนย์และคนในชุมชนพื้นที่ละ 20 คน

2) ทุกพื้นที่จัดนิทรรศการ มีบอร์ดสำหรับจัดหน้าหลังให้ 1 บอร์ด

3) ใช้งบประมาณจากโครงการพื้นที่ละ 5,000 บาท

4) เครือข่ายเป็นเจ้าภาพในเวที

การเตรียมการระดับจังหวัด

1) จัดในวันที่ 23 ธันวาคม 2552 ณ โรงแรมธรรมรินทร์ธนา ตรัง

2) เชิญผู้เข้าร่วมเวทีทั้งหมด 400 คน ประกอบด้วย หน่วยงานในกระทรวงยุติธรรม หน่วยงานภาครัฐทั่วไป ฝ่ายปกครองท้องถิ่น ตำรวจ สกว. เครือข่ายยุติธรรมชุมชนทั้งของกรมคุ้มครองสิทธิฯ คุมประพฤติ และกระทรวงยุติธรรม

วัตถุประสงค์ของเวทีนำเสนอระดับจังหวัด

1) เพื่อนำเสนอผลการทำงานที่เป็นรูปธรรม เป็นต้นแบบการทำงานยุติธรรมชุมชน

2) เพื่อขยายผลกับส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานและชุมชน

3) เพื่อหาแนวร่วมหนุนเสริมการดำเนินงานต่อในอนาคต

ลักษณะงาน

1) เวทีนำเสนอ โดย อาจารย์ไพสิฐ ชช.เพลินใจ

2) วงเสวนา โดย อาจารย์เดชา อาจารย์ชัยวัฒน์ ผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง อธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิฯ ท่านปรัชญา (ศาลอาวุโส)

3) ฉายวีดีโอยุติธรรม

4) ระดมกลุ่มย่อยเครือข่ายยุติธรรมชุมชน จ.ตรัง

5) แสดงนิทรรศการ โดย พื้นที่วิจัย ศาล สำนักงานยุติธรรมตรัง สำนักงานคุมประพฤติตรัง สกว. คลินิกยุติธรรม

6) แจกหนังสือเรื่องเล่าจากชุมชน และยุติธรรมชุมชน จ.ตรัง

สรุปข้อมูลและสิ่งที่ต้องนำเสนอในเวทีระดับจังหวัดของพื้นที่ตำบลทั้ง 10 ตำบล

การจัดนิทรรศการ มีรูปแบบหลากหลายตามที่แต่ละพื้นที่เห็นว่าเหมาะสม

- รูปแบบการจัดการปัญหา/การป้องกัน
- ข้อมูลกระบวนการทำงาน
- กรณีศึกษา
- ผลที่เกิดจากการทำงาน
- บริบทชุมชน
- เปรียบเทียบกระบวนการจัดการโดยชุมชน-หน่วยงานภาครัฐ
- การไกล่เกลี่ยโดยใช้หลักศาสนา
- ผลงานไกล่เกลี่ย
- คำคม

- ทบกลอน
- ภาพถ่ายการทำกิจกรรม
- สมุดบันทึกการจัดการปัญหาความขัดแย้ง
- รายงานความก้าวหน้า
- ผลิตภัณฑ์ในชุมชน

วันที่ 20 ธันวาคม 2552 ณ ศูนย์ยุติธรรมชุมชน ต.สุโสะ วันนี้มีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด 8 คนได้แก่ นายสุรพงศ์ นายประสิทธิ์ นายก่อเดช นายถนอม นายเฟิน นายประยงค์ นายวิโรจน์ นายวิรัตน์ และพี่เลี้ยง สกว. จากการพูดคุยเราสรุปว่านำเสนอด้วยบอร์ดดังนี้

- บริบทชุมชน โดยใช้ภาพและคำบรรยาย รับผิดชอบโดยผู้ใหญ่ถนอม ผู้ช่วยวิรัตน์
- แนะนำศูนย์ฯ ใช้ภาพพร้อมคำบรรยาย รับผิดชอบโดยผู้ใหญ่สุรพงศ์และทีม
- นำเสนอกระบวนการทำงาน ใช้ภาพการทำกิจกรรมตามโครงการอธิบายตามลำดับ
- นำเสนอกรณีศึกษา ที่จบ 3 ระดับ คือชุมชน โรงพัก และศาล เขียนเล่าเรื่อง และบทเรียน

อุปกรณ์ที่ต้องจัดซื้อได้แก่ ฟิวเจอร์บอร์ดขนาด 2 เมตร 2 อัน กระดาษสี ดอกไม้ไว้ใช้ประดับ กาวสองหน้าแบบบาง

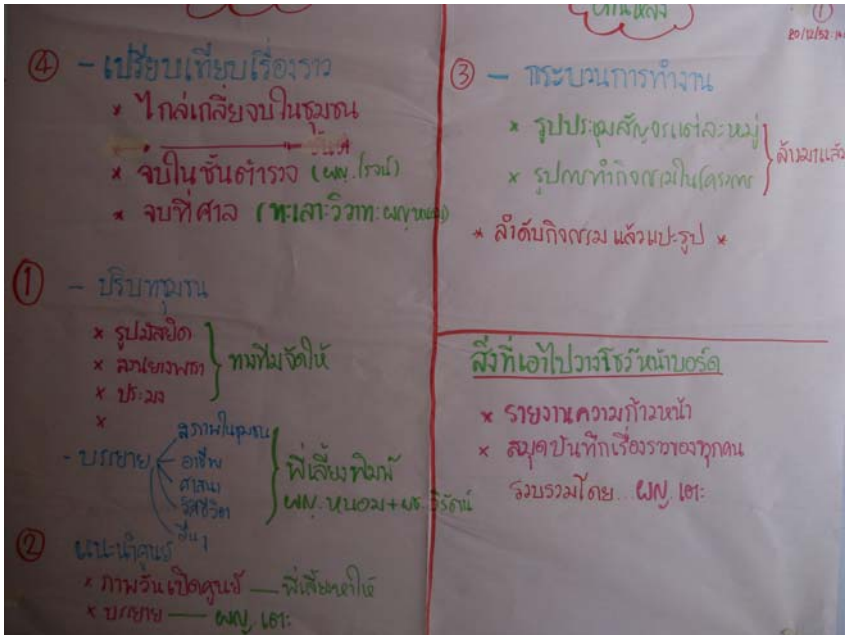

วันที่ 22 ธันวาคม 2552 ณ โรงแรมธรรมรินทร์ธนาตรัง วันนี้ทีมงานของเราเดินทางไปโรงแรมในตอนบ่ายเพื่อจัดบอร์ดไว้แสดงในงานนำเสนอระดับจังหวัด แต่เนื่องด้วยเป็นทีมที่เป็นผู้ชายล้วนเราจึงต้องหาผู้ช่วยในเรื่องการจัดบอร์ดไปด้วย และมีพี่เลี้ยงคอยช่วยอีกแรง ก็ใช้เวลานานพอดูในการจัดบอร์ด แต่ก็สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีในตอนดึก และได้เห็นเพื่อนๆ เครือข่ายทั้ง 10 พื้นที่มาร่วมแรงร่วมใจกันดี

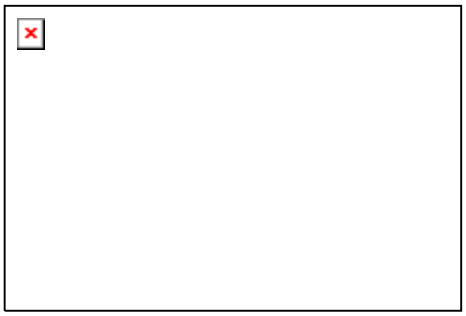

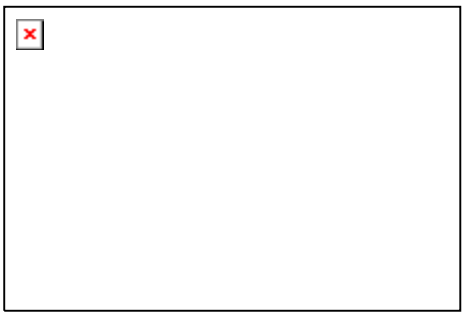

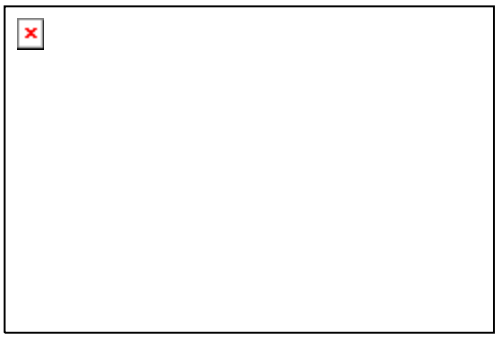

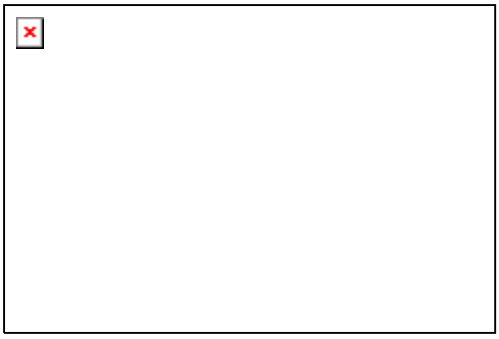

2.14) ร่วมเวทีนำเสนอระดับจังหวัด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อนำเสนอผลการดำเนินงานของเครือข่ายยุติธรรมจังหวัดตรัง

กลุ่มเป้าหมาย

ทีมวิจัย ประชาชนจากพื้นที่วิจัย เจ้าหน้าที่หน่วยงาน บุคคลทั่วไป

เวลาและสถานที่

วันที่ 23 ธันวาคม 2552 ณ โรงแรมธรรมรินทร์ธนาตรัง

ขั้นตอนวิธีการ

ในครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมจำนวนมากพอสมควร และหลายๆ คนก็ให้ความสนใจ บอร์ดนิทรรศการได้ถูกนำไปจัดวางไว้ที่หลังห้องประชุม ไม่มีผู้หลักผู้ใหญ่หรือผู้เข้าร่วมได้เดินไปชมเลย ทำให้รู้สึกเสียดายทั้งๆที่ได้ร่วมแรงร่วมใจกันจัด

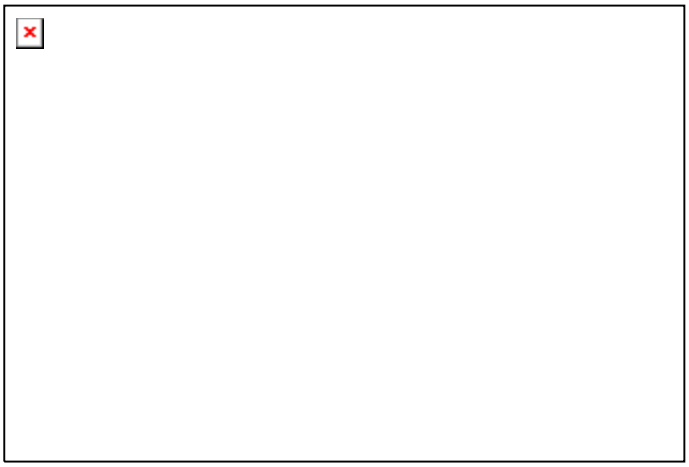

นี่ไงบอร์ดของทีมเรา

แล้วเราก็มีปลาผี(ก้างพระร่วง) ไปโชว์ในงานด้วย แต่ไม่รู้ใครได้เห็นบ้าง ที่แน่ๆ ผอ.สกว.ได้ชมด้วยความสนใจ

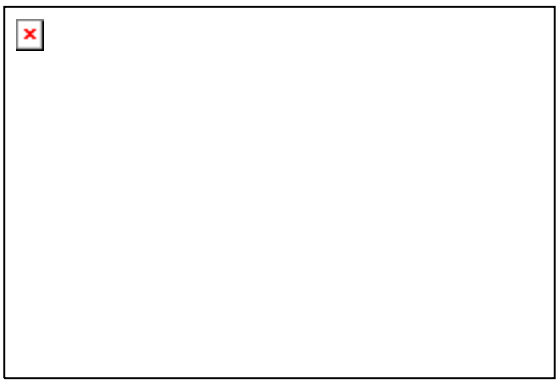

สำหรับภาพรวมของเวทีก็ดำเนินการได้ดี และถือว่าประสบผลสำเร็จ เพราะทำให้หลายๆ ฝ่ายได้รับรู้การดำเนินงาน ในช่วงเช้าวิถีชุมชนคนตรังต้องกรีดยางเก็บยางให้เสร็จเรียบร้อยก่อนถึงจะมาร่วมเวทีได้ ทำให้ช่วงแรกๆ มีคนน้อย แต่ก็ทยอยกันมาเรื่อยๆ และมีผู้ให้ความสนใจรับฟังการนำเสนอเป็นอย่างดี อาจจะมีบ้างที่เดินเข้าเดินออกทำให้เวทีไม่นิ่ง แต่ผลการนำเสนอก็ออกมาดี

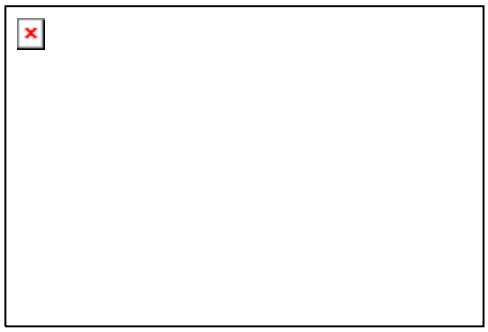

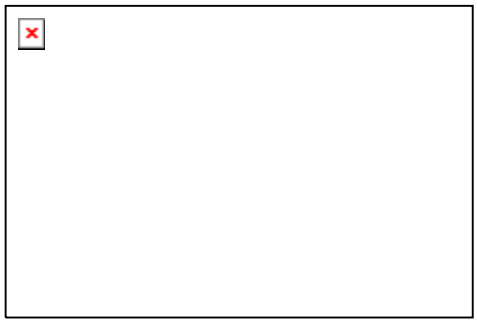

ในช่วงบ่ายมีการระดมกลุ่มย่อยตามโจทย์ที่ได้รับ ในทีมวิจัยของ ต.สุโสะของเราก็ได้ช่วยกันระดมความคิดเห็น

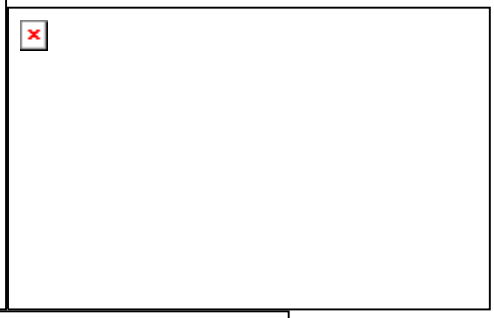

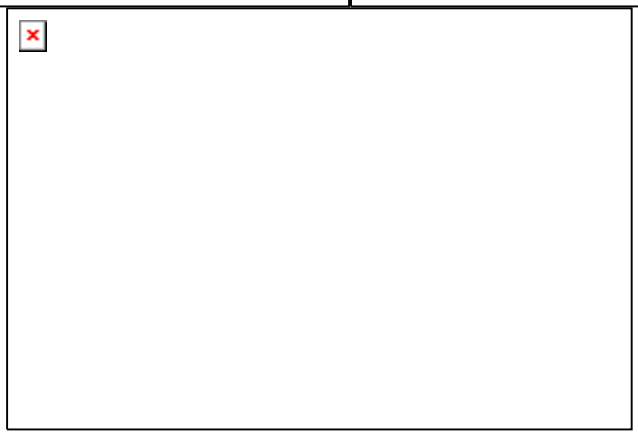

2.15) ถอดบทเรียนระดับจังหวัดและตำบล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสรุปบทเรียนที่ได้จากการทำงานวิจัย

กลุ่มเป้าหมาย

ทีมวิจัยจาก 10 พื้นที่

เวลาและสถานที่

เวทีถอดบทเรียนระดับจังหวัดจัดวันที่ 28-30 พฤษภาคม 2553 ณ ปากเมงรีสอร์ท ต.ไม้ฝาด อ.สิเกา จ.ตรัง โดยมีอาจารย์ชัยวัฒน์ ถิระพันธ์มาเป็นวิทยากรให้ ซึ่งอาจารย์มีคำถามในการถามพวกเราเครือข่ายทั้งหมด 7 ข้อ ในช่วงเวลา 3 วันที่เข้าเวที โดยการระดมแบ่งเป็นกลุ่มย่อยประมาณ 4-5 คนต่อกลุ่ม คละพื้นที่กัน และมีพี่เลี้ยงประจำกลุ่ม ซึ่งมีรายละเอียดคำถามดังนี้

1) ยุติธรรมชุมชนคืออะไร มีความหมายและความสำคัญต่อสถานการณ์ของชาติอย่างไร เล่าจากใจ

2) ครุ่นคิดลึกๆ ทำไมชาวบ้านจึงสนใจเข้ามาหาคนทำงานยุติธรรมชุมชนมากขึ้น มีรายละเอียดที่น่าสนใจ อะไรบ้าง

3) ตัวของท่านเองได้ทำอะไรบ้างที่ทำให้ชาวบ้านได้มาหา

4) ถ้าท่านไปช่วยสอนและแนะนำทีมวิจัยชาวบ้านที่อื่นๆ ให้ทำงานยุติธรรมชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ท่านจะแนะนำอะไรให้เขาบ้าง? บอกมาเป็นข้อๆ หรือวิธีการที่เป็นขั้นเป็นตอนทีละก้าว

5) ทุกๆก้าวหรือแต่ละขั้นตอนต้องอธิบายให้เหตุผลด้วยว่า “ทำไมต้องทำแบบนี้”

6) “อุปสรรคที่พบในการทำงานยุติธรรมชุมชนมีอะไรบ้าง?” แล้วให้เหตุผลว่าทำไมเรื่องนี้จึงเป็นอุปสรรค? แล้วมันส่งผลกระทบไปยังเรื่องใดบ้าง? (มองตั้งแต่เริ่มทำงานจนมาถึงวันนี้)

7) ข้อคิดในอนาคต (มองไปในวันข้างหน้า) จะมีอุปสรรคอะไรบ้างที่รออยู่?

<u>เวทีถอดบทเรียนระดับตำบลจัดวันที่ 30 มิถุนายน 2553</u> ณ พิพิธภัณฑ์เตาถ่าน หมู่ที่ 11 ต.สุโสะ ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยทีมวิจัย ที่ปรึกษา และพี่เลี้ยง ช่วงแรกพี่เลี้ยงได้เชียนไล่เรียงลำดับงานให้เห็นว่าเริ่มตั้งแต่ ตำบลสุโสะได้เข้าร่วมอบรมเป็นอาสาสมัคร จนได้เปิดศูนย์แล้วทำโครงการวิจัย แล้วให้โจทย์ว่าทุกช่วงเวลาให้เราช่วยกันระดมออกมาว่า ตอนนั้นทำอะไร ทำกับใคร ทำอย่างไร ผลเป็นอย่างไรบ้าง ให้ละเอียดที่สุด ผลการระดมได้ข้อมูลว่าศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลสุโสะ มาจากที่ตำบลมีผู้เข้าร่วมอบรมเป็นเครือข่ายอาสาสมัครคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ เมื่อปี 2548 ก็ดำเนินการประสานความร่วมมือกับกรมคุ้มครองสิทธิฯ และ สกว.ตรัง การอบรมทำให้รู้เรื่องสิทธิและเสรีภาพเบื้องต้น ตอนนั้นเข้าอบรม 25 คนก็ได้รับบัตรอาสา ปี 2549 ก็เข้าอบรมต่อเนื่องทั้งเรื่องสิทธิ กฎหมายเบื้องต้น การไกล่เกลี่ย จนในปี 2550 ดำเนินงานภายใต้โครงการส่งเสริมการจัดการความขัดแย้งโดยชุมชนมีส่วนร่วม และคัดตัวแทนกรรมการจากทุกหมู่บ้าน ในปี 2551 ดำเนินงานต่อจนได้เปิดศูนย์ยุติธรรมชุมชน ต.สุโสะ ในวันที่ 21 มีนาคม 2551 ที่หมู่ที่ 9 ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลสุโสะมีกำนันเป็นประธาน และผู้ใหญ่ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ส.อบต.เป็นกรรมการฯ สำหรับการเปิดศูนย์เพื่อให้ศูนย์เป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องการจัดการข้อขัดแย้งของชุมชน เพื่อให้เกิดการจัดการความขัดแย้งอย่างมีระบบ มีระบบคือการไม่เอารัดเอาเปรียบ ให้เกิดความเป็นธรรม ไม่ว่าใครเป็นญาติกับใครก็จะให้ความเป็นธรรม เพื่อการประสานหน่วยงานภาครัฐ ตอนเปิดศูนย์ฯอธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพมาเป็นประธานเปิดศูนย์ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ และยังมีเจ้าหน้าที่จากอำเภอ จังหวัด เครือข่ายจากตำบลอื่นๆ และคนในชุมชนเองด้วย

เมื่อเปิดศูนย์ฯแล้ว ทาง สกว.ก็มาคุยเรื่องทำวิจัย เราเองนั้นเห็นว่างานนี้คือหน้าที่ คืองานเพื่อชุมชนจึงตัดสินใจว่าทำวิจัย แล้วผู้ใหญ่สุรพงษ์ไปสรุปว่าจะทำวิจัยกันอย่างไร จากนั้นก็มาขยายบอกต่อเพื่อนๆ กรรมการศูนย์ แล้วก็พัฒนาโครงการขึ้นมา การทำโครงการคือการบันทึกเรียนรู้ข้อมูลทำให้เราเข้าในกระบวนการจัดการปัญหาของชุมชนมากขึ้น ตอนนี้เราตั้งใจทำงานและจะใช้ความเป็นธรรมในการจัดการ

3. วิธีการเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลมีกระบวนการทำงานดังนี้

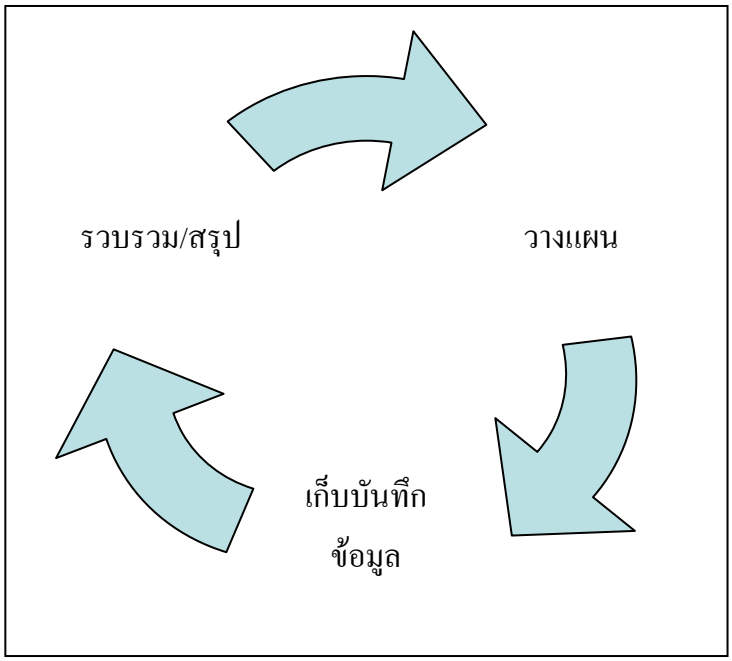

การวางแผนมีสิ่งที่แนะนำดังนี้

- จะทำการบันทึกอย่างไร
- รูปแบบการเขียนหรือหัวข้อที่ต้องบันทึกมีอะไรบ้าง
- อุปกรณ์ในการบันทึก
- วิธีการเก็บข้อมูล
- เก็บข้อมูลจากใคร
- เข้าไปเก็บข้อมูลอย่างไร

การวางแผนการเก็บบันทึกข้อมูลนั้นทำกันอยู่หลายครั้ง ระบุว่าเป็นข้อมูลเมื่อ 10 ปีที่ผ่านมา โดยมีพี่เลี้ยงคอยช่วยกันถามและชี้แนะวิธีการ เนื่องจากทีมวิจัยเขียนบันทึกไม่ได้ บางคนก็ไม่ยอมเริ่มต้น บางคนกลัวเขียนผิดเขียนไม่ดี ดังนั้นในระหว่างการเก็บข้อมูลช่วงแรกต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบให้มีความเหมาะสมอยู่เรื่อย ๆ เวทีนี้ได้จัดขึ้นระหว่างการทำงานวิจัยในช่วงเดือนตุลาคม 51- กุมภาพันธ์ 52 อยู่ตลอด และต้องใช้เวลานานมาก ต้องหาวิธีการเก็บข้อมูลที่เหมาะสมกับทีมวิจัยแต่ละคนให้ได้ หรือให้เหมาะสมกับชุมชน เพื่อให้สามารถเก็บข้อมูลได้ โดยทุกคนมีสมุดประจำตัว ให้ทำการบันทึกข้อมูลการจัดการความขัดแย้งลงในสมุดบันทึกของแต่ละคน บางคนจึงเก็บข้อมูลที่ตนเองเป็นผู้ไกล่เกลี่ย บางคนให้เพื่อนเขียนบันทึกให้ตนเองเป็นคนเล่า บางคนเล่าให้ลูกเขียนให้ บางคนให้เจ้าหน้าที่อนามัยช่วยเขียนบันทึก สำหรับ

การบันทึกนั้นให้ละเอียดที่สุดตามเหตุการณ์ที่เกิด สาเหตุเป็นมาอย่างไร ใครเกี่ยวข้องบ้าง ใช้วิธีการจัดการปัญหาความขัดแย้งอย่างไร ผลเป็นอย่างไร เรื่องที่ถึงศาลมีใครเกี่ยวข้องบ้าง จัดการอย่างไร ผลเป็นอย่างไร ใส่บทวิเคราะห์หรือแง่คิดของตนเองได้ โดยใช้ภาษาง่ายๆ ที่ถนัด จนกระทั่งทำให้แต่ละคนได้ถ่ายทอดข้อมูลเรื่องราวการจัดการปัญหาความขัดแย้งออกมาได้ มากบ้างน้อยบ้างแล้วแต่ๆ ละคนเห็นเหมาะสม

การเก็บบันทึกใช้เวลาในการดำเนินการนานมาก คือตั้งแต่เดือนตุลาคม 51 - มีนาคม52 เป็นการเก็บบันทึกข้อมูลการจัดการปัญหาความขัดแย้งและปัญหาอื่นๆ ตามที่เจ้าของข้อมูลจำได้และสามารถให้ข้อมูลได้ ข้อมูลที่เก็บบันทึกดำเนินการโดยทีมวิจัยที่เป็นผู้นำและส่วนใหญ่ก็เป็นเรื่องในตนเอง การเขียนนั้นก็เป็นการเล่าเรื่องที่เกิดขึ้นดังนั้นจะบันทึกได้ละเอียดแค่ไหนก็ขึ้นกับทักษะความสามารถของแต่ละคนด้วย บางคนก็เขียนได้ละเอียด บางคนที่ไม่ถนัดการเขียนและเป็นเรื่องยากก็จะเขียนบันทึกได้ไม่ยาวมาก ดังนั้นเรื่องที่เก็บบันทึกจึงไม่ได้มีความละเอียดครบถ้วน บางเรื่องรายละเอียดสำคัญก็ขาดหายไป อย่างเช่นว่าจัดการอย่างไร จบอย่างไร บางเรื่องผู้เขียนก็ไม่ได้รู้ข้อมูลทุกด้านจึงเขียนเฉพาะด้านที่ตนเองรู้ เนื่องจากว่าไม่สามารถไปเก็บกับเจ้าของกรณีได้เนื่องด้วยอุปสรรคด้านความอ่อนไหวของความขัดแย้ง และเวลาในการเก็บข้อมูลที่ทีมวิจัยต้องมาบังคับให้ตนเองเขียนได้เองก่อนก็ใช้เวลาไปค่อนข้างนาน ดังนั้นการจะลงไปเก็บข้อมูลกับเจ้าของความขัดแย้งจึงเป็นเรื่องยาก และเรื่องความขัดแย้งเป็นความอ่อนไหวด้านความรู้สึกดังนั้นข้อมูลที่ได้ก็อาจไม่ได้ถูกต้องเป็นจริงแท้ร้อยเปอร์เซ็นต์ เพราะโดยวิสัยของคนมักจะให้มุมมองต่อตนเองในด้านดีเสมอ ส่วนคู่กรณีคือฝ่ายที่ไม่ถูกต้อง ดังนั้นข้อมูลที่ได้จึงต้องจับหลักให้ได้ว่าจะเรียนรู้ด้านใด เอาแก่นของเรื่องจะเป็นการดีกว่า โดยสรุปมีวิธีการเก็บบันทึกข้อมูลของทีมวิจัยแต่ละคนดังนี้

- หมู่ที่ 1 ผู้ใหญ่ประสิทธิ์ เขียนบันทึกจากเรื่องที่ตนเองไกล่เกลี่ยหรือดำเนินการ โดยนั่งเขียนที่บ้านเมื่อมีเวลาว่าง รวมทั้งเก็บข้อมูลกับผู้อาวุโสในชุมชนโดยให้พี่เลี้ยงช่วยเขียน มีทีมวิจัยช่วยกันถาม
- หมู่ที่ 3 ผู้ใหญ่สุรพงศ์ เล่าเรื่องที่ตนเองไกล่เกลี่ยให้ลูกสาวเขียนบันทึกให้ ทำที่บ้านเมื่อมีเวลาว่าง
- หมู่ที่ 4 ผู้ช่วยประยงค์ และผู้ช่วยยะสิ้น เขียนบันทึกเรื่องที่ตนเองจัดการด้วยตนเองที่บ้าน และมาจับคู่นั่งเล่าเขียนบันทึกร่วมกันในเวทีรวบรวมข้อมูล

- หมู่ที่ 5 ผู้ใหญ่วิโรจน์ เขียนบันทึกเรื่องที่ตนเองไกล่เกลี่ยและดำเนินการ โดยตนเอง และเขียนทั้งในเวทีรวบรวมข้อมูลและเขียนเมื่อมีเวลาว่างที่บ้าน
- หมู่ที่ 7 ผู้ใหญ่วิเชียร เขียนบันทึกเรื่องที่ตนเองไกล่เกลี่ย ด้วยตนเองเมื่อมีเวลาว่างที่บ้าน
- หมู่ที่ 8 ข้อมูลการจัดการปัญหาของผู้ใหญ่เฟินและผู้ช่วย เขียนบันทึกโดยผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านคือนายวรเดช ด้วยตนเองที่บ้าน
- หมู่ที่ 9 ผู้ใหญ่กฤษฎา เขียนบันทึกเรื่องที่ตนเองจัดการด้วยตนเองบ้างเล็กน้อย นอกจากนั้นใช้วิธีเล่าให้พี่เลี้ยงช่วยเขียนบันทึก
- หมู่ที่ 10 ผู้ใหญ่สุรเดช เล่าเรื่องที่ตนเองจัดการให้พี่เลี้ยงและทีมวิจัยบันทึก
- หมู่ที่ 11 ผู้ใหญ่ถนอม เล่าเรื่องที่ตนเองจัดการให้ลูกสาวเขียนบันทึกเมื่อมีเวลาว่างที่บ้าน และพาพี่เลี้ยงลงพื้นที่สัมภาษณ์กับเจ้าของเรื่อง

การรวบรวม/สรุป เมื่อให้เวลาเก็บบันทึกข้อมูลได้สักระยะหนึ่งพี่เลี้ยงก็จะประสานงานนัดว่าน่าจะจัดเวทีรวบรวมข้อมูลและมาดูกันเป็นระยะๆ ทีมก็นัดหมายมาพบกันครั้งหนึ่ง การรวบรวมข้อมูลเป็นการนำสมุดบันทึกของแต่ละคนมาดูว่าบันทึกได้กี่เรื่อง ซึ่งช่วงแรกๆ นั้นแต่ละคนไม่ได้บันทึกกันเลย จนวางแผนใหม่และกลับไปเขียนมาอีกก็เริ่มมีการบันทึกเพิ่มขึ้น ระหว่างรวบรวมนั้นก็นำเรื่องมาเล่าวิเคราะห์กันระหว่างทาง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการจัดการปัญหาความขัดแย้ง ดำเนินการในระหว่างที่ทีมวิจัยกำลังเก็บบันทึกข้อมูล รวบรวมข้อมูล ซึ่งมีผู้เข้าร่วมคือทีมวิจัย และพี่เลี้ยง และในเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเครือข่ายระดับจังหวัดซึ่งผู้เข้าร่วมก็จะมี เจ้าหน้าที่ของกรมคุ้มครองสิทธิฯ เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานยุติธรรมในจังหวัดตรัง อาจารย์ไพสิฐ อาจารย์สมเจตนา อาจารย์ชัยวัฒน์ เป็นต้น การวิเคราะห์นั้นมีพี่เลี้ยงคอยช่วยเหลือว่าให้เราวิเคราะห์ด้านไหนบ้าง โดยการจัดเป็นกลุ่มช่วยกันเล่า และตั้งคำถามให้คิดใคร่ครวญ ให้ตอบ หรือไม่ก็ให้หา คำตอบเพิ่ม ถึงแม้ทีมวิจัยจะวิเคราะห์ได้ไม่ลึก และไม่ได้ครอบคลุมละเอียดทุกด้าน แต่การฝึกวิเคราะห์ก็ทำให้เราได้ฝึกการคิดใคร่ครวญ ประเด็นคำถามการวิเคราะห์โดยรวมมีดังนี้

- สาเหตุที่แท้จริงมาจากอะไรกันแน่
- มีวิธีการจัดการอย่างไร เห็นรูปแบบการจัดการโดยชุมชนอย่างไร ของรัฐเป็นอย่างไร
- ใครบ้างมาเกี่ยวข้องกับเรื่อง
- ผู้ที่เกี่ยวข้องมีนิสัย มีพฤติกรรมอย่างไร ส่งผลต่อปัญหาอย่างไร
- สภาพสังคมจากเรื่องเป็นอย่างไร
- ผลการจัดการเป็นเช่นไร
- มีบทเรียนอะไรที่สอนเราหรือไม่
- กระบวนการของภาครัฐเป็นอย่างไร
- กฎหมายที่เกี่ยวข้องว่าอย่างไร
- เรายังบกพร่องอย่างไรบ้างในการจัดการเรื่องนี้
- สภาพของชุมชนเป็นอย่างไร

เรื่องแต่ละเรื่องอาจมีคำถามต่างกัน และประเด็นหลักที่สำคัญของแต่ละเรื่องก็ต่างกัน แต่ไม่ว่าคำถามจะเป็นอย่างไร การมีคำถามของแต่ละเรื่องก็ทำให้เราไม่ทิ้งเรื่องให้เสียประโยชน์เปล่าแต่ทำให้เราได้คิดวิเคราะห์มากขึ้น

ข้อมูลนอกจากวิเคราะห์รายละเอียดแต่ละเรื่องแล้ว ยังนำมาแยกว่ามีประเด็นปัญหาด้านใดบ้าง และแต่ละประเด็นมีการจัดการจบที่ระดับไหนบ้าง คือ ระดับชุมชน โรงพัก หรือศาล จำนวนเท่าไหร่ คิดเป็นกี่เปอร์เซ็นต์

บทที่ 4
สรุปผล

การทำงานวิจัยในครั้งนี้เกิดขึ้นจากปัญหา 3 ด้านที่กรรมการศูนย์ฯทั้ง 10 ตำบลในจังหวัดตรังสะท้อนเช่นเดียวกัน คือด้านกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนเองนั้นยังไม่มีความมั่นใจยังไม่เข้าใจบทบาทของตนเอง ด้านชุมชนเห็นว่าชุมชนยังไม่ยอมรับ ชุมชนไม่เชื่อถือ และด้านหน่วยงานเห็นว่ายังไม่ยอมรับการทำงานของกรรมการศูนย์ ดังนั้นการทำวิจัยในครั้งนี้เราจะต้องแก้ไขปัญหาทั้ง 3 ด้าน จึงได้ตั้งวัตถุประสงค์ว่าจะต้องเรียนรู้การทำงานไกล่เกลี่ยปัญหาความขัดแย้งที่ผ่านมาในอดีตจนถึงปัจจุบันและศึกษาเปรียบเทียบคดีในพื้นที่ที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม แล้วนำไปสร้างการเรียนรู้ให้กับชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานของรัฐ จะทำให้เกิดกลไกการบริหารจัดการศูนย์ยุติธรรมและชุมชนที่เหมาะสมและยั่งยืน

การศึกษาข้อมูลการย้อนหลัง 10 ปี เลือกทำการศึกษาข้อมูลการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่มีในชุมชน ที่ได้เลือกข้อมูลการจัดการปัญหาความขัดแย้งเป็นเพราะว่าทำงานต่อเนื่องจากงานภารกิจของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้นำ นอกจากปัญหาความขัดแย้งแล้ว ข้อมูลก็มีเรื่องสิทธิ ทั้งการละเมิดสิทธิ การใช้สิทธิตามกฎหมาย ซึ่งหากพิจารณาแล้วก็คือความขัดแย้งเช่นกัน อาจจะเป็นสิทธิส่วนบุคคลหรือสิทธิชุมชน ความขัดแย้งก็จะเกิดระหว่างบุคคลหรือกับหน่วยงาน หรือองค์กร โดยข้อมูลนั้นเป็นเรื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คำว่าอดีตนั้นเราไม่ได้ระบุปี พ.ศ. ที่ชัดเจน แต่ข้อมูลที่ยังจำได้นั้นส่วนใหญ่ก็เป็นข้อมูลที่ไม่เก่ามากยังจำเหตุการณ์กันได้ อย่างเรื่องที่เก่ามากๆ ก็เป็นเรื่องลักขโมยเมื่อปี พ.ศ. 2515 และ 2518 และ 2525 จำนวน 3 เรื่องที่จำได้เพราะเป็นเหตุการณ์ที่ยังนึกภาพได้ แต่ข้อมูลโดยส่วนใหญ่เป็นข้อมูลตั้งแต่ปี 2545 เป็นต้นมา การเก็บบันทึกข้อมูลนั้นได้ใช้เวลาทำกิจกรรมไปค่อนข้างนาน เนื่องจากความเป็นชาวบ้านไม่ได้มีความชำนาญช่ำชองเรื่องการเขียน อีกทั้งวิถีชีวิตเราก็อยู่กับการทำมาหากินเป็นหลัก ทำให้การพยามยามในการเขียนนั้นต้องใช้ความอดทนแต่ก็สามารถเก็บข้อมูลมาได้จำนวนหนึ่ง เราไม่เคยรู้เลยว่าประสบการณ์ในตัวเราเอง และที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นมีบทเรียนต่างๆ มากมายอยู่ในเรื่องราวเหล่านั้น ตอนแรกเราก็เก็บบันทึกโดยไม่คิดว่าเรื่องราวแต่ละเรื่องจะมีบทเรียน มากมายขนาดนี้ แต่ก่อนเราก็คิดเอาว่าเรื่องนั้นเป็นอย่างนั้น เรื่องนี้เป็นอย่างนี้ จนกระทั่งเมื่อเราได้เขียนออกมา เขียนอย่างวิเคราะห์ ฝึกวิเคราะห์เรื่องราวที่เกิดขึ้น บางเรื่องแม้เราจะบันทึกได้สั้นๆ แต่ทุกเรื่องให้บทเรียนอันมีค่าได้ทั้งนั้น อยู่ที่คนอ่านและการเก็บเกี่ยว ซึ่งทั้งหมด 136 เรื่อง ก็มีบทเรียนแล้วกว่า 100 บทเรียน หากคนเราได้นำบทเรียนมาเป็นตัวนำทางบ้างก็คงจะสร้างหรือเปลี่ยนแปลงสิ่งดีๆ สู่สังคมได้ แต่ที่ผ่านมาเรา

มักไม่เอาบทเรียนเก่ามาสอน ทำให้การพัฒนานำเอาศาสตร์แต่ละด้านมาเป็นแนวทางการพัฒนาบวกกับเป็นการพัฒนาที่ส่งผลให้จิตใจพัฒนาไปเพื่อสนองต่อการใช้อารมณ์ ความรู้สึก และความคิดทางด้านลบ จึงทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงไปสู่สภาพที่ใครๆ ก็เรียกกันว่าสังคมเสื่อมโทรม ทั้งนี้หากเรายังไม่ยอมรับข้อมูลแห่งความจริงเราก็คงต้องเดินอย่างมืดมนต่อไป แต่สำหรับโครงการนี้แม้จะเกิดการเรียนรู้ขึ้นแต่ก็ถือว่ายังไม่ได้เต็มที่นัก หรือยังน้อยอยู่ ยังจะต้องทำงานกันต่อไปอย่างต่อเนื่อง และจะนำเสนอผลให้เห็นว่าการทำงานวิจัยตอบวัตถุประสงค์แต่ละข้ออย่างไรบ้าง

1. ศึกษาการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและศึกษาเปรียบเทียบคดีในพื้นที่ที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

การทำงานตามวัตถุประสงค์ข้อแรกนั้นคือการจัดการข้อมูล นำมาเรียนรู้ สู่บทเรียนอันมีค่า โดยทีมวิจัยเก็บบันทึกข้อมูลการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้อมูลจากผู้นำในชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) คนปัจจุบันซึ่งก็ทำงานกันมาคนละหลายปีแล้วเช่นกัน และมีอดีตผู้ใหญ่บ้าน 1 คน ผู้อาวุโสในชุมชนอีก 1 คน **กระบวนการจัดเก็บบันทึกข้อมูลการจัดการปัญหาความขัดแย้ง** เมื่อวางแผนการเก็บข้อมูลโดยรับรูปแบบหัวข้อรายละเอียดในการบันทึกเรื่องราวการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนจากพี่เลี้ยงแล้ว เราก็จัดซื้อสมุดบันทึกพร้อมอุปกรณ์ในการบันทึกคนละ 1 ชุด ทีมวิจัยที่เป็นผู้นำชุมชนและเป็นผู้ใกล่เกลี่ย ทำการบันทึกเรื่องราว

แต่ใช่ว่าการเก็บบันทึกข้อมูลในช่วงต้นจะได้ข้อมูลเลย กว่าแต่ละคนจะเริ่มต้นลงมือเขียนได้ กว่าจะหารูปแบบได้ และกว่าจะจบแต่ละเรื่องก็หนักหนาอยู่พอควร เพราะต้องเรียบเรียงให้เป็นเนื้อความที่จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ และมีความถูกต้องสมบูรณ์ระดับหนึ่ง โดยปกติเราเองเวลาเล่าเรื่องก็จะเล่ากลับไปกลับมาลำดับเรื่องไม่ดี พอต้องมาเขียนบันทึกก็ทำให้ยากขึ้นอีกหลายเท่าตัว แต่ทั้งนี้และทั้งนั้นเราก็พยามยามในเรื่องการเขียนบันทึกกัน จนศูนย์ยุติธรรมชุมชนเก็บบันทึกข้อมูลได้จำนวน 136 เรื่อง เมื่อเก็บบันทึกได้แล้วก็นำมาสู่**กระบวนการเรียนรู้ข้อมูล** ซึ่งระหว่างที่เก็บข้อมูล เขียนบันทึกด้วยตัวเอง อันนี้คือเบื้องต้นที่ทำให้เราได้ฝึกทักษะการเขียน เรียบเรียง และวิเคราะห์เนื้อเรื่องบ้าง ส่วนการให้ข้อมูลให้ผู้อื่นบันทึกก็ทำให้เราได้ฝึกการเล่าเรื่องอย่างเป็นลำดับเป็นขั้นตอน ให้คนอื่นเข้าใจ จากนั้นพี่เลี้ยงมาช่วยกันฝึกการวิเคราะห์เรื่องราวการจัดการปัญหาความขัดแย้งตลอดช่วงเวลาที่เก็บบันทึกข้อมูล เพื่อเรียนรู้คุณค่าของข้อมูลร่วมกัน โดยการนัดหมายทีมมานั่งพูดคุยกันในตอนบ่ายหลังจากเสร็จภารกิจหลักกันแล้ว การจัดเวทีแต่ละครั้งเวียนกันไปแต่ละหมู่บ้าน เจ้าภาพคือผู้ใหญ่บ้านในหมู่นั้นๆ

อย่างเช่นวันนี้หมู่ที่ 1 ครั้งถัดไปหรือเดือนถัดไปก็เป็นของหมู่ที่ 3 หมู่ที่ 5 หรือหมู่ที่ 11 ตามลำดับ ผู้ใหญ่บ้านประจำพื้นที่ก็ต้องดูแลเรื่องเตรียมการสถานที่ อาหารต่างๆ เวทีการพูดคุยก็ไม่ได้เป็นทางการ มานั่งล้อมวงคุยกัน นอกจากจะได้ผลจากที่ตั้งเป้าหมายไว้ในกิจกรรมแล้ว เรายังได้นำเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนมาแลกเปลี่ยนกัน เมื่อมาถึงก่อนประชุมจริงเราก็คุยกันเองในเรื่องทั่วๆ ไปก่อน ทักทายพูดคุยกันบ้าง สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของคนในชุมชน จากอดีตเราไม่เคยได้ไปมาหาสู่นั่งคุยกันเป็นกิจวัตรหรือเกิดประสิทธิผลนัก การประชุมแบบนี้ก็เกิดผลที่ดียิ่ง เวทีนี้เป็นการเติมเต็มเรื่องราวแต่ละเรื่องทั้งที่เก็บบันทึกแล้ว และเรื่องที่ยังไม่ได้เขียนบันทึกก็ถูกนำมาแลกเปลี่ยนกัน เรื่องที่นำเมาเล่าจะถูกวิเคราะห์ด้วยการตั้งคำถาม ทีมวิจัยจะเป็นผู้คัดเรื่องของตนเองมาเล่าทั้งเรื่องที่จัดการจบในชุมชนและเรื่องที่เข้าสู่กระบวนการตำรวจและศาล แล้วช่วยกันวิเคราะห์ วิเคราะห์ถึงสาเหตุ ผู้เกี่ยวข้อง วิธีการจัดการ ผลจากการจัดการ

การศึกษาการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้ความรู้บทเรียนแง่คิดอันมีค่าหลากหลายตามแต่ละเรื่องว่าให้แง่คิดด้านใด ยกตัวอย่างเรื่องที่ทำการศึกษาดังนี้

<u>การจัดการปัญหาเรื่องที่ดิน</u>

ลักษณะความขัดแย้งเรื่องที่ดิน เกิดจากที่ผู้หนึ่งมีความต้องการที่ดินมาเป็นเจ้าของ ทั้งเพื่อการทำมาหากินเลี้ยงชีพ หรือเห็นว่าเป็นสิ่งมีมูลค่า ลักษณะปัญหาที่เกิดจึงมีทั้งแบบล้ำแดนผู้อื่นซึ่งแบบนี้มักเกิดจากพฤติกรรมของบางคนที่ชอบล้ำแดนผู้อื่นเสมอทั้งการล้ำที่ดินซึ่งเขตแดนไม่ชัดเจนและที่ชัดเจนแล้วก็มี นอกจากนี้ยังมีลักษณะการรุกล้ำที่ดินในเขตพื้นที่ของรัฐทั้งแบบที่ได้เข้าทำกินนานแล้ว และเพิ่งเข้าไปบุกรุกใหม่

ปัญหาเรื่องการรุกล้ำที่ดินยังมีสาเหตุมาจากสภาวะการพัฒนาเศรษฐกิจที่ได้ให้หลักคิดจนเป็นความคิดกับประชาชนเรื่องการมุ่งหาเงินเพื่อนำมาเลี้ยงชีวิต สร้างฐานะ การนำไปยกระดับตนเองให้เท่าทันกับสังคม เพื่อความเท่าเทียมกับผู้อื่น ทำให้การเข้าทำกินให้ได้พื้นที่มากนั้นเป็นความมุ่งหวังของหลายๆ คนไปด้วย นอกจากนี้การพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ทุกอย่างต้องซื้อขายเป็นเงิน ทำให้ทุกคนต้องหาเงินมาแลกกับสิ่งที่ต้องการ ซึ่งที่ดินกลายเป็นทรัพยากรที่นำมาแปรเป็นมูลค่าได้

เมื่อการจัดการหรือจัดสรรเรื่องที่ดินของรัฐไม่ชัดเจน (ที่ออกเอกสารเป็นโฉนด นส.1 นส.3 ชัดเจนก็ลดปัญหาได้) พื้นที่ที่เอกสารสิทธิ์ไม่ชัดเจนอย่างเช่น สค.1 ที่ว่างเปล่า ที่

สาธารณะ ทำให้ปัญหาการรุกล้ำ การครอบครองไม่ถูกต้องตามกฎหมายเกิดขึ้นตามมา โดยรัฐเองก็ยังไม่มีวิธีแก้ไขหรือป้องกันได้

สำหรับวิธีการที่ใช้แก้ไขอยู่ก็มีหลากหลายโดยผู้นำเองพอจะรู้อยู่ว่าที่ดินใครอยู่ตรงไหน แต่สำหรับที่ดินที่เป็นมรดกมาแต่คนรุ่นก่อนแล้วเขตแดนไม่ชัดเจนก็หาพยานยาก และลักษณะพื้นที่แต่ละจุดในชุมชนก็รู้อยู่ว่าเป็นพื้นที่ใดบ้าง ที่จัดการได้ยากสาเหตุคือเรื่องพฤติกรรมของคนที่ต้องการได้ที่ดิน และเรื่องข้อกฎหมายของภาครัฐที่ไม่ชัดเจนและไม่ทำงานให้ชัดเจนเสียที

ดังนั้นการทำงานแก้ไขปัญหาที่ดินจึงต้องมีมาตรการเชิงป้องกันทั้งเรื่องล้ำแดน และเรื่องการบุกรุกเพิ่ม และการจัดการกรณีที่ดินที่ชาวบ้านเข้าทำกินมานาน รวมทั้งฐานะความเป็นอยู่ของชาวบ้านแต่ละคนแต่ละครอบครัวต่อการช่วยดูแลเรื่องที่ทำกินให้เขาด้วย เป็นต้น

ตัวอย่างเรื่องราวมีดังนี้

<u>เรื่องที่ 1 ข้อพิพาทที่ดิน</u>

โดย นายประสิทธิ์ โสะหาบ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ตำบลสุโสะ อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง

เหตุเกิดที่บ้านเลขที่ 94 ม.1 ต.สุโสะ อ.ปะเหลียน จ.ตรัง นายสนอง จิตรหลัง อายุประมาณ 40 ปี อยู่หมู่ที่ 1 มีที่ดิน 5 ไร่ที่หมู่ที่ 8 ต.ปะเหลียน อ.ปะเหลียน จ.ตรัง ซึ่งเป็นที่ดินว่างเปล่าเป็นเอกสาร สค.1 ของนายหละ สังรักษ์ ซึ่งเป็นพ่อของภรรยาได้มอบให้นายสนองเมื่อปี พ.ศ. 2529 เมื่อได้รับมอบที่ดินมาแล้วนายสนองได้เริ่มปลูกยางเมื่อปี พ.ศ.2547 ได้ไถที่ดินแปลงนั้น แต่นายพิชิตซึ่งเป็นคนจากในเมืองตรังที่มาซื้อที่ดินติดกัน บอกว่านายสนองได้ไถดินบริเวณปลายสวนจำนวนประมาณครึ่งไร่ โดยนายพิชิตอ้างว่าเป็นของตนเองไปด้วย เป็นดินตรงปลายสวนมีถนนตัดผ่านทำให้อยู่คนละฟากถนนกับที่ดินแปลงของนายสนอง นายพิชิตได้แจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจที่โรงพักอำเภอปะเหลียนว่านายสนองบุกรุกที่ดิน ต่อจากนั้นพนักงานสอบสวนได้เรียกตัวนายสนองไปสอบปากคำ นายสนองประกันตัวในข้อหาบุกรุกโดยใช้หลักทรัพย์ 105,000 บาท

ต่อมาในปี พ.ศ. 2550 ศาลได้รับฟ้อง นายสนองจึงมาปรึกษาผู้ใหญ่ประสิทธิ์ จึงได้ช่วยหาทนายให้ จากนั้นศาลนัดทั้งสองฝ่ายพร้อมกัน 3 ครั้ง นายสนองใช้เงินจ้างทนายไป 30,000 บาท สู้ไปสู้มาทั้งสองฝ่ายทำอะไรกันไม่ได้ เพราะที่ดินแปลงนั้นเป็นที่ดิน สค.1 นายสนองจึงถูกยกฟ้อง และที่แปลงนั้นยังสรุปไม่ได้ว่าเป็นของใคร เนื่องจากที่ดินแปลงที่มีปัญหาเป็นหัวดิน สรุปว่าทั้งสองคนยังทำอะไรกันไม่ได้

วิเคราะห์

สาเหตุของปัญหาการเข้าทำกินในที่ดินที่เป็นเอกสาร สค.1 ซึ่งไม่ได้ระบุขอบเขตชัดเจนว่าเขตอยู่ตรงไหน และเมื่อมีถนนมาตัดผ่านก็ยิ่งทำให้ไม่ทราบว่าเขตแดนเดิมว่าอยู่ที่ใดกันแน่ การจัดการปัญหาในตอนแรกมีการแจ้งความข้อหาบุกรุกกับตำรวจ ตำรวจรับเรื่องส่งฟ้องศาล ผู้ใหญ่บ้านในฐานะเป็นผู้นำของลูกบ้านที่เดือดร้อนก็เข้าช่วยเหลือด้วยการช่วยหาทนายเพื่อต่อสู้ในศาล ศาลตัดสินตามพยานหลักฐาน ซึ่งศาลเองก็ไม่อาจตัดสินได้ว่าเขตแดนที่ดินแต่ละฝ่ายอยู่ตรงไหนเนื่องจากเอกสารสิทธิ์เป็น สค.1 และเพิ่งเข้าทำกินเมื่อปี 2547 บทเรียนจากเรื่องนี้ทำให้รู้ว่าที่ดินเอกสารสิทธิ์ สค.1 ซึ่งระบุเขตแดนไม่ชัดเจน เป็นต้นเหตุหนึ่งที่ทำให้คนรุ่นหลังมาแย่งเขตแดนกัน และคิดว่ายังมีอีกหลายแปลงที่มีสภาพเดียวกันแบบนี้ เรื่องนี้น่าจะเป็นบทเรียนสำหรับที่ดินเอกสารสิทธิ์ สค1 ที่ต้องมีการจัดการดูแลอย่างเหมาะสมมากกว่านี้ และการจะนำเรื่องที่ดินซึ่งเป็นคดีทางแพ่งขึ้นศาลนั้นก็อาจไม่ใช่เรื่องจำเป็นนัก

<u>เรื่องที่ 2 เรื่องปัญหาที่ดิน</u>

โดยนายสุรพงศ์ หยงสตาร์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 ตำบลสุโสะ

เก็บข้อมูลวันที่ 7 มีนาคม 2552

เหตุเกิดเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2552 เวลา 17.00น. นายสมควร สรรเพชร อยู่บ้านเลขที่ 176 หมู่ 3 ตำบลสุโสะได้มาแจ้งผู้ใหญ่สุรพงศ์ หยงสตาร์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 ตำบลสุโสะว่า นายเจ้ง เอ้งฉ้วน ซึ่งอยู่หมู่ที่ 5 ตำบลท่าข้ามได้ไถดินเข้าไปในที่ดินของตนเอง ผู้ใหญ่ทราบเรื่องก็ได้เดินทางไปที่เกิดเหตุและเห็นว่าเป็นจริงตามที่นายสมควรแจ้ง ผู้ใหญ่บอกว่าจะไปคุยกับนายเจ้งให้ในวันพรุ่งนี้

ในเวลา 8.00 น. ในวันต่อมา นายเจ้งมาพบผู้ใหญ่บ้านและบอกว่านายสมควรได้เอาไม้ไปปักในที่ดินของผม ผู้ใหญ่ได้บอกกับนายเจ้งว่าเมื่อวานนายสมควรได้มาบอกผม ผมก็กำลังจะไปบอกคุณอยู่พอดี นายเจ้งได้นัดผู้ใหญ่ไปเจรจาในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ในที่เกิดเหตุ แต่ผู้ใหญ่ไม่ว่างเพราะทีมงาน สกว.ตรังมาประชุมที่บ้านของผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่จึงขอเลื่อนไปเป็นวันที่ 22 กุมภาพันธ์ เวลา 8.00 น.แทน

วันที่ 22 กุมภาพันธ์ เวลา 8.00 น. ผู้ใหญ่ให้นายสมพงษ์ โพธิ์ทองผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านไปบอกนายเจ้งให้ไปที่เกิดเหตุที่สวนยางของนายเจ้งเอง ผู้ใหญ่ก็ไปบ้านของนายสมควรที่อยู่ที่ดินเกิดเหตุ ทั้งสองฝ่ายก็อยู่พร้อมหน้ากัน เมื่อสอบถามผู้ใหญ่ได้รู้ว่านายสมควรจะยื่นเรื่องขอแบ่งแยกที่ดินให้พี่น้อง ผู้ใหญ่จึงบอกว่าถ้าเป็นเช่นนี้อีกไม่นานเมื่อเจ้าหน้าที่ที่ดินลงมารังวัด ถึงเวลานั้นก็จะรู้ว่าที่เกิดเหตุนั้นมีการล้ำอยู่ในเขตแดนของใคร ทั้งสองฝ่ายได้พูดเชิงท้าทายกับผู้ใหญ่ว่าหากเขาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดล้ำเข้าไปในที่ดินของคนอื่น จะจ่ายเงินให้จำนวน 50,000 บาท แต่ผู้ใหญ่ไม่ยอมให้เดิมพันเช่นนี้ เรื่องจึงยุติด้วยดี ณ ปัจจุบันนี้เจ้าหน้าที่ที่ดินยังไม่ได้มารังวัด

วิเคราะห์

เนื่องจากหลักเขตที่ปักไม่ชัดเจน อีกทั้งความต้องการที่จะเอาชนะต่อกัน เทคนิคที่ใช้ในการจัดการปัญหาของผู้ไกล่เกลี่ยคือดูที่เกิดเหตุว่าเป็นอย่างไร ให้ทั้งสองฝ่ายมาคุยพร้อมกัน โดยผู้ใหญ่บ้านเข้าไกล่เกลี่ยคนเดียว มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้สนับสนุน สอบถามเหตุการณ์ที่มาของการได้เกิดเรื่อง ก็ทราบว่านายสมควรต้องการแบ่งแยกที่ดินให้พี่น้อง ซึ่งต้องมีการรังวัดอยู่แล้ว ก็เป็นทางออกในการบ่งบอกเขตแดนของคู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้ จึงบอกว่าให้รอเจ้าหน้าที่มารังวัด ทั้งสองฝ่ายก็ตกลง ผลของการไกล่เกลี่ยทั้งสองฝ่ายยอมยุติเรื่องราว รอให้เจ้าหน้าที่มารังวัดเพื่อความถูกต้องที่แท้จริง บทเรียนจากเรื่องนี้คือทำให้เห็นว่าเมื่อใครรู้สึกว่าจะต้องสูญเสียที่ดินทำให้รีบเรียกร้องเพื่อกันเอาไว้ก่อนเสมอ ผู้ใหญ่บ้านอาจไม่จำเป็นต้องจัดการวัดเขตแดนเองเพราะเจ้าหน้าที่ที่ดินจะมารังวัดเขตแดนอยู่แล้ว ซึ่งการวัดของเจ้าหน้าที่จะทำให้ทั้งสองฝ่ายต้องยอมรับโดยดุษฎีเพราะถือว่าถูกต้องตามกฎหมาย

<u>เรื่องที่ 3 นายปรีชา กับนายหวง</u>

โดย นายสุรพงศ์ หยงสตาร์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 ตำบลสุโสะ

เก็บข้อมูลวันที่ 27 มีนาคม 2552

ผมได้รับโทรศัพท์จากนางอัมพร สมจริง ภรรยาของนายปรีชา สมจริง ว่าให้ผู้ใหญ่มาด่วนและก็บอกเพียงแค่นั้น ผมตกใจจึงต้องรีบมุ่งไปที่บ้านนั้น เมื่อไปถึงเห็นนายปรีชา กับนายหวงถือมีดพร้ากันอยู่ทั้งสองฝ่าย กำลังจะฟันกัน

ผู้ใหญ่จึงลงไปดู ถามว่ามีปัญหาไหรกัน นายหวงบอกว่านายปรีชาจะเอาต้นตอ (ต้นสะตอ) ของแกที่ปลูกไว้ยึดครองโดยการถางใต้โคนต้น เลยเข้าใจว่าจะต้องเอาต้นตอด้วย ผู้ใหญ่ไปดูที่เกิดเหตุแล้วเห็นว่าเป็นต้นตอที่ปลูกไว้ที่หัวดิน โฉนดก็ปักหลักไม่ถึงหัวดินตรงนั้น เนื่องจากมีถนนเข้าบ้านขวางอยู่ ที่ดินของทั้งสองฝ่ายก็เป็นที่ปลูกสร้างที่อยู่อาศัยแต่ต้นตอนี้ติดริมแดนของนายปรีชา

ผู้ใหญ่จึงบอกว่ารุ่นเดิ้นจะรบกันต้องเกรงใจลูกหลานบ้าง เขาต้องสามัคคีกันเพื่อเป็นตัวอย่าง ตายแล้วก็ไม่ได้พาลงหลุมได้สักคนหนึ่ง ทั้งสองฝ่ายก็ยังเกี่ยงกันอยู่ ผู้ใหญ่จึงแยกสองฝ่ายพานายปรีชากลับบ้านก่อน แล้วพานายหวงกลับบ้านอีกคน

แล้วเรื่องก็ยุติไม่เถียงกันอีก ต้นตอก็ยังเป็นของนายหวงเพราะเป็นคนปลูก

วิเคราะห์

เพราะต่างฝ่ายต่างมีทิฐิไม่ยอมต่อกัน เนื่องจากมีเรื่องบาดหมางกันมาก่อนดังนั้นเมื่อมีอะไรเล็กน้อยก็จะมีเรื่องขัดแย้งกันตลอด เทคนิคที่ใช้ในการไกล่เกลี่ยนั้นเนื่องจากผู้ใหญ่รู้จักนิสัยของคู่กรณีทั้งสองดี จึงพูดไกล่เกลี่ยว่าเป็นผู้หลักผู้ใหญ่แล้วไม่ควรกระทำการที่ไม่เหมาะสมให้คนรุ่นหลังได้เห็นเป็นแบบอย่าง จับแยกออกจากกัน เพราะรู้ว่าถ้าไม่ประจันหน้าก็จะจบ ผลของการไกล่เกลี่ย ยุติเรื่องต้นสะตอริมแดน และยึดตามความรู้สึกว่าใครปลูกก็เป็นของคนนั้น บทเรียนจากเรื่องนี้ทำให้รู้ว่าความบาดหมางที่มีต่อกันมาในอดีต

ต่อเนื่องยาวนาน ทำให้ทุกเรื่องที่เกิดขึ้นแม้เล็กน้อยก็จะกลายเป็นปัญหาความขัดแย้งไปหมด และอาจเป็นธรรมดาที่คนอยู่ด้วยกันต้องมีกระทบกระทั่งกัน ดังนั้นหากชุมชนมีข้อมูลเรื่องที่ดิน ก็อาจออกเป็นกติกาหรือระเบียบในการปฏิบัติเพื่อป้องกันการทะเลาะกันได้ โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับพื้นที่ สค.1 ที่เขตแดนไม่ชัดมีอยู่จำนวนหลายแปลง

<u>เรื่องที่ 4 การทะเลาะวิวาทของนายบุญหุ้ย ก้าวสัมพันธ์ กับนาย ฮ้า แซ่โค้ว</u>

ชื่อและที่อยู่ผู้ให้ข้อมูล นายวิโรจน์ เสียมไหม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5

บันทึกข้อมูลโดย นายวิโรจน์ เสียมไหม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5

ได้รับแจ้งจากนายบุญหุ้ย ก้าวสัมพันธ์ เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2551 ว่านายฮ้า แซ่โค้ว เป็นคนตำบลทุ่งยาวมาสร้างสวนที่หมู่ที่ 5 ตำบลสุโสะ ได้บุกรุกและทำลายทรัพย์สินของเขา โดยการให้ลูกจ้างได้ทำการแผ้วถางแนวเขตแดนโดยได้ถางไม้หลายต้นที่ตนเองได้เว้นไว้ เป็นไม้ที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ เพื่อให้ต้นไม้เหล่านั้นโตขึ้นนำมาเป็นไม้ใช้สอย โดยให้ผมไปดำเนินการเอาเรื่องนายฮ้า แซ่โค้ว หากผมไม่ดำเนินการแกจะไปแจ้งความที่ สภอ.ปะเหลียน โดยให้เวลาผม 3 วันให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จแกเรียกค่าเสียหายไป 30,000 บาท

รุ่งเช้าผมได้เดินทางไปดูที่เกิดเหตุได้พิจารณาการแผ้วถางของลูกจ้างนายฮ้า แซ่โค้ว พบว่ามีต้นไม้ที่ถูกทำลายหลายต้นแต่เป็นต้นไม้ที่งอกขึ้นเองและเหตุผลที่ต้องตัดทำลายก็เพราะต้นไม้เหล่านั้นได้เอียงเข้าปกคลุมต้นยางพาราที่ปลูกไว้จนต้นยางไม่สามารถเจริญเติบโตได้ หากเอาข้อเท็จจริงมาคุยกันนายฮ้า ก็มีเหตุผลอันควรเหมือนกัน แต่การทำลายต้นไม้ของนายฮ้า เป็นการทำลายเกินขอบเขตไปและไม่ได้บอกกล่าวนายบุญหุ้ยแม้แต่คำเดียว นั้นคือสาเหตุที่เกิดและเป็นมูลเหตุของปัญหา หลังจากนั้นผมได้เดินทางไปพบนายฮ้า แซ่โค้วและเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นให้แกฟังถึงสาเหตุที่ต้องเดินทางมาพบแกและขอฟังคำชี้แจงในการทำลายต้นไม้ของนายบุญหุ้ย แกบอกว่าต้นไม้ของนายบุญหุ้ยได้คลุมยางของแกจนโตไม่ขึ้นเลยให้ลูกจ้างไปตัดต้นไม้ออก ผมถามว่าแกได้ไปดูที่เกิดเหตุหรือยัง แกบอกว่ายัง

ทั้งผมและนายฮ้า แซ่โค้ว ได้เดินทางไปดูที่ในสวนยางที่เกิดเหตุแกก็ตกใจไปนิดหนึ่งว่าลูกจ้างของแกถางเข้าไปในที่ของนายบุญหุ้ยมากเกินไปจนน่าเกลียด มองดูแล้วเหมือนมีเจตนาบุกรุกเข้าไปเพื่อเอาที่ดินของผู้อื่นเพราะถางเข้าไปประมาณ 3-5 เมตร

เมื่อเห็นความผิดพลาดจากการทำงานของลูกน้องแล้วแกก็ยอมรับในเหตุในผลที่เกิดขึ้น และพร้อมที่จะเดินทางไปพบนายบุญหุ้ย แต่ผมบอกว่าต้องให้ผมไปพบก่อนเพราะนายบุญหุ้ยกำลังร้อนอยู่ ให้ผมเข้าไปเคลียร์ก่อน หลังจากนั้นผมและนายฮ้าก็เดินทางกลับบ้าน พอผมกลับมาถึงนายบุญหุ้ยมารอผมอยู่ที่บ้านแล้ว และสอบถามผมว่าไปหานายฮ้าแล้วหรือยัง ผมบอกแกว่าได้ไปพบมาแล้ว แกยอมรับว่าได้แผ้วถางต้นไม้ของโกบุญหุ้ยมากไปนิด แกฝากผม

มาบอกว่าขอโทษและจะมาพบโกบุญหุ้ยอีก 2 วัน ผมมองปฏิกิริยาของนายบุญหุ้ยแล้วมือยังสั่นอยู่และยังพูดจาด้วยคำแรง ๆ อยู่มาก ผมพยายามพูดและปรับความเข้าใจในฐานะที่คนทั้งสองเป็นคนจีนด้วยกันก็ไม่ควรทะเลาะกัน ควรปรับความเข้าใจซึ่งกันและกันผมมองแล้วความเสียหายที่เกิดขึ้นก็มิใช่มากมายนัก หากคุยกันได้ก็ควรคุยกันเสีย เพราะเรื่องเล็กน้อยเกินไป

เมื่อผมพูดจบแกบอกว่านายฮ้า มองแกว่าไม่สาไหร (ไม่แน่จริง ไม่เท่าไหร่) ทำอะไรลงไปจึงไม่เกรงใจแกเลย ค่อยคุยกันอีก 2 วันหลังจากนั้นผมและแกก็แยกย้ายกันไป

พอครบ 2 วันผมได้นัดหมายนายฮ้า และนายบุญหุ้ย แต่ก่อนที่จะให้ทั้งสองมาเจอกันในวันนี้ผมได้ไปพบนายฮ้า ก่อนและพูดให้ฟังว่านายบุญหุ้ยกำลังร้อนให้นายฮ้าใช้คำพูดที่สุภาพและใจเย็นสักนิด อดทนและอดกลั้นในคำพูดและวาจาของนายบุญหุ้ยเพราะแกเป็นคนปากร้าย ชาวบ้านทั้งหมู่บ้านทราบดีว่าบุคคลนี้ปากร้ายพูดจาไม่แคร์ใคร

ทั้งสองได้พบกันที่ในสวนยางพาราที่เกิดเหตุนายบุญหุ้ยเปิดฉากด้วยการด่าเลย จนผมซึ่งเป็นผู้ไกล่เกลี่ยหน้าชาไปเลย 20 นาทีด่าไม่ซ้ำซักคำแต่นายฮ้าก็ไม่โต้ตอบใด ๆ ทั้งสิ้น หลังจากที่แกด่าจนเหนื่อยแล้วผมก็เริ่มต้นตั้งคำถามว่าที่ให้ผมมาวันนี้มาฟังคุณด่ากันหรือหากมาเพื่อให้คุณด่ากันไม่จำเป็นต้องให้ผมรับรู้และรับฟัง แกพูดว่าแกโมโหที่เขาทำกับแกแบบนี้

นายฮ้าได้โอกาสก็พูดขึ้นว่า หุ้ย ผมขอโทษ เพราะต้นไม้มันคลุมยางผมผมเลยต้องให้ลูกน้องตัดต้นไม้ที่คลุมยางออกแต่มันถางบุกเข้าไปมาก ผมยอมรับผิดในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นคุณจะเอาค่าเสียหายผมก็ยอมจ่าย เพราะผมผิดแต่ผมไม่เจตนาที่จะทำลายทรัพย์สินของโกหุ้ยเลย

ผมก็ฉวยโอกาสนี้ที่จะพูดคุยให้ทั้งสองฝ่ายเข้าใจกันผมบอกว่าจะไม่มีการแจ้งความจะไม่มีการเอาเรื่อง ผมขอให้ยุติแค่นี้ในฐานะคุณทั้งสองเป็นมอลาอิ้ว (เป็นคนจีน) ด้วยกัน ไม่ควรทะเลาะกัน เพราะเรื่องเล็กน้อย

ทั้งสองฝ่ายก็ต่างคนต่างพยักหน้าและกลับไปบ้านโดยไม่พูดไม่จากันเลย รุ่งเช้าผมไปพบนายบุญหุ้ย แกบอกว่าแกไม่ติดใจอะไรในเมื่อมันยอมรับผิด

หลังจากนั้นผมไปพบนายฮ้า แกบอกผมว่าจะชดใช้ให้เขาสักเท่าไร ผมบอกแกว่าไม่ต้องชดใช้เพราะโกหุ้ยไม่ติดใจอะไรแล้วเพราะคุณยอมรับผิดแล้ว

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นให้เวลาเป็นตัวถ่วงเพื่อลดความตึงเครียดบางครั้งหากเราด่วนสรุปหรือรีบเร่งแก้ปัญหาแทนที่จะแก้ปัญหากลับเป็นการเพิ่มปัญหาและหากรู้ว่าข้างหนึ่งข้างใดผิด การอธิบายให้เขาเข้าใจและยอมรับผิดเพื่อลดโทษลงมา แต่หากไม่ยอมรับผิดคิดว่าเรื่องคงไม่จบ ผู้ไกล่เกลี่ยต้องรู้และเข้าใจในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

วิเคราะห์

การแผ้วถางริมแดนรุกล้ำเข้าไปในพื้นที่ผู้อื่นโดยไม่ได้ตั้งใจ เพราะนายจ้างสั่งการลูกน้องให้ถางป่าริมแดนโดยไม่ได้ควบคุมดูแลอย่างรัดคุม เมื่อได้รับแจ้งแล้วผู้ไกล่เกลี่ยเข้าไปดูที่เกิดเหตุ ประเมินสถานการณ์จากหลักฐานที่เห็น เข้าพบกับฝ่ายที่ถูกกล่าวหา แจ้งเรื่องให้รับทราบ สอบถามเหตุการณ์ สาเหตุ และชวนลงดูพื้นที่เนื่องจากยังไม่ได้เห็นสถานที่เกิดเหตุ อธิบายให้เข้าใจเหตุการณ์และรู้ว่ากระทำผิดก็ต้องยอมรับผิด ผู้ไกล่เกลี่ยเข้าเจรจาทีละฝ่าย เพราะฝ่ายเสียหายอารมณ์ยังร้อนอยู่ ได้ชี้แจงทำความเข้าใจให้ทราบเหตุผลที่อีกฝ่ายได้ถางป่ารุกล้ำไป ฝากขอโทษเพื่อให้คลายความโมโห ทอดเวลาออกไปให้ฝ่ายที่กำลังโกรธได้อารมณ์เย็นลง แจ้งฝ่ายที่กระทำผิดให้ทราบล่วงหน้าว่าอีกฝ่ายยังอารมณ์ร้อนอยู่หากต้องมาพูดคุยกันให้รับฟังอย่างมีสติ อย่าใช้อารมณ์โต้ตอบ เป็นการป้องกันปัญหาเมื่อเผชิญหน้า เมื่อเวลาเหมาะสมก็นัดหมายมาไกล่เกลี่ยพร้อมกัน ผลของการไกล่เกลี่ยทำให้ทั้งสองฝ่ายยอมยุติโดยไม่ต้องชดใช้ค่าเสียหาย บทเรียนจากเรื่องนี้ทำให้รู้ว่าบางเรื่องต้องให้เวลาเป็นตัวกลายความตึงเครียดก่อน หากเรื่องยังร้อนอยู่ก็ไม่ควรเข้าไปแก้ เพราะจะเผาไหม้เอาเปล่าๆ

<u>เรื่องที่ 5 ปัญหาความขัดแย้งเรื่องแดน</u>

ชื่อและที่อยู่ผู้ให้ข้อมูล นายวิโรจน์ เสียมไหม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5

บันทึกข้อมูลโดย นายวิโรจน์ เสียมไหม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5

เป็นเหตุการณ์ระหว่างนายเอี่ยม ทวีพัฒนพงศ์ กับนายติกเสี้ย แซ่เหล้า

ได้รับการร้องทุกข์จากนายติกเสี้ย แซ่เหล้า ว่านายเอี่ยม ทวีพัฒนพงศ์ ปลูกปาล์มน้ำมันล้ำเข้ามาในที่ดินของตัวเอง ซึ่งมีเอกสารสิทธิ์ นส.3ก เมื่อผมได้รับแจ้งก็มาวิเคราะห์ปัญหาก่อน ขั้นแรกวิเคราะห์ที่ตัวบุคคล

นายติกเสี้ย บ้านอยู่ที่ ต.ทุ่งยาว อ.ปะเหลียน มีที่ดินไม่น้อยกว่า 1,000 ไร่และมีทรัพย์สินหลายสิบล้าน ส่วนนายเอี่ยม ก็มีที่ดินไม่น้อยกว่า 1,000 ไร่เช่นกัน และทรัพย์สินอื่นๆ อีกหลายสิบล้าน แล้วทำไมทั้ง 2 คนต้องมีปัญหากันกับเรื่องดินแค่ 2-3 วาหรือ 1-2 เมตร ทั้งสองฝ่ายเคยทะเลาะกันหรือก็ไม่มี ปัญหาเรื่องขัดผลประโยชน์กันหรือก็ไม่มี ในเมื่อทั้งสองฝ่ายไม่มีข้อขัดแย้งด้านอื่นๆ มามองปัญหาที่นายติกเซี้ยมาร้องทุกข์สำหรับตัวผมผู้แก้ปัญหาให้ราชสีห์ทั้งสองก็รู้สึกอึดอัดใจ เพราะช่องว่างระหว่างความรวยความจนผมอยู่ห่างเขามาก ส่วนความอาวุโสต้องยอมรับว่าผมห่างกับเขามาก ที่มีอยู่ในตัวผมคือผดุงความเป็นธรรม ความถูกความผิดไม่ยกเว้นว่าพี่หรือน้อง นั่นคืออุดมการณ์ของผม ความกลัวในการแก้ปัญหาเรื่องนี้คือความสัมพันธ์ส่วนตัวของผมกับครอบครัวนายเอี่ยม ที่เรารักและเคารพนับถือกันมานานหากผมตัดสินความลงไปกลัวว่าจะไม่เป็นที่พอใจของทั้งสองฝ่าย หนักใจมากเมื่อคิดถึงปัญหา

เมื่อไปที่เกิดเหตุในสวนยางของนายติกเซี้ย และสวนปาล์มของนายเอี่ยม มองดูแนวเขต แนวการปลูกยาง แนวทางปลูกปาล์ม ด้วยสติด้วยดุลยพินิจด้วยอาศัยว่าเราอยู่ในพื้นที่ตรง

นี้มาตั้งแต่เกิดพอจะมองออกแล้วว่าอะไรเป็นอะไรประกอบกับข้อกฎหมายกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางและกฎหมายการปลูกปาล์ม

ผมจึงเรียกทั้งสองฝ่ายมาเพื่อทำความตกลงและหาข้อยุติเรื่องเขตแดน นายติกเซี้ย บอกผมว่าให้ผู้ใหญ่ปักเขตแดนเลย ผู้ใหญ่ตัดสินว่าอย่างไรผมก็ว่าอย่างนั้นส่วนเรื่องผมมาร้องทุกข์กับผู้ใหญ่ให้อยู่ในดุลยพินิจของผู้ใหญ่หากผู้ใหญ่ว่าตามแนวดินเดิมถูกต้องแล้วผมก็ยอมรับและไม่มาร้องทุกข์กับผู้ใหญ่แล้ว แต่ผมไม่ขอมาดูเพราะผมไม่มีเวลา

ส่วนนายเอี่ยมก็พูดว่าหากสวนปาล์มของผมปลูกล้ำดินของนายติกเซี้ย ผู้ใหญ่ก็จัดการเองเลยผมมอบหมายให้ผู้ใหญ่แก้ปัญหาให้ผมเพราะไม่มีเวลาดู เพราะตอนปลูกผมก็จ้างเขาปลูก เขารับเหมาปลูก ผมก็ยังไม่เคยไปดูเพราะสวนผมหลายแปลงดูไม่ทัน

ครับเจอปัญหาเต็มๆ แล้วผม ทีนี้นำหรับผมจะทำอย่างไรดี ขั้นแรกต้องศึกษาเรื่องที่ดินทั้งสองแปลงเสียก่อนว่ามีที่มาอย่างไร ที่ดินนายติกเซี้ยซื้อจากนายเผี้ยว นำนายเผี้ยวมาดูแนวเขตได้รับคำตอบว่าสวนปาล์มของนายเอี่ยมปลูกจนจบที่ดินไม่เว้นแดนแม้แต่นิดเดียว ส่วนนายติกเซี้ยปลูกยางโดยได้เว้นไว้ 1.5 เมตร จึงพอจะเดาออกแล้วว่าจะแก้อย่างไร

จึงอาศัยกฎหมายการปลูกยางต้องเว้นแนวเขตไม่น้อยกว่า 1.5 เมตร กับแดน และอาศัยกฎหมายการปลูกปาล์มต้องเว้นแนวเขตไม่น้อยกว่า 3 เมตรกับเขตแดน พอจะชี้ผิดชี้ถูกได้แล้วว่าเป็นอย่างไร แต่ด้วยวุฒิภาวะของผู้นำหากไม่จำเป็นจริงผมจะไม่ชี้ผิดชี้ถูกใคร เพียงแต่บอกพอให้เป็นที่เข้าใจ

ผมได้นำความบอกต่อนายเอี่ยมว่าลูกจ้างของคุณปลูกปาล์มน้ำมันไม่เว้นเขตแดนแม้แต่นิดเดียวผมได้ไปดูแล้ว ตามกฎระเบียบการปลูกปาล์มต้องเว้นอย่างน้อย 3 เมตร นายเอี่ยมเมื่อทราบความที่ผมบอกก็ได้มอบหมายให้ลูกน้องมาให้ผม 3 คนเพื่อให้ผมจัดการแก้ปัญหา ผมจึงได้ไปวัดแนวที่ดินให้ห่างจากเขตแดนของนายติกเซี้ย 3 เมตรแล้วทำการขุดต้นปาล์มจำนวน 180 ต้น ในแถวที่ติดเขตแดนทั้งแถว เขตแดนจึงห่างกัน 4.5 เมตรพอดี ต่อมาไม่นานนายติกเซี้ยก็มาขอบคุณผมที่แก้ปัญหาให้ ส่วนนายเอี่ยมเองก็มีความสัมพันธ์อันดีกับผมเหมือนเดิม

สรุปบางครั้งการแก้ปัญหาก็ต้องเจอกับความอึดอัดใจหลายๆ เรื่อง แต่หากเราใช้สติปัญญาความยุติธรรมและเป็นธรรมก็จะลงเอยด้วยดี

<u>เรื่องที่ 6 ข้อพิพาทแนวเขตรั้วนายแดงกับนายบุญสนอง</u>

ชื่อและที่อยู่ผู้ให้ข้อมูล นายวิโรจน์ เสียมไหม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5

บันทึกข้อมูลโดย นายวิโรจน์ เสียมไหม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5

แก้ปัญหาครั้งที่ 7/2546 ลงวันที่ 8 ตุลาคม 2546 นายมานพ ขาวดี เพื่อนบ้านของคู่กรณีได้มาตามผมที่บ้านให้ผมไปตัดสินข้อทะเลาะวิวาทระหว่างนายบุญสนอง กับนายแดง เรื่องแนวรั้วเขตแดนกับบ้านของนายบุญสนอง ทั้งสองคนซื้อที่ดินจากอดีตผู้ใหญ่บ้าน นายเอียด หูเขียว ที่เป็นที่มือเปล่า กว้าง 5 เมตรยาว 25 เมตร นายบุญสนองปลูกบ้าน ส่วนนายแดงดึงรั้วลวดหนามแล้วปลูกกิ่งตายาง

จากการมองที่เกิดเหตุ ผมมองไม่ออกว่าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเป็นฝ่ายผิด มองหาแนวทางการแก้ยากเหลือเกิน ต้องมองไปที่จุดเริ่มต้นของการได้มาของที่ดินก่อนว่าที่ดินของทั้งสองคนมีที่ดินมาจากเจ้าของเดียวกัน ผมได้เดินทางไปหานายเอียด เพื่อนำเรื่องไปหาข้อสรุปหาความชัดเจน

นายเอียดได้เดินทางมาที่เกิดเหตุพร้อมทั้งสายวัดและหมุดปักเพื่อหาข้อยุติกันทั้งสองฝ่าย นายเอียดปักหมุดจุดแรกและทำการวัดปรากฏว่ารั้วของนายแดงล้ำเข้าไปในที่ของนายบุญสนองประมาณ 1 ศอกทางด้านหลัง ส่วนทางด้านหน้าตรงตามรางวัดของนายเอียดเมื่อปักเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ปรากฏว่าหลังคาบ้านด้านข้างของนายบุญสนองล้ำเข้ามาในที่ดินของนายแดงประมาณ 1 ศอก

สรุปเรื่องได้แล้วว่าทั้งสองฝ่ายต่างคนต่างล้ำในที่ของกันและกัน ผมเลยตัดสินให้นายบุญสนองตัดหลังคาออกหนึ่งศอก แล้วให้นายแดงย้ายรั้วออกไป 1 ศอก ทั้งสองคนต่างคนต่างพอใจในการตัดสินและยุติปัญหา

สรุปการซื้อขายที่ดินมือเปล่าการแก้ปัญหาต้องย้อนกลับไปที่ต้นเหตุถึงจะแก้ได้ หากเรามาแก้กันเองตามอำเภอใจผมคิดว่าปัญหานี้แก้ยาก

วิเคราะห์

เห็นว่าที่ดินที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ที่ระบุชัด เมื่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเกิดรุกล้ำที่ดินกันขึ้น หาหลักฐานได้ยาก แต่หากยังมีเจ้าของดินเดิมก็สามารถให้มาชี้เขตให้ได้ แต่ขึ้นอยู่กับคู่กรณีอีกเช่นกันว่าจะเชื่อหรือไม่

<u>เรื่องที่ 7 บุกรุก</u>

ชื่อและที่อยู่ผู้ให้ข้อมูล นายวิเชียร ใจสมุทร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ตำบลสุโสะ

บันทึกข้อมูลโดย นายวิเชียร ใจสมุทร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ตำบลสุโสะ

เหตุเกิดเมื่อปี 51- 52 ข้าพเจ้าได้รับแจ้งจากนาง ม. (นามสมมุติ) ว่านาย น. (นามสมมุติ) ได้ให้รถไถดินไถรุกล้ำเข้ามาในเขตทางเดิน จนนาง ม. ไม่สามารถสัญจรไปมาได้

ข้าพเจ้าเมื่อได้รับแจ้งแล้วก็ได้เข้าไปดูในที่เกิดเหตุปรากฏว่าทางเข้าสวนยางพาราของนาง ม. ได้ถูกรถไถพรวนดินรุกล้ำเข้ามาในทางเดิน ที่ใช้เป็นเส้นทางเข้าสวนยางพารา จนไม่สามารถนำรถจักรยานยนต์เข้าสวนยางพาราได้จริง

ข้าพเจ้าได้นัดเจรจา แต่ก็ไม่เป็นผล เพราะนาย น. ไม่ตกลง ข้าพเจ้าก็ได้สอบถามสวนข้างเคียง บอกว่าทางเส้นนี้เป็นทางสาธารณะประโยชน์ ปู่ของนาย น. ได้กันเขตไว้เป็นทางสาธารณะประโยชน์เมื่อปี 2526

ข้าพเจ้าได้ไปดูหลักฐานที่ดิน ที่สำนักงานที่ดิน ปรากฏว่าเป็นทางสาธารณะประโยชน์จริง แต่ไม่ได้ระบุความกว้างไว้ และได้กลับมาเจรจาอีกครั้งว่าเป็นทางสาธารณะ แต่หาข้อสรุปไม่ได้

ข้าพเจ้าได้ทำหนังสือเรียนไปยังอำเภอ และได้เจรจากับปลัดผู้รับผิดชอบประจำตำบล ปลัดก็ได้ทำหนังสือไปยังที่ดินเพื่อมาสอบเขตทางสาธารณะประโยชน์ ที่แนวเขตไม่ชัดเจน แต่ที่ดินบอกว่าการสอบเขตต้องมีค่าใช้จ่าย ค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ท้องถิ่นต้องเป็นผู้ตั้งค่าใช้จ่ายเอง

ข้าพเจ้าเห็นว่าเรื่องมันจะช้าได้เจรจากับผู้แจ้งว่าให้วางค่าใช้จ่ายก่อน ผู้แจ้งก็ตกลงและได้ไปจ่ายให้กับพนักงานที่ดินตามระเบียบ และได้นัดกันสอบเขตต่อไป ที่ดินนัดวันสอบเขตและได้เชิญข้างเคียงมายืนแนวเขต ผลปรากฏว่าทางสาธารณะประโยชน์นั้นกว้าง 2.30 เมตรตลอดสาย ข้างเคียงก็ยินยอม แต่นาย น.ได้ปลูกยางเป็นแนวโค้ง หัวท้ายถูกต้องแต่แนวกลางบุกรุกเข้ามาในเขตทางเดิน จึงได้บอกนาย น.ว่าให้รื้อถอนออกไปประมาณ 12 ต้น

ตอนนี้ยังอยู่ในระหว่างดำเนินการ

บทเรียนจากเรื่องนี้

ทำให้เห็นว่าเรื่องบางเรื่องต้องใช้เทคนิควิธีการทุกอย่างตั้งแต่ กล่อม ศึกษาข้อมูลเดิม ให้หน่วยงานจัดการตามหลักฐานทางกฎหมาย

<u>เรื่องที่ 8 แย่งแดน</u>

ชื่อและที่อยู่ผู้ให้ข้อมูล นายถนอม รอดเสน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11 ต. สุโสะ อ.ปะเหลียน

บันทึกข้อมูลโดย นายถนอม รอดเสน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11 ต. สุโสะ อ.ปะเหลียน

เมื่อปี 2549 มีอยู่วันหนึ่งชาวบ้านซึ่งผู้ใหญ่ไม่รู้จักเพราะเป็นคนนอกพื้นที่ ได้มาแจ้งให้ผู้ใหญ่ช่วยไปดูเขตแดนของตนที่เป็นที่ดิน สค.1 ที่มีปัญหาเคลียร์กันไม่ได้กับอีกฝ่ายหนึ่ง เมื่อผู้ใหญ่ไปถึงก็พบว่าที่ดินบริเวณเขตแดนเจ้าของสวนอีกฝ่ายหนึ่งที่ดินติดกันเป็นหลักฐาน นส.3ได้ปลูกต้นมะพร้าวเป็นโสด (แถว) 30 กว่าต้นอายุ 2 ปีเอาไว้ แต่เขาก็ปฏิเสธว่าเขาไม่ได้ปลูกเลยจนถึงแดน อีกฝ่ายก็บอกว่าปลูกทับเขตแดนเพราะแกจะเอาแดนจนถึงแดนมะพร้าว ก็ตกลงกันไม่ได้ผู้ใหญ่จึงให้หยุดไว้ก่อน แล้วก็ได้ไปสอบถามเจ้าของสวนเดิม ขอร้องให้เขาไปดูที่เขตแดนให้หน่อยแต่เขาก็ปฏิเสธบอกว่ากลัวมีปัญหาว่าเพื่อนจะกล่าวโทษเอา

วันรุ่งขึ้นผู้ใหญ่จึงไปเคลียร์กันใหม่ โดยมีเจ้าของสวน พร้อมกับผู้ช่วย รวมกัน 3 คน แต่ปรากฏว่าก็ยังตกลงกันไม่ได้ เจ้าของสวนที่ปลูกต้นมะพร้าวริมแดนนั้นไม่ไป ผู้ใหญ่จึงไปพาแม่ยายคนที่เป็นผู้ซื้อที่ดินจาก ธกส. มาแทน เพราะเป็นที่ดินขายทอดตลาด เมื่อมาถึงปรากฏว่าทั้งสองฝ่ายนั้นรู้จักกันมาก่อนและมีความสัมพันธ์อันดีกันมาตลอด จึงไม่ต้องพูดกันนานตกลงกันได้โดยง่ายว่าเขตแดนเอาตามแนวต้นมะพร้าวที่ปลูกแล้วนี้ โดยไม่ได้ทำบันทึกแต่อย่างใด

อยู่มาอีกประมาณ 1 เดือนปลัดอาวุโสได้เรียกตัวผมไปถามเรื่องที่ดินแปลงนี้ว่าเป็นอย่างไรแล้ว ผมจึงถามปลัดกลับว่าที่ดินแปลงนี้ยังมีปัญหาอะไรอีก ปลัดบอกว่ามีคนไปร้องเรียนว่าผู้ใหญ่บ้านไม่เป็นธรรม ผมจึงได้บอกไปว่าทั้งสองฝ่ายได้ตกลงกันเองแล้ว ต่อมาผมจึงได้ไปปักเขตแดนเป็นรั้วไว้จนเป็นการสิ้นสุดปัญหาเรื่องนี้ ปลัดอาวุโสจึงบอกว่าเขาจะรายงานจังหวัดต่อไปว่าเรื่องแดนนี้ได้จบกันแล้วทั้งสองฝ่าย

<u>เรื่องที่ ๙ ดินแดนของนายดอน</u>

ชื่อและที่อยู่ผู้ให้ข้อมูล นายถนอม รอดเสน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11 ต. สุโสะ อ.ปะเหลียน

บันทึกข้อมูลโดย นายถนอม รอดเสน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11 ต. สุโสะ อ.ปะเหลียน

ที่ดินของนายหมา (ชื่อเล่น) อายุ 52 ปีที่ไปอยู่ที่จังหวัดภูเก็ตเป็นมรดกตกทอดจากแม่เป็นบ่อกุ้งประมาณ 5 ไร่ เอกสารสิทธิ สค.1 ต่อมาได้ขายต่อให้กับหลานบ่าว (หลานชาย) คือนายดอน ในวันสอบเขตเมื่อช่วงต้นเดือนกุมภาพันธ์ 2552 ได้ให้นายชโรจน์เซ็นข้างเคียงแต่หลานที่ซื้อไม่ได้มาดู วันนั้นก็ไม่ได้เห็นว่าหมุดปักตรงไหน

เมื่อนายดอนมาดูก็บอกว่าดินเขาไม่ใช่ตามนั้น ในตอนเย็นนายดอนจึงมาตาม

ผู้ใหญ่บ้านบอกว่าให้ไปชักเชือกให้ใหม่ ในวันนั้นจึงได้ชักกับริบบิ้นจากที่ดินที่ติดกับของนายทหาร ตรงมายังหมุดที่ปักในที่ที่นายดอนซื้อ เพราะได้หาหมุดพบตามแดนนั้น โดยไม่ได้รู้ว่ามีหมุดอยู่อีกหนึ่งตัวตรงมุมที่เป็นรอยต่อของที่ดินนายดอน นายชโรจน์และนายชุ้ง ทำให้ต้นยางอ่อนของนายชโรจน์ติดเข้าไปในดินที่ดึงเชือกใหม่ของนายดอนไปด้วย 10 ต้น

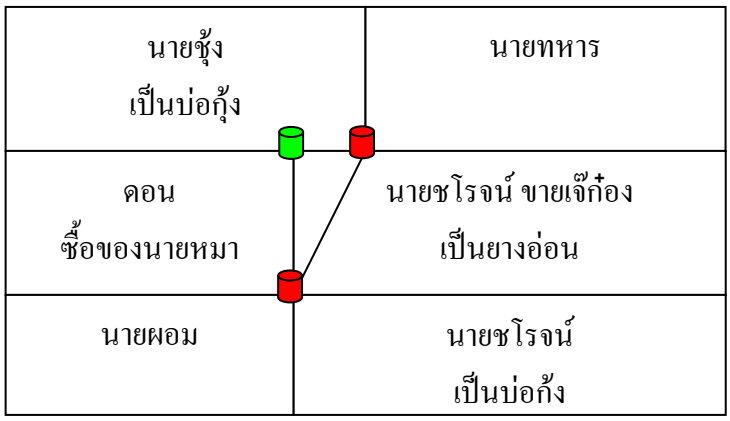

อยู่มา 2 วัน นายชโรจน์จึงมาตามผู้ใหญ่อีก บอกว่านายดอนชักเหล็กหนามปักไม้รั้วไว้แล้ว แต่เจ๊ก๋องที่มาซื้อที่ดินของนายชโรจน์ก็บอกว่าที่ดินที่แกซื้อไม่ใช่เท่านั้น นายดอนชักเชือกเข้าที่ดินของแก ผู้ใหญ่จึงบอกว่าเชือกที่ดึงก็ดึงตามหลักหมุดที่มี แต่ถ้าไม่ถูกต้องก็มาวัดกันใหม่ได้

นายชุ้งที่อยู่ในที่ดินติดกันของสองแปลงที่มีปัญหาบอกว่ามีต้นเทียมอยู่ต้นหนึ่ง แต่อยู่ไม่ถึงหลักหมุดเป็นแดนมานาน ผู้ใหญ่จึงได้เรียกนายหมามาช่วยดูเขต จึงต้องรอนายหมามาจากภูเก็ต ผู้ใหญ่จึงได้เรียกเมียนายดอน มาช่วยกันหาว่ามีหลักหมุดอีกตัวหรือไม่ จนหาพบอีกหนึ่งหลัก เมียของนายดอนจึงโทรบอกนายดอนให้ทราบเรื่อง

เมื่อทุกคนมานึกถึงวันที่เจ้าหน้าที่ที่ดินมารังวัดออกโฉนดให้นั้นในวันนั้นฝนตกคนที่เดินตามจึงหยุดหลบฝนส่วนเจ้าหน้าที่นั้นก็ทำรังวัดต่อไป จึงไม่ได้ตามไปดูว่ามีการปักหมุดตรงมุมนั้นหรือไม่ แต่พอจะจำได้เลาๆแล้วว่ามีการปักหมุด

เรื่องนี้จึงยุติลงเนื่องจากมีหลักเขตยืนยันชัดเจน

วิเคราะห์

เนื่องจากการวัดที่ดินผิดพลาด แต่ผู้ใหญ่บ้านรู้เรื่องในชุมชนดีจึงหาหลักหมุดให้พบเพราะเป็นหลักฐานที่ยืนยันได้ดีที่สุด ผลของการจัดการทำให้ ค้นพบหลักหมุดจึงยึดถือเขตแดนตามหลักเขตนั้น

<u>เรื่องที่ 10 ดินแดน</u>

ชื่อและที่อยู่ผู้ให้ข้อมูล นายถนอม รอดเสน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11 ต. สุโสะ อ.ปะเหลียน

บันทึกข้อมูลโดย นายถนอม รอดเสน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11 ต. สุโสะ อ.ปะเหลียน

เมื่อปี 2543-2544 ที่ดินของนายยะเหตุ รองปาน กับนายปรารถนา รองปาน ทั้งสองเป็นน้ากับหลาน ที่ดินอยู่ติดกันเป็นเอกสารสิทธิ์ นส.3 ทั้งคู่ โดยนายยะเหตุนั้นขัดแย้งเรื่องที่ดินอยู่บ่อยๆ

นายปรารถนาได้มาตามผู้ใหญ่ถนอม รอดเสน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11 ว่าให้ไปดูแดนให้ทีบอกว่านายยะเหตุได้ปลูกต้นเทียมเข้ามาในที่ดินของตน ผู้ใหญ่จึงชวนกันไปในที่เกิดเหตุแล้วไปชวนนายยะเหตุให้ไปด้วยกัน

ไปถึงเห็นต้นเทียมต้นเท่าหัวแม่ตีน ที่กำลังเจริญงอกงาม ปลูกไว้เป็นแถวริมแดน เมื่อนายยะเหตุมาถึงผู้ใหญ่ได้ถามว่าแดนอยู่ตรงไหน แกบอกว่าตามแนวต้นเทียมที่ปลูก แล้วผู้ใหญ่ก็เห็นมีต้นยะร่วง (มะม่วงหิมพานต์) และต้นทวยต้นใหญ่ขึ้นอยู่บริเวณแดนล้ำเข้ามาในที่ดินของแกมากกว่าต้นเทียมที่ปลูกใหม่ด้วย จึงถามว่าแล้วต้นยะร่วงกับต้นทวยล่ะเป็นของใคร แกบอกว่าของกูแต่ให้นายปรารถนาไปเสียแล้ว ผู้ใหญ่จึงสรุปว่างั้นต้นเทียมนี้ก็ปลูกล้ำเข้ามาแหละ แก่ก็ว่างั้นถอนก็ถอนตามใจผู้ใหญ่ เพราะตอนนั้นที่ปลูกยังไม่ได้รังวัดปักหมุด แต่ตอนนี้ปักหมุดแล้ว

ผู้ใหญ่จึงให้ทั้งสองคนรับปากว่าจะปลูกยางห่างจากแดนคนละ 1.5 เมตร ทั้งสองก็ตอบตกลงว่าได้

ตัวอย่างการแก้ไขปัญหาทะเลาะวิวาท

ปัญหาการทะเลาะวิวาทเห็นได้ว่าเกิดขึ้นเฉพาะกลุ่ม อย่างเช่น วัยรุ่น คนเมา ผู้ที่มีอำนาจ ดังนั้นหากมีรูปแบบการดูแลกลุ่มคนเหล่านี้ได้ก็จะเป็นทางป้องกันได้ทางหนึ่ง

ปัญหาทะเลาะวิวาทที่ไม่รุนแรงและไม่ได้เกิดจากความตั้งใจนั้นสามารถไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีคืนดีหรือชดใช้ความเสียหายด้วยวิธีของชุมชนได้ และชุมชนก็พร้อมจะเป็นหูเป็นตาดูแลกันเอง

ดังตัวอย่างดังนี้

เรื่องที่ 11 วัยรุ่น 2 หมู่บ้านยกพวกตีกัน

ชื่อและที่อยู่ผู้ให้ข้อมูล นายยะสิ้น รอดเสน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4

บันทึกข้อมูลโดย นายยะสิ้น รอดเสน นายประยงค์ รอดเข็ม ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4

คืนวันที่ 24 มกราคม 2550 เวลาเที่ยงคืน มีวัยรุ่นจาก 2 หมู่บ้านที่แบ่งกลุ่มเป็น 2 กลุ่มตามหมู่บ้านคือหมู่ 4 กับหมู่ 11 หมู่บ้านละประมาณ 10 คน ทั้งสองกลุ่มไม่ทราบแย่งชิงอะไรกันไม่ทราบสาเหตุที่แท้จริงแต่สันนิษฐานว่ามาจากความเมา

กลุ่มวัยรุ่นหมู่ 11 ได้ออกกันไปข้างนอก แล้ววัยรุ่นหมู่ 4 ได้ดักรออยู่ที่ปากทางเข้าหมู่ที่ 4 พอวัยรุ่นหมู่ 11 ขับรถผ่านมากลุ่มหมู่ 4 ก็ขับรถไล่ฟันด้วยอาวุธไล่กันชุลมุน เด็กวัยรุ่นหมู่ 11 จึงโทรหาผู้ใหญ่บ้านหมู่ 11 แล้วผู้ใหญ่บ้านหมู่ 11 ก็โทรศัพท์หาผู้ใหญ่บ้านหมู่ 4 บอกว่าเด็ก 2 หมู่บ้านไล่ฟันกันไม่รู้เป็นหรือตายอย่างไร ผู้ใหญ่ก็โทรหาผู้ช่วยหมู่ 4 ฝ่ายปกครองทั้งสองคนให้ช่วยออกไปดูเหตุการณ์ เมื่อผู้ช่วยทั้งสองออกมา พอถึงกลางทางวัยรุ่นกลุ่มหมู่ 4 ก็เข้ามาถามว่าจะไปไหน ผู้ช่วยทำเป็นไม่รู้เรื่องที่เกิดขึ้น บอกว่าขี่รถลาดตระเวน แล้วก็ขับรถต่อไปเพื่อมาดูเด็กวัยรุ่นหมู่ 11 เมื่อตามมาถึงที่หมู่ 11 ก็พบกลุ่มนี้ เด็กยังอยู่กันครบทีมไม่ได้รับบาดเจ็บแต่อย่างใด จึงปล่อยให้เรื่องเงียบไปตามประสาเด็กวัยรุ่น

หลังจากนั้นผู้ใหญ่บ้านทั้ง 2 หมู่บ้านได้เรียกวัยรุ่นทั้ง 2 กลุ่มมาว่ากล่าวตักเตือนและคอยดูแลพฤติกรรมอยู่ตลอด ตอนนี้เด็กก็ดีกัน

วิเคราะห์

การทะเลาะของเด็กทั้งสองกลุ่มนี้เกิดจากความคึกคะนองของวัยรุ่น และความมึนเมา เทคนิคที่ใช้ในการจัดการปัญหานั้นเมื่อได้รับแจ้งผู้ใหญ่บ้านก็ประสานงานกันระหว่างผู้นำแต่ละหมู่บ้านช่วยกันดูแลเด็ก เป็นการประสานการทำงานระหว่างผู้นำชุมชน ออกไปดูสถานที่เกิดเหตุ สังเกตการณ์ อบรมเด็ก คอยดูแลสอดส่องพฤติกรรมของเด็กวัยรุ่นทั้งสองกลุ่ม ตอนนี้เด็กดีกัน ไม่เกิดปัญหาซ้ำอีก

<u>เรื่องที่ 12 ทำร้ายร่างกาย</u>

ข้อมูลโดย นายเฟิน ชูอ่อน ผู้ใหญ่บ้าน ม.8 ต.สุโสะ

บันทึกโดย นายวรเดช เวชสิทธิ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ม.8 ต.สุโสะ

เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2550 เวลาประมาณ 20.00 น.ได้มีนายณรงค์ นิลโอภา อายุ 40 ปี และนายสมชัย ตู้ดำ อายุ 33 ปี ราษฎรหมู่ที่ 8 ตำบลสุโสะ อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง ได้ไปบ้านนายแดง หลักขัน อายุ 96 ปี อยู่เลขที่ 47/1 หมู่ที่ 8 ตำบลสุโสะ ซึ่งเปิดเป็นบ่อนการพนัน เพื่อตามหาลุงของตนที่ยังไม่กลับบ้านเพราะมืดค่ำแล้ว เพราะวันหนึ่งๆลุงแพ้การพนันหลายบาท พอไปถึงบ้านนายแดง เห็นประตูบ้านปิดอยู่ จึงเคาะประตูเรียกนายแดงเพื่อสอบถามว่าลุงอยู่หรือเปล่า สักพักก็มีนายสุรเชษฐ์ พลพัง มาเปิดประตูให้ พบว่าภายในบ้านนายแดงหลักขันมีการลักลอบเล่นการพนันกันอยู่ ซึ่งรวมทั้งลุงที่นั่งเล่นอยู่ด้วย นายสมชัยได้เข้าไปขอร้องให้ลุงเลิกเล่นและกลับบ้าน นายสมยงบุตรเขยของนายแดงที่นั่งเล่นการพนันอยู่ด้วยไม่ยอมให้เลิกเล่นถ้ากลับวงก็ต้องเลิกกันหมด จึงมีปากเสียงกับนายสมชัยถึงขั้นนายสมชัยใช้กำลังทำร้ายนายสมยง แตะจนทำให้คางแตกเป็นแผล นายแดงซึ่งอยู่บริเวณใกล้เคียงได้เข้าไปห้ามปราม นายณรงค์ก็เข้าไปห้ามปราม เหตุการณ์ก็ชุลมุน มีผู้โทรศัพท์แจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจให้มาระงับเหตุ ขณะเดียวกันนายนิศร เสียมไหม ได้โทรศัพท์ไปบอกนายวรเดช ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านให้มาระงับเหตุ นายวรเดชจึงโทรศัพท์บอกนายเฟิน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 ตำบลสุโสะ ผู้ใหญ่เฟินพร้อมด้วยนายวรเดช ได้มายังบ้านของนายแดง ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ตำรวจอยู่ก่อนแล้ว ผู้ใหญ่เฟินและนายวรเดชได้พยายามไกล่เกลี่ยให้ทั้งสองฝ่ายรอมชอมกัน ไม่ต้องแจ้งความดำเนินคดีต่อกัน แต่นายแดงไม่ยินยอม บอกว่านั่งกินข้าวกันอยู่แล้วผู้บุกรุกถีบประตูเข้าไป ยืนยันจะดำเนินคดีข้อหาทำร้ายร่างกายและบุกรุกเคหะสถานยามวิกาลกับพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรอำเภอปะเหลียน (สภอ.ปะเหลียน)

หลังจากนายแดงกลับจากแจ้งความที่โรงพัก โดยตำรวจมีการสอบพยานด้วยมีพยานที่นั่งเล่นการพนันด้วยกันให้การผิดว่าเป็นคนเปิดประตู ตำรวจก็เลยสงสัยว่าแจ้งความเท็จ

ผู้ใหญ่เฟินและนายวรเดชได้ไปพูดคุยกับนายแดงว่าการดำเนินคดีจะต้องเสียเวลาทำมาหากิน เสียค่าใช้จ่ายและจะทำให้มีการโกรธเคืองกันไม่รู้จบ นายแดงได้ต่อรองว่าตนจะไม่ดำเนินคดี แต่ต้องชดใช้ค่าเสียหายและค่าทำขวัญเป็นเงิน 150,000 บาท ผู้ใหญ่เฟินและนายวรเดชได้พูดคุยไกล่เกลี่ยกับนายแดงอยู่ 2 วัน สุดท้ายนายแดงยินยอมไม่เอาเรื่องและไม่เรียกร้องค่าเสียหายใดๆทั้งสิ้น เพราะเห็นแก่คนที่มาไกล่เกลี่ย คือ ผู้ใหญ่เฟินและนายวรเดช สุดท้ายนายแดง ผู้ใหญ่เฟิน และนายวรเดช ได้ไปที่ สภอ.ปะเหลียนเพื่อถอนแจ้งความ

วิเคราะห์

เพราะความโมโห ขาดสติ เทคนิคที่ใช้ในการไกล่เกลี่ย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านได้รับแจ้งก็ประสานงานกับผู้ใหญ่บ้านแล้ว 2 คนเข้าดูที่เกิดเหตุทันที ผู้ใหญ่บ้านพร้อมผู้ช่วย ทำการไกล่เกลี่ยคู่กรณีทันทีขณะหลังเกิดเหตุเมื่อเห็นว่าอีกฝ่ายจะแจ้งความ เมื่อเจ้าทุกข์แจ้งความแล้ว ผู้ใหญ่บ้านพร้อมผู้ช่วยก็ยังเข้าไกล่เกลี่ยกับเจ้าทุกข์ไม่ให้มีความต่อกัน เมื่อเจ้าทุกข์เรียกร้องเป็นค่าชดใช้ที่สูงเกินไปก็เข้าเจรจาไกล่เกลี่ยไม่ให้เรียกร้องมาก ต้องใช้เวลาหลายวันในการไกล่เกลี่ยเพื่อให้อารมณ์เย็นลง และยอมยุติความขัดแย้งในที่สุด ผลของการไกล่เกลี่ย เจ้าทุกข์เห็นแก่ผู้มาไกล่เกลี่ยจึงไม่เรียกร้องเอาความและค่าชดใช้ใดๆ ทั้งสิ้น

<u>เรื่องที่ 13 เพียงขู่เล่นแต่ไม่ใช่เรื่องเล่นๆ</u>

ข้อมูลโดย นายสุรพงศ์ หยงสตาร์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 ตำบลสุโสะ

เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2551 เวลา 15.00 น. ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 ตำบลสุโสะ อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง ผู้ใหญ่สุรพงศ์ หยงสตาร์ ได้รับแจ้งจากนายมณี อภัยพงศ์ อดีตปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลสุโสะว่าเมื่อเวลา 20.30 น. มีเพื่อนร่วมงานที่สำนักงานเทศบาลตำบลทุ่งยาวได้เข้ามาที่บ้านนายมณีที่หมู่ที่ 3 ตอนที่เข้ามาที่บ้านของนายมณี ได้พบกับคนเมาสองคนที่เมาแล้วหาเรื่อง(กางหลาง) ซึ่งเป็นลูกบ้านของหมู่ที่ 3 กำลังขี่รถจักรยานยนต์อยู่ตรงทางเข้าหมู่บ้านหนองเก่งเป็นเขตพื้นที่เข้าหมู่ที่ 5 กำลังจะเลี้ยวเข้าบ้านของเขาทั้งสองเพื่อนของนายมณีก็ขับรถไปจนถึงบ้านนายมณี แต่ไม่พบนายมณีแล้วก็กลับออกมา ตอนที่ออกมาก็เจอคนเมาสองคนนั้นมาขวางทางอยู่ ทำเป็นว่ามีอาวุธปืนด้วยการเอามือจับที่เอวและทำท่าทางลอกเสื้อจะชักปืน แต่เพื่อนของนายมณีก็ออกไปได้และไม่ทราบว่าคนเมาทั้งสองคนนั้นเป็นใคร เลยให้ผู้ใหญ่ช่วยสืบให้ด้วยว่าเป็นใคร ผู้ใหญ่ได้ทำการสืบเสาะจากวัยรุ่นแถวนั้นจนทราบว่าทั้งสองคน คือนายนิพนธ์ สรรเพชร และนายอนันต์ ชุมคง ผู้ใหญ่ได้เรียกทั้งสองคนมาพบ ถามว่าทำไมทำอย่างนั้น เพราะทำให้เสียชื่อเสียงหมู่บ้านของเรา ผู้ใหญ่ได้ให้ทั้งสองไปขอโทษเพื่อนของนายมณี โดยการยกมือไหว้และยอมรับผิด เพื่อนของนายมณีก็ไม่ติดใจเอาความอะไร เรื่องก็จบลงด้วยดี

วิเคราะห์ว่าเกิดจากพฤติกรรมของคนเมาแล้วขาดสติยั้งคิดแล้วไปทำสิ่งไม่เหมาะสม (กางหลาง) แต่เมื่อไม่เมาทั้งสองคนนี้ก็ไม่ไปสร้างปัญหากับใคร เทคนิคที่ใช้ในการไกล่เกลี่ยผู้ใหญ่รับเรื่องร้องเรียนของลูกบ้านใส่ใจต่อความรู้สึกของการถูกลิดรอนสิทธิของผู้อื่น แล้วก็ไม่นิ่งเฉย ติดตาม สืบเสาะจากกลุ่มวัยรุ่นที่กว้างขวางรู้จักคนในชุมชนมากจนรู้ตัวผู้กระทำผิด เรียกผู้กระทำผิดมาสอบถามว่าเป็นผู้กระทำจริงหรือไม่ตักเตือน อบรม ให้ผู้กระทำผิดไปขอโทษกับผู้ที่ได้ล่วงเกิน จนไม่ติดค้างคาใจต่อกัน ผลของการไกล่เกลี่ยทั้งสองฝ่ายไม่ติดค้างคาใจต่อกัน บทเรียนจากเรื่องนี้มีบทเรียนเกี่ยวกับคนที่เมาขาดสติ จนสร้างปัญหาในชุมชน จะจัดการอย่างไรกับเรื่องคนเมาเหล้าแล้วขาดสติสร้างปัญหาที่รู้อยู่แล้วว่าเป็นใครบ้าง

ตัวอย่างการแก้ไขปัญหาลักขโมย

ปัญหาการลักขโมยมีเรื่องที่ย้อนหลังหลายปี คือในปี 2515 และ 2518 ทำให้เห็นว่าในอดีตมีเรื่องลักขโมยอยู่ไม่น้อยเช่นกัน จากเรื่องที่เก็บได้เห็น 2 ด้านคือปล้นทรัพย์สินมีค่า กับขโมยวัวหรือสัตว์เลี้ยง แต่การติดตามนั้นกลุ่มผู้นำจะมีเส้นสายที่รู้จักกัน แล้วช่วยร่วมมือกันติดตามจัดการปัญหาได้ ส่วนการลักขโมยในอดีตนั้นตามที่คนเก่าเล่าคือโจรจะมีสัจจะหรือมีอุดมการณ์ของตนเองไม่ใช่ลักขโมยโดยไร้ศีลธรรม แต่จะเลือกขโมยกับผู้ที่มีอันจะกิน การลักขโมยนั้นก็มีวัตถุประสงค์ 2 อย่างคือเพื่อเรียกค่าไถ่ หากไม่ได้ค่าไถ่ก็จัดการแบ่งปันสิ่งที่ลักขโมยมา ถ้าเป็นวัวก็ทำกินกัน

ปัญหาการลักขโมยในปัจจุบันจากข้อมูลที่เก็บบันทึกพบว่ามีสิ่งของที่ลักขโมยหลากหลายมากขึ้นเพราะความเจริญทางเศรษฐกิจ และกลุ่มโจรก็มีหลากหลายวัยมากขึ้น พบว่าหากชุมชนจัดการกันเองจะสามารถตามจับโจรได้ เพราะคนในชุมชนมักจะมีเบาะแสกันอยู่ว่าน่าจะเป็นใคร และมีวิธีการจัดการหลากหลายมาก ทั้งส่งต่อให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ จัดการกันเองโดยไม่ทำให้คนเป็นโจรต้องถูกสังคมทำร้ายซ้ำเติมอีกแต่จะคืนของที่ขโมยกลับให้เจ้าของ มีวิธีการทำโทษโดยชุมชนเอง หรือเทคนิคการสืบเสาะติดตามที่เห็นว่ามีการใช้กันมานานแล้วในผู้นำ

<u>เรื่องที่ 14 จับกุม</u>

โดย นายประสิทธิ์ โสะหาบ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ตำบลสุโสะ อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง

เมื่อเดือนกรกฎาคม 2551 ข้าพเจ้านายประสิทธิ์ โสะหาบ พร้อมด้วย นายสา อินทร์เอียด ผรส. นายวิชิต เสียมไหม และนายวิรัตน์ ขาวดี ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง ได้ออกลาดตระเวนตรวจหมู่บ้านสุโสะ เป็นการออกสุ่มตรวจตามภารกิจที่อำเภอได้กำหนดไว้ พบผู้ต้องสงสัยเป็นชายไม่ทราบชื่อขับรถจักรยานยนต์บรรทุกยางพาราจำนวนหนึ่งเมื่อ เวลา 05.30 น. ที่ถนนสายตรัง-ปะเหลียน ข้าพเจ้าได้โทรศัพท์แจ้งให้เจ้าหน้าที่สายตรวจประจำตำบลทราบเพื่อมาช่วยกันตรวจค้น ถึงแม้โดยตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านจะมีอำนาจขอตรวจค้นก็ตามแต่ให้เจ้าหน้าที่โดยตรงจะมีน้ำหนักกว่า

จากนั้นข้าพเจ้า พร้อมด้วยผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทั้ง 3 คน และดาบตำรวจสุเทพ คงรอด เจ้าหน้าที่สายตรวจประจำตำบลสุโสะ รวม 5 คนได้แสดงตัวเข้าตรวจค้น พบรถจักรยานยนต์ไม่ติดแผ่นป้ายทะเบียนพร้อมด้วยยางพาราจำนวนหนึ่ง ตรวจนับได้จำนวน 70 แผ่น จึงได้ยึดไว้เป็นของกลางพร้อมกักตัวผู้ต้องหาและรถจักรยานยนต์นำส่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจภูธรอำเภอปะเหลียนดำเนินคดีต่อไป ซึ่งยางพาราดังกล่าวทราบภายหลังว่าได้ขโมยของนายเดบ องศารา คนบ้านนามา

คนร้ายนั้นไม่ทราบชื่อ เป็นคนจากอำเภอละงู แกมีเพื่อนอยู่ที่ตำบลบ้านนา และคาดว่าคนในคงจะเป็นสายให้เข้าไปขโมย หลังจากได้ของกลางแล้วตำรวจก็สืบหาเจ้าของยางโดยร่วมกับผู้ใหญ่บ้านตามหาในตำบลบ้านนา พอตอนบ่าย 2 โมงก็มีเจ้าของมาแสดงความเป็นเจ้าของที่โรงพัก ตำรวจจึงคืนยางแผ่นให้เจ้าของยางไป ส่วนคนร้ายถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย ถูกส่งฟ้องศาล และศาลตัดสินจำคุก (แต่ไม่ทราบว่ากี่ปี ผลเป็นเช่นไร)

<u>เรื่องที่ 15 เพื่อนกินหาง่าย</u>

ชื่อและที่อยู่ผู้ให้ข้อมูล โกสาย รองนายก อบต.สุโสะ หมู่ที่ 1 ต.ปะเหลียน อ.ปะเหลียน จ.ตรัง

เก็บข้อมูลวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2552

เหตุเกิด ปี 2543

เด็กนักเรียนจากต่างหมู่บ้านคนหนึ่งเป็นเพื่อนกับเด็กที่อยู่ที่หมู่ที่ 6 ของตำบลสุโสะ ได้มาเที่ยวและนอนกับเพื่อนที่บ้านนี้เป็นครั้งคราว เมื่อมาอยู่บ้านของเพื่อนเด็กคนนั้นก็ได้ขโมยเงินของแม่เพื่อนไป 70,000 บาท แต่ผ่านไปถึง 9 เดือนแล้วคนในบ้านของเด็กคนนี้ก็ยังไม่ทราบว่าเงินของตนเองหายไป แต่ที่ได้มารู้เพราะว่าอยู่มาวันหนึ่งปืนที่เขาดูอยู่เรื่อยๆ ได้หายไป แม่จึงได้มาแจ้งกับโกสายว่าปืนหายไป เมื่อโกสายถามว่ามีใครน่าสงสัยบ้าง ผู้เป็นแม่ก็บอกว่ามีเพื่อนของลูกที่มานอนอยู่ที่บ้าน

โกสายจึงต้องสืบหาข้อมูลก่อนเมื่อเจอเด็กคนนั้นจึงถามเรื่องที่เขาซื้อรถจักรยานยนต์ใหม่โดยไม่ให้เด็กรู้ตัว พาไปนั่งคุยหลอกให้คล้อยตาม แล้วเรื่องปืนก็ได้ข้อมูลมาเล็กน้อย จึงไปหาพ่อเด็กที่ขโมยบอกว่าเด็กรับกับผมแล้ว พ่อจึงรับสารภาพว่าปืนอยู่ที่แกเอง

หลังจากสืบปืนจนพบแล้วว่าเด็กขโมยไป แม่ก็มาบอกว่าเงินได้หายไปด้วย 70,000 บาท โกสายจึงต้องไปหาพ่อเด็ก คุยเรื่องตังค์ที่เด็กขโมยไปอีก แต่แกไม่รับ โกสายรู้มาอีกว่าเด็กให้เพื่อนยืมเงินไป จึงไปหาพ่อ-แม่เด็กที่ยืมเงินไปและเอาเงินจากพ่อแม่เด็กที่เขาให้ยืมไปกลับมา แล้วก็มาหาพ่อเด็กที่เป็นขโมยบอกว่าพ่อแม่เด็กที่ยืมเงินของลูกแกไปเขายอมจ่ายกลับมาหมดแล้วคนละ 5,000 บาท ทำให้พ่อของเด็กที่ขโมยเงินมาจำต้องยอมรับผิดด้วยหลักฐาน และขอเวลาหาเงินมาชดใช้คืน ใช้เวลา 3 เดือนก็ได้กลับมา 50,000 บาท แกบอกว่าแกหาได้แค่นี้

รวมเวลา 11 เดือนจากที่เด็กขโมยไปถึงจะได้เงินกลับ จึงได้นัดพบที่ตลาดท่าข้าม คืนเงิน ให้แม่เด็ก 65,000 บาท เมื่อรับแล้วก็จบกันไป

<u>เรื่องที่ 16 ลักไซ</u>

ข้อมูลโดย นายสุรพงศ์ หยงสตาร์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 ตำบลสุโสะ

เก็บข้อมูลวันที่ 27 มีนาคม 2552

วันที่ 24 มีนาคม 2552 เวลาประมาณ 9.00 น. นายหวง ชุมคง อายุประมาณ 66 ปี แกแจ้งกับผู้ใหญ่สุรพงศ์ หยงสตาร์ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 ว่าเด็กชายชื่อปั๊ม (ชื่อเล่น) ลูกของนายปรีชา สมจริง อายุประมาณ 52 ปี กับนางอัมพร สมจริง อยู่หมู่ที่ 3 ได้ลักไซที่จะใช้จมปูมาขายเป็นรายได้เสริมที่ใส่ไว้ในเรือที่จอดไว้ในคลองในหมู่ที่ 3 ของแกไป จำนวน 6 ลูก แกบอกว่าที่รู้ว่าเป็นนายปั๊มเพราะแกไปสืบมาจากคนที่เป็นเพื่อนบ้านทางผ่านไปลงคลองเห็นนายปั๊มเดินเข้าไป ที่แกไม่ไปคุยเองเพราะว่าไม่ลงรอยกัน (ไม่ถูกกัน) ทั้งๆที่สองครอบครัวนี้เป็นญาติกัน

พอบ่าย 2 โมงผู้ใหญ่จึงโทรศัพท์หานายปรีชา บอกว่านายหวงแจ้งว่าลูกเติ้น (คุณ) ไปลักไซของเขาจำนวน 6 ลูก นายปรีชาจึงบอกว่าถ้าหากลูกเขาลักมาจะเอากลับให้

พอเวลาบ่าย 4 โมงนายหวงก็มาเจอผู้ใหญ่อีกครั้ง เมื่อผู้ใหญ่สอบถามว่าได้ไซกลับมาหรือยัง แกบอกว่าได้กลับมาแล้ว พามาใส่ในเรือกลับให้ คาดว่าเด็กน่าจะเอาไปจมปู

<u>เรื่องที่ 17 โจรปล้นบ้านของนายสมัน สรรเพชร</u>

ชื่อและที่อยู่ผู้ให้ข้อมูล นายยะสิ้น รอดเสน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4

บันทึกข้อมูลโดย นายยะสิ้น รอดเสน นายประยงค์ รอดเข็ม ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4

ในปี พ.ศ. 2525 มีพวกโจร 3 คนได้เข้าไปจับนายสมัน สรรเพชร และนางเบียะ ที่ในบ้านอยู่หมู่ที่ 4 ในตอนหัวค่ำไว้ในบ้านเป็นเวลานาน 30 นาที พวกโจรได้กวาดเอาทรัพย์สิน เงินทอง อาวุธปืนลูกซองยาวไปหนึ่งกระบอก ของนายสมันไป และได้ตีนายสมันจนหัวแตก ได้ทรัพย์สินไปทั้งหมดหนึ่งแสนห้าหมื่นบาท

เมื่อโจรออกจากบ้านไปแล้ว นายสมันก็รีบออกมาเรียกเพื่อนบ้านให้มาช่วย เพราะว่าในคืนนั้นเป็นคืนที่อยู่ในช่วงถือศีลอดกันอยู่ ชาวบ้านไปอยู่ที่มัสยิดกันหมด นายสมันก็วิ่งมาบอกเพื่อนบ้านทีมัสยิด ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านคือนายประยงค์ รอดเข็มกับนายยะสิ้น รอดเสน และชาวบ้านจึงออกติดตามกันไป และผู้ช่วยได้ไปตามสายตรวจที่บ้านพักบอกสายตรวจให้ช่วยสกัดโจร ในตอนแรกเจ้าหน้าที่ตำรวจมาพบกลุ่มผู้ช่วยที่ออกกันช่วยจับโจรก็นึกว่ากลุ่มของตนเป็นโจรเพราะพกปืน แต่หลังจากได้อธิบายให้เข้าใจกันแล้วก็ได้ออกไปจับโจรด้วยกัน ไม่ทันข้ามคืนตำรวจก็รวบตัวได้ทั้ง 3 คน ทราบว่าในตอนแรกได้ขับรถหลงอยู่ในหมู่ที่ 11 หลังจากกลุ่มโจรออกไปได้แล้วก็ไปนั่งสังสรรค์กันที่ร้านอาหารและฝากของที่ปล้นได้ไว้ที่เคาเตอร์ ตำรวจเข้าตรวจขณะที่กลุ่มโจรกำลังนั่งฉลองกัน ไปถึงก็บอกรูปพรรณ์สัณฐานกับคนในร้านเด็กในร้านก็บอกเล่าเหตุการณ์ว่ามีคนมาฝากของไว้ ตำรวจขอดู แล้วก็จับโจรได้ ทั้งหมดถูกแจ้งความจับและส่งฟ้องศาล สุดท้ายศาลตัดสินจำคุกคนละ 3 ปี ทุกวันนี้ทั้ง 3 คนซึ่งเป็นคนตำบลหนองแห้ง อำเภอปะเหลียน ได้ออกกันมาอยู่บ้านตามปกติ และเป็นคนดีของสังคมแล้ว

<u>เรื่องที่ 18 โจรปล้นรถบัสที่ถนนสายตรัง-ปะเหลียน</u>

ชื่อและที่อยู่ผู้ให้ข้อมูล นายยะสิ้น รอดเสน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4

บันทึกข้อมูลโดย นายยะสิ้น รอดเสน นายประยงค์ รอดเข็ม ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4

เมื่อ พ.ศ. 2525 โดยประมาณมีพวกโจร 3 คนเป็นคนจากที่ไหนไม่ทราบ ได้ขึ้นมานั่งรถบัสประจำทางที่มาจากเมืองตรัง ที่แวะจอดรับผู้โดยสารที่ตลาดอำเภอย่านตาขาวตอนเวลา 8 โมงเช้า พอมาถึงแถวตำบลสุโสะพวกโจรก็ทำการปล้นคนในรถบัส ได้เอาทรัพย์สินของคนที่นั่งโดยสารมาในรถจนหมดทุกคน แล้วก็ได้ลงจากรถไป แต่แล้วเจ้าหน้าที่ตำรวจก็ได้ออกติดตาม พวกโจรได้เดินหนีเข้ามาที่หมู่ที่ 4 จนไปถึงหมู่ที่ 11 ไปถึงเตาถ่านบ้านในทอนซึ่งที่นั่นไม่มีทางออกเพราะจดคลองที่ไปออกทะเล มีป่าชายเลนอยู่เป็นบริเวณกว้าง โจรเข้ามานอนอยู่ที่เตาถ่าน 1 คืน

เจ้าหน้าที่ตำรวจและผู้ใหญ่บ้านทั้ง 3 หมู่บ้านคือหมู่ที่ 3 4 และ 5 พร้อมลูกบ้านช่วยกันตามจับผู้ร้ายกันอยู่โดยประมาณ 1 คืนกับ 1 วัน พวกผู้ร้ายได้หนีเข้าป่าโกงกางไปทั้งคืนแล้วว่ายน้ำเข้ามาพอรุ่งเช้าพวกโจรได้ไปทะ (เจอ)กับชาวประมงที่กำลังจมไซปู (วางไซดักปู) พวกโจรจึงได้ว่าจ้างให้เรือไปส่งที่เตาถ่านบ้านหัวกรวด เพราะชาวประมงที่จมปูไม่รู้ว่าพวกนั้นคือโจรผู้ร้ายจึงรับไปส่ง เมื่อพวกโจรผู้ร้ายได้เข้าไปถึงบ้านหนองผักฉีด พอดีไปเจอกับผู้ใหญ่เอียด หูเขียว (ตอนนี้เป็นอดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5) และลูกบ้านเกิดการปะทะกันต่อสู้กันพอดีกับที่เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ติดตามมาทีหลังไม่รู้ว่าพวกไหนเป็นผู้ใหญ่หรือว่าเป็นโจรผู้ร้าย เจ้าหน้าทีตำรวจจึงยิงโดนเข้าผู้ใหญ่บ้านอาการสาหัสเกือบเสียชีวิต แต่แล้วเจ้าหน้าที่ก็ได้เสียค่ายงค่ายาและขอโทษซึ่งกันและกันเสีย ไม่มีอะไรติดใจกัน ส่วนโจรผู้ร้ายก็จับส่งโรงพัก ส่วนเรื่องเป็นอย่างไรต่อจากนั้นผู้ช่วยก็ไม่ทราบเรื่อง

<u>เรื่องที่ 19 ลักเครื่องยนต์หางยาว</u>

ชื่อและที่อยู่ผู้ให้ข้อมูล นายวิเชียร ใจสมุทร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ตำบลสุโสะ

บันทึกข้อมูลโดย นายวิเชียร ใจสมุทร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ตำบลสุโสะ

ข้าพเจ้าได้รับแจ้งจากนาย ถ. (นามสมมุติ) หมู่ที่ 7 ว่าเครื่องเรือหางยาวที่ใช้ในการออกทำการประมงได้หายไป ข้าพเจ้าจึงได้ไปดูที่เกิดเหตุ และได้สอบถามเพื่อนข้างเคียงที่ทำอาชีพประมงเหมือนกัน พอเป็นแนวทางในการติดตามหาตัวคนร้าย

พออยู่มาสัก 2 อาทิตย์ ข้าพเจ้าได้ทราบข้อมูลจากเพื่อนบ้านที่ทำประมงว่าเครื่องเรือของนาย ถ. อยู่ที่ตำบลบ้านนาซึ่งเป็นตำบลที่ติดกัน ข้าพเจ้าได้ประสานไปยังผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 บ้านแหลมยางของตำบลบ้านนา ได้ทราบข้อมูลและข้าพเจ้ารวบรวมข้อมูลทั้งหมดว่าใครเป็นผู้เกี่ยวข้อง และได้ทราบตัวคนร้าย มีจำนวนด้วยกัน 2 คน คนที่ 1 ชื่อนาย น. (นามสมมุติ)มีนิสัยชอบลักเล็กขโมยน้อย คนที่ 2 ชื่อนาย ร. (นามสมมุติ) เป็นคนตำบลสุโสะ ติดยาเสพติด

พอนาย ถ. ทราบตัวคนร้ายก็ไม่ยอม นึกออกว่าเป็นใคร และเกลียดคนนั้นอยู่แล้วเพราะมีความขัดแย้งกันมาก่อนถึงขั้นไม่ชอบขี้หน้ากันเลย นาย ถ ก็ยืนยันจะแจ้งความอย่างเดียว ข้าพเจ้าเห็นว่าเรื่องนี้ถ้าถึงเจ้าหน้าที่ตำรวจ จะไม่ได้เครื่องยนต์กลับ จึงได้ไปเจรจากับนาย ถ. และบอกเชิงขู่ว่าถ้าจะไปแจ้งความจะไม่ได้เครื่องกลับ แถมยังต้องเสียเวลา เสียเงินทรัพย์สินของๆเราก็ไม่ได้กลับคืนมา

นาย ถ. จึงบอกว่าแล้วแต่ข้าพเจ้า ให้ข้าพเจ้าดำเนินการต่อไป ข้าพเจ้าได้ไปพูดคุยกับผู้ต้องสงสัย คนที่ 2 คือนาย ร. เพราะรู้จักสนิทชิดเชื้อกัน และรู้นิสัยใจคอกันอยู่ นาย ร นั้นมีคดีเก่ามาก ต้องใช้เวลาอยู่หลายหลายอาทิตย์ในการเข้าไปคลุกคลีสร้างความไว้วางใจให้ตายใจกว่านาย ร. ผู้ต้องสงสัยคนที่ 2 จะให้ความร่วมมือบอกว่าเครื่องสูบน้ำอยู่ที่บ้านนาจริง แต่ขอว่าไม่ต้องใช้คำรับสารภาพให้ข้าพเจ้าใช้ความสามารถเอาเอง เพราะผู้ต้องสงสัยคนที่ 1 นั้นบ้านเดิมอยู่ที่บ้านนา ข้าพเจ้าได้ประสานไปยังผู้ใหญ่บ้านในชุมชนนั้นให้ผู้ใหญ่บ้านช่วยสืบเสาะปรากฏว่าเจอจริงๆ ได้เข้าไปดูเครื่องเรือหางยาวของนาย ถ. แล้วได้เจรจาแล้วนำมาคืนให้นาย ถ. จนได้

เรื่องนี้สรุปว่า การเจรจาไม่ว่าตัวผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาจะเป็นเช่นไร ผู้เจรจาต้องใช้ความอดทน ไหนจะต้องใช้เวลาในการสืบหาตัวคนร้าย กว่าคนร้ายจะให้ความร่วมมือ และผู้แจ้งจะเข้าใจในปัญหาในการจัดการ

<u>เรื่องที่ 20 ขโมยยางแผ่น</u>

ชื่อและที่อยู่ผู้ให้ข้อมูล นายวิเชียร ใจสมุทร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ตำบลสุโสะ

บันทึกข้อมูลโดย นายวิเชียร ใจสมุทร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ตำบลสุโสะ

เหตุเกิดเมื่อปี 2535 ข้าพเจ้าได้รับแจ้งจากนาย ม. (นามสมมุติ) คนหมู่ที่ 7 ว่ายางแผ่นได้หายไปจากโรงเก็บยางจำนวน 50 แผ่น

ข้าพเจ้าได้เข้าไปดูที่เกิดเหตุ พบว่าผู้ร้ายได้งัดฝาโรงเก็บยางแผ่นจนได้รับความเสียหาย พร้อมกับขโมยยางไปจำนวน 50 แผ่น ข้าพเจ้าจึงได้สอบถามเพื่อนบ้านข้างเคียง พอเป็นแนวทางในการสืบหาคนร้ายต่อไป

พยายามสืบสาวราวเรื่องอยู่ตลอด ประมาณ 3 อาทิตย์ ข้าพเจ้าได้รู้ตัวผู้ต้องสงสัย พร้อมกับเพื่อนบ้านข้างเคียงเป็นพยานในทางลับ (อย่างไม่เปิดเผย) และได้พบหลักฐานอุปกรณ์แบกหามยาง เป็นไม้ 1 อันที่ใช้สำหรับไว้แขวนยางแผ่นในโรงเก็บ ที่อยู่ที่บ้านผู้ต้องสงสัย

ข้าพเจ้าจึงได้เข้าไปสืบสวนพยายามหาหลักฐานและนำมาประกอบในการให้รับสารภาพ พร้อมกับสืบสวนจากเพื่อนที่สนิทของผู้ต้องสงสัยให้ยอมรับให้ได้ ตอนแรกไม่ได้บีบบังคับให้รับแต่ด้วยพยานหลักฐานทั้งพยานคน และอุปกรณ์ จนเวลาประมาณ 1 เดือนผู้ต้องสงสัยก็ยอมรับ โดยสัญญาว่าจะยอมรับผิดแต่ให้ข้าพเจ้าไปคุยกับผู้เสียหายว่าจะไม่เอาเรื่องใดๆ ทั้งสิ้น

ข้าพเจ้าจึงได้ไปคุยกับผู้เสียหายว่าทราบตัวคนลักยางแล้ว เมื่อบอกแกนาย ม. ก็ปรากฏว่าเป็นคนรู้จักกัน โดยคนขโมยยางอย่าเอาเรื่องกันเลย ข้าพเจ้าได้พูดคุยกล่อมอยู่นานจนกว่าจะยอมรับได้ แต่ผู้เสียหายบอกว่าจะต้องมาขอโทษกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ก็เป็นอันว่าคนขโมยยอมมาขอโทษ เรื่องจึงยุติลงด้วยดี เพราะเจ้าตัวก็ไม่ได้คาดหวังว่าจะได้ยางคืน แต่ต้องการเพียงรู้ตัวคนขโมย

เรื่องนี้สรุปได้ว่า เจ้าทรัพย์ไม่ต้องเสียเงินเพิ่มในการดำเนินคดี โดยที่ไม่รู้ว่าจะแพ้หรือจะชนะ เพื่อนบ้านข้างเคียงก็ไม่เสียและยังได้รู้ตัวคนร้าย และยังได้รับคำชมจากเพื่อนบ้านอีกว่าขนาดรู้ตัวคนร้ายยังไม่เอาผิด แต่ยอมอภัยให้

สำหรับคนที่ขโมยนั้นโดยนิสัยนั้นก็ทราบกันดีว่าเป็นคนชอบลักเล็กขโมยน้อย ฐานะก็ไม่ถึงกับลำบาก แต่ติดยาเสพติดด้วย

<u>เรื่องที่ 21 งัดบ้าน</u>

ชื่อและที่อยู่ผู้ให้ข้อมูล นายวิเชียร ใจสมุทร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ตำบลสุโสะ

บันทึกข้อมูลโดย นายวิเชียร ใจสมุทร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ตำบลสุโสะ

เหตุเกิดประมาณปี 48 หรือ 49 ข้าพเจ้าได้รับแจ้งจากนายประจัน เสียมไหม ซึ่งเป็นคนมีฐานะดีคนหนึ่งในชุมชนว่าได้มีผู้ร้ายงัดประตูหลังบ้านและได้เข้าไปในบ้าน รื้อของภายในบ้านจนได้รับความเสียหาย ข้าพเจ้าได้เข้าไปดูในที่เกิดเหตุตามที่แจ้ง

นายประจัน ได้ไปแจ้งความไว้ที่ สภอ.ปะเหลียน แล้วข้าพเจ้าจึงได้เข้าไปร่วมกับพนักงานสอบสวน โดยได้สอบถามเพื่อนบ้านข้างเคียง พออยู่มาอีกวันพนักงานสอบสวนก็มีหมายเรียกตัวผู้ต้องสงสัยจำนวน 4 คน ประกอบด้วย นายชา นายเอียด นายเล็ก นายแกน เป็นคนบ้านใกล้เรือนเคียงกันซึ่งแต่ละคนก็ไม่เคยมีประวัติลักเล็กขโมยน้อยแต่อย่างใด บุคคลทั้ง 4 ได้มาหาข้าพเจ้าว่าจะทำอย่างไร ข้าพเจ้าบอกว่าให้ไปพบพนักงานสอบสวนตามหมายเรียกก่อนเพื่อแสดงความบริสุทธิ์

ข้าพเจ้าได้นำบุคคลทั้ง 4 ไปพบพนักงานสอบสวนตามหมายเรียก พนักงานสอบสวนได้เรียกนายชา คนที่ 1 เข้าไปในห้องสอบสวนและได้สอบปากคำพร้อมกับพิมพ์ลายมือแต่นายชาไม่ยอมได้มาหาข้าพเจ้า นายชาบอกว่าพนักงานสอบสวนทำเหมือนตนเองเป็นผู้ต้องหา ข้าพเจ้าเข้าไปคุยกับพนักงานสอบสวนเพื่อทำความเข้าใจกัน นายชาและเพื่อนบ้านข้างเคียงก็ยินยอม ขั้นตอนของพนักงานสอบสวนจึงผ่านไป

นายชาและเพื่อนบ้านทั้ง 4 คนไม่ยอมที่พนักงานสอบสวนปฏิบัติ เห็นว่าไม่เป็นธรรม บอกกับข้าพเจ้าว่าจะไปร้องเรียนกับกองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดตรัง ข้าพเจ้าจึงได้คุยกับนายชาและเพื่อนว่าไม่ต้องเสียเวลาเสียเงินค่ารถ ข้าพเจ้าจะไปร้องเรียนกับศูนย์ดำรงธรรมของอำเภอปะเหลียนก่อน ถ้าไม่เป็นที่พอใจก็ร้องที่อื่นได้ นายชาและเพื่อนจึงตอบตกลง

ข้าพเจ้าได้พานายชา และเพื่อนบ้านข้างเคียงไปพบกับปลัดอำเภอ เจ้าหน้าที่ศูนย์ดำรงธรรม ปลัดอำเภอได้ให้คำแนะนำและจะประสานกับพนักงานสอบสวนให้ ตามที่บุคคลทั้ง 4 ร้องเรียนมา ศูนย์ดำรงธรรมจึงเป็นตัวแทนไกล่เกลี่ยกับพนักงานสอบสวน

ส่วนเรื่องลักทรัพย์นั้นหลังจากตำรวจพิสูจน์ลายนิ้วมือแล้วปรากฏว่าไม่ตรงกับลายนิ้วมือของคนร้ายที่จับลูกบิดประตู คนร้ายก็จับไม่ได้

<u>เรื่องที่ 22 ลักทรัพย์/ทำลายทรัพย์</u>

ข้อมูลโดย นายเฟิน ชูอ่อน ผู้ใหญ่บ้าน ม.8 ต.สุโสะ

นายวรเดช เวชสิทธิ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ม.8 ต.สุโสะเก็บข้อมูลวันที่

วันที่ 8 ธันวาคม 2551 เวลาประมาณ 13.00 น.ได้มีนายอุหมัด หลักขัน อายุ 25 ปีอาชีพทำสวน ราษฎรหมู่ที่ 8 ตำบลสุโสะได้มาแจ้งนายเฟิน ชูอ่อน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 ตำบลสุโสะว่าตอนเช้าของวันที่ 8 ธันวาคม 2551 เวลาประมาณ 7.30 น.ได้นำรถจักรยานยนต์ไปหาปลาน้ำจืดบริเวณลำคลองบ้านป่าตอ ตำบลทุ่งยาว อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง ที่ไปเป็นประจำ ได้จอดรถจักรยานยนต์ไว้บริเวณป่าข้างลำคลองแล้วลงไปหาปลาเพื่อนำมาเป็นอาหาร จนถึงเวลา 9.30 น.ก็กลับมาที่รถ พบว่ารถโดนกรีดเบาะ ยางลมรถถูกปล่อยทั้งสองล้อ และชิ้นส่วนประกอบรถถูกขโมย นายอุหมัดจึงมาปรึกษาผู้ใหญ่เฟินเพื่อขอคำแนะนำ และแจ้งความดำเนินคดีในข้อหาลักทรัพย์และทำลายทรัพย์

นายวรเดช ได้รับมอบหมายจากนายเฟินให้ไปสืบข่าวและแก้ไขปัญหาดังกล่าว นายวรเดชได้ไปหาผู้ใหญ่บ้าน บ้านป่าตอ ตำบลทุ่งยาว อำเภอปะเหลียน ผู้ใหญ่บ้านบ้านป่าตอได้โทรศัพท์เรียกนายเปีย (ไม่ทราบนามสกุล) มีบ้านอยู่ละแวกลำคลองที่รถจักรยานยนต์ของนายอุหมัด ถูกขโมยชิ้นส่วน ถูกกรีดเบาะ และถูกปล่อยลม นายเปียเป็นบุคคลที่เป็นที่เคารพนับถือของคนละแวกนั้นรับปากว่าจะสืบหาข้อมูล และจะนำของที่ถูกขโมยกลับมาให้ได้ภายในสองวัน แต่ทางผู้เสียหายจะต้องไม่แจ้งความดำเนินคดีกับผู้กระทำผิด โดยนายเปียและผู้ใหญ่บ้านป่าตอจะกล่าวตักเตือนให้ผู้กระทำผิดรู้สำนึกเอง นายอุหมัดก็ยินยอม

หลังจากนั้นสองวันตรงกับวันที่ 10 ธันวาคม 2551 เวลาประมาณ 17.00 น. นายเปียและผู้ใหญ่บ้านป่าตอก็ได้นำชิ้นส่วนของรถที่ถูกขโมยไป กลับมาคืนจนครบถ้วน

คาดว่าคนที่มาทำลายรถน่าจะกระทำโดยเข้าใจผิด เพราะที่สวนติดลำคลองตรงนั้นกรีดยางเพื่อทำขี้ยางแล้วขี้ยางก็หายบ่อย คงเข้าใจว่าเป็นรถของโจรจึงทำลายเพื่อแก้แค้น

<u>เรื่องที่ 23 ลักนก</u>

โดย นายกฤษฎา สิทธิสถิตย์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 9 ตำบลสุโสะ อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง

เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2552 ในตอนเวลาประมาณตี 5 นายนิพนธ์ รองเดช เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 9 อยู่บ้านเลขที่ 134/4 หมู่ที่ 9 ต.สุโสะ ได้ยินเสียงกุกกัก ก็ตกใจตื่นและคิดว่าแมวทำอะไรตก เมื่อตื่นแล้วก็ปวดฉี่ จึงออกไปฉี่ที่ข้างนอกบ้าน พอเยี่ยวเสร็จก็หันกลับมาจะเข้าบ้าน แต่เห็นกระสอบปุ๋ยตั้งยืนอยู่ ห่างกันประมาณ 1 เมตร ก็แปลกใจว่าทำไมกระสอบถึงยืนได้ จึงเงยดูข้างบน แล้วก็ต้องตกใจจนหงายหลัง เพราะเห็นคนยืนอยู่ 2 คน เมื่อเจ้าของบ้านเห็น 2 คนนั้นก็ตกใจวิ่งตัดหน้าหนีไปทันที แล้วนายนิพนธ์ก็ตั้งสติได้ วิ่งไล่ตามทันที โจรทั้งสองวิ่งผ่านหน้าบ้านผู้ใหญ่กฤษฎา เพื่อไปขับรถที่จอดทิ้งไว้ที่ศาลเอนกประสงค์ ที่ห่างประมาณ 30 เมตร นายนิพนธ์วิ่งไปก็ร้องเรียกให้บ้านอื่นออกมาช่วยจับโจร บ้านแม่ยายของผู้ใหญ่ได้ยินจึงโทรศัพท์มาบอกผู้ใหญ่ ว่ามีโจรขึ้นบ้านนายนิพนธ์ แต่โจรก็ขับรถหนีไปได้

ผู้ใหญ่กับผู้ช่วยจึงปรึกษากันว่าจะทำอย่างไรดี ผู้ใหญ่ถามว่าจำคนร้ายได้ไหม นายนิพนธ์บอกว่าร่างสูง นุ่งกางเกงลายทหาร สวมหมวกถัก เมื่อบอกลักษณะผู้ใหญ่จึงเริ่มนึกถึงเด็กคนหนึ่งที่เป็นหนึ่งในกลุ่มวัยรุ่นที่ชอบรวมกลุ่มอยู่บ้านนางพร เกาะกลาง ผู้ใหญ่จึงเข้าไปสืบดู จึงได้ทราบว่าชื่อนายหัวมัน เป็นเพื่อนของลูกนางพร เป็นลูกของนายโต เกาะกลาง คนหมู่ที่ 8 ตำบลสุโสะ เมื่อทราบลาดเลาแล้วผู้ใหญ่จึงโทรศัพท์หาผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยหมู่ที่ 8 และกำนันตำบล สุโสะ ว่าทำอย่างไรดีอย่าให้เรื่องต้องถึงตำรวจ จึงมาปรึกษาและเล่าถึงเหตุการณ์ที่เกิดให้ฟังว่าลูกนายโตเข้าไปลักนกที่นายนิพนธ์แขวนไว้ในบ้านแต่ไม่ได้กั้นฝาบ้าน เด็กจึงเอื้อมมือเข้าไปจะขโมย แต่ไม่ได้แล้วนายนิพนธ์ก็รู้สึกตัวมาเห็นเสียก่อน

ผู้ใหญ่จึงโทรศัพท์ตามพ่อแม่เด็กที่เป็นเพื่อนกันในกลุ่ม 5 คนซึ่งเด็กกลุ่มนี้อายุประมาณ 17-18 ปี เมื่อมาถึงก็ให้นายนิพนธ์ดูตัวก็บอกว่าใช่เด็กในกลุ่มนี้ที่ไปลักนก แต่เด็กก็ไม่ยอมรับ เมื่อถามพ่อแม่ว่าจะเอากันปรือ พ่อแม่บอกว่าถ้าเด็กรับว่าผิดตนก็พร้อมยอมรับผิด แต่เด็กก็ปฏิเสธทุกอย่างไม่ยอมรับผิด ผู้ใหญ่จึงถามเด็กในกลุ่มว่าทำอะไรกัน เขาบอกว่าก็ตั้งกลุ่มกินเหล้ากัน บางคนก็เรียนหนังสือ บางคนก็ไม่ได้เรียนหนังสือ

ผู้ใหญ่กฤษฎา คาดว่าต่อไปเด็กกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่สร้างปัญหาให้กับชุมชน เพราะว่าต่อไปเด็กจะต้องเป็นโจรขโมยทรัพย์สินอย่างอื่นในหมู่บ้าน จำเป็นที่จะต้องสลายเด็กกลุ่มนี้เสีย

ก็นั่งปรึกษากันว่าจะทำอย่างไรดี จะให้ตำรวจมาตระเวนตรวจตราหมู่บ้านให้จะใช้ได้หรือไม่ หรือจะใช้วิธีใดก็ยังสรุปไม่ได้ ตอนนี้วัยรุ่นในชุมชนติดน้ำต้มใบกระท่อม ตอนกลางคืนก็ออกไปทุบตี บ้านบ้าง จานดาวเทียมบ้าง แต่ทีสำคัญคืออบายมุขมักเกี่ยวโยงใยกับตำรวจแล้วจะจัดการกับปัญหาได้อย่างไร หรือเราจะ.....

<u>เรื่องที่ 24 คดีปล้นวัว</u>

ชื่อและที่อยู่ผู้ให้ข้อมูล นายถนอม รอดเสน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11 ต. สุโสะ อ.ปะเหลียน

บันทึกข้อมูลโดย นายถนอม รอดเสน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11 ต. สุโสะ อ.ปะเหลียน

ในคืนวันที่ 22 เมษายน 2515 เวลา 23.00 น. ที่บ้านทุ่งกอ ต.สุโสะ ในสมัยนั้นไฟฟ้าก็ยังไม่เข้า ได้มีคนร้ายมาปล้นวัวที่บ้านนายวันดีซึ่งเลี้ยงวัวฝูงไว้ใต้ถุนบ้านและล่ามเชือกไว้บนบ้าน ผู้ร้ายมีจำนวน 5 คน ขึ้นไปบนเรือน 2 คน คอยคุมเชิงอยู่นอกบ้านอีก 3 คน 2 คนที่ขึ้นบนเรือนได้ไปขู่ขวัญบังคับให้คนในบ้านอยู่ในความสงบห้ามส่งเสียงดัง ตัดเชือกและถอดหลักวัว กลุ่มที่อยู่นอกบ้านก็ช่วยกันนำวัวที่อยู่ในคอกใต้ถุนบ้านเดินหลบหนีไปได้ 3 ตัวเพื่อนำไปแกงกินกัน

เมื่อผู้ใหญ่บ้านได้รับแจ้งความ ก็ตีหลอ (เป็นไม้ไผ่ที่ประดิษฐ์ไว้เคาะให้มีเสียงดังก้องเพื่อแจ้งแก่ชาวบ้านให้ทราบว่าเกิดเหตุ) ผู้ใหญ่พร้อมลูกบ้านได้ออกติดตามวัวที่ผู้ร้ายพาหลบหนี เพราะวัวที่โจรขโมยไปนั้นต้องต้อนเดินไป ผู้ติดตามจึงตามรอยเท้าของวัวไปเรื่อยๆ ตามกันอยู่หลายวัน แล้วก็ไปเจอวัว 3 ตัวผูกไว้ที่ป่าละเมาะที่หมู่บ้านใกล้เคียง วัวทั้ง 3 ตัวยังอยู่ครบ

ต่อมาก็ได้สืบหาคนร้าย ก็พบว่าคนร้ายก็คือคนในหมู่บ้านที่เอาวัวไปผูกไว้นั่นเอง ผู้ใหญ่จึงแจ้งตำรวจ เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงได้จับกุมผู้ต้องสงสัยได้ 3 คนแล้วพาไปโรงพักทำการสอบสวน เมื่อพบว่าเป็นผู้ร้ายจริงก็ได้คุมขังไว้ที่โรงพักเป็นเวลา 1 เดือนแล้วตั้งข้อหาเป็นอันพาล สมัยก่อนเมื่อสืบทราบว่าใครเป็นโจร ผู้ใหญ่บ้านก็จะแจ้งให้ตำรวจไปจับ แต่ไม่ได้มีข้อหาหรือหลักฐานใดๆ ตำรวจก็จะตั้งข้อหาตามความเหมาะสมแล้วก็ขังตะรางไว้ เนื่องจากชาวบ้านยังอยู่ห่างไกลและไม่รู้กฎหมายทำให้ความยุติธรรมไม่เท่าเทียมกัน

พอครบ 1 เดือนอัยการก็ส่งเรื่องฟ้องศาล พี่น้องของผู้ต้องหาไปทำการประกันตัวในชั้นศาล ต่อมาศาลได้นัดสอบพยานโจทก์ และพยานจำเลย ทั้งสองฝ่ายได้ตั้งทนายเพื่อต่อสู้คดี ดำเนินการในชั้นศาลอยู่ประมาณ 6 เดือน ศาลก็นัดตัดสินคดี ผลการตัดสินของศาลสั่งยกฟ้อง สำหรับฝ่ายโจรได้ขายสวนไป 1 แปลงในราคา 30,000 บาท เพื่อใช้ในการต่อสู้ในชั้นศาล (หากเทียบมูลค่าที่ดินในสมัยนี้คงราวๆ 3 ล้านบาทที่ต้องสูญเสียไป)

<u>เรื่องที่ 25 ลักทรัพย์</u>

ชื่อและที่อยู่ผู้ให้ข้อมูล นายถนอม รอดเสน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11 ต. สุโสะ อ.ปะเหลียน

บันทึกข้อมูลโดย นายถนอม รอดเสน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11 ต. สุโสะ อ.ปะเหลียน

ได้มีโจรลักวัวของนายสมควร ไป 3 ตัว เมื่อตอนเช้าของวันที่ 8 มีนาคม 2518 นายสมควรจึงได้ออกติดตามวัวที่หายไป จนถึงหมู่บ้านของผู้ใหญ่สมคิด จึงพาผู้ใหญ่สมคิดออกติดตามด้วยแต่ไม่พบ นายสมคิดจึงให้นายสมควรกลับบ้านไปก่อน ส่วนผู้ใหญ่สมคิดก็รับปากว่าจะติดตามหาวัวให้ อีกประมาณ 4-5 วันแล้วถึงจะค่อยมาหาเขาอีกครั้ง

พอครบ 5 วันนายสมควรก็มาหาผู้ใหญ่สมคิดอีกครั้ง ทั้งสองได้คุยกันสักพักใหญ่นายสมคิดก็ได้เอ่ยปากถามว่าจะเอาวัวกลับหรือไม่ นายสมควรก็ตอบว่าต้องการเอากลับ นายสมคิดจึงบอกว่าโจรที่ลักวัวมาบอกว่าขอค่าเหนื่อยสัก 1,500 บาท นายสมควรบอกว่าให้ได้ ผู้ใหญ่จึงได้ติดต่อกับโจรว่าให้พาวัวมาผูกไว้ที่ข้างบ้านของตนพอตอนเช้าวัวก็อยู่ครบทั้ง 3 ตัว ต่อมานายสมคิดจึงติดต่อกับนายสมควรแล้วให้นายสมควรมารับวัวกลับ จากบ้านของตนเพื่อนำกลับบ้านต่อไป เรื่องก็ตกลงกันตามที่เสนอ

การลักขโมยวัวของโจรในอดีตมี 2 วัตถุประสงค์ คือ 1. หากมีเส้นสายดี จนสืบรู้ ผู้เจรจาก็จะขอค่าเหนื่อยให้โจร เจ้าของก็จะได้วัวกลับ เรียกว่าเป็นการเรียกค่าไถ่ เมื่อเจ้าของวัวได้วัวกลับก็จะไม่ติดใจเอาเรื่องโจร 2. หากสืบไม่ได้ โจรก็จะนำวัวไปแกงกินกัน

<u>เรื่องที่ 26 ลักทรัพย์</u>

ชื่อและที่อยู่ผู้ให้ข้อมูล นายถนอม รอดเสน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11 ต. สุโสะ อ.ปะเหลียน

บันทึกข้อมูลโดย นายถนอม รอดเสน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11 ต. สุโสะ อ.ปะเหลียน

คืนวันที่ 8 กันยายน 2550ได้มีโจรลักเครื่องยนต์ยันมาร์ที่ใช้ตีน้ำในบ่อกุ้งที่หมู่ที่ 11 ที่บ่อมีเด็กเฝ้าอยู่ บ่อกุ้งของนายดำเป็นเถ้าแก่จากอำเภอปะเหลียน เมื่อลูกของนายดำรู้ว่าเครื่องยนต์ของตนได้หายไปจึงรีบไปแจ้งผู้ใหญ่ถนอมให้ทราบ

ผู้ใหญ่จึงออกติดตามหาเครื่องยนต์โดยการสอบถามคนที่อยู่ใกล้เคียงในหมู่บ้านอยู่หลายวัน และตรวจเช็คจากคนที่เคยมีประวัติลักขโมยมาก่อน จึงทราบว่าคนที่ลักเครื่องยนต์ของนายดำไปนั้นเป็นคนในหมู่บ้าน ผู้ใหญ่จึงสั่งให้คนร้ายนำเครื่องยนต์กลับมาคืนที่บ้านผู้ใหญ่ จะจัดการเรื่องให้ แล้วผู้ใหญ่ก็ได้เรียกนายดำมาตกลงกันที่บ้าน เพื่อขอร้องนายดำไม่ให้เอาความต่อกันแล้วจะคืนเครื่องยนต์กลับไปให้ นายดำก็ตกลงรับปากไม่เอาความ

เช้าวันรุ่งขึ้นผู้ร้ายก็ได้หามเครื่องยนต์มาส่งไว้ที่บ้านของผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ก็ได้จัดมอบเครื่องยนต์คืนกลับนายดำโดยไม่ได้ทำการแจ้งความเพื่อเอาเรื่องต่อกันแต่อย่างใด

<u>เรื่องที่ 27 ลักทรัพย์</u>

ชื่อและที่อยู่ผู้ให้ข้อมูล นายถนอม รอดเสน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11 ต. สุโสะ อ.ปะเหลียน

บันทึกข้อมูลโดย นายถนอม รอดเสน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11 ต. สุโสะ อ.ปะเหลียน

เมื่อปี 2550 ในตอนเช้าตรู่ ได้มีลูกบ้านมาแจ้งกับผู้ใหญ่ถนอมว่ามีคนลักเครื่องยนต์ฮอนด้าของเรือหางยาว(เรือพลีส) ที่จอดไว้ในตอนกลางคืนที่หัวท่าไป ผู้ใหญ่จึงได้ไปที่เกิดเหตุ ได้พบรอยเท้าที่ไม่ได้ใส่รองเท้าเป็นรอยเท้าที่น่าสงสัย จึงได้ตามรอยที่เดินไป ตามไปได้ประมาณ 800 เมตร จึงได้พบเครื่องยนต์ที่โจรได้เอาไปซ่อนไว้ จึงซุ่มดูอยู่ พอเวลาประมาณ 20.00 น. ผู้ร้าย 2 คนได้ไปดูเครื่องที่ซ่อนไว้ ผู้ใหญ่จึงเข้าไปแสดงตนเพื่อทำการจับกุม พอเห็นผู้ใหญ่ผู้ร้ายจึงได้วิ่งหนีหายไป ผู้ใหญ่จึงได้เอาเครื่องยนต์หางยาวมาคืนให้เจ้าของ

ตอนเช้าผู้ใหญ่ก็เข้าไปหาพ่อแม่ของคนที่ลักขโมยเครื่อง ที่ขโมยเพราะต้องการเงิน (ไม่ได้ทำงาน) พร้อมกับเจ้าของเครื่องและให้คนเป็นพ่อเป็นแม่ถามความจริงจากลูก ผู้ถูกกล่าวหาจึงรับสารภาพว่าเป็นความจริงทุกประการ ผู้ใหญ่จึงถามเจ้าของเครื่องว่าจะเอาเรื่องหรือไม่ เจ้าของเครื่องตอบว่าไม่เอาเรื่องแต่ต่อไปจะต้องไม่ทำอีก ต้องให้คนกลางรับรองด้วย และได้ให้ชาย (ปู่) ของเด็กมารับรองพร้อมพ่อแม่มายืนยัน การไกล่เกลี่ยจึงได้ยุติลงได้

ตัวอย่างการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่สาธารณะ

ปัญหาการบุกรุกที่สาธารณะในพื้นทีสุโสะนั้นมีมากเนื่องจากในตำบลมีพื้นที่ป่าชายเลนหลายหมู่บ้าน และก็เป็นปัญหาที่ยังจัดการเป็นรายๆไป ยังไม่มีมาตรการที่มีส่วนรวม เป็นปัญหาที่ต้องเรียนรู้กฎหมายของรัฐด้วย

เรื่องที่ 28 ข้อพิพาทแดนป่าชายเลน

โดย นายประสิทธิ์ โสะหาบ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ตำบลสุโสะ อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง

วันที่ 17 ก.พ. 51 เวลา 14.30 น. นายเท็ก (ไม่ทราบนามสกุล) อายุ 56 ปี บ้านอยู่อำเภอย่านตาขาว ได้มาแจ้งผู้ใหญ่ประสิทธิ์ โสะหาบ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ของตำบลสุโสะว่านายศร เสียมไหม อายุ 47 ปี เป็นคนหมู่ที่ 1 ได้ขุดดินล้ำเข้าไปในเขตแดนของนายเท็ก ที่อยู่ระหว่างหมู่ที่ 1 กับหมู่ที่ 3

กระผมจึงได้ขับรถไปดูสถานที่เกิดเหตุ ปรากฏว่าดินของนายเท็กเป็นสวนยางอายุประมาณ 10 ปี ซึ่งนายศร เสียมไหม ได้เอารถแม็กโครขุดล้ำเข้าไปจริง โดยนายศรได้ใช้รถแม็กโครขุดเข้าไปในที่ว่างปลายสวนที่ทำบ่อกุ้งล้ำเข้าไปประมาณ 2 เมตรยาว 15 เมตร กระผมจึงได้ขอดูหลักฐานโฉนดที่ดินของทั้งสองฝ่าย ปรากฏว่าดินทั้งสองข้างเป็นที่ป่าชายเลน กระผมจึงได้เรียกนายเท็ก และนายศรมาคุยพร้อมกันเพื่อให้รับทราบว่าที่ดินที่นายศรขุดนั้นเป็นที่หัวดินซึ่งเป็นของป่าสงวน โดยการดูแลของหน่วยป่าเลน และแจ้งแก่ทั้งสองว่าการบุกรุกป่าชายเลนเป็นการทำผิดกฎหมาย หากยังทำการบุกรุกต่ออาจโดนจับกุมในข้อหาบุกรุกได้ ทั้งสองก็รับทราบและตกลงกันด้วยดี หลังจากนั้นก็เลิกบุกรุกและปล่อยให้เป็นที่ว่างไม่ได้เข้าไปทำกินแต่อย่างใด

วิเคราะห์

ความต้องการได้ที่ดินเป็นของตนเองให้เพิ่มมากขึ้นเพราะที่ดินสร้างรายได้เพิ่ม และที่ตรงนั้นก็เป็นที่ของหลวง เทคนิคที่ใช้ในการไกล่เกลี่ยผู้ใหญ่เข้าดูสถานที่เกิดเหตุ เข้าไกล่เกลี่ยเพียงคนเดียว ไกล่เกลี่ยคู่กรณีพร้อมกันทั้งสองฝ่าย ดูหลักฐานโฉนดของทั้งสองฝ่าย ตัดสินตามหลักฐานในโฉนด แจ้งให้ทราบว่าการบุกรุกที่ป่าสงวนเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ให้รับทราบโทษของการบุกรุกป่า ผลของการไกล่เกลี่ย ทั้งสองฝ่ายก็ยุติเรื่องการแย่งชิงที่ดินแดน และหยุดการบุกรุกป่าชายเลน บทเรียนจากเรื่องนี้ทำให้เห็นว่าที่ดินมีมูลค่าแม้กระทั่งรู้ว่าที่ดินเป็นที่ป่าสงวนแต่ทั้งสองฝ่ายก็ยังหวงว่าจะได้เป็นที่ของตนเอง

<u>เรื่องที่ 29 ชาวบ้านบุกรุกป่า</u>

ข้อมูลโดย นายสุรพงศ์ หยงสตาร์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 ตำบลสุโสะ

เหตุเกิดเมื่อปี 2551 มีชาวบ้านหมู่ที่ 8 เข้ามาบุกรุกป่าชายเลนถางเพื่อปลูกยางพาราในหมู่ที่ 3 ชาวบ้านในหมู่ที่ 3 ไม่พอใจจึงรวมตัวกันแจ้งนายอำเภอ โดยขอลายเซ็นชาวบ้านจำนวนไม่น้อยกว่า 20 คนยื่นต่อนายอำเภอ ปลัดอำเภอเป็นผู้เซ็นรับเรื่องไว้ แล้วปลัดก็ได้ลงพื้นที่หมู่ 3 ให้ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 นายสุรพงศ์ หยงสตาร์ พาไปดูในพื้นที่ที่ถูกบุกรุก ปรากฏว่าถูกบุกรุกจริงเป็นจำนวนไม่น้อยกว่า 10 ไร่ ปลัดได้ทำการยึดพื้นที่ และได้ถ่ายภาพป่าที่ถูกบุกรุกโดยการปลูกต้นมะพร้าวและยางพาราเอาไว้ แต่ไม่ได้ตัวผู้ต้องหา ระหว่างนั้นผู้ใหญ่สุรพงศ์ก็ได้ประสานไปยังผู้ใหญ่เฟิน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 แจ้งว่าหากคนหมู่ที่ 8 มาบุกรุกอีกจะจับตัวแน่

หลังจากนั้นประมาณ 1 เดือนทางนายอำเภอได้ลงพื้นที่อีกครั้งพร้อมหัวหน้าป่าชายเลน ปลัดเลียบ ออนเอียด,ปลัดวิบูลย์ เกลี้ยงสงค์ ,ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลสุโสะ นายสมบัติ มนัสนิโลบล ผู้ใหญ่บ้านได้ไปขอร้องคนที่มาบุกรุกว่าห้ามเข้ามาในพื้นที่อย่างเด็ดขาดไม่อย่างนั้นจะถูกจับกุมดำเนินคดีแล้วผู้ต้องหาคนนั้นก็ไม่เข้ามาอีกเลย

จากนั้นทางนายอำเภอได้ของบประมาณมาปลูกป่าโกงกางและราชพฤกษ์ในพื้นที่นั้น โดยให้ชาวบ้านร่วมมือกันกับอีกหลายๆฝ่ายในตำบลสุโสะ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลสุโสะ กำนันตำบลสุโสะ นายวิศาล สาราบรรณ์ ผู้ใหญ่บ้านหลายๆหมู่บ้านในตำบลสุโสะ นักเรียน กศน. และอ.ส. อำเภอปะเหลียน โดยไม่ต้องดำเนินคดีใครเลย แก้ปัญหาได้เรื่องก็ยุติ

<u>เรื่องที่ 30 คดีบุกรุกตัดไม้ป่าชายเลน</u>

ชื่อและที่อยู่ผู้ให้ข้อมูล นายถนอม รอดเสน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11 ต. สุโสะ อ.ปะเหลียน

บันทึกข้อมูลโดย นายถนอม รอดเสน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11 ต. สุโสะ อ.ปะเหลียน

พื้นที่บ้านในทอนหมู่ที่ 11 ตำบลสุโสะ มีลำคลองที่ออกสู่ทะเลเป็นลำคลองที่มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งป่าไม้ชายเลนและสัตว์น้ำ รัฐจึงได้เปิดให้นายทุนสัมปทานป่าชายเลนตั้งโรงงานเตาเผาถ่าน ทำการเผาถ่านส่งขาย ตอนนายทุนสัมปทานไม่ให้คนอื่นตัด แต่ชาวบ้านที่ต้องการหารายได้ให้ได้มากๆ ก็ลักลอบตัดไม้ส่งให้เตาถ่านกันถี่ทุกๆวัน จนป่าชายเลนถูกทำลายเกินสมดุล จำเป็นที่จะต้องจำกัดการตัดไม้ป่าชายเลนให้มีความเหมาะสม โดยได้จ้างให้คนดูแลรักษาป่าที่รับสัมปทาน 1 คนเป็นคนในเขตพื้นที่และเจ้าหน้าที่ตำรวจ 2 คนจากข้างนอกลงตรวจป่าด้วยกัน ส่วนนายทุนนั้นรัฐกำหนดว่าต้องปันเงินจากกำไร 10% ใช้ในการปลูกป่าทดแทน 5,000 ไร่/เตา

เมื่อทีมตรวจป่าชายเลนได้ออกตรวจในวันหนึ่งได้พบเรือลักลอบตัดไม้จำนวน 5 ลำจึงได้ทำการจับกุมคนตัดไม้ไว้ได้ 5 คนพร้อมอุปกรณ์ตัดไม้ได้คือขวาน 5 ด้าม เรือ 5 ลำ พร้อมไม้ที่กำลังบรรทุกอยู่ในเรือ และเครื่องยนต์ 5 เครื่อง เจ้าหน้าที่ตำรวจได้สอบปากคำผู้ที่ลักลอบตัดไม้ได้ความว่ามาจากเตาถ่านนายเทพ ที่เป็นผู้จัดการดูแลกิจการแทนเจ้าของสัมปทาน
ต่อมาก็ได้นำตัวผู้ต้องหาที่ลักลอบตัดไม้พร้อมอุปกรณ์ที่จับไว้ได้ส่งให้กับเจ้าหน้าที่สอบสวนของโรงพักอำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง เมื่อถึง 5 โมงเย็นเจ้าหน้าที่จึงทำการสอบสวนแล้วก็ทำสำนวนส่งฟ้องศาล ต่อมาทางเจ้าหน้าที่ตำรวจให้ประกันตัวผู้ต้องหา และส่งสำนวนให้แก่อัยการฟ้องศาลต่อไป ในชั้นศาลได้ตัดสินลงโทษผู้ต้องหาจำคุก 1 ปี 6 เดือน พร้อมริบของกลางไว้

การสัมปทานป่าชายเลนยกเลิกไปเมื่อปี พ.ศ. 2532

<u>เรื่องที่ 31 จับผู้บุกรุกที่ดินป่าสงวน</u>

ชื่อและที่อยู่ผู้ให้ข้อมูล นายถนอม รอดเสน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11 ต. สุโสะ อ.ปะเหลียน

บันทึกข้อมูลโดย นายถนอม รอดเสน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11 ต. สุโสะ อ.ปะเหลียน

เมื่อปี 2543 ขณะที่การเลี้ยงกุ้งในบ่อดินกำลังได้รับความนิยมกันในพื้นที่บ้านในทอน ที่เพิ่งเปิดบ่อกุ้งใหม่ๆ ป่าไม้เองซึ่งมีหน้าที่ดูแลป่าชายเลนไม่ให้ถูกทำลาย ก็ทำงานไม่ให้มีการบุกรุกป่าได้ ทำงานกันอย่างแข็งขัน พื้นที่นี้จึงเป็นว่าคนหนึ่งทำคนหนึ่งจับ กันอยู่อย่างนี้

เมื่อเจ้าหน้าที่หน่วยป่าเลนเข้ามาจะจับกุมเจ้าของบ่อกุ้งในที่ดินประมาณ 100 กว่าไร่ ที่มีบ้านพักอยู่ด้วย ก็ต้องมาตามผู้ใหญ่ในฐานะผู้ปกครองลูกบ้านเข้าไปด้วย รายที่จะเข้าไปจับนี้กำลังบุกเบิกตีป่าเลนอยู่พอดี (ตีป่าแปลว่าโค่นป่าออก) นายทุนรายนี้ได้ซื้อที่ดินจากชาวบ้านในหมู่ที่ 11 ชื่อนายอินทรีย์ ก่อนหน้านี้ที่ดินก็มีบ่อขุดมานานแล้วตรงกลางพื้นที่เป็นดินดอนลักษณะมีเกาะอยู่ตรงกลาง ขณะที่เจ้าหน้าที่เข้าไปกำลังขยายพื้นที่เพิ่ม ตอนที่เจ้าหน้าที่เข้าไปจับนั้นไม่มีใครรับว่าเป็นของใคร รถแม็คโคที่เข้าไปดันก็ออกกลับไปแล้ว เจ้าหน้าที่สืบความจนรู้ตัวนายทุน เจ้าหน้าที่จึงเรียกเงิน 100,000 บาท นายทุนไม่ยอมที่ดินจึงโดนยึด

ตอนนี้ที่ดินแปลงนี้ถูกจัดการเป็นแปลงปลูกป่า หน่วยงานร่วมกับชาวบ้านร่วมกันปลูกป่า ยังพอมีร่องรอยบ่อ ไม้ป่าชายเลนที่ปลูกไว้ก็ขึ้นดี ตอนนี้สวยงามมาก ในบ่อและคันบ่อก็สามารถเดินชมได้

<u>เรื่องที่ 32 บุกรุกที่ดินของมัสยิด</u>

ชื่อและที่อยู่ผู้ให้ข้อมูล นายยะสิ้น รอดเสน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4

บันทึกข้อมูลโดย นายยะสิ้น รอดเสน นายประยงค์ รอดเข็ม ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4

เหตุเกิดเมื่อปี 2549 มัสยิดบ้านทุ่งตั้งอยู่ในหมู่ที่ 4 ในอดีตเป็นที่ดินประมาณ 3 ไร่ของนายโดด จิตเที่ยง โดยนายโดดได้มอบให้เป็นที่ตั้งมัสยิดและประปาของหมู่บ้านมาเป็นเวลานานหลายปีแล้ว ได้ทำการมอบกันเรียบร้อยเป็นอย่างดีในปี 2549 โดยมีโต๊ะอิหม่ามเป็นผู้รับผิดชอบดูแลพื้นที่แห่งนั้น

แต่อยู่มานายสรัม รอดเข็ม ซึ่งมีที่ดินอยู่ข้างเคียงได้โค่นยางและปลูกใหม่ ตอนปลูกใหม่ก็ได้ปลูกผักปลูกผลไม้เข้าไปในที่ดินแปลงนี้ด้วย ปลูกจนต้นไม้เจริญเติบโต

โต๊ะอิหม่าม ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ได้เข้าไปพูดเจรจาว่าทำไมถึงได้ไปปลูกผลไม้ อย่างเช่น เงาะ มะพร้าว ในที่ดินของมัสยิด เลยถูกว่ากลับมาว่าที่ดินที่เขาปลูกมันเป็นที่ดินของเขา พูดตักเตือนกันอย่างไรแกก็ไม่ฟังเลย จึงได้ให้โต๊ะอิหม่ามไปแจ้งที่ดินอำเภอเพื่อมาวัดที่ดินให้แน่ใจว่าเป็นเขตมัสยิด เมื่อไปแจ้งที่ดินอำเภอก็มาวัดที่ดินให้ในทันที เมื่อวัดเสร็จจนปรากฏว่าเป็นที่ของมัสยิดแล้ว นายสรัมก็ไม่ยอมอีก บอกว่าจะปิดทางเข้ามัสยิดเสีย พนักงานที่ดินจึงได้วัดที่จากถนนดำ(ถนนลาดยาง) ไปจนถึงทางเข้ามัสยิด ปรากฏว่าถนนที่เป็นทางเข้ามัสยิดตรงนั้นติดเขตถนนอีก พนักงานที่ดินบอกแก่นายสรัมว่าไม่สามารถจะปิดถนนนี้ได้ เพราะเป็นที่ดินสาธารณะหากปิดจะมีความผิด ส่วนต้นไม้ที่ปลูกเข้าไปในที่ดินมัสยิด ก็ขอให้ถอนออกเสีย เมื่อยืนยันว่าต้องถอนออก โต๊ะอิหม่ามกับพรรคพวกจึงได้ช่วยกันถอนออกไปเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาตามมาอีก

วิเคราะห์

เหตุเพราะความอยากได้ที่ดิน ที่ดินของเจ้าของเองก็ไม่มีเขตแดนที่ชัดเจน เทคนิคที่ใช้ในการไกล่เกลี่ยคือ จัดทีมไกล่เกลี่ยเข้าไปเจรจา เมื่อผู้บุกรุกดื้อดึง ทีมไกล่เกลี่ยให้โต๊ะอิหม่ามที่มีสิทธิในการดูแลมัสยิดแจ้งกับที่ดินอำเภอ ให้เจ้าหน้าที่ที่ดินอำเภอมารังวัด จะได้ยืนยันตามหลักฐานตามกฎหมายที่ไม่สามารถจะแข็งขืนได้อีก ผลของการไกล่เกลี่ยต้องยอมรับในหลักฐานการรังวัดของเจ้าหน้าที่ที่ดิน บทเรียนจากเรื่องนี้ สิ่งที่ได้มาโดยไม่สุจริตมักอยู่ไม่นาน

<u>เรื่องที่ 33 บุกรุกทางสาธารณะประโยชน์</u>

ชื่อและที่อยู่ผู้ให้ข้อมูล นายวิเชียร ใจสมุทร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ตำบลสุโสะ

บันทึกข้อมูลโดย นายวิเชียร ใจสมุทร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ตำบลสุโสะ

เมื่อปี พ.ศ. 2548 นาย ต. (นามสมมุติ) ชาว ต.สุโสะ อ.ปะเหลียน จ.ตรัง ได้ขอทุนสงเคราะห์การทำสวนยางพาราและได้ปลูกยางพารารุกล้ำเข้ามาในเขตทางสาธารณะประโยชน์ ข้าพเจ้าเองซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านได้เข้าไปว่ากล่าวตักเตือนพร้อมกับเพื่อนบ้านที่ใช้ประโยชน์ แต่ทางนาย ต. ก็ไม่เชื่อฟัง ข้าพเจ้าได้ทำหนังสือไปยังกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางเพื่อให้ระงับการจ่ายทุนสงเคราะห์ไว้ก่อน

ต่อมานาย ต. ได้มาหาข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจึงได้แนะนำให้ไปแจ้งกับเจ้าหน้าที่ที่ดิน เพื่อมาสอบเขตเพราะจะชัดเจนกว่า เมื่อที่ดินมาสอบเขตผลปรากฏว่าต้นยางพาราของนาย ต.ได้ล้ำเข้ามาในเขตทางสาธารณะ ประมาณ 10 กว่าต้น ข้าพเจ้าบอกว่าให้นาย ต. รื้อถอนออกไปตามจำนวนที่รุกล้ำ นาย ต. จึงขอว่าจะรื้อถอนให้ในช่วงฤดูฝนของปี 2548 นี้

ต่อมาปี 2549 ข้าพเจ้าได้รับแจ้งจากผู้ใช้ประโยชน์ทางนั้นว่าต้นยางพาราของนาย ต. ที่ล้ำเข้ามาในทางสาธารณะนั้นยังไม่ได้รื้อถอน ทำให้ผู้ใช้เส้นทางได้รับความเดือดร้อน โดยเฉพาะนายประดิษฐ์ ทองดี ผู้ใช้เส้นทางไม่สามารถขนปุ๋ยเข้าไปในสวนยางพาราของตนเองที่อยู่ถัดเข้าไปข้างในได้ จึงไปแจ้งความที่ สภอ.ปะเหลียน

เมื่อข้าพเจ้าทราบได้ไปพบกับพนักงานสอบสวน ที่เรียกทั้งสองฝ่ายมาเจรจากัน พนักงานสอบสวนได้เจรจาโดยที่ไม่ต้องลงบันทึกประจำวัน โดยตกลงกันว่าให้นาย ต. รื้อถอนต้นยางออกปรากฏว่า นาย ตง กับนายประดิษฐ์ ตกลงกันได้

อยู่มาในปี 2550 นาย ต. ก็ยังไม่รื้อถอนกอปรกับนาย ต. ได้นำรถไถไปไถพรวนดินในสวนทำให้ทางเดินได้รับความเสียหายด้วย ทำให้นายประดิษฐ์ ได้รับความเดือดร้อนเป็นอย่างมาก ได้ไปแจ้งความที่ สภอ.ปะเหลียน อีกครั้งเพื่อจะดำเนินคดีกับนาย ต.

ข้าพเจ้าจึงทำหนังสือเรียนไปยังอำเภอ ในวันที่ 27 มีนาคม 2550 ปลัดอำเภอจึงได้ลงมาถ่ายภาพและดูแนวเขต หลังจากนั้นทางอำเภอก็เรียกนายประดิษฐ์กับนาย ต. เพื่อนัดเจรจาหาข้อสรุป ซึ่งผลการเจรจานาย ต. ก็รับว่าจะรื้อถอนต้นยางให้ ทางอำเภอได้ทำบันทึกให้ความยินยอมระหว่างนายประดิษฐ์กับนาย ต. โดยข้อสรุปคือให้ดึงเชือกจากหลักด้านในมาหาหลักเขตด้านนอก ถ้าต้นยางพารารุกล้ำมาก็ให้รื้อถอนออก เมื่อไปวัดกันที่ที่ดินก็ล้ำเข้าไป 16 ต้น แต่สุดท้ายนาย ต. ก็ไม่รื้อถอนอีก

เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2550 ตามที่นายประดิษฐ์ กับนาย ต. ซึ่งมีข้อพิพาทเรื่องแนวเขตที่ดิน กรณีบุกรุกทางสาธารณะประโยชน์ ที่ปลัดอำเภอผู้รับผิดชอบประจำตำบลได้ทำบันทึก

การให้ความยินยอม เมื่อวันที่ 4 เมษายน 2550 กับนาย ต. ว่าในส่วนที่รุกล้ำเข้ามาในเขตทางสาธารณะประโยชน์ทำการรื้อถอนออกไปแต่ปรากฏว่านาย ต.ไม่ปฏิบัติตามบันทึกการให้ความยินยอม ข้าพเจ้าได้ทำหนังสือแจ้งไปทางอำเภอ ตามข้อความดังกล่าวข้างต้น

ทางอำเภอปะเหลียนได้แจ้งว่าเมื่อนาย ต. ไม่ปฏิบัติตามผลการเจรจาของหมู่บ้านและการเจรจาของทางอำเภอ โดยการทำบันทึกให้ความยินยอมประกอบกับนายประดิษฐ์ได้ไปแจ้งความไว้แล้ว จึงให้นายประดิษฐ์ดำเนินการต่อไป เพื่อหาข้อสรุปทางด้านกฎหมาย

นายประดิษฐ์ ได้ดำเนินการตามกฎหมาย โดยส่งฟ้องศาล ศาลจึงได้นัดนาย ต. ให้ไปพบกันที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยของศาล แต่นาย ต. ไม่ไปตามนัดเพราะมีคนแนะนำว่าไม่ต้องไป พออยู่มาอีกสักระยะศาลได้มีหมายมายังนาย ต. ให้ไปตามหมายในวันที่ 19 มิถุนายน 2550 ศาลได้นั่งพิจารณาหาข้อสรุป โดยให้เจ้าพนักงานที่ดินไปสอบเขต ออกค่าใช้จ่ายคนละครึ่ง และนัดให้มาฟังคำตัดสินอีกครั้งในวันที่ 8 สิงหาคม 2550

ต่อมาศาลได้ให้มาฟังคำพิจารณาครั้งที่ 2 ศาลได้ข้อสรุปตามที่พนักงานที่ดินได้ไปรางวัด ปรากฏว่าที่ดินของนาย ต. ได้รุกล้ำเข้ามาในเขตทาง 2.80 เมตร และต้นยางพารารุกล้ำเข้ามา 21 ต้น

นาย ต. ขอความเห็นใจต่อศาลให้ศาลลดจาก 2.80 เมตร เหลือ 2.10 เมตร ศาลได้ถามความเห็นจากนายประดิษฐ์ว่าอย่างไร นายประดิษฐ์ตอบตกลง ศาลจึงตัดสินพิพากษาให้นาย ต. ไปรื้อถอนภายใน 7 วัน

ในวันที่ 25 สิงหาคม 2550 นาย ต. ได้มาหาข้าพเจ้าบอกว่าจะโค่นไม้ยางที่รุกล้ำตามคำสั่งศาลโดยนาย ต. จะเอาคนกลางไปด้วย ได้เรียก ส.อบต. หมู่ที่ 7 ไปเป็นสักขีพยาน

ผลปฏิบัตินาย ต. ได้ดึงเชือกหลักด้านในซึ่งห่าง 2.10 เมตรมาด้านปากทางเข้า ซึ่งมีต้นยางพารารุกล้ำเข้ามาจำนวน 21 ต้น และให้หลานชายตัดต้นยางพาราออกจำนวน 16 ต้น ส่วนต้นยางพาราที่เหลือ 5 ต้นนั้นนาย ต. บอกว่าเสียดายให้ข้าพเจ้าไปบอกกับนายประดิษฐ์ให้ด้วย ข้าพเจ้าไปบอกกับนายประดิษฐ์ว่านาย ต. ขอต้นยางพารา 5 ต้น แต่นายประดิษฐ์ก็ไม่ตกลง

อยู่มาระยะหนึ่งข้าพเจ้ากับนายประดิษฐ์ได้เข้าไป แต่นาย ต. ก็ยังไม่ตัดฟันรื้อถอนในจำนวนที่เหลือ 5 ต้นนั้น ข้าพเจ้ากับนายประดิษฐ์ได้พิจารณาเห็นว่านาย ต. ดื้อดึงขัดขืนคำสั่งศาล ถ้าแจ้งแก่ศาลนาย ต. จะได้รับความเดือดร้อน ถึงกับติดคุก

เมื่อแจ้งแก่ศาลจึงได้ข้อสรุปว่าให้นาย ต. ปฏิบัติไปตามนั้น เพราะเห็นว่า 5 ต้นนั้นติดกับแนวเขตที่ดึงเชือกไม่ต้องตัดออกก็ได้

วิเคราะห์

นาย ต.เป็นคนมีอายุมากแล้ว มีสมบัติมาก แต่ก็มีความต้องการได้ที่ดิน คงเป็นเพราะรู้สึกเสียดายที่ดินที่สามารถจะปลูกยางพาราได้อีกหลายต้น เทคนิคที่ใช้ในการไกล่เกลี่ย ผู้ใหญ่บ้านเมื่อรู้ข่าวก็เข้าไปดูที่เกิดเหตุพร้อมกับผู้ที่เดือดร้อน เจรจาแจ้งถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น ประสานงานกองทุนหวังว่าจะช่วยระงับการปลูกยางไว้ก่อน รู้ว่าที่ดินมีเอกสารสิทธิ์โฉนด จึงได้แนะนำว่าให้เจ้าหน้าที่ที่ดินมารางวัดเป็นการบ่งบอกการรุกล้ำเขตแดนที่ชัดเจนตามกฎหมาย เมื่อไม่สำเร็จก็ส่งเรื่องถึงอำเภอผู้ดูแลท้องที่ เมื่อทางอำเภอช่วยไกล่เกลี่ยไมสำเร็จ ก็ถึงชั้นศาลต่อไป เมื่อเป็นคำสั่งศาลถือว่าต้องดำเนินการตามไม่เช่นนั้นจะมีความผิด ผลของการไกล่เกลี่ย ไม่ยอมทำตามที่ได้ตกลงจากการเจรจาในระดับชุมชน อำเภอ แต่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของศาล ยังดื้อไม่ทำทั้งหมด แต่ผู้เดือดร้อนก็ยอมรับ บทเรียนจากเรื่องนี้พบว่าคนบางคนดื้อดึงมากก็ต้องให้หน่วยงานช่วยเจรจา เมื่อไม่ได้ผลก็ใช้อำนาจศาลเพราะอย่างไรเสียเขาก็ต้องเคารพและกลัวกฎหมาย

ตัวอย่างการแก้ไขปัญหาชู้สาว

เรื่องที่ 34 หนุ่มพาสาวหนีเที่ยว

โดย นายประสิทธิ์ โสะหาบ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ตำบลสุโสะ อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง

เมื่อวันที่ 30 เมษายน 2551 เวลาประมาณ 10.30 น. ข้าพเจ้านายประสิทธิ์ โสะหาบ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ต.สุโสะ อ.ปะเหลียน จ.ตรัง ได้รับแจ้งจากพ่อแม่และญาติๆของนางสาวบานเย็น สักแล้น (อายุ 18 ปี) ซึ่งเดินทางมาจากหาดเจ้าไหมจำนวนเกือบ 10 คน เป็นคนตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ว่าบุตรสาวคือนางสาวบานเย็นได้ไปเที่ยวในตัวเมืองจังหวัดตรังหายไป 1 วัน 1 คืนแล้วโดยคาดว่านายอิสระพงศ์ เสียมไหมที่เป็นแฟนของนางสาวบานเย็น และนายสิงหา โสะหาบ ซึ่งเป็นเพื่อนอีกคนจากตำบลสุโสะจะร่วมไปเที่ยวด้วย พ่อแม่ฝ่ายหญิงยื่นคำขาดว่าต้องพากลับมาก่อนเช้าวันรุ่งขึ้นไม่เช่นนั้นจะแจ้งความดำเนินคดี ผู้ใหญ่จึงต้องคุยให้ฝ่ายหญิงชะลอไว้ก่อนและรับปากว่าจะตามหาเด็กสาวให้

ผู้ใหญ่ประสิทธิ์ จึงไปแจ้งผู้ปกครองของนายสิงหาและนายอิสระพงศ์ เมื่อทราบเรื่องที่โดนแจ้งพ่อของเด็กผู้ชายทั้งสองคนพร้อมกับผู้ใหญ่ประสิทธิ์ ก็ได้ออกติดตามหา ผู้ใหญ่สอบถามพ่อของเด็กว่ามีเพื่อนคนใดที่พอจะรู้บ้างว่านายอิสระพงศ์มักจะไปที่ไหนบ้างจะได้ไปสอบถามหรือพาไปตามด้วยกัน จึงได้รู้ว่ามีเพื่อนที่ทำงานล้างรถอยู่ที่คาร์แคร์สุโสะ ชื่อนายเล็ก จึงไปหาและได้พาไปตามหาด้วยกันที่ในตัวเมืองตรัง ตระเวนหากันอยู่ 6 ร้านจนกระทั่งได้มาพบนายอิสระพงศ์ นายสิงหา และนางสาวบานเย็นนั่งดื่มน้ำชาอยู่ที่ร้านชาภัทรที่ถนนคลองน้ำเจ็ด ในเมืองตรัง จึงเข้าไปสอบถามทั้งสามคน แล้วก็นำตัวกลับบ้าน สอบถามนายอิสระพงศ์ เสียมไหม นายสิงหา โสะหาบ และนางสาวบานเย็น สักแล้น ว่ามาทำอะไร ทำไมไม่กลับบ้าน ทั้งสามคนเล่าว่าได้มาเที่ยวในเมืองตรัง จากนั้นก็ได้มานั่งดื่มน้ำชาที่ร้านชาภัทร และตั้งใจจะเดินทางกลับบ้านเมื่อกินน้ำชาเสร็จแต่ก็มาเจอกับนายประสิทธิ์ โสะหาบ และผู้ปกครองก่อน

ต่อมาเมื่อเวลา 23.30 น. ข้าพเจ้านายประสิทธิ์ โสะหาบ ได้โทรศัพท์หาเพื่อนที่อยู่ตำบลเกาะลิบงถามว่ารู้จักพ่อแม่นางสาวบานเย็นหรือไม่ เพื่อนก็บอกว่ารู้จักจึงวานเพื่อนให้ไปแจ้งพ่อแม่เขาว่าจะพาเด็กสาวไปส่ง จากนั้นก็ได้ขับรถไปส่งนางสาวบานเย็น สักแล้น ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ 4 ต.เกาะลิบง เพราะผู้ใหญ่บ้านจะได้เป็นคนกลางช่วยเจรจาไม่ให้ฝ่ายหญิงเอาเรื่อง โดยได้ขอตกลงกับผู้ปกครองของนางสาวบานเย็น สักแล้น ว่าไม่เอาความใดๆ ทั้งสิ้น ในการนี้ผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านในหมู่ 4 ต.เกาะลิบง ได้เซ็นชื่อไว้เป็นพยาน 2 ท่านด้วย พร้อมทั้งนายสิงหา โสะหาบ นายอิสระพงศ์ เสียมไหม และนางสาวบานเย็น สักแล้น ได้เซ็นชื่อยอมความต่อหน้าผู้ใหญ่บ้านและพยาน 2 ท่านไว้เป็นหลักฐาน ทั้งสองฝ่ายก็ตกลงกันด้วยดี ตั้งแต่นั้นมาเด็กก็เลิกคบกันเนื่องจากพ่อแม่รู้เรื่องแล้วได้ห้ามปรามเด็กคบกันอีก

วิเคราะห์

ปัญหาสังคมของช่วงวัยรุ่นที่เกิดขึ้นมากคือเรื่องที่เด็กหนุ่มกับเด็กสาวมักจะคบหาเป็นแฟนกันเร็วในขณะที่อายุยังน้อย เนื่องจากการติดต่อสื่อสาร การได้พบเจอกันเป็นไปได้ง่ายดายสะดวก ต่างกับสมัยก่อนด้วยความเปลี่ยนแปลงทางสังคม อุปสรรคในการพบเจอหรือการสื่อสารนั้นเกือบไม่มี อีกอย่างเป็นธรรมดาที่พ่อแม่จะห่วงลูกสาวมาก เนื่องจากเมื่อมีความผิดพลาดฝ่ายหญิงต้องแบกรับเรื่องชื่อเสียงหน้าตาความเสื่อมเสียและอาจจะท้องก่อนแต่งได้ เรื่องนี้เมื่อลูกสาวหายไปจากบ้านผู้เป็นแม่ก็เดือดร้อน จึงต้องตามหา และระบบการติดตามของชุมชนชนบทยังดีตรงที่เป็นการติดตามผ่านผู้นำในชุมชนนั้นๆได้ และผู้นำเองก็ยังมีบทบาทในการติดตามดูแลลูกบ้านทุกคน ดังนั้นไม่ว่าเรื่องใดผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ดูแลให้ได้หมด เมื่อผู้ใหญ่บ้านรับปากว่าจะช่วยจัดการปัญหาให้ โดยออกติดตามหาตัวผู้ที่ถูกแจ้งว่ากระทำความผิด ร่วมกับผู้ปกครอง หาคนที่รู้ว่าผู้กระทำผิดจะไปในสถานที่ใดบ้างเพื่อการค้นหาที่มีเป้าหมายรวดเร็วขึ้น และเมื่อพบตัวแล้วก็รีบจัดการส่งตัวกลับ จัดการให้เกิดการไกล่เกลี่ย โดยต้องหาทีมหาคนช่วยเพราะไม่รู้ว่าอีกฝ่ายนิสัยใจคอเป็นเช่นไร จึงติดต่อให้ผู้ใหญ่บ้านของเจ้าทุกข์เป็นคนกลางช่วยในการเจรจาอีกแรง การไกล่เกลี่ยเป็นการขอร้องไม่ให้มีเรื่องมีความจนถึงโรงถึงศาล เมื่อฝ่ายหญิงยินยอมก็ให้ทำบันทึกเป็นหลักฐาน ผลการไกล่เกลี่ยจึงยุติปัญหาไม่มีเรื่องต่อกันอีก

<u>เรื่องที่ 35 หนีตาม</u>

ข้อมูลโดย นายเฟิน ชูอ่อน ผู้ใหญ่บ้าน ม.8 ต.สุโสะ และนายวรเดช เวชสิทธิ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ม.8 ต.สุโสะ

เหตุการณ์เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2546 นายสุชน เวชสิทธิ์ อายุ 18 ปี เป็นคนหมู่ที่ 8 เมื่อเรียนจบก็ได้ไปเที่ยวแล้วได้รักใคร่ชอบพอกับนางสาวตม (ชื่อเล่น) ชัยศิริ อายุ 16 ปี ทั้งสองคนได้หนีตามกันไปอยู่ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีที่ญาติพี่น้องฝ่ายชายแนะนำไป ทำให้นายประกอบ ชัยศิริ บิดาของนางสาวตมโกรธไม่พอใจมาก และได้ไปแจ้งความที่สถานีตำรวจภูธรอำเภอ ปะเหลียน (สภอ.ปะเหลียน) ในข้อหาพรากผู้เยาว์ กักขังหน่วงเหนี่ยว พ่อของนายสุชน คือ นายประกอบ เวชสิทธิ์ ทราบเรื่องที่ลูกชายถูกแจ้งความก็ได้ไปหานายเฟิน ชูอ่อน ผู้ใหญ่บ้านผู้ที่ 8 ตำบลสุโสะ อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง และนายวรเดช เวชสิทธิ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ให้ไปช่วยไกล่เกลี่ยกับนายประกอบ ชัยศิริ บิดาของนางสาวตมว่าตนพร้อมขอรับผิด โดยรับปากจัดงานแต่งงานให้นายสุชนและนางสาวตม และพร้อมที่จะจ่ายสินสอดทองหมั้นตามประเพณี

ผู้ใหญ่เฟิน ชูอ่อน และนายวรเดช เวชสิทธิ์ พร้อมกับญาติฝ่ายชายรวม 7-8 คนได้ไปไกล่เกลี่ยกับนายประกอบ โดยโทรศัพท์หาเด็กทั้งสองแต่เด็กก็บอกว่าไม่กลับแล้ว ส่วนแม่ฝ่ายหญิงไม่ยอมขอเรียกค่าเสียหายแสนกว่าบาท ฝ่ายชายจึงขอต่อรองจนนายประกอบตอบตกลงและเรียกสินสอดทองหมั้นเป็นเงิน 60,000 บาท สร้างความพอใจให้เกิดขึ้นกันทั้งสองฝ่าย

หลังจากตกลงกันได้นายประกอบ เวชสิทธิ์ได้ไปนำตัวนายสุชนและนางสาวตมกลับมาจากจังหวัดสุราษฎร์ธานี และได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ได้ตกลงกันไว้ทุกประการ ทำให้นายประกอบ ชัยศิริมีความพอใจ และขอถอนแจ้งความดำเนินคดีในที่สุดซึ่งตำรวจก็ยังไม่ได้บันทึกหลักฐานใดเพียงแค่รับแจ้งไว้เฉยๆ

วิเคราะห์

เรื่องนี้เป็นความรักของเด็กหนุ่มสาว แต่พ่อแม่ฝ่ายหญิงคิดว่าตนเป็นฝ่ายเสียหายไม่ยอมจะเอาความต่อกัน เทคนิคที่ใช้ในการไกล่เกลี่ยนั้นผู้ใหญ่บ้านพร้อมผู้ช่วยไปพร้อมกันกับญาติผู้ใหญ่ฝ่ายชายพร้อมรับผิดชอบไม่โต้เถียง ช่วยกันต่อรองค่าสินสอดทองหมั้นให้เหมาะสมที่พอใจกันทั้งสองฝ่าย ผลของการไกล่เกลี่ย เด็กได้กลับมาแต่งงานกันถูกต้องตามประเพณี พ่อแม่ทั้งสองฝ่ายยินยอมกันด้วยดี

ตัวอย่างการจัดการปัญหาซื้อ-ขาย-จำนอง-ออมทรัพย์

<u>เรื่องที่ 38 ไกล่เกลี่ยคนเบี้ยวสัญญา</u>

โดย นายประสิทธิ์ โสะหาบ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ตำบลสุโสะ อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง

เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2550 เวลาประมาณ 11.00 น. นายวัลลภ เอ้งฉ้วน อายุ 50 ปี มาเพาะลูกยางในที่ดินที่หมู่ที่ 1 ได้มาที่บ้านข้าพเจ้านายประสิทธิ์ โสะหาบ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ต.สุโสะ ได้แจ้งให้กระผมทราบและลงบันทึกประจำวันไว้ว่านางสารภี (ไม่ทราบนามสกุล) เป็นคนจากตำบลท่าพญา อำเภอปะเหลียน ได้ตกลงซื้อต้นยางถุงยางชั้นเดียวของของนายวัลลภ จำนวน 100,000 ต้นๆละ 12 บาท เป็นเงินจำนวน 1,200,000 บาท นางสาวสารภีได้มัดจำเงินไว้กับนายวัลลภจำนวน 200,000 บาท และนางสารภีได้ตกลงกับนายวัลลภว่ายางทั้งหมดนางสารภีจะมาเอาเป็น 2 ระยะ ระยะๆละ 2 เดือน เดือนละ 50,000 ต้นนางสารภีได้ทำสัญญากับนายวัลลภไว้ว่าจะมาเอาให้หมดในเดือนตุลาคม 2550 และยังได้ตกลงกันอีกว่าถ้านางสารภีผิดนัดให้นายวัลลภรับเงินมัดจำ 200,000 บาทคืนได้

และแล้วนางสารภีก็ได้ทำผิดสัญญาไม่มารับต้นกล้ายางที่เหลือตามเวลาที่ทำสัญญาตอนแรกนั้นนายวัลลภยังเฉยอยู่เพราะยังรอว่าเขาจะมาเอา เรื่องดังกล่าวผ่านพ้นไปประมาณ 11 เดือน และวันที่ 7 พฤษภาคม 2551 นางสารภีได้ฟ้องนายวัลลภเรียกเอาเงินมัดจำคืน นายวัลลภได้มาหากระผมบอกว่านางสารภีได้แจ้งความเรียกเอาเงินมัดจำคืน และเรื่องได้ไปถึงศาล ศาลได้นัดให้นายวัลลภและนางสารภีไปที่ศาลวันที่ 17 มิถุนายน 2551 เวลา 9.00 น.

นายวัลลภตั้งทนายไป 10,000 บาทกระผมได้ไปศาลกับนายวัลลภด้วยในฐานะเป็นพยาน เมื่อสอบพยานกันแล้วศาลก็ได้ให้กระผมไปไกล่เกลี่ยดูก่อนว่าจะตกลงกันได้ไหม กระผมจึงได้พูดคุยไกล่เกลี่ยกันหน้าห้องศาลกับนางสารภีว่าเรื่องนี้ตกลงกันได้ไหม นางสารภีได้เอายางในงวดแรกไป 50,000 ต้นได้จ่ายค่าลูกยางไปแล้ว แต่เงินมัดจำนั้นนางสารภีต้องการเอาคืนเพราะตนเองไม่ซื้อยางตามสัญญาแล้ว จึงคิดคำนวณกันแล้วต้องคืนให้นางสารภีอีก 70,000 บาท กระผมบอกนายวัลลภเงินว่ามัดจำที่นางสารภีมัดจำกับนายวัลลภให้คืนนางสารภีไป 70,000 บาท นางสารภีคิดอยู่พักหนึ่งก็บอกว่าตกลง

จากนั้นกระผมก็ได้ไปบอกต่อศาล จะผ่อนจ่ายให้โดยไม่ต้องทำสัญญา ศาลก็เลยทำหนังสือให้เซ็นสัญญาตกลงกันทั้งสองฝ่ายเรื่องทั้งหมดก็ตกลงกันด้วยดี และเรื่องนี้เป็นอุทาหรณ์สอนใจไว้ทั้งสองฝ่ายถ้าจะจบกันที่ศาลคงจะไม่จบกันง่ายๆ

วิเคราะห์

เนื่องจากการไม่ทำตามสัญญา แล้วก็เลือกใช้การฟ้องศาล โดยไม่หันหน้ามาคุยกัน อีกทั้งคู่สัญญาก็ปล่อยปละละเลยไม่ติดตาม เมื่อเรื่องถึงศาล ศาลเองก็เห็นว่าเป็นคดีแพ่งที่น่าจะไกล่เกลี่ยกันได้ก็ได้มอบให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ไกล่เกลี่ย เทคนิคที่ใช้ในการไกล่เกลี่ย ก็เป็นการคิดคำนวณจากความสูญเสียจริง ตกลงชดใช้ส่วนที่ขาดส่งคืน แล้วลงชื่อเป็นหลักฐานในชั้นศาล ผลของการไกล่เกลี่ยทำให้มีการคืนเงินตามความเหมาะสมกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เรื่องนี้ทำให้รู้ว่าหากเป็นคดีไม่ร้ายแรง หรือคดีแพ่งส่วนใหญ่ศาลจะให้ไกล่เกลี่ยกันในชั้นศาล ซึ่งหากไกล่เกลี่ยกันเสียตั้งแต่แรกในชุมชนก็คงไม่ต้องมีคนที่ต้องสูญเสียเงินค่าทนาย 10,000 บาท หรือค่าเดินทาง ค่าตั้งศาลเสียเปล่าๆ

<u>เรื่องที่ 39 ไกล่เกลี่ยให้จ่ายเงินค้างชำระการจำนองเพื่อแบ่งมรดกที่ดิน</u>

โดย นายประสิทธิ์ โสะหาบ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ตำบลสุโสะ อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง

ที่บ้านเลขที่ 147 หมู่ที่ 1 ต.สุโสะ อ.ปะเหลียน นายโหยม เสียมไหม ได้ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 18 ก.ย. 40 นางรุ่น เสียมไหม ผู้เป็นภรรยาได้เป็นผู้ดูแลมรดกที่ดิน นส. 5 ไร่ ต่อมาอีก 3 ปีนางรุ่นก็ได้ถึงแก่กรรมลง นายวิจิตร เสียมไหม อายุ 57 ปี ผู้เป็นพี่ได้ดูแลมรดกแทน

เมื่อปี 2550 นายวาสนา เสียมไหม อายุ 52 ปีได้ขอแบ่งแยกที่ดินจากนายวิจิตรผู้เป็นพี่ โดยก่อนหน้านั้นนายวาสนาได้เอาที่ดินแปลงนั้นไปจำนองกันธนาคาร ธกส.ไว้ นายวาสนาไม่จ่ายเงินตามสัญญาที่ไปจำนอง แต่มาขอแบ่งแยกที่ดินแปลงนั้น นายวิจิตรที่ทราบเรื่องอยู่แล้วไม่ยอมแบ่งแยกที่ดินให้ บอกว่าให้นายวาสนาจ่ายเงินที่ค้างชำระกับธนาคารเสียก่อน ซึ่งมีเงินที่ค้างชำระประมาณ 300,000 บาท ที่นายวาสนาไม่เคยจ่ายทั้งต้นทั้งดอกเบี้ยตั้งแต่ต้น

กระผมนายประสิทธิ์ โสะหาบ ในฐานะผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ที่นายวิจิตรมาปรึกษาอยู่ตลอดก็ได้ไปขอให้นางสาวพัชรินทร์ เสียมไหม ผู้เป็นน้องว่าให้จ่ายเงินที่ค้างชำระที่ ธกส.ให้เสร็จก่อนแล้วจากนั้นจะให้นายวิจิตรโอนที่ดินแปลงนั้นให้น้องๆทุกคน เพราะผมเห็นว่าน้องสาวนายวาสนาคนนี้เป็นคนมีฐานะดีที่สุด และเป็นคนที่สามารถรับภาระได้โดยไม่เดือดร้อน และได้ตกลงว่าหากช่วยไถ่ถอนที่ดินจะแบ่งที่ดินให้มากกว่าคนอื่นๆ นางสาวพัชรินทร์จึงตกลงเป็นผู้ไถ่ถอนที่ดินในจำนวนเงิน 300,000 บาทแล้วก็ได้ที่ดินคืนมา

ในปี 2551 เจ้าหน้าที่รางวัดที่ดินได้ขึ้นรางวัดก็วัดให้น้องๆทุกคนเรื่องนี้จึงจบลงด้วยดี

วิเคราะห์

เนื่องมาจากที่ดินมีราคาสูงขึ้น ความต้องการที่ดินเป็นของตนเองก็ตามมาในหมู่พี่น้องที่ได้รับมรดกจากพ่อแม่ ดังนั้นที่ดินที่พ่อแม่ให้เป็นมรดกโดยไม่ได้แบ่งแยกหรือโอนกันให้เป็นที่เรียบร้อยก็มักจะนำปัญหาเรื่องการจัดการไม่ลงตัวตามมาทีหลัง แล้วที่สุดการมีคนกลางก็สำคัญ ต้องไม่ใช่คนที่มีผลประโยชน์ และต้องเป็นพยานและบันทึกจัดการทำให้สิ้นสุดอย่าให้มีปัญหาตามมาทีหลังได้อีก เทคนิคที่ใช้ในการไกล่เกลี่ยเรื่องนี้ผู้ใหญ่รรับฟังปัญหาของครอบครัวนี้อยู่ 3 ปี และหาทางออกที่ไม่ทำลายความเป็นพี่เป็นน้องต่อกัน ผู้ไกล่เกลี่ยจึงเข้าไปเจรจากับพี่น้องคนที่มีฐานะดีที่สุดที่จะสามารถช่วยไถ่ถอนที่ดินและแบ่งสรรให้ลงตัวด้วยการให้คนที่ช่วยไถ่ถอนมากที่สุด และให้ทุกคนเห็นด้วย เพราะที่ดินไม่โดนยึด ผลของการไกล่เกลี่ยสามารถจัดสรรที่ดินได้อย่างลงตัว ทุกคนพอใจกับการแบ่งแยกที่ทำถูกต้องตามกฎหมาย ให้ที่ดินมารางวัดออกเอกสารสิทธิ์เป็นรายๆ ไป

<u>เรื่องที่ 40 ไกล่เกลี่ยให้ชำระค่ากล้ายางตาเขียว</u>

โดย นายประสิทธิ์ โสะหาบ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ตำบลสุโสะ อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง

วันที่ 16 เมษายน 2546 ในช่วงนั้นภาครัฐมีนโยบายส่งเสริมการปลูกยางพาราที่ภาคเหนือและภาคอีสาน ที่ตำบลสุโสะถือเป็นแหล่งผลิตยางตาเขียวที่สำคัญแหล่งหนึ่งของจังหวัดตรังที่ส่งออกไปภาคเหนือและอีสานด้วย

นายประเสริฐ จิโสะ คนหมู่ที่ 1 ตำบลสุโสะ ได้ตกลงซื้อยางตาเขียวของนายประสิทธิ์ จิโสะ ที่เป็นพี่น้องกัน จำนวน 30,000 ต้น โดยได้ตกลงทำสัญญากันว่าจะซื้อยางต้นละ 3.50 บาท เป็นจำนวนเงิน 105,000 บาท นายประเสริฐได้ให้มัดจำนายประสิทธิ์ไว้จำนวน 15,000 บาท

ต่อมา 4 เดือนนายประเสริฐก็ได้มาเอาต้นยางครบทั้งหมด แต่ยังไม่ได้จ่ายเงิน นายประสิทธิ์ได้มาติดต่อกระผมซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านให้ไปเจรจาให้

กระผมก็เรียกทั้งสองมาคุยกันว่าเงินที่เหลือจะจ่ายให้กันอย่างไร นายประเสริฐบอกว่าเงินทั้งหมด 90,000 บาท ที่เหลือตนได้เอาต้นยางไปขายให้นายเล็กไม่ทราบนามสกุล ชาวจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่เป็นพ่อค้าคนกลาง แต่นายเล็กได้เบี้ยวเงินของนายประเสริฐ ทำให้ยังไม่มีเงินจ่ายคงจะหาจ่ายให้ไม่ได้ ผู้ใหญ่จึงขอร้องว่าให้พยายามนำมาจ่ายให้ได้ แกจึงรับปากว่าจะหาเงินที่ค้างจำนวน 90,000 บาทมาให้ ต่อมาเมื่อนายประเสริฐจ่ายเป็นก้อนไม่ได้ กระผมจึงตั้งเงื่อนไขใหม่ว่าให้ผ่อนจ่ายเป็นงวดๆ จะได้ทำได้ จึงแบ่งเป็นจำนวน 3 เดือน เดือนละ 30,000 บาท ทั้งนายประเสริฐและนายประสิทธิ์ก็ยอมรับในเงื่อนไขกันโดยดี หลังจากนั้นก็จ่ายเงินกันจนครบถ้วน

วิเคราะห์

เพราะการไม่ทำตามสัญญา เนื่องจากไม่มีเงินจ่ายแต่ทำนิ่งเฉยไม่บอกกล่าวเหตุผลกัน จึงทำให้ผู้เดือดร้อนต้องออกมาเอาเรื่อง เทคนิคที่ใช้ในการไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยเข้าไปเจรจาเพียงคนเดียว และรู้จักกันดีกับคู่กรณี เรียกคู่กรณีมาคุยพร้อมกัน ซักถามเหตุผลที่ผิดสัญญา ช่วยหาวิธีการให้ผู้ค้างเงินสามารถชำระให้ได้ ผลของการไกล่เกลี่ยทำให้ผู้ที่ค้างชำระเงินยอมผ่อนส่งคืนให้จนครบ ทั้งสองก็ยุติกันโดยดี บทเรียนจากเรื่องนี้คือบางครั้งคนที่เบี้ยวสัญญาหรือหนีหนี้อาจเป็นเพราะไม่อยากจ่ายเงินครั้งละมากๆ แต่ถ้าให้แบ่งจ่ายทีละน้อยๆ ถึงแม้ยอดเงินจะเท่ากันก็ตามก็จะยอมผ่อนจ่ายแล้วรู้สึกดีกว่า

<u>เรื่องที่ 41 ค่าต้นพันธ์ยาง</u>

ชื่อและที่อยู่ผู้ให้ข้อมูล โกสาย รองนายก อบต.สุโสะ หมู่ที่ 1 ต.ปะเหลียน อ.ปะเหลียน จ.ตรัง

เก็บข้อมูลวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2552

เนื่องจากช่วงปี 2545 เป็นต้นมามีกระแสส่งเสริมการขยายพื้นที่ปลูกยางพาราตามโครงการของรัฐที่ส่งเสริมให้ปลูกยางในพื้นที่ภาคเหนือ และภาคอีสานลายแสนไร่ ส่งผลให้มีธุรกิจเพาะชำต้นกล้ายางขยายตัวในจังหวัดตรัง โดยเฉพาะในเขตอำเภอปะเหลียน กับอำเภอย่านตาขาว โดยที่มีทั้งกลุ่มที่ซื้อขายยางตาเขียวเพื่อส่งไปเพาะเป็นยางถุงที่ภาคอื่นๆ และกลุ่มเกษตรกรรายใหญ่หรือรายย่อยที่เพาะต้นตอรับจ้างติดตา ผลิตกิ่งตา หรือรับจ้างอื่นๆ ตามมาเป็นอันมาก โดยจะเริ่มเพาะไว้ช่วงหน้าฝน เมื่อผ่านไปประมาณเกือบปี ต้นตอได้ขนาดก็จะติดตาในแปลงช่วงเดือนมีนาคม-เมษายน และจะซื้อขายกันหมดก่อนเดือนกันยายน ตามวัฏจักรในรอบปีนี้

ในกลุ่มผู้รับซื้อส่วนใหญ่จะเป็นนายหน้ารับติดต่อจากนายทุนรายใหญ่โดยติดต่อกับผู้ผลิตรายย่อยในพื้นที่ เช่นในตำบลสุโสะ ในปริมาณ 100,000-200,000 ต้น หรือซื้อครั้งละประมาณคันรถสิบล้อ แล้วส่งไปให้ทางภาคอีสาน ในครั้งแรกๆ จ่ายเป็นเงินสดในราคาต้นละ 5-7 บาทในงวดต่อๆไปจะจ่ายสดบ้าง หรือขอของขึ้นไปก่อนมาจ่ายครึ่งหลังบ้าง เป็นงวดๆไป ซึ่งไม่ได้มีการทำสัญญาใดๆ เนื่องจากผ่านการซื้อขายกันมาแล้ว

ต่อมามีผู้ค้ากว่า 4 รายได้เอาของจากผู้ผลิตรายย่อยเกือบ 10 รายไปโดยไม่จ่ายเงินให้ในงวดสุดท้าย ให้เหตุผลว่ายังไม่ได้เงินมา ซึ่งทำให้ผู้ผลิตรายย่อยบางคนที่ลงทุนไป ขาดทุนเนื่องจากยืมหนี้สินมาลงทุนเพาะลูกยาง ในวงเงินประมาณรายละ 70,000-200,000 บาท

ทางผู้ผลิตรายย่อยได้ไปแจ้งความทางหมวดได้รับแจ้งแต่บอกว่ากรณีนี้หลักฐานอ่อนทำคดีได้ยาก โอกาสที่จะได้เงินมามีน้อย เนื่องจากเป็นคนในพื้นที่ตำบลสุโสะ จึงได้มาปรึกษาโกสายว่าให้ช่วยแก้ปัญหาให้ เนื่องจากเป็นคนกว้างขวาง และมีคนรู้จักมาก

โกสายจึงได้ขี่รถจักรยานยนต์เข้าไปที่บ้านของคนที่รับซื้อ ซึ่งไปถึงดูจากสภาพบ้านแล้วก็สงสัยว่าจะมีเงินจากไหนไปรับซื้อต้นกล้ายางเป็นแสนๆ เมื่อได้นั่งคุยกันส่วนใหญ่เขายอมรับความจริงว่าได้รับเงินค่ากล้ายางมาเรียบร้อยแล้ว และเอาไปหมุนเวียนในธุรกิจทำให้เงินตกหล่นไปบ้างเลยไม่มีเงินจะจ่ายให้ค่าต้นพันธุ์ยางแก่ผู้ผลิต ซึ่งเขาก็ไม่หนีหรอก แต่ไม่มีเงินจะให้ โกสายก็ขอความเห็นใจว่าถ้าติดเงินในรายที่รวยก็จะไม่มาขอแต่บางรายไปกู้ยืมเงินมาลงทุนไปก่อน ดังนั้นช่วยผ่อนใช้ให้เขาบ้างก็แล้วกัน และก็ไปหาอยู่สองถึงสามครั้ง ทุกครั้งก็ไปนั่งคุยด้วยดีๆ ในที่สุดขณะนี้ก็มีการชดใช้คืนบ้างประมาณ สามถึงสี่ราย โดยได้คืนดังนี้

รายที่ 1 ติดค้าง 130,000 บาท ได้คืน 50,000 บาท

รายที่ 2 ติดค้าง ไม่ทราบจำนวน ได้คืน 3 งวด รวม 170,000 บาท

รายที่ 3 ติดค้าง 10,000 - 20,000 บาท ก็ได้เกือบครบในจำนวนที่ค้าง

ซึ่งเมื่อดูจากสาเหตุว่าทำไมผู้รับซื้อเงินถึงหมด เกิดจากเมื่อมีเงินก็เอาเงินลูกค้าและกำไรไปเที่ยวร้านอาหาร เล่นการพนัน ซื้อผ่อนรถยนต์ จ่ายสิ้นเปลือง โดยหมุนเงินงวดต่อไปของเงินรายอื่น มาจ่ายแทนเจ้าแรกสลับกันไป จนธุรกิจหยุดชะงัก

วิเคราะห์

ความไม่รู้จักพอดีทำให้คนทำธุรกิจต้องหมุนเงินจนไม่สามารถจ่ายให้กับผู้ขายสินค้าได้ เทคนิคที่ใช้ในการไกล่เกลี่ยคือให้ผู้หลักผู้ใหญ่ที่คนนับหน้าถือตาในชุมชนเป็นคนกลางเจรจา ใช้วิธีการเข้าไปหาชวนพูดคุย สอบถามเหตุผล และเข้าไปคุยอย่างต่อเนื่อง ให้ผ่อนใช้เงินที่ยังติดค้างอยู่ตามที่สามารถทำได้ เลือกให้กับรายที่เดือดร้อนก่อน ผลของการไกล่เกลี่ยทำให้คนที่ติดค้างเงินไว้ยอมผ่อนจ่ายให้ตามที่ตนเองมีกำลัง บทเรียนจากเรื่องนี้คือบางครั้งความไว้เนื้อเชื่อใจก็ทำให้เสียทรัพย์ได้ การไม่ได้ทำสัญญาซื้อขายตามกฎหมายทำให้ตำรวจหรือทางด้านกฎหมายไม่สามารถช่วยเหลือได้

<u>เรื่องที่ 42 ลูกบ่าวเอาหัวทะเบียนรถไปตั้งจำนำ</u>

ชื่อและที่อยู่ผู้ให้ข้อมูล นายประยงค์ รอดเข็ม ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4

บันทึกข้อมูลโดย นายยะสิ้น รอดเสน นายประยงค์ รอดเข็ม ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4

เมื่อปี 2552 ที่หมู่ที่ 4 ตำบลสุโสะ อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง เรื่องมีอยู่ว่านายสะอาดลูกบ่าว (บุตรชาย)ของนายกาสาด จิโสะ ด้วยความต้องการเงินมาใช้จ่ายจึงได้เอาหัวทะเบียนรถจักรยานยนต์ของผู้เป็นพ่อไปตั้งจำนำไว้กับบริษัทรับจำนำ แต่เมื่อได้เงินมาจ่าย 18,000 บาทแล้วไม่ได้ไปจ่ายดอกเบี้ยที่เอาเงินเขามาตามสัญญา พอค้างไม่ได้ส่งดอกเบี้ยติดกัน 2 เดือนทางบริษัทเลยมาขอยึดรถที่บ้านของนายกาสาดเสีย

นายกาสาดเองก็บอกว่ารถคันนี้ก็ซื้อมายังไม่นานเสียดาย แต่เงินก็ไม่มีจะให้ทางบริษัทรับจำนำไปได้ ลูกบ่าวนั้นก็มีเมียถึง 2 คนทำความเดือดร้อนให้กับผู้เป็นพ่อแม่อยู่ประจำ รถคันนี้จึงต้องปล่อยให้บริษัทยึดไปก่อน หวังว่าลูกชายจะไปไถ่ถอนคืนได้ เพราะไม่มีรถใช้ ลูกบ่าวก็ต้องใช้ไปทำงาน พ่อเองก็นึกว่าลูกจะหามาใช้ให้ได้ ทำไปทำมาลูกไม่มีความสามารถที่จะเอาเงินไปไถ่ถอนรถที่ถูกยึดกลับมาได้ เพราะตั้งหัวทะเบียนไว้ถึง 18,000 บาท

บทเรียนในครั้งนี้สอนว่า แค่ภายใน 2 เดือนหากไม่ได้ผ่อนดอก ซึ่งเป็นเพียงแค่ดอกเบี้ยด้วยซ้ำไม่ใช่เงินต้นให้ทางบริษัทเขา เขาก็มีอำนาจในการมายึดรถที่เป็นหลักประกันไปเสียอย่างง่ายดาย โดยไม่สามารถจะไปต่อสู้ทางด้านกฎหมายได้เลย รถคันนี้ก็ไม่ได้นำเงินไปไถ่คืน และปัจจุบันนายสะอาดแยกกับภรรยาไปอยู่ที่จังหวัดระนอง

วิเคราะห์

เพราะความไม่ประมาณตน ไม่รู้จักพอ ไม่จัดการส่งคืนเงินให้ถูกต้องตามสัญญา ซึ่งการทำสัญญากับบริษัทนั้น ทางบริษัทมีนักกฎหมายและรู้กฎหมายดีกว่าชาวบ้านเพราะฉะนั้นเป็นไปได้ยากที่สัญญาจะทำให้ชาวบ้านได้เปรียบหรือมีช่อง เมื่อเป็นไปตามกฎหมายก็ต้องยอมรับ **บทเรียนจากเรื่องนี้**ทำให้รู้การนำรถไปตั้งจำนำนั้นเป็นเรื่องทางกฎหมาย มีสัญญาเป็นตัวผูกมัดยึดถือ ดังนั้นการผิดสัญญาจึงถือเป็นการทำผิดที่สามารถทำให้อีกฝ่ายจัดการได้ถูกต้องตามกฎหมายแม้ชาวบ้านจะคิดว่าเรื่องไม่น่าจะถึงขั้นยึด ควรพูดคุยกันก่อน

<u>เรื่องที่ 43 ฉ้อโกงลูกยาง</u>

ชื่อและที่อยู่ผู้ให้ข้อมูล นายสุรเดช รองเดช ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 10 ตำบลสุโสะ

เก็บข้อมูลวันที่ 12 มีนาคม 2552

เหตุเกิดเมื่อปี 49 ที่หมู่ 8 บ้านหนองโต๊ะ ตำบลบ้านนา อำเภอปะเหลียน ระหว่างนายณรงค์ ไม่ทราบนามสกุล คนตำบลทุ่งยาว ผู้ซื้อ กับนายบรรเลง ไม่ทราบนามสกุล เจ้าของลูกยางซึ่งเป็นผู้ขาย

โดยนายบรรเลงเอาลูกยางของนายณรงค์ (ยางตาเขียว) จำนวน 50,000 ต้น เพื่อนำไปขายที่ยะลา (ซื้อขายกันมาหลายครั้งแล้ว) นายบรรเลงได้บอกกับนายณรงค์ว่าประมาณ 10 วัน ตนจะเอาเงินมาให้ โดยตกลงขายกันต้นละ 6 บาท รวมเป็นเงินประมาณ 30,000 บาท 10 วัน ผ่านไปนายบรรเลงไม่มาตามนัด นายณรงค์ได้ตามไปที่นายบรรเลงหลายครั้ง นายบรรเลงเองก็ขอผัดไปเรื่อยๆ รออยู่ประมาณ 3-4 เดือนก็ไม่มีวี่แววที่จะได้ นายณรงค์เลยเข้าแจ้งความนายบรรเลงที่โรงพัก (สภอ.ปะเหลียน) ข้อหาฉ้อโกง สามวันให้หลังเจ้าหน้าที่ตำรวจได้เรียกตัวนายบรรเลงไปพบ นายบรรเลงได้ตกลงกับร้อยเวรอีกว่าอีก 1 เดือนจะจ่ายให้หมด ล่วงไปเดือนหนึ่งแล้วก็ยังไม่ให้อีก

นายณรงค์มาหาร้อยเวรอีก ร้อยเวรทำเรื่องส่งอัยการให้ส่งฟ้องศาล นายบรรเลงเมื่อรู้เรื่องจึงมาหาผู้ใหญ่ บอกว่าตนถูกฟ้องจะทำปรือดี ผู้ใหญ่ไปประกันที่อัยการ หลงจากนั้น 10 วัน ผู้ใหญ่ก็สืบจนรู้ว่าคดีอยู่ที่อัยการคนไหน ผู้ใหญ่จึงไปหาอัยการคนนั้นเพราะรู้จักกันเป็นการส่วนตัวอยู่แล้ว อัยการขอเวลา 5 วัน เพื่อดูสำนวนให้ พอครบวันที่ 5 ผู้ใหญ่ได้ไปพบอัยการตามนัด อัยการบอกว่าสำนวนแก้ให้ได้ เรื่องจะจบที่ชั้นอัยการ แต่ต้องเสียค่าใช้จ่าย 200,000 บาท ผู้ใหญ่ขอต่อ 120,000 บาท อัยการก็ตกลง

อยู่มาประมาณ 3 วัน อัยการได้นัดนายบรรเลงกับผู้ใหญ่ไปพบที่ห้องอัยการพร้อมเงิน 120,000 บาท ให้นายบรรเลงเซ็นที่สำนวน และบอกว่าเรื่องได้จบลงที่ชั้นอัยการแล้ว ส่วนคู่กรณีอัยการได้เรียกไปพบ อัยการไกล่เกลี่ยจนจบ นายณรงค์ก็เงียบไป

<u>เรื่องที่ 44 ยักยอกทรัพย์</u>

ชื่อและที่อยู่ผู้ให้ข้อมูล นายสุรเดช รองเดช ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 10 ตำบลสุโสะ

เก็บข้อมูลวันที่ 12 มีนาคม 2552

เหตุเกิดเมื่อปี 49 นายฉิม ไพรัช บ้านอยู่หมู่ 4 ตำบลนาหมื่นศรี อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ได้ยักยอกทรัพย์ (รถยนต์ นิสสัน NV) ของนายวิชัย บัวแก้ว บ้านอยู่หมู่ 10 ตำบลสุโสะ สาเหตุเนื่องจากนายฉิมเป็นนายหน้าขายรถมือสองมีเต็นท์อยู่ที่ตำบลโคกหล่อ อำเภอเมือง ส่วนนายวิชัยจะขายรถอยู่พอดี นายฉิมจึงออกอุบายให้นายวิชัยขายรถคันนี้ให้กับนายนัด โดยนายฉิมกับนายนัดร่วมมือกันทำสัญญาปลอม นายวิชัยรู้เท่าไม่ถึงการณ์และคิดไม่ถึงว่าตัวเองจะถูกหลอก เพราะหลังจากซื้อขายกันแล้วประมาณปีกว่า รถไม่ได้ผ่อนเลย นายวิชัยถูกบริษัทรถฟ้องจะยึดรถ โดยที่เขาไม่รู้ว่าทำไมต้องผ่อนในเมื่อเขาได้ขายรถให้นายนัดไปแล้ว เพราะฉะนั้นคนที่ผ่อนน่าจะเป็นนายนัดมากกว่า

นายวิชัยได้มาหาผู้ใหญ่ให้ช่วยติดตามรถกลับให้ที ผู้ใหญ่เมื่อรู้เรื่อง ก็ได้ติดตามไปจนพบที่บ้านหนองหวัน ตำบลนาหมื่นศรี ซึ่งเป็นบ้านของนายฉิม เมื่อพบรถผู้ใหญ่ได้ไปหากำนันตำบลนาหมื่นศรี (นายสุจิน คงฉาง) กำนันได้เรียกนายฉิมกับนายนัดมาที่ป้อมสายตรวจตำบลนาหมื่นศรี ซึ่งตอนนั้นมีกำนันจากตำบลช่อง อำเภอนาโยง ผู้ใหญ่แม้วผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 ตำบลนาหมื่นศรีและดาบประพันธ์ตำรวจสายตรวจตำบลนาหมื่นศรีร่วมอยู่ด้วย ผู้ใหญ่บอกว่าจะเอารถคืน พูดเชิงบังคับเพราะไปกันหลายคน และเรียกค่าเสียหายจากนายฉิมและนายนัด 50,000 บาทเป็นค่ารถสึกหรอ และตกลงกันว่าจะจ่ายให้หลังจากนั้น 10 วันโดยมีทุกคนในที่นั้นเป็นพยาน ถึงวันนัดได้นำเงินมามอบให้ 50,000 บาท เรื่องก็จบ

ส่วนรถก็ได้พาไปคืนให้กับบริษัท นายวิชัยขึ้นศาลหนึ่งครั้ง หลังจากนั้นทางบริษัทก็ถอนแจ้งความให้ หมดค่าใช้จ่ายไป 3,000 บาท แต่ไม่ต้องจ้างทนายเพราะตกลงกันได้ ส่วนเรื่องสัญญาปลอมนั้นตำรวจไม่รู้

<u>เรื่องที่ 45 การซื้อขายที่ดินระหว่างพี่ชายกับน้องสาว</u>

ข้อมูลโดย นายสุรพงศ์ หยงสตาร์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 ตำบลสุโสะ

เหตุเกิดเมื่อปี 2548 นายอ้วน เก้าเอี้ยน บ้านอยู่หมู่ที่ 5 ตำบลสุโสะ ได้ตกลงที่จะซื้อที่ดินซึ่งเป็นสวนยางพาราอายุ 4 ปี มีเอกสารสิทธิ์ นส.3 ซึ่งเป็นของน้องสาวชื่อโกหมวยแปลงหนึ่งจำนวน 14 ไร่ ในราคา 700,000 บาท โดยไม่ได้ทำหนังสือสัญญาซื้อขาย นายอ้วนจ่ายเงินให้น้องสาวเป็นเงิน 400,000 บาทในงวดแรก ส่วนที่เหลือจะจ่ายให้ในวันโอนที่ดิน เพราะต้องไปรับมรดกที่ดินติดชื่อมารดาที่ตายไปแล้วโดยโกหมวยเป็นผู้จัดการมรดกแล้วจึงจะโอนที่ดินให้ เจ็ดเดือนต่อมาน้องสาวได้รับมรดกแล้วก็ปฏิเสธที่จะโอนที่ดินให้และบอกว่าพี่อ้วนได้ส่วนแบ่งจากที่อื่นๆไปมากแล้ว และยังบอกอีกว่าจะไม่ยอมคืนเงินจำนวน 400,000 บาทให้กับนายอ้วน

ต่อมานายอ้วนกับนางจำปี ภรรยาได้ไปที่บ้านของผู้ใหญ่สุรพงศ์ และได้เล่าเรื่องราวให้ผู้ใหญ่ฟัง ผู้ใหญ่บอกว่าให้ใจเย็นๆ ผู้ใหญ่ได้ให้นายอ้วนกับนางจำปีไปที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อจะขอทำสัญญาเพราะน้องสาวไปอยู่ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี น้องสาวก็ทำสัญญาให้กับนายอ้วน สามเดือนต่อมาหลังจากได้ทำสัญญาแล้วนายอ้วนได้ขอไปโอนที่ดินอีกครั้ง แต่น้องสาวก็ไม่โอนให้ นายอ้วนจึงจัดการหาทนายเพื่อฟ้องร้องต่อศาลที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี และได้จ่ายเงินให้กับทนายเป็นเงิน 25,000 บาท ทนายฝ่ายนายอ้วนชื่อนายเอก ทนายฝ่ายน้องสาวชื่อไก่ ในวันที่ศาลนัด ทนายทั้งสองฝ่ายก็ได้เดินทางไปในรถคันเดียวกัน โดยมีผู้ใหญ่นั่งไปด้วยทนายได้นั่งคุยปรึกษากันไปในรถ ได้ขึ้นศาลพร้อมกัน ศาลให้เข้าห้องไกล่เกลี่ย น้องสาวของนายอ้วนก็ยอมโอนให้ ศาลก็ได้ทำบันทึกและให้ไปโอนที่สำนักงานที่ดินอำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง และได้จ่ายเงินในส่วนที่เหลือ 300,000 บาทต่อหน้าเจ้าพนักงานที่ดิน

วิเคราะห์

การซื้อขายโดยไม่มีสัญญาด้วยความเป็นพี่น้อง ฝ่ายผู้ขายจึงบิดพลิ้วได้ เทคนิคที่ใช้ในการไกล่เกลี่ย ผู้ใหญ่บอกให้ผู้เสียหายใจเย็นๆ ตนเองพร้อมจะช่วยเหลือ แนะนำทางแก้ให้ทำสัญญาซื้อขายเพื่อประโยชน์ทางกฎหมาย ผู้ใหญ่มองทางออกไว้ ทนายที่จ้างทั้งสองฝ่ายรับรู้เรื่องราว รู้ว่าเหตุการณ์เป็นเช่นไร จึงเลือกทำในสิ่งที่ถูกต้อง มีการไกล่เกลี่ยในชั้นศาล ผลของการไกล่เกลี่ยคือผู้ขายยอมจ่ายเงินและโอนที่ดินให้ แต่ความสัมพันธ์ฉันท์พี่น้องก็สิ้นสุดลง บทเรียนจากเรื่องนี้ว่าทำไมเรื่องที่ดินทำลายความสัมพันธ์ของพี่น้องมากขึ้น จะมีแนวทางป้องกันหรือมีกติกาเรื่องที่ดินเพื่อป้องกันการเอาเปรียบกันได้หรือไม่

ตัวอย่างการจัดการปัญหาอุบัติเหตุ

เรื่องที่ 46 อุบัติเหตุ

ชื่อและที่อยู่ผู้ให้ข้อมูล โกสาย รองนายก อบต.สุโสะ หมู่ที่ 1 ต.ปะเหลียน อ.ปะเหลียน จ.ตรัง

เก็บข้อมูลวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2552

เกิดเหตุในปี 2551 นายหมีได้ขี่รถมอเตอร์ไซด์ที่ไม่ได้ต่อ พรบ. บนถนนสายย่านตาขาว-ปะเหลียนในบริเวณหมู่ที่ 1 ตำบลสุโสะ และได้เลี้ยวปาดหน้ารถมอเตอร์ไซด์ของลูกสาวนายแนบ จนล้มลงมีแผลถลอกนิดหน่อย รถเสียหายเล็กน้อย เมื่อเกิดอุบัติเหตุได้มีพลเมืองดีแจ้งตำรวจให้มาที่เกิดเหตุ และโกสายได้ไปถึงที่เกิดเหตุด้วยพอดี เนื่องจากโกสายรู้จักคนทั้งคู่จึงขอให้พูดคุยกันก่อน ตำรวจจึงให้คุยกันก่อน โกสายถามว่านายหมีจะว่าอย่างไร นายหมีก็ยอมรับว่าผิดจริงจะจ่ายค่าเสียหายให้ 3,000 บาท ซึ่งทั้งคู่ก็ยินยอมตกลงกันได้โดยไม่ต้องแจ้งความ

เรื่องที่ 47 รถชน

ข้อมูลโดย นายสุรพงศ์ หยงสตาร์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 ตำบลสุโสะ

เก็บข้อมูลวันที่ 27 มีนาคม 2552

วันที่ 27 มีนาคม 2552 เวลาประมาณ 11.00 น. ผู้ใหญ่สุรพงศ์ หยงสตาร์ขับรถจักรยานยนต์มาจากตำบลทุ่งยาว อำเภอปะเหลียน มาทางถนนสายสามแยกทุ่งยาว เมื่อมาถึงสามแยกเห็นตำรวจเปิดไฟไซเลนอยู่ ผู้ใหญ่จึงหยุดดูเห็นรถชนกันเป็นรถจักรยานยนต์ทั้งสองฝ่าย เห็นนายตะเหลบ หูเขียว อายุ 60 กว่าปี ลูกบ้านหมู่ที่ 3 ตำบลสุโสะยืนคุยอยู่กับนายแดง อายุประมาณ 25 ปี เป็นคนหมู่ที่ 1 ตำบลสุโสะ พร้อมกับตำรวจ 5 คนที่มาเจรจากันว่าอย่าเอาความต่อกัน แต่ทั้งสองฝ่ายทำท่าจะไม่ยอมต่อกันและจะเอาเรื่องกัน

ผู้ใหญ่จึงเข้าไปร่วมในการพูดคุยด้วยเห็นว่าเป็นลูกบ้านของตนเองอยู่ด้วย สืบสาวราวเรื่องแล้วเห็นว่าไม่หนักหนามากจึงบอกว่าให้ยุติเสียเพราะว่าถ้าเอาความตำรวจจะยึดรถไว้ทั้งคู่ นายแดงก็ยังทำท่าไม่ค่อยจะยอม ผู้ใหญ่จึงบอกว่าให้ยุติกันดีกว่าเพราะรถของทั้งสองก็เสียหายไม่มาก และทั้งสองก็ไม่ได้รับบาดเจ็บมากนัก

เมื่อเจรจาอยู่สักพักทั้งคู่จึงไม่เอาความต่อกัน หมวดโอภาส ที่เข้ามาเจรจาก็เลยกลับ และทั้งสองฝ่ายก็แยกย้ายกันกลับ จากที่ดูนายเหลบน่าจะมึนเมาอยู่ด้วย น่าจะเลี้ยวออกมาจากร้านแล้วรถนายแดงขับตรงมาจึงชนเอา

<u>เรื่องที่ 48 ขับรถชนจนเสียทรัพย์</u>

ชื่อและที่อยู่ผู้ให้ข้อมูล นายวิเชียร ใจสมุทร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ตำบลสุโสะ

บันทึกข้อมูลโดย นายวิเชียร ใจสมุทร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ตำบลสุโสะ

เหตุเกิดเมื่อปี 2547 ข้าพเจ้าได้รับแจ้งจากนาย ฉ. (นามสมมุติ) เป็นคนหมู่ที่ 7 มีอาชีพค้าขายมาแจ้งกับผู้ใหญ่ที่บ้านว่าได้ถูกรถจักรยานยนต์เฉี่ยวชนได้รับบาดเจ็บเล็กน้อย พร้อมกับรถเข็นขายของเสียหายบางส่วน ในตอนเย็นเวลาประมาณ 18.30 น.

ข้าพเจ้าได้ไปที่นาย ฉ. ผู้บาดเจ็บได้ให้รายละเอียดว่าเมื่อเวลา 18.00 น.ได้เข็นรถเข็นออกจากตลาดนัดสุโสะ ได้มีรถจักรยานยนต์ได้มาเฉี่ยวชนทำให้ได้รับบาดเจ็บพร้อมกับรถเข็นเสียหายบางส่วน นาย ฉ. บอกต่อไปว่าถ้าไม่กระโดดลงข้างทางจะได้รับบาดเจ็บมากกว่านี้

ข้าพเจ้าได้สอบถามต่อไปว่าแล้วตัวของผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์ได้รับบาดเจ็บหรือไม่ นาย ฉ. บอกว่าได้รับบาดเจ็บเล็กน้อยแค่ฉลอก รถจักรยานยนต์เสียหายเล็กน้อย คนขับรถได้รับบาดเจ็บพอสมควร มีคนนำตัวไปทำแผลที่สถานีอนามัยส่วนรถจักรยานยนต์ได้รับความเสียหาย นาย ฉ.บอกว่าบาดเจ็บกันไม่มาก ตัวเองเป็นฝ่ายที่ถูกชนก็ไม่ได้แจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ และก็ไม่ได้ติดใจอะไร

ประมาณ 1 สัปดาห์ต่อมา ในวันหนึ่งพ่อแม่ของผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์จะเรียกค่าเสียหายให้ซ่อมรถให้ ผู้ใหญ่จึงต้องประสานไปยังผู้ใหญ่บ้านของผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์ที่หมู่ที่ 10 คือผู้ใหญ่สุรเดช พร้อมกับแจ้งรายละเอียดทั้งหมดดังที่กล่าวมา ข้าพเจ้าพร้อมผู้ใหญ่สุรเดชให้ทั้งสองฝ่ายนัดเจรจากันโดยที่ข้าพเจ้าและผู้ใหญ่สุรเดชเป็นคนกลางประสานการไกล่เกลี่ยทั้งสองฝ่าย

เมื่อถึงวันนัดก็ไปเจรจากันที่บ้านของ นาย ฉ ตกลงกันว่าจ่ายเป็นค่าซ่อมรถจักรยานยนต์คนละครึ่ง ส่วนค่ารักษาพยาบาลไม่ต้อง นาย ฉ จึงยอมชดใช้ค่าซ่อมรถให้ 600 บาท เพราะจ่ายค่าซ่อมทั้งหมด 1,200 บาท

<u>เรื่องที่ 49 อุบัติเหตุ (รถชน)</u>

ข้อมูลโดย นายเฟิน ชูอ่อน ผู้ใหญ่บ้าน ม.8 ต.สุโสะ

นายวรเดช เวชสิทธิ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ม.8 ต.สุโสะ

เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2550 ได้เกิดอุบัติเหตุรถชนบนถนนใหญ่สายตรังปะเหลียน ที่หมู่ 1 ตำบลท่าพญา อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง โดยคู่กรณี คือ นางสาววศินา เอ้งฉ้วน อายุ 23 ปี อยู่บ้านเลขที่ 89 หมู่ที่ 2 ตำบลควนธานี อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ผู้ขับรถยนต์ทะเบียน พว.7823 กทม.รถไม่ได้ทำประกัน กับนายภาคิน อักษรพันธ์ อายุ 46 ปี อยู่บ้านเลขที่ 829/4 ถนนประชาชื่น เขตบางซื่อ กรุงเทพฯ ผู้ขับขี่รถยนต์ทะเบียน 1 ว.8197 กทม. เหตุการณ์เกิดขึ้นขณะที่นางสาววศินาขับรถเก๋งมาแล้วหยุดจอดข้างทางนายภาคินซึ่งขับตามหลังหยุดไม่ทันจึงชนท้าย

ทั้งคู่ได้ไปตกลงเจรจาค่าเสียหายกันที่สถานีตำรวจภูธรอำเภอปะเหลียน (สภอ.ปะเหลียน) โดยมีร้อยตำรวจโทสมจิตร หมะโอะ เป็นคนกลางในการเจรจาไกล่เกลี่ย โดยนายภาคิน อักษรพันธ์ ยินยอมชดใช้ค่าเสียหายเป็นเงิน 40,000 บาท โดยแบ่งจ่าย 2 งวด งวดแรก 20,000 บาท จะจ่ายให้ในวันที่ 7 มีนาคม 2550 ส่วนอีก 20,000 บาทจะจ่ายให้ในวันที่ 22 มีนาคม 2550 ซึ่งการตกลงครั้งนี้เป็นไปด้วยความสมัครใจของทั้งสองฝ่าย

จนกระทั่งครบกำหนดชำระเงินงวดที่ 1 วันที่ 7 มีนาคม 2550 นายภาคิน อักษรพันธ์ ซึ่งทำงานอยู่ที่กรุงเทพฯ ก็ยังไม่ยอมจ่ายเงินให้นางสาววศินา เอ้งฉ้วน นางสาววศินาได้ทวงถามทางโทรศัพท์หลายครั้งแต่ทำเฉยๆ เรื่อยมา จนยินยอมชำระงวดแรกให้ 20,000 บาท ในวันที่ 20 มีนาคม 2550 พอถึงกำหนดชำระงวดที่ 2 นายภาคินก็ไม่ยอมชำระเงินให้อีก ซ้ำไม่สามารถติดต่อได้ จนเวลาล่วงเลยมา 3 เดือน นายสมฤทธิ์ เอ้งฉ้วน อยู่หมู่ที่ 1 ซึ่งเป็นบิดาของนางสาววศินาได้มาปรึกษานายเฟิน ชูอ่อน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 ตำบลสุโสะ และนายวรเดช เวชสิทธิ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเพราะเป็นเพื่อนกัน ปรึกษาว่าจะดำเนินการอย่างไรในการทวงถามเพื่อไม่ต้องฟ้องร้องต่อศาล ผู้ใหญ่เฟินและนายวรเดชได้สืบทราบว่านายภาคิน มีบิดาชื่อนายนับ อักษรพันธ์ ซึ่งเป็นอดีตผู้ใหญ่บ้านอยู่ที่นาทอน อำเภอทุ้งหว้า เมื่อทราบดังนั้นผู้ใหญ่เฟินและนายวรเดชได้ไปหาบิดาของนายภาคิน และได้เล่าเหตุการณ์ต่างๆให้ฟัง ทางบิดาของนายภาคินได้รับผิดชอบชดใช้ให้แทน เรื่องจึงได้ยุติ

รถที่เสียหายซ่อมที่อู่ในเมืองทับเที่ยง ค่าซ่อมก็ประเมินราคาโดยอู่ รถออกจากอู่ได้เมื่อตอนจ่ายค่าซ่อมหมดเป็นเวลา 5 เดือน

ปัจจุบันนี้นางสาววิศินา เสียชีวิตไปแล้ว เนื่องจากประสบอุบัติเหตุขณะที่ขับรถจักรยานยนต์ ในตลาดทับเที่ยง โดนรถยนต์ชนจนเสียชีวิต

<u>เรื่องที่ 50 อุบัติเหตุ</u>

ข้อมูลโดย นายเฟิน ชูอ่อน ผู้ใหญ่บ้าน ม.8 ต.สุโสะ

นายวรเดช เวชสิทธิ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ม.8 ต.สุโสะ

วันที่ 1 ธันวาคม 2551 เวลาประมาณ 19.00 น. ได้มีนายลิ้ม (ไม่ทราบนามสกุล) ที่อยู่หมู่ที่ 1 ตำบลทุ่งยาว อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง ขับรถกระบะพาเมียไปซื้อของ เกิดอุบัติเหตุรถชนกัน จึงได้โทรมาหานายวรเดช เวชสิทธิ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 ตำบลสุโสะ ว่าให้มาช่วยเคลียร์เรื่องอุบัติเหตุรถชนกันได้รับความเสียหาย

นายวรเดชได้มายังที่เกิดเหตุที่ตลาดทุ่งยาว ห้องแถวทางไปสตูล บริเวณห้องแถวนั้นเรียกว่าหัวโค้ง ที่เกิดเหตุพบว่ามีรถยนต์ของนายลิ้มตรงกลางรถมีรอยบุบ ทราบว่ารถอีกคันเป็นของนางช้อย (ไม่ทราบนามสกุล) จากการสอบถามผู้เห็นเหตุการณ์และคู่กรณีทั้งสอง ทราบว่านายลิ้มขับรถมาตามถนนในซอยหมู่บ้านด้วยความระมัดระวัง บุตรของนางช้อยเป็นผู้ขับรถกระบะถอยหลังเพื่อนำรถออกจากในบ้าน โดยไม่มองดูด้านหลังให้ดี ทำให้รถของนางช้อยพุ่งไปชนตรงกลางรถยนต์ของนายลิ้มได้รับความเสียหาย

นายวรเดชได้พยายามพูดไกล่เกลี่ยให้นางช้อยชดใช้ค่าเสียหาย นางช้อยไม่ตกลง นายวรเดชได้โทรศัพท์ไปหา ด.ต.บำรุง นวลศรี เจ้าหน้าที่ตำรวจประจำ สภอ.ปะเหลียน ที่เป็นน้องเขยของนางช้อย ให้มาช่วยไกล่เกลี่ย ลูกชายนางช้อยก็ไม่ยอมชดใช้ค่าเสียหาย อ้างว่ารถถอยออกจากบ้านของตนเองไม่มีความผิด นายวรเดชได้ชี้แจงให้ฟังว่าถึงเป็นบ้านของตนเอง แต่ถอยรถโดยไม่ระวังไปชนตรงกลางรถยนต์คนอื่นทำให้ได้รับความเสียหาย และบอกว่าถ้าตกลงกันไม่ได้เรื่องจะต้องถึงโรงพัก และอาจยืดเยื้อถึงศาล ทำให้เสียค่าใช้จ่ายมากยิ่งขึ้น แถมซ้ำต้องเสียเวลาทำมาหากิน ที่จริงนางช้อยแกมีรถบัสวิ่งโดยสารก็มีความรู้เรื่องกฎจราจรดี

ยืนพูดไกล่เกลี่ยกันอยู่ถึง 2 ชั่วโมงโดยที่ไม่ได้เคลื่อนย้ายรถ จนนางช้อยตกลงรับผิดชอบ รับซ่อมรถของนายลิ้มให้อยู่ในสภาพเหมือนเดิม นายวรเดชจึงได้ตามช่างมาประเมินราคาซ่อม ปรากฏว่าเป็นเงิน 10,000 บาท และนำรถเข้าอู่ซ่อมอยู่ 12 วันจึงเสร็จเรียบร้อย นายวรเดชได้ไปเอาเงินค่าซ่อมจากนางช้อยจำนวน 10,000 บาท ไปจ่ายที่อู่ ทำให้ทั้งคู่ไม่ต้องฟ้องร้องกัน

<u>เรื่องที่ 51 อุบัติเหตุ (รถชน)</u>

ชื่อและที่อยู่ผู้ให้ข้อมูล นายสุรเดช รองเดช ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 10 ตำบลสุโสะ

เก็บข้อมูลวันที่ 12 มีนาคม 2552

เหตุเกิดเมื่อปี 2552 วันหนึ่งเวลาประมาณ 15.00 น. นายสมศักดิ์ ทองดี บ้านอยู่หมู่ 10 ตำบลสุโสะ ได้เกิดอุบัติเหตุรถชน (รถเครื่องกับรถเครื่อง) กับนายนัด บริเวณหาดเลา ตำบลแหลมสอม อำเภอปะเหลียน สาเหตุเกิดจากนายนัดคู่กรณี (คนแหลมสอม) ได้ขี่รถออกมาจากซอย ส่วนนายสมศักดิ์วิ่งบนถนนสายหลัก แต่นายนัดไม่ทันเห็นเลยเลี้ยวรถออกมาปาดหน้า ทำให้รถชนเข้าอย่างจัง และล้มด้วยกันทั้งคู่ ทั้งสองคนได้รับบาดเจ็บ ชาวบ้านที่อยู่แถบนั้นได้พาไปโรงพยาบาล ระหว่างนั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ไปยังที่เกิดเหตุเพื่อทำแผนที่ เก็บร่องรอยรวมทั้งหลักฐานของการเกิดอุบัติเหตุดังกล่าว และนำรถทั้งสองคันไปโรงพักหนองเอื้อง

จากนั้น 3 วัน หลังจากที่ออกจากโรงพยาบาลแล้ว ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจได้นัดทั้งสองฝ่ายเคลียร์กันที่โรงพัก วันนัดนายสมศักดิ์ได้ชวนผู้ใหญ่ไปโรงพัก ส่วนนายนัดก็ได้พาผู้ใหญ่มาด้วยเช่นกัน ทั้งสองฝ่ายได้ตกลงกัน โดยนายสมศักดิ์เรียกค่าซ่อมรถบวกกับค่าเสียเวลาเนื่องจากไม่ได้ทำงาน เป็นเงิน 15,000 บาท แต่นายนัดต่อรองเหลือ 10,000 บาท ส่วนค่ารักษาพยาบาลนั้นใช้ พรบ.ทั้งสองฝ่าย โดยนายนัดสัญญาว่าจะนำเงินมามอบให้หลังจากนี้ 5 วันที่โรงพัก

วันนัดคู่กรณีไม่ได้มาด้วยมีเพียงผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายเท่านั้นที่มา ผู้ใหญ่ฝ่ายนายนัดได้มอบเงินจำนวน 10,000 บาทให้กับผู้ใหญ่ ตำรวจได้ลงบันทึกประจำวันไว้เป็นหลักฐาน โดยลงว่าขับรถโดยประมาททั้งสองคน เพราะฉะนั้นปรับทั้งสองฝ่าย และคู่กรณียอมความกัน

การวิเคราะห์เรื่องทีละเรื่องได้ประโยชน์มาก เพราะทำให้รู้สาเหตุรอบด้าน เห็นผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เรียนรู้วิธีการจัดการปัญหาทั้งแบบชาวบ้านทำเอง และที่หน่วยงานทำ เกิดความเข้าใจกระบวนการ รู้จุดดีจุดด้อยของระบบไกล่เกลี่ยและกระบวนการยุติธรรม และทำให้ได้บทเรียนต่อการทำงานต่อไปได้ หลายเรื่องให้แง่คิดที่จะเปลี่ยนแปลงความคิดของคนเราได้ ทำให้เกิดจิตสำนึกที่ดีขึ้นมาได้ บางเรื่องบ่งบอกชัดว่าผู้นำใช้อำนาจ ทั้งที่แฝงไปด้วยอำนาจล้วนๆ และบารมี ดังนั้นการนำมาเรียนรู้ พูดคุยแลกเปลี่ยนจะเป็นวิธีการหนึ่งของการที่จะช่วยผลักดันให้ผู้ไกล่เกลี่ยเองก็ต้องปรับปรุงการไกล่เกลี่ย อีกทั้งการวิเคราะห์ทำให้เรารู้สภาพปัญหาของสังคมในปัจจุบันได้ชัดเจนขึ้น เพราะข้อมูลคือความจริงที่เกิด เพราะฉะนั้นถ้าเอา

ความจริงมาพูดมาคุย มาวิเคราะห์ก็จะส่งผลกระทบต่อจิตสำนึกได้ระดับหนึ่ง ผู้ที่ปิดบังตนเอง เอารัดเอาเปรียบก็อาจต้องปรับตัวเพราะสังคมเปิดเผยมากขึ้น แต่ในการวิเคราะห์นั้นบางครั้งก็ต้องมีผู้รู้หรือเข้าใจในทฤษฎีมาช่วยบอก อย่างเช่นมีอาจารย์ไพสิฐ อาจารย์ชัยวัฒน์ หรืออาจารย์สมเจตนา ที่ช่วยบอกในเวทีเครือข่ายจังหวัดตรัง แต่ข้อมูลที่เก็บบันทึกมานี้ก็ไม่ใช่ว่าถูกต้องสมบูรณ์ร้อยเปอร์เซ็นต์ บางเรื่องก็ยังไม่ได้ตรวจสอบกับฝ่ายผู้กระทำผิด หรือผู้ถูกกระทำ หรือแม้แต่ผู้ให้ข้อมูลเองก็ใช่ว่าจะให้ความจริงได้ทั้งหมด บางอย่างก็ถือว่าเป็นสิทธิในการปกปิด บางอย่างก็หลงๆ ลืมๆ บ้าง บางอย่างก็เกิดจากกระบวนการซับซ้อนทางด้านความคิด ทัศนคติ ความรู้สึก และช่วงจังหวะขณะเกิดเหตุ แต่ทั้งนี้ต้องดูที่แก่นหลัก จับแก่นให้ได้แล้วจะรู้ว่าข้อมูลทุกเรื่องมีประโยชน์ ดังนั้นการเก็บเกี่ยวบทเรียนแต่ละมุมและแต่ละคนจึงต่างกัน บางคนยอมรับ เปิดใจ ก็จะรับบทเรียนได้มาก อย่างเช่น

- บางเรื่องก็บอกว่ายุคนี้เทคโนโลยี การสื่อสาร การคมนาคมสะดวก การจะห้ามคนพบปะกันนั้นไม่ได้อีกแล้ว เมื่อคนมีอารมณ์ ความรู้สึก จึงเกิดเหตุได้ง่ายกว่าอดีต
- กระบวนการยุติธรรมเป็นระบบที่เป็นการใช้อย่างถูกต้อง และถูกปลูกฝังว่าเราต้องใช้กระบวนการยุติธรรม
- บางเรื่องก็บอกว่าเป็นเพราะนิสัยหรือพฤติกรรมของคน เพราะคนไหนล้ำแดนก็จะล้ำแดนคนอื่นตลอด หรือคนไหนที่มีพฤติกรรมขโมยก็จะเป็นคนนั้นที่กระทำอยู่บ่อยครั้งในชุมชน

อาจารย์ไพสิฐ พาณิชย์กุล ได้สรุปไว้ในเวทีแลกเปลี่ยนของเครือข่ายฯ ว่าข้อมูลที่เราเก็บรวบรวมนั้นสามารถนำไปใช้พัฒนาได้ อย่างเช่น การยืนยันถึงศักยภาพและภูมิปัญญาความสามารถของชุมชนในการจัดการปัญหาความขัดแย้ง การมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมของสังคม ได้องค์ความรู้ที่อยู่ในชุมชน และความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่ เป็นคำตอบและรูปแบบในการปฏิรูประบบราชการ เกิดความหมายทางวิชาการที่ชาวบ้านวางกรอบว่าความเป็นธรรมแบบชาวบ้านเป็นเช่นไร

นอกจากนี้เรื่องราวที่เก็บบันทึกได้ทั้งหมดได้นำมาจัดแบ่งกลุ่มแบ่งประเด็นปัญหาและการจัดการ สำหรับการแบ่งกลุ่มนั้นเราแบ่งว่าเรื่องไปจบที่ระดับใด ดังนั้นบางเรื่องที่ถึงศาลแล้วแต่ก็มาจบที่ชุมชนก็มี โดยสรุปเรื่องที่เก็บบันทึก 136 ผลดังแสดงในตาราง

ประเด็นปัญหา	จำนวนเรื่อง	ผลการจัดการปัญหา		
		ไกล่เกลี่ยจบในชุมชน	จบที่โรงพัก	จบที่ศาล
ที่ดิน	24	21	-	3
ทะเลาะวิวาท	22	15	1	6
ลักขโมย	19	14	3	2
บุกรุกที่สาธารณะ	14	10	1	3
ชู้สาว	14	13	-	1
ซื้อ-ขาย-จำนอง- ออมทรัพย์	11	9	-	2
อุบัติเหตุ	10	9	1	-
เยาวชน	6	4	-	2
โครงการของภาครัฐ	7	7	-	-
สัตว์เลี้ยงกินยาง	4	4	-	-
อื่นๆ	5	3	1	1
รวม	**136**	**109**	**7**	**20**
เปอร์เซ็นต์		**80.15**	**5.15**	**14.70**

จากข้อมูลทั้งหมด 136 เรื่อง ซึ่งไม่ใช่ข้อมูลทั้งหมดของชุมชน แต่เป็นการเก็บข้อมูลย้อนหลังที่จำได้ และสามารถจะเก็บบันทึกได้ พบว่าจากเรื่องที่รวบรวมได้มีเรื่องที่ชุมชนสามารถจัดการให้จบที่ชุมชนถึง 109 เรื่องคิดเป็น 80.15 เปอร์เซ็นต์ เห็นได้ว่าชุมชนสามารถจัดการปัญหาความขัดแย้งได้ในจำนวนที่สูงมาก ที่จบที่โรงพักมี 5.15 เปอร์เซ็นต์ และที่จบที่ศาล 14.70 เปอร์เซ็นต์ เรื่องที่ถึงศาลแม้จะดูจำนวนน้อย แต่เมื่อไปดูเนื้อเรื่องหรือความจริงของสภาพการไปสู่ศาลจะพบความสูญเสียมากมาย

ปัญหาที่เป็นอันดับหนึ่งคือปัญหาเรื่องที่ดิน ลักษณะของปัญหาก็แบ่งออกได้เป็นเรื่องชิงแดน มรดก ปิดทางเข้า ซึ่งปัญหาที่ดินโดยพื้นฐานเป็นคดีแพ่ง และชุมชนก็สามารถไกล่เกลี่ยได้เกือบหมด ปัญหาอันดับที่สอง คือปัญหาทะเลาะวิวาท ถือได้ว่าเป็นเรื่องปกติของคนที่มีอารมณ์ความรู้สึกเมื่อไม่พอใจต่อกันก็มักจะลงไม้ลงมือ แต่ที่ตำบลสุโสะนั้นค่อนข้างจะเกิดบ่อยและก็สามารถไกล่เกลี่ยกันได้มาก แต่หลายเรื่องต้องไปถึงศาลเพราะเป็นเรื่องที่ร้ายแรงถึงฆ่ากันตาย หรือพยายามฆ่า และผู้เสียหายก็มักไม่ยอมไกล่เกลี่ยด้วยความโมโห หรือมีมือที่สามคอยแนะนำไม่ให้ยอมความกัน ปัญหาอันดับที่สามคือปัญหาเรื่องลักขโมยเป็นเรื่องที่สามารถ

ไกล่เกลี่ยกันได้มาก ปัญหาอันดับที่สี่คือปัญหาบุกรุกที่สาธารณะถือได้ว่าปัญหานี้บ่งบอกถึงการที่ชาวบ้านยังบุกรุกพื้นที่ของรัฐดังนั้นจำเป็นที่จะต้องศึกษาต่อไปว่าเพราะเหตุใด และต้องแก้ไขเช่นไร ปัญหาอันดับที่ห้าคือปัญหาเรื่องชู้สาว ส่วนใหญ่เป็นเรื่องหนีตามกันไปของหญิงสาวกับชายหนุ่ม ในกรณีที่ฝ่ายหญิงอายุเกิน 18 ปีแล้วก็ไม่เป็นไรสามารถคุยไกล่เกลี่ยกันได้เพราะกฎหมายไม่ได้เปิดช่องว่างนัก แต่เรื่องที่เด็กสาวอายุต่ำกว่า 15 ปีมักเป็นปัญหาที่ยังแก้กันไม่ตกเมื่อพ่อแม่ฝ่ายหญิงไม่ยอม แล้วตำรวจบันทึกรับแจ้งความและเอาเป็นช่องทางหาเงินโดยอ้างว่าเป็นคดีอาญาที่ยอมความไม่ได้ และบ่งบอกถึงสภาพสังคมที่คนหนุ่มสาว (เยาวชน) อยู่กินกันเร็วโดยวุฒิภาวะยังไม่ถึง ส่วนปัญหาประเด็นอื่นๆ ก็เป็นเรื่องซื้อขาย-จำนอง-ออมทรัพย์ เรื่องอุบัติเหตุ โครงการของภาครัฐ สัตว์เลี้ยง และอื่นๆ และส่วนใหญ่ก็ไกล่เกลี่ยกันได้สำเร็จ สำหรับข้อมูลชุดนี้นั้นยังสามารถแบ่งเป็นประเด็นได้หลากหลายซึ่งอาจแตกต่างจากที่ทำแล้วนี้ก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการนำไปใช้ประโยชน์ต่อ ข้อมูลที่ได้มานี้ก็ยังไม่ได้วิเคราะห์ให้ละเอียดทุกเรื่อง จึงยังสามารถจัดการวิเคราะห์สังเคราะห์และจัดการด้านอื่นๆ ได้อีก และที่ทีมวิจัยดำเนินการวิเคราะห์นั้นไม่ใช่การวิเคราะห์เชิงวิชาการแต่เป็นการมองแบบชาวบ้านมองเท่านั้น

2. สร้างการเรียนรู้กับชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานของรัฐ

การสร้างการเรียนรู้จากข้อมูลที่วิเคราะห์และการปฏิบัติการทำงานจริง ให้กับชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานของรัฐ นั้นทีมวิจัยใช้วิธีการที่หลากหลายกันไป ได้แก่

1. การจัดเวทีนำเสนอระดับหมู่บ้าน ซึ่งจะเชิญทั้งชาวบ้าน อบต. แกนนำในชุมชน และเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐ มาร่วมในเวที โดยมีการนำเสนอการทำงานและผลการดำเนินงานของทีมวิจัยกรรมการศูนย์ฯ เป็นหลัก จากนั้นก็ให้ชาวบ้านได้ซักถามถึงข้อสงสัยที่มีอยู่กับกรรมการศูนย์หรือเจ้าหน้าที่ที่เชิญมาคือ ทนายความ

การนำเสนอในเวทีระดับหมู่บ้านเน้นการให้แง่คิดว่ากระบวนการยุติธรรมชุมชนดีอย่างไร โดยยกจากเรื่องที่เกิดขึ้นจริง ผลจากเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริง การเรียนรู้จากเรื่องราว ส่วนแง่คิดถึงการใช้กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักก็ยกตัวอย่างเรื่องจริง แล้วชี้ให้เห็นบทเรียนแง่คิดต่างๆ ตามที่ทีมจะสามารถวิเคราะห์ได้ และเมื่อชาวบ้านมีข้อสงสัยเกี่ยวกับปัญหาที่ตนเองประสบก็ได้ทนายความที่มีความรู้เฉพาะด้านกฎหมายมาช่วยบอกให้รู้โดยคำพูดที่เข้าใจได้ง่ายๆ

2. เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเครือข่ายยุติธรรมตรัง เมื่อได้เข้าร่วมเวทีกับเพื่อนเครือข่าย มีหน่วยงานต่างๆ เข้าร่วมด้วย ตัวแทนของทีมวิจัยก็จะได้เล่าประสบการณ์การปฏิบัติการแก้ไขปัญหาจากพื้นที่จริง ได้ทบทวนการทำงานระหว่างทางเป็นระยะ ทำให้เราเองได้คิดทบทวนและเข้าใจการทำงานมากขึ้น ส่วนผู้ที่เกี่ยวข้อง เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐได้รับรู้ เข้าใจ และประมวลสิ่งที่พวกเราทำได้

3. เวทีนำเสนอต่อสาธารณะ เป็นเวทีที่ทำให้เราได้นำเสนอสิ่งที่เราได้เรียนรู้ ซึ่งผู้เข้าร่วมในเวทีระดับนี้มีความหลากหลายและหลายระดับมาก ทั้งระดับจังหวัด และระดับประเทศ ก็คาดว่ากระบวนการที่ชุมชนใช้คงจะเป็นประโยชน์ในการทำให้ผู้อื่นได้เข้าใจและเรียนรู้ไปพร้อมกันได้

4. การใช้การบอกเล่าปากต่อปาก ทั้งต่อชุมชน และหน่วยงาน เนื่องจากกรรมการศูนย์และคนในชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีกันอยู่แล้ว ดังนั้นการสื่อสารให้ชาวบ้านได้รู้ถึงกระบวนการจัดการที่ดี (กระบวนการยุติธรรมชุมชน) ที่ไม่ทำให้เราซึ่งเป็นพี่น้องต้องโกรธเคืองกัน ไม่ต้องสูญเสียเงิน เสียเวลา เสียความรู้สึกกัน ส่วนการบอกต่อเจ้าหน้าที่นั้นได้มีการบอกต่อนายอำเภอ ปลัดอำเภอให้ได้รับรู้ถึงการทำงานเป็นทีมของศูนย์ฯ ซึ่งงานในภารกิจของศูนย์กับของอำเภอก็คืองานเดียวกัน

ผลจากการเรียนรู้เป็นดังนี้

<u>ได้บทเรียนแง่คิดความรู้ด้านกระบวนการยุติธรรมชุมชน</u>

การทำวิจัยโดยการเรียนรู้เช่นนี้ทำให้เราได้ความหมายหรือกรอบคิดของยุติธรรมชุมชนว่าเป็นการจัดการปัญหาทุกปัญหาให้กับชาวบ้านด้วยความเป็นธรรม โดยคนในชุมชนเป็นผู้ดูแลกันเอง และมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐเป็นผู้หนุนเสริม ให้ความรู้ ให้ความถูกต้อง จากการทำงานสามารถสรุปถึงลักษณะของกระบวนการยุติธรรมชุมชนได้ดังนี้

เป็นระบบของความศรัทธา คุณธรรม จริยธรรม คุณค่าโดยธรรมชาติ คนที่เข้ามาเป็นอาสาฯ หรือทำงานแก้ไขปัญหาให้ชุมชนต้องมีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตเมตตา เป็นคนมีบารมี รู้จักคนในชุมชนดี มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในชุมชน เป็นกลาง เป็นธรรม เอาใจเขามาใส่ใจเรา อยากเห็นความสงบสุขในชุมชน ไม่ใช่เป็นผู้นำเพื่อสนองอำนาจหรือสร้างฐานะเพียงอย่างเดียว เพราะการไกล่เกลี่ยต้องใช้ความอดทน และคำนึงถึงการเป็นผู้เสียสละต่อคนในชุมชน เป็นระบบที่ทำกันมาแต่เดิม

เป็นระบบการสร้างผู้นำให้ชาวบ้านได้พึ่งพา ในอดีตผู้นำมาจากการเลือกคนที่ทุกคนให้การเคารพนับถือ ไม่มีระบบการเลือกตั้งแบบลงคะแนนเสียงอย่างปัจจุบัน จำนวนคนในชุมชนหรือหย่อมบ้านหนึ่งยังไม่ได้มากนัก กระแสความเปลี่ยนแปลงต่างๆยังไม่มาก จึงควบคุมดูแลกันง่าย ผู้นำใช้อำนาจบารมีที่สามารถควบคุมให้อยู่ในระบบระเบียบได้ง่าย แต่ปัจจุบันนั้นสังคมไม่ได้เป็นเช่นอดีต เราไม่อาจหยุดความเปลี่ยนแปลงได้ การพัฒนาทางด้านสิ่งสาธารณูปโภค บริโภค การพัฒนาเศรษฐกิจ ระบบการศึกษา ทำให้ปัญหาซับซ้อนขึ้น สังคมมีความซับซ้อนขึ้น ระบบการปกครองแบบมีกำนัน ดูแลระดับตำบล ผู้ใหญ่บ้านดูแลลูกบ้านระดับหมู่บ้าน มีองค์การบริหารส่วนตำบลกำกับดูแลด้านการบริหารในระดับตำบลอีก แม้ผู้นำจะมาจากการเลือกตั้งโดยระบบลงคะแนนเสียง แต่ระบบการเลือกตั้งกลับทำให้ผู้ที่มีความต้องการอยากมีอำนาจอยากได้ตำแหน่งใช้เป็นช่องทางในการได้มา มีการกล่าวกันว่าผู้นำซื้อเสียงกันมาทั้งนั้น แต่มันไม่ได้เป็นเช่นนั้นทั้งหมด แม้ระบบการเลือกตั้งโดยการลงคะแนนเสียงทำให้ผู้ที่คิดอยากมีอำนาจใช้ช่องทางซื้อเสียงได้ ใช้พวกพ้องได้ แต่ถึงอย่างไรคนดีก็ยังมีอยู่และคาดว่าผู้นำที่เป็นอยู่ ณ ปัจจุบันก็ยังเป็นคนดีอยู่มาก ส่วนชาวบ้านธรรมดาที่ไม่ได้เข้าศึกษาเล่าเรียนสูง จิตใจยังบริสุทธิ์ และถูกปลูกฝังความคิดความเชื่อได้ยังมีอยู่มาก หากเขากลายเป็นผู้ด้อยในสังคมก็ทำให้ผู้มีการศึกษาสูงคอยเอาเปรียบโดยผ่านระบบการทำงานต่างๆ ดังนั้นหากได้ผู้นำที่ดีก็คือคนที่จะคอยดูแลความเป็นธรรมให้กับชาวบ้าน จะช่วยทำให้ชาวบ้านเกิดการเรียนรู้

ขณะที่ประเทศไทยเลือกใช้กระบวนการศาลแบบระบบกล่าวหา ชาวบ้านธรรมดา ตาสีตาสา หรือชาวบ้านที่เป็นไปตามกระแสการพัฒนาก็ไปพึ่งพาเพื่อการเอาแพ้

เอาชนะกันมากขึ้น แต่ถึงอย่างไรก็ตามการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เป็นระบบชุมชนก็ยังถูกถ่ายทอดมารุ่นต่อรุ่น ผู้นำเองก็ยังพอมีจิตใจดีต่อญาติพี่น้องชาวบ้านกัน แม้จะไม่ทุกคนแต่เมื่อส่วนใหญ่ยังดีก็คงไม่แย่เสียทีเดียว ยังมีรูปแบบระบบที่ใช้คือความเป็นธรรมชาติของความเป็นเพื่อน คือการใช้ความรักความเมตตา บารมี และให้คนผิดได้รับการลงโทษตามเหมาะสม ไม่รุนแรง แต่ให้คนผิดยอมรับผิด แล้วทำให้ผู้ถูกกระทำรู้สึกถึงการได้รับความเป็นธรรมโดยการขอโทษ ยอมให้อภัย ซึ่งจะยังคงความสัมพันธ์ความรู้สึกอันดีต่อกันไว้ และจากการศึกษาข้อมูลก็ยังยืนยันว่าชาวบ้านยังต้องการพึ่งพาผู้นำ เพราะกฎหมายเข้าถึงยาก ระบบการทำงานของเจ้าหน้าที่ภาครัฐไม่เป็นธรรม แค่การไปติดต่อก็ถูกแบ่งชนชั้นแล้ว เจ้าหน้าที่บางคนใช้อำนาจโดยไม่รู้ตัว คิดว่าตนเองมีการศึกษาสูง ส่วนชาวบ้านเกรงกลัวเจ้าหน้าที่เพราะคิดว่าตนเองเรียนหนังสือน้อยกว่า ดังนั้นผู้นำชุมชนจึงเป็นดังเพื่อน ดังพี่ และพ่อบ้านที่ต้องคอยติดตามช่วยดูแลลูกบ้าน และยิ่งผู้นำคือญาติ คือพวกพ้องเดียวกัน การดูแลประชาชนโดยคนในชุมชนจึงดีกว่าเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่ไม่เคยแม้แต่จะรู้จักกับชาวบ้านเลย แต่ทั้งนี้หากเจ้าหน้าที่คนใดมีจิตใจดี โอบอ้อมอารี ใส่ใจในความเป็นเพื่อนมนุษย์ก็ถือว่าโชคดีของชาวบ้านไป กระบวนการยุติธรรมชุมชนแม้จะถูกมองข้ามไปแต่ตอนนี้ชาวบ้านกลับมาให้การยอมรับมากขึ้นแล้วเนื่องจากสามารถแก้ปัญหาให้ชาวบ้านได้โดยมีค่าใช้จ่ายน้อยหรือไม่มีค่าใช้จ่ายเลย ประหยัดเวลา หลักจากแก้ปัญหาแล้วแต่ละฝ่ายยังรักกัน สามัคคีกันเหมือนเดิม ไม่ต้องขึ้นโรงขึ้นศาล ใช้เวลาน้อย การจัดการก็ไม่มีแพ้มีชนะ เน้นความรักความเป็นพี่เป็นน้อง จนรวยเท่าเทียมกัน และดูแลชาวบ้านได้ตลอด 24 ชั่วโมง

เป้าหมายหรือความคาดหวังในการจัดการปัญหาความขัดแย้งหรือปัญหาต่างๆในชุมชนเป็นไปเพื่อให้สองฝ่ายหรือผู้มีปัญหาดีต่อกัน เกิดความเป็นธรรม ให้ความสัมพันธ์ของทุกคนยังเหมือนเดิม ลดความสูญเสีย เกิดความเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย จึงเป็นวิธีการที่ไม่ได้เป็นหลักทฤษฎีทางวิชาการ แต่ความเป็นมนุษย์จะถูกปลูกฝังมา เป็นการใช้ความรัก ใช้ใจ ใช้ความสำนึกภายใน เพื่อให้ทุกอย่างเกิดความดีงาม ระบบจึงไม่ได้ตายตัว มีความยืดหยุ่นขึ้นกับสถานการณ์ที่เกิด และความเปลี่ยนแปลงของสังคมด้วย ไม่จำเป็นต้องลงโทษด้วยวิธีรุนแรงอย่างกระบวนการกระแสหลักทำอย่างการขังคุก หรือประหารชีวิต

ความหมาย จากการทำงานเรียนรู้เรื่องการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนนั้นแม้จะศึกษาในเรื่องความขัดแย้งแต่ค้นพบว่า ความหมายของยุติธรรมชุมชนนั้นกว้างครอบคลุมทุกด้าน จากการถอดบทเรียนในเวทีของเครือข่ายได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นการยุติปัญหาโดยก่อให้เกิดความเป็นธรรมในชุมชน โดยชุมชนเป็นผู้แก้ปัญหาภายในชุมชนเอง ทำให้เกิดความพึงพอใจของทุกฝ่าย อยู่ภายใต้เงื่อนไขปัจจัยที่เหมาะสมของชุมชนนั้นๆ

การลงโทษผู้กระทำผิดมีความยืดหยุ่นหลากหลาย ชดใช้ตามวิธีการที่เหมาะสม อย่างเช่น กรณีชายหญิงหนีตามก็ให้มีการแต่งงานให้ถูกต้องตามประเพณีไม่ต้องจ่ายค่าชดใช้ตามที่กฎหมายระบุ

<u>ได้บทเรียนแง่คิดความรู้ด้านกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก</u>

ความเชื่อของคนในสังคม อย่างที่อาจารย์สมเจตนา มุนีโมไนย กล่าวไว้ในเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตรังครั้งที่ 1 ว่ากลไกที่จะทำให้เกิดการไกล่เกลี่ยมีความยากง่ายขึ้นกับความเชื่อด้วย ในสังคมวิทยาศาสตร์อย่างปัจจุบันนั้นจะอ้างถึงกฎหมาย ขั้นตอนที่กำหนดไว้ กฎเกณฑ์ต่างๆ ที่เป็นลายลักษณ์อักษร สังคมจึงไม่มีการสนใจความรู้สึก สภาพจิตใจ การทำงานตามระบบ ขาดจิตวิญญาณ

เป็นระบบกล่าวหา ตัดสินถูกผิด เป็นการจัดการโดยกระบวนการที่เรียกว่ากระบวนการยุติธรรม เขาเรียกกันว่าระบบกล่าวหา ตัดสินถูกผิด โดยส่วนใหญ่ชาวบ้านหรือผู้ที่ต้องการใช้ระบบศาลต้องการต่อสู้เพื่อการเอาชนะกับอีกฝ่าย เป็นการใช้ทนายความหาหลักฐานเพื่อมายืนยันและกล่าวหาให้ผู้อื่นเป็นผู้ผิด หรือไม่โจทย์ก็เป็นอัยการที่ได้พยานหลักฐานจากตำรวจ กระบวนการยุติธรรมเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนมีหลายแบบ ยากต่อการเข้าใจ มีศัพท์เฉพาะ แบ่งแยกชนิดคดี แบ่งแยกกฎหมาย การดำเนินการสำหรับชาวบ้านถือว่าซับซ้อนมาก เป็นเรื่องเฉพาะด้าน ชาวบ้านธรรมดาไม่เข้าใจ ต้องพึ่งผู้รู้ด้านนั้นๆ คือทนายความ ผู้พิพากษา ตำรวจ หรืออื่นๆ แต่พอพึ่งก็ไม่รู้ว่าเป็นธรรมหรือไม่ เป็นกระบวนการที่คิดว่าไม่ได้สร้างความเป็นธรรมอย่างแท้จริง ยังซ่อนเงื่อนในบางครั้ง

มีกฎหมายควบคุม บังคับใช้ และข้อกฎหมายก็เพิ่มขึ้นตลอด กระบวนการยุติธรรมมีการเปลี่ยนแปลงตลอด อย่างเรื่องการประกันตัวของแต่ละคดี พอรัฐเห็นว่าเรื่องไหนเป็นเรื่องที่รุนแรง ร้ายแรง หรือกำลังอยู่ในนโยบายการดำเนินงานของรัฐก็ห้ามใช้บุคคลประกัน อย่างเช่นเรื่องพยายามฆ่า ทำร้ายร่างกาย ยาเสพติด เป็นต้น แต่ก่อนใช้ตำแหน่งของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ส.อบต. ประกันกันได้ แต่ตอนนี้ไม่ได้แล้ว เปลี่ยนมามีการเช่าซื้อประกัน การใช้หลักทรัพย์ ขณะที่ชาวบ้านตามเรื่องที่เปลี่ยนแปลงของกฎหมายไม่ทัน เป็นเพียงผู้ที่ต้องกระทำตามที่กฎหมายกำหนด

มาตรฐานไม่ชัดเจน ไม่มีความเป็นธรรมในบางเรื่อง เมื่อนำเรื่องลักษณะเดียวกันของคนในชุมชนแม้กระทั่งชุมชนเดียวกันมาเรียนรู้เปรียบเทียบ พบว่าเจ้าหน้าที่ไม่ได้จัดการตัดสินเหมือนกัน หรือบางทีก็มีเรื่องความซับซ้อนของข้อกฎหมาย การให้ข้อมูลพยานหลักฐาน คือบางเรื่องตั้งข้อหาว่าทำร้ายร่างกาย บางเรื่องก็ตั้งข้อหาพยายามฆ่า ตามการ

ปรากฏของเรื่องหรือของผู้ถูกทำร้าย โดยบางเรื่องชุมชนก็รู้ว่าต้นเหตุแท้จริงจำเลยมีเจตนาหรือไม่ ชาวบ้านรายไหนเป็นผู้มีอำนาจ มีเงิน ก็มักจะใช้เงินสอดเข้าไปให้เจ้าหน้าที่ในกระบวนการซึ่งสามารถทำได้ เพราะมีตีนโรงตีนศาลหรือมีอัยการรับเงินจริง (แต่กลับกลายเป็นเรื่องธรรมดา) หรือมีผู้มีอำนาจช่วยได้ ทั้งชั้นโรงพัก ถึงชั้นอัยการก็มีการรับเงิน ชาวบ้านบอกว่าเมื่อใช้เงินแล้วอัยการสามารถเขียนสำนวนให้อ่อนลง (มีตัวอย่างเรื่องราวจากชุมชน) แค่นี้ก็หลุดได้ บางรายต้องการทำร้ายคนอื่นก็เอากระบวนการยุติธรรมเป็นเครื่องมือ

มีเจ้าหน้าที่ ผู้รู้เฉพาะด้านเท่านั้นเป็นคนดำเนินการ โดยผู้รู้นั้นเริ่มตั้งแต่ตำรวจ อัยการ ทนาย ผู้พิพากษา เจ้าหน้าที่ยุติธรรมจังหวัด เจ้าหน้าที่คุมประพฤติ เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ เจ้าหน้าที่บังคับคดี เจ้าหน้าที่สถานพินิจ ฯลฯ ซึ่งเจ้าหน้าที่เหล่านั้นไม่ได้รู้จักเกี่ยวข้องมีความสัมพันธ์กับคู่กรณี หรือถ้าเกี่ยวข้องก็เกี่ยวข้องเฉพาะฝ่าย และไม่ได้รู้ข้อมูลทั้งหมดของปัญหาที่เกิด บางเรื่องที่มีทนายความว่าความให้ก็หาข้อมูลแค่เฉพาะเพื่อการต่อสู้กันเท่านั้น บางเรื่องก็สร้างข้อมูลเท็จเพื่อให้ชนะการต่อสู้ ทำให้บางเรื่องไม่ได้ตัดสินโดยมีความเป็นธรรมจริง ไม่ได้มีข้อมูลข้อเท็จจริง

บทลงโทษผู้กระทำผิด คือการ กักขัง การชดใช้ ซึ่งมักเกิดโดยความไม่เต็มใจ การไม่ยอมรับด้วยใจจริง และยังไม่เกิดความสำนึกผิด

การใช้ช่องว่างของระบบ ความต้องการหลุดคดีของชาวบ้านหาเงิน หลายๆ เรื่องผู้มีอำนาจจากชุมชนสามารถคุยกับตำรวจ หรืออัยการเพื่อให้เรื่องจบได้ หรือทำให้สำนวนอ่อนลงได้ และเรียกเก็บเงินกับเจ้าทุกข์ได้ในจำนวนสูงๆ

<u>ได้ความรู้ด้านการพัฒนาคน พัฒนาชุมชน พัฒนาชาติ</u>

จากการเก็บข้อมูลแต่เดิมผู้นำหรือผู้อาวุโสอย่างผู้ใหญ่เอียด (อดีตผู้ใหญ่บ้าน) บอกว่าคนน้อย ปัญหามีน้อย ดูแลกันง่าย สิ่งต่างๆ ยังเข้าไม่ถึงชุมชน จึงดูแลกันง่าย ส่วนใหญ่ปัญหาจะเป็นเรื่องการลักขโมย ซึ่งผู้ใหญ่บ้านในอดีตนั้นเดิมมักจะมาจากคนที่กว้างขวางซึ่งก็อาจจะเป็นหัวหน้ากลุ่มโจรมาก่อน แต่เมื่อมาเป็นผู้ใหญ่บ้านก็เลิกเสีย และรู้กลุ่มสายโจรดีเมื่อเกิดการลักขโมยจึงติดตามกันได้ง่าย ส่วนปัญหาอื่นๆ ไม่ค่อยมีเพราะทีวีก็ไม่มี ไฟฟ้ายังเข้าไม่ถึง การทำมาหากินก็เพียงเพื่อกินอยู่แต่ละวันไม่ได้ต้องสร้างฐานะ การดูแลปัญหาจึงทำได้ไม่ยากนัก แต่เมื่อประเทศพัฒนาขึ้น ระบบการการศึกษาพัฒนาขึ้น สภาพปัญหาก็เริ่มเปลี่ยนไป จากเรื่องราวที่เก็บได้จะเห็นว่าปัญหามีมากขึ้นตามมา คนก็เริ่มมากขึ้น การทำมาหากินก็เป็นไปเพื่อหาเงินเพื่อจะสร้างฐานะเพื่อความเท่าเทียมทางสังคม ชาวบ้านต้องส่งลูกหลานให้เรียนสูงๆ เพื่อมาเป็นเจ้าคนนายคน ทำให้ทุกอย่างต้องดิ้นรน วุ่นวาย ขวนขวายไปหมด ปัญหาก็เกิดมาก

ขึ้นซับซ้อนขึ้นด้วย สำหรับการเรียนรู้ ทำซ้ำ พูดซ้ำจากข้อมูลของชุมชนและด้านกฎหมาย ต่อเนื่องทำให้เราพัฒนาสติปัญญาได้ อย่างเช่น ได้เข้าใจความเป็นจริงของสังคม ความจริงของระบบยุติธรรม ระบบการทำงานของเจ้าหน้าที่ การหากินจากกระบวนการของผู้ที่หัวหมอ จึงทำให้คนที่มีจิตใจดีถูกกระตุ้นให้ลุกขึ้นมาคิดทำดี พัฒนาตนเอง นำความดีมาปฏิบัติ เป็นการช่วยกันสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับคนในสังคม และเป็นรูปแบบหนึ่งของการทำงานพัฒนาคน พัฒนาชุมชน และพัฒนาชาติได้ โดยสรุปผลที่เกิดจากากรทำวิจัยแบ่งได้เป็น 3 ระดับดังนี้

ผลต่อบุคคล

- ทีมวิจัยหลายคนสามารถเขียนบันทึกเรื่องราวการจัดการปัญหาความขัดแย้งได้ โดยประสบการณ์ตรงจากการทำโครงการวิจัย จากที่ไม่เคยเขียนบันทึกด้วยตัวเองก็สามารถเขียนเป็นเรื่องราวได้ และเขียนบันทึกได้หลายเรื่อง
- วิเคราะห์ข้อมูลในขั้นต้นแบบง่ายๆ ได้ เช่น วิเคราะห์หาสาเหตุของความขัดแย้งได้หลายระดับขึ้น วิธีการจัดการที่ใช้อยู่ ผลที่เกิดขึ้น บทเรียนที่ได้จากเรื่องราว ความรู้ที่ได้จากเรื่องราว สิ่งที่ยังต้องเรียนรู้เพิ่มอีก ผลกระทบของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก
- กล้าแสดงออก เกิดความมั่นใจ มีหลายคนเล่าเรื่องราวได้เป็นลำดับมากขึ้น กล้าแลกเปลี่ยนกับคนอื่นในทีม กล้านำเสนอผลงานที่ตนเองเป็นผู้เขียนบันทึก กล้าเขียนบันทึกด้วยตนเอง
- เข้าใจงานวิจัยท้องถิ่นมากขึ้น โดยรู้ว่าจะต้องทำงานจัดการบันทึกวิเคราะห์ข้อมูล โดยการมีส่วนร่วม ทั้งในทีมวิจัยเอง กับชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ผลต่อทีม

- มีการทำงานเป็นทีมมากขึ้น นำเรื่องราวปัญหามาแลกเปลี่ยนเพื่อให้ผู้อื่นร่วมให้ความคิดเห็นในเวทีประชุมประจำเดือน บางเรื่องจึงถูกยกมาช่วยกันจัดการต่อเป็นทีม
- เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของกลุ่มผู้นำจากแต่ละหมู่บ้าน เพราะได้มานั่งพูดคุยแบบเป็นกันเอง
- จัดเวทีประชุมแบบไม่เป็นทางการ เวียนกันไปทีละหมู่บ้าน ให้เจ้าของพื้นที่เป็นเจ้าภาพ ในเวทีนั่งพูดคุยแลกเปลี่ยนการจัดการปัญหาในชุมชน

เก็บบันทึกเรื่องราวการจัดการปัญหาความขัดแย้ง และตอนเย็นหลังประชุมเสร็จก็จัดสำรับกับข้าวรับประทานร่วมกัน

- มีการหาทีมเพิ่ม หาคนที่มีความสนใจและมีใจเข้ามาเพิ่ม ดึงผู้นำในหมู่บ้านอื่นที่ยังไม่ได้เป็นทีมวิจัยเข้ามาร่วมกิจกรรม
- ทีมกรรมการศูนย์ฯ รู้จักหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมากขึ้น ได้แก่ สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดตรัง สำนักงานยุติธรรมจังหวัดตรัง บังคับคดี สถานพินิจ และรู้วิธีการการประสานงานกับหน่วยงาน เช่น ประสานงานเพื่อของบประมาณในการจัดอบรมให้กับคนในชุมชนจากสำนักงานคุมประพฤติ

ผลต่อชุมชน

- ชาวบ้านเริ่มรู้จักกรรมการศูนย์มากขึ้น จากการเชิญมาให้ข้อมูล และร่วมเวทีเก็บรวบรวมข้อมูลที่จัดในแต่ละหมู่บ้าน
- กรรมการศูนย์ได้เข้าร่วมเวทีประชาคม ทำให้ชาวบ้านรู้จักมากขึ้น

ผลต่อหน่วยงาน

- ได้ร่วมเวทีกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานยุติธรรมชุมชน ทำให้หน่วยงานรู้จักกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนของตำบลสุโสะมากขึ้น
- เจ้าหน้าที่สำนักงานยุติธรรมชุมชนจังหวัดตรังเข้ามาจัดเวทีให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป โดยการประสานงานของกรรมการศูนย์ เพื่อเผยแพร่ความรู้แก่ประชาชน
- สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดตรังให้กรรมการศูนย์เขียนโครงการของบประมาณในการจัดเวทีให้ความรู้กับชุมชน ทางกรรมการศูนย์จึงได้ส่งโครงการ และสำนักงานคุมประพฤติได้มาจัดอบรมให้ความรู้กับชาวบ้านในพื้นที่
- สายตรวจประจำตำบล คือดาบตำรวจสุเทพ รู้จักศูนย์ยุติธรรมชุมชน และให้ความร่วมมือมากขึ้น และเข้ามาเป็นที่ปรึกษากรรมการศูนย์ฯ
- น่าจะเกิดการทำงานเชิงระบบที่ใช้กระบวนการยุติธรรมชุมชน

3. เพื่อให้เกิดกลไกการบริหารจัดการศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่เหมาะสมและยั่งยืน

การทำให้เกิดกลไกการบริหารจัดการศูนย์เพื่อการดูแลชุมชนอย่างยั่งยืนนั้น ประกอบไปด้วยหลายๆอย่าง ซึ่งเท่าที่ทีมวิจัยประมวลได้มีดังนี้

1. **ที่มาของกรรมการศูนย์ฯ/คุณลักษณะ** ในตอนแรกนั้นเกิดขึ้นมาจากตัวแทนในชุมชนได้อบรมเป็นอาสาสมัครของกรมคุ้มครองสิทธิ์ฯ สกว.ตรัง และพัฒนาชุมชน ซึ่งอาสามก็เป็นคนกลุ่มเดียวกัน เมื่อเกิดตัวแทนอาสาสมัครซึ่งมีจำนวนไม่กี่คนแล้ว เห็นว่างานน่าสนใจและดีต่อชุมชนก็ร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานอยู่ตลอด จากนั้นเมื่อ สกว.ตรังบอกว่าให้ขยายเครือข่ายระดับตำบลก็ได้เลือกกรรมการศูนย์ฯ มาจากกลุ่มผู้นำหรือแกนนำในชุมชน ด้วยการคัด/ค้น คนที่มีใจชอบทำงานช่วยเหลือชาวบ้าน เริ่มที่การเลือกในกลุ่มผู้นำ ได้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แกนนำในชุมชน ส.อบต. ด้วยวิธีการที่ไม่เป็นทางการ คือการพูดคุยชักชวนต่อๆ กันมา ชวนเข้าร่วมเวทีเมื่อมีการประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจ และใช้กิจกรรมที่มีในโครงการสร้างการพัฒนาทักษะต่างๆ รวมถึงการทำงานเป็นทีม การมีจิตสำนึกร่วมในการดูแลชุมชน ทำให้มีความเป็นทีม เป็นหนึ่งเดียว มีความมุ่งมั่น มีความมั่นใจ เมื่อทำกิจกรรมไปกระบวนการก็ค่อยๆ คัดคนไปเอง ใครชอบและอยากปรับเปลี่ยนหรือมีความมุ่งมั่นก็จะทำงานต่อ ส่วนคนไหนที่ไม่ชอบหรือไม่สนใจเพราะไม่เห็นผลก็จะออกไป
2. **เรียนรู้หลักการ “ยุติธรรมชุมชน” และใช้หลักการทำงาน**
   การทำงานเพื่อดูแลจัดการปัญหาความขัดแย้งหรือปัญหาทุกๆ อย่างต้องมีหลักความเป็นธรรม ศีลธรรมความดี ความเมตตา ความกรุณา
3. **มีกระบวนการทำงาน**
   การทำงานให้เกิดความยั่งยืนได้ต้องมีกระบวนการทำงานเป็นลำดับเป็นขั้นตอน ภายใต้โครงการนี้มีการทำกิจกรรมดังนี้
   - ถอดบทเรียนเพื่อทำโครงการวิจัย/คัดผู้ทำวิจัย/จัดทำโครงการวิจัย
     - เป็นสภาพปัญหาร่วมกันของกลุ่มคนหรือชุมชน
   - เตรียมความพร้อม/ทำความเข้าใจภายในทีมวิจัย แบ่งบทบาทหน้าที่ ของแต่ละคน
   - เวทีชี้แจงชาวบ้าน เพื่อให้ชาวบ้านเข้าใจการทำงาน รู้จักกรรมการศูนย์ฯ
   - วางแผนการเก็บข้อมูลโดยให้เก็บในหมู่บ้านของตนเอง เก็บข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้อง เก็บข้อมูลจากประสบการณ์ตนเอง

- เก็บข้อมูล ข้อมูลที่ว่าคือข้อพิพาทหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนที่ผ่านมาในอดีต และข้อมูลใหม่ที่เกิดขึ้น รวบรวมเรื่องที่บันทึกได้
- วิเคราะห์/เรียนรู้ข้อมูลการจัดการปัญหาความขัดแย้งของชุมชน เช่น สาเหตุปัญหา และวิธีการแก้ไข
    - ให้เห็นสภาพปัญหาของชุมชน
    - รู้สาเหตุของปัญหา
    - ได้รูปแบบวิธีการจัดการ
    - ได้บทเรียนจากเรื่องราว
    - เรียนรู้ศักยภาพของชุมชน
- การจัดเวทีระดับหมู่บ้านเพื่อสร้างการเรียนรู้ให้แก่คนในชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับชุมชน
- นำเสนอในเวทีระดับจังหวัดเพื่อสร้างการเรียนรู้กับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง
- การประชุมสัญจรต่อเนื่องเป็นการประชุมอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อสรุปการทำงาน แลกเปลี่ยนการทำงาน และวางแผนการทำงานของทีมในตำบลต่อเรียกว่าเวทีประชุมประจำเดือนซึ่งจัดเวียนกันไปในแต่ละหมู่บ้าน เจ้าของหมู่บ้านรับเป็นเจ้าภาพ
- ร่วมประชุมกับเครือข่ายยุติธรรมชุมชนระดับจังหวัดต่อเนื่อง สร้างความเป็นเครือข่าย
- ถอดบทเรียนการทำงานวิจัย พัฒนายกระดับการทำงาน ระหว่างทำโครงการเป็นระยะ
- ประสานงานกับเจ้าหน้าที่หน่วยงานเพื่อให้ช่วยแก้ไขปัญหาทีเกิดขึ้น จนได้รับผลสำเร็จดี
- ร่วมประชุม อบรม ศึกษาดูงานกับหน่วยงานภายนอก
- ปฏิบัติการจัดการปัญหา/ช่วยเหลือชุมชน โดยใช้ความรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลในอดีตและความรู้ใหม่ที่ได้รับรู้เพิ่ม ให้ผู้มีความรู้มาช่วยเสริม

4. **ผู้หนุนเสริมการทำงาน** ในโครงการนี้เราได้พี่เลี้ยง (เมื่อก่อนเราก็ไม่ได้เรียกพี่เลี้ยง เราเข้าใจว่าเขาคือเจ้าหน้าที่หน่วยงาน แต่เมื่อทำงานไปได้ยินเขามักแทนตนเองว่าพี่เลี้ยงเราก็เรียกว่าพี่เลี้ยงด้วย) หลายฝ่ายมาช่วย ทั้ง สกว.ตรัง ผู้เชี่ยวชาญจากกรมคุ้มครองสิทธิ์ฯ เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในจังหวัด ซึ่งลักษณะการหนุน

เสริมเป็นแบบไม่ค่อยเป็นระบบราชการ เช่น นัดคุยกันบ่อย มาทำงานในตอนค่ำได้ บางครั้งไม่ได้มาบรรยาย แต่มานั่งทำกิจกรรมร่วมด้วย เป็นต้น

5. เทคนิคการบริหารการทำงาน

- มีทีมหลัก และทีมรอง ส่วนใหญ่หน้าที่ของทีมหลักนอกจากคอยประสานและขับเคลื่อนในพื้นที่แล้วก็เป็นตัวแทนของตำบลร่วมเวทีเครือข่ายระดับจังหวัดหรือกับหน่วยงานภายนอก ส่วนทีมรองมีบทบาทเรื่องการเก็บบันทึก ร่วมเวทีแลกเปลี่ยนในชุมชน และร่วมเรียนรู้และรับรู้การทำงานของทีมหลัก
- มีการแบ่งบทบาทหน้าที่เฉพาะด้านตามความเหมาะสมกับความถนัด ได้แก่ เหรัญญิก เลขา ผู้ประสานงาน แต่เนื่องจากเราไม่รู้ว่าความถนัดที่เรามองเห็นในแต่ละคนจะเหมาะสมกับหน้าที่นั้นหรือไม่ เมื่อได้มอบหมายแล้วหากเขาทำไม่ได้เราก็เปลี่ยนคนใหม่ได้ตลอด ไม่ยึดตำแหน่ง
- หัวหน้าโครงการเป็นศูนย์กลาง โดยอาจไม่ต้องทำเอง แต่มีทีมหลักเป็นคนขับเคลื่อน

ตอบโจทย์วิจัยที่ว่าแนวทางสร้างการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลสุโสะควรจะเป็นอย่างไร

ก่อนที่จะได้ทำวิจัยนั้นทีมกรรมการที่เป็นผู้นำโดยตำแหน่งก็ได้ดูแลจัดการปัญหาให้กับชาวบ้านในชุมชนมาโดยตลอดและก็ดูแลในทุกๆ เรื่องทั้งความขัดแย้ง การปกป้องสิทธิ การแก้ไขปัญหาทุกๆ ด้าน การทำงานของเรานั้นทำไปด้วยความเคยชินที่ทำต่อกันมาและตามที่เห็นว่าเหมาะสมตามตำแหน่งหน้าที่ แต่เมื่อเรามาทำวิจัยโดยการเก็บบันทึกข้อมูลการจัดการปัญหาความขัดแย้งในอดีตของเราเอง การเรียนรู้ข้อมูลทำให้เรารู้จักคิดวิเคราะห์มากขึ้น ทำให้เราเกิดความรู้ ไม่ทำแล้วก็จบไป แต่ทำให้เห็นคุณค่าของหลายๆ อย่างมากขึ้น เห็นคุณค่าของตนเอง เห็นคุณค่าของงานที่ทำ เมื่อเรียนรู้แล้วการทำงานก็ค่อยๆ ปรับเปลี่ยนทีละเล็กละน้อย อย่างเช่นก่อนที่จะไกล่เกลี่ยเราคิดถึงการหาข้อมูลของคู่กรณีให้มากขึ้น วิเคราะห์คนที่ขัดแย้งมองหาลู่ทางที่หลากหลายมากขึ้นเพื่อการจัดการปัญหาให้จบในทางที่ดีกว่า ลดการใช้อำนาจโดยการจัดการด้วยตัวผู้นำคนเดียวลง แลกระบวนการวิเคราะห์ ข้อมูลนี่เองที่ทำให้เราเรียนรู้การทำงานเป็นทีม การรับฟังเรื่องของคนอื่น การช่วยกันเติมเต็มให้กับผู้อื่น การประชุมพบปะกันบ่อยๆ อย่างน้อยเดือนละครั้งนั้นแม้จะมีการบ่นว่าถี่เหลือเกิน แต่เมื่อได้ถอดบทเรียนการทำงานของทีมกลับพบว่าต่างจากเมื่อก่อนที่เราซึ่งเป็นเพื่อนบ้านชุมชนเดียวกันไม่เคยได้นั่งคุยเรื่องเป็นสาระของชุมชนกันมากนัก หลายๆ กิจกรรมในโครงการวิจัยที่เราทำนั้นทำให้เกิดการทำงานเป็นทีมมากขึ้น บางเรื่องแม้จะทำให้ทีมแตกแยกกันอย่างเช่นไม่เข้าใจเรื่องการใช้จ่ายเงิน ความคิดที่แตกต่าง แต่ก็พบว่าเป้าหมายอย่างเดียวกันคือการช่วยชาวบ้านที่ด้อยโอกาสทำให้เรารวมทีมกันได้อีก เมื่อได้ไปเจอเพื่อนเครือข่ายตำบลอื่นเห็นเขาตั้งใจมุ่งมั่น และก็มีอุปสรรคเช่นกัน ก็ผลักดันให้เรามีกำลังใจ บ่อยครั้งที่เราล้าและถอยกันไปสักพักแต่สุดท้ายเมื่อพี่เลี้ยงมาหนุนเราก็กลับมารวมตัวกันอีก อาจจะมีบางคนที่ถามว่าเมื่อไหร่จะเห็นผลที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมเสียที แต่คำตอบคืองานยุติธรรมชุมชนเป็นงานยาก งานที่ต้องเดินช้าๆ ดังนั้นแม้สภาพการทำงานวิจัยจะไม่ค่อยราบรื่นนักแต่นั่นก็คือเรื่องธรรมดาที่ต้องปรับและแก้ไขกันไป นี่คงเป็นสิ่งที่ทำให้ศูนย์ยังเป็นศูนย์อยู่ แม้จะไม่ได้เข้มแข็งหรือทำงานได้ดีเลิศ แต่เราคิดว่าแค่ความคิดของเราเปลี่ยนไปเพียงนิดก็คือจุดเริ่มต้นของการเดินทางไปสู่สิ่งดีๆ เพื่อสังคมได้แล้ว

บทที่ 5
บทสรุป/ข้อสังเกต/ข้อเสนอแนะ

บทสรุป

การทำงานวิจัยครั้งนี้ทำให้เราค้นพบว่าชุมชนมีศักยภาพในการจัดการปัญหาความขัดแย้ง การดูแลความปกป้องสิทธิ ความเป็นธรรมด้วยกันเองได้ ซึ่งทำกันมาตั้งแต่อดีตเพราะไม่ว่าปัญหาความขัดแย้ง ความไม่เท่าเทียมกันนั้นเป็นเรื่องธรรมดาของสังคมมนุษย์ ที่มีอยู่ มานานเนื่องจากการเกิดมาต่างกัน การใช้อารมณ์ ความรู้สึกต่อกัน แต่วิวัฒนาการของความขัดแย้งหรือปัญหาและการจัดการก็เปลี่ยนไปตามกาลเวลา เราต้องเรียนรู้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการปัญหาตลอดเวลา

ที่สำคัญคือการสร้างผู้นำ กลไกผู้นำ กลไกชุมชน หรือในโครงการนี้ก็คือทีมกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน เพราะคนกลุ่มนี้จะเป็นผู้ที่มีจิตสำนึกในการดูแลชุมชนอย่างจริงใจ ไม่ใช่ทำเพียงเพื่อตามหน้าที่หรือเพื่อสร้างฐานอำนาจ การทำงานชุมชนต้องเกิดมาจากใจ ความศรัทธาอันแรงกล้าต่อการดูแลสังคมร่วมกัน จึงเป็นงานที่เป็นกระบวนการ และทำอย่างช้าๆ เพราะต้องเปลี่ยนหลักคิดของคนในสังคมใหม่ เพื่อสู่การเปลี่ยนความคิด ทำให้เกิดทัศนคติที่ดี เพื่อการปฏิบัติที่ดีด้วย ทุกอย่างต้องทำเป็นกระบวนการเพื่อการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ

ดังนั้นแม้เราจะศึกษาจนรู้ว่าเราสามารถดูแลประชาชนให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีอยู่ดีมีความสุข รักใคร่กลมเกลียวกันเป็นสิ่งดี แต่การหารูปแบบหรือการพัฒนารูปแบบเพื่อการดูแลที่เหมาะสมนั้นก็ต้องมาขบคิดกันต่อ และคิดว่าเป็นงานที่ยากพอควร หากเราทำตัวใครตัวมันคงยาก ต้องหันมาจับมือร่วมกันทำเป็นทีม และเราต้องกล้ายอมรับข้อมูลความจริงของสังคม อย่างที่วิทยากร เชียงกูล กล่าวไว้ในหนังสือเล่มหนึ่ง ว่า “โลกและชีวิตคนปัจจุบันมีปัญหามากขึ้นและสลับซับซ้อนเพิ่มขึ้น แต่คนไทยส่วนใหญ่เหมือนยังอยู่ในโลกยุคเก่าซึ่งไม่รู้สึกจำเป็นและไม่ค่อยชอบเรียนรู้ ไม่ค่อยอ่านหนังสือและคุยเรื่องทางปัญญามากนัก ทำให้สังคมไทยขาดภูมิปัญญาและจิตสำนึกในการเรียนรู้และช่วยกันแก้ปัญหาทุกด้าน คนส่วนใหญ่เน้นแต่การเรียนรู้เรื่องอาชีพและการหาเงินและสร้างเสริมค่านิยมเน้นแต่เรื่องการบริโภค การเสพสุขและความสำเร็จส่วนตัวมากเสียจนไม่ตระหนักเลยว่า นโยบายการพัฒนาประเทศและการใช้ชีวิตตามกระแสของการพัฒนาแบบทุนนิยมอุตสาหกรรมที่เน้นด้านวัตถุนั้นเป็นตัวการที่เปลี่ยนแปลงและทำลายสภาพแวดล้อม สร้างปัญหาทางสังคมและชีวิต และปัญหาส่วนตัวให้กับสังคมไทยมากเพียงใด”

นอกจากนี้ยังมีกฎหมายที่ไว้ควบคุมความเป็นระเบียบในสังคม แต่คนใช้กฎหมายมีหลายแบบ ทั้งใช้โดยไม่ได้เข้าใจเรื่องการสร้างความเป็นธรรมจริง ใช้สร้างเงินสร้างฐานะ เพียงทำมาหากินให้ได้เงินมากๆ (หรือบางคนเรียกว่าผู้พิพากษาพาณิชย์ ตำรวจพาณิชย์ หรือทนายพาณิชย์ ผู้นำพาณิชย์ หรือตีนโรงตีนศาล) แล้วจากนั้นการรวมกันนำความดีออกมาเรียนรู้ และสร้างปัญญาน่าจะเป็นหลักการปฏิบัติที่จะเป็นทางออกได้

ข้อสังเกต/ข้อเสนอแนะ

- ทักษะการเขียนและการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นเรื่องยากสำหรับทีมวิจัยที่เป็นชาวบ้าน ต้องมีการฝึกฝนและพัฒนาต่อไปเรื่อยๆ อย่างต่อเนื่อง เพราะข้อมูลจากประสบการณ์มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ ในข้อมูลนั้นจะมีบทเรียนต่างๆมากมายในการเป็นตำราแห่งการเรียนรู้
- การวางคนให้เหมาะกับงานเป็นสิ่งสำคัญมากที่ทำให้งานขับเคลื่อนไปได้ด้วยดี นอกจากนี้การทำให้คนในทีมทำงานร่วมกันเป็นทีมนั้นเป็นสิ่งสำคัญถึงแม้จะยาก แต่ก็ต้องพยายามทำ
- การดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐที่อยู่ในกระทรวงเดียวกัน ควรดำเนินงานพร้อมกัน ไม่แยกส่วน ไม่ควรสร้างภาระให้กับชุมชนในการประชุมบ่อยครั้งโดยไม่เกิดประโยชน์ และอาจทำให้ชุมชนคิดว่านั่นคือความรับผิดชอบ และยึดเอามาเป็นแบบแผนพฤติกรรม
- ชุมชนพยายามสร้างกลไกที่ดูแลแก้ไข ป้องกันปัญหาทุกด้าน ไม่เฉพาะเรื่องความขัดแย้งอย่างเดียว ดังนั้นงานทุกอย่างจึงเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกันทั้งหมด

ปัญหา/อุปสรรค

- ทีมกรรมการศูนย์ฯ ยังไม่เคยรู้จักการทำงานวิจัยท้องถิ่นมาก่อน ในช่วงแรกจึงไม่เข้าใจ ทำให้การทำงานล่าช้า ต้องมีการประชุมกันบ่อย และการประชุมบางครั้งก็มานั่งแลกเปลี่ยนกันเฉยๆ กว่าจะเข้าใจว่าการทำแต่ละกิจกรรมดีอย่างไรก็ใช้เวลานานและต้องทำซ้ำหลายๆ รอบ
- ในช่วงแรกเขียนบันทึกไม่ได้ ไม่เข้าใจว่าต้องเขียนอย่างไร และเขียนไปทำไม จนค่อยๆ เรียนรู้จากการฝึกวิเคราะห์ไปเรื่อยๆ แล้วจึงเริ่มเขียนบันทึกได้
- ทีมวิจัยมีตัวแทนไม่ครบทุกหมู่บ้าน ทำให้เก็บข้อมูลได้ไม่ครบทุกหมู่บ้าน ยังขาดหมู่ที่ 2

- คนทำงานยุติธรรมชุมชนที่มีใจมีเท่าเดิม สร้างเครือข่ายในระดับตำบลเพิ่มได้ยาก พอทำงานไปคนก็ค่อยๆ ลดลง
- ทีมวิจัยเป็นผู้นำชุมชน มีภารกิจบทบาทหน้าที่หลายอย่าง เช่น งานของอำเภอ จังหวัด กระทรวง ทบวง กรมต่างๆ หากจะนับคงจะเยอะมาก ทำให้ไม่ค่อยมีเวลาว่าง ต้องจัดสรรเรื่องเวลาให้เหมาะสม
- เรื่องราวที่บันทึกบางเรื่องอาจมีผลกระทบกับเจ้าของเรื่อง ดังนั้นการเขียนบันทึกและการนำไปใช้ประโยชน์ต่อจะต้องมีการจัดการอย่างรอบคอบ และเป็นการจัดการเพื่อการเรียนรู้ในการจัดการปัญหา และเป็นประโยชน์ต่อการทำงานของกรรมการศูนย์ และต่อชุมชนหรือสังคมในทางสร้างสรรค์
- สภาพปัญหาในชุมชนซับซ้อน แก้ไขยากขึ้น เช่น การเลือกตั้งการเมืองท้องถิ่น สร้างความแตกแยกของคนในชุมชน ความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม มีประชากรแฝงในพื้นที่ ความเจริญด้านเทคโนโลยี กระแสความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วทำให้วิถีชุมชนเปลี่ยน ระเบียบชุมชนเปลี่ยน วัฒนธรรมเปลี่ยน ความเชื่อและหลักศาสนาใช้ควบคุมไม่ได้
- ทรัพยากรธรรมชาติลดลง คนแย่งชิงกันมากขึ้น ทำให้เกิดความขัดแย้งของกลุ่มสังคม
- ระบบการศึกษา ทำให้เด็กรุ่นใหม่มีการศึกษาสูง รู้จักกับผู้มีอำนาจ ไม่สนใจการไกล่เกลี่ย ขาดความเกรงใจต่อคนเฒ่าคนแก่ ขาดความสัมพันธ์กับชุมชน
- การทำงานของทีมวิจัยยังขาดการจัดการเรื่องระบบข้อมูล การพิมพ์เอกสาร เนื่องจากเป็นงานที่คิดว่ายากและไม่เคยทำมาก่อน

สิ่งที่ควรดำเนินการต่อ

- ทำการสังเคราะห์ความรู้เพื่อให้ได้ชุดความรู้เกี่ยวกับการจัดการปัญหาความขัดแย้งของชุมชน การดูแลชุมชนโดยระบบชุมชนที่เหมาะสมสอดคล้องกับกฎหมายหรือรัฐธรรมนูญหรือนโยบายที่เป็นอยู่
- หารูปแบบการทำงานของศูนย์ฯ ที่เป็นการทำแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง เพื่อเกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนให้ได้
- ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติมอีก เพราะที่ผ่านมาเราใช้หลักคิดวิเคราะห์ตามที่เรามีประสบการณ์ซึ่งยังไม่มาก เมื่อเราได้เรียนรู้เพิ่มขึ้นการวิเคราะห์ก็มีระดับแตกต่างไปจากเดิมด้วย แล้วจะได้สร้างการเรียนรู้กับชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อ

ทำให้คนอื่นเรียนรู้ร่วมกัน เปลี่ยนแปลงความคิด เกิดทัศนคติที่ดี มีจิตสำนึกร่วม และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้

- สร้างเครือข่ายระดับตำบลเพิ่ม และสร้างความเป็นเครือข่ายระดับจังหวัด
- จัดทำสื่อเผยแพร่

ภาคผนวก

ประมวลภาพการทำกิจกรรมของทีมวิจัยตำบลสุโสะ

เราเก็บข้อมูลการจัดการปัญหาในชุมชนโดยใช้เวลาอันยาวนานพอสมควร

และเก็บข้อมูลกันด้วยความอดทน

ข้อมูลที่เก็บบันทึกก็นำมาวิเคราะห์

ประชุมอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ (ประชุมประจำเดือน)

จัดเวทีนำเสนอระดับหมู่บ้าน

ร่วมแลกเปลี่ยน/ถอดบทเรียนร่วมกับเพื่อนเครือข่ายพื้นที่อื่นๆ

(เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ครั้งที่ 1)

เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนจังหวัดตรังครั้งที่ 2

ถอดบทเรียนทีมวิจัยระดับตำบล

ประวัติทีมวิจัย

1. นายวิศาล สาราบรรณ์

ที่อยู่	95/2 หมู่ 2 ต.สุโสะ อ.ปะเหลียน จ.ตรัง
ตำแหน่ง	กำนัน
การศึกษา	ปวส.
เบอร์โทรศัพท์	081-8912933

2. นายกฤษฎา สิทธิสถิตย์

ที่อยู่	112 หมู่ 9 ต.สุโสะ อ.ปะเหลียน จ.ตรัง
ตำแหน่ง	ผู้ใหญ่บ้าน
การศึกษา	-
เบอร์โทรศัพท์	083-5072840

3. นายสุชีพ ทุ่ยอ้น

ที่อยู่	หมู่ 2 ต.สุโสะ อ.ปะเหลียน จ.ตรัง
ตำแหน่ง	สารวัตรกำนัน
การศึกษา	-

4. นายสุรพงศ์ หยงสตาร์

ที่อยู่	177/5 หมู่ 5 ต.สุโสะ อ.ปะเหลียน จ.ตรัง
ตำแหน่ง	ผู้ใหญ่บ้าน
การศึกษา	ป.6
เบอร์โทรศัพท์	081-7889168

5. นายถนอม รอดเสน

ที่อยู่	103 หมู่ 11 ต.สุโสะ อ.ปะเหลียน จ.ตรัง
ตำแหน่ง	ผู้ใหญ่บ้าน
การศึกษา	ป.6
เบอร์โทรศัพท์	080-5350989

6. นายสุรเดช รองเดช อายุ 48 ปี

ที่อยู่ 37 หมู่ 10 ต.สุโสะ อ.ปะเหลียน จ.ตรัง

ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน

การศึกษา ม.6

เบอร์โทรศัพท์ 084-4438302

7. นายประยงค์ รอดเข็ม

ที่อยู่ 88/4 หมู่ 4 ต.สุโสะ อ.ปะเหลียน จ.ตรัง

ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

การศึกษา ป.4

เบอร์โทรศัพท์ 083-1043659

8. นายก่อเดช สังข์แก้ว

ที่อยู่ 21/3 หมู่ 5 ต.สุโสะ อ.ปะเหลียน จ.ตรัง

ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

การศึกษา ปวส.

เบอร์โทรศัพท์ 084-7450499

9. นายบุญสร้าง เลี้ยววัฒนาสกุล

ที่อยู่ หมู่ 6 ต.สุโสะ อ.ปะเหลียน จ.ตรัง

ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน

การศึกษา -

10. นายประสิทธิ์ โสะหาบ

ที่อยู่ 167/12 หมู่ 1 ต.สุโสะ อ.ปะเหลียน จ.ตรัง

ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน

การศึกษา ม.3

11. นายมณี ตู้ดำ

ที่อยู่ 209 หมู่ 7 ต.สุโสะ อ.ปะเหลียน จ.ตรัง

ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

การศึกษา ปริญญาตรี

เบอร์โทรศัพท์ 087-8827245

12. นายวิรัตน์ ขาวดี

ที่อยู่	40/2 หมู่ที่ 1 ต.สุโสะ อ.ปะเหลียน จ.ตรัง
อาชีพ	ทำสวน
ตำแหน่ง	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1
การศึกษา	ม.6
เบอร์โทรศัพท์	087-0239829

13. นายเฟิน ชูอ่อน เลขที่บัตรประชาชน 3920400566521

วันเดือนปีเกิด	6 ธันวาคม 2495
ที่อยู่	2/1 หมู่ที่ 8 ต.สุโสะ อ.ปะเหลียน จ.ตรัง
อาชีพ	สวนยางพารา
ตำแหน่ง	ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8
การศึกษา	ป.4
เบอร์โทรศัพท์	086-2707147

14. นายวิเชียร ใจสมุทร เลขที่บัตรประชาชน 3920400562568

วันเดือนปีเกิด	21 กุมภาพันธ์ 2502
ที่อยู่	7/3 หมู่ที่ 7 ต.สุโสะ อ.ปะเหลียน จ.ตรัง
อาชีพ	ทำสวน
ตำแหน่ง	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7
การศึกษา	ม.3
เบอร์โทรศัพท์	089-8755121

15. นายก่อเดช สังข์แก้ว เลขที่บัตรประชาชน 592030000453

วันเดือนปีเกิด	5 กรกฎาคม 2504
ที่อยู่	21/3 หมู่ที่ 5 ต.สุโสะ อ.ปะเหลียน จ.ตรัง
อาชีพ	ทำสวนยางพารา
ตำแหน่ง	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5
การศึกษา	ปวส.
เบอร์โทรศัพท์	084-7450499

16. นายยะสิ้น รอดเสน เลขที่บัตรประชาชน 3920400592530

ที่อยู่	101/1 หมู่ที่ 4 ต.สุโสะ อ.ปะเหลียน จ.ตรัง
อาชีพ	ทำสวนยางพารา
ตำแหน่ง	ผู้ใหญ่บ้าน
การศึกษา	ป.4
เบอร์โทรศัพท์	-

17. นายวิโรจน์ เสียมไหม

ที่อยู่	195/1 หมู่ 5 ต.สุโสะ อ.ปะเหลียน จ.ตรัง
วันเดือนปีเกิด	8 ธันวาคม 2509
อาชีพ	ทำสวน
ตำแหน่งทางสังคม	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5
การศึกษา	ม. 6
เบอร์โทรศัพท์	087-2737539

ที่ปรึกษา

นายเฮ็ก เลียววัฒนาสกุล

ดาบตำรวจสุเทพ คงรอด สายตรวจประจำตำบลสุโสะ อำเภอปะเหลียน

<u>รายงานเวทีประชุมประจำเดือนเครือข่ายยุติธรรมชุมชนจังหวัดตรัง</u>

วัตถุประสงค์

1. เพื่อร่วมสรุปผลการทำงาน ปัญหา/อุปสรรค และแนวทางแก้ไข
2. เพื่อแลกเปลี่ยนแนวทางการทำงานวิจัยกับเครือข่ายตำบลอื่นๆ
3. เพื่อวางแผนการทำงานต่อ

กลุ่มเป้าหมาย

4. ตัวแทนจากตำบลสุโสะ
5. ทีมวิจัยจากตำบลอื่นๆ อีก 9 พื้นที่
6. เจ้าหน้าที่หน่วยงาน

เวลาและสถานที่

ตลอดในช่วงเวลาของการทำโครงการ ณ หอจดหมายเหตุฯตรัง

ขั้นตอนวิธีการ

การประชุมประจำเดือนของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนตรัง ส่วนใหญ่ประชุมที่หอจดหมายเหตุฯ ตรัง เป็นการประชุมในระยะเวลาสั้นๆ ส่วนใหญ่จัดครึ่งวัน หรือเต็มวัน โดยจัดประจำประมาณ 3-4 เดือนต่อครั้ง เป็นเวทีที่เครือข่ายได้มาพบปะเพื่อสรุปผลการดำเนินงาน ปัญหา/อุปสรรค แนวทางแก้ไข และแผนการทำงานต่อของแต่ละพื้นที่

<u>วันที่ 27 มกราคม 2552</u> เวลา 9.00-17.00 น. ณ หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯตรัง วันนี้ทีมสุโสะ ไปช้าเนื่องจากต้องกรีดยาง เก็บยาง และทำยางจนเสร็จก็เป็นเวลา 10.00 น. แล้ว จึงจะได้ออกเดินทาง ถึงห้องประชุมตอนที่ตัวแทนจากตำบลปากแจ่มพูดถึงการเก็บข้อมูล บอกว่าเก็บข้อมูลได้พอสมควรแล้ว หลายพื้นที่มีการพูดถึงเรื่องการแบ่งประเภทปัญหาความขัดแย้งในระดับของชุมชน ของรัฐ และระดับครอบครัว หรือบุคคล แล้วก็ได้บทเรียนของการทำงานเรื่องการจัดการความขัดแย้ง บางเรื่องต้องมีทางออก มีการเตรียมการไกล่เกลี่ย ต้องหาวิธีการแก้ปัญหาให้ได้

พี่ทิน บอกว่าข้อมูลหลาย ๆ ข้อมูลสามารถจัดให้เป็นการเรียนรู้หรือศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนก็ได้

ตำบลคลองชีล้อม บอกว่ามีการประชุม มีการไกล่เกลี่ยต่างตำบล ต้องมีความพร้อมในหลาย ๆ เรื่อง

เมื่อถึงเวลาการนำเสนอการทำงานของแต่ละพื้นที่ ตำบลสุโสะก็ได้แจ้งกับเครือข่ายว่าที่สุโสะผู้ใหญ่ทุกหมู่บ้านได้เป็นแกนนำทุกเรื่อง ผู้ใหญ่สุรพงศ์จึงเล่าเรื่องกองทุนหมู่บ้านให้ผู้เข้าร่วมฟัง เพื่อบอกว่าอย่ากังวลเรื่องการเขียน บอกว่าให้เขียนไปเท่าที่รู้ ตรงไหนขาดเพิ่มเติมได้

ชช. เพลินใจ พูดเรื่อง การถอดข้อมูลออกมาเป็นภาษาหนังสือ คิดแบบไหน ให้เขียนมาแบบนั้น ไม่ต้องกังวลกับภาษาที่เขียน ให้กำลังใจกับทุกตำบล และบอกว่าเดือนหน้าจะลงพื้นที่ในทุกตำบลถ้าเป็นไปได้

คุณน้อย (สกว.) บอกว่าข้อมูลเป็นข้อมูลดิบ ต้องนำมาจัดการข้อมูลใหม่ให้เป็นระบบ มีกระบวนการ มีการปรับปรุงให้ข้อมูลดีขึ้น ให้เก็บข้อมูลให้ละเอียดเป็นขั้นเป็นตอนมากขึ้น

ชช. เพลินใจ เล่าเรื่องการไปดูงานต่างประเทศ บอกว่าสุดท้ายคดีก็ต้องเข้าสู่กระบวนการ

พี่สมบูรณ์ บอกว่าแต่ละพื้นที่ยังมีเรื่องราวอีกมาก เรื่องบางเรื่องมีความสมบูรณ์ในตัวเองอยู่แล้ว และมีประโยชน์มาก มีที่มาที่ไปของเรื่อง การเขียนภาษาเป็นปัญหา บอกว่าไม่ต้องกังวลกับภาษาที่จะเขียน เพราะว่าข้อมูลต้องเอาไปแปลงให้เป็นขั้นเป็นตอนอีก

พี่มานพ บอกว่ากระบวนการที่ยังไม่เข้าใจหรือมีปัญหาให้ติดต่อพี่เลี้ยงโดยตรง ตามหลักแล้วบอกว่าเดือนกุมภาพันธ์ต้องเก็บข้อมูลให้เสร็จ ต้องแยกกลุ่มข้อมูลที่เขียนมาแล้ว พอแยกเป็นกลุ่มแล้วจะจัดเรียบเรียงแล้วก็ส่งกลับมาที่ทีมให้เขียนเพิ่มเติม เพื่อเติมส่วนที่ขาด

ทีมวิจัยเกาะลิบง พูดถึงเรื่องปัญหาเวลาของผู้นำ และผู้นำมีสมาธิในการประชุมในเวลาสั้นๆ

ผู้ใหญ่สุรพงศ์ ถามว่าคดีเรื่องราวเก่า ๆ เอามาเขียนได้ไหม เขียนเป็นภาษาบ้านได้ไหม

ทีมวิจัยเกาะลิบง เขาบอกว่ามีความเกรงใจ คือ เกรงใจทีมงานที่เข้าไปไกล่เกลี่ย

บังดน จากตำบลบางหมากบอกว่าไม่เข้าใจการเก็บข้อมูล ว่าเก็บย้อนหลัง 10 ปี และหลาย ๆ ฝ่ายไม่เห็นด้วยกับการเก็บข้อมูลกับเจ้าของเรื่อง คิดว่าเพราะแกไม่ได้บันทึก และได้ยกว่าปัญหาหนักคือ ปัญหาการเมือง จึงเกิดการโต้เถียงกันว่าปัญหาการเมืองเป็นปัญหาหลักหรือเปล่า

น้าหลี จากตำบลคลองชีล้อมเล่าเรื่องยาเสพติดที่เกิดขึ้นในชุมชน สาเหตุเพราะคนนอกนำเข้า พูดคุยปัญหาให้ฟังและหาวิธีการแก้ปัญหา จัดระดับปัญหา โดยใช้กำลังของ อสม. เข้าร่วมดำเนินการ

หลังจากนั้นอาจารย์ไพสิฐพูดถึง 2 ประเด็นที่กล่าวมาคือ

- การวิเคราะห์

○ ความรู้

หลังจากนั้นพี่มานพได้ชี้แจงว่าจะจัดเวทีระดับตำบลในเดือนไหน และวางแผนกันว่าเดือน

กุมภาพันธ์ ข้อมูลต้องเสร็จ

พี่ทินแจ้งเรื่อง 14 จังหวัดลงมาดูงานที่จังหวัดตรังในเดือนกุมภาพันธ์ ให้เราเตรียมตัวมาเข้าร่วมด้วย

<u>วันที่ 9 ธันวาคม 2551</u> เวลา 13.00-17.00 น. ณ หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ ตรัง มีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมแลกเปลี่ยนการทำงาน ปัญหา อุปสรรค และหาแนวทางแก้ไข กับเครือข่ายตำบลอื่นๆ

วันนี้ทีมวิจัยของตำบลสุโสะมาด้วยกัน 3 คน เมื่อมาถึงได้รับฟังพี่มานพพูดสรุปถึงกระบวนการเก็บข้อมูล วิธีการ ปัญหา อุปสรรค แนะนำว่าถ้าเขียนไม่ได้ให้เขียนหัวข้อก่อน เขียนบันทึกข้อมูลลงไปจริงๆ ให้ใช้คำถามเหล่านี้ เรื่องอะไร เกิดที่ไหน เมื่อไร เหตุการณ์เป็นอย่างไร ใครไกล่เกลี่ย หรือแต่ละฝ่ายใครเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ทำแบบไหน ขั้นตอนการจัดการเป็นอย่างไร วิธีการ ผลยุติหรือไม่ยุติ

จากนั้นให้แต่ละทีมของแต่ละตำบลเล่าว่าทำงานกันอย่างไร เป็นอย่างไร มีปัญหาไหม เขียนได้กี่เรื่องแล้ว โดยผู้ช่วยมณีบอกว่าฟังแล้วปัญหาเหมือนกันหมด ปัญหาของสุโสะ คือ ปัญหาเรื่องการเก็บข้อมูล คือ การเขียนหนังสือ เล่าถูกแต่เขียนไม่คล่อง ถ้าถามว่ายากไหม ตอบได้เลยว่าไม่ยาก แต่รุกหรือให้ทำได้เร็วได้ไหม ผมตอบได้เลยว่ายาก ผมต้องทำงานกับผู้ใหญ่บ้าน 11 คน แล้วมีผมคอยผลักคนเดียวนั้นเป็นเรื่องที่ยาก แต่ผมได้แนวคิดใหม่แล้วว่าทำอย่างไรให้เดินไปได้ ผมจะให้ผู้ใหญ่เขียนข้อมูลที่เคยไกล่เกลี่ยมาแล้ว เขียนเรื่องของตัวเอง และอีกปัญหาคือเรื่องประธานไม่ค่อยมีเวลา แบ่งเวลาให้ว่างตรงกันไม่ได้ ส่วนที่สอง

คือ หลังจากนี้ถ้าหมู่บ้านไหนเขียนไม่ได้ ผมก็จะไปเขียนให้ แล้วก็น้อง ๆในหมู่บ้านที่พอจะเขียนได้ อาจจะมีค่าตอบแทนบ้างเล็กๆน้อยๆ ถ้าเก็บข้อมูลได้หมดแล้วจะแยกข้อมูลเป็นประเด็นว่าเรื่องไหนเกิดขึ้นมากที่สุด แยกเป็นประเด็นหนึ่งสองสาม แล้วให้แต่ละหมู่บ้านนำไปวิเคราะห์

ต่อจากนั้นพี่มานพบอกว่าให้พยายามรวมกลุ่มให้มาก หาวิธีการเก็บข้อมูลให้ได้มากที่สุด ตอนนี้สุโสะยังเก็บข้อมูลไม่ได้เลย ให้สรุปว่าการเก็บข้อมูลมีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง

วิธีการแก้ปัญหาเรื่องการเก็บข้อมูล

- ให้เก็บเรื่องจาก กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ให้ไล่เรื่องมาเลย เอาจากสมุดบันทึกเก่าๆก็ได้ หรือให้เขียนหัวข้อเรื่องมาก่อนว่ามีกี่เรื่องก่อนจะลงรายละเอียด

- สำคัญ คือ ทีมที่เป็นแกนหลักต้องขยับ เหมือนเครื่องจักรที่ต้องใช้แกนหมุนขยับฟันเฟืองตัวอื่นๆ

<u>หากยังติดปัญหาเรื่องการเขียนก็มีแนวทางคำถามเพื่อให้ข้อมูลครบถ้วนดังนี้</u>

- เรื่องที่เกิดเป็นเรื่องอะไร
- เกิดที่ไหน เมื่อใด
- ระหว่างใครกับใคร
- เกิดอย่างไร สาเหตุจากอะไร
- แต่ละฝ่ายมีใครเข้ามาเกี่ยวข้องบ้าง
- ใครเป็นคนไกล่เกลี่ย
- เข้าไปเกี่ยวข้องได้อย่างไร
- ขั้นตอน (วิธีการ) ไกล่เกลี่ยทำอย่างไร ใครเกี่ยวข้องบ้าง
- ไกล่เกลี่ยกี่ครั้ง แต่ละครั้งทำอย่างไร ใครเกี่ยวข้องบ้าง (เข้าร่วม) ผลเป็นอย่างไรในแต่ละครั้ง
- ผลการไกล่เกลี่ยเป็นอย่างไร สำเร็จ ไม่สำเร็จ
- เสร็จแล้วมีการทำอย่างไร (บันทึกข้อตกลงหรือไม่)
- การไกล่เกลี่ยครั้งนี้ให้บทเรียนอะไรบ้าง กับคนที่ไกล่เกลี่ย กับคู่กรณี และสำหรับคนที่เกี่ยวข้อง
- ปัญหาอุปสรรคในการไกล่เกลี่ยมีอะไรบ้าง

หลังจากนั้นได้แยกกลุ่มแต่ละตำบลเพื่อค้นหาปัญหา แนวทางแก้ และทำแผน ตำบลสุโสะวางแผนไว้ดังนี้

- ปัญหาคือผู้ใหญ่บ้านบางหมู่บ้านไม่เขียนเรื่องราวและไม่รู้สาเหตุที่ไม่เขียน ยังไม่เข้าใจการเก็บข้อมูล ไม่ได้พบปะกัน
- แนวทางแก้ไข ให้ประธานกระตุ้นลูกทีม ผู้ประสานงานทำงานอย่างต่อเนื่อง มีการพบปะของทีมให้มากขึ้น
- การวางแผนการทำงานต่อ วันที่ 12 ธันวาคม นัดพบประธาน เวลา 17.00 น.

ปัญหาอุปสรรค

1. ไม่รู้ว่าอีเขียนปรือ บางคนไม่รู้ว่าเรื่องราวที่เขียนเอาไปทำอะไร
2. ได้รูปแบบการเขียนที่เข้าใจมากขึ้น
3. บรรยากาศสนุกสนาน
4. เข้าใจมากขึ้นแต่พอกลับมาเขียนแล้วปรากฏว่ายังสับสน เพราะว่าภาษาเขียนกับภาษาพูดไม่เหมือนกัน กลัวเขียนไม่ถูก

<u>วันที่ 25 พฤษภาคม 2552</u> ณ หอจดหมายเหตุฯ ตรัง อ.เมือง จ.ตรัง ผู้เข้าร่วมประชุมจากตำบลสุโสะประกอบด้วย ผู้ช่วยมณี ผู้ช่วยประยงค์ ผู้ช่วยก่อเดช และผู้ใหญ่ถนอม แต่พวกเรามาถึงสายไม่ได้แนะนำตัวในช่วงแรกเพิ่งมาแนะนำตัวในช่วงหลัง โดยมีวัตถุประสงค์

1. เพื่อร่วมแลกเปลี่ยนกระบวนการทำงานวิจัยของเครือข่ายทั้ง 10 พื้นที่
2. เพื่อพบปะกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำเสนอและปรึกษาปัญหาเรื่องกรณีการทำร้ายร่างกาย
3. เพื่อวางแผนการทำงานต่อ

กิจกรรมวันนี้เริ่มด้วยการแนะนำตัว สุทินพี่เลี้ยงโครงการได้ให้เครือข่ายหรือที่เรียกกันว่าทีมวิจัยนั้นแนะนำตัวเองว่าชื่ออะไร มาจากไหน และบอกว่าประทับใจอะไรที่ได้มาทำงานยุติธรรมชุมชนนี้

1. กำนันเผดิม โชติรัตน์ ประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลปากแจ่ม บอกว่าประทับใจทุกคนที่มาเพราะทุกคนที่มาถือว่าเป็นคนที่เสียสละและมาด้วยใจ เงินเดือนก็ไม่มีใครมีอะไรก็ไปหาผมที่บ้านที่หมู่ที่ 3 ตำบลปากแจ่มได้

2. พี่ทีป สวัสดีค่ะ ชื่อนางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์ เป็นเครือข่ายจากตำบลปากแจ่ม ประทับใจเพื่อนๆที่ทำงานเครือข่ายนี้

3. พี่ปิ๋ม ทีมวิจัยจากตำบลวังคีรี มาทำงานตรงนี้ที่ประทับใจมากที่สุด ตอนลงพื้นที่เก็บข้อมูลที่ชาวบ้านให้ความร่วมมือ โดยเฉพาะเรื่องฆ่ากันที่เขากล้าเล่าให้เราฟัง เพราะเขาให้ความเชื่อถือเรา อยากให้เราอยู่กับกรมฯไปนานแสนนาน

4. พี่เอียด ชื่อนางประภาพรรณ ทีมวิจัยจากตำบลวังคีรี สิ่งที่ประทับใจ คือได้พบปะเครือข่ายในหลายๆ ตำบล ไปเจอกันที่ไหนก็ให้ทักทายกันบ้าง

5. ผู้ใหญ่กรอด จากตำบลวังคีรี ภูมิใจที่ได้ไปไกล่เกลี่ย

6. บังอง ชื่อนายองอาจ ทีมวิจัยจากตำบลเกาะสุกร ประทับใจที่ได้ช่วยเหลือชาวบ้านทางศูนย์ได้แนะนำให้ชาวบ้าน ได้รู้ลึกถึงปัญหา

7. อาจารย์ราตรี ปักษี หัวหน้าโครงการตำบลเกาะสุกร อยากจำชื่อให้ได้ทุกคนแต่บางทีจำไม่ได้ อายุมาก ประทับใจที่ได้ช่วยเหลือคนที่มีปัญหาเกี่ยวกับคดีความต่างๆ ได้เห็นการปฏิบัติงานของเครือข่าย ได้เห็นบ้านเราแล้วได้เห็นบ้านของคนอื่นบ้าง ไม่ใช่อยู่แต่ในเกาะ เอาตัวอย่างจากที่อื่นไปปรับปรุงได้

8. ผู้ใหญ่ย้วน หัวหน้าโครงการตำบลคลองชีล้อม วันนี้มีน้องใหม่มาเพิ่มกันบ้าง ประทับใจการทำงานของคณะกรรมการตำบลคลองชีล้อมทุกคน ทีมทำงานดี มีทีมพี่เลี้ยงที่ช่วยหนุนการทำงาน เพราะบางทีเราก็ทำเองไม่ได้

9. นางถาวร ทีมวิจัยตำบลบางหมาก งานนี้ทำให้ที่ได้รู้จักเครือข่าย ได้ช่วยเหลือชาวบ้าน ติดต่อประสานงานได้ ประทับใจสูช่วย ทีมวิจัยของทีมบางหมากเอง

10. น้าดี ทีมวิจัยตำบลคลองชีล้อม ประทับใจทีมงานและเครือข่ายที่เป็นกันเอง

11. น้าหลี ทีมวิจัยตำบลคลองชีล้อม ดีใจมากที่ได้รวมตัวกันอีกครั้งหนึ่ง ได้พบหน้าได้เจอกัน ตั้งแต่ทำมาประทับใจพี่เลี้ยง ที่ช่วยแนะนำช่วยบอกเล่า ในสิ่งที่ทีมยังไม่รู้ ตอนนี้คิดว่าทำไปได้บ้าง แต่อยากเรียนรู้การทำงานจากศูนย์อื่นๆ ด้วย

12. บังดน หัวหน้าโครงการตำบลบางหมาก เรียนท่าน ชช.เพลินใจ เหรียญนาค และเครือข่าย ที่ประทับใจพี่เลี้ยงที่แนะนำให้ความรู้ และสกว. ที่สนับสนุน จะทำงานให้สำเร็จ

13. ผู้ใหญ่จิต ทีมวิจัยตำบลคลองชีล้อม ประทับใจทุกขั้นทุกตอน มันไม่ใช่เรื่องง่ายสำหรับคนที่มีความรู้น้อยอย่างพวกเรา ถ้าคิดว่าง่ายก็ง่าย ถ้าคิดว่ายากก็ยาก ทำมาแล้วคิดว่าใช้ได้ และมีพี่เลี้ยงคอยช่วยเหลือ ประทับใจทุกคนที่ได้ทำงานร่วมกัน

14. สูช่วย ทีมวิจัยตำบลบางหมาก สิ่งที่ประทับใจ คือ การที่เครือข่ายแต่ละเครือข่ายร่วมใจกันทำ และพี่เลี้ยง ช่วยกันหลายแรง

15. ผู้ใหญ่ปรีชา ทีมวิจัยตำบลบางหมาก สิ่งที่ประทับใจ คือ ประทับใจสูช่วยที่ช่วยเหลือคนในหมู่บ้านทุกเรื่องทุกอย่าง

16. ผู้ช่วยสวัสดิ์ ทีมวิจัยตำบลบางหมาก ประทับใจการทำงานเป็นทีม และได้ประสบการณ์การทำงานหลายอย่างจากพี่น้องต่างเครือข่าย

17. ผู้ช่วยประวิทย์ ทีมวิจัยตำบลบางหมาก ประทับใจวาระการทำงานของเครือข่ายที่ก้าวหน้า มีการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของเครือข่าย การเข้าไกล่เกลี่ยประทับใจประชาชนที่ให้ความร่วมมือ

18. ผู้ใหญ่แฉล้ม ทีมวิจัยตำบลนาวง สิ่งที่ประทับใจ คือได้เรียนรู้กฎหมายหลายๆอย่างได้รู้จักกับเจ้าหน้าที่ และนำความรู้มาให้กับชาวบ้าน และรู้สึกประทับใจที่เจ้าหน้าที่ไปถึงบ้าน รู้ว่าผมเป็นอย่างไร

19. พี่สุชีพ เลขาศูนย์ตำบลโคกสะบ้า บอกว่าวันนี้มาคนเดียว ผู้ใหญ่วีติดประชุมกองทุนหมู่บ้าน สิ่งที่ประทับใจ คือ การได้ทำงานเพื่อสังคม ช่วยเหลือพี่น้อง ไกล่เกลี่ยปัญหาในชุมชน น้องๆทีมงาน สกว.ที่ได้เข้าไปติดตามดูแลเครือข่าย ช่วยเหลือ แนะนำในการเก็บข้อมูล

20. ผมผู้ใหญ่สมบัตร หูดัง มาจากหมู่ที่ 4 ตำบลเกาะสุกร ยินดีที่ได้มานั่งตรงนี้เพราะว่านานแล้วที่ไม่ได้มา ประทับใจตรงที่ได้ช่วยเหลือชาวบ้าน ช่วยได้บ้างช่วยไม่ได้บ้างแต่ก็ภูมิใจที่ได้ช่วย มีทีมงานสกว.ไปแนะนำ

21. ผู้ช่วยสมเจตน์ ทีมวิจัยตำบลนาหมื่นศรี สวัสดี ท่าน ชช. และเครือข่ายทุกท่าน ธรรมดาจะมา 3 คน แต่วันนี้มาคนเดียว เพราะคนอื่นๆ ติดประชุม สิ่งที่ประทับใจ คือ ความร่วมมือของทุกเครือข่ายที่มาประชุมพร้อมหน้ากัน ประทับใจที่สุด คือ สามารช่วยชาวบ้านได้ลดคดี ลดเวลาลดค่าใช้จ่าย นอกจากนี้เมื่อไกล่เกลี่ยแล้วคู่กรณีจะไม่มีใครรู้สึกว่าเป็นผู้แพ้หรือผู้ชนะ

22. ผู้ใหญ่ชะเวท จากตำบลทุ่งค่าย ในวันนี้ผมมาธุระที่สกว. พอดีเจอพี่มานพ บอกให้มานั่งสังเกตการณ์ผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่เปิดศูนย์แล้ว ทุ่งค่ายกำนันบอกว่าให้เปิดศูนย์ได้เร็วๆ นี้ ผมเพิ่งไกล่เกลี่ยไปเรื่องหนึ่ง คือเรื่องตบกัน บันทึกเรียบร้อย อยู่มาเกิดเรื่องแบบเดียวกันอีก แต่ไม่ได้บันทึก หลังจากนั้นขึ้นโรงพัก กำนันบอกว่านี่ไงข้อเสียของการไม่ได้บันทึก ขอบคุณมากที่ได้ให้โอกาสเข้าร่วมมาสังเกตการณ์ในวันนี้

23. กำนันหีม รู้สึกภูมิใจที่ได้ทำงานตรงนี้ เพราะว่าได้รับการยอมรับ แต่ก่อนทำงาน

ร่วมกับผู้นำทางศาสนา แต่ตอนนี้ชาวบ้านรู้จักศูนย์ฯ กับคณะกรรมการมากขึ้น เมื่อไม่นานมานี้มีชาวบ้านมาร้องเรียนให้ไปไกล่เกลี่ยเรื่องราวที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ชาวบ้านยอมรับมากขึ้น รู้สึกภูมิใจ

24. ท่าน ชช.เพลินใจ เหรียญนาค ประทับใจผู้ใหญ่ชะเวท แล้วขอถามกลับว่าประทับใจอะไรในเครือข่ายที่เปิดศูนย์แล้ว และเพราะอะไรที่ทำให้อยากเปิดศูนย์เหมือนเครือข่ายอื่นๆ

ผู้ใหญ่ชะเวท เรียนท่าน ชช.ที่เคารพ ก่อนนี้ก็เริ่มจากการทำเล็กๆ อยู่ในหมู่บ้าน ปกติผู้ใหญ่ก็ไกล่เกลี่ยทุกเรื่องอยู่แล้ว แต่ไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร อยากเปิดศูนย์เพื่อเป็นที่เก็บข้อมูล รองรับการแก้ปัญหาความขัดแย้ง

ท่าน ชช. เพลินใจ บอกผู้ใหญ่ว่าเป็นเป้าหมายของการทำโครงการนี้ อยากให้ศูนย์ของเราเป็นศูนย์การเรียนรู้ให้กับพื้นที่ใกล้เคียง เห็นดีก็ทำด้วย คิดว่าไม่นานผลงานของเราได้ประชาสัมพันธ์ให้ทุกภาคส่วนรับทราบโดยทั่วกัน อยากบอกว่าประทับใจพวกเราทุกคน ความเสียสละของพวกเราทุกคน ตอนแรกอาจจะงงไม่รู้ว่าทำอะไรกัน พูดถึงการทำงานของราชการ ที่ดีไซด์มาให้เรียบร้อย และให้งบประมาณลงมา แต่โครงการของเราเป็นโครงการที่ทำจากข้างล่าง

นอกจากนี้ยังพูดถึงคำพูดของบังดน ที่พูดในช่วงแรกๆ ทำโครงการว่าไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร (ไม่รู้อีทำปรือ) ชช.กลับไปเล่าให้คนในกรมฯฟัง เราก็ใจฝ่อเลย คือการทำงานของเราเป็นรูปธรรมและช่วยคนได้จริงๆ เห็นความเป็นทีมงาน เมื่อลงไปทำงานแล้วชาวบ้านไว้วางใจ ยอมเล่าเรื่องราวให้ฟัง อยากทำงานไปด้วยกันจนกว่าเครือข่ายทั้งหลายจะกลายเป็นศูนย์เรียนรู้

สุทิน ทบทวนกิจกรรมที่ทำมาแล้วมีดังนี้

- เตรียมความพร้อมทีมวิจัย
- ชี้แจงชาวบ้าน
- วางแผนการเก็บข้อมูล
- เก็บข้อมูล
- ฝึกวิเคราะห์ข้อมูล
- เติมเต็มข้อมูล

- ร่วมกิจกรรมของ สกว. กรมคุ้มครองสิทธิฯ ยุติธรรมจังหวัดตรัง คุมประพฤติตรัง
- ประชุมประจำเดือน ประชุมหมู่บ้าน
- ทำรายงาน บัญชีการเงิน

แล้วบอกว่าวันนี้ให้ช่วยกันเล่าว่าทำอะไรบ้าง เกิดอะไรขึ้นบ้าง มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง มีจุดเด่น จุดด้อยอย่างไร และมีข้อเสนอแนะอะไรบ้าง โดยให้เครือข่ายซักถามกันเองดีกว่า อย่าให้ตนเองเป็นคนถามเลย หลังจากนั้นก็แจ้งให้ทราบว่าจะมีพื้นที่ที่ต้องกลับก่อน คือ วังคีรีกับปากแจ่ม เนื่องจากติดภารกิจ พื้นที่อื่นอยู่ครบ เพราะช่วงบ่ายจะวางแผนการทำงานต่อด้วย อาทิ พื้นที่นาวงพี่สัญญาบอกแล้วว่าติดขัด แต่ก็มีวิธีการแก้ไขปัญหานั้น อยากให้ช่วยกันซักถาม ให้แต่ละเครือข่ายมาเล่าข้างหน้าเวที เล่าจริงตามที่ทำ โครงการนี้เป็นโครงการความร่วมมือ ระหว่างกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และสกว.ตรัง และมีหน่วยงานทั้งสำนักงานคุมประพฤติ ยุติธรรมจังหวัดอีกซึ่งจะมาสมทบในช่วงบ่าย พื้นที่แรกที่จะมาเล่าคือ วังคีรีเนื่องจากติดภารกิจในช่วงบ่าย

<u>ตำบลวังคีรี</u>

พี่ปิ่ม บอกว่าตอนแรกได้ประชุมทีมงานว่าอีทำปรือที่จะทำให้เป็นรูปธรรม เพราะผู้ใหญ่กำนันไม่ว่าง มีเรื่องเข้ามาให้ไกล่เกลี่ยไม่เว้นวัน มาเจออาจารย์มานพบอกว่าสนใจที่จะเปิดศูนย์ไหม หลังจากประชุมกันแล้วก็เปิดศูนย์ โดยมีผู้ใหญ่กรอดเป็นแกนนำเพราะไปไกล่เกลี่ยเรื่องต่างตำบลอยู่บ่อยๆ ตอนแรกชาวบ้านไม่ยอมรับ เช่นตอนลงเก็บข้อมูลใหม่ๆ ชาวบ้านไม่กล้าเล่า ตอนนี้ยอมรับมากขึ้น ตอนเปิดศูนย์ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกรมฯ มีท่านอธิบดีลงมาเปิดศูนย์ อธิบดีมาคุยให้ชาวบ้านได้ฟังอย่างชัดเจน ตอนแรกไม่มีที่ทำงานที่เป็นหลักแหล่งตามตัวยาก แต่ตอนนี้มีศูนย์ฯที่เห็นเป็นรูปธรรมแล้ว วังคีรีบันทึกข้อมูลได้ 80 กว่าเรื่อง

อุปสรรค คือ ทำอย่างไรให้คนเชื่อ เชื่อนาย (ตำรวจ) มากกว่า พอไปหานายนายเอาเงินมาก แต่ถ้ามาไกล่เกลี่ยที่ศูนย์ไม่เอาเงินเลย

ข้อเสนอแนะ อยากให้ทนายมาให้คำแนะนำความรู้ เนื่องจากทีมไม่มีความรู้ด้านกฎหมายเลย

จุดเด่น เครือข่ายของจังหวัดตรังไปกันไกลแล้วนะ จังหวัดอื่นยังมาดูงานจังหวัดตรังเลย

จุดด้อย อยากให้ท่านผู้ใหญ่หลายๆคนบนกรมฯ มาคลุกคลีกับพื้นที่ เพราะคนสูงๆไม่ค่อยรู้ปัญหาของชุมชน เท่ากับคนในชุมชนเอง

สุทิน ถามเพิ่มเรื่องการทำโครงการ

พี่เอียด การเก็บข้อมูลของวังคีรีรู้สึกว่ายากมาก เพราะต้องหาชาวบ้านที่ให้ข้อมูล แล้วยังจะต้องมาฝึกเขียนอีกกว่าจะเขียนได้สักเรื่องอู้ย (ถอนหายใจ) แต่เมื่อหลายฝ่ายช่วยกัน ก็แก้ปัญหาได้ ตอนนี้งานถือว่าเสร็จแล้วประมาณ 80%

สุทิน สรุปว่าวังคีรีอยากมีพี่เลี้ยงที่มีความรู้ด้านกฎหมาย ตอนนี้เราคิดงานต่อได้แล้ว รู้แล้วว่าตอนนี้ตนเองขาดอะไร ต้องการอะไรหรือจะหาที่ปรึกษาของศูนย์ก็ได้

ท่าน ชช.เพลินใจ เสริมเรื่องการติดต่อพี่สายรุ้ง ที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัดตรัง ตอนนี้มีกฎหมายที่ทางกระทรวงจะร่างขึ้นมา คนทำงานไกล่เกลี่ยไม่มีกฎหมายรองรับ ทางการก็พยายามที่จะร่างกฎหมายขึ้นมารองรับ ตำรวจก็ร่างกฎหมายเรื่องการไกล่เกลี่ยในขั้นสอบสวน เดิมมีการไกล่เกลี่ยเฉพาะคดีแพ่ง คดีอาญาไกล่เกลี่ยไม่ได้ แต่คดีอาญาบางคดีไกล่เกลี่ยได้และกำลังร่างกฎหมายรองรับ ในอนาคตถ้ามีคดีตำรวจก็สามารถยุติคดีได้ ศาลก็ยุติได้ ตอนนี้กำลังร่างกฎหมายหลายฉบับมาก ไกล่เกลี่ยในชั้นตำรวจ ถ้ามีปัญหาอะไรให้ปรึกษาคุณสายรุ้ง

คุณสายรุ้ง ให้เบอร์โทร 075-214562 075-214773 และ 089-1252102 และบอกว่านอกจากตัวเองแล้วหากมีปัญหาข้อสงสัยสามารถปรึกษานิติกรที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัดได้ นิติกรชื่อคุณธีรวุฒิ ปรึกษาข้อกฎหมายได้ทุกเรื่อง ปรึกษาฟรี เช่น เรื่องค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา เป็นต้น แล้วทีมพื้นที่ตำบลสุโสะมาเพิ่มอีก ให้แนะนำตัวสั้นๆ

ผู้ช่วยมณี สวัสดีท่านวิทยากรและเพื่อนสมาชิกทุกคน ผมนายมณี ตู้ดำ ประทับใจหลายๆสิ่ง ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง หลายๆเรื่องจากศูนย์อื่นด้วย ได้เรียนรู้เรื่องราวที่เราไม่เคยประสบมาเลย

ผู้ช่วยประยงค์ เราก็ได้มาอบรมกันหลายครั้ง ที่เราได้ไกล่เกลี่ยมาประมาณ 30 เรื่อง ชาวบ้านให้ความสนใจและให้ความร่วมมือในการไกล่เกลี่ย ไม่ต้องพูดมากนักเพราะมาล่า (ช้า) แล้ว

ผู้ช่วยก่อเดช สิ่งที่ประทับใจ คือ ได้ร่วมงานกับเครือข่ายหลายๆท่าน

ผู้ใหญ่สุรพงศ์ สิ่งที่ประทับใจ คือ ประทับใจทีมงาน

ผู้ใหญ่ถนอม สิ่งที่ประทับใจ คือ เรื่องการไปไกล่เกลี่ยเรื่องอะไรก็ดี ประทับใจทีมงานของตำบลสุโสะด้วยที่ให้ความร่วมมือ

พี่ปิ่ม เพิ่มเติมเรื่องการทำงานของเครือข่ายตำบลวังคีรีที่บอกว่าตอนนี้ได้เข้าแผน อบต. เรียบร้อยแล้ว คิดว่าจะจัดการอบรมผู้นำของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ทำอย่างไรให้ชาวบ้านเชื่อถือ ซึ่งเมื่อเราไปอบรมไปฟังมาเราก็จะได้พัฒนาตนเอง

สุทิน สรุปว่าจุดเด่นของตำบลวังคีรี คือ เข้าแผน อบต.ไว้แล้ว 20,000 บาท

หลังจากวังคีรีเล่าประสบการณ์การทำงานจบสุทินชี้แจงเครือข่ายเพิ่มเติมว่าต้องเล่าถึงอะไรบ้าง กิจกรรมงวดที่ 1 ตั้งแต่เวทีเตรียมจนถึงเก็บข้อมูลเสร็จ การเก็บข้อมูลมีวิธีการไหนบ้าง จนพี่เลี้ยงลงไปช่วยเก็บตก นอกจากทำงานในโครงการแล้ว เครือข่ายยังเข้าร่วมงานของหน่วยงานอื่นอีก บางพื้นที่ทำกิจกรรมที่นอกเหนือจากโครงการ เช่น เกาะลิบงที่ทำกิจกรรมเรื่องร้านเหล้า ถ้าประชุมเรื่องนี้ก็สามารถนำมาเขียนเป็นกิจกรรมได้เช่นกันเนื่องจากเป็นการร่วมกันแก้ไขปัญหาในชุมชน

คุณมานพ ให้ชี้แจงกิจกรรมที่เหลือว่าต้องทำอะไรบ้าง

สุทิน ข้อมูลที่ได้มาตอนนี้วิเคราะห์แล้วในระดับพี่เลี้ยง แล้วจะนำกลับไปให้ทีมวิเคราะห์กันอีก อย่างเช่น เกาะสุกร ตอนนี้ได้วิเคราะห์และแยกเป็นประเด็นแล้ว

- วิเคราะห์ข้อมูล
- คืนข้อมูล /ประกาศผลงานของศูนย์ฯในชุมชน (เวทีระดับตำบล)
- เวทีแลกเปลี่ยน/ถอดบทเรียน 3 วัน 2 คืน
- เวทีระดับจังหวัด 400 คน จัด 1 วัน
  - นำเสนอผลงาน
  - ประกาศตัวตน
  - หน่วยงานรับทราบ/ยอมรับ

คุณมานพ บอกว่าตอนนี้ที่ห่างพื้นที่ไป เนื่องจากทีมพี่เลี้ยงกำลังดูรายงานอยู่หัวฟูทีเดียว หลังจากนั้นก็จะนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ ต่อมาก็จะเป็นการจัดเวทีตำบล นำเสนอต่อชาวบ้านให้ชาวบ้านได้รับรู้ หลังจากเวทีระดับตำบล ก็จะมีเวทีแลกเปลี่ยนอีกทีหนึ่งว่าเราทำมาทั้งหมดแล้วได้อะไรมาบ้าง หลังจากนั้นจะเป็นการจัดเวทีระดับจังหวัด จะเชิญครือข่ายตำบลละ 30 คน เป็นเวทีที่บอกว่าอนาคตของยุติธรรมชุมชนจะไปทางไหน เพราะจะเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาเข้าร่วมทั้งหมด จะเชิญปลัดกระทรวงยุติธรรมด้วย คาดว่าของตรังจะต้องเดินหน้าต่อไป ใช่ว่าโครงการจบแล้วจะจบกันไป

สุทิน พื้นที่ต่อไปให้ตำบลปากแจ่มเล่ากิจกรรม โดยมีกำนันเผดิม โชติรัตน์เป็นตัวแทน

ผู้ช่วยประวิทย์ จากตำบลบางหมากขอคั่นรายการ พี่ทินจึงส่งไมล์ไปให้ ผู้ช่วยถามเรื่องกรณีรถชน รถของตัวเองจอดอยู่ แล้วก็มีรถอีกคันถอยหลังมาชน (จอดห่างกันประมาณ 10 กว่า

เมตร) ทำให้รถได้รับความเสียหาย แต่เจ้าของรถคันที่ถอยหลังมาชนไม่รับผิดชอบ บอกว่าถ้าอยากได้ค่าเสียหายก็ให้ไปฟ้องร้องเอาเ อง

ท่าน ชช.เพลินใจ มันเป็นเรื่องของศักดิ์ศรีหรือเปล่าว่าต้องเอาเรื่องกันให้ได้ ชช.บอกว่าอันที่จริงน่าจะไกล่เกลี่ยกันได้ ผู้ช่วยบอกว่าฝ่ายเจ้าของรถที่ถอยมาชนท้าย ว่าถ้าจะเอาเงินให้ฟ้องศาลเอา ชช.แนะนำให้ไกล่เกลี่ย เพราะถ้าเป็นคดีความขึ้นมากลายเป็นเรื่องยาวได้ ถ้าฟ้อง คนผิดจะสู้คดี ผู้ช่วยถามว่าคนผิดจะมีสิทธิ์ชนะหรือไม่ ชช.บอกว่าไม่มีทางชนะแน่นอน เนื่องจากเป็นคนผิด อาจจะต้องเสียเงิน

ผู้ช่วยสมเจตน์ ถามว่าจอดอย่างไร ธรรมดาเขาบอกว่าให้จอดห่างจากคันอื่น 1 เมตร ผู้ช่วยประวิทย์บอกว่าตนจอดห่าง 10 กว่าเมตร

คุณมานพ ถามว่าค่าซ่อมเท่าไหร่ ผู้ช่วยประวิทย์บอกว่า ประมาณสี่หมื่น ของผู้ช่วยมีประกันชั้นหนึ่ง คนชนได้เปรียบ คือ มีทนายของประกันอยู่แล้ว กรณีเราไม่มีประกันเราจะเสียเปรียบ สอง คือ ถ้าเรียกมาก เค้าประชดเพราะเขามีทนาย เขาสามารถพยายามหลีกเลี่ยงได้อีกมากมาย ทางที่ดีที่สุด คือ หาคนมาคุยให้ตกลงกัน เพราะถ้าคุยกันเรื่องกฎหมายเราจะเสียเปรียบทันทีเลย เรื่องนี้จึงกลายเป็นประเด็นยาวจนเที่ยงครึ่งจึงต้องพักเที่ยงก่อน ค่อยมาคุยกันต่อในตอนบ่าย

ภาคบ่ายเริ่มเวลา 13. 30 น.

คุณโกเมน รอตโกมิล เจ้าหน้าที่จากสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดตรังมาสมทบแนะนำตัวกับเครือข่าย หลังจากนั้นก็ให้เล่าประสบการณ์การทำงานของเครือข่ายกันต่อเลย

<u>นาหมื่นศรี</u>

ผู้ช่วยสมเจตน์ บอกว่านาหมื่นศรีเก็บข้อมูลได้ทั้งหมด 70 เรื่อง มีการทำงานเป็นทีม แบ่งเขตรับผิดชอบตามหมู่บ้าน เช่น ผู้ช่วยอยู่หมู่ที่ 3 ก็เก็บข้อมูลหมู่ที่ 3

จุดเด่น คือการทำงานเป็นทีม

จุดด้อย ทีมวิจัยบางคนไม่กล้าทำงาน

นาหมื่นศรีมีการประชุมตอนเย็น ในตอนกลางวันลงไปเก็บข้อมูลแล้ว ตอนเย็นเลยมานั่งคุยกัน ที่บ้านหัวหน้าทีมวิจัย ช่วยกันเติม ช่วยกันดู หลังจากนั้นก็ให้พี่เลี้ยงช่วยดูกันอีกที

สุทิน ถามว่าชอบกิจกรรมอะไรมากที่สุด

ผู้ช่วยสมเจตน์ ชอบกิจกรรมที่นั่งถกเรื่องที่เกิดขึ้นใหม่ สำหรับเรื่องเก่านั้นคิดว่าเป็นการฟื้นฝอยหาตะเข็บมีความลำบากใจมากทั้งคนที่เก็บข้อมูลและผู้ให้ข้อมูลที่ไม่อยากเล่าเรื่องเก่า แต่ถ้าเรื่องทีเกิดขึ้นใหม่ๆสามารถแก้ไขได้ทันท่วงที และทำให้คู่กรณีดีกันเหมือนเดิมได้

สุทิน คิดอย่างไรกับการเก็บข้อมูลย้อนหลัง/เรื่องที่เกิดขึ้นในอดีต

ผู้ช่วยสมเจตน์ บอกว่ามันมีทั้งดีทั้งเสีย เรื่องบางเรื่องคนรุ่นก่อนตัดสินไว้ดีอยู่แล้ว แต่เราเด็กรุ่นใหม่ๆจะไปทำบางทีข้อมูลบางข้อมูลไม่สามารถเอามาใช้ประโยชน์ได้แล้ว มันเก่าไปแล้ว ตอนนี้ อบต. หนุนการทำงาน โดยเฉพาะนายก อบต. ส่วนการเข้าแผนอบต. นั้นตอนนี้เขียนแผนเสนอนายกแล้ว ขอเงิน 20,000 บาท คิดว่าต้องเข้าแผนปี 52 นี้แน่นอน

สุทิน นาหมื่นศรีมีความเป็นกลุ่มก้อน มีวงคุยเป็นปกติอยู่แล้ว สามารถแทรกเรื่องที่ไปเก็บมาคุยกันในวงปกติได้

<u>โคกสะบ้า</u>

พี่สุชีพ วันนี้มาคนเดียวเนื่องจากท่านประธานติดประชุม ไม่รู้จะเริ่มเล่ายังไง เพราะทำหลายเรื่องแรง หลังจากเซ็นสัญญาโครงการ และทำงาน ทีมวิจัยที่ทำงานมีเพียง 4-5 คน มีคณะกรรมการศูนย์กระจายอยู่ทุกหมู่บ้าน มีทั้ง อสม. หัวหน้าสายตรวจ อบต. เข้าร่วมด้วย ทำให้รู้ว่าการแก้ไขปัญหาต้องใช้คนหลายหน่วยงาน ผมเองเป็นคนลงพื้นที่อยู่ตลอด ร่วมกับผู้ใหญ่ทวี และรองเลขาฯ ลงไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากทุกหมู่บ้าน เรื่องราวที่เก็บส่วนใหญ่พบว่าเป็นเรื่องที่ดิน ทะเลาะวิวาท อุบัติเหตุ เรื่องที่เป็นปัญหาหลักตอนนี้ คือ ปัญหาเรื่องที่ดิน ซึ่งมีหน่วยงานเข้าไปแก้ไขอยู่ มีปัญหาในหมู่ 10, 1 ,6 ,11

จุดด้อย ทีมวิจัยบางคนไม่ได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูล เวลาไม่อำนวย ทำงานหลายหน่วยงานไม่มีเวลา การเก็บข้อมูลทำอยู่เรื่อยๆ

มีการพบปะพูดคุยกันเป็นประจำตามงานบุญต่างๆทั้งงานศพ งานแต่งงาน จากการทำโครงการการเขียนยังมีปัญหาอยู่พอสมควร การเขียนเรื่องราวนั้นไม่เป็นปัญหาแล้วเพราะตอนนี้เก็บข้อมูลเสร็จแล้ว การเขียนรายงานเป็นปัญหา เพราะไม่มีกรอบ พอนึกออกแล้วก็ลืมเขียนได้เพียงวันละ 1-2 กิจกรรม ปัญหาเรื่องการเขียนรายงาน เขียนไม่ถูก แต่หลังจากที่น้องแขกได้ลงไปที่บ้านก็ได้แนะนำ ว่าสามารถแทรกคำพูดไปในรายงานกิจกรรมได้ ก็เขียนได้มากขึ้น ตอนนี้ก็ได้ 4-5 กิจกรรมแล้ว ทำแผนเข้า อบต. ไว้แล้ว 20,000 บาท

หลังจากการนำเสนอของเครือข่ายตำบลโคกสะบ้า พี่ชะเวทเครือข่ายจากตำบลทุ่งค่ายขอคั่นรายการเนื่องจากต้องขอตัวกลับก่อน

พี่ชะเวท ผมเองแม้ยังไม่ได้เปิดศูนย์ แต่เป็นสมาชิกการไกล่เกลี่ยมานาน เมื่อก่อนไม่เป็นที่รู้จักมากนัก แต่เมื่อได้เป็นผู้ใหญ่บ้านสามารถช่วยได้มาก เนื่องจากมีการประชุมสัญจรทุกเดือน การไกล่เกลี่ยมีอยู่ทุกวัน แต่ไม่ค่อยได้บันทึก ปัญหาเรื่องเวลาของผู้นำที่ไม่ว่าง ถ้าเป็นไปได้จะดึงฝ่ายกฎหมายของอบต.เป็นคณะกรรมการศูนย์ด้วย

เมื่อวันอาทิตย์ที่ผ่านมาก็เพิ่งไกล่เกลี่ยเรื่องแดนมา ในส่วนอื่นๆ นั้นไม่ค่อยมีเวลา เนื่องจากต้องไปเรียนต่อที่พัทลุง เกรงว่าหากไม่ศึกษาให้ดี ไม่มีเวลาศูนย์ของเราจะพลาด จำเป็นต้องหาบุคลากรนอก กลัวว่าเปิดแล้วจะสูญเปล่าเลยต้องศึกษาให้ดีก่อน ปัญหาเรื่องงบประมาณตอนนี้เข้าแผนเรียบร้อยแล้ว เป็นการอบรมให้ความรู้ด้านกฎหมาย ซึ่งทำทุกปีอยู่แล้ว ขอบคุณครับ

ท่าน ชช. เพลินใจ พูดถึงเรื่องงบประมาณที่ถูกตัด แต่อย่างน้อยก็สามารถเปิดศูนย์ได้ 1 ศูนย์ที่ทุ่งค่าย โดยให้ 10 ศูนย์เป็นพี่เลี้ยง ไม่ต้องมีพี่เลี้ยงแล้วให้ 10 ศูนย์เป็นพี่เลี้ยงแทน นอกจากนี้ยังมี สกว. และหน่วยงานต่างๆ ช่วยอีก

<u>ตำบลสุโสะ</u>

ผู้ใหญ่ฉนอม อันที่จริงผมไม่ใช่ชอบแหลง (พูด) เพราะแหลงไม่ค่อยเป็น การเก็บข้อมูลผมคิดว่าในตำบลสุโสะนั้นไม่ลำบาก เพราะต่างคนต่างเก็บกัน หมู่ใครหมู่มัน บ้านผมมีความสำคัญอยู่สิ่งหนึ่ง คือ ถ้าพี่เลี้ยงไม่ไปก็ไม่ทำงาน เนื่องมาจากผมแก่กว่าเพื่อน ถ้าผมไม่ทำเด็กมันก็เลียนแบบ เขียนเองก็อ่านไม่ออก เลยเขียนเองก่อนแล้วให้ลูกคัดให้ ส่วนมากพี่เลี้ยงเข้ามาช่วยในหมู่บ้าน ตระเวนไปทุกหมู่บ้าน ไม่จำเจ คือว่าบางคนไม่ว่างที่จะเขียน ก็เล่าให้พี่เลี้ยงเขียนให้ ปัญหาอุปสรรคไม่มี ถ้าเขา(พี่เลี้ยง)โทรไปเราต้องว่าง ถ้าไม่โทรก็ไม่มา ส่วนเรื่องการเข้าแผน อบต.นั้นเป็นเรื่องที่ลำบากเนื่องจากแบ่งเป็นขั้วทางการเมือง นายก กับกำนันเจอกันไม่ได้ แต่ไม่ต้องเป็นห่วงเรื่องงบประมาณ เพราะพรุ่งนี้มีการประชุมที่ อบต. ตอนแรกคิดว่าจะไม่ก้าวก่ายเลย แต่ตอนนี้ผมจะนำเรื่องนี้เข้าสู่ที่ประชุม

ทำไมชาวบ้านด่าแต่ผู้ใหญ่อย่างเดียว ถนนขาดก็ด่าผู้ใหญ่ อบต.ทำไมไม่ชี้แจงให้ชาวบ้านรู้ว่าหน้าที่ของ อบต.คืออะไร หน้าที่ของผู้ใหญ่ ผู้ช่วยคืออะไร ประชุมชี้แจงให้ชาวบ้านรู้ทั่วกัน

น้องมานพเข้าไปเมื่อปี 42 ผมเพิ่งมารู้เรื่องว่างานวิจัยเขาทำกันยังไง ตอนใน 47 งานของกรมคุ้มครองสิทธิฯก็เข้ามา คิดว่าง่ายที่สุดเนื่องจากมาจากประสบการณ์ของตัวเอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเด็กหนีตามกันหรือเรื่องอื่นๆ วันนี้เครือข่ายตำบลสุโสะมากันหลายคนหลายหมู่ เพราะถ้ามาต้องมาด้วยกันหลายหมู่ไม่ใช่มาแค่หมู่เดียวมีอะไรจะได้นำไปบอกต่อได้ แต่ถ้าพี่เลี้ยงลงไปที่บ้านรับรองได้ว่าประชุมกันเกือบ 20 คน ทุกทีที่ลงไป

ผู้ช่วยประวิทย์ เครือข่ายจากตำบลบางหมาก ถามเรื่อง อบต.กับกำนันไม่ลงรอยกัน ทำให้ทำยากไหม และเกิดมานานหรือยัง

ผู้ใหญ่ถนอม ตอบว่าไม่ลำบากเพราะกำนันกับนายกเท่านั้นที่ขัดกัน ผู้ใหญ่ไม่เกี่ยว ใครเป็นนายกผมดีด้วยหมด ใครเป็นกำนันผมดีด้วยหมด ผมผ่านหมด เข้าได้เพ้น (หมด) ไม่ลำบากในหมู่บ้านผมผ่านหมดผู้ช่วยผ่านหมด เพราะในหมู่บ้านเป็นญาติกันหมด สมาชิกทำงานด้วยกันได้หมด ทุกคนเข้ากันได้หมด ยกเว้นนายกกับกำนัน

สุทิน ให้เสริมถึงความเปลี่ยนแปลงของทีมสุโสะ

ผู้ช่วยมณี ในส่วนของตำบลสุโสะ ลำบากเนื่องจากยังไม่ได้เขียนรายงาน ถ้าทำจริงๆผมคิดว่า 2 วันจบ แต่ที่ยังไม่ได้ทำเพราะทุกอย่างอยู่ที่ผมหมด (เป็นเลขาเกือบทุกโครงการ) ส่วนเรื่องการเขียนรายงานต้องขอคำแนะนำ

ตำบลสุโสะจะแบ่งกันไปกระจายไปตามหมู่บ้าน เพื่อให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญด้วย มีการประชุมประจำเดือนทุกเดือน แทรกในวันประชุมผู้ใหญ่บ้าน การทำงานส่วนใหญ่ไม่ค่อยขัดแย้งกัน ประธานศูนย์รับทราบอย่างเดียว สั่งการอย่างเดียว

ผู้ช่วยประยงค์ ต้องลงไปในหมู่บ้าน ชาวบ้านมีเรื่องทุกข์สุขอย่างไร ลงไปทุกหมู่บ้านเลย

สุทิน สุโสะจะเวียนไปทุกหมู่บ้าน มีเจ้าภาพ มีแขกที่มาร่วม

ผู้ใหญ่สุรพงศ์ การเวียนไปทุกหมู่บ้านทำให้เกิดความสามัคคี ไกล่เกลี่ยได้ทุกเรื่อง ยกเว้นกำนันกับนายกเท่านั้นที่ไม่ถูกกันแล้วเราเคลียร์ไม่ได้เพราะขัดแย้งกันมานาน นอกนั้นเคลียร์ได้หมด

คุณมานพ ถามว่าเกิดอะไรขึ้นบ้าง

ผู้ใหญ่สุรพงษ์ ช่วยเหลือชาวบ้านได้ แก้ปัญหาได้หลายอย่าง ลดค่าใช้จ่าย ไม่ต้องเสียเวลาทำให้คนดีกัน

สุทิน บอกว่าสามารถเอารูปแบบการเวียนประชุมของสุโสะไปใช้ได้ บทบาทของประธานคือกำนันเป็นผู้สั่งการ การทำงานคล่องตัว ไม่ยาก ทีมพร้อมจะทำ

<u>ตำบลเกาะลิบง</u>

กำนันอับดลรอหีม วันนี้มาคนเดียวเนื่องจากทีมงานติดธุระ ตั้งแต่เปิดศูนย์มา ก็ตั้งทีมวิจัยประมาณ 15 คนแต่ทำงานจริงๆแค่ 7-8 คน ส่วนที่เหลือนั้นให้ความช่วยเหลือทางด้านอื่น นาหมื่นศรีบอกว่าการเก็บข้อมูลเก่าๆ เป็นการฟื้นฝอยหาตะเก็บ แต่ผมมองว่าการเก็บข้อมูลในอดีตก็สามารถนำมาใช้แก้ไขปัญหาปัจจุบันได้ เรื่องราวของเกาะลิบงที่เก็บมาได้ส่วนใหญ่เป็นเรื่องมรดก เรื่องแดน และครอบครัว แต่ส่วนมากจะเป็นเรื่องมรดก เช่น การแก้ปัญหาเรื่องมรดกปกติจะใช้หลักศาสนา แต่ก็เกิดความขัดแย้งเช่นกัน เพราะส่วนใหญ่คนโบราณจะให้กันโดย

ปากเปล่าไม่ได้ทำหลักฐานอะไร เมื่อพ่อแม่ตาย ก็ทำให้เกิดปัญหาตามมาเนื่องจากพี่น้องตกลงกันไม่ได้ บ้างก็อ้างว่าป๊ะให้ทางปละตก (ทิศตะวันตก) บางคนบอกว่าปละออก (ทิศตะวันออก) ชี้มั่วไปหมด ทางทีมงานได้ชี้แจงให้พี่น้องทราบว่าคนรุ่นก่อนนั้นให้ที่ดินกันปากเปล่าไม่ได้มีหลักเขตหรือหลักฐานอะไรที่เด่นชัด ทำให้เกิดปัญหาตามมายังรุ่นลูก จากการเก็บข้อมูลจึงทำให้รู้ว่าส่วนใหญ่ปัญหามรดกที่มักแบ่งกันไม่ลงตัว ก็เพราะพ่อแม่ไม่ได้แบ่งไว้ให้ชัดเจน เช่น มีสวนยางอยู่แต่จะแบ่งให้ลูก 3 คน ปักไม้ไว้อันเดียว เป็นต้น การเก็บข้อมูลทำให้เรียนรู้ว่าสาเหตุของปัญหาคืออะไร และผู้นำจะแก้ปัญหานี้อย่างไร อย่างเรื่องมรดกที่ดินก็ปักหลักให้ชัดเจน และแบ่งเป็นสัดส่วนตั้งแต่ยังมีชีวิตอยู่ แม้ว่าจะให้โดยปากเปล่าเพื่อว่าจะไม่ให้มีปัญหาในรุ่นลูกตามมาอีก นอกจากนี้ยังได้เรียนรู้เรื่องเขตแดนที่ส่วนมากในอดีตนั้นใช้ต้นไม้เป็นตัวแบ่งเขตแดน ศาสนาอิสลามมีกฎหมายอยู่ตัวหนึ่งมีระเบียบการต่างๆที่คอยชี้นำ เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นก็ยึดตามนี้ ปัญหาต่างๆก็จะคลี่คลาย

สำหรับศูนย์ยุติธรรมชุมชนนั้นตอนแรกก็ได้รับการตอบรับ ส่วนใหญ่ก็จะมาหาให้ไปช่วยแก้ปัญหา หลายเรื่องได้ไปถึงโรงพักแล้วแต่ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจได้โทรกลับมาเพื่อให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนไกล่เกลี่ย โทรมาหาถามว่าแก้ไขปัญหาเรื่องนี้ให้เขาได้ไหมเพราะไม่อยากให้ถึงโรงถึงศาล ทางเราก็พาทีมไปที่เกิดเหตุ เพราะส่วนมากทีมเกาะลิบงจะไม่ได้ทำงานที่ศูนย์แต่จะไปที่เกิดเหตุ เหตุเกิดที่ไหนก็ตามไปที่นั่น ตามไปที่บ้านเลยไปสอบถามเก็บข้อมูลก่อน เพื่อวิเคราะห์คน วิเคราะห์สถานการณ์ ยอมรับว่าตอนเป็นผู้นำใหม่ๆนั้น เวลามีเรื่องก็ไปไกล่เกลี่ยตามหน้าที่ มีทั้งสำเร็จบ้างไม่สำเร็จบ้างปะปนกันไป แต่หลังจากได้เก็บข้อมูลก็ได้เรียนรู้ว่าการไกล่เกลี่ยหรือการแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่งนั้น บางครั้งก็รีบด่วนสรุปไม่ได้ ต้องเก็บข้อมูลก่อน ต้องวิเคราะห์คน วิเคราะห์สถานการณ์ และต้องรู้ข้อมูลทั้งสองฝ่ายไม่ฟังความข้างเดียว นอกจากนี้ยังต้องรู้ว่าเรื่องนี้ใครเคลียร์ได้ดี พูดแล้วมีคนฟังก็ให้มาไกล่เกลี่ยเลย ใช่ว่าคนๆเดียวจะไกล่เกลี่ยได้ทุกเรื่อง

ปัญหาส่วนใหญ่มีการส่งทอดมาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่ วันนี้นำมาเล่าเพื่อเป็นตัวอย่างสักเรื่อง เรื่องนี้เกิดขึ้นเมื่อ 16 มีนาคม คนแก่คนหนึ่งได้ตายไปมีมรดกคือ สวนยาง ตกลงแบ่งคนละครึ่งให้ลูกและหลาน แต่ที่ดินแปลงนี้มีคนยืมไปตั้งจำนำ ธกส.ไว้ ทำให้มีปัญหาเนื่องจากได้ที่ดินเฉพาะในนามเท่านั้น แต่ที่ดินจริงไม่ได้ ตามหลักศาสนาอิสลามก่อนฝังต้องตกลงเรื่องหนี้สินให้เรียบร้อยก่อน ว่าใครต้องรับผิดชอบ ลูกเขาได้แต่ชื่อ แต่ว่าที่ดินนั้นมีคนเอาไปตั้ง ธกส.ไว้ ยืมไปตั้งเฉยๆ ไม่ได้ทำสัญญาอะไร เพราะคนที่เกาะไว้ใจกัน หลังจากนั้นก็ได้คุยกันทั้งคนที่ยืมนส.3ไปตั้งพร้อมทั้งลูกและหลานของผู้ตาย โดยคนที่ยืมไปยอมรับผิดชอบในส่วนของหนี้สินที่เกิดขึ้นบอกว่าจะนำเงินไปจ่ายให้เรียบร้อย และจะนำหลักฐานที่ดินมาคืนให้

จากปัญหาดังกล่าว ตอนนี้ก็มีหลายคนมาให้ทางกำนันบันทึกไว้ว่าใครยืมเอกสารไปตั้งจำนำไว้บ้าง และต้องมีส่วนรับผิดชอบอย่างไรบ้าง จะได้ไม่มีปัญหาตามมาทีหลังอีก

คุณมานพบอกว่าที่กำนันพูดเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะทำให้เห็นว่าข้อมูลนำไปใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง เป็นหัวใจของการเก็บข้อมูลเลยก็ว่าได้

สุทิน เกาะลิบงมีทีมหลักอยู่ประมาณ 7-8 คน แม้ว่าจะมีคนหลุดออกไป แต่ก็มีการหาคนมาเพิ่มอยู่เรื่อยๆ

<u>ตำบลเกาะสุกร</u>

ครูแอ๋ว บอกว่าขอเล่าเรื่องการวางแผนเก็บข้อมูลเลยเพราะเดี๋ยวเวลาไม่พอ ทีมเกาะสุกรมี 12 คน 4 หมู่บ้าน การแบ่งงานนั้นต้องเก็บข้อมูลในหมู่บ้านของตัวเอง เก็บจากอดีตผู้ใหญ่บ้านแบ่งทีมแล้วก็จะนัดกันว่าจะลงไปเก็บวันไหน ส่วนมากจะประชุมกันตอนกลางคืน เนื่องจากสะดวกเรื่องเวลา เพราะตัวเองต้องสอนหนังสือ บางคนก็ตัดยาง ทุกคนจึงเห็นว่าควรประชุมตอนกลางคืน

หลังจากที่เปิดศูนย์มีเรื่องมาเรื่อยๆ มีเรื่องที่หมู่ไหนคณะกรรมการในหมู่นั้นลงไปไกล่เกลี่ยก่อน ถ้าสำเร็จก็ไม่ต้องหาทีมใหม่ แต่ถ้าไม่สำเร็จก็มาปรึกษากันว่าแล้วใครต้องไปไกล่เกลี่ยบ้าง ส่วนมากนำเรื่องเข้าประชุมหาข้อสรุปร่วมกัน

บางเรื่องมีตำรวจร่วมไกล่เกลี่ยด้วย และส่วนมากเรื่องจะจบในพื้นที่ สำหรับปัญหาในเรื่องการเก็บข้อมูลนั้น คือเขียนไม่เป็นเขียนไม่ถูก ถ้าไปเก็บมาแล้วก็นัดวันกันมาส่ง เช็ครายคนเลยว่าเก็บได้คนละกี่เรื่อง เมื่อเห็นว่าเรื่องน้อย ก็หาวิธีการทำให้ได้เรื่องมากขึ้น ตอนแรกให้เวลาทุกคนไปเขียนมาก่อน แต่ปรากฏว่ายังเหมือนเดิม เลยให้เขียนกันตรงนั้นเลย จับคู่กันเขียน บ้าง เป็นกลุ่มบ้าง ใครเขียนไม่ได้ก็ให้เล่าให้คนอื่นเขียนให้ ทำให้ได้เรื่องหลายเรื่อง

พูดถึงครั้งที่เครือข่าย 14 จังหวัดภาคใต้ลงมาดูงานที่เกาะ พวกเราต้อนรับตามอัตภาพของเกาะ ทีมงานรู้สึกภูมิใจที่ผลงานออกมาเป็นที่พอใจ

พอเก็บข้อมูลเสร็จมาขั้นตอนการวิเคราะห์ ก็วิเคราะห์ไม่ถูกอีก ต้องอาศัยน้องๆ(พี่เลี้ยง)เข้าไปช่วยวิเคราะห์เพื่อให้รู้ว่าเรื่องต่างๆที่เก็บมาสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างไรบ้าง

กว่าจะได้ตรงนี้ก็หอบขึ้นเหมือนกัน เป็นคนเขียนรายงานเอง ตอนทำรายงานต้องดูชาร์ตประกอบ รวมทั้งบันทึกของเลขา เอามากางเต็มไปหมด ทำอย่างเต็มความสามารถเท่าที่ตัวเองจะทำได้ ขาดเหลืออะไรก็ให้ทางนี้ช่วยเติมเต็มด้วย

สุทิน เกาะหมูส่วนใหญ่ทีมเข้าประชุมครบ รายงานของที่นี่อาจารย์เขียนละเอียดแล้ว ไม่ต้องเติมอะไรมาก ส่วนการเขียนเรื่องก็ให้ไปนั่งเขียนกันเลย เช่นวันนี้ตั้งเป้าว่าคนละ 3 เรื่องนะ ทำจนทีมเขียนได้ นั่งคนเดียวบ้าง นั่งเป็นคู่บ้างช่วยกันไป

กรณีเครือข่ายลงไปดูงาน ราบรื่นดีผลงานเป็นที่น่าพอใจเนื่องจากมีการวางแผนการทำงานล่วงหน้า และมีการเตรียมงานมานาน ทีมรู้สึกภูมิใจที่เครือข่ายลงมาดูงานที่เกาะ

ตำบลนาวง

ผู้ใหญ่แฉล้ม ก่อนเข้าสู่โครงการวิจัยนั้น ขอเล่าว่าผมซึ่งเป็นประธานศูนย์นั้นเป็นชาวบ้านธรรมดา ไม่ได้เป็นผู้ใหญ่บ้านอย่างทุกวันนี้ ไปอบรมที่ อบต.ได้โหวตเสียงให้เป็นประธานศูนย์ ไม่รู้ว่าเป็นแล้วต้องทำอะไรบ้างไม่รู้เลย แต่หลังจากนั้นก็เริ่มหาความรู้มาเรื่อยๆ ในตอนแรกคณะกรรมการมาจากทุกหมู่บ้านทั้งหมด 11 หมู่ แต่เข้าร่วมโครงการไม่กี่หมู่ เนื่องจากเรียกประชุมแล้วไม่มา

เรื่องการเก็บข้อมูลตอนนี้เก็บมาได้ประมาณ 50 เรื่อง เนื่องจากมีปัญหาภายในทีม ไม่รู้จะแก้ปัญหาอย่างไร มีคนทำอยู่ทั้งหมด 4 คน คนอื่นไม่เข้าเนื่องจากไม่รู้ว่าจะเอาไปทำอะไรเรื่องนี้ วันนี้พาคนใหม่มา 1 คน มาเรียนรู้งาน ส่วนเรื่องการทำงานต่อนั้นต้องไปปรึกษาพี่สัญญา (หัวหน้าโครงการ) ก่อน

สุทิน อาจจะติดขัด แต่ก็ทำมาได้เรื่อยๆ งานเครือข่ายไม่จำเป็นต้องทำเข้มข้นอย่างนี้ก็ได้ เดินอย่างอื่นได้อีก มีหลายรูปแบบนาวงอาจจะเดินในรูปแบบอื่น

ตำบลคลองชีล้อม

น้าหลี สำหรับศูนย์คลองชีล้อม หลังจากเปิดศูนย์นั้นก็มีการวางแผนเก็บข้อมูล เก็บข้อมูลได้ทั้งหมด 80 กว่าเรื่อง คณะกรรมการได้มีโอกาสขึ้นไปเรียนรู้คดีการฟ้องร้องที่ศาลจังหวัดตรังจากเรื่องที่เก็บเนื่องจากยังอยู่ในกระบวนการศาล

สำหรับเรื่องราวที่เก็บไปแล้วนั้นก็สามารถนำมาวิเคราะห์และแยกเป็นประเด็นแล้ว สำหรับปัญหานั้นอยู่ที่การประสานงาน เพราะบ้านอยู่กระจัดกระจายกัน ส่วนการแบ่งงานภายในทีมคนที่ช่วยด้านนี้ไม่ได้ ก็ไปช่วยด้านอื่นแทน ส่วนรายงานนั้นผู้ใหญ่จิตเป็นคนรับผิดชอบการเขียน ขอส่งต่อให้ผู้ใหญ่จิตเลยค่ะ

ผู้ใหญ่จิต คลองชีล้อมแบ่งทีมเก็บข้อมูลพื้นที่ใครพื้นที่มัน แล้วนัดกันหลังจากนั้น 1 เดือน แต่ปรากฏว่าส่วนใหญ่ก็ไม่ได้เขียนกัน จึงตกลงกันว่าให้เขียนข้อมูลจากตัวเองก่อนส่วนเรื่องที่เก็บจากคนอื่นนั้นค่อยว่ากันทีหลัง

ข้อมูลเก็บมาได้ 80 กว่าเรื่องปัญหาการเขียนไม่ถนัดเรียบเรียง แล้วก็เขียนไม่ค่อยถูก มีทีมวิจัยบางคนไม่เข้าใจว่าเก็บข้อมูลไปทำไม พี่เลี้ยงต้องอธิบาย

สำหรับการเขียนรายงานเขียนไม่ละเอียด เพราะขณะประชุมบางทีต้องออกไปพูด และบางครั้งก็คิดว่าไปเขียนที่บ้านเอาก็ได้ จึงไม่ได้บันทึกในเวที ต้องมานึกใหม่ เรียบเรียงใหม่ใช้เวลา 2 อาทิตย์กว่าจะเขียนเสร็จ จนงานอื่นต้องพักไว้ก่อน

การทำงานนี้ทีมวิจัยได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ สำหรับคนการศึกษาอย่างเราถ้าไม่ได้มาทำงานวิจัยก็คงไม่ได้เรียนรู้ขนาดนี้ ทำงานนี้ได้รู้สึกว่าภูมิใจมาก

<u>ตำบลบางหมาก</u>

บังดน กราบเรียนท่านชช. คุมประพฤติ ยุติธรรมจังหวัด บางหมากมีทั้งหมด 6 หมู่บ้าน การทำงานของทีมวิจัยแบ่งเป็น 2 – 3 คนตามพื้นที่ และความมากน้อยของประชากรในหมู่นั้นๆ การทำงานส่วนใหญ่แล้วผมเป็นเพียงหัวหน้าโครงการ แต่การไกล่เกลี่ยนั้นไม่ได้ไปไกล่เกลี่ยด้วยตัวเอง แต่เป็นคนประสานให้เกิดการไกล่เกลี่ยเสียมากกว่า โดยส่วนมากถ้ามีเรื่องจะเลือกไปคุยกับคนที่ผิดก่อน ให้ตกลง ถ้าไม่ตกลงก็ให้นายกหรือกำนันไปคุย ไกล่เกลี่ยทีละฝ่าย หาข้อตกลง มีจบในชุมชนกับไม่จบต้องถึงตำรวจ

การเก็บข้อมูลตอนแรกชาวบ้านไม่เข้าใจ เพราะเรื่องมันจบไปนานแล้ว และไม่รู้ว่าจะเก็บข้อมูลไปทำไม จึงต้องอธิบายจนยอมให้ข้อมูล สำหรับปัญหาอุปสรรคอยู่ที่การเขียน เขียนไม่ถูก เขียนไม่ได้ บางคนมีเรื่องมากแต่เขียนไม่ได้ แก้ปัญหาโดยเล่าให้พี่เลี้ยงเขียนให้ตอนแรกได้ข้อมูลน้อยก็ปรึกษากับพี่เลี้ยงว่าทำอย่างไร ได้ข้อสรุปว่าให้ดูว่าในพื้นที่มีใครเป็นกลุ่มเป้าหมายบ้างให้ไปเชิญแกมา โดยหากลุ่มเป้าหมายอดีตผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วย ผู้นำศาสนาแล้วเล่าให้ทีมพี่เลี้ยงช่วยเขียน ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเขตแดน ชู้สาว (เด็กหนีตามกัน) ที่ดินทำกินในที่สาธารณะ

ปัญหาปัจจุบัน คือ ปัญหาที่ดินทำกินที่อยู่ในเขตทุ่งเลี้ยงสัตว์และที่ดินส่วนทรัพย์สินพระมหากษัตริย์ ไม่มีเอกสารสิทธิ์ มีปัญหาในการขอทุนสงเคราะห์สวนยาง บ้านที่ปลูกใหม่ขอบ้านเลขที่ลำบาก

<u>ตำบลปากแจ่ม</u>

คุณชีพ กราบเรียนท่าน ชช.เพลินใจ คุมประพฤติ ยุติธรรมจังหวัด สำหรับตำบลปากแจ่มนั้นเป็นเครือข่ายของอาสาสมัครตั้งแต่สมัยคุณชาญเชาว์ กรรมการศูนย์ฯเป็นคนชุดใหม่ ไม่ใช่อาสาแต่เดิม การทำงานไม่ค่อยมีปัญหา ลงหาข้อมูลจากกำนันเก่า ผู้ใหญ่เก่าสามารถนำเรื่องเก่าและใหม่มาเปรียบเทียบกัน แล้วดูว่าเปลี่ยนแปลงกันไปอย่างไร เรื่องราวสร้างการเรียนรู้

ในอดีตนั้นชาวบ้าน-ผู้นำไม่ค่อยร่วมมือกัน ปัจจุบันกำนันสามารถเชื่อมผู้นำ-ชุมชนได้ดี

ปัญหาอุปสรรค คือ การที่เจ้าของข้อมูลไม่กล้าให้ข้อมูลเนื่องจากเกรงว่าจะมีผลกระทบ เช่น ปัญหาความขัดแย้งเรื่องชาวบ้านกับนายทุนที่เกิดขึ้นในตำบลปากแจ่ม ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาใหญ่ระดับจังหวัด

จุดด้อย ไม่ค่อยมีชาวบ้านรู้จักสิทธิของตัวเอง มีปัญหาก็รวมตัวกัน

ข้อเสนอแนะ อยากให้ทางการลงมาประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านได้รับรู้ เพราะชาวบ้านยังไม่ค่อยรู้จักศูนย์ฯ ถ้ามีข่าวสารต่างๆ ชาวบ้านคงได้เรียนรู้มากกว่านี้สมัยก่อนชาวบ้านบอกว่าไม่รู้จักความเป็นธรรมเนื่องจากผู้นำไปขึ้นกับนายทุน ยังจำคำกลอนนี้ได้

“ความเป็นธรรมนั้นมีอยู่ที่ไหน
ใครเคยได้พบเห็นเช่นนั้นหรือ
ความเป็นธรรมนั้นมีไว้ให้ใคร....
.....

สุทิน แลกเปลี่ยนกันครบแล้ว 10 พื้นที่ลองดูว่าสามารถนำไปปรับใช้อะไรได้บ้าง มีอะไรที่เปลี่ยนแปลงไปบ้าง จะเห็นได้ว่าตอนนี้เราเริ่มเขียนได้แล้ว ส่วนการประชุมนั้นตอนนี้ก็ได้วิธีการประชุมที่หลากหลายแล้ว สิ่งที่ได้รับกับตัวเอง คือ ความภูมิใจ การได้รับการยอมรับจากชาวบ้านมากขึ้น การทำงานก็เป็นระบบมากขึ้น สำหรับบางพื้นที่ก็สามารถคิดงานต่อได้แล้วว่าจะนำข้อมูลที่เก็บได้มาใช้ประโยชน์อย่างไร ต่อยอดได้อย่างไรบ้าง ไม่ใช่แค่ว่าเก็บข้อมูลแล้วเสร็จ

นอกจากนี้ในวันนี้เราเชิญนางวันดีจากเกาะสุกรซึ่งพ่อของจ๊ะ (พี่สาว) ประสบปัญหาถูกฟ้องข้อหาทำร้ายร่างกายจนต้องขึ้นโรงขึ้นศาลอยู่ 8 ปี ลองให้จ๊ะเล่าเรื่องให้ฟัง เราช่วยกันวิเคราะห์ และจะได้ขอคำปรึกษา ที่มีทั้งท่าน ชช. คุณโกเมน และคุณสายรุ้ง

นางวันดี เล่าว่าป๊ะ (พ่อ) ของแกคือสูลิบนไปหากุ้งที่ชายคลองตอนหัวรุ่ง ไปเจอกับนายกอ (นามสมมุติ) และได้พูดคุยเรื่องที่เคยขัดแย้งกันมา ทั้งสองได้นั่งถกเถียงกันแต่ไม่ถึงขั้นทะเลาะกัน ไม่นานก็น้ำลดและได้หากุ้ง นายกอก่อน ส่วนสูลิบนนั้นหากุ้งต่อ สักพักหนึ่งจ่าชัย ซึ่งเป็นสายตรวจประจำตำบลเกาะสุกรก็มาหาสู แกถามสูว่าไปตีนายกอทำไม สูแปลกใจเพราะไม่ได้ทำอะไรก็บอกจ่าไปว่าไม่ได้ไปทำอะไรนายกอเลย จ่าชัยจึงบอกว่ารอให้รุ่งเช้าก่อนให้ไปหาแกที่ป้อมตำรวจด้วย แล้วจ่าก็กลับไป เช้าขึ้นมาสูจึงไปหาจ่าชัยที่ป้อมตำรวจ ทำให้ทราบว่านายกอได้มาหาหมอที่สถานีอนามัยของเกาะสุกรแล้ว ให้หมอดูแผลจะขอใบรับรองว่าเป็นรอยถูกฟัน แต่ทราบจากหมอว่าดูแล้วไม่ใช่แผลที่มากนักจึงไม่ออกใบรับรองให้ นายกอจึงออกไปหาหมอข้างนอก แจ้งว่าถูกยิงให้หมอออกใบรับรองให้เพื่อเอาไปใช้ในการดำเนินคดี จากนั้นแกก็ได้แจ้งความไว้ที่โรงพักอำเภอปะเหลียน ถัดมาอีก 2 วันสูก็ได้รับหมายเรียกไปโรงพักสูจึงได้

ชวนผู้ใหญ่ปลอบ เทศนอก ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 ให้ไปเป็นเพื่อน เมื่อไปถึงโรงพักสูจึงได้ทราบว่าถูกจับข้อหาใช้ปืน 80 มม. พยายามฆ่า ในชั้นนี้ก็ได้ประกันตัวออกมาโดยใช้ตำแหน่งของครูราตรี ปักษี แล้วฝ่ายโจทก์คือนายกอก็ได้ดำเนินการฟ้องศาล ไม่ถึงเดือนก็มีหมายศาลมา คราวนี้สูก็ชวนผู้ใหญ่ปลอบอีกเช่นเดิมไปขึ้นศาลตามที่ศาลนัด ในวันนั้นสูได้ใช้หลักทรัพย์ที่ดินของครูราตรีกับของนายกบ (ลูกชายสูลิบน)ประกันตัวออกมาในวงเงิน 200,000 บาท และได้จ้างทนายมาช่วยต่อสู้คดีในชั้นศาล จ่ายค่าทนายไป 20,000 บาท แต่ตอนนั้นสูไม่มีเงินก็ติดค้างเขาไว้ก่อน และได้ไปยืมเงินมาจ่ายให้ทนายในภายหลัง การต่อสู้กันในชั้นต้นนั้นศาลได้นัดสืบพยานทั้งสองฝ่าย โดยฝ่ายสูนั้นก็ได้ผู้ใหญ่ปลอบ ช่วยเหลือ และมีนายบะหรี่ เทศนอก น้องเขยมาช่วยเป็นพยานให้อีก 1 คน ส่วนฝ่ายโจทก์นายกอให้ลูกชายเป็นพยาน ซึ่งผมก็ยังสงสัยว่าลูกเป็นพยานให้พ่อนั้นจะยุติธรรมหรือไม่ แล้วในวันฟังคำพิพากษาของศาล ศาล**ตัดสินสั่งจำคุกตลอดชีวิต**

สูจึงต้องมาขอความช่วยเหลือจากทั้งผู้ใหญ่บ้าน และได้นายศุภชัย ใจสมุทร คนมีชื่อเสียงในท้องถิ่นมาช่วยทำเรื่องการอุทธรณ์ให้ เพราะสูเองเป็นชาวบ้านธรรมดาที่ไม่รู้เรื่องกฎหมายหรือเรื่องการขึ้นโรงขึ้นศาลเลย โดยมีนายภาณุ เพ็ชรเพ็ง เอาเรื่องไปยื่นอุทธรณ์ที่กรุงเทพฯ เรื่องก็ถูกส่งมาดำเนินการที่ศาลจังหวัดตรัง ในชั้นนี้จ้างทนายไป 105,000 บาท เดินเรื่องกันอยู่ 3 เดือน ขึ้นๆลงๆศาลกันอยู่หลายรอบมาก ต้องเสียค่าเดินทางติดต่อต่างๆก็หลายตังค์ แล้วในวันฟังคำตัดสินหลังจากว่ากันในห้องพิพากษาแล้วก็ออกมาตั้งโต๊ะกันที่หน้าห้องศาล มีตำรวจ เจ้าหน้าที่ ทนาย และอ่านคำตัดสินกันตรงนั้น ครั้งนี้สูชนะคดีแต่สูฟังคำตัดสินที่เขาอ่านไม่เข้าใจหรอก ที่ดำเนินการมาก็ทำตามที่ทนายให้ทำไป

พอสูชนะคดีในชั้นนี้ นายกอก็ทำเรื่องขอฎีกาอีก ปรากฏว่าศาลตัดสินยกฟ้อง ทำให้สูชนะคดี ฝ่ายนายกอนั้นเป็นคนกว้างขวางรู้จักผู้มีอิทธิพลมาก แล้วเราจะช่วยเหลือคนที่ถูกเอาเปรียบจากคนในสังคมได้อย่างไรบ้าง

คุณมานพ วิเคราะห์ ว่า สาเหตุ เนื่องมาจากนายกอ มีความขัดแย้งกับผู้ใหญ่ปลอบเรื่องสร้างถนน และขัดแย้งเรื่องที่ดินกับญาติของสูลิบน เพราะการที่สูลิบนโดนลิดลอนสิทธิเช่นนี้ ทำให้ผู้นำอย่างผู้ใหญ่บ้าน อาจารย์ราตรี เข้าไปช่วยเหลืออยู่ตลอด เมื่อเสร็จกระบวนการนี้แล้วเราน่าจะช่วยเหลือได้อย่างไร

ท่าน ชช.เพลินใจ ตอบว่าเรื่องค่าตอบแทน ถ้าติดคุกโดยศาลตัดสินว่าไม่ผิดนั้นทางราชการจะให้ความช่วยเหลือทางการเงิน ชดเชยค่าเสียให้ได้ ต้องติดต่อกับยุติธรรมจังหวัด แต่กรณีของสูไม่ติดคุก ***จะฟ้องคืนได้หรือไม่*** และการฟ้องมีการช่วยเหลืออยู่เรียกว่ากองทุนยุติธรรม ระเบียบ

เรื่องกองทุนยุติธรรม เป็นการขอยืมเงินฟ้องร้องคดีที่ประเมินแล้วว่าต้องชนะอย่างแน่นอน และผู้เสียหายยากจนไม่มีเงินที่จะฟ้อง

คุณมานพ พูดถึงศูนย์ประสานงานเครือข่ายในระดับจังหวัด ที่เป็นรูปธรรมคิดกันไว้ก่อน หลังจากโครงการนี้จบก็จะมาคุยเรื่องนี้กันอย่างเป็นเรื่องเป็นราว

เมื่อถามความเห็นของแต่ละคนในเครือข่ายว่าคิดอย่างไรกับเรื่องนี้ ควรจะฟ้องกลับหรือไม่

บังดน บอกว่า ฟ้องกลับ

ผู้ใหญ่แฉล้ม ควร สั่งสอนเพื่อให้เปลี่ยนพฤติกรรมทั้งคนทำ และเรียกร้องค่าเสียหาย

ผู้ช่วยประวิทย์ ฟ้องกลับ

ผู้ใหญ่ปรีชา ฟ้องกลับ

ผู้ใหญ่จิต ฟ้องกลับ

สูช่วย ฟ้องทั้งหมอที่ทำหลักฐานปลอม ทั้งคนทำคดี

พี่ถาวร ฟ้องกลับ แต่อยากให้ดูที่สถานีตำรวจด้วย ให้ดูเรื่องแผลที่ได้รับการรับรองได้อย่างไรโดยไม่ได้ไปพบหมอ

ถามว่ากรมคุ้มครองสิทธิฯ จะเข้ามาช่วยได้ในขั้นตอนใดบ้าง

- การยื่นเรื่องราวร้องทุกข์ กรณีที่มีเรื่องที่ไม่ชอบมาพากล สามารถยื่นได้ที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัด ถ้าคณะกรรมการระดับจังหวัดไม่สามารถตัดสินได้ ก็จะส่งเรื่องไปยังระดับกรมฯ

- กรณีที่ตัดสินคดีแล้ว กรมสามารถช่วยได้ในเรื่องการฟ้องกลับ

ถามว่าจะใช้ทนายจากส่วนกลางได้หรือไม่

กองทุนยุติธรรม ทนายต้องขึ้นบัญชีกับจังหวัดตรัง จังหวัดตรังมี 5 คน ใช้วิธีการประกวดราคา เรื่องนี้ให้ทีมกรรมการศูนย์ฯช่วยกันประสานต่อ ติดตามเรื่องทุกขั้นตอน

สุทินสรุปงานที่ทำต่อ

- รายงานงวดที่ 1 ค่อยนำไปเติมในพื้นที่แต่ละตำบล เรื่องราวที่เก็บได้ก็จะนำลงไปชวนกันวิเคราะห์ในแต่ละพื้นที่เช่นกัน

- ติดตามเรื่องกรณีคดี และการจัดตั้งศูนย์เครือข่ายระดับจังหวัดกันต่อ ในการประชุมครั้งต่อไป

- คุณมานพแจ้งเรื่องการทำสื่อ ที่ในปีนี้กรมคุ้มครองสิทธิฯสนับสนุนโครงการทำสื่อเพื่อสื่อเรื่องราวการทำงานของเรา เราจะสื่ออะไรดี ฝากไว้ด้วย

เมื่อถึงเวลาเย็นมากแล้ว (ประมาณ 17.20 น.) เพราะบางทีมต้องต่อรถ ลงเรือกันอีก ก็ให้สู่ช่วย ทีมวิจัยอาวุโสของตำบลบางหมากช่วยกล่าวปิดเวที สู่ช่วยออกมากล่าวว่าขออวยพรให้งานสำเร็จทุกประการ ตอนแรกทีมตนเองก็ทำไม่สำเร็จเหมือนกัน แต่พอเจ้าหน้าที่มาวัง (เข้ามาเยี่ยมมาหา) ก็รู้เรื่องขึ้นมานิด มีอะไรก็ปรึกษากันได้ ขอให้ทุกคนทำงานลุล่วงไปด้วยดีและขอให้ทุกๆคนโชคดี

<u>วันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2553</u> ณ หอจดหมายเหตุฯ ตรัง มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อให้เครือข่ายได้สรุปผลการจัดเวทีนำเสนอผลการดำเนินงานเมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2552
2. เพื่อให้เครือข่ายยุติธรรมชุมชนจังหวัดตรังได้ชี้แจงเป้าหมายที่คาดหวังของศูนย์ฯ และวิธีการทำงานต่อ
3. เพื่อให้ทางเจ้าหน้าที่ สกว.ตรังได้ชี้แจงการบริหารจัดการโครงการ และเงื่อนไขการคัดพื้นที่เพื่อขับเคลื่อนงานต่อ
4. เพื่อตรวจเช็คใจ (ความพร้อมในการทำงานวิจัย) ของเครือข่ายยุติธรรมชุมชน จ.ตรัง

พี่มานพ เกริ่นว่าเมื่อเวทีจังหวัด มีการนำเสนอได้รับการตอบรับอย่างดี ทำให้เขารู้ว่าจะลงมาหนุนมาช่วยปรือ เราทำเพื่อนำเสนอรูปธรรมที่ให้เห็นว่าสามารถช่วยเหลือชาวบ้านได้จริง จะเห็นว่าท่านปรัชญา หรืออาจารย์ชัยวัฒน์ ผอ.เทพพรหม ที่เข้ามาเห็นงานเขาก็ได้รับรู้และรับทราบไปแล้ว แต่เวทีวันนั้นเวลาจำกัด เราก็ทำเต็มที่ได้ประมาณนั้น แล้วก็ให้ทุกคนบอกเล่าบรรยากาศในเวทีกัน

ผช.สมเจตน์ บอกว่าที่เราจัดบอร์ด 10 บอร์ด เราทำกันจนดึกดื่น แต่ผลสะท้อนกลับนั้นผู้หลักผู้ใหญ่เดินดูกันน้อย ดูอย่างเกาะสุกรที่ทำได้ดีมาก ไม่มีคนดูไม่คุ้มกับการลงทุน ซึ่งถ้าเราจัดมาแล้วอยากให้ผู้หลักผู้ใหญ่เดินแล จะทำให้เราเกิดความภูมิใจ มีแรงใจทำงาน เมื่อวันก่อนจัดที่สตูลผู้หลักผู้ใหญ่ไปเดินดู และคนที่ไปก็ไปเดินดูกัน และเห็นว่าในห้องคนของเราบางตามากตอนที่อธิบดีฯ ขึ้นเวทีก็ต้องมาเกณฑ์กันเข้าห้อง

คุณมานพ บอกว่าอันที่จริงบอร์ดของเราจะไว้หน้าห้อง แต่เพราะเราจัดเสร็จหลัง ทางหน่วยงานวางบอร์ดไว้แล้วที่จึงไม่เพียงพอ พื้นที่ส่วนหนึ่งจะมีงานแต่งงาน พื้นที่ด้านหน้าไม่พอจึงไม่สามารถวางได้หมด จึงต้องไปวางในห้อง แต่ก็มี ผอ.สกว.เดินดู ข้างนอกมีผู้ว่าฯ เดินดู อันนี้ก็เป็นบทเรียนของเรา ซึ่งเราคิดว่าสถานที่จัดงานใหญ่ๆ นั้นหายาก บอร์ดทั้ง 10 บอร์ดของเราน่าจะวางได้หมด แต่เมื่อหน่วยงานวางแล้วเราจึงไม่เคลื่อนย้ายของเขา ความสำเร็จในการจัด

บอร์ดคือความพร้อมของทีม เห็นว่าผู้ใหญ่บ้านที่ไม่เคยจัดบอร์ดเอง งานนี้ก็สามารถทำได้ดี การจัดบอร์ดคือการสื่อวิธีหนึ่งที่ในเวทีไม่สามารถสื่อได้หมด

บังดน เห็นว่าเวทีวันนั้นจัดได้ดี ช่วงของอาจารย์ชัยวัฒน์ ชาวบ้านกลับไปแล้วก็บอกว่าอาจารย์ทำได้ดี ชอบวิธีการของอาจารย์ มีการถามถึงอาจารย์ บอกว่าแหลงเก่ง ช่วงเวทีเสวนาถือว่าเราได้รับความรู้มากพอสมควร ถ้าเราอยู่ในเวทีตลอดจะทำให้เราได้ความรู้ แต่เราก็เข้าๆ ออกๆ ทำให้ผู้ใหญ่มองไม่สวย ช่วงแรกๆ เวทีโปร่งตา ตรงกับ อธิบดีฯ และ ชช. นำเสนอ ตรงนี้เป็นข้อสังเกต เสียดายช่วงบ่ายที่ระดมแล้วไม่ได้นำเสนอหมดทุกกลุ่ม วันนั้นมีถึง 10 กว่ากลุ่ม บางกลุ่มมีความคิดดีๆ แต่เราไม่ได้รับรู้

ผู้ใหญ่สนอง มองว่าหลังจากเราทำโครงการวิจัยเสร็จ จนเป็นเวทีระดับจังหวัด คงมีเป้าหมาย 2 ส่วน คือนำเสนอข้างบน และระดับพื้นที่ทราบ แต่วันนั้นเห็นว่าจะมีแต่ส่วนข้างบน เรา แต่ไม่ค่อยเห็นระดับพื้นที่ เช่น นายอำเภอ สถานีตำรวจ ก็ไม่ทราบว่าผู้ว่าฯ ไปขยายความหรือไม่ เราเห็นว่าการไกล่เกลี่ยเป็นสิ่งดี ที่ต้องหนุนเสริม

น้าศรี มองให้ดีว่า นายกฯ อบต. กำนัน ที่อยู่ในเครือข่ายไม่ค่อยให้ความร่วมมือ คลองชีล้อมเองก็ไม่มา เพราะเขายังไม่เห็นความสำคัญ เวทีข้างหน้าเห็นว่าดี แต่บอร์ดที่จัดข้างหลังไม่มีคนสนใจ คนที่ไปดูจึงน้อย

พี่ปิ่ม คนที่ทำให้เวทีไม่นิ่งคือคนที่เราเชิญมา เขาไม่เห็นความสำคัญ พอนั่งก็เดินออกบ้าง น่าจะเป็นคนนอกมากกว่า

พี่หนูเพียร บอกว่าความคิดก็เหมือนคนอื่นๆ ตรงที่เสียความรู้สึกที่บอร์ดไปอยู่ด้านหลัง ไม่ว่าหน่วยงานระดับไหนไม่ได้ให้ความสนใจ อบต.ปรีชา ถามว่าเขาเห็นความสำคัญเราหรือไม่ ก็บอกว่าเขาต้องเห็นความสำคัญ แต่สุดท้ายไม่เห็นใครมาดู ทำให้รู้สึกน้อยใจ เราทำกันจนสี่ทุ่ม แต่ได้รับการตอบรับน้อย

ผู้ใหญ่ขวัญ บอกว่ารู้สึกผู้ว่าฯ ไม่ค่อยจะยอมรับกรรมการศูนย์ยุติธรรมฯ จะเชื่อถือคณะกรรมการหมู่บ้านมากกว่า แต่ผมคิดว่าไม่ว่าใครถ้าทำงานชุมชน ก็น่าจะเป็นสิ่งที่ดี

คุณมานพ ผู้ว่าฯแกคงจะเพิ่งได้รับรู้เรื่องนี้ และคิดว่าแกน่าจะหนุนเสริมต่อ เพราะแกตอบรับดี แกออกไปห้องอื่นแล้ว ยังกลับมาเดินดูบอร์ดอีกครั้ง

ผู้ใหญ่จิต ตอนแรกคิดว่ายากไม่น่าจะทำได้ แต่พอทำก็คิดว่าทำได้ เพราะพอเราตั้งใจทำก็ทำได้ บรรยากาศในวันนั้นลุ้นระทึก ว่าให้มีคนมามาก และให้คนที่มาได้รับผลประโยชน์สูงสุด และเรื่องบอร์ดก็ได้ยินเหมือนกันว่าคนเข้าไปดูน้อย แต่ถือว่าเราก็ได้รับประสบการณ์และความรู้ค่อนข้างมากเลย เราจะได้ปรับให้การทำงานในพื้นที่ได้ โดยภาพรวมแล้วงานออกมาค่อนข้างดีมาก ขอออกตัวว่าไม่ใช่เข้าข้างตัวเอง

พี่ปิ๋ม ขอเพิ่มเติมเรื่องของผู้ว่าฯ ที่ได้มางานยุติธรรมแล้ว ก็ได้เปิดเว็ปไซด์ที่ผู้ว่าเขียนรู้สึกว่าผู้ว่าฯ เขียนได้ดีมาก

ครูแอ๋ว บอกว่าสังเกตดูข้างหน้าก็เห็นว่าดี แต่เพราะกังวลกับที่ต้องออกพูด เห็นว่าความรับผิดชอบของเราดีมาก ทราบว่าบางพื้นที่มาตั้งแต่ตอนเช้า เห็นว่าบางคนทำบอร์ดไม่ได้ก็ดึงลูกหลาน คนรู้จัก ทำให้เสร็จ ไม่ให้น้อยหน้าใคร เห็นว่าการจัดบอร์ดนั้นสนุกสนาน เห็นความตั้งใจ ความสามัคคี ความพยายาม คิดว่าต่อไปงานนี้คงจะไปด้วยดี เพราะทุกคนตั้งใจมากๆ ของเกาะสุกรนั้นเราเตรียมคนประจำบอร์ดแล้ว ปรากฏว่าไม่มีใครสงสัยเลย เพราะไม่มีใครไปดู ผู้พิพากษาบอกว่าเรื่องที่เรานำเสนอเป็นเรื่องจิบจ๊อย 10-15 ปีต้องขึ้นศาล เขาเห็นเป็นเรื่องธรรมดา แต่สำหรับเรานั้นไม่ใช่

คุณมานพ สรุปว่าจากเวทีวันนั้นเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อหรือแรงเสริมให้กับเรา ไม่รู้ว่าเราเห็นว่าเรามั่นใจหรือเราพร้อมจะเดินต่อหรือไม่ เวทีจังหวัดเวลาน้อย จำกัด แค่ครึ่งวัน แต่เราต้องนำเสนอให้ได้เป็นเนื้อๆ งานนี้ที่จริงต้องใช้เวลา 2 วัน 1 คืน แต่เราจำกัดด้วยงบประมาณ และเวลา ที่ผ่านมาถือว่าเป็นบทเรียน ส่วนบอร์ดที่ทำไว้ก็ให้เอาไปเก็บที่ศูนย์ได้

การร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยน 3 เรื่อง

1. เราคาดหวังเป้าหมายสุดท้ายไว้แค่ไหน
2. เราเดินมาถึงตรงไหนแล้ว
3. เราต้องเดินด้วยวิธีไหนเพื่อให้ถึงเป้าหมายนั้น

สกว. ชี้แจง 2 เรื่อง

1. การบริหารจัดการโครงการในระยะเวลาที่เหลือ
2. การจัดการคัดพื้นที่ที่สามารถขับเคลื่อนงานต่อได้

<u>ข้อที่ 1 เราคาดหวังเป้าหมายสุดท้ายไว้แค่ไหน</u>

ตำบลนาหมื่นศรี

ผู้ช่วยสมเจตน์ บอกว่าเมื่อเราทำวิจัยมาแล้วเราต้องเดินต่อ ถ้าให้จบสุดๆ นั้นคงไม่ใช่แต่เราต้องทำตลอด เราต้องศึกษาว่าสาเหตุไหนที่ทำให้เกิดเราต้องจัดการมัน เราไม่ต้องคาดหวังไกล แต่ทำไปเรื่อยๆ ถ้าหากว่ากระทรวงยุติธรรมไม่มีงบหนุน ก็มีทางอำเภอ หนุนเสริมการไกล่เกลี่ยโดยชุมชน ต้องมีหน่วยงานมาหนุนงานนี้ให้เดินได้เรื่อยๆ

ผู้ใหญ่สนอง เสริมว่าศูนย์ยุติธรรมชุมชนของเราคือทำปรือให้มีความยุติธรรมชุมชน เป้าหมายคือต้องการให้ชาวบ้านอยู่ด้วยความสงบสุข ให้เกียรติซึ่งกันและกัน หลังเราได้ศึกษาวิจัย เราพบหลายๆ เหตุซึ่งสรุปได้ว่าเราต้องมีการแก้ไข และป้องกัน จริงๆแล้วเรื่องของ

งบประมาณเกี่ยวข้องได้ หลักๆ แล้วคือเรื่องธรรมชาติของชุมชนเมื่อรู้แล้วบางเรื่องไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องเงิน อย่างเช่นเรื่องแดนเมื่อเกิดเหตุแล้วบ่อยๆ ทำปรืออย่าให้แดนมาชนกันหรือทำกฎ ก่อนอื่นเราต้องทำการชี้แจงให้เขาเห็นเหตุ และเข้าใจ อาจต้องใช้เวทีหลายเวที อยากให้ชุมชนเข้าใจว่าการเกิดข้อพิพาทไม่เป็นผลดี อาจจะต้องหาวิธีการ จะต้องหาสาเหตุที่แท้จริงแล้วป้องกันได้ อาจทำให้การแก้ไขน้อยลง ถึงวันนั้นสังคมอาจไม่มีกรณีพิพาทให้เราแก้ แต่จะถึงหรือไม่ก็ต้องทำกันต่อไป

พี่มานพ เสริมว่าสิ่งที่เราคาดหวังสุดท้ายคืออะไร และต้องทำอะไรขึ้นมา

ตำบลบางหมาก

บังดน มองว่าหน่วยงานภาครัฐต้องสร้างความเข้มแข็งให้ศูนย์ฯ และมีส่วนร่วม เช่น นายกฯ กำนัน ผู้ใหญ่ ทำปรือให้เขามามีส่วนร่วม เรื่องงบประมาณเป็นเรื่องหลักที่ต้องเป็นน้ำมันหล่อลื่น ถ้าหวังจาก สกว.อย่างเดียวคงไม่ได้ เราก็มีตัวหนุนเสริมคือคุมประพฤติ ยุติธรรมจังหวัด ถ้าเราทำบัญญัติเข้า อบต.เขาก็คงรับเพราะเรื่องจัดการข้อพิพาทนั้นก็ไม่แคล้วที่ต้องช่วยหนุนเสริม

พี่มานพ ถามว่างบประมาณเอามาทำอะไร

บังดน บอกว่าศูนย์ทุกศูนย์ที่สูญเพราะขาดการหนุนเสริมงบประมาณ เพราะการประชุมต้องมีงบของว่าง การจัดทำเอกสาร และใช้จ่ายอีกจิปาถะ เรื่องการเขียนแผนของบประมาณฯ ต้องถูกต้อง การที่เราจะเดินต่อต้องมานั่งร่วมกันปรึกษาว่าจะทำปรือ ให้ อบต. กำนันเข้ามาร่วมกัน บังดนบอกว่าตอนนี้น่าจะเรียกกำนันหรือ ส.อบต.ได้ เพราะเราคุยกันตามร้านกาแฟอยู่บ้างแล้ว ดึงการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ความคาดหวังสูงสุดในอนาคต คือทำปรือให้ชุมชนมีความเป็นธรรม คนในชุมชนเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน มีเรื่องไหรก็หันหน้าเข้ามาหากัน อยากเห็นชุมชนเหมือนเมื่อ 30-40 ปีที่แล้ว มีไหรก็ปรึกษาปรองดอง มีพลัง แต่พอมาระยะหลังนั้นต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างไป ต่างหันหลังให้กัน อยากให้ยุติธรรมชุมชนหันหน้าเข้าหากัน อยากเห็นการทำงานร่วมกัน ลงแขก ลงขัน อยากให้เกิดความเป็นธรรมในชุมชนจริง เพราะวันนี้ถ้ามองแล้วต่างคนต่างไป ต่างคนต่างอยู่ ให้คนหันหน้าเข้าหากัน

ตำบลสุโสะ

ผู้ใหญ่วิโรจน์ บอกว่ากรอบการทำงานของเรามีแต่การทำงานไม่เข้ากรอบกติกาการบริหารจัดการศูนย์ฯ คนในศูนย์ฯเริ่มครางใจเริ่มแครงใจ หากไม่จัดการก่อนก็เดินไม่ได้

พี่มานพ บอกว่าปัญหาระหว่างทางคือสิ่งที่ต้องแก้ เพื่อให้เดินถึงเป้าหมาย

ผู้ใหญ่วิโรจน์ บอกว่ามองย้อนอดีตว่าปัญหาแก้ได้ แก้ด้วยวิธีไหน ไม่เห็นต้องใช้งบประมาณเลย หรือว่าความสามัคคีของคนในชุมชน เงินเป็นเพียงปัจจัยรอง ปัจจัยหลักคือคนที่ทำงานยุติธรรมชุมชนต้องรักสามัคคีกัน

ผู้ใหญ่สนอง ขอแจมด้วยว่าไม่รู้พื้นที่อื่นเหมือนตำบลนาหมื่นศรีหรือไม่ คือทีมงานไม่ค่อยพร้อม คือการประสานงานของบุคลากรข้างนอก หลายพื้นที่ก็คงมีการเปลี่ยนนายก เปลี่ยนรองนายก สิ่งที่ต้องทำเรื่องแรกคือรวมตัวสมาชิกเครือข่ายเราให้ได้ พร้อมจะประสานกับข้างนอก นาหมื่นศรีต้องลงกันว่าจะประชุมให้ทุกเดือน ให้มีกิจกรรมทำ ไม่เน้นการเชิญ เพราะการเชิญด้วยหนังสือนั้นก็ทำกันเกร่อ แต่ไม่ได้ผล ตอนนี้เราหาแกนหมู่บ้านละ 1 คนชวนกันให้ได้มาเพื่อเป็นการเริ่มต้น นาหมื่นศรีเราเริ่มสะดุดกันแต่ต้น ซึ่งเราเริ่มนัดวันที่ 26 ก.พ. ที่จะถึงนี้

ผู้ใหญ่เต บอกว่าอยากให้ศูนย์ฯ ช่วยเหลือคนในชุมชนได้ ยกตัวอย่างที่ช่วยยื่นเรื่องขอค่าชดเชยให้ลูกบ้านได้ เขาก็คงเชื่อถือ จึงมีแนวคิดว่าผู้กับก็รู้แล้ว ผมคิดว่าคนเราตายไปก็เอาไหรไปไม่ได้ จึงอยากจะช่วยเหลือคนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม ที่เข้าไม่ถึงสิทธิฯให้ได้รับความเป็นธรรม อยากให้ผู้กับช่วยพูดกับชุมชนให้เขารับทราบและมั่นใจเพื่อทำงานต่อไปได้

ตำบลวังคีรี

ผู้ใหญ่กรอด สิ่งที่คาดหวังคืออะไร ทำให้เราแก้ไขปัญหาเราได้ ให้ชุมชนได้รับความเป็นธรรม เกิดความสามัคคี พยายามทำให้เขาได้รับความเป็นธรรมมากที่สุด ให้ชาวบ้านมีความสุข ให้กรรมการมีความพร้อม โดยการจัดประชุมประจำเดือน ตอนนี้เกิดความสามัคคีเกิดขึ้นแล้วอยู่ในหน้าที่ของผู้นำแล้ว

พี่ปิ๋ม สิ่งที่เสริมคือเราทำอะไรก็ทำด้วยใจ ไม่มีตังค์ก็ทำได้ เราต้องเป็นคนเสียสละ มีเวลาให้กับสังคม ขนาดตัดยางอยู่ตี 2 โจรลักของชาวบ้านมาตามก็ไปช่วยทันที

ตำบลคลองชีล้อม

น้าศรี บอกว่าเรื่องทีมงานที่เข้มแข็งนั้นสำคัญ เพราะความเข้มแข็งจะเกิดขึ้นได้ ต้องมาจากกรรมการ พบว่าทีมกรรมการอ่อนล้า จึงต้องปรับเปลี่ยน ตอนนี้เขายังมองไม่เห็นความสำคัญ อยากให้หน่วยงานภาครัฐสั่งโรงพักว่าให้ไกล่เกลี่ยในชุมชนก่อน แต่เรื่องใหญ่ๆ ก็ถึงโรงพักได้ ความคาดหวังผมนึกว่าคนในชุมชนเห็นว่าศูนย์ยุติธรรมสำคัญสำหรับเขา

ผู้ใหญ่วิโรจน์ จากสุโสะ บอกว่าความคาดหวังว่าอยากให้ศูนย์ฯแก้ปัญหาได้ทุกเรื่องไม่ว่าคดีแพง อาญา เพราะชาวบ้านที่ต้องไปโรงพัก ไปศาล ต้องเสียเงินเสียทอง เสียเวลา และติดขัดเรื่องกฎหมาย เราจะเลี่ยงข้อกฎหมายปรือ ที่จะไม่ไปจบที่โรงพัก ที่ศาล อยากให้เรามาร่วมคิดร่วมทำ เพราะถ้าตามกฎหมายเราแก้ได้แค่เรื่องเล็กเรื่องน้อย เรื่องหนักๆ เราไม่สามารถ อยากให้เรื่องที่ถึงโรงพักแล้วนั้นสามารถแก้ปัญหาให้ชุมชนได้

พี่มานพ ถามว่าถ้าชุมชนยอมรับศูนย์ฯ เขาก็จะไม่ไปโรงพัก

ผู้ใหญ่วิโรจน์บอกว่าสร้างความเข้าใจกับชาวบ้านว่าก่อนที่จะไปโรงพักให้มาหาเราก่อน

ตำบลเกาะสุกร

ผู้ใหญ่ขวัญ อยากมีศูนย์ฯเป็นที่พึ่งของชาวบ้าน ให้ชาวบ้านรวมใจกันจัดการปัญหา ศูนย์เป็นศูนย์รวมที่แก้ปัญหาได้ทุกเรื่อง หัวใจสำคัญอยู่ที่ศูนย์เป็นที่พึ่งได้ จนชาวบ้านมีความเชื่อถือ

ตำบลโคกสะบ้า

ผู้ใหญ่ทวี ความคาดหวัง (ผู้ใหญ่ติดประชุมศาลากลางรวมพลคนเงินล้าน) ผมทำงานมาหลายปี ผมว่าได้รับผลความสำเร็จทุกเรื่อง มีเรื่องที่หมู่ที่ 4 คนเก่าที่เมื่อก่อนมีเรื่องแล้ว คราวนี้เขามาหาผมบอกว่าให้เคลียร์ให้ที โคกสะบ้าผมว่ากรรมการมีพร้อม แต่บางครั้งเขาติดภาระหลายๆ เรื่อง ผมนัดแล้วแต่ไม่รู้ว่าเขาติดประชุมอื่น ผู้นำทุกหมู่บ้านเห็นความสำคัญ เช่นว่าสายตรวจก็ช่วยตรงนี้ ตอนนี้เรื่องที่โคกสะบ้าเกิดมาก เช่นเรื่องแทงกันตายที่ตำรวจตามจับอยู่ คาดหวังว่าอนาคตเราจะทำให้พร้อมเพรียง อาจจะมีบางหมู่ที่ไม่ได้เข้ามา แต่ก็มีหลายหมู่บ้านร่วมมือดี ก็คล้ายๆ กับหลายๆ ศูนย์ ที่ก็ไม่ได้พร้อมเพรียงกันเหมือนกัน

พี่สุชีพ คาดหวังว่าผู้ใหญ่กำนัน ส.อบต.(ฝ่ายพัฒนาท้องถิ่น) ทั้งสองฝ่ายต้องมีความร่วมมือซึ่งกันและกัน คนที่ทำก็ทำกันอยู่ คนที่ไม่ทำก็คอยโจมตีคนทำ ให้ผู้นำให้ความสำคัญกับเรื่องการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่จะทำให้เกิดความสงบสุข

สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดตรัง

คุณโกเมน เรียนว่าที่พูดไว้หลายๆ ครั้งว่างานยุติธรรมชุมชนคือการรวมตัวเป็นชมรม เช่นเดียวกับชมรมนกกรงหัวจุก ที่ต้องการให้ได้ขึ้นราว ที่ทำยุติธรรมชุมชนก็ต้องการให้ได้ขึ้นราว คือมีชื่อเสียง คืออะไร งานเครือข่ายที่เข้มแข็งที่เราไปดูงานหลายๆ ที่เครือข่ายที่เข้มแข็งต้อง

1. ประการที่หนึ่ง ต้องเป็นของชุมชน ต้องถามว่า ณ เวลานี้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนของเราเป็นของชุมชนหรือยัง ความคาดหวังของผมคือทำให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีตัวแทนจากหลายๆ กลุ่ม หลายๆ อาชีพ ให้มีความหลากหลาย
2. ประการที่สอง ต้องพึ่งพาตนเองได้
3. ประการที่สาม ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วม อย่างน้อยให้รับรู้ อาจจะใช้การประชาสัมพันธ์
4. เมื่อเกิดปัญหาให้มองปัญหาและแก้ไขกันเอง ผมมองเห็นแต่ไม่สามารถพูดได้ว่าเป็นของคุณ คุณต้องมองกันเอง และคิดแก้

5. ใช้หลักสันติวิธี ใช้การพูดคุยกัน
6. มีการสนับสนุนจากภาครัฐ ต้องมองความต้องการของตนเอง และขอการหนุนเสริมให้ชัดเจน
7. ทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพราะงานยุติธรรมชุมชนเป็นงานสังคม เหมือนปลวกที่งอกขึ้นเรื่อยๆเพราะมีตัวปลวกช่วยกันทำรัง งานยุติธรรมจึงต้องมีการประชุม พูดคุย พบปะกันต่อเนื่อง

สกว. ตรัง โดยคุณมานพ มีความคาดหวังว่า

1. ศูนย์ที่พึ่งตัวเองได้ ทั้งเรื่องความรู้ ปัญญา ซึ่งความรู้ได้จากการทำ (ปฏิบัติ)
2. ทำงานกับองค์กรอื่นได้แบบเพื่อนร่วมงาน รู้เท่าทันกัน
3. แก้ปัญหาให้กับชุมชนได้ทุกเรื่อง
4. ตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ
5. กำหนดผู้นำในชุมชนได้ โดยไม่ต้องพึ่งพิงระบบการเลือกตั้ง

<u>ข้อที่ 2 เราจะเดินต่อกันไปอย่างไร ด้วยวิธีไหนเพื่อให้ถึงเป้าหมายนั้น</u>

การทำงานให้ถึงเป้าหมายต้องเดินกันเป็นขั้นๆ ซึ่งมี 10 ขั้นคือ

1. การเตรียมคน เตรียมพื้นที่
2. เปิดศูนย์ยุติธรรมชุมชน
3. กระบวนการเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นการทำให้ตอบโจทย์ที่ทำให้ชุมชนยอมรับ หน่วยงานยอมรับ
4. นำเสนอผลงานในเวทีระดับจังหวัด เพื่อให้กับชุมชน หน่วยงานราชการได้รับรู้
5. สรุปผล/เดินงานต่อ อาจจะต้องจัดเวทีนำเสนอในชุมชนอีกครั้งโดยเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปร่วมอีกครั้ง
6. คัดพื้นที่ที่มีความพร้อมสำหรับเดินงานต่อ ในแบบ สกว. ที่มีเกณฑ์
7. สร้างรูปธรรม และเชื่อมองค์กรทำงานร่วม เช่นโรงพักส่งกลับศูนย์ ผู้พิพากษาลงไกล่เกลี่ยในชุมชน
8. ขยายพื้นที่ โดยมีพื้นที่ที่เข้มแข็งเป็นแหล่งเรียนรู้ สามารถเชื่อมกับหน่วยงานได้ทุกหน่วยงานไม่ยึดติดกับหน่วยงานไหน
9. เสริมความรู้ ปฏิบัติการเป็นทฤษฎี วิชาการ มีงบสนับสนุน มีองค์กรทำงานร่วม
10. พึ่งตนเองได้ เข้มแข็ง

ถึงเป้าหมายได้ต้องประกอบด้วยการวิเคราะห์ผู้เกี่ยวข้อง และจะทำงานด้วยกันอย่างไร

1. **แกน (กรรมการศูนย์ฯ)**
   - เป็นศูนย์ระดับตำบล มีตัวแทนกรรมการหมู่บ้านละ 2 คน จะเป็นใครก็ได้ เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือคนที่กำนันผู้ใหญ่บ้านรับทราบให้เป็นตัวแทนมอบหมาย เพราะกำนันผู้ใหญ่บ้านคือคนที่ต้องไกล่เกลี่ยจัดการปัญหาของชุมชนอยู่แล้ว ไม่แข็งตัว ปรับเปลี่ยนได้ ไม่ยึดติดกลุ่มตัวเอง เดินอยู่ในพื้นที่ทำให้ดีที่สุด ยึดใจคน ให้เป็นเรื่องของเรา ไม่มองเราว่าถ้าไม่เบี้ยแล้วไม่ทำ
2. **กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ สกว. ยุติธรรมจังหวัด คุมประพฤติ นายก อบต. อำเภอ จังหวัด**
   - ส.อบต. นายก อบต. มีบทบาทรับทราบ คนในแกนหลักต้องปรับทำความเข้าใจกับคนใหม่ที่เข้ามาให้เข้าใจยุติธรรมชุมชน
   - ยุติธรรมจังหวัด คุมประพฤติ อำเภอ จังหวัด ต้องเป็นคู่เจรจาที่เข้ามาหาเรา มาสนับสนุนเราปรือ

     หน่วยงานตั้งมาเพื่อความอยู่ดีกินดีของชาวบ้าน เราต้องทำให้ตนเองมีอำนาจ (แห่งความดี)
3. **กรมคุ้มครองสิทธิฯ (มือธิบดีฯ ลงต่อเนื่อง) กรมคุมประพฤติ (ผอ.เทพพรหม รับรู้แล้ว) กระทรวงยุติธรรม คณะกรรมการสิทธิฯ กกต. กกช. สถาบันพระปกเกล้า ผู้ตรวจการรัฐสภา**
   - หน่วยงานเหล่านี้มีนโยบายที่ต้องทำพื้นที่อยู่แล้ว
   - จะเชื่อมได้ ต้องมีการตั้งกรรมการระดับจังหวัดที่มีหน่วยงานมาเป็นภาคี ไม่แข็งตัว อย่าตั้งกรรมการระดับจังหวัด ที่เป็นโครงสร้างแข็งตัว

การเดินต่อ

1) ทำการบันทึกอย่างต่อเนื่อง ทำข้อมูลให้มีอำนาจ
2) เดินตามฝัน เดินไปให้ได้ตามเป้าหมาย
3) ฝึกการวางแผน ทำ สรุป
4) แก้ปัญหาระหว่างทาง ปรับเปลี่ยน ยืดหยุ่น

คุณมานพ เล่าเรื่องว่าครั้งเมื่อพระเจ้าสร้างโลกมีหลักการวางของวิเศษ ว่าต้องวางทั้งของดีและไม่ดีเพื่อถ่วงดุลกันไม่ให้ประเทศไหนด้อยกว่ากัน ทรงสร้างทะเลสาบทั้ง 7 ก่อน และประเทศต่างๆ ต่อมา เมื่อถึงแถบประเทศไทยที่เป็นรูปด้ามขวาน ก็ทรงลืมจึงทรงข้ามเขาเพื่อมาวางถุงแต่ถูกเกี่ยวรั่วลงมาจึงมีแต่สิ่งดีๆ ตกลงมาในประเทศไทย จึงคิดว่าต้องเอาสิ่งไหนมาถ่วงดุล จึงเอานักการเมืองมาวางไว้

สุทิน เสริมว่า เราทำงานจนเกิดความรู้ และใช้ความรู้นี้ในการทำงานต่อ และทุกพื้นที่บอกว่าเป้าหมายในการเดินไปชัดเจนเหมือนกันคือเป็นที่พึ่งของชุมชน พึ่งตนเองได้ และความรู้ที่เราค้นพบก็เอามาปรับใช้

คุณมานพ บอกว่ายุทธวิธีในการเดินนั้นคิดได้มากมาย เช่น การระดมทุนเลี้ยงนำชา ดังนั้นไม่ต้องกลัวเรื่องงบประมาณ

ผู้ใหญ่สนอง คิดว่าทุกคนที่มาตรงนี้มีความฝันไกล อยากให้ชุมชนและศูนย์ไปถึงจุดสูงสุด แต่พอไปพบกับความเป็นจริง พอเข้าชุมชนจริง เห็นสภาพเราจะเอาผู้ใหญ่คนนั้นคนนี้มา พยายามค้นคว้าค้นหา แต่ส่วนใหญ่จริงๆ จิตที่ตั้งใจจริงๆ ไม่ได้เป็นตามเป้าหมาย เราอาจจะไม่ค้นพบคนที่มีจิตสาธารณะจริงๆ ก็ได้ พอทำจริงๆ มันเล็กๆ ลีบๆ พอทำงานไม่ค่อยเต็มบทบาท พอคุยกับผู้ใหญ่เขาก็ไปตามสภาพสังคม กำนันเองแกก็เฉยๆ พอคุยแล้วฝัน กับจริง ต่างกัน เคยเชิญประชุมก็มากัน 8 คน ก็คิดว่าเป็นแกนจริงๆ เราอยากจะค้นหาแกนจริงๆ เวลาจะมาประชุมก็บอกว่าตีหนึ่งนอนอยู่บ้านดีกว่า มาก็คุยกันเรื่องเดิมๆ ไมเห็นมีอะไรดีขึ้น

ผู้ใหญ่เต บอกว่าหลังจากเลือกตั้งหนนี้มันไม่ลงรอย มีสองพรรคสองฝ่าย ผู้ใหญ่ก็ถือกันต่างฝ่ายจึงไม่ลงรอยกันด้วย ช่วงนี้ต้องทำใจก่อน เพราะมีผลกระทบมาก

คุณมานพ บอกว่าให้เรามองการเมืองเป็นปรากฏการณ์ อย่าโดดลงไปในความขัดแย้ง ออกมาแล้วให้มองเป็นธรรมดา และหาทางคลี่คลายมัน จะใช้ยุติธรรมชุมชนคลี่คลายปรือ

น้าศรี ความเข้มแข็ง เอาตัวเองที่ทำมาบอกว่า ทำที่ตัวเองก่อน ถ้าเป็นครูสอนเด็กไม่ให้สูบบุหรี่ครูต้องไม่สูบบุหรี่ ถ้าจะเป็นแบบอย่างก่อนจึงจะไปสอนคนอื่นก่อน ตอนนี้ใหญ่ย้วนลาออก ผมเป็นประธาน ผมว่าความพร้อมต้องมาก่อน กรรมการต้องพร้อม

สรุปแผนของศูนย์ฯ ขั้นแรก

1. ทำให้กรรมการเข้าใจ เข้ามามีส่วนร่วม มีความพร้อม

กรอบการบริหารจัดการโครงการตามระเบียบ สกว.

1. เบิกจ่ายเงินจากโครงการที่อยู่ในกิจกรรมของโครงการเท่านั้น หรือถ้านอกเหนือกว่านั้นให้เป็นมติของทีม
2. มีระยะเวลาดำเนินงานถึงเดือนมิถุนายน 2553

ผู้ใหญ่วิโรจน์ บอกว่าเราเดินมาตรงนี้แล้ว ก็ต้องเดินต่อ ปัญหาที่ประสบคือเราไม่พูดคุยกัน ปัญหาเขาฆ่ากันตายเรายังแก้ได้อีก แล้วทำไมเรื่องของเราเราถึงจัดการไม่ได้ ตอนนี้คิดว่าตำบลสุโสะก็น่าจะพูดคุยทำความเข้าใจกันได้

คุณมานพ ปัญหาแก้ไขได้ด้วยการพูดคุยทำความเข้าใจ ด้วยความบริสุทธิ์ใจนั้นก็แก้ได้

คุณโกเมน ฝากบอกว่าทำงานให้มีการบันทึกเป็นหลักฐาน เอกสารเป็นระบบ ความรู้ของกรรมการเป็นสิ่งสำคัญ ต้องมีความรู้รอบด้าน

ผู้ใหญ่ฉนอม เป็นผู้กล่าวปิดเวทีในวันนี้ กล่าวว่าวันนี้มานั่งสังเกตการณ์ แต่เห็นเขาเล่าความฝันของผมคือ อยากให้โรงพักส่งกลับมาที่ศูนย์ หมายความว่าไกล่เกลี่ยได้ทุกเรื่อง เพราะถ้าถึงโรงพักนั้นต้องสูญเสีย ถ้าทำได้ตรงนั้นก็บายใจแล้ว ผมไม่แหลงมาก ผมนี้ทำงานวิจัยมาสิบกว่าปีแล้ว แต่มีปัญหาเดือนนี้หนักที่สุด เรียกเข้าประชุมไม่มา เพราะทำกันใหญ่ ทั้งผู้ใหญ่ ผู้ช่วย ถ้าคิดว่าเป็นการเมืองก็การเมือง ผมคิดว่าเป็นนโยบายมากหวา เพราะวาระหกสิบปีทำให้ไม่ทำงาน เมื่อวานเชิญกันมามากันสามคน โทรศัพท์ถามบอกว่าไม่ทราบที ไม่ประสานที เรื่องงบประมาณก็มีผลเหมือนกัน คือวาระของโครงการ แต่เราจ่ายล้นกิจกรรม มอบหน้าที่ให้เขาหมด ผมว่าผมเอาใหม่แล้ว เดือนนี้เราพลาดเดือนหน้าเราเอาใหม่เล่า

สรุปผลการประชุม ปัญหาและอุปสรรค

เป็นการประชุมเพื่อตรวจเช็คความพร้อมในการทำงานต่อของทีมวิจัย โดยใช้การถามกันตรงๆ ซึ่งทุกพื้นที่ก็บอกว่าจะต้องเดินต่อ เพราะเดินหน้ากันมามากแล้ว

<u>รายงานเวทีถอดบทเรียนระดับจังหวัด</u>

กำหนดการและผู้เข้าร่วมถอดบทเรียน

วันที่ 28-30 พฤษภาคม 2553 ณ ปากเมงรีสอร์ท ต.ไม้ฝาด อ.สิเกา จ.ตรัง

<u>วันที่ 28 พ.ค. 53</u>

11.00 - 12.00 น.	ลงทะเบียน
12.00 - 13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวันร่วมกัน
13.00 - 13.30 น.	ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการจัดเวทีถอดบทเรียน
13.30 - 14.00 น.	สรุปผลการดำเนินงานวิจัยที่ผ่านมา โดยพี่เลี้ยงประเด็นยุติธรรมชุมชนและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในโครงการฯ
14.00 - 17.30 น.	แบ่งกลุ่มย่อย : ระดมผลความเข้าใจและรูปธรรมที่เกิดจากการดำเนินงาน ❖ ยุติธรรมชุมชนคืออะไร มีความหมายและความสำคัญต่อสถานการณ์ของชาติอย่างไร ❖ ครู่นคิดว่าทำไมชาวบ้านจึงสนใจเข้ามาหาคนทำงานยุติธรรมชุมชนมากขึ้น....มีรายละเอียดที่น่าสนใจอะไรบ้าง ❖ เครือข่ายวิจัยได้ทำอะไรบ้างที่ทำให้ชาวบ้านมาหา ดำเนินเวทีโดย อาจารย์ชัยวัฒน์ ถิระพันธุ์
17.30 - 19.00 น.	รับประทานอาหารเย็นและพักผ่อนตามอัธยาศัย
19.00 - 21.30 น.	เครือข่ายฯและพี่เลี้ยงพูดคุยแลกเปลี่ยนผลการดำเนินงานที่ผ่านมา

<u>วันที่ 29 พ.ค. 53</u>

09.00 - 12.00 น.	แบ่งกลุ่มย่อย: เพื่อถอดบทเรียนเรื่องการขยายผล ❖ การช่วยสอนและแนะนำขั้นตอนวิธีการแก่ทีมวิจัยชาวบ้านที่อื่นๆให้ทำงานยุติธรรมชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ดำเนินเวทีโดย อาจารย์ชัยวัฒน์ ถิระพันธุ์
12.00 - 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 - 17.00 น.	กลุ่มย่อย : ระดมวิธีการขยายผลสู่พื้นที่ใหม่ (ต่อ)
17.00 - 18.30 น.	รับประทานอาหารเย็นและพักผ่อนตามอัธยาศัย
19.00 - 20.30 น.	เครือข่ายสะท้อนความสามารถที่เพิ่มขึ้นจากการทำงานยุติธรรมชุมชน
20.30 - 22.30 น.	หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมแลกเปลี่ยนบทบาทหน้าที่/ภารกิจ เพื่อการทำงานร่วมกันต่อไปในอนาคต

<u>วันที่ 30 พ.ค. 53</u>

09.00 - 11.00 น. แบ่งกลุ่มย่อย: เพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา/อุปสรรคของการทำงาน

- ❖ อุปสรรคที่พบในการทำงานยุติธรรมชุมชน และผลกระทบ
- ❖ ข้อคิดในอนาคตมีอุปสรรคอะไรรออยู่บ้าง

ดำเนินเวทีโดย อ.ชัยวัฒน์ ถิระพันธุ์

11.00 - 12.30 น. สรุปผลการถอดบทเรียนเครือข่ายยุติธรรมชุมชน
โดย อ.ชัยวัฒน์ ถิระพันธุ์ นายมานพ ช่วยอินทร์ ชช.เพลินใจ เหรียญนาค ผอ.อรพินธ์ สุวัณณปุระ ผอ.พรประภา แกล้วกล้า และ ผอ.สมหมาย จรัสแสงวรกุล

12.30 - 13.30 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน

13.30 - 16.30 น. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมประชุมสรุปงานและหาแนวทางการทำงานความร่วมมือระหว่าง

- ❖ กรมคุ้มครองสิทธิฯ
- ❖ กรมคุมประพฤติ
- ❖ สำนักงานคุมประพฤติ จ.ตรัง
- ❖ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- ❖ สกว. ตรัง

<u>วันที่ 31 พ.ค. 53</u>

8.30 - 10.00 น. ประชุมวางแผนรูปแบบการทำงานความร่วมมือระหว่าง

- ❖ กรมคุมประพฤติ
- ❖ กรมคุ้มครองสิทธิฯ
- ❖ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- ❖ สกว.ตรัง

วัตถุประสงค์

- เพื่อถอดบทเรียนการทำงานของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนจังหวัดตรัง
- เพื่อหาแนวทางการขยายการทำงานความร่วมมือ

ผู้เข้าร่วมเวที

วิทยากร

อาจารย์ชัยวัฒน์	ถิระพันธุ์	สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม

เจ้าหน้าที่หน่วยงาน

นางสาวเพลินใจ	เหรียญนาค	กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
นางอรพินธ์	สุวัณณปุระ	กรมคุมประพฤติ
นางพรประภา	แกล้วกล้า	กรมคุมประพฤติ
นายสมหมาย	จรัสแสงวรกุล	สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดตรัง
นางมัณฑนา	เชาว์เฉลิมพงศ์	สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดตรัง
นายสมคิด	แก้วทิพย์	สกว.สำนักงานภาค
นางสาวเบญจวรรณ	วงศ์คำ	สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น
นางสาวกชกร	ชิณะวงศ์	สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น
นายชีวัน	ขันธรรม	สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น
นายมานพ	ช่วยอินทร์	สกว.ตรัง
นางสาววรัญญา	ท่าห้อง	สกว.ตรัง
นางสาวสุทิน	สีสุข	พี่เลี้ยงโครงการฯ
นายลอราช	บุญศิริ	พี่เลี้ยงโครงการฯ
นางสาวจอมแก้ว	เสนี	พี่เลี้ยงโครงการฯ

ทีมวิจัยจาก 10 พื้นที่

นายสมเจตน์	ศรีรัตนา	ทีมวิจัยตำบลนาหมื่นศรี
นายสนอง	หนูวงษ์	ทีมวิจัยตำบลนาหมื่นศรี
นายสุนทร	คงประสม	ทีมวิจัยตำบลนาหมื่นศรี
นายวิโรจ	เยาว์ดำ	ทีมวิจัยตำบลนาหมื่นศรี
นายศรี	แก้วลาย	ทีมวิจัยตำบลคลองชีล้อม
นายสมจิต	สองเมือง	ทีมวิจัยตำบลคลองชีล้อม

นายชัยพร	หะจิ	ทีมวิจัยตำบลคลองชีล้อม
นางหลี	ไชยฤทธิ์	ทีมวิจัยตำบลคลองชีล้อม
นางประภาพรรณ	ศารทูลทัต	ทีมวิจัยตำบลวังคีรี
นางนันทพร	พลเดช	ทีมวิจัยตำบลวังคีรี
นายกรอด	เรืองชู	ทีมวิจัยตำบลวังคีรี
นายประพันธ์	เพ็ชรพัว	ทีมวิจัยตำบลวังคีรี
นายวิโรจน์	เสียมไหม	ทีมวิจัยตำบลสุโสะ
นายถนอม	รอดเสน	ทีมวิจัยตำบลสุโสะ
นายสุรพงศ์	หยงสตาร์	ทีมวิจัยตำบลสุโสะ
นายประวิทย์	ผลิผล	ทีมวิจัยตำบลบางหมาก
นางสาวดุสิตา	คล้ายเงิน	ทีมวิจัยตำบลบางหมาก
นางราตรี	ปักษี	ทีมวิจัยตำบลเกาะสุกร
นายสมบัตร	หูดัง	ทีมวิจัยตำบลเกาะสุกร
นายธวัชชัย	เจริญฤทธิ์	ทีมวิจัยตำบลเกาะสุกร
นายโชติ	อับดุลกะเดช	ทีมวิจัยตำบลเกาะลิบง
นายดับดลรอหีม	ขุนรักษา	ทีมวิจัยตำบลเกาะลิบง
นายนิสิต	ชัยฤทธิ์	ทีมวิจัยตำบลเกาะลิบง
นายจัด	โชติรัตน์	ทีมวิจัยตำบลปากแจ่ม
นางฤทัยรัตน์	โชติรัตน์	ทีมวิจัยตำบลปากแจ่ม
นางพับ	เขาหลัก	เครือข่ายตำบลปากแจ่ม
นางลิ้ม	เซ่งย่อง	เครือข่ายตำบลปากแจ่ม
นายสัญญา	เอี่ยมอักษร	ทีมวิจัยตำบลนาวง

<u>รวมทั้งหมด 43 คน</u>

<u>❀ กิจกรรมสรุปผลการทำงานที่ผ่านมา</u>

โดยพี่เลี้ยงสุทิน : นำเสนอผลการดำเนินงานยุติธรรมชุมชนจังหวัดตรัง

- เกริ่นนำเรื่องที่มาของการจัดเวทีในครั้งนี้ว่าเกิดขึ้นเพราะเราได้ทำสิ่งดีๆ กันมาเป็นระยะเวลา เกือบ 2 ปีแล้ว ได้เจอเรื่องดีๆเพื่อนดีๆ ระหว่างทาง ครั้งนี้ถึงเวลาและจังหวะเหมาะสมที่จะได้มาพบปะกันสักครั้งเพื่อนำสิ่งดีๆ มารวมกัน มีเพื่อนดีๆ ระหว่างทางเพิ่มขึ้นถือเป็นโอกาสดีที่เราได้เจอกับอาจารย์ชัยวัฒน์ ถิระพันธุ์ ที่จะมาช่วยถอดบทเรียนให้กับเรา และผอ.จากกรมคุมประพฤติ ซึ่งจะได้รู้จักกันต่อไป เนื่องด้วยเรามีงบประมาณคงเหลือ แม้เวทีครั้งนี้อาจจะต้องใช้งบประมาณในพื้นที่สมทบ แต่ไม่เฉพาะพื้นที่เท่านั้น แม้แต่กรมคุ้มครองสิทธิฯ รวมถึง สกว.เอง ก็ช่วยสมทบในการจัดเวทีครั้งนี้ด้วยถือว่าเวทีนี้เป็นเวทีที่ร่วมกันทุกส่วน
- แนะนำสมาชิกใหม่ในเวทีครั้งนี้ได้แก่ คุณอรพินธ์ สุวัณณปุระ ผอ.กองกิจการชุมชนและบริการสังคม และคุณพรประภา แกล้วกล้า ผอ.สำนักงานฟื้นฟูแก้ไขปัญหายาเสพติด จากกรมคุมประพฤติ ทีมวิจัยเดิมซึ่งตำแหน่งเปลี่ยนไป คือ นางราตรี ปักษี ทีมวิจัยตำบลเกาะสุกร จากที่เป็นครู ตอนนี้ได้รับการเลือกตั้งเป็นนายกอบต.เกาะสุกร และเครือข่ายใหม่จากตำบลปากแจ่ม คือนางพับ เขาหลัก

ข้อชี้แนะเรื่องเวทีในครั้งนี้แก่เครือข่ายว่าให้เครือข่ายตั้งใจ เพราะจากการลงพื้นที่พบว่าสิ่งดีๆก็มีอยู่ในชุมชน แต่สิ่งที่อยู่ภายในอาจไม่ได้เอาออกมา อยากให้มีสมาธิเพื่อเล่าสิ่งดีๆ หรืออาจเป็นเรื่องไม่ดี ออกมาให้มากที่สุด อาจารย์ชัยวัฒน์ไม่ได้มาอบรม แต่มาเพื่อทำให้สิ่งดีๆ ออกมา เพื่อให้ได้ผลที่ดีและได้แนวทางการทำงานที่ดีขึ้นต่อไป ดังนั้นขอให้

- ตั้งใจ
- มีสมาธิ
- บอกเล่าให้ได้เชิงลึก

สรุปภาพรวมสิ่งที่เราทำในช่วงต้นและหลังจากเวทีระดับจังหวัด สำหรับช่วงต้นจะเห็นว่าเราพยายามบันทึกการทำงานของผู้นำ ผู้ไกล่เกลี่ย นำมาวิเคราะห์ วิเคราะห์เสร็จแล้วก็มีบ้างที่เกิดความรู้ มีบ้างที่ไม่ได้เกิดความรู้จากการวิเคราะห์ แต่ความรู้ค่อยๆ สะสม เมื่อจัดเวทีในชุมชน จะเห็นว่าความคิดเริ่มเปลี่ยน แนวทางเริ่มเปลี่ยน เอาสิ่งที่เกิดขึ้นไปถ่ายทอด ช่วงนั้นปัญหาที่ว่าไม่มั่นใจ ชาวบ้านไม่ยอมรับ หน่วยงานไม่ยอมรับ ได้รับการแก้ไขไปเปราะหนึ่งแล้วทุกพื้นที่สะท้อนมาว่าตัวเองมีความมั่นใจขึ้น กล้าที่จะบอกเล่าการทำงานของตัวเอง แนะนำให้คนในชุมชนมาใช้ยุติธรรมชุมชนในการแก้ปัญหา อย่าไปใช้ยุติธรรมกระแสหลักเพราะมันจะ

ทำให้เกิดแต่ผลเสีย นั่นคือเวทีระดับชุมชนที่เครือข่ายร่วมกันทำ สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือ ชาวบ้านเริ่มรู้ว่าศูนย์ยุติธรรมชุมชนสามารถช่วยเหลือปัญหาเบื้องต้น หรือจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้

หลังจัดเวทีระดับตำบลเราก็มาจัดเวทีนำเสนอระดับจังหวัด อาจเห็นว่าไม่ใช่ทุกคนมีส่วนร่วมในเวที แต่เบื้องหลังสิ่งที่เราได้ร่วมกันประมวลเป็นความรู้เอามาจัดนิทรรศการมาจากทุกคน จะเห็นว่าผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านที่ไม่เคยจัดบอร์ดเลย แต่วันนั้นทุกคนสามารถทำได้ สามารถดึงความรู้ที่เด่นๆในชุมชนมานำเสนอในบอร์ดได้ดี ในเวทีจังหวัดวันนั้นมีหน่วยงานหลายส่วนเข้าร่วม มีผู้ว่าฯ นายอำเภอ ตำรวจ หน่วยงานภาครัฐของกระทรวงยุติธรรม กระทรวงมหาดไทย สถาบันการศึกษา แล้วก็หน่วยงานอื่นๆ อีก ผลที่ออกมาคือ เขารับแนวทางการทำงานยุติธรรมชุมชน เป็นนโยบายที่ทุกส่วนรับรู้และบางหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่บางคนก็ยอมรับแล้วว่ามันคือทางแก้ปัญหาของชุมชน ทางแก้ปัญหาของชาวบ้าน

จังหวัดตรังเป็นจังหวัดที่โชคดีที่เรามีผู้เชี่ยวชาญเพลินใจ เหรียญนาค จากกรมคุ้มครองสิทธิฯ ลงมาทำงานกับเรา ที่จริงท่านเลือกจะไม่มาทำก็ได้ แต่ ชช. ก็สละเวลาที่จะมาทำงานกับเรา อาจารย์ไพสิฐที่อยู่ถึงเชียงใหม่แต่เห็นว่าตรังเป็นบ้านเกิดของตัวเองก็ได้ร่วมมือทำโครงการกับเรา มาถอดบทเรียนให้เราว่าตรังทำพันปรือ ทำอะไรกันบ้าง เกิดอะไรขึ้น เวทีจังหวัดทั้งสองท่านก็ได้นำเสนอต่อชาวบ้านที่เข้าร่วมต่อหน่วยงาน จนทำให้เข้าใจว่ายุติธรรมชุมชนที่ตรังทำแล้วมันเกิดอะไรขึ้น อาจารย์ไพสิฐเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่าตรังโมเดล (Trang Model) เป็นตำราหนึ่งของการทำงานยุติธรรมชุมชนจังหวัดตรังทั้งหมด 10 พื้นที่ตำบล หลังเวทีจังหวัด พี่เลี้ยงลงพื้นที่ในระดับชุมชน ชุมชนที่เราลงไปสรุปงานที่ทำมาทั้งหมดผลคือ เครือข่ายบอกว่าเกิดความมั่นใจ ความมั่นใจที่เคยคิดว่าเป็นปัญหาหลัก เป็นโจทย์ของโครงการเลยก็ว่าได้ ตอนแรกบอกว่าเราไม่มีความมั่นใจ เพราะไม่รู้ว่าเราทำอะไร เราเป็นอะไร ผลจากเวทีจังหวัดบอกชัดเลยว่าความมั่นใจเกิดขึ้นแล้ว แต่อันที่จริงก็รู้กันแล้วว่าบทบาทของตัวเองคืออะไร ทำอะไร รู้ว่าหน่วยงานหนุนเสริมอะไร หน่วยงานมีบทบาทแบบไหนสำหรับงานยุติธรรมชุมชน อันนี้รู้ตั้งแต่การจัดเวทีหมู่บ้าน เวทีตำบลที่จัดในชุมชนแล้วที่หน่วยงานเข้าไปร่วม รู้ว่าหน่วยงานไหนสามารถช่วยเหลือเราได้อย่างไร แล้วจะประสานกับหน่วยงานแบบไหน นี่คือสิ่งที่ทุกคนสะท้อนออกมา อีกอย่างที่ทุกคนสะท้อนมา คือ หลายตำบลที่เคยบอกว่าชาวบ้านไม่ยอมรับ ก็ยอมรับมากขึ้น มาใช้แนวทางยุติธรรมชุมชน ใช้การพึ่งกรรมการศูนย์ฯมากขึ้นแต่ก็ยังไม่ทั้งหมด

นอกจากนี้จากการสรุปงานยังพบสิ่งที่สะท้อนออกมาเป็นด้านภายใน ค้นพบว่าแท้ที่จริงแล้วยุติธรรมชุมชน คืออะไร จากแต่ก่อนที่เคยบอกว่าอะไรไม่รู้ยุติธรรมชุมชน ไม่เข้าใจ ทำตามที่พี่เลี้ยงบอก ก็ทำไป แต่สุดท้ายจากการที่ได้ลงทำด้วยตัวเอง ทุกคนก็จะมีคำนิยาม

ยุติธรรมชุมชนเป็นของตนเอง หลายพื้นที่อาทิ ตำบลเกาะลิบง เกาะสุกร คลองชีล้อม ตอบเป็นเสียงเดียวกันว่ายุติธรรมชุมชน คือ การสร้างความเป็นธรรม การสร้างความเสมอภาค คำตอบเปลี่ยนไปจากแต่ก่อนที่มองแคบพูดถึงเฉพาะการไกล่เกลี่ย แต่ตอนนี้คำตอบที่เครือข่ายค้นพบมันรวมถึงการดูแลความเป็นธรรม สามารถคิดได้ว่าชาวบ้านไม่ควรไปใช้กระบวนการที่ทำให้เกิดการสูญเสีย บางพื้นที่คิดได้ว่าจะทำงานร่วมกับหน่วยงานแบบไหนตามภารกิจของหน่วยงานนั้น

หลังจากเวทีจังหวัดงานกิจกรรมในพื้นที่ขับเคลื่อนต่อ หลายพื้นที่เริ่มทำงานตามแผนของตนเอง เพราะแผนกิจกรรมในโครงการหมดแล้ว แต่เวลาของการทำงานเรายังมีงบประมาณเราก็ยังมี ทุกพื้นที่บอกว่าจะทำงานต่อ แต่เมื่อลงพื้นที่ไม่ใช่ทุกพื้นที่ที่งานจะก้าวหน้า มีบางพื้นต้องถอยตั้งหลักก่อน ไม่ใช่ว่าถอยหลังแต่ถอยกลับไปคิดได้ว่าต้องบูรณาการผู้นำทุกส่วนในชุมชน

<u>ตำบลวังคีรี</u> บูรณาการผู้นำทุกส่วน กำนันพยายามสร้างเครือข่ายที่ครอบคลุมผู้นำทุกส่วน ทุกเดือนหลังจากที่ได้ประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้านที่อำเภอมาแล้ว กำนันก็จะมาจัดเวทีประชุมในชุมชนอีกครั้งหนึ่ง ในเวทีนี้เองที่กำนันได้รวมเอาคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนมาประชุมร่วมกับกำนันผู้ใหญ่บ้านด้วย

<u>ตำบลนาหมื่นศรี</u> มีส่วนคล้ายกับตำบลวังคีรี คือ เมื่อทำไปเรื่อยปรากฏว่าทีมกรรมการมีจำนวนลดน้อยลง ก็ใช้วิธีเดียวดับตำบลวังคีรี คือ รวมเวทีประชุมในครั้งเดียวเลยระหว่างกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการศูนย์ฯ สิ่งที่เกิดขึ้น คือ ได้กำนันที่ห่างอยู่หลบมา แต่ก่อนกำนันอาจไม่ค่อยเข้าใจ ไม่ยอมรับ แต่หลังๆ สิ่งที่กำนันบอกเปลี่ยนไป เข้าใจยุติธรรมชุมชนในระดับที่ดีขึ้น อาจจะไม่มากเหมือนกับทีมวิจัยคนอื่นๆ ไม่เท่าผู้ใหญ่สนอง รองสุนทร นายกวิโรจ หรือผู้ช่วยสมเจตน์ แต่กำนันเชื่อว่ายุติธรรมชุมชนเป็นแนวทางที่ชุมชนต้องเลือกใช้

<u>ตำบลคลองชีล้อม</u> มีรูปแบบที่แปลกไป คือ กำนันไม่เอาเลย แต่การขับเคลื่อนงานกลับเป็นไปด้วยดี เพราะมีความเป็นทีม แต่ละคนมีศักยภาพต่างกัน แบ่งได้ว่าคนไหนทำอะไร เมื่อรวมกันสามารถทำงานได้เป็นหนึ่งเดียว พร้อมเดินหน้าตลอดและต่อเนื่อง

<u>ตำบลบางหมาก</u> บังดนซึ่งเป็นแกนนำของกลุ่ม เริ่มมองออกแล้วว่างานนี้เป็นงานของผู้นำ ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เกิดความพยายามรวมผู้นำ ได้มีการสร้างเครือข่ายใหม่ที่อยู่ในกลุ่มผู้นำมาเป็นชุดวิจัย ซึ่งได้ทีมมาแล้ว อยู่ที่จะเดินงานต่อปรือ

<u>ตำบลเกาะสุกร</u> ทีมมีความพร้อมในการทำงานต่อ ทำกิจกรรมมาเรื่อยๆ มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นทุกช่วงเวลา ทุกครั้งที่พี่เลี้ยงลงพื้นที่จะพบความเปลี่ยนแปลงทุกครั้ง

ค้นพบกระบวนการทำงานว่า ทุกสิ่งคือการดูแลความเป็นธรรม เช่น เรื่องท่องเที่ยว สัตว์เลี้ยง นายทุน ทุกอย่างคือการที่ต้องให้ชุมชนดูแล ไม่ว่าอะไรเกิดขึ้นในชุมชนในเบื้องต้นชุมชนต้องเป็นผู้ดูแล

<u>เกาะลิบง</u> สามารถรวมผู้นำ 3 กลุ่ม กำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำทางศาสนา และสายตรวจประจำตำบล นอกจากรวมสามฝ่าย เขายังมองว่าปัญหาต่างๆในชุมชนเป็นของเขา เขาบอกว่าเขาเป็นคนของชุมชน ทำงานเพื่อชุมชน สายตรวจก็เป็นคนของชุมชน เขาอยากดูแลชุมชนเขา เขาอยากแก้ไขปัญหายาเสพติด อยากมีส่วนเกี่ยวข้องในการคุมความประพฤติของเด็กหรือผู้ต้องขังที่ปล่อยตัวก่อนกำหนด แต่ไม่รู้ว่าเขาจะทำงานร่วมกับหน่วยงานอย่างไร

ตอนนี้หลายพื้นที่มีแนวคิด และแนวทางในการทำงาน สิ่งที่ขาดก็คือจะจัดการกับข้อมูลที่มีอยู่ยังไง ใจเรามี แต่มีใจอย่างเดียวเราคงเดินต่อไม่ได้ ก็เลยบอกว่าเราต้องไปอย่างช้าๆ

<u>ตำบลปากแจ่ม</u> เพิ่งลงไปไม่กี่วัน เราห่างสักนิด เพราะว่ามีการประชุมกับหน่วยงานเยอะ เลยมีเวลาที่จะทำกิจกรรมภายในชุมชนน้อย ที่ปากแจ่มเราค้นพบว่ากำนันพร้อมที่ขับเคลื่อนงานยุติธรรมชุมชน ทำงานเพื่อชุมชน แต่กำนันยังไม่สามารถผลักดันทุกคนได้ ไม่สามารถรวมผู้นำทุกคนมาเป็นหนึ่งเดียวได้ มีใจเต็มร้อย ไม่รู้ว่าจะทำปรือ อาจจะขาดวิธีการ ขาดเครื่องมือ ขาดพี่เลี้ยง ขาดตัวหนุน เมื่อวันก่อนท่าน ผอ.สมหมาย ก็ได้ลงไป พูดย้ำถึงการเก็บข้อมูลเรื่องราวการจัดการความขัดแย้งในชุมชน จริงๆทีมวิจัยชุดนี้มีข้อมูลเต็มไปหมด เคยผ่านการทำงานวิจัยเก็บข้อมูลแต่ขาดการทำงานต่อเนื่อง ขาดการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ได้ เขาขาดการหนุนเสริมตรงนั้น แต่ถามว่าเขาบันทึกได้หรือไม่ เขาบันทึกได้แล้ว

<u>ตำบลนาวง</u> เป็นพื้นที่พิเศษเมื่อได้คุยกับพี่สัญญาที่เป็นหัวหน้าโครงการรับทราบสภาพการดำเนินโครงการ ทำไปแล้วพบปัญหา นาวงเป็นบทเรียนในการศึกษาได้ว่าการรวมตัวของทีมกรรมการมีความสำคัญมาก เป็นบทเรียนได้ว่าทำไมถึงทำงานยุติธรรมชุมชนได้ยาก เพราะเริ่มต้นจากการจับจุกคนที่เป็นกรรมการศูนย์ฯ ไม่ได้เกิดจากคนที่พร้อมจะทำงาน เมื่อเขาไม่พร้อมไม่มีใจทำไปสักพักจึงต้องหยุด

<u>ตำบลสุโสะ</u> มีจุดเด่นของผู้นำทุกคน มีความโดดเด่นในการจัดการปัญหาความขัดแย้ง แต่มีติดขัดเรื่องการบริหารจัดการเงิน ผู้นำอาจเห็นเป็นเรื่องหยุมหยิม แม้การทำงานวิจัยการเก็บเรื่องราวของสุโสะมากสุด เขียนได้ดีได้จำนวนมาก แต่ปัญหาเรื่องการบริหารจัดการการเงินจะกระทบกับผู้ทำงาน (น้ำมันจะหมดเร็ว)

จะเห็นว่าทุกอย่างต้องไปด้วยกันหมด ทีม การจัดการ เรื่องงานต้องไปพร้อมกัน ไม่อย่างนั้นจะเดินไปไม่ได้ หลายพื้นที่เมื่อทำกิจกรรมก็ก้าวหน้ามากขึ้น ความกล้าในการ

จัดการปัญหาเกิดขึ้น อาทิ ตำบลวังคีรีมีความกล้าที่จะแก้ปัญหาเรื่องการบุกรุกป่า ที่ต้องดึงหน่วยงานเข้ามาร่วมด้วย คลองชีล้อมมีการประชุมกันมากที่สุด นำปัญหาเข้าวงประชุมเพื่อปรึกษาหารือกัน เห็นความพยายามที่เกิดขึ้น ชาวบ้านก็รับรู้ มีการช่วยเหลือชาวบ้านที่ยากจน ช่วยเหลือคนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากศาล แม้เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ แต่ทีมนี้ก็พยายามปรึกษาถามพี่เลี้ยง พี่เลี้ยงไม่รู้ ได้หน่วยงานเข้ามาช่วยเพื่อหาทางช่วยเหลือ

กรรมการเข้าใจบทบาทของศูนย์ฯที่ต้องรักษาความเป็นธรรม ดูแลชาวบ้านที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม ไม่กลัวต่อปัญหา กล้าที่จะทำ แม้ไม่สำเร็จ

หลายพื้นมีแนวทางการทำงานเป็นของตัวเอง แต่อยู่ที่จะจัดการกับข้อมูลที่มีอยู่อย่างไรเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการทำงานต่อได้

หลังจากเวทีจังหวัดหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ กรมคุ้มครองสิทธิฯ สำนักงานยุติธรรมจังหวัด สำนักงานคุมประพฤติ ตำรวจ ศาล และมีหลายส่วนที่เราไม่ได้ติดต่อโดยตรง นายอำเภอ เราก็ชวนเข้ามาแล้ว หน่วยงานต่างๆรับรู้การทำงานยุติธรรมชุมชน

จริงๆ ทำมานานแล้ว แต่เมื่อก่อนยังไม่ได้เห็นเป็นตัวตน หน่วยงานยังไม่เห็นว่าเกิดอะไรขึ้น เพราะเขาไม่ได้ลงมาเห็น ตอนนี้เขาได้รับทราบผลการทำงานของจังหวัดตรังแล้ว นั่นคือการเชื่อมต่อระดับหน่วยงาน ผู้ว่าฯ เริ่มได้ยิน นายอำเภอรู้แล้วและเริ่มพูดถึง แต่สิ่งที่พี่เลี้ยงต้องทำในชุมชนคือ หน่วยงานต้องลงมาเชื่อมในชุมชน

โดยคุณมานพ

ขอช่วยเสริมสิ่งที่เกิดขึ้นหลังจากทำโครงการสามารถสรุปเป็นสามส่วน คือ หนึ่ง กรรมการเครือข่าย เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวเอง มั่นใจในตัวเอง เชื่อมั่นในแนวทางยุติธรรมชุมชน เชื่อว่ามันเป็นทางรอดของสังคม จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงของเรา จากที่เราไม่เชื่อมั่นในตัวเอง ไม่เชื่อมั่นว่าหน่วยงานจะยอมรับเรา ไม่เชื่อมั่นว่าชาวบ้านจะเชื่อถือเรา วันนี้เราก็ได้พิสูจน์แล้ว หลายพื้นที่เกิดความเปลี่ยนแปลง จากแต่เดิมพูดถึงเรื่องละครกันบ้าง แต่เดี๋ยวนี้แหลงถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ไม่ใช่แหลงเฉยๆ แต่แหลงเพื่อหาทางออก หาทางแก้ ตรงนี้คือส่วนที่ทำให้เราเกิดการเปลี่ยนแปลง

ส่วนชุมชนตอนแรกเราแหลงเพียงเรื่องการไกล่เกลี่ย การแก้ปัญหาความขัดแย้งเป็นรายบุคคลเป็นปัจเจก แต่ ณ วันนี้เรามองว่าปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับคน คนทะเลาะกันเป็นเรื่องเล็ก เหมือนที่ทินว่าเป็นเรื่องจิ๊บๆ เสียแล้ว เรากลับมาแหลงเรื่องที่ใหญ่กว่านั้น คือเรื่องสิทธิของชุมชน เช่น เกาะสุกร เรื่องสิทธิการดูแลทรัพยากร วังคีรีแหลงเรื่องการบุกรุกป่า การสร้างป่าชุมชน การประสานหน่วยงานเข้ามาร่วมแก้ปัญหา พวกเรามองใหญ่ขึ้นกว่าการ

เป็นปัจเจก การทำงานของเราทำให้เรายกระดับความคิดจากที่เราเคยมุ่งแต่การไกล่เกลี่ยปัญหา แต่วันนี้มันเลยระดับนั้นไปแล้ว

หน่วยงาน เมื่อก่อนตำรวจเขามองเราเป็นอะไรไม่รู้ ไม่รู้จักยุติธรรมชุมชนชุมชน คุณเป็นใครมาพูดเรื่องยุติธรรมชุมชน จากการทำโครงการเราได้รู้ว่าตำรวจอยู่อย่างไร จากการเก็บข้อมูลเบื้องต้นถ้าเราไปหวังพึ่งตำรวจเราจะได้รับความยุติธรรมไหม เราก็ค้นพบแล้วว่าความยุติธรรมจริงมันอยู่ที่ชุมชน มันอยู่ที่พวกเรา ณ วันนี้เราเห็นว่าตำรวจเริ่มเข้ามาทำงานกับเรา ตำรวจสายตรวจไม่ว่าที่นาหมื่นศรี บางหมาก เกาะลิบง ของวังคีรีก็เข้ามาร่วมด้วย จะเห็นว่าเกิดความร่วมมือกับเราในการทำงาน โดยเฉพาะที่นาหมื่นศรี พอมีเรื่องสายตรวจก็เข้ามาคุยมาเคลียร์กับ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มาคุยกันที่ป้อม

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานอื่นๆที่เข้ามาร่วมกับเรา บางหน่วยงานอาจจะแค่รับรู้ แต่บางหน่วยงานก็เข้ามาเป็นแนวร่วม ไม่ว่านายอำเภอ ที่ดิน รวมไปถึงตำรวจระดับโรงพักที่ใกล้ชิดมวลชน (ตำรวจมวลชนสัมพันธ์) ก็เริ่มสนใจงานของเรา มองว่าต่อไปถ้าได้ทำงานร่วมกับเครือข่ายของเราที่มีความเข้มแข็งอยู่แล้ว เขาก็จะทำงานได้ง่ายขึ้น มันก็มีส่วนช่วยทำให้เราได้ทำงานกับเขา ทำให้เรามีความมั่นใจมากขึ้น

ส่วนอื่นๆในระดับจังหวัด กรม กอง กรมคุ้มครองสิทธิฯที่เราไปคุยกันที่กระทรวงยุติธรรม มองการขยับงานต่อจากสิ่งที่เราทำสิ่งที่เราสรุป ไม่ใช่มาจากข้างบน แนวคิดของกรมฯจะเข้ามาร่วมกันได้อย่างไร มี ผอ.อรพินธ์ ร่วมฟังคุยสรุปด้วย จึงได้คุมประพฤติเข้ามาร่วม ซึ่งงานยุติธรรมชุมชนที่ตรังก็มีอธิบดีฯชาญเชาว์ทำงานตั้งแต่เริ่มต้น เคยไปกินน้ำชุบอยู่แถวปากแจ่ม มีแนวทางในการทำงานร่วมกันต่อ

ในส่วนของจังหวัดเห็นจุดอ่อนอยู่ ถ้านายอำเภอเข้ามาขยับนิดเดียวให้มองเห็นว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้ใหญ่บ้าน เรารายงานอำเภอทุกเดือน เราได้มีเรื่องแลกเปลี่ยนบ้างมีผลงานได้นำเสนอ หากนายอำเภอสะกิดนิดเดียว จะทำให้เคลื่อนไปได้ มันเป็นหน้าที่ที่เราต้องทำอยู่แล้ว วันประชุมแทนที่จะฟังนายอำเภอพูดอย่างเดียว พวกเราได้นำเสนอผลงานแลกเปลี่ยนบ้างทำให้เรามีความมั่นใจมากขึ้น ถ้านายอำเภอขยับนิดเดียว มันก็จะสามารถขยายเครือข่ายของพวกเราไปได้

แต่ละพื้นที่มีจุดอ่อนจุดแข็งแตกต่างกัน บางพื้นที่แข็งเป็นหย่อมๆ จะเชื่อมอย่างไรแต่เราจะแก้ปัญหาตรงนี้พันปรือ หรือจะเชื่อมเป็นกลุ่มเดียวกันปรือ แล้วเรามาคิดว่าเราจะขยับต่อปรือเหมือนที่วังคีรีที่เข้าแผนของอบต.ไว้แล้ว เหลือเพียงเราจะทำแผนเพื่อแก้ปัญหาเสนอ อบต.ได้อย่างไร แผนไม่ลอย แต่มาจากข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ เอาข้อมูลมาใช้ประโยชน์ เอาข้อมูลมารองรับ

วันนี้ เหมือนเป็นการมานั่งทบทวนสิ่งต่างๆ ได้มานั่งคุย แลกเปลี่ยน มีคนนอกเข้ามาช่วย ก็จะเห็นภาพที่ชัดขึ้น สิ่งที่เราได้ทำ เราทำอยู่เองอาจจะมองไม่เห็น ถ้าคนนอกช่วยดึง คิดว่าน่าจะเป็นชุดความรู้หนึ่งที่จะขยับเคลื่อนงานไปข้างหน้า

ชช.เพลินใจ เหรียญนาค

นำเสนอสิ่งที่เกิดขึ้นว่าหากถามว่าเห็นการเปลี่ยนแปลงอะไร เห็นเยอะมาก ตอนแรกก็มีความคิดคล้ายพวกเรา ที่ลงไปเก็บข้อมูลความขัดแย้งในอดีต แต่ในกระบวนการวิเคราะห์ทำให้เห็นว่า ไม่ใช่เพียงเรื่องนี้จะไกล่เกลี่ยกันอย่างไร เรื่องเดียวได้รู้เยอะแยะมากมาย เราได้รู้เรื่องตัวกฎหมายที่เกี่ยวข้อง วัฒนธรรมประเพณีที่นำมาใช้ในการไกล่เกลี่ย รู้แม้กระทั่งว่าถ้าเกิดเรื่องอย่างนี้เราจะประสานงานกับใคร ตรงไหน หน่วยงานไหนที่เกี่ยวข้อง เราไม่ได้รู้เรื่องไกล่เกลี่ยอย่างเดียว แต่รู้ไปถึงเรื่องอื่นๆ ด้วย นี่คือสิ่งที่พวกเราได้เรียนรู้จากการได้ปฏิบัติจริง พวกเราเริ่มรู้แล้วว่าหากเกิดเรื่องแบบนี้ขึ้นเราจะประสานกับหน่วยงานไหน เดี๋ยวนี้มีเหตุการณ์ เช่นที่คลองชีล้อม กรณีคุณนิพนธ์ หรือของเกาะสุกรที่ครูแอ๋วเคยมาเล่าที่มีการสู้คดีกันถึง 8 ปี

ประเด็นคลองชีล้อมพอเห็นว่าเพื่อนได้รับความเดือดร้อน เราก็มาคิดว่าจะช่วยเขาได้ยังไง ทุกคนไม่ได้แค่คิดว่าจะช่วยอย่างไร แต่ได้ลงมือทำ ช่วยประสาน ได้ช่วยเหลือให้หลุดเป็นเปราะๆไป แต่ที่คิดว่าเป็นปัญหาคือ คิดว่าทำไมทั้งๆที่เราเป็นเครือข่ายยุติธรรมชุมชน เราใกล้ชิด เรารู้จักยุติธรรมจังหวัด เรารู้คนในแวดวงยุติธรรม แต่ทำไมเราถึงไปหลุดในเรื่องของกระบวนการยุติธรรมได้ กรณีของคุณนิพนธ์เรื่องที่ดิน ไปขึ้นศาลแล้วศาลชั้นต้นตัดสินให้ชนะคดี เมื่อชนะแล้วก็ดีใจ ไม่ทำอะไรแล้ว แต่อยู่มาปรากฏว่าอีกฝ่ายหนึ่งไปยื่นอุทธรณ์ แล้วทางศาลอุทธรณ์ก็มีหนังสือแจ้งมา หน้าที่ของเราก็คือ ต้องไปแก้อุทธรณ์ แต่เราไม่รู้ว่าเราต้องทำในกระบวนการนี้ เราก็ไม่ทำ เพราะคิดว่าเราชนะแล้ว เราไม่ต้องทำอะไรแล้ว ในที่สุดผลของการอุทธรณ์ออกมาว่าเราแพ้คดี รู้สึกเศร้าสลดใจตรงที่ว่าเวลาเราเรียนรู้เรื่องอะไร เราไม่ได้เรียนรู้ให้มันลึกซึ้ง อยากถามพวกเรากลับไปว่าเรารู้จริงแล้วหรือยังในเรื่องของกระบวนการยุติธรรม เรารู้แต่ว่ามันมีศาล เราขึ้นศาล เราชนะศาลชั้นต้น แล้วมันยังมีศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกาอีกมั๊ย อันนี้เป็นสิ่งที่เราต้องรู้ อันนี้ถือเป็นจุดบกพร่องว่าเวลาที่เราเรียนรู้เรามักเรียนไม่ครบหรือจบกระบวนการของมัน เป็นสิ่งที่เราต้องมาพูดมาเสริมหรือช่วยกันคิดต่อไปว่าจะทำยังไงให้เรารู้ในเรื่องที่จะช่วยชุมชนให้สุดกระบวนการได้

หลังจากเวทีจังหวัดที่ผู้ว่าฯมาเปิดให้ก็รู้สึกว่าหลายฝ่ายให้ความสนใจในการทำงานของกลุ่มเรา แต่พอกลับไปบ้านไม่กี่วันมีเรื่องบุกรุกการทำลายป่าที่หาดเจ้าไหมอีก ประเด็นล่าปลา

พะยูนที่เกาะลิบง มานั่งคิด พอมีเรื่องอะไรที่เกี่ยวกับตรังเราก็จะติดตาม คิดว่าทำไมถึงเกิดเรื่องแบบนี้ขึ้นพวกเราคิดอะไรกันรึเปล่าเกี่ยวกับเรื่องนี้ ว่าเราจะป้องกันสิ่งเหล่านี้ได้อย่างไร เป็นโจทย์ต่อไปสำหรับพวกเราว่าเราเริ่มคิดกันหรือยัง หรือคิดแล้วแต่ไม่รู้จะทำอย่างไร คงต้องมาคิดกันต่อว่าบทบาทของเราที่ทำงานด้านนี้จะเป็นอย่างไร นี่คือความหวังว่างานของเราไม่ได้จบแค่ทำกิจกรรมเสร็จ มันไม่จบ มันไม่มีวันจบ มันจะต่อไปเรื่อยๆ แล้วมันจะสร้างจิตสำนึกให้เราพยายามที่จะแก้ไขปัญหาที่มันเกิดขึ้นในชุมชนเรา

ตอนนี้ถ้าพูดถึงจังหวัดตรังหลายๆหน่วยงานในเชิงวิชาการจะบอกว่าตรังนี่เป็นจังหวัดที่มีความเข้มแข็ง ในความรู้สึกของตัวเองไม่อยากเห็นประเด็นอะไรที่เราต้องไปปรับหรือต้องไปแก้มัน วันนี้ก็ขอฝากไว้แค่นี้ก่อน อยากให้คิดต่อว่าถ้ามันมีปัญหาอย่างนี้ขึ้นมาเราจะช่วยกันยังไงต่อไป ขอฝากไว้เท่านี้ แต่อยากบอกว่าจากการที่พูดคุยกันที่กรมฯ แล้วกรมคุ้มครองสิทธิฯ ไม่เลิกเราจะทำต่อไป ถ้าพูดถึงตรังคนจะต้องนึกออกว่าจุดเด่น คืออะไร ทำให้คนอยากรู้ อยากเข้ามาเรียนรู้ ก็ต้องอาศัยแรงจากพวกเรา ตอนนี้ไม่เดียวดายแล้วไม่ทำเฉพาะอาจารย์มานพ กับ ชช. แต่ยังมี ผอ.จากคุมประพฤติอีกสองสามท่านที่จะเข้ามาร่วมทำ ต่อไปจังหวัดตรังมีเพื่อนเยอะ มาช่วยคิด ช่วยเราสานต่อ พวกเราอย่าท้อ พวกเราจะช่วยกันทำต่อ จะได้ผลหรือไม่ได้ผลก็ดี อย่างนาวง เราจะมาดูกันว่ามีจุดอ่อน และจุดที่เราจะไปเสริมอย่างไร อาจจะไม่เฉพาะนักวิชาการ แต่พวกเราทั้ง 10 ชุมชนต้องช่วยกันคิด ออกแบบว่ามันบกพร่องตรงไหนเพื่อนำไปเป็นบทเรียนเพื่อให้ศูนย์ฯอื่นๆนำไปเป็นจุดป้องกันด้วย

อ.ชัยวัฒน์ ธิระพันธุ์ เกริ่นนำเข้ากิจกรรมว่า การมาคุยกันที่นี่เป้าหมายที่สำคัญที่สุด คือ ส่วนพวกเราแต่จะทำได้ขนาดไหนนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ระหว่างที่นั่งฟังสุทิน มานพ และชช.เพลินใจเล่าผมก็ได้นึกถึงความหมายความสำคัญของศูนย์ยุติธรรมชุมชนกับเรื่องที่ผมได้มีโอกาสคุยกับปลัดกิตติพงษ์ ผมสนใจมาก เรื่องยุติธรรมชุมชน อาจเป็นเพราะประสบการณ์ชีวิตวัยเด็ก ที่ผมเป็นคนนครศรีธรรมราช ชีวิตที่มันถูกตอกย้ำถึงความเป็นศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ความยุติธรรมที่ต้องมีเท่าเทียมกันมันเป็นเรื่องใหญ่ เพราะคนนครฯเขามีคำพังเพยที่ว่า “ไม่รบนาย ไม่หายจน” ถือว่าการข่มเหงรังแกเป็นเรื่องใหญ่ อันนี้มันฝังใจเรามากเรื่องความยุติธรรม เราอยากเห็นคนได้รับเกียรติเท่าเทียมกัน

เมื่อได้มีโอกาสไปเรียนต่อที่ประเทศเยอรมัน ไปตั้งแต่อายุ 18 กลับมาก็ตอนอายุ 29 ที่นั่นเราก็ได้เห็นประเทศซึ่งวางระบบมาตรฐานของกฎหมาย และการปฏิบัติตามกฎหมายอย่าง

เคร่งครัด มันเป็นนิติรัฐและนิติธรรม นิติรัฐ คือ รัฐที่ยึดถือกฎหมายเป็นสำคัญ แล้วกฎหมายก็มีความยุติธรรมถ้วนหน้า ตั้งแต่ระดับต้นก็คือ ตำรวจ อัยการ และผู้พิพากษา ที่เยอรมัน ผู้พิพากษากับอัยการผลัดกัน บางคนเคยเป็นอัยการมาก่อนแล้วมาเป็นผู้พิพากษา แล้วผู้พิพากษาบางทีก็กลับไปเป็นอัยการ เพราะเขาบอกว่าถ้าผู้พิพากษาเอาแต่อยู่ลอยบนบัลลังก์ก็กลัวว่าจะไม่รู้เรื่องเห็นความจริง มันต้องกลับไปกลับมา ผู้พิพากษาก็เป็นคนๆหนึ่งเหมือนกับคนทั่วไปที่ต้องรับรู้เรื่องราวของสังคมต่างๆ มากมาย ประเทศเยอรมันมีการวางระบบที่ค่อนข้างเข้มแข็ง เราเห็นแล้วพอใจ มีความสุข และอยากเห็นประเทศไทยมีความยุติธรรมถ้วนหน้าแบบนี้

อันนี้คือสิ่งที่ผมสนใจตอนที่ได้มีโอกาสร่วมงานกับท่านปลัดฯและได้พูดคุยถึงเรื่องยุติธรรมถ้วนหน้าประชามีส่วนร่วม เป็นวิสัยทัศน์สำคัญแต่เรายังไม่สามารถพัฒนาไปได้ไกล แต่เราเห็นแล้วว่าสิ่งที่คิดเป็นสิ่งที่ถูกต้อง น่าจะช่วยได้เยอะเพราะเราเห็นบทเรียนหลายๆอย่างจากประเทศสหรัฐอเมริกา ของในยุโรปบางประเทศที่เอาเรื่องยุติธรรมชุมชนมาเป็นตัวแก้ปัญหาที่สำคัญ เพราะในสหรัฐอเมริกาความรุนแรงทางอาชญากรรมที่สูงมาก ค่าใช้จ่ายทางอาชญากรรมเยอะแยะมาก ในบางรัฐอาทิ รัฐแคลิฟอเนียร์มีค่าใช้จ่ายในการมีเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ซึ่งเป็นหน่วยงานเอกชน เจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์ หรือะไรก็แล้วแต่ที่เกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัย ความมั่นคง สูงยิ่งกว่างบประมาณด้านการศึกษาเสียอีก เขาบอกว่าประเทศไหนก็ตามแม้จะเป็นประเทศที่ร่ำรวย แต่ถ้าใช้เงินไปในเรื่องการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมและจัดการความยุติธรรมสูงนั้น แสดงว่าประเทศนั้นมีปัญหาแล้ว ฉะนั้นถ้าเราแก้ปัญหาเรื่องความยุติธรรม เรื่องความสงบสุข ได้ตั้งแต่เริ่มต้นในชุมชน คิดว่าหลายๆเรื่องคงเบาไปเยอะ สามารถนำเงินไปใช้ในทางอื่นได้เยอะแยะแทนที่จะเอาไปซื้อข้าวให้คนคุกกิน ไปซื้อข้าวให้พวกเด็กในสถานพินิจฯกิน แล้วขณะนี้ในสหรัฐอเมริกาเองก็ยังสนใจเรื่องการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับชุมชนที่แท้จริง จากที่ผมได้ไปคุยเมื่อเดือนมีนาคมประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศที่ได้ชื่อว่าเป็นประชาธิปไตย...ถอยกลับมาบอกว่าถ้าอยากเห็นสหรัฐอเมริกามีประชาธิปไตยที่แข็งแรงต้องกลับมาเอาประชาธิปไตยที่ชุมชน แล้วประชาธิปไตยมันเกี่ยวข้องกับความยุติธรรมตรงไหน มันแยกกันไม่ออกเลย **ที่ไหนที่ไม่มีความยุติธรรม ที่นั่นย่อมไม่มีประชาธิปไตย** เพราะว่ามีลูกพี่คอยสั่งโน่นสั่งนี่ แล้วประชาธิปไตยมันเกี่ยวข้องกับสิทธิชุมชนไหม มันเกี่ยวเพราะมีคนถูกละเมิดที่ทำกิน การบุกรุกป่าทั้งหลาย เรื่องทะเล ชุมชนก็ยากจน เดือดร้อน ที่นั่นประชาธิปไตยจะโตไม่ได้ เพราะ**ประชาธิปไตยจะโตได้ในที่ที่คนอยู่ดีมีสุข** เราจะเห็นว่า**ประชาธิปไตย สิทธิชุมชน ยุติธรรมชุมชน การมีเศรษฐกิจดีและมีความสุข ไม่เคยแยกกันได้เลย เป็นด้ายห้าเส้นที่พันกันอยู่ตลอดเวลา** เศรษฐกิจดี ความสงบสุขของชุมชน การมีสิทธิ์มีเสียงในการดูแลสิทธิของชุมชน และการได้รับความยุติธรรม

ถ้วนหน้าอย่างเท่าเทียมกัน มันกำหนดศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เป็นพื้นฐานของประชาธิปไตยแยกกันไม่เคยออก

ผมเล่าให้ฟังเพื่ออยากให้เรามองเห็นว่าสิ่งที่ทำมันมีความหมายตรงไหน พวกเราปักษ์ใต้ไม่ค่อยรู้สึกหรอกเพราะเราไม่ค่อยได้รับผลกระทบ แต่ถ้าท่านขึ้นกรุงเทพฯเป็นต้นไป เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่องของการชุมนุมเสื้อแดงมาสองเดือน และรุนแรงถึงขั้นเผาบ้านเผาเมือง ทำให้ชาวต่างชาติเชื่อมั่นในประเทศไทยลดลง ในเวทีโลกไทยไม่ค่อยดีเท่าไหร่ ผมไม่แน่ใจว่าเรื่องมันจะยุติหรือยัง เพราะมี สส.บางคนยุให้วัยรุ่นบางกลุ่มไปเที่ยวเผาร้านค้า และดักยิงแกนนำพันธมิตร เพื่อให้เห็นว่ารัฐไม่มีความสามารถแก้ปัญหาได้ เพื่อให้ชาวบ้านลุกขึ้นมายิงกันเอง เรียกร้องให้ต่างชาตินานาชาติเข้ามาแก้ปัญหา ให้ยูเอ็นเข้ามาแก้ปัญหานี่เป็นเกมใหญ่ เราต้องมองเห็นเกมใหญ่ของประเทศชาติที่ขณะนี้ยังไม่จบ มันมีเกมใหญ่ของการชิงอำนาจ โดยยั่วยุให้ประชาชนขัดแย้งกันจนถึงขั้นจับอาวุธ ฉะนั้นสิ่งที่สำคัญที่สุดคือต้องรีบไม่ให้ปัญหาความขัดแย้งบานปลาย รีบคลี่คลายความขัดแย้ง หาวิธีการให้คนในชุมชนเข้ามาคุยกัน หันหน้าเข้าหากัน มีปัญหาก็ปรึกษาหารือกัน แก้ปัญหาร่วมกัน เป็นกุญแจที่ยังขาดของประเทศไทย

นับแต่นี้ต่อไปอีกห้าปีข้างหน้าเรื่องการคลี่คลาย หันหน้าเข้ามาคุยกัน ปรึกษาปัญหาและแก้ปัญหาร่วมกันในชุมชนเป็นตัวชี้ขาดอนาคตประเทศไทย พวกเราปักษ์ใต้ไม่ค่อยรู้สึกหรอก แต่หากขึ้นไปทางเหนือ ไปทางอีสาน คุณจะรู้ว่าเรื่องนี้เรื่องใหญ่ แล้วความรู้ที่เราได้ความสามารถที่เรามีได้ยกระดับพัฒนาเป็นความรู้ด้านทักษะแล้วร่วมมือกับหลายหน่วยงาน ตั้งแต่กรมคุ้มครองสิทธิฯ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนก็ดี หน่วยงานมหาดไทยก็ดี หน่วยงานความมั่นคงต่างๆก็ดี รวมทั้งมหาวิทยาลัยหรือสถาบันราชภัฏต่างๆ มาช่วยในเรื่องของการพัฒนาทักษะและความสามรถของการคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งในชุมชน อันเป็นส่วนหนึ่งของยุติธรรมชุมชนมาใช้ประโยชน์จะมีความหมาย

อันที่สองเรื่องสิทธิชุมชนเป็นเรื่องใหญ่พวกเราอย่าลืมว่าการเรียกร้องในครั้งนี้สำคัญมาก คือ หนึ่งความรู้สึกของการไม่ได้รับศักดิ์ศรี ไม่มีความเท่าเทียมกัน ถูกดูถูก ดูแคลนเหยียดหยาม สองคือปัญหาพื้นฐานของคนจนไม่ได้รับการดูแลไม่ได้รับการเอาใจใส่ เรื่องแบบนี้ก็เกิดขึ้นในภาคใต้บ้านเราที่ถูกจับเพราะไปบุกรุกป่าที่เราเคยอยู่มาก่อน แต่กรมอุทยานฯเข้ามาขัดเส้นทับ เรื่องแบบนี้มันเกิดขึ้นทุกที่ แต่ที่แถวเหนือกับอีสานมันเป็นตัวช่วยจุดชนวน สามคือเรื่องของทรัพยากรบางพื้นที่ถูกทำลายโดยนายทุนใหญ่เป็นการละเมิดสิทธิชุมชน แล้วไม่มีใครมาสนใจแก้ไขปัญหา เช่น ทำเหมืองแร่โปแตส การทำเหมืองแร่ทองคำ ทำเหมืองแร่เหล็กแล้วทำให้ชุมชนเดือดร้อน เกิดน้ำเสีย ไม่มีน้ำใช้ อันนี้มันเรื่องใหญ่ พวกเราก็มีปัญหาเหล่านี้ ถ้ารัฐบาลไม่คิดแก้ปัญหาเหล่านี้ก็เหมือนเป็นเชื้อไฟที่ก่อให้เกิดการลุกขึ้นมาต่อสู้ได้

เสมอ ผมจึงบอกว่างานยุติธรรมชุมชนมันเป็นงานที่ไม่ใช่ธรรมดาแล้ว ถ้าเรามองอนาคตของสังคมไทย ซึ่งมีระเบิดเวลาอยู่หลายๆลูก งานของเราจะทำให้คนรู้วิธีการถอดสลักระเบิดเวลาได้ ถ้ายิ่งเรียนรู้ได้ดี เรียนรู้ได้เร็ว เราก็จะยิ่งช่วยเหลือประเทศชาติได้ดีเท่านั้น นี่คือสิ่งที่ผมอยากจะบอกให้พี่น้องได้รับทราบว่างานที่เราทำมันมีความหมายตรงไหน

ดังนั้นการมาคุยในครั้งนี้เราจะมาถอดความรู้ของเราที่เราได้ทำกันมา ทำยังไงให้สามารถเอาสิ่งที่เราทำไปขยายผลได้ดียิ่งขึ้น กระบวนการครั้งนี้เป็นกระบวนการเรียนรู้ให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น อย่างที่ ชช.พูดเราอยู่ไปอย่างหนึ่ง แต่พอทำความรู้มันเพิ่มขึ้นๆ กว้างขวางขึ้น ยิ่งลึกซึ้งขึ้นเท่าใด กว้างขวางขึ้นเท่าใด ประโยชน์ที่จะเอาไปช่วยประเทศชาติก็จะมากขึ้นเท่านั้น ไม่เพียงแต่ช่วยตัวเอง พี่น้อง ชุมชน แต่มันช่วยเหลือปะเทศชาติด้วย ฉะนั้นงานของท่านจะมีถึงสามระดับ ทำดีๆสามารถช่วยคนอื่นได้เยอะแยะ เพราะฉะนั้นการมาเรียนรู้ด้วยกันในครั้งนี้เราจะเน้นการคุยกัน สนทนากัน แบบสบายๆ ใครคิดอะไร ใครเห็นอะไรมองให้ละเอียด มองให้ลึกๆ เสร็จแล้วเราก็เก็บเป็นความรู้ไปใช้ เพราะว่าตอนนี้พวกท่านเริ่มมีทักษะ การสังเกต การจดจำ ช่างบันทึก ช่างคิดแล้ว สังเกตว่าเพราะขณะที่ผมเล่าหลายๆคนก็นั่งจดตามไปด้วย เราจะนั่งคุยกันไป เรียนรู้กันไป โดยที่ผมจะมีโจทย์ให้ท่านคุยกันสบายๆ เราจะแบ่งกันคุยเป็นกลุ่มเล็กๆ จนกระทั่งได้ความรู้กันในระดับหนึ่ง แล้วหวังว่าเราจะเอาไปวิเคราะห์ วิจัยหรือนำไปพัฒนากันต่อไปเพื่อนำไปช่วยเหลือพื้นที่อื่นๆ นี่คือสิ่งที่ผมอยากให้ทุกคนทราบ ฉะนั้นกระบวนการผมยืนยันว่าเป็นการคุยกันแบบสบายๆ ไม่ต้องคร่ำเครียด ตอนนี้เชิญพักกินกาแฟก่อนครับ สักครึ่งชั่วโมงไปเลย แล้วค่อยกลับมา ผมจะมีโจทย์ให้พวกเราได้คุยกันสบายๆ

❀ กิจกรรมถอดบทเรียนช่วงที่ 1

โจทย์

1. ยุติธรรมชุมชนคืออะไร มีความหมายและความสำคัญต่อสถานการณ์ของชาติอย่างไร เล่าจากใจ
2. ครุ่นคิดลึกๆ ทำไมชาวบ้านจึงสนใจเข้ามาหาคนทำงานยุติธรรมชุมชนมากขึ้น มีรายละเอียดที่ น่าสนใจอะไรบ้าง
3. ตัวของท่านเองได้ทำอะไรบ้างที่ทำให้ชาวบ้านได้มาหา

วิธีการ

- อาจารย์ชัยวัฒน์ได้แบ่งกลุ่ม 5 กลุ่มๆ ละ 4 คน คละพื้นที่คละหญิงชาย (มุมมองหญิงชายต่างกัน) โดยมีพี่เลี้ยงประจำกลุ่มได้แก่ พี่มานพ พี่ทิน แขก แก้ว ฝ้าย ชช.

เพลินใจ ผอ.พรประภา ผอ.อรพินธ์ และ ผอ.สมหมาย โดยให้เวลาในการระดม 1.30 ชั่วโมง

- หลังจากระดมกลุ่มย่อยอาจารย์ชัยวัฒน์ได้ให้แต่ละกลุ่มนำแผ่นชาร์ทผลการระดมมาวางเรียงต่อกัน ให้ผู้เข้าร่วมได้เดินอ่านผลงานของเพื่อนต่างกลุ่ม
- อาจารย์ชัยวัฒน์ให้นำผลการระดมที่เขียนลงชาร์ทของแต่ละกลุ่มมาวางเรียงกับพื้น หลังจากเครือข่ายพักรับประทานของว่างแล้วก็ให้ทุกคนมาอ่านผลจากทุกกลุ่มที่วางอยู่ หลังจากได้อ่านผลการระดมของเพื่อนต่างกลุ่มแล้ว อาจารย์ได้ให้โจทย์สำหรับพี่เลี้ยงเกี่ยวกับ

<u>กิจกรรมล้อมวงคุยสบายๆ</u>

คุณมานพ บอกว่าขอเวลาชวนคุยประมาณหนึ่งชั่วโมงเศษ หลังจากเวทีจังหวัดไปแล้วเราได้ขยับอะไรไปบ้าง ถ้าไม่มีพี่เลี้ยง ไม่มีงบประมาณ งานจะเดินต่อไปได้อีกไหม ตอนนี้พบว่าหลายๆพื้นที่ขยับขับเคลื่อนไปด้วยตัวของตัวเองได้ เริ่มคิดงานใหม่ๆ แต่บางพื้นที่ต่างคนต่างทำ ความเป็นทีมไม่ค่อยเกิด บางพื้นที่ทำอยู่บางกลุ่ม ความหวังของเราคือศูนย์ฯเป็นที่พึ่งของชาวบ้านได้ จากคำตอบเมื่อบ่ายคิดว่าเราได้คำตอบที่สามารถตอบวัตถุประสงค์ของโครงการได้แล้ว อาจจะให้ทินเอามาเขียนเป็นบทวิเคราะห์สรุปเป็นชุดความรู้ออกมาใส่ในรายงาน ว่าเราทำปรือให้หน่วยงาน ชาวบ้านเชื่อถือพวกเรา ชาวบ้านมีความเชื่อถือ ไว้วางใจที่จะมาหาเรา เราเองก็มีความมั่นใจที่จะทำงาน ตรงนี้คิดว่าเป็นคำตอบที่จะตอบวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

หลังจากเวทีจังหวัดเมื่อปลายปีที่ผ่านมาผมเองก็ไม่ค่อยได้ลงพื้นที่ เพราะดูแลหลายเรื่อง ท่องเที่ยวบ้าง การศึกษาบ้าง ประชุมบ้าง วันนี้ลองมาแลกเปลี่ยนกันลองเล่ากันว่าแต่ละพื้นที่หลังจากเวทีจังหวัดเราเห็นอะไร ได้ทำอะไร ได้เรียนรู้อะไร และตั้งแต่เราทำงานมาทั้งหมด เราได้ทำอะไรบ้างสุดท้ายเราขับเคลื่อนไปข้างหน้าพันปรือ

--- คำถามคือได้เรียนรู้อะไรบ้างจากโครงการนี้ที่ทำมาทั้งหมด---

ผญ.วิโรจน์ ในชุมชนของเรามีบ้างที่เกิดสิ่งดีขึ้นมา อย่างน้อยบางเรื่องเราแก้ปัญหาได้ในชุมชน แต่เราพบปัญหามากพอสมควร การทำงานเป็นทีมบางทีเข้าใจกันบ้างไม่เข้าใจกันบ้าง แม้เวลาเราทำคนเดียวเรายังไม่เข้าใจว่าทำไมเราทำตรงนี้ บางสิ่งบางเรื่องเราต้องแก้ แต่บางเรื่องก็จนมุมเหมือนกัน เพราะไม่ใช่ง่าย อย่างเรื่องเกี่ยวกับปัญหายาเสพติด หากเราทำโดยไม่ใช้สติภัยก็มาถึงตัวเราได้ ปัญหาอื่นแก้ไปตามครรลองของมัน ผมมาชวนคุยเรื่องปัญหายาเสพติด

เพราะเป็นปัญหาที่แก้ยาก บางทีเป็นภัยเข้ามาหาตัวเอง บางคนก็ตักเตือนแล้ว ว่าให้หลีกๆเสียบ้าง

สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำโครงการ คือ ได้รู้แนวทาง กำหนดทิศทางการแก้ปัญหา แต่ก่อนเราแก้แบบขวานผ่าซาก แบบไม่มีวิธีการ แต่เมื่อเราทำโครงการนี้ขึ้นมา มีการพูดคุยถึงโอกาส สถานที่ ทำให้รู้ว่าปัญหาบางเรื่องต้องแลเวลาที่เหมาะสม แลสถานที่ด้วย และเวลาที่เราควรไปหาเขา นี่คือสิ่งที่ได้และนำไปใช้แก้ปัญหาในชุมชนได้จริง

ผญ.สุรพงศ์ ในทีมของผมร่วมมือกันดี แต่บ่อยครั้งสมาชิกในทีมก็ห่างหายกันไปเรื่อยๆ ที่เห็นหน้ากันบ่อยอาจเพียงแค่สามคน คนอื่นก็ทำนั่นแหละ แต่เมื่อมีเวทีประชุมที่ไหนก็บอกว่าสูไปก่อนเถอะ เราก็เริ่มแก้จุดบกพร่องตรงนี้ แก้ปัญหาของทีมทำให้เข้มแข็งขึ้น หลังจากทำโครงการมาแล้วผมว่าแก้ปัญหาได้มาก หลายสิ่งหลายอย่าง ชาวบ้านก็ได้เห็น พอมีเรื่องไหรกำนันก็โยนมาให้ผม บอกว่าให้มาปรึกษาใหญ่หนอม ใหญ่โรจน์ ใหญ่เต เพราะเขารู้จริง กำนันก็เล็งเห็น ชาวบ้านก็เล็งเห็น ถ้าเราทำเต็มรูปแบบจะเดินไปได้สวยกว่านี้

สิ่งที่ได้เรียนรู้คือ แต่ก่อนทำไรไม่เป็น จดไม่เป็น แหลงไม่เป็น สั่น ไม่เคยแหลงออกหน้าเวที มาหัดมาฝึกที่นี่ เพราะที่นี่เราแหลงกันเหมือนพี่เหมือนน้อง ทุกท่านที่มาเราอยู่กันเหมือนพี่เหมือนน้อง ผมภูมิใจ มาชุมไม่เคยขาด เพราะทุกคนให้ความเป็นกันเองกันมาก แรกก่อนผมตัดแต่ยาง ไม่เคยรู้มาก่อนเลยว่าคลองชีล้อมอยู่ตรงไหน วังคีรีอยู่ตรงไหน ตอนนี้ผมบอกลูกบ้านผมเลยว่า หากรถเสียตรงไหน ติดต่อผมได้ผมรู้จักเครือข่ายแถวนั้น ผมภูมิใจมากที่ได้มายืนตรงนี้ ถ้าไม่ภูมิใจ ถอยเสียนานแล้ว

แต่ก็ต้องยอมรับว่าผมรู้สึกน้อยใจที่งานไม่ค่อยคืบหน้า ส่วนหนึ่งก็มาจากผม ที่ไม่เป็นผู้ประสานงานทำให้การทำงานของทีมสุโสะหยุดชะงัก แต่ผมก็รับปากว่าผมจะทำอย่างต่อเนื่อง ผมอยากให้ ชช.ลงไปที่หมู่บ้านผมสักครั้ง หน่วยงานไม่ว่าคุมประพฤติ พี่มานพ ผมจะเชิญให้หมด แล้วผมจะเชิญกรรมการศูนย์ฯ แต่ละหมู่บ้านมาให้ครบทุกหมู่บ้าน ผมจะประสานงานเอง แล้วเราจะทำต่อเนื่องต่อไป คิดว่าปัญหานี้คงแก้ได้ ผมสัญญาว่าผมจะทำให้ดี แล้วก็ต่อเนื่อง

หวาโซติ ตอนนี้ก็รู้สึกสบายใจ เพราะได้หลุดพ้นจากตำแหน่งผู้นำ กลายเป็นผู้ประสานระหว่างอิหม่ามและกำนัน ภารกิจที่ผมปฏิบัติมา หากเจอปัญหาผมจะไปหาไปถาม ได้ข้อมูลมาแล้วจะมาปรึกษาทีมงานที่เกี่ยวข้อง มาบอกกำนันว่าเรื่องนี้เราอีแก้กันปรือ พอได้เรื่องแล้ว ก็นำมาปฏิบัติ เช่นเรื่องชู้สาว ผมเป็นตัวประสานระหว่างสองฝ่าย หากเป็นเรื่องลักเล็กขโมยน้อยผมก็ประสานผู้ใหญ่บ้าน หมู่ใครก็หมู่มัน พอเขาเคลียร์กันเสร็จก็จะอบรมให้ฟังเกี่ยวกับเรื่องศาสนา หรือการแก้ปัญหาการขายสุรา ผมจะให้กรรมการมัสยิดเป็นผู้สอดส่อง พอได้

แล้วไม่ต้องบอกเขา มาบอกผม ผมจะไปนั่งเฝ้าเอง ผมไปนั่งเฝ้าคนขายเหล้าสองเดือน เฝ้าทุกคืนโดยไม่พูดอะไรเลย จนได้ข้อเท็จจริง ผู้มาส่งและผู้ขายมาประจันหน้าผมไปประสบพบกันตรงนั้น ผู้ขายขายอยู่สองวันก็มาขอสารภาพผิดขอเลิกกิจการตรงนี้ โดยผมไม่ต้องแหลงอะไรเลย ไม่ว่าอะไรเลย เป็นเพราะเกิดความสำนึกผิด

การทำงานในทีมมีการประสานที่ดี มีการปรึกษาหารือกันอยู่ตลอด แต่มีเรื่องที่น่าปวดหัวเหมือน ผู้ใหญ่โรจน์คือเรื่องปัญหายาเสพติดและปัญหาเรื่องการพนัน แหลงลำบากเพราะผู้ทำงานยุติธรรมชุมชนก็มีอยู่ในกลุ่มนั้นด้วย สำหรับชุมชนอื่นอย่าเอาเป็นแบบอย่าง ตอนนี้ที่เกาะลิบงตั้งเรื่องนี้เป็นวาระสำคัญแล้ว จะเรียกผู้ใหญ่ทุกหมู่บ้านมาคุย เพราะว่าผู้นำชุมชน ฝ่ายปกครองหากินกับเรื่องการพนันอยู่เกือบทุกหมู่บ้าน ผมบอกว่าอย่าโกรธนะ ถ้าพูดความจริงในสิ่งที่ผมเห็น และหากโกรธผมก็ไม่มีอะไรต้องแคร์ เพราะผมไม่มีอะไรเรียกร้องจากสังคมแล้ว ในฐานะผู้นำศาสนาผมไม่จำเป็นที่จะต้องไปง้อไปแคร์ใครทั้งสิ้น ถ้าผมพูดความจริงแล้วใครบอกไม่จริงก็ว่ามา แต่ผมคิดว่าคงไม่มีใครกล้าปฏิเสธ ตอนนี้ที่ร้ายคือ เมื่อคนตกทุกข์ได้ยาก มีคนที่เล่นการพนันนี่แหละมาช่วยเหลือ สังคมช่วยเหลือเขาไม่ได้ แต่สังคมการพนันช่วยเขาได้ ผมพูดกับกำนันว่ากำนันต้องเอาผู้ใหญ่ให้อยู่ ในอดีตกำนันเรียกประชุมตอนไหนเราไปหมด แต่มาตอนนี้เราผู้ใหญ่บ้านกำนันเป็นปรปักษ์กัน ไม่ได้เป็นมิตรกันเสียแล้วหรือ เพราะที่มาของผู้นำในปัจจุบันมาด้วยผลประโยชน์ เลยเกิดปัญหา

สิ่งที่ได้เรียนรู้จากโครงการนี้ คือ แท้จริงแล้วสัญชาตญาณของคนในการแก้ปัญหามันมีอยู่ในตัวคนแล้ว แต่เราได้ขั้นตอนจากการทำ เราได้ข้าราชการระดับสูงมาเป็นพี่เลี้ยงให้เราไม่ว่าใครก็ตาม เขาก็จะมาแนะวิธี มาแนะกฎเกณฑ์ แล้วก็กฎหมายด้วยว่าเรามาทำแบบนี้อีป้องกันตัวเองปรือ

สุทิน สภาพปัญหาเริ่มรุกไปหนักเรื่อยจากการที่เข้าไปคุยกันบ่อย คิดว่ายุติธรรมชุมชนเอาอยู่ไหม

หวาโซติ ตอนนี้มีการคุยกันว่าจะนัดกันสักวัน ระหว่างกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โต๊ะอิหม่าม คณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน มาพูดความจริง เพราะถ้าหากเราไม่พูดความจริง มัวแต่มาตีสำนวนกันอยู่ มันจะยิ่งแตกเป็นเสี่ยงๆ และพังไปกว่านี้

ผู้ช่วยประวิทย์ ทำโครงการนี้ดีหลายเรื่องวันนี้ประธานศูนย์ฯไม่ได้มาเพราะติดภารกิจ ผมอยากชี้แจงคร่าวๆ ว่าทีมงานตำบลบางหมากตั้งแต่ได้เปิดศูนย์ฯ มาสองปี ผมเองที่ได้ทำงานมาตรงนี้ดีมาก เพราะได้มีส่วนร่วมแก้กันไป ได้ร่วมเป็นทีม ตรงนี้ผมได้เรียนรู้แลกเปลี่ยนกับหลายตำบล ได้รู้ว่าตำบลนั้นทำแบบนั้นทำแบบนี้ เราได้เรียนรู้ศึกษาพูดคุยกับ

ชาวบ้าน และได้ชี้แจงเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะน้องตาที่เป็นเลขาฯได้เก็บข้อมูลไว้มาก ส่วนมากถ้ามีปัญหาเราจะแก้กันก่อน ส่วนลึกๆหากแก้ปัญหาไม่ได้ก็ปล่อยให้เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่เขา

โครงการนี้แตกต่างจากโครงการอื่น คือ ทีมงานตำบลบางหมาก ถ้ามีอะไรเราก็ได้เข้ามาหาพี่มานพ ชช. ทิน หากมีอะไรได้ถามพี่เลี้ยง ความชัดเจน คือมันสะดวกมากกว่า

พี่ตา ความแตกต่างระหว่างโครงการนี้กับโครงการอื่นก็คือ สามารถลงสัมผัสกับชุมชนได้ทั่วถึงมากกว่า ได้ใกล้ชิดชาวบ้านมากกว่าโครงการอื่นๆ โครงการอื่นแค่ได้เก็บข้อมูลทำแบบสอบถาม แต่ตรงนี้เราอยู่ในชุมชน ได้รับรู้ปัญหาของชุมชน เหมือนเราเป็นตัวแทนของชาวบ้าน

คิดว่าที่ตัวเองเข้ามาเหมือนเป็นการกระโดดข้ามเข้ามาเลย รับไม่ค่อยทัน การได้เรียนรู้ก็คือ ทำให้รู้สึกว่า เราได้รู้ปัญหาในชุมชน ได้เข้ามาดู ได้รู้ข้อมูลปัญหาว่าชาวบ้านที่อยู่ในหมู่บ้านมีปัญหาอะไรบ้าง ที่เราพอจะเข้าไปช่วยเหลือได้ ได้ช่วยเหลือเพิ่มขึ้นจากที่กำนันผู้ใหญ่บ้านเขาทำอยู่แล้ว

ส่วนปัญหาในทีม บางทีก็คล้ายกับดาบสองคม ที่เราแก้ไข หมายถึงว่าการที่เราออกไปไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ถ้าเราทำดีก็ผ่าน แต่ครั้งไหนเราทำไม่ผ่านเราก็เอามาปรึกษา หากปรึกษาไม่ถูกทางก็ย้อนหลบเข้ามาหาตัวเอง

ครูแอ๋ว ตำบลเกาะสุกร หลังจากเวทีจังหวัดมามีการเปลี่ยนแปลง ปัญหาเกิดอยู่เรื่อยๆ หมู่ 3 มีการเลือกผู้ใหญ่บ้าน การเมืองทำให้เกิดการแบ่งฝ่ายกัน หลังจากนั้นก็เลือกสมาชิกอบต. สมาชิกคนเก่ามาลงผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านเกษียณก็มาลงสมาชิกแทนสลับกันอยู่ หลังจากนั้นเลือกผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 ต่อ หมู่ 1 เสร็จมาเลือกกำนัน แล้วก็นายกฯ นายกเสร็จมาเลือกสมาชิกหมู่ 1 อีก เพราะคนเก่าลาออก มีการเปลี่ยนคนอยู่เรื่อยๆ ในการเปลี่ยนตรงนี้ พอตัวเองได้ตำแหน่งตรงนี้ก็ได้คุย คิดว่าควรดึงทุกส่วนเข้ามาร่วม วันนั้นเวทีสรุปงานทีมพี่เลี้ยงลงไปก็ได้เชิญผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านเข้ามาร่วมเวที อยากให้เขาได้รู้ว่าเราทำอะไรอยู่บ้าง อยากเห็นความพร้อมเพรียงความร่วมมือของคนในชุมชน อยากรู้ว่าเขาให้ความสำคัญกับเรื่องนี้แค่ไหน เราก็ได้เห็นจริง บางหมู่บ้านส่งผู้ช่วยมาคนเดียว เซ็นชื่อเสร็จก็สูญไม่รู้ไปไหน ทำให้ได้เห็นว่าเขาไม่ได้ให้ความสำคัญกับตรงนี้สักเท่าไหร่

เกาะสุกรแบ่งการจัดการปัญหาเป็นหมู่บ้าน ใครอยู่หมู่ไหนไปไกลเกลี่ยหมู่นั้น แต่หากเรื่องไม่จบ ก็เอาเข้าศูนย์ฯมาปรึกษากันในทีมแล้วก็ไปไกล่เกลี่ยอีกครั้งหนึ่ง ปัญหาของเกาะสุกรตอนนี้ก็เหมือนกับทุกพื้นที่ คือ ปัญหายาเสพติด พ่อค้าแม่ค้าที่ขายโค้กขายดิบขายดี บริษัทโค้กรวย เพราะว่าบรรทุกเป็นลำเรือในแต่ละวัน เอาไปต้มน้ำกระท่อมที่กระจายอยู่ในทุกพื้นที่ก็รู้สึกเป็นห่วงลูกหลาน วันก่อนนายอำเภอก็ฝากตรงนี้นโยบายของท่าน ฝากกำนันผู้ใหญ่บ้าน

อบต. ด้วย คิดว่าตัวเองจะหนุนตรงนี้ กลับไปจากนี้คิดว่าจะเชิญผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านมาประชุมร่วมกันหากมีอะไรได้ร่วมกันคิดร่วมกันแก้ คิดว่าคงมีทีมใหม่ๆ เข้ามาร่วมเร็วๆนี้ เป็นคนรุ่นใหม่ด้วยคิดว่าน่าจะมีความคิดดีๆแล้วก็มีความกล้าตัดสินใจ กล้าทำ ตอนนี้ผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันอยู่จนเกษียณ เขาก็ไม่พะวงว่าทำอะไรจะไปกระทบฐานเสียง คิดว่าน่าจะกล้าในการทำอะไรต่อไป

อีกอย่างจะเชิญทางสายตรวจมาร่วมเพื่อช่วยกันแก้ปัญหาในชุมชนของเรา ตอนนี้เกาะสุกรเรามีปัญหาที่ใหญ่มากๆ คือ เรื่องช้าง นายทุนเอาช้างมาสองสามเชือกไปลากไม้ยาง เนื่องจากสวนอยู่สูงเอารถไปไม่ได้ เลยเอาช้างมา แต่ช้างไม่เหมือนแพะเพราะไปที่ไหนก็ราบเป็นหน้ากลอง บางทีก็ไปทำลายต้นยางของชาวบ้าน จนมีการร้องเรียน ถึงขั้นฟ้องร้องกัน ตอนนี้อยู่ในขั้นตอนการเจรจา ไม่ได้ถามว่าเสร็จเมื่อไหร่แต่ปัญหานี้หลายวันแล้วยังไม่ได้ข้อสรุป ส่วนนายทุนที่เอาไปก็ไม่ได้บอกใคร ถือวิสาสะเอาช้างลงแพไป ไปช่วยลากไม้ลงจากเขา เพื่อจะนำไม้มาขาย แต่เขาทำความเดือดร้อนให้บ้านเรา มีชาวบ้านอยู่คนหนึ่งขวัญเสียไปเลย ไม่รู้มาก่อนว่ามีช้างลงไปที่เกาะ แกไปตัดยางตอนกลางคืน พอไปถึงที่สวนหลานบอกว่าโน่นช้าง พอแกหันไปแล้วเห็นช้าง แกซัดหมดเลยทั้งมีดกรีดยาง ตะเกียง แล้วก็วิ่งหลบบ้านถีบรถไปสวนยางก็ลืมรถถีบ ขวัญเสียไปเลย ตอนนี้ยังไม่ปกติเท่าไร

คุณมานพ การเมืองกับเกาะสุกร เป็นเรื่องเดียวกันไม่ได้แยก ผมตั้งข้อสังเกตว่ามันเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งในการทำงาน เพราะมันไม่ยึดติดอยู่กับคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะตายตัว คนไหนที่ไม่ใช่ก็ต้องปรับเปลี่ยนขณะเดียวกันก็มีคนใหม่ขึ้นมา ส่วนคนเก่าที่ปรับเปลี่ยนออกไปก็ได้เรียนรู้ไปด้วย แม้จะไม่ค่อยมีเวลาเข้ามาร่วม แต่ก็รับรู้อยู่ตลอด คิดว่าเราเข้ามาร่วมขบวนการตรงนี้ เราได้เรียนรู้อะไร

ครูแอ๋ว เรียนรู้กระบวนการในการแก้ปัญหา แต่ก่อนไปสะเปะสะปะ ไม่รู้เรื่อง พอได้เก็บข้อมูลได้เรียนรู้การแก้ปัญหาของคนแต่แรก เป็นบทเรียนของเราด้วย การปรับใช้เราใช้แก้ปัญหาเหมือนแต่แรกไม่ได้ นำมาใช้ได้บางสิ่งบางเรื่อง คิดว่าเป็นสิ่งที่ดีมาก จากเมื่อก่อนที่เราไม่รู้เรื่องเลย เพราะเป็นครูอยู่คนละสายงาน แต่อาศัยว่าตัวเองมีใจอยากช่วย มีคนมาหาก็ช่วยให้คำแนะนำไป บางทีต้องมาติดต่อข้างบนก็พามาเองขับรถพามา ช่วยทุกอย่าง เหมือนกับว่าเขาไปหาที่พึ่ง เขาไม่สบายใจ บางคนไม่ได้มาพึ่งไหร แค่มาขอคำปรึกษาว่าไม่บายใจเรื่องนั้นเรื่องนี้ เราก็ชวนคุยให้เขาบายใจ เมื่อคืนแม้ภารกิจมากแต่มีคนโทรมาบอกว่าให้ไปรับทีมีปัญหาครอบครัว ก็ขับรถไปรับอีก ไปถึงรับนั่งรถมาก็ถามว่าพันปรือ สอนมาพลาง แหลงมาพลางในรถ จนเขาบายใจแล้วก็บอกขอบคุณเรา บอกว่ามีอะไรจะขอไปปรึกษาอีก ก็บอกว่าได้เลยตลอดเวลา คือใจของเราอยากจะทำตรงนี้ ทำแล้วบายใจที่ได้ช่วยเพื่อน

คุณมานพ การเป็นครูที่ต้องสอนอยู่ตลอดเวลา กับการมาเรียนรู้ตรงนี้มันต่างกันปันปรือ

ครูแอ๋ว การเป็นครูคือเราต้องสอนเด็ก แต่ผู้ใหญ่ไม่อยากให้ใครสอน แต่เราต้องรู้ว่าสอนปรือให้เขาฟัง เราต้องมีวิธีการพูด วันนี้เราได้เรียนรู้จากเรื่องราวในชุมชนเอามาเรียนรู้บอกกล่าว แล้วก็สอนกัน

โครงการนี้แตกต่างกับโครงการอื่น คือ สิ่งไหนที่เราได้ปฏิบัติจริงเราจะจำ ส่วนตำราไม่นานเราก็ลืม เราได้จำบทเรียนนอกตำรา ปรับไปใช้ได้ตลอด คงจำติดตัวไปตลอดเลย

น้าหลี สำหรับคลองชีล้อม หลังจากทำงานผ่านมาปีที่สอง คิดว่างานนี้เป็นการบูรณาการ จากที่เคยทำแต่เรื่องการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตอนนี้เรามีหลักคิดในการมองหาปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ว่ามีปัญหาอะไรบ้างที่สามารถประสานหรือแก้ได้

ดิฉันเองนอกจากจะประสานกับทีมหลายๆคนแล้ว ตอนนี้เริ่มทำข้อมูลในชุมชนว่าส่วนไหนเขาต้องการความช่วยเหลือบ้าง เช่น ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส หรือผู้พิการ ปีนี้ได้ส่งคนด้อยโอกาสหาที่พึ่งได้สองรายแล้ว ตอนนี้กำลังจัดทำแผนงานในการดำเนินงานต่อ

คลองชีล้อมไม่ค่อยมีปัญหาเท่าไหร่ เพราะทีมพร้อมทุกเวลา ประสานงานง่าย ติดต่อกันทางโทรศัพท์ตลอด ที่ยืนอยู่ตรงนี้ฉันภูมิใจมาก เพราะที่แล้วมาแม้จะทำก็จริงแต่เราไม่มีวิธีคิด บางทีคิดไม่ออกว่าอีทำปรือ ตอนนี้เริ่มคิดได้ว่าชุมชนต้องการอะไร แม้กระทั่งกลุ่มเยาวชน ฉันยังวิ่งเข้าไปหาถามว่าเขาต้องการอะไร ไม่ว่าต้องการทำงานหรือเรียนหนังสือหรืออะไรก็แล้วแต่ จะให้คำปรึกษา แนะนำ จนกว่าเขาประสบความสำเร็จ เขาก็ยอมรับ เขาก็มาพึ่งมาหา เชื่อถือ ขอคำแนะนำ เพราะทำมาแล้วประสบความสำเร็จ

ผญ.จิต สำหรับคลองชีล้อมความเปลี่ยนแปลงหลังจากมีโครงการนี้อยู่ที่ทีม เหมือนที่บอกเป็นธรรมดาที่มีการเปลี่ยนกรรมการเรื่อยๆ ตอนนี้เปลี่ยนประธานศูนย์ฯไปครั้งหนึ่งแล้ว ก็ใจหายเหมือนกัน เพราะว่ากว่าจะมีความรู้อะไรหลายๆอย่างมันใช้เวลานาน แล้วมาออกไป ก็ยังเป็นห่วงว่าทีมของเราที่ทำอยู่จริงๆมีเพียงไม่กี่คน ก็มีพี่หลี ผม น้าศรี ผู้ช่วยเลาะห์ แต่แกก็เป็นบางโอกาส ตอนนี้มีผู้ใหญ่อีกสองท่านเข้ามาเพิ่ม ก็รู้สึกว่ามีความตั้งใจที่จะเข้ามาร่วมงานนี้พอสมควร

สิ่งที่ได้คือได้เรียนรู้งานหลายๆด้านจากงานวิจัย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเก็บข้อมูล การบันทึก ซึ่งสำคัญมากสำหรับการไกล่เกลี่ย หากบันทึกไม่ได้ก็มีปัญหาเหมือนกัน ส่วนการเดินไปข้างหน้า ไม่ค่อยมั่นใจเท่าไหร่ว่าอนาคตจะเป็นพันปรือ กลัวว่าจะเหมือนที่เขาบอกว่าศูนย์ฯมันมักจะสูญไป เท่าที่ดูหมู่ 2 และหมู่ 3 การไกล่เกลี่ยจะตกอยู่กับผู้ใหญ่เป็นหลัก ผมก็พยายามโยงเข้ามาว่าให้เข้ามาที่ศูนย์ฯ ก็ยังไม่เต็มร้อย เพราะต่างคนต่างมีภาระมาก โดยเฉพาะงานวิจัย

เป็นงานที่ต้องเรียนรู้ บางทีการไกล่เกลี่ยเราก็ลืมไป บางทีผมทำอยู่แต่ผมส่วนตัว แต่ไม่ได้เอาเข้ามาคุยกันเท่าไหร่ ตอนนี้การไกล่เกลี่ยมีอยู่ตลอดเวลา หลายเรื่องไกล่เกลี่ยได้ แต่บางเรื่องก็หลุดไปถึงศาลโดยไม่ได้บอกให้ทีมรู้ เพราะบางเรื่องในช่วงแรกมันเป็นเรื่องปกปิดอยู่บ้าง รู้กันไม่กี่คน เปิดเผยไม่ได้ มันต้องรอเวลา คงจะไม่ใช่ปัญหา แต่คิดว่าเป็นเรื่องของขั้นตอน เวลามากกว่า ตอนนี้ที่คิดน่าจะอยู่ที่ว่า**เราจะแข่งขันกับตัวเองได้มากน้อยแค่ไหน ใจเราสู้แค่ไหน** เพราะมองแล้วศูนย์ยุติธรรมชุมชนมันเป็นองค์กรที่ต้องมีในชุมชนตลอดไป คือมีประโยชน์มาก ตอนนี้เราก้าวเดินแล้ว แต่เป็นห่วงเรื่องทีมว่าเราจะสู้ได้แค่ไหน

น้าศรี ขอเสริมจากผู้ใหญ่จิต เรื่องทีมงานที่เมื่อก่อนผู้ใหญ่ย้วนเป็นประธานศูนย์ฯ หลังจากนั้นมาผู้ใหญ่ ย้วนหมดวาระ เลือกตั้งใหม่ไม่ได้ ก็เลยลาออกจากการเป็นประธานศูนย์ฯ ประธานศูนย์ฯก็เลยกลายเป็นผม ใจจริงผมว่าจะให้ผู้ใหญ่กำนันนี่แหละเป็น ตอนนี้ก็ถือว่าผมเป็นประธานรักษาการไปก่อน วันใดวันหนึ่งถ้ามีผู้ใหญ่คนไหนที่มาทำงานตรงนี้ได้ ผมก็ต้องสละตรงนี้

สำหรับคลองชีล้อมกรรมการที่เข้ามาใหม่ถือว่าเอาจริงเอาจังกับงานพอสมควร การทำงานกลมเกลียวดี แต่ข้างหน้าเราไม่รู้เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นว่ามีอะไรบ้าง ตอนนี้ทีมงานพี่เลี้ยงเข้าไปบ่อยมาก ถือว่าทีมงานเข้มแข็งพอสมควร ชัดเจนพอสมควรในการทำงาน ต่อไปวันข้างหน้าเราก็ยังไม่รู้ทีว่าศูนย์ฯของเราอีสูญไปเหมือนกับที่เขาว่าไหม

ผู้ช่วยสมเจตน์ สำหรับนาหมื่นศรีการทำงานของเราเป็นทีมเหมือนเดิม คนที่ทำงานเข้มแข็งมีอยู่เก้าคนสิบคนที่เหลือก็มาบ้างไม่มาบ้าง บางทีก็มีธุระด่วน ก็ไม่ปรือพวกที่เหลือก็ทำกันต่อไป สิ่งที่สำคัญตอนนี้คือ ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลนาหมื่นศรีได้ย้ายที่ทำการใหม่ เพราะสะดวกในการทำงานของพวกผม เดิมอยู่อบต. ตอนนี้ย้ายไปอยู่ข้างศูนย์สาธิตการเกษตรฯ ผมมีกุญแจอยู่ดอกหนึ่ง เพราะการประชุมกรรมการศูนย์ฯไม่มีเวลาเลิกที่แน่นอน ส่วนมากเราจะคุยกันตอนเย็นหลังจากที่เลิกงานแล้ว สาเหตุที่ย้ายเพราะว่า อบต.เป็นสถานที่ราชการ ประชุมค่ำไม่ได้ ก็เลยต้องขอย้ายไปอยู่ตรงนั้น

คุณมานพ เวลาประชุมกรรมการศูนย์ฯเราคุยเรื่องอะไรกันบ้าง

ผู้ช่วยสมเจตน์ ก็แหลงว่าใครมีปัญหาอะไรบ้างเวลาไกล่เกลี่ย บางคนถ้ามีเรื่องไกล่เกลี่ยเขาจะมาแจ้งผู้ใหญ่คนเดียว ถึงถ้าเรื่องไม่หนัก คู่กรณีตกลงกันได้ก็ให้เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่ไปเลย แต่ถ้าจัดการไม่ได้ก็เรียกทีมงานเข้าไป

คุณมานพ โครงการนี้แตกต่างจากโครงการอื่นยังไง เพราะว่าผู้ช่วยก็ร่วมมาหลายโครงการ

ผู้ช่วยสมเจตน์ ข้อแตกต่างคือของสกว. เราจะลงพื้นที่จดบันทึก ทำวิจัย แต่ถ้าของคุมประพฤติจะมีแบบฟอร์มมา สมมติว่าปล่อยใครมาสักคน เขามีหนังสือแจ้งมายังเราว่าคนนี้ถูกเรื่องอะไร ควบคุมความประพฤติกี่เดือน กี่ปี เราก็สอดส่องตามแบบฟอร์มที่เขาให้มา อันโน้นง่ายกว่าอันนี้ พูดได้ว่าง่ายกว่ามากสอดส่องวันหนึ่งสิบรายก็ทำได้

นายกวิโรจน์ ผมเองได้เข้าร่วมประชุมบ้างไม่ได้เข้าร่วมประชุมบ้าง แต่ก็ภูมิใจที่เป็นคนแจ้งเกิดตรงนี้ จากที่อาจารย์มานพไปประสานในตอนนั้น ผมขอเสริมผู้ช่วยสมเจตน์ ที่ทางอาจารย์มานพถามว่าโครงการนี้กับโครงการอื่นแตกต่างกันปรือ ซึ่งก็มีหลายตัวแตกต่างนะครับ ผมอยู่ในหน่วยงานราชการ มีการวิจัยหลายสาขา แต่ทีมวิจัยในสาขาอื่นๆอย่างน้อยๆก็ต้องปริญญาตรี ปริญญาโท แต่โครงการนี้ ป.4 ก็มี ม. 3 มี ปริญญาก็มี ถือว่าหลากหลายที่เราได้มาทำวิจัยกันตรงนี้ ผลการวิจัยออกมาพันปรือก็อยู่ที่พี่เลี้ยงจะให้คะแนนว่าข้อมูลพร้อมไม่พร้อม อีกอย่างหนึ่งการประชุมสัมมนาส่วนมากจะเป็นการไปรับมากกว่า ไม่ใช่มาแสดงออกกันแบบนี้ ไปรับข้อมูลเอกสารและกระเป๋าแล้วก็เอามาตั้งใส่ตู้ไว้ เพราะว่าอ่านไม่ทัน แต่มาครั้งนี้ได้นั่งคุยกันแลกเปลี่ยนความคิด

อีกตัวหนึ่งปัญหาจากการขับเคลื่อนกรรมการศูนย์ฯ แต่ละตำบลมีปัญหาไม่เหมือนกัน แต่ทุกตำบลมีปัญหา ไม่ต้องหนักใจหากแก้ปัญหาไม่ได้ เพราะงานของเราคือการแก้ปัญหาให้กับชาวบ้าน ปัญหาคืองานของเรา ถ้าเราแก้ไม่ได้ก็ให้ทีมงานหลายๆคนช่วยกันแก้ ถ้าไม่ได้จริงๆ ก็ปล่อยไปตามยถากรรมของมัน ต้องใช้เวลา บางทีอาจจะไปแก้ได้ตอนปลายๆ เมื่อถึงเวลาของมัน

ถือว่างานของพวกเราช่วยชุมชนได้มาก เราก็ได้หาประสบการณ์ให้ตัวเอง เวทีนี้คณะกรรมการศูนย์ไม่ได้มาร่วมทั้งหมด เพราะฉะนั้นคนที่อยู่บ้านก็จะไม่เข้าใจว่าเรามาทำอะไรกัน เพราะเขาไม่เห็นประโยชน์ ฉะนั้นต้องเอาคนที่เขาสนใจจริงๆมา

ผญ.สนอง สำหรับตำบลนาหมื่นศรี นายกโรจ และผู้ช่วยสมเจตน์ได้เดินทางมาก่อนผมโชคดีที่เป็นผู้ใหญ่บ้าน ตอนเปิดศูนย์ฯไปร่วมกับนายกฯ เดินตามหลังมาน่ะครับ ของนาหมื่นศรีเป็นโครงสร้างที่ผมไม่แน่ใจว่าจะเหมือนกับที่อื่นหรือไม่ แต่เรื่องของงานไกล่เกลี่ยงานดูแลสังคม ซึ่งดูแล้วก็คล้ายๆงานยุติธรรมชุมชนความรับผิดชอบจะอยู่ที่ผู้นำ ซึ่งจะดูแลงานตรงนี้อยู่ ด้วยคิดว่าเป็นหน้าที่ที่ต้องทำเป็นประจำอยู่แล้ว

แต่เมื่อเรามีศูนย์ยุติธรรมชุมชนถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหาระดับตำบล เราได้เปิดศูนย์ฯโดยที่มีกำนันเป็นประธานศูนย์ฯ ตัวผมเองเป็นรองประธาน การที่เราเข้ามาทำวิจัยอย่างน้อยๆก็ทำให้เราได้เรียนรู้ปัญหาในอดีต มีการทำงานเป็นระบบมากขึ้น แล้วก็ได้รู้จักเครือข่ายต่างตำบล ตรงนี้ถือว่าสำคัญเหมือนที่ผู้ใหญ่สุรพงศ์ว่าบางทีลูกบ้านหรือว่าใครก็

แล้วแต่ไปเดือดร้อนอยู่ที่หนึ่งที่ใด ตรงนั้นผมถือว่าเป็นหน้าที่ของพวกเราเหมือนกัน เราก็จะได้แนะนำว่าไปที่นั่นสิ ทีมงานเราอยู่ พอไปถึงเขาก็ได้รู้ว่าอ๋อทีมงานของผู้ใหญ่หนองหรือ ก็จะได้ช่วยกันไป ถือว่าเป็นข้อดีอีกส่วน

วันนี้การทำงานของนาหมื่นศรีถือว่าเราได้ทำงานร่วมกัน ไม่ว่านายกฯ ตำรวจ สจ. คนที่เป็นผู้นำเราเรียกมาช่วยได้หมด ใครที่มีพลัง ใครที่พอจะช่วยแก้ปัญหาตรงนี้ เหตุที่เกิดในตำบลนาหมื่นศรีผมคิดว่าเกินหกสิบเปอร์เซ็นต์เราไกล่เกลี่ยได้ ถ้าหนักว่านั้นบางทีมันอาจจะเกินภาระของเรา เลยปล่อยให้ไปตามกระบวนการ แต่เราก็ยังเฝ้าดูอยู่ห่างๆ ที่สำคัญในตอนนี้คือ เราอยากให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนเป็นศูนย์ระดับตำบล ผมได้ปรึกษากับสมาชิกอบต. ผู้ใหญ่ผู้ช่วย จากที่เขาเคยไกล่เกลี่ยกันอยู่เป็นส่วนๆ เราก็พยายามพามาให้อยู่ที่ศูนย์ฯทั้งหมด ซึ่งคิดว่าในอนาคตข้างหน้าศูนย์ฯของเราจะเป็นศูนย์ส่วนรวมระดับตำบล ไม่ว่าการแก้ปัญหา การให้ความช่วยเหลือในทุกๆเรื่อง มันจะเป็นหน้าที่ของเราและของศูนย์ฯ ต่อไป

ผญ.ถนอม ในหมู่บ้านไม่ค่อยมีอะไร เพราะหมู่บ้านผมเรียบร้อยหมด ลูกบ้านเรียบร้อย ไม่ใช่ผู้ใหญ่เรียบร้อย เลยไม่ค่อยมีปัญหา ถ้ามีก็ปัญหายาเสพติดเรื่องต้มใบท่อมเหมือนที่อื่น สำหรับกรรมการในตำบลของเราเขาตั้งมากเกิน สิบเอ็ดหมู่บ้านสิบเอ็ดคน ต่างคนต่างเป็นใหญ่มึงเชิญกู กูไม่ไป ในเมื่อกูก็ใหญ่ มึงต้องมาให้ถึงบ้าน กำนันเองเราให้เป็นหัวหน้าโครงการ ถ้าผู้ใหญ่โทรไปบอกว่ากำนันวันนั้นทีมพี่เลี้ยงลงมานะ กำนันก็โทรบอกผู้ใหญ่ทุกหมู่ กำนันเป็นคนประสานเอง แต่พอมาช่วงหลังกำนันไม่ได้ประสานทีมงานก็ไม่ค่อยมากันมากันสี่ห้าหกคน กี่ครั้งก็เท่าเดิม ในความคิดของผม มันน่าเปลี่ยนหัวหน้าโครงการและคณะทำงานด้วย เอาผู้ใหญ่ผู้ช่วยแต่ละหมู่ ถ้าหมู่ไหนไม่เอาก็ตัดออกไปเลย เพราะที่เห็นว่าเข้าร่วมตอนนี้มันมีแค่ห้าหกหมู่บ้าน ส่วนกำนันของเราผมถือว่าเป็นพี่ใหญ่ ดูแลรักษาผมมาตลอด โทรศัพท์ซื้อให้ เติมเงินให้ เบี้ยยังเคยให้จ่าย แต่พอได้อยู่จนเกษียณหกสิบปี สูญ ไม่ค่อยทำงาน บางทีเอาหนังสือเชิญไปให้ถึงบ้านยังไม่ไปอีก จบเลยครับอยู่ถึงหกสิบปีไม่ทำงานเลย อยากให้พวกเราตกลงกันใหม่เรื่องประธาน วันนี้ถ้าเชิญประธานมาประชุม เชื่อว่าแหลงไม่ได้เลยเพราะว่าประชุมที่หมู่บ้านก็ไม่เคยเข้า โครงการที่เราทำของคุ้มครองสิทธิฯก็แหลงไม่ถูกเพราะไม่รู้เรื่อง

คุณมานพ เรื่องที่ผู้ใหญ่เล่ามาเราว่าน่าจะไปถอดบทเรียนกันแล ว่ามีปัญหาอะไรที่ทำให้งานไม่ขยับต่อ แล้วเราอีแก้หรือจัดการปัญหานั้นพันปรือ เราจะคุยกันตอนลงพื้นที่อีกที

ลุงจัด ปากแจ่มเริ่มก่อตั้งศูนย์ฯเพราะว่ามีปัญหาเรื่องทรัพยากร ภูเขา ทราย ตอนนั้นมีปัญหาเรื่องการดูดทราย ผมเลยอยากเปิดศูนย์ฯแล้วก็เอาผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมา

เป็นกรรมการศูนย์ฯให้หมด เพราะตอนนั้นผู้นำเข้าด้วยนายทุน เอาเปรียบชาวบ้าน ผมเลยกันพวกเขาออกมา เพราะถ้าผู้นำทำตรงนี้เสียแล้ว ลูกบ้านจะอยู่ยังไง

สำหรับในทีมตอนนี้ร่วมใจกันดี แต่ขาดจังหวะอยู่นิดนึง มีผู้ใหญ่บ้านหมู่หนึ่งเพิ่งเลือกผู้ใหญ่ไป แต่แพ้เพื่อน แล้วก็ไม่ได้ทำงานต่อ เพราะมัวแต่เสียใจ

คุณมานพ ที่จริงตำบลปากแจ่มเป็นพื้นที่แรกที่ทำในปี 47 ที่ทำทุกหมู่บ้านเป็นโครงการนำร่อง ที่ท่านอธิบดีฯชาญเชาว์ลงมาทำ ตอนนั้นมีปัญหาเรื่องระเบิดหิน เรื่องเหมืองร้าง ก็ได้ไปช่วยทำข้อมูลในช่วงนั้น

น้าจัด หลังจากเปิดศูนย์ฯเสร็จแล้ว เก็บข้อมูลมาถอดบทเรียน เอามาดูว่าจริงไม่จริงเรื่องที่เอาไปใช้ได้หรือไม่ได้ต้องพิจารณาให้รอบคอบ การบันทึกประจำวันต้องให้ชัดเจน ทั้งเรื่องวันที่ ตอนนี้เก็บข้อมูลส่งหน่วยงาน ใครไปเยี่ยมเรียนรู้ได้เลย ทำเป็นเล่มไว้ให้เขาแลได้เลย

คุณมานพ เห็นว่าหลายพื้นที่มีบทเรียนที่แตกต่างกันมาก ตรงนี้เรามาตอกย้ำกันสักนิดว่า ช่วงนี้เป็นช่วงสุดท้ายของโครงการวิจัย ที่ต้องเขียนรายงานถือว่าเป็นของขมของทีมวิจัย ก็เป็นหน้าที่ของพี่เลี้ยงที่ต้องไปชวนคิด ไปชวนทำกับพื้นที่กันต่อไป

------หลังจากที่ทุกคนพูดจบช่วงสุดท้ายเป็นการแลกเปลี่ยนกันถึงปัญหาอื่นๆ ที่กระทบต่อชุมชน อาทิ ปัญหาความแตกแยกทางการเมืองในปัจจุบัน นโยบายของรัฐบาลที่ผิดพลาด รวมถึงปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชน-----

ชช.เพลินใจ ฟังแล้วเห็นความเปลี่ยนแปลงจริงๆ จากประเด็นปัญหาที่ฟัง มองว่าปัญหาที่เกิดขึ้นหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเกิดจากการเปลี่ยนแปลงหรือแปลกใหม่ ถามว่าเราจะจัดการความเปลี่ยนแปลงหรือรับได้มั๊ย ถ้ารับไม่ได้มันก็จะเกิดความขัดแย้ง และหากมีการเปลี่ยนแปลง ถ้าเราไม่ได้ศึกษา เราไม่มีข้อมูล มันก็จะเกิดความขัดแย้งแน่นอน

ประเด็นที่สอง เห็นความเปลี่ยนแปลงของพวกเรา จากที่เมื่อก่อนเราตั้งวงจะคุยกันว่าปัญหาอย่างโน้น อย่างนี้ ไม่รู้อีทำปรือ หรือไม่รู้จะแก้มันยังไง แต่วันนี้พอพูดถึงประเด็นปัญหาขึ้นมาเราเริ่มเจาะลึกแล้ว มันเป็นยังไงมีที่มาจากอะไร เราวิเคราะห์เก่ง เจาะลึกจนเห็นปัญหาว่าเกิดจากอะไร ทำไมมันถึงเกิดอย่างนี้ และมันมีทางแก้อย่างไร จะเห็นว่าพวกเราไม่ได้คุยกันแบบสนุกสนานเหมือนเมื่อก่อนนี้แล้ว แต่คุยเป็นเรื่องเป็นราว คุยเป็นงานเป็นการ มันเป็นสิ่งที่เราแก้ได้ นั่งฟังอยู่ก็คิดว่ามันได้ผลขนาดนี้เชียวหรือ พวกเราไปได้ไกลมาก อยากให้กำลังใจ ปัญหาที่เราต้องกลับไปคิดเรื่องทีมที่ร่อยหลอลงว่าปัญหาเกิดจากอะไร เราจะเสริมตรงนี้อย่างไร เราคงต้องให้กำลังใจซึ่งกันและกัน มีปัญหาอะไรเอามาสู่วง สู่กลุ่ม แล้วจะแก้ปัญหาไปได้

คุณมานพ ช่วงสุดท้ายขอยกในสิ่งที่โต๊ะอิหม่ามโหดเคยพูดไว้ว่า **"ถ้าเราจะเปลี่ยนแปลงโลก เปลี่ยนแปลงสังคม เปลี่ยนแปลงประเทศไทย เราต้องเปลี่ยนแปลงที่ตัวเรา"** ตอนนี้จะเห็นว่าเรามีการเปลี่ยนแปลง สังคมก็เคลื่อนไปตามกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไปทุกวัน บางทีเราก็ตามมันไม่ค่อยทัน ที่สำคัญในการทำงานของเรา คือ เราจะรับมือกับกระแสที่มันเปลี่ยนแปลงไปนี้ปรือ ตอนนี้หลายๆพื้นที่มีการเปลี่ยนแปลง อย่าไปคิดว่าการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องที่นำมาซึ่งความเจ็บปวด เพราะการเปลี่ยนประธาน กรรมการ หรือใครก็ตาม ที่จริงมันเรื่องปกติ ถ้าเราสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงนี้ได้บ่อยๆ ก็จะเห็นว่าความเข้มแข็งก็จะเกิด เพราะโลกมันไม่นิ่ง เป็นเหมือนน้ำที่มันไหลอยู่ตลอดเวลา เพราะการได้คนใหม่เข้ามา มันก็จะได้ความคิดใหม่ๆเข้ามา ถ้าเรารับความเปลี่ยนแปลงตรงนี้ได้ ก็จะนำไปสู่ความเข้มแข็งที่จะเดินต่อไปข้างหน้า แต่ไม่ใช่เข้มแข็งอยู่ภายใต้โครงสร้างที่ตายตัว

<u>❀ กิจกรรม: ถอดบทเรียนช่วงที่ 2</u>

หัวใจของการมาเรียนรู้ร่วมกันครั้งนี้เป็นเรื่องของการครุ่นคิดลึกซึ้ง ซึ่งต้องฝึกบ่อยๆ ถึงจะแม่น เหมือนอย่างพวกเราจากที่ฟังพวกน้องๆสะท้อนมา จะเห็นว่าวิธีการสนทนาของพวกเรา ก็เริ่มเปลี่ยนไป เราจะเริ่มคิดลึกขึ้นกว่าเดิม การเรียบเรียงภาษา การเรียบเรียงการคิด รวมถึงนิสัยที่ชอบจดบันทึก จดความคิดลงไป อันนี้มีประโยชน์เพราะความคิดถ้าไม่บันทึกมันจะลืม ถ้าเราจดลงไปสั้นๆ มาอ่านอีกทีก็จำได้ ความจำช่วยทำให้เราจับหลักมั่น จับเสร็จแล้วบางทีเรามานั่งดูก็ขยายเพิ่มอีกได้ ลงลึกได้ ถ้าไม่ได้บันทึกแล้วมันจะลำบาก

เพราะฉะนั้นขั้นตอนต่อไปนี้จะเป็นขั้นของการครุ่นคิดลึกๆเพื่อจะขยายงานของเราอย่างที่บอกแล้วว่ายุติธรรมชุมชนมันมีความหมายต่อประเทศชาติอย่างยิ่งเลย ฉะนั้นงานที่พวกเราทำจึงเป็นงานที่มีคุณค่า จะทำอย่างไรให้สิ่งเหล่านี้มันขยายตัวได้เร็วขึ้น อย่างพวกเรากว่าที่จะเข้าใจลึกซึ้งอย่างวันนี้ต้องใช้เวลาถึงห้าปี จะย่นมันได้ยังไง แทนที่จะใช้เวลาห้าปี จะทำยังไงให้เพื่อนๆเข้าใจมันได้ในเวลาห้าเดือน ที่ผ่านมาแล้วกว่าจะเข้าใจต้องใช้เวลาถึงห้าปี เมื่อเราเก่งขึ้น เรามีวิธีใช้ภาษา มีวิธีเล่าเรื่อง ชาวบ้านคุยกับชาวบ้านมันจะเร็วขึ้นอีก ทำยังไงให้จากห้าปีมาเหลือห้าเดือน ถ้าพวกเราทำได้งานต่างๆของประเทศชาติจะไปได้ดีขึ้นเยอะและยั่งยืนด้วย เหมือนการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เป็นพระราชดำรัสของในหลวงมันแยกไม่ออกกับความเข้มแข็งของชุมชน และความเข้มแข็งของชุมชนนอกจากเศรษฐกิจเข้มแข็ง นอกจากที่ทำกินแล้ว ความยุติธรรมนี่เป็นตัวสำคัญมากๆ พวกเราได้ทำงานในสิ่งที่มีค่า เหลืออยู่ที่ว่าพวกเราจะเอาประสบการณ์ชีวิตประสบการณ์การทำงานของเราไปช่วยเหลือคนอื่นได้ยังไง กุญแจมันอยู่ตรงนี้

มีโจทย์ให้ทำแยกออกมาเป็นสองข้อให้ชัด เราจะแบ่งกลุ่มกันอีกเหมือนเมื่อวาน จะเอากลุ่มเดิมหรือขึ้นกลุ่มใหม่ก็แล้วแต่พวกพี่เลี้ยงลองคิดดูนะ ที่สำคัญจะต้องมีทีมวิจัยชาวบ้านสี่คน ส่วนที่เหลือก็พวกพี่เลี้ยงหรือคนที่มาเรียนรู้ก็เข้ามาเป็นองค์ประกอบ อาจจะนั่งฟัง หรือช่วยในการตั้งคำถาม

คำถามข้อ 1 ถ้าท่านต้องไปช่วยสอนและแนะนำทีมวิจัยชาวบ้านในที่อื่นๆ (ในจังหวัดตรัง) ให้ทำงานยุติธรรมชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ท่านจะแนะนำเรื่องอะไรให้เขาบ้าง บอกมาเป็นข้อๆหรือบอกวิธีการที่เป็นขั้นเป็นตอนที่ละก้าว

ข้อ 2 แต่ละก้าวหรือแต่ละขั้นตอน ต้องอธิบายให้เหตุผลด้วยว่า “ทำไมต้องทำแบบนี้”

การอธิบายคนด้วยคำว่าทำไมทำให้คนเข้าใจอย่างถ่องแท้ ถ้าเราไปบอกให้เขาทำเป็นข้อๆ แต่ไม่บอกว่าทำทำไม มีเหตุผลอะไร ท่านไม่ได้เล่าประสบการณ์ให้เขาฟัง เขาอาจจะไม่ลึกซึ้ง อธิบายให้กับเพื่อน เมื่อเราต้องไปช่วยเพื่อนเขา เราจะสอนเขายังไง เพราะเรามีประสบการณ์ตรงจากชีวิต ทำมากับมือ เข้าใจเหตุผลทุกอย่างหมดเลย ผมเชื่อว่าการสอนเรื่องอย่างนี้ ชาวบ้านสอนชาวบ้านด้วยกันเอง ทีมวิจัยสอนทีมวิจัยด้วยกันเองจะมีประสิทธิภาพ โดยมีทีมพี่เลี้ยงช่วยประกบเท่านั้นเอง เพราะภาษาของชาวบ้านมีวิธีการเล่าเรื่อง วิธีการยกตัวอย่างแล้วมันประทับใจ อันนี้สำคัญมากในการบอกหรือเล่ากับชาวบ้าน การสอนนี่เป็นการเล่าเรื่องประเภทหนึ่ง เล่ายังไงให้เพื่อนนึกภาพออก เข้าใจลึกซึ้ง แล้วก็เป็นวิถีของพวกเราในจังหวัดตรังเอง พวกเราจะรู้ซึ้งอยู่แล้ว

โจทย์

1. ถ้าท่านไปช่วยสอนและแนะนำทีมวิจัยชาวบ้านที่อื่นๆ ให้ทำงานยุติธรรมชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ท่านจะแนะนำอะไรให้เขาบ้าง? บอกมาเป็นข้อๆ หรือวิธีการที่เป็นขั้นเป็นตอนทีละก้าว
2. ทุกๆก้าวหรือแต่ละขั้นตอนต้องอธิบายให้เหตุผลด้วยว่า “ทำไมต้องทำแบบนี้”

วิธีการ

- แบ่งกลุ่มย่อยทีมวิจัยกลุ่มละ 4 คน คละพื้นที่และหญิงชาย
- มีพี่เลี้ยง 2 คนประจำกลุ่มย่อย

❀ กิจกรรม : พูดคุยสะท้อนความสามารถที่เพิ่มขึ้น

ได้แบ่งกลุ่มย่อยเป็น 3 กลุ่มมีทีมวิจัยประมาณ 4-5 คน และมีพี่เลี้ยงประจำกลุ่มย่อยเพื่อชวนพูดชวนคุยให้สามารถดึงคำตอบว่าทำไมความสามารถของเครือข่ายถึงได้เพิ่มขึ้น โดยแต่ละกลุ่มเลือกใช้วิธีการที่แตกต่างกันออกไป

กลุ่มที่ 1 ประกอบด้วยสมาชิกดังนี้

1.นายสมเจตน์ ศรีรัตนา

2.นายโชติ อับดุลกะเดช

3.นายชัยพร หะจิ

4. นายประวิทย์ ผลิผล

พี่เลี้ยงประจำกลุ่ม

นางอรพินธ์ สุวัณณปุระ

นายชีวัน ขันธรรม

นายลอราช บุญศิริ

ผลการพูดคุยกลุ่มย่อยสะท้อนสิ่งดีๆและความสามารถที่เกิดขึ้นของคนทำวิจัยดังนี้

1. **กระบวนการทำงาน**
   - ได้กลุ่มที่ร่วมกันทำ
   - หาคนที่เหมาะสมมาทำ
   - เกิดพลัง
2. **ทักษะ**
   - การพูด: พูดความจริง พูดโน้มน้าว พูดให้เขาไว้ใจ
   - การถาม: ถามตรงจุด ถามได้ข้อมูลจริง
   - การบันทึก: เรื่องที่ทำแล้ว ได้รายละเอียด
   - การเปรียบเทียบ: ได้แนวทางใหม่ ได้การวิเคราะห์/แยกแยะ ได้กระบวนการคิด
3. **การใช้เทคนิคจัดการปัญหา**
   - ใช้การขอกันมากกว่าอำนาจบังคับ
4. **การใช้ข้อมูล**
   - การใช้ข้อมูลรอบด้านมาคลี่คลายข้อพิพาท

กลุ่มที่ 2 ประกอบด้วยสมาชิกดังนี้

1. นางฤทัยรัตน์ โชติรัตน์
2. นายนิสิต ชัยฤทธิ์
3. นายสมจิต สองเมือง
4. นายศรี แก้วลาย

พี่เลี้ยงประจำกลุ่ม

นางพรประภา แกล้วกล้า
นางสาวกชกร ชิณะวงศ์
นางสาวจอมแก้ว เสนี

ผลการพูดคุยกลุ่มย่อยสะท้อนสิ่งดีๆและความสามารถที่เกิดขึ้นของคนทำวิจัยดังนี้

นายศรี สะท้อนว่าเริ่มจากการเปลี่ยนคนเข้าออกในชุดกรรมการ แล้วเพิ่มทักษะในการคิด ปลูกจิตสำนึกในการทำงาน แต่ทำได้ระยะหนึ่งความหวังต้องเลือนลางต้องเลือกคณะกรรมการเป็นครั้งที่ 2 ทำทีมชุดใหม่แล้วเริ่มเข้ารูปเข้ารอย การเขียนคล่องขึ้น ประสานงานได้ชี้แนะบอกทิศทางได้ เกิดจากประสบการณ์ที่มากขึ้นจากวันเวลาที่ได้ทำงานยุติธรรม

นายสมจิต เกิดจากการทำงานเป็นทีม มีการปรึกษาหารือกันตลอด ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน งานยุติธรรมชุมชนเป็นงานที่มีความท้าทาย ทำให้มีความต้องการที่จะทำ มีความกระตือรือร้นที่จะหาความรู้ให้กับตัวเองตลอดเวลาจากเพื่อนร่วมงานหรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

นางฤทัยรัตน์ ประสบการณ์จริงในการทำงาน ใช้หลักความเป็นจริงกับสิ่งที่เจอ ค้นหาตัวเอง กล้าเผชิญกับความไม่ถูกต้อง ได้เข้าใจในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดีขึ้น การทำงานเป็นทีมคือเอาหลายความคิดมารวมกัน เหมือนเรามีปัญญาเป็นอาวุธ ถ้าได้เอาอาวุธนั้นมาใช้งานอยู่บ่อยๆ สนิมมันก็ไม่จับ ต้องรู้จักใช้คนให้เหมาะกับงาน เหมือนกับใช้อาวุธแต่ละชนิดต้องลับให้คมอยู่เสมอ

นายนิสิต สาเหตุที่ทำให้ทีมของคณะกรรมการเข้มแข็งและสามารถขับเคลื่อนการทำงานจนเป็นที่ยอมรับและมีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากคณะกรรมการชุดปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นคนทำงานที่เป็นที่น่าเชื่อถือเนื่องจากเป็นผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา และบุคคลที่เป็นที่เคารพนับถือ ซึ่งหลังจากได้ปรับเปลี่ยนคณะกรรมการมาได้ 2 รอบ จากประสบการณ์ที่ผ่านมาและพบปัญหาที่ซ้ำๆ คล้ายๆกันจนทำให้เกิดความชำนาญ และได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ของ

เครือข่ายหลายๆเวที จนเกิดกระบวนการที่เป็นระบบ ประกอบกับได้รับความรู้จากวิทยากรที่หลากหลายคอยเป็นพี่เลี้ยงและกระตุ้นการทำงานอย่างต่อเนื่องและคณะกรรมการหลายคนที่ทำงานด้วยจิตวิญญาณและทุ่มเทจนไม่คำนึงถึงความเหน็ดเหนื่อย เสียสละทั้งแรงกายและแรงใจ และได้กำลังใจจากคนรอบข้าง จนทำให้สามารถทำงานนี้ด้วยความภาคภูมิใจและมั่นใจขึ้นเรื่อยๆ ที่สำคัญเมื่อใดที่สามารถแก้ไขปัญหาให้คนอื่นได้แล้ว ทำให้ตนเองมีความสุข ถึงแม้จะเคยท้อแต่ไม่เคยถอย

กลุ่มที่ 3 ประกอบด้วยสมาชิกดังนี้

1.นางหลี ไชยฤทธิ์
2.นางสาวดุสิตา คล้ายเงิน
3.นายสมบัตร หูดัง
4.นายจัด โชติรัตน์
5.นายดับดลรอหีม ขุนรักษา

พี่เลี้ยงประจำกลุ่ม

นางสาวเพลินใจ เหรียญนาค
นางสาวสุทิน สีสุข
นางสาววรัญญา ท่าห้อง

ผลการพูดคุยกลุ่มย่อยสะท้อนสิ่งดีๆและความสามารถที่เกิดขึ้นของคนทำวิจัยดังนี้

- **จุดเริ่มต้น** : เครือข่ายทำงานตามที่เขากำหนด คณะกรรมการไม่มีผลงาน สำเร็จบ้างไม่สำเร็จบ้าง ทำด้วยความไม่เข้าใจ คิดว่าเป็นหน้าที่ ไม่ได้ทำด้วยใจ ทำด้วยบารมี ทีมกรรมการไม่พร้อม รู้สึกเบื่อ ท้อ วิเคราะห์ไม่ถูก
- **จุดเปลี่ยน** : จากการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทำให้รู้ระบบ กระบวนการ วิธีการ ได้รับความรู้จากหน่วยงาน รู้จักเลือกคนทำงาน ไม่ต้องรอคำสั่งรองบประมาณ วางแผนการทำงานได้เอง มีการเลือกคณะกรรมการ กำหนดบทบาทหน้าที่ เก็บข้อมูล-จดบันทึก ทำงานเป็นทีมไม่ตัดสินใจคนเดียว ปรับรูปแบบการทำงาน
- **ผลที่เกิด** : ต่อตนเอง คือ มีสติ สมาธิ สุขุม เกิดปัญญา รู้จักเปรียบเทียบ “งานคือครู” เรียนรู้จากบทเรียนที่ผ่านมา สนุกกับการทำงาน คิดและวิเคราะห์เป็น เข้าใจเพื่อนร่วมทีม มีหลักการเจรจาต่อรอง เลือกและตัดสินใจด้วยตนเอง เกิดความมั่นใจ มีแรงบันดาลใจ ศรัทธาต่องาน ส่วนเรื่องการทำงานของกรรมการ

ศูนย์ฯมองเห็นประเด็นปัญหาอื่นและมีแผนการทำงาน ทำงานเป็นทีม คิด ทำ แก้ปัญหา วางแผนการทำงาน

<u>กิจกรรม: ถอดบทเรียนช่วงที่ 3</u>

โดย อ.ชัยวัฒน์

โจทย์สุดท้าย : การทำงานเราต้องเห็นทั้งสองด้านตลอดเวลา (หยิน – หยาง) ที่ผ่านมาตั้งแต่วันแรกถึงวันนี้เราเน้นกันในการค้นหาความสำเร็จ แต่ในชีวิตจริงเราไม่ได้ประสบความสำเร็จตลอดเวลา วันนี้เราจะมาดูสิ่งที่เป็นอุปสรรคของงาน

โจทย์

1. “อุปสรรคที่พานพบในการทำงานยุติธรรมชุมชนมีอะไรบ้าง?” แล้วให้เหตุผลว่าทำไมเรื่องนี้จึงเป็นอุปสรรค? แล้วมันส่งผลกระทบไปยังเรื่องใดบ้าง? (มองตั้งแต่เริ่มทำงานจนมาถึงวันนี้)
2. ข้อคิดในอนาคต (มองไปในวันข้างหน้า) จะมีอุปสรรคอะไรบ้างที่รออยู่?

วิธีการ

- แบ่งกลุ่มย่อยเป็น 4 กลุ่มมีทีมวิจัยกลุ่มละ 4-5 คน
- มีพี่เลี้ยงประจำกลุ่มๆละ 2 คน

สรุปผลจากกิจกรรม โดย อ.ชัยวัฒน์

อาจารย์ชัยวัฒน์ให้วางชาร์ทที่เครือข่ายระดมผลได้เรียงลำดับกับพื้นแล้วให้ทุกคนเดินอ่าน เป็นเวลาประมาณ 10 นาที

จากนั้นก็สรุปจากกิจกรรมว่าสิ่งที่จะคุยต่อไปนี้น้ำหนักจะอยู่ที่พี่เลี้ยง พี่เลี้ยงเห็นอะไรบ้าง ทั้งอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นในปัจจุบัน อนาคต และให้มองย้อนกลับไปในอดีตด้วย

ความคิดเห็นของพี่เลี้ยง

ชช. เพลินใจ ปัจจุบันกระทรวงกำลังทำเรื่องยุติธรรมถ้วนหน้าประชามีส่วนร่วม และเคลื่อนงานไปมาก แต่สิ่งที่ทำจะเคลื่อนไปตามงบประมาณ เงินมางานมา เงินหมดงานหมด ทำให้งานไม่ต่อเนื่อง เมื่อมีงานที่เข้ามาในเชิงลึกแบบนี้ ทำให้เห็นความกระตือรือร้น ความอยากทำงาน เห็นการเปลี่ยนแปลงของเครือข่ายฯตรังที่ต่างจากเครือข่ายที่อื่นๆ คือส่วนใหญ่ที่อื่นจะเป็นคนหน้าเดิม แต่การทำงานจะเป็นรายบุคคล เป็นการเล่าผลงานของตัวเอง แต่ที่ตรังจะเป็นการทำงานเป็นทีม สิ่งที่สะท้อนออกมาค่อนข้างชัดเจน แต่เป็นลักษณะของการเล่าเรื่อง และเริ่มมีการให้เหตุผลในเรื่องที่พูด การแสดงความคิดเห็น กล้าที่จะแลกเปลี่ยนกับหน่วยงานหรือพี่เลี้ยง

ไม่ได้ทำตามทั้งหมด การทำงานของเครือข่ายฯตรังเห็นพัฒนาการค่อนข้างมาก รู้สึกดีใจที่ได้เห็นภาพนี้เกิดขึ้น

ผอ.อรพินธ์ ขอบคุณที่ให้โอกาสมาเรียนรู้ที่จังหวัดตรัง ได้มาเรียนรู้ที่ตรังครั้งก่อน มาเป็นทีม กลับไปเขียนงาน “แม่หญิงล้านนาตามหายุติธรรมชุมชน” การอบรมทำให้เราค้นพบยุติธรรมชุมชนจริงๆ โจทย์เมื่อวานนี้ตอบเราว่าศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่เกิดขึ้นจากชุมชนแตกต่างจากศูนย์ที่มาจากการจัดตั้ง และโจทย์สุดท้ายทำให้เห็นความสำคัญของอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นในอนาคตว่าจะมาร่วมจัดการปัญหาเหล่านี้อย่างไร ในส่วนคุมประพฤติเองก็เห็นแนวร่วมที่จะเข้ามาช่วยดูแลไม่ให้เกิดการกระทำผิดซ้ำอีกในชุมชนและต้องสร้างคนเพื่อสืบทอดเจตนารมณ์นี้ต่อไป

ผอ.พรประภา ในส่วนตัวเองดูแลเรื่องยาเสพติด (งานฟื้นฟูคนที่ติดยาเสพติด) ไม่ค่อยได้เข้ามาคลุกในเรื่องงานยุติธรรมชุมชนมากนัก วันแรกได้เห็นคำตอบของชุมชนที่บอกว่า เราจะยุติเรื่องราว(คดี)ของชุมชนไว้ที่นี่ เพื่อไปสู่ความสงบสุข นี่คือคำตอบ ไม่ใช่ภารกิจ 7 ข้อที่กระทรวงให้มา การได้มาดูกระบวนการ เห็นว่าทุกท่านอยากเห็นสิ่งที่ดีเกิดขึ้นในชุมชน ทั้งในเชิงป้องกันและดูแล และแต่ละท่านเห็นการเปลี่ยนแปลงของตัวเอง แต่ละท่านเติบโตไปพร้อมกับกาลเวลาและประสบการณ์ และต้องสร้างทายาทที่จะสืบทอดต่อเรื่องนี้ ต้องพัฒนาไปคู่กัน ในเรื่องของอุปสรรควันนี้ ทุกคนจะสะท้อนแต่อุปสรรคในเรื่องของงานที่ทำ ในอนาคตอุปสรรคในเรื่องการสนับสนุนขององค์กรที่เกิดขึ้นก็น่าจะมีการพูดคุยกันต่อ เพื่อไม่ให้เป็นปัญหาของกรรมการศูนย์เท่านั้น เพราะปัญหาที่จะเผชิญเป็นเรื่องงบฯที่ไม่เพียงพอ ปัญหาศูนย์ยุติธรรมชุมชนจะต้องแบกรับ ซึ่งศูนย์ยุติธรรมและเครือข่ายจะต้องเข้ามาร่วมกันแก้ปัญหา

ผอ.สมหมาย เครือข่ายฯมีความมั่นใจมากขึ้น กล้าแสดงออก กล้านำเสนอ และดึงปัญหาออกมา ทำให้ศูนย์ฯสามารถทำงานต่อไปได้ และกำนันผู้ใหญ่บ้านน่าจะถูกดึงเข้ามาร่วมในการทำงานของศูนย์ฯด้วย เพราะเป็นผู้นำชุมชนตามกฎหมาย และจะเป็นผู้ที่มีส่วนในการผลักดันการทำงานของศูนย์ฯได้เร็วขึ้น ปัจจุบันอำเภอและปลัดอำเภอรู้เรื่องว่าเรามีศูนย์ฯในพื้นที่ แต่ไม่มีโอกาสได้เห็นงานของศูนย์ฯ ดังนั้นน่าจะต้องเชิญปลัดอำเภอให้ลงพื้นที่บ้าง การทำงานที่ผ่านมาผมเชื่อว่าเราทำงานกัน แต่น่าจะมีการบันทึกการทำงานไว้ด้วย ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง

เล็กๆ น้อยๆ ก็ตาม การบันทึกเก็บไว้ส่วนใหญ่จะเป็นการบันทึกแบบส่วนตัว ดังนั้นน่าจะมีการบันทึกและรวบรวมไว้ที่ศูนย์โดยส่งมาให้ที่ประธานหรือเลขาศูนย์ เพื่อเป็นหลักฐานการทำงาน เวลามีคนมาดูงานก็จะได้ให้เขาดูได้ น่าจะมีการพัฒนาทักษะในด้านการเขียน การสรุปรายงานให้กับเครือข่ายฯ สำหรับในส่วนของศาลจังหวัดตรัง ท่านหัวหน้าศาลได้ขอรายชื่ออาสาสมัครคุมประพฤติไปอบรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เพื่อดึงเข้ามาแก้ปัญหา ขอเสนอว่าท่านอย่ารอส่วนราชการที่จะเข้ามาเคลื่อนศูนย์ฯเพราะท่านเป็นตัวจักรสำคัญของการเคลื่อนศูนย์ฯ โดยคุมประพฤติจะช่วยในเรื่องการประสานงาน เราจะไม่ทอดทิ้งท่าน

แขก จากการแลกเปลี่ยนกันในกลุ่ม เราเห็นอุปสรรคที่เป็นอยู่ว่ามันไม่ใช่ปัญหา แต่มันมีทางออก

แก้ว สิ่งที่เห็นจากการทำงานกลุ่ม คือเราสังเกตว่าเราถนัดการพูด พูดเป็นลำดับขั้นตอนได้ แต่เราขาดในเรื่องการเขียน ดังนั้นเราจะเน้นให้เค้าได้ทบทวน ลำดับความคิดและลงมือเขียนก่อนแล้วจึงค่อยพูดในสิ่งที่เขียน

สุทิน ฝากทีมเครือข่ายฯ ที่ได้มาร่วมถอดบทเรียนว่าสิ่งที่ได้เรียนรู้-ทบทวน-วิเคราะห์ อยากให้ทุกท่านเลือกนำเอาสิ่งดีดีไปใช้ในการทำงานต่อ

คุณมานพ ในฐานะที่เป็นคนนั่งมอง และลองออกแบบทั้งคนที่จะมาคิดร่วม ทั้ง ชช. สกว. และหลายองคาพยพ เราช่วยกันมองว่าทำอย่างไรไม่ให้ศูนย์กลายเป็น 0 นั่นคือการแลกเปลี่ยนความคิดกันว่าทำอย่างไรให้ศูนย์กลายเป็นเรื่องของเรา เราจะทำอย่างไร นั่นแสดงว่าเราขาดความมั่นใจ ดังนั้นเราจึงต้องลงมือทำจริง เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่เรา และมีการคุยกันในเรื่องของอุปสรรคที่เราเห็นในการทำงาน ทั้งในเรื่องการเชิญคน การบริหารจัดการที่มีคุณภาพ การจัดการความขัดแย้ง ฯลฯ ซึ่งปัญหาต่างๆ เมื่อเรามาทบทวนเราจะเห็นองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการแก้ไขปัญหา ดังนั้นเราน่าจะถอดความรู้ที่เกิดขึ้นจากการทำงานของเราออกมา เราผ่านงานมาถึงตอนนี้ เราได้คลี่คลายปัญหาเรื่องการไม่ยอมรับของชุมชน

คุณต๋อง สิ่งที่ได้เรียนรู้จากคำถามและการมาเป็นพี่เลี้ยง เราได้เรียนรู้ไปพร้อมๆ กัน โจทย์เหมือนจะง่าย แต่เวลาตอบ เราต้องคิดและวิเคราะห์ค่อนข้างมาก สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการอบรมในเรื่องการขยายผลคือเราจะไปเป็นพี่เลี้ยงให้แก่ชุมชนอื่นได้อย่างไร ตรงนี้เราสามารถถอดสิ่งที่เป็นหัวใจสำคัญที่จะนำไปสู่

การขยายผลในพื้นที่อื่นๆ เช่น 1) เรื่องของคนที่เป็นกรรมการศูนย์ฯ ตัวพี่เลี้ยง 2) ตัวข้อมูลที่เป็นองค์ความรู้ การใช้ประโยชน์จากข้อมูล และ 3) การทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สำหรับวันนี้เรื่องปัญหาอุปสรรค ผมเห็นว่าทุกคนมองว่า ปัญหาอุปสรรคนั้นเป็นความกังวลของแต่ละคน ซึ่งสะท้อนให้เห็นความเสียสละของคนทำงานที่เกรงว่าเมื่ออุปสรรคเกิดขึ้นแล้วจะกระทบกับงานยุติธรรมชุมชน สิ่งที่เห็นคือการเปลี่ยนแปลงของเครือข่ายฯ มองปัญหาลึก ชัดขึ้น นักวิจัยมีบุคลิกเปลี่ยนไป เดิมจะพูดมากกว่าฟัง แต่ตอนนี้เริ่มจะฟังอย่างลึกซึ้ง และแลกเปลี่ยนในเวลาที่เหมาะสม

คุณจุ๋ม หัวใจสำคัญของงานยุติธรรมชุมชน เป็นเรื่องของวิถีที่มีอยู่ในชุมชน สิ่งที่เป็นปัญหาอุปสรรคนั้น เรามองว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่เราสามารถจัดการได้ และเป็นปัญหาที่พี่เลี้ยงต้องเข้ามาร่วมด้วยในการหาทางจัดการ

อ.สมคิด สิ่งที่เห็นคือข้อเท็จจริงว่า กระบวนการครุ่นคิดเขียนก่อนคุยนั้น กระบวนการนี้เป็นการกลั่นสิ่งที่จะออกมาจากใจ ถ้าเราปรับใช้กับชีวิตประจำวัน หรือชุมชนกับองค์กรแล้วเราจะเห็นพลัง เมื่อดูจากงานที่สะท้อนออกมาเราจะเห็นว่างานยุติธรรมชุมชนนี้ผูกกับมิติอำนาจที่เป็นทางการด้วย ดังนั้นคำถามคือความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจที่เป็นความดีงาม กับอำนาจทางการนั้นจะจัดวางกันอย่างไร และสิ่งหนึ่งที่หน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้องนั้นเราคิดบนความปรารถนาดี แต่สิ่งที่เราคิดอาจไม่สอดคล้องกับชุมชน กับหลักศาสนธรรม แต่สิ่งที่ชุมชนทำนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงกับบริบทในพื้นที่ ดังนั้นจะทำอย่างไรให้แนวคิดของหน่วยงานราชการกับแนวคิดของชุมชนสอดประสานกัน จะบูรณาการกันอย่างไร เพื่อให้ชุมชนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างราบรื่น เรื่องนี้เป็นความดีงามที่เราร่วมกันทำ ดังนั้นเราจะขยายงานนี้ต่อในเชิงแนวคิด และเชื่อมโยงงานยุติธรรมชุมชนไปกับปัญหาอื่นๆ ไปด้วยได้อย่างไร

อ.ชัยวัฒน์ เราจะเห็นความต่างกันสองเรื่อง วิธีคิดของกระทรวงจะออกแบบเหมือนเครื่องจักร รัฐเป็นตัวอย่างของอำนาจ จากบนลงล่าง ทำแบบใช้อำนาจมาโดยตลอด สิ่งที่ต้องระวังคือหน่วยต่างๆ จะเข้ามาทำงานยุติธรรมชุมชนมากมาย สิ่งที่สำคัญคือระบบอำนาจที่ไม่เห็นคนไม่เห็นชีวิต แต่สิ่งที่เราทำจริงๆ เป็นระบบที่มีชีวิต ไม่ได้ตายไปเหมือนระบบเครื่องจักร สิ่งที่เราต้องมาพูดเรื่องนี้ เพราะตัวอย่างที่เราทำเรื่องนี้เป็นตัวอย่างของ

ประเทศ เราน่าจะถอดความรู้และบทเรียนออกมา เป็นระบบวิธีคิดที่ปรับตัวเรียนรู้กับโลกตลอดเวลา เป็นกระบวนทัศน์ที่มีชีวิต เราจะสังเกตว่าทีมวิจัยเก่งขึ้นเรื่อยๆ โดยเรามีทีมพี่เลี้ยงที่มีใจ มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาหนุน กลายเป็นการทำงานของศูนย์แบบ เซเว่นฯ เป็นการทำงานด้วยหัวใจ ด้วยความรับผิดชอบ ทำงานไปเริ่มมีเครือข่าย และขยายผลโตขึ้นเรื่อยๆ ที่ผ่านมาการทำงานแบบเป็นระบบราชการ มีคณะกรรมการเพิ่มขึ้นเท่าไหร่ยิ่งวุ่นวาย แต่ในอนาคตสังคมจะเปลี่ยนแปลงมากขึ้นเกิดปัญหาทั้งเรื่องท่องเที่ยว เศรษฐกิจ สังคม แต่ในท่ามกลางปัญหาแม้ว่าจะมีความทุกข์เกิดขึ้น แต่เราก็มีความสุขได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง สำคัญว่าเราจะรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างไร หัวใจของงานนี้คือ การทำให้เราเก่งขึ้น เรารับมือได้ จัดการได้ คำถามคือทำอย่างไรให้เราเก่งขึ้นกว่านี้ และสามารถคาดการณ์แนวโน้มปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้ อ่านเกมอื่นๆ ออก คำถามคือเราจะทำอย่างไรให้พี่น้องที่อยู่ภาคอื่นๆ เก่งขึ้นแบบเราบ้าง **สิ่งที่เราทำมาเป็นการทำงานเป็นทีม เป็นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และเรียนรู้อย่างมีชีวิต** เราจะทำอย่างไรให้สิ่งเหล่านี้รัฐบาลหรือระดับนโยบายเห็นในสิ่งที่เราทำ เพื่อไปสู่การปฏิรูปประเทศไทย ดังนั้นจากจุดนี้เราจะนำเรื่องนี้ไปสู่ยุติธรรมจังหวัดได้อย่างไร และต้องนำเรื่องนี้ไปสู่การเป็นวาระของชาติ งานยุติธรรมชุมชนเป็นงานเยียวยาสมานฉันท์ เราจะทำอย่างไรให้งานนี้ไปสู่การปฏิรูปประเทศชาติได้ แต่เราต้องค่อยเป็นค่อยไป รีบร้อนไม่ได้ นี่คือโจทย์ใหญ่ของประเทศชาติ เราต้องใช้ความรู้มาเป็นประโยชน์ของประเทศ เพราะเรื่องยุติธรรมชุมชนเป็นเรื่องที่จะเชื่อมต่อไปสู่การแก้ปัญหาอื่นได้ทั้งหมด และนี้คือประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ชุมชนสามารถจัดการปัญหาต่างๆ ได้ทั้งหมด (การแลกเปลี่ยน การพูดคุยจนเกิดปัญญา เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา) นี่คือเมล็ดพันธุ์ของแผ่นดินที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหา ผมอยากพูดให้เรามั่นใจในสิ่งที่พวกเราทำ

โดยสรุปคือหัวใจของการแก้ปัญหายากๆ เป็นเรื่องของอำนาจกฎกติกาชุมชน กฎหมาย ประเพณีวัฒนธรรม ฯลฯ แต่อำนาจล้วนๆ ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ อำนาจต้องบวกกับความเมตตากรุณา และความรัก ทั้งสองอย่างนี้ต้องไปด้วยกัน จึงจะไปรอด เป็นการเดินแบบสองขา ที่เป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและเข้มแข็ง สิ่งที่เราต้องคุยกันต่อคือเราจะนำความรู้นี้

ไปสู่พื้นที่อื่นๆ ต่อไปอย่างไร หัวใจของเรื่องนี้ต้องมีการคัดคน ที่มีหัวใจ มีคุณภาพ งานนี้ไม่ต้องการคนเยอะ เพราะคนจะเข้ามาในระหว่างการทำงาน

หวาโชติ กล่าวปิดเวที ว่างานที่เราทำอยู่นั้น อยู่บนการได้รับฉันทานุมัติจากชุมชน ดังนั้นเราต้องทำงานบนฐานของความซื่อสัตย์ เสียสละ และพยายามปรับปรุงงานของเราให้ดีขึ้น พระศาสนาบอกว่าคำสอนที่ดีที่สุดก็คือการทำตัวของเราให้ดีที่สุด ขอเป็นกำลังใจให้ทุกท่าน และขอปิดการประชุมวันนี้เพียงเท่านี้